859.0
P81

DUMITRU RADU POPESCU

Viaţa şi opera lui Tiron B.

II

PODUL DE GHEAŢĂ

90406

EDITURA DACIA
CLUJ-NAPOCA 1982

Biblioteca Fac. de Lb. şi Lit. Române
SECŢIA
LITERATURA
Bucureşti

În loc de prefață

CHIRON

Părinților mei, învățătorii
Maria și Traian Popescu

Să fie Chiron primul filosof ivit de la iscarea timpului și pînă azi? Iată o năzbîtie care ar putea să-i aducă pe tavă cuiva niște lauri și titlul de doctor docent. Adică bunul centaur născut din dragostea lui Cronos (la greci, Saturn, la romani, ca să ne-ncurce pe noi mereu) cu o nimfă și ajuns cult și nu feroce (ca frățiorii săi) datorită înaltelor învățăminte primite de la Apollo (ce vreți, zeul Soarelui, al luminii, al muzicii, poeziei etc.) și de la surioara sa geamănă Artemis (Diana, la romani, mai tîrziu, ca să ne încurce pe noi mereu), specialistă în ale vînătorii, — să fie și cel dintîi înțelept care și-a pus problema fundamentală a tuturor problemelor (și care a fost și mai este problema fundamentală a filosofiei, nu?): problema raportului dintre gîndire și existență, dintre spirit și natură etc.?!... Probabil că el nu știa că face filosofie, deși toți grecii știu (inclusiv zeii și titanii lor, care cunosc și ei, evident, greaca veche) că filosofia înseamnă dragoste de înțelepciune... Iubitorul nostru de înțelepciune (cunoștea și arta medicinei etc.), deși era posesorul atîtor comori ale minții și în grota unde locuia dădea lecții unor inși ce s-au arătat apoi a fi grozavi nevoie mare, nu și-a constituit propriu-zis un sistem filosofic și posteritatea a profitat de această ușoară nebăgare de seamă a sa și l-a șters din rîndul marilor clasici ai gîndirii. Mă gîndesc să nu fie la mijloc și vorba de o discriminare: bătrînul Cronos, ca să-i cadă cu tronc nimfetei, s-a transformat în cal (oare pentru acel motiv plin de argumente?) şi cel născut din această iubire era pînă la brîu om şi de aici în jos cu trup de cal, cu picioare de cal, cu copite de cal... Dacă şi propria sa mamă s-a îngrozit c-a adus pe lume un monstru, tare mă tem că unii şi-au zis că nu e bine ca un monstru să fie trecut în capul mesei filosofilor, în fruntea lor, ca Naşul... Nu avem nimic cu Socrate şi cu Platon, cu aşii indieni şi chinezi, dar dacă ne gîndim ce discipoli au avut fiecare dintre aceştia şi ce elevi a avut bravul nostru copitat, nu ne facem de ruşine cu el... Ulise nu-i un înţelept, nu scapă el de atîtea boacăne şi nu are el un ţel şi o idee (chiar două: Ithaca şi Penelopa)? Argonauţii (cărora le-a întocmit şi un calendar maritim) sînt nişte fietecine? Dar Nestor, Castor şi Pollux nu ne-au lăsat şi ei nişte învăţăminte? Şi Achile e de lepădat? Acteon, Diomede... Ce discipoli! Dar Asclepius? Biografia lui Chiron se termină tragic şi în acelaşi timp caraghios: în timpul bătăliei cu sălbaticii şi incultii totodată centauri, Heracles îl omoară din greşeală. Să reţinem: din greşeală. Dar nu viaţa cuiva contează, ci gîndirea lui, nu? Mai ales în cazul de faţă. Fiindcă aici problema este următoarea: Chiron avea asigurată nemurirea (era să spun c-o avea în buzunar): şi el moare, da, moare, fiindcă i-a cerut (să reţinem!) lui Zeus să-i dăruiască puterea (şi posibilitatea) de a muri. De ce? Păi aici stă toată cheia gîndirii sale. Desigur, mi s-ar putea cere să spun dacă el a fost materialist sau idealist, ştiută fiind întrebarea că după felul în care cineva răspunde problemei fundamentale a filosofiei, el (cel în cauză) intră în prima tabără sau în a doua... Căci: acei care răspund că factorul principal îl constituie materia, natura, existenţa, alcătuiesc lagărul materialismului, iar cei ce spun că factorul principal este spiritul, conştiinţa, gîndirea, senzaţia, alcătuiesc lagărul idealismului. Noi nu ne angajăm să dăm un răspuns la această întrebare, Chiron, cum am mai spus, nu ne-a lăsat un sistem filosofic scris. Nu dorim să greşim. Dar ca întrebarea să nu rămînă fără nici un fel de răspuns, dăm unul ce nu ne-a fost solicitat și care ar putea să-i intereseze pe amatorii de conexiuni biografice: tatăl lui Chiron, Cronos (am mai spus), fiul lui Uranus și al Geei, ca titan ce era, ce-a făcut ca să ajungă stăpînul lumii? Și-a mutilat (ca să nu spunem că l-a cam belit) tatăl, pe Uranus în persoană. Un fapt desigur ușor reprobabil azi, cînd așa ceva nu se mai întîmplă, ca un fiu sau un discipol să-și deposedeze de tron și de onoruri și chiar de viață părintele sau dascălul. Dar a mai făcut ceva Cronos, ca să rămînă în istorie: și-a mîncat pe rînd ca la moară toți copiii. (A scăpat unul, Zeus, mă rog!) De ce și-a hulit el odraslele? Fiindcă i s-a prezis că unul dintre ei îi va lua locul de stăpînitor al lumii. După cum se vede, prezicerile nu sînt bune, fac ravagii: și bietul Irod a fost nevoit să ucidă atîția și atîția prunci sub doi ani ca să scape de ce i s-a prezis... Dar se vede că (și cu asta închei răspunsul nesolicitat) hm! cu ursita nu-i de glumit! Revin la filosofia lui Chiron. El se întreabă (înaintea lui Hamlet): merită să trăiești? A fi sau a nu fi, aceasta-i întrebarea... Întrebare tragică, veți spune. Dar un centaur poate fi tragic? Nu răspundem, ci folosim, pentru analogie, un citat din Nietzsche: „Un măgar poate fi ... tragic? — Murind sub o povară care nu poate fi nici dusă, nici lepădată?... Cazul filosofului". Am încheiat citatul. Dar să nu cădem în păcat și să credem că toți cei care se încovoaie sub greutatea unei întrebări sînt neapărat înțelepți. Chiron a răspuns întrebării ce și-a pus-o, și-a optat. Și ca să fie vrednic de stimă un filosof, cum îl citează Camus pe Nietzche, după ce răspunde unei întrebări, trebuie să dea primul exemplul... Chiron, după ce s-a hotărît, alegînd, a dat și exemplu personal... Sigur, nu e vorba de sinucidere, pentru el nu exista ca pentru Camus decît o problemă cu adevărat importantă: sinuciderea. „A hotărî dacă viața merită sau nu să fie trăită înseamnă a răspunde la problema fundamentală a filosofiei", scrie autorul *Ciumei*. Și mai zice: „Consider deci că întrebarea care cere cel mai grabnic răspuns este aceea de a şti dacă viaţa are sau nu un sens. Cum să-i răspundem?" Într-adevăr, cum să-i răspundem? Întrebările par să fie aceleaşi de cînd e lumea, răspunsurile mai diferă uneori, alteori doar ca formă... Viaţa, moartea, nemurirea? Există un sens? Ghilgameş duce în spinare cocoaşa (şi cultura e o cocoaşă?) sumerienilor și babilonienilor, căutînd nemurirea? Ce sens caută Făt Frumos din *Tinereţe fără bătrîneţe și viaţă fără de moarte*, nu tot nemurirea, fericirea? După moartea prietenului său, Ghilgameş îşi dă seama de ce este condiţia umană şi pleacă în căutarea imortalităţii. Să încercăm o primă concluzie: înainte de a lua o hotărîre şi de-a o onora apoi cu propriul exemplu, trebuie să ai conştiinţa însemnătăţii condiţiei umane. Ce este condiţia umană pentru, să zicem, Hesiod, ca să ne întorcem tot la greci?

„Noaptea apoi zămislit-a Soarta cea crudă şi Moartea,
Kere cea neagră, şi Somnul, născut-a şi-a Viselor mladă
Noaptea, zeiţa cea sumbră, ce n-a fost rodită de nimeni,
Momos — dojenitorul şi Oizus cea îndurată.
Hesperidele-asemeni, ce peste Ocean, depărtate,
Merii de aur grijesc şi roadele care le poartă.
Parcele răzbunătoare şi Kerele-s fiicele Nopții
Clotho, Lachesis, Atropos, stăpînele firului soartei
Care la toţi muritorii bine ori rău le împarte,
Și deopotrivă abat, fără să cruțe, osînda
Și peste nemuritori, şi peste vremelnicii oameni.
Ele nu-şi află odihnă mîniei primejdioase
Pînă nu-şi află osînda fiecare fărădelege
Crîncena noapte de-asemeni a zămislit pe Nemesis,
Chin muritorilor oameni! Înşelăciunea şi Dorul,
Vrajba cu sufletul crîncen şi Bătrîneţea sleită
Vrajba cumplită născut-a, la rîndu-i, a Trudei povară
Foamea, Uitarea, Durerea de lacrimi izvorîtoare,
Învălmăşeli, Bătălii, Crima şi Nelegiuirea,

Vorbele înşelătoare, Discordia, Gîlcevi, Anarhia,
Legea nedreaptă, Dezastrul ce merge cu ea împreună,
Arkos apoi, ce izbeşte din plin pe nevrednicii oameni
Care, de voie, în pricini nedrepte, îl iau mărturie".

Dacă acest tablou nu prea rozaliu ar putea da imaginea condiţiei umane (de-atunci!), nu prea era vesel să trăieşti. Îţi mai rămînea moartea, ca să scapi de toate, sau nemurirea, ca să scapi în alt fel de condiţia umană. Dar şi nemurirea nu e cine ştie ce mare brînză, sau ce mare scofală, înţelege Chiron de la tătucul său, dacă se lasă păgubaş de nemurire. Ce mizerie cumplită trebuie să fie şi starea asta de a nu putea muri în acele condiţii de nemurit! Mare pedeapsă şi imortalitatea, parcă înţelege centaurul nostru înţelept. Da. Zice şi Montaigne: „Chiron s-a lăsat de nemurire după ce Saturn, tatăl său, zeul timpului şi al dăinuirii, i-a arătat care sînt stările acesteia". Care-o fi, noi nu prea le cunoaştem azi, căci nu sîntem crezători în basme şi nu sîntem deci idealişti. Nu cunoaştem prea multe, nu trăim o stare paradisiacă. Zicem acest nu, ca să-l putem cita din nou pe părintele lui Zarathustra: „Acolo unde se găseşte copacul cunoştinţei — se găseşte raiul — astfel vorbesc cei mai bătrîni şi cei mai tineri şerpi..." Mai în detaliu, care ar fi datele care l-au făcut pe Chiron să renunţe la viaţă şi la nemurire? Cred că nu e cazul să intrăm în detalii. Sînt atîtea mituri, legende, credinţe, basme, cîte stele sînt pe cer. Sau aproape atîtea. Importantă e opţiunea sa. Alţii au găsit alte sensuri căutărilor lor. Tezeu vrea să scape de moarte (şi desigur să scape de moarte şi viaţa altora) cînd pleacă hotărît să-l răpună pe Minotaur în Labirint. Fără Ariadna şi firul ei n-ar fi izbutit nimic, ceea ce înseamnă că eroismul braţului e o absurditate şi-o imposibilitate fără eroismul unei idei luminătoare. O libertate se cucereşte prin uciderea unui monstru, şi-un loc interzis devine un spaţiu al umanului, ar părea să fie sensul acțiunii Tezeu—Ariadna. Dar șarpele ca simbol al vieții nu apare el foarte des? Apare. El își mai și schimbă pielea în fiecare an, devenind nemuritor. Cîte bordeie, atîtea obiceie. Atîtea credințe, atîtea sensuri date vieții. Ca în marii dramaturgi și romancieri. „Toți eroii lui Dostoievski se întreabă asupra sensului vieți", zice Camus. Dar ai lui Shakespeare nu se întrebau? Dar acel frumos nebun care se bătea cu morile de vînt nu căuta și el un sens vieții? Eminescu nu se întreabă în *Mortua est?*

„La ce?... Oare *totul* nu e nebunie?
Au moartea ta, înger, de ce fu să fie?
Au e *sens* în lume?"...

De la începuturile timpurilor, oamenii (și centaurul nostru, se-nțelege) și-au pus întrebări asupra vieții și morții. Ce este prietenia, dragostea, ce este pămîntul, cerul, ce este dincolo de capătul pămîntului, dincolo de cer, dincolo de viață?

Dar hai să încercăm un salt de la Chiron la Kirilov. Eroul lui Dostoievski a ales sinuciderea, ca argument al libertății sale absolute. Dar hai să citim în *Demonii* doar linia acestui personaj îndrăgit și de Camus. Domnul Kirilov, un inginer-constructor remarcabil. Un om încă tînăr, în vîrstă de aproximativ douăzeci și șapte de ani, zvelt și uscățiv, decent îmbrăcat, oacheș, cu fața cam pămîntie și cu ochi negri fără nici un licăr. Avea un aer îngîndurat și absent, vorbea sacadat și întrucîtva incorect gramatical, dispunînd cuvintele într-o ordine ciudată și mereu întorcîndu-se cînd voia să formuleze o frază mai lungă. — Alexei Nilîci vine direct din străinătate, după o absență de patru ani, a făcut o călătorie cu scop de perfecționare în domeniul specialității sale, iar la noi s-a deplasat cu gîndul pe deplin îndreptățit să-și găsească un loc la construcția podului nostru de cale ferată și acum e în așteptarea răspunsului... — Nici eu nu cunosc poporul rus și... nu dispun de timp ca să-l studiez! reteză iar inginerul... Cînd Liputin, care-l introdusese la Stepan Trofimovici, spune că inginerul nostru a compus un articol deosebit de interesant despre cauzele sinuciderilor devenite atît de frecvente în Rusia, acesta, mînios, bîiguie că n-a scris nici unul... Liputin nu se lasă: Poate că am greșit denumind opera dumitale literară drept articol. Dumnealui nu face altceva decît să culeagă date și observații; cît privește esența problemei sau, ca să zic așa, latura ei morală, de asta nu se atinge deloc, ba și morala ca atare o respinge integral și împărtășește principiul cel mai nou, principiul distrugerii universale în vederea binelui final. De pe acum, dumnealui pretinde peste o sută milioane de capete pentru instaurarea rațiunii în Europa... „— E o prostie crasă, zice Kirilov... Eu detest vorbăria. Dacă există convingeri, pentru mine e clar... Eu nu discut probleme care, pentru mine, sînt soluționate definitiv..." Și Kirilov adaugă că totuși el nu e supărat pe nimeni (de-aici), că timp de patru ani n-a avut contact cu oamenii... și a vorbit foarte puțin... Stepan Trofimovici mai zice: „...Într-o singură privire însă nu prea sînt dumirit: vrei să construiești podul nostru și în același timp declari că ești pentru principiul distrugerii universale. Nu-ți vor îngădui să construiești podul nostru!" Cînd peste cîteva pagini Liputin zice că Alexei Nilîci știe toate dedesubturile și tace, Kirilov răspunde cu enervare: „Eu nu știu nimic, sau nu știu mare lucru". Domnului Kirilov îi place ceaiul. Noaptea. Mult. Se plimbă prin cameră și bea ceai. Mănîncă foarte puțin. Se ține mai mult cu ceai. Zice: „eu nu urmăresc decît să aflu cauza pentru care oamenii nu se hotărăsc să se sinucidă. Două prejudecăți îi rețin, două lucruri... Unul mic și neînsemnat, durerea... Unii se sinucid fie din pricina unei mari depresiuni, fie dintr-o pornire furioasă... Aceștia o fac brusc, nu prea se gîndesc la durere... Iar alții o fac rațional, aceștia meditează mult și îndelung, zice Kirilov. — Cum? Există şi oameni care se sinucid rațional? este întrebat inginerul. Dar cauza cealaltă, cea mare? — Lumea de apoi. — Adică pedeapsa? — Indiferent ce. Lumea de apoi, ca atare, zice Kirilov... Libertatea deplină va veni abia atunci cînd omului îi va fi absolut egal dacă trăiește sau dacă nu trăiește. Iată scopul final. — Omul se teme de moarte fiindcă ține la viață... — Este o lașitate și tocmai aici se ascunde toată minciuna! zice Kirilov. Viața este suferință, viața este spaimă, şi omul e nefericit. Acum totul nu-i decît suferință și frică. Acum omul ține la viață, pentru că ține la suferință şi la frică. Aşa este construită acum lumea... aici e toată minciuna. Astăzi omul încă nu este om adevărat. Va veni un om nou, fericit şi mîndru, omul căruia îi va fi absolut indiferent dacă va trăi sau nu; acesta va fi omul nou. Cine va învinge suferința şi frica, acela va deveni el însuşi Dumnezeu. Iar celălalt Dumnezeu nu va mai exista... — Prin urmare celălalt Dumnezeu există după părerea dumitale? — Nu există, dar e prezent... Dumnezeu este suferința fricii de moarte. Cine va învinge suferința şi frica, va deveni el însuşi Dumnezeu. Atunci va veni o viață nouă, va fi un om nou, totul va fi nou... Atunci istoria se va împărți în două: de la gorilă pînă la distrugerea dumnezeirii şi de la distrugerea dumnezeirii pînă la transformarea fizică a pămîntului şi a omului. Omul va deveni Dumnezeu şi se va transforma fiziceşte. Şi lumea se va transforma, şi interesele... şi concepţiile şi sentimentele... — Dacă va fi totuna să trăiască ori să nu trăiască, atunci se vor sinucide probabil cu toţii. — N-are nici o importanţă, zice Kirilov. Vor ucide minciuna. Oricine rîvneşte la libertatea supremă trebuie să aibă cutezanța de a se sinucide... Dincolo de aceasta nu există libertate..." Dostoievski nu întîmplător vorbise despre vorbirea lui Kirilov. Mai bagă o şopîrliță: „cum se face că nu vorbeşti corect ruseşte? E posibil ca în cei cinci ani cît ai stat în străinătate să fi uitat? — Ţi se pare că vorbesc incorect? răspunde Kirilov. Nu știu. Nu, nu pentru că am stat în străinătate. Toată viața mea am vorbit așa... Mi-e absolut egal..." Nici Șatov, elevul învățat să fie altfel de către Stavroghin, nu prea are ceva curat în ascendența sa. Deși el susține că Dumnezeu este personalitatea sintetică a întregului popor... Maria Șatova îi spune lui Șatov că știe cine e Kirilov, un nebun. Ea vine din Elveția, Șatov și Kirilov fuseseră împreună în America. Ajunge, și te rog să vorbim despre altceva. Ești slavofil după convingeri? îl întreabă Maria. Și Șatov dă un răspuns uluitor pentru noi: „Eu... nu că... din cauza imposibilității de a fi rus, am devenit slavofil", surîse el acru, cu expresia omului care face un spirit cu totul nelalocul lui și cu multe eforturi. „Cum nu ești rus?" „Nu, nu sînt rus", răspunde Șatov, cel care într-o altă discuție cu aristocratul pursînge rus Stavroghin e în flăcări. „Reduc noțiunea de Dumnezeu pînă la un atribut al nației? strigă el vehement. Dimpotrivă, înalț poporul pînă la Dumnezeu... Singurul popor «purtător de Dumnezeu» este poporul rus..." Tot de la acest iubitor de Dumnezeu aflăm că Stavroghin în timp ce sădea în inima lui ideea dumnezeirii și a patriei, în același timp, sau poate chiar în aceleași zile, umplea de venin inima acelui nenorocit... „acestui maniac, Kirilov... Cultivai în el minciuna și negația și i-ai împins rațiunea pînă la marginea nebuniei... Du-te și-l vezi acum, este opera dumitale..." După cum se observă, Stavroghin este un fel de zeu bicefal, cu un cap predicînd indiferența și sinuciderea și negarea lui Dumnezeu, și cu al doilea cap predicînd ce i-a și băgat în cap lui Șatov... Ianus, cu două fețe, acest aristocrat demonic. Pe vremea lui Chiron, zeii erau mai expliciți uneori și mai fermi. Deși ei erau figuri luminoase, avînd reședința în seninul Olimp. Noi ne vom opri cu Kirilov înaintea capitolului IX din *Demonii*. E foarte cunoscută opțiunea lui. Vrea să-l detroneze pe Dumnezeu și să ajungă el Dumnezeu. Ideea lui, sinuciderea. Dincolo de acestea, totul îi este egal. „Mi-e indiferent..." Desigur şi acest dement, cum îl cred unele personaje din *Demonii*, este un căutător al absolutului, şi el caută un sens vieţii, şi el vrea să dea un răspuns întrebării capitale a prinţului danez... Şi el e o specie de centaur. Cum răspunzi întrebării, aşa eşti, am putea spune. Kirilov nu-i cere lui Dumnezeu putinţă de a muri. Domnul Kirilov a ales o altă libertate, absolută, decît Chiron. Desigur, alţi zei, alte timpuri, s-ar putea zice! Dar pe undeva, chiar dacă centaurul nu încearcă să nege ceea ce inginerul consideră că este o minciună, chiar dacă unul cere să poată muri şi altul se sinucide, ei amîndoi undeva aleg acelaşi răspuns: a nu fi.

Între ei stă Thales din Milet, fiul lui Examyas, socotit primul dintre cei şapte înţelepţi ai antichităţii. El spune: „toate sînt apă", făcînd din apă un concept, o esenţă, un principiu, al lucrurilor. A prevăzut o eclipsă solară şi e autorul unei *Astrologii nautice*. A propus regelui Lydiei abaterea rîului Halys. Era un fel de inginer, nu? un ins şi cu preocupări tehnice. A călătorit şi el mult (peste hotare). În Orient, în Egipt (care erau pe atunci un fel de Occident al Greciei). „Dintre toţi care s-au ocupat mai întîi de filosofie, cei mai mulţi au fost încredinţaţi că principiile tuturor lucrurilor se află în cauze materiale. De unde există toate şi de unde provin mai întîi şi în ce sfîrşit îşi găsesc pieirea în vreme ce substanţa persistă în ciuda schimbărilor suferite — acesta, spun ei, este elementul şi totodată principiul lucrurilor. De aceea consideră că nimc nu se naşte (din nimic), nici nu piere, de vreme ce-o asemenea substanţă rămîne veşnică... Într-adevăr, trebuie să existe o anume substanţă, fie una singură, fie mai multe, decît una singură, din care se nasc celelalte, în vreme ce ea *rămîne eternă.* (s.n.) Totuşi, despre cantitatea şi înfăţişarea unui asemenea element nu toţi spun acelaşi lucru, căci Thales, întemeietorul acestui mod de a filosofa, susţine că este apa..." În învăţaţii vechi ai lumii găsim și alte caracterizări ale înțeleptului din Milet. Nu-i vom numi la tot pasul, spusele lor putînd fi lesne găsite de orice interesat. Mai ales că nu sînt nici prea multe despre Thales. Deci: unii afirmă că Thales ar fi cel dintîi care a susținut că sufletele sînt nemuritoare. Thales ar fi atribuit suflet și lucrurilor neînsuflețite, făcînd dovada cu ajutorul pietrei magnetice și a chihlimbarului. Aici îl vom cita neapărat pe Ion Banu, care, citind și parafrazînd pe alți cercetători, scrie: „Eliminînd deci ideea autonomiei sufletului, filosoful care în această epocă e departe de a se gîndi că unitatea materială a lumii nu exclude însușirea sufletului de a fi deosebit din punct de vedere calitativ, ajunge la a nu distinge în fapt «sufletul» (spiritul) de materie... Cît privește nemurirea sufletului de care pare să fi vorbit Thales, ea apare o afirmație firească: dacă materia e nemuritoare iar sufletul e o proprietate inerentă materiei, atunci firește și el este nemuritor“. Dăm cu ghiotura la citate pentru a ne apropia de legătura pe care vrem s-o stabilim între ideile înțeleptului din Milet, care printre altele a susținut că sufletele sînt nemuritoare, și inginerul constructor Kirilov care spunea că: „Viața există, moartea nu există“. E un fel ciudat al lui Kirilov de a se comporta: se sinucide, luîndu-l în brațe pe a nu fi și trăgîndu-și un glonte în cap ca să demonstreze că moartea nu există. Și Thales spunea că moartea nu se deosebește deloc de viață. Cînd cineva l-a întrebat: „Tu, atunci, de ce nu mori?“, el a răspuns: „Fiindcă nu există nici o deosebire“. Dar, iată și alte spuse ale milesianului ce i se potrivesc de minune lui Kirilov: „Să nu te preocupe înfățișarea, ci comportarea“; „Nu te îmbogăți pe căi nedrepte“; „Cuvîntul tău să nu te înjosească în ochii acelora cu care te-ai legat prin jurămînt“; „Nu considera răul venind de la tatăl tău“; „Este un lucru anevoios să te cunoști pe tine“; „Este foarte neplăcut să obții ceea ce dorești“; „Lipsa de stăpînire este vătămătoare“; „Este o povară să fii necioplit“; „Să fii mai curînd invidiat decît compătimit"; „Nu te încrede în oricine". Om sărac, aproape cerşetor, Kirilov, care dealtfel niciodată nu-şi observa halul de mizerie în care trăia, cînd Stavroghin îl întreabă cu o oarecare precauţie dacă a renunţat la gîndul său (ideea sinuciderii), şi dacă nu, cînd o să?... răspunde parolist: după cum ştii, nu depinde de mine. Ci depinde, reamintim noi, de ziua cînd cei cărora le-a spus că se va sinucide i-o vor numi. După cum relatează Herakleides Ponticus, Thales a fost un om singuratec şi izolat (ca şi Kirilov). Zic unii că s-ar fi căsătorit şi ar fi avut un fiu... alţii, că ar fi rămas burlac. Se mai povesteşte că, la insistenţele mamei sale de a-l căsători, răspunse: „nu este încă timpul", iar apoi, după ce a trecut de tinereţe: „acum nu mai este timpul". Thales a procedat la măsurarea piramidelor ţinînd seama de umbra lor şi observînd momentul cînd umbra noastră este egală cu umbra noastră. El a demonstrat că cerul este divizat în părţi egale de către diametru, a arătat că unghiurile de la baza oricărui triunghi isoscel sînt egale, a descoperit succesiunea anotimpurilor, suflul vînturilor, drumurile stelelor, uimitoarele bubuiri ale tunetelor, orbitele înclinate ale străzilor, ciclurile anuale ale soarelui, a pus bazele geometriei la greci... Şi Kirilov, constructorul de poduri, nu era un literat, şi nu pretindea că este. Ideea la care ajunsese nu era o fantezie, o metaforă, doamne fereşte! Nu-i plăcea vorbăria. Dar printre dictoanele lui Thales este şi următorul: „Vorbăria multă nu este o dovadă de minte înţeleaptă". Nopţi întregi, ani de zile, Kirilov bea ceai, nu dormea, medita. „Ascute-ţi mintea", spune Thales. Inginerul Kirilov era specializat în construirea podurilor. Thales i-a făgăduit lui Cresus să-l treacă peste rîul Halys fără pod, abătînd cursul apei. El a pus să se sape un şanţ adînc, în care a abătut o parte din apele vechii albii; a despărţit deci fluviul în două braţe ce puteau fi trecute cu uşurinţă prin vad de către oastea lui Cresus. Kirilov n-a mai apucat să construiască podul peste rîu, el a trecut alt pod, construit de el în gînd, podul care să-l ducă de la Dumnezeu-Omul, la Omul-Dumnezeu. Kirilov era sărac, aproape ca un cerşetor. Cum unii îl criticau pe Thales, reproşîndu-i sărăcia şi spunîndu-i că filosofia este o îndeletnicire nefolositoare, el, pe baza calculelor sale astrologice dîndu-şi seama că va fi o recoltă colosală de măsline, a închiriat toate presele de ulei, în timpul iernii, şi vara le-a reînchiriat, dovedind că pentru filosofi nu-i o problemă să se îmbogăţească — dar că acesta nu este ţelul urmărit de ei. Inginerul Kirilov zicea: „Totul e bine... Totul. Omul e nefericit pentru că nu ştie că este fericit..." El aflase că este fericit într-o noapte de Marţi către Miercuri. La ora două şi treizeci şi şapte de minute noaptea.

9048

Mantaua prinţului danez pluteşte peste multe dintre personajele marelui romancier rus. Stavroghin, cel aflat într-o continuă aventură a căutării absolutului, e înfăţişat în *Carnetele* autorului ca un „prinţ-întunecat, pasionat... Fără nici o măsură, problema lui supremă, a fi sau a nu fi? A trăi sau a se distruge?" Kirilov, cel ieşit din tîmpla lui Stavroghin, nu putea să nu conjuge şi el tragic verbul a fi. A fi e un verb pe care Chiron l-a pus în circulaţie: şi n-a fost filosof sau personaj mai acătării care să nu-i încerce brăcinarele. Ciobanul din *Mioriţa* îl zice la timpul pe care l-am putea numi viitorul probabil: dacă o fi să mor, zice păcurarul, să-i spui mamei mele că m-am însurat cu a lumii crăiasă şi mireasă etc. Ciobani, centauri, ingineri de poduri, înţelepţi, prinţi, toţi sînt preocupaţi de gramatică. Iar fostul primar din Bordeaux, în capitolul XX al *Eseurilor,* intitulat „A filosofa înseamnă a învăţa să murim", capitol ce începe cu spusa lui Cicero, că a filosofa nu este decît a ne pregăti pentru moarte, zice legat de verbul a fi, adică de viaţă şi de moarte, că: a şti să mori este a fi mîntuit de orice supunere şi încătuşare, că (domnilor!) cine a învăţat a muri s-a dezvăţat a robi.

17
SECȚIA
LITERATURA
București

Deci cine învaţă conjugarea bine a verbului cu pricina se dezleagă şi de zei şi de orice şi-şi cucereşte libertatea. Montaigne îl citează şi el pe Diogenes Laertios, despre Thales, pentru care a trăi şi a muri totuna este. „Atunci de ce nu mori?“ „Pentru că totuna este“, a răspuns Thales. Și vorbele lui de mulţi alţi inşi au fost mereu repetate, uneori fără să-l mai citeze, sau alte ori fără să știe că aceste simple cuvinte au mai fost şi de alţii rostite... Mai bine de Chiron: el n-a lăsat o operă scrisă, nu poate să se plîngă că a lansat idei pe care alţii le-au folosit, sau răstălmăcit. Chiron mai se plimbă și el prin Homer și prin Hesiod. El a preferat să moară, decît să sufere cumplit în urma rănii pe care i-o făcuse fără să vrea Herakles. A ales în locul nemuririi partea a doua a întrebării grasului prinţ danez.

Şi totuşi Zeus l-a plasat pe Chiron printre aştri. Ceilalţi centauri, păcătoşii, marii băutori de vin şi lacomii iubitori de femei, fugăriţi de Herakles, poate mai trăiesc şi-acuma prin păduri...

MIREASMA ŞI AVÎNTUL UNEI CLIPE

Culcat pe spate, în nisipul care-l acoperea ca un mormînt cald, doar cu ochii, cu nasul şi cu gura afară din ţărînă, sub cerul înalt, nemişcat, fără nori, gol în acea oră blîndă a amiezii, cînd pescăruşii moţăie cine ştie pe unde, poate printre scoicile aduse luni în şir de flux lîngă gura pîrîului din apropierea podului construit special pentru accesul la crescătoria de porci, cînd ţînţarii moleşiţi de fumul insecticidelor, lăsat din avionul sanitar, nici nu mai sperau să existe, culcat pe spate, între mormanul de păpuşi stricate, abandonate pe plajă de fabrica de jucării „Drapelul roşu", cu valurile bătîndu-l în tălpi, încet, cum dezgolindu-i degetele şi călcîiele, încercînd pînă la genunchi să-l ude, mîngîindu-l, privea pe sub sprîncene marea nemărginită, calmă, schimbîndu-şi culorile sub soarele galben, verdele ruinîndu-se în albastru, în mov, în argintiu, lucind, scînteind, somnoroasă, nesfîrşită: şi dintr-o dată, doi irişi uriaşi, albaştri, sus, între cer şi orizontul ce se clătina nedefinit, doi ochi de fată privindu-l ca din cer, clipind, în zăpuşeala verii, ei doi umplînd cerul, doi ochi de fată, o clipă, apoi încă o clipă... Şi apoi nimic, nimic, decît răcnetul surd ce-i mai zăcea în urechi, ca o amintire a acelei seri de la „Butoiul fericirii" unde stătuse ore în şir în faţa halbei, între fetele şi băieţii în blugi care schimbaseră sucul de fructe şi limonada pe bere... Şi un puştan cu şapcă de piele şi cu portretul lui Elvis Presley la butonieră, rotund, din material plastic, încercînd printre mese să afle de la cei pe care-i îmbujora poate pentru prima oară berea dacă suma unghiurilor unui triunghi este egală cu suma a două unghiuri drepte, ori este mai mică sau mai mare?... Unii răsfoiau o revistă cu femei goale și plescăiau din limbă și nu-l luau în seamă, o fată cu părul negru, de catran, aștepta nervoasă pe cineva care întîrzia, mînca semințe dintr-o imensă turtă de floarea soarelui. Nu se știe cum cel cu unghiurile triunghiului a ajuns peste gardul de tufe al berăriei, călcat în picioare de pistruiații ce cîntau la chitară despre un haiduc, zis Pui de cuc, cu nasul plin de sînge... Unii înjurau, alții rîdeau — două feluri de-a arăta că tinerețea nu e cea mai frumoasă vîrstă a vieții, și-a zis el și s-a cărat indignat, însă știind chiar din acea clipă că-și pierduse humorul și-i privea pe zurbagii morocănos, fiindcă, da, da, anii săi trecuseră...

Trase încet sertarul: acolo erau toate: dovada de verificare a mașinii, albă, dreptunghiulară (autovehiculul numărul marca a fost verificat la sistemele de direcție, frînare și instalația de iluminat-semnalizare și corespunde din punct de vedere tehnic, potrivit legii, pentru a circula pe drumurile publice), legitimația de intrare în sediu, neagră, din carton presat, permisul de conducere (Permis de conduire), rozaliu, cu un R auriu încercuit cu auriu, România, desigur, permisul de circulație, carnetul de membru al A.C.R., legitimația de intrare la tribuna T, la toate manifestațiile sportive, buletinul de identitate, certificatul de naștere, certificatul de căsătorie, diploma de... toate asigurînd, dovedind, legitimînd că el era cine era... Mai trebuiau doar arătate, cînd te fluiera milițianul, cînd intrai pe stadion, cînd intrai în patul nevestei... Nu-i mai lipsea decît certificatul de deces. Rîse și deschise aparatul de radio: lătrau niște cîini, lătrau, cîntau... Pe programul doi un babalîc răgușit vorbea despre concepția estetică a sufletului și gîndirii grecești și despre fabrica de mobilă de la Tîrnăveni: ei şi-au refuzat să creeze obiecte fără frumuseţe, chiar pentru cele mai utilitare... Lingura, bunăoară... Desigur, fomfăitul îi ridica în ceruri pe greci, ca să arate că şi la Tîrnăveni frumosul paturilor sculptate pentru suedezi şi americani, frumuseţea vieţii fiind...

— „Şi au mai fost cazuri, tu?!" „Anul trecut a apărut un lepros, un bătrîn... O adusese din Taşkent, sau din Turkestan, de undeva de prin Asia, Dumnezeu mai ştie de unde..." „Fusese în excursie?" „Nu, o avea din timpul războiului şi nu ştia... Luptase şi prin Africa, luat prizonier de nemţi... Aviator, zău..."

— Aveţi parizer? Vreau două sute de grame. E cumva şi ăsta cu soia?

— Nu ştiu, nu eu l-am făcut. Aviator, zici?...

Cînd vînzătoarea îi împacheta parizerul, sporovăind, îi spuse blondei care stătea în spatele lui la coadă: „Ce grozav e, cum poate vorbi despre toate, ca să n-aibă timp să se gîndească la ceva..." „Ce cale ieftină de-a intra în vorbă cu o femeie, îi spuse blonda grăsanei din dreapta ei. Te agaţă, domnule, încearcă, oriunde te-ai afla, în autobuz, la tutungerie... Era mai bine înainte, exista o stradă pentru asemenea domni, unde puteau să se dea în petec! rîse ea. Şi tîrfele, care aveau cărticică, aveau, unele, şi carneţele unde-i scriau pe cei buni de plată şi de pat..."

— Uscată, tu?! Lepră uscată?! Incubaţia, zici? Da, apare boala şi după douăzeci de ani?!

Plăti la casierie. Ce bine de Adalbert Tolan: sculpturile lui în bronz, în lemn, în piatră nu sînt terminate, n-ai cum să le-njuri, cum să le lauzi, fiinţe şi lucruri stranii, mese cu ochi blînzi de cîine, brazi cu urechi de măgar şi cu priviri de măgar, bărbaţi orbi, trupuri mătăhăloase, slăbănoage, inumane, tinere suple, cu pletele în vînt, oarbe, burghie cu guri surîzătoare, o umanitate a obiectelor şi o inumanitate a oamenilor într-o cronologie a evenimentelor de el închipuită, cu cauzele şi consecinţele acestei istorii desfăşurate în acelaşi timp şi-n acelaşi spaţiu, atelierul lui şi căpăţîna lui păroasă, asemănătoare cu a lui Ion Ţiriac. Păpuşi de piatră, grele, înalte: încoronarea lui Franz Joseph, în 1867. Doamne strînse în talie, cu diademe care le strîngeau frunţile şi le dădeau dureri ascuţite, ca de măsele, ca un presentiment bizar că asistau la ultimul mare împărat austro-maghiar, şi penultimul al imperiului... O istorie a istoriei, din materie grea, din marmoră şi bronz, un mesaj conflictual, care nu se putea povesti, o efigie a unui timp mort, dorindu-se nemuritoare, ca piatra, sau doar supravieţuind trecerii acelui timp, sau a vremurilor scurse apoi ca nişte lături într-o hazna. Tot el avusese ideea ciudată de a face din bronz un fel de placă dreptunghiulară, cît un buletin de identitate, pe o parte avînd amprenta celui care voia să aibă acest paşaport unic, legitimaţie pentru cît eşti viu, şi pentru cînd vei fi mort, metalul, dar mai ales semnătura şi urmele degetului mare garantînd valoarea şi unicitatea năzbîtiei... Lipsa de pudoare a sculptorilor fiind proverbială, nici un secret al aventurilor porcoase ale lui Adalbert Tolan, sau al vreunui prieten de-al său de chiolhanuri nu rămîneau necunoscute, decît chiar pentru cine nu voia să le ştie, el făcîndu-şi chiar o glorie din dezvăluirea durerilor şi înfrîngerilor sale cele mai umilitoare... Cum îl găsise nevastă-sa, beat, în pat, venit acasă îmbrăcat în chiloţii tinerei şi talentatei actriţe Manuela Pîinişoară din Petroşani, era un fleac faţă de marele bust din marmură pe care-l cioplise cu ani în urmă să fie Iosif Vissarionovici şi care devenise după moartea lui Stalin, uşor mai lucrat cu dalta la mustăţi şi la nas, bustul marelui nostru scriitor Ioan Slavici, expus pe un soclu chiar în Şiria sa natală... „O blondă a venit cu el“. „Crezi că era o tîrfă?“ „Poţi să le mai deosebeşti? Nici măcar nu se mai întind cu ei pentru o pereche de blugi sau pentru o bluză cumpărată de la shop! Se mulţumesc cu un grătar şi c-o sticlă de bere, muieri ieftine ca braga...“ Blonda cu picioarele pînă în gît ciuli urechile ca o iapă şi le privi pe vînzătoarele de mezeluri cu un dispreţ fără echivoc. „Ce vă uitaţi la mine, graselor, mai bine v-aţi spăla între picioare cînd veniţi la prăvălie“, rîse fata, dar cei de la coadă nu rîseră cu ea, ci o priviră mai atenţi, parcă atunci descoperind că avea părul vopsit şi că ar fi putut fi nebuna ce intrase în hotel seara cu insul ce fusese a doua zi găsit spînzurat în camera numărul şaisprezece... Semăna cu una dintre manechinele lui Tolan, acest fanatic al sculpturii, care nu trăia decît pentru busturile şi obiectele sale, dacă iubirea sau mai degrabă sexul frumos n-ar fi ocupat atîta spaţiu şi atîta timp în existenţa sa. „Şi cum de şi-a băgat gîtul în laţ?...“ „De unde să ştiu? Poate s-a pilit şi l-a spînzurat ea, aflînd că e lepros...“ „În loc să-l ducă la doctor şi să-ncerce ei să-l salveze, l-a trădat, de l-a omorît, să nu se ştie c-a fost cu el, şi-a dispărut“, zise vînzătoarea de la sectorul de brînzeturi. Dar blonda ieşise în stradă, înaltă, intangibilă, sfidătoare. „*Sportul!* — intră un băiat cu un maldăr de ziare sub braţ. Surprizele continuă! Dinamo a pierdut la Bucureşti cu «U» Cluj, apoi cu Tîrgovişte, Craiova a făcut meci egal în Bănie cu F.C. Olt, după ce Cămătaru a ratat un unsprezece metri, Buzăul vinde cui dă mai mult, luaţi ziarul de azi, meciuri trucate, aranjate, scoruri astronomice, Tîrgu-Mureşul bate pe F.C. Olt cu şapte la zero, Tîrgovişte pe Timişoara cu cinci la unu...“ Viaţa mergea înainte, puştiului nu-i păsa de lepră. „Şi pe mine m-a părăsit o iubită cînd aveam şaptesprezece ani; ea avea şaisprezece şi era blondă şi s-a cărat la Suceava cu un geambaş din Brăila care făcea afaceri cu armăsari, îi da pe cartofi... Dă-mi un *Sportul*“, îi zise puştiului un roşcovan spîn, albindu-se de atîta melancolie... Ţigănuşul nu dădu restul de la un leu şi nu se topi de emoţie că juna îl trădase pe insul ce părea croit din parizer, din parizer învelit într-o piele transparentă, sau poate în celofan; şi nu-l căină nu fiindcă tremura carnea pe oasele lui mici, dolofan şi umflat cum era, ci pentru că pe el nici o fată de şaisprezece ani nu-l trădase încă şi plecarea la Suceava sau la dracu în praznic a vreunei blonde era o imagine necunoscută şi deci ireală, şi imposibilă... Dar cum se numea fata venită din larg? Apa mării, sărată, se prelungea pe trupul ei bronzat, destrămîndu-se, ea rămînînd ca într-un abur, în soarele ce scînteia în umbra ei în minuscule curcubeie efemere, ireale... Doar negrul părului şi ochii albaştri, şi sarea ce se albea pe carnea ei limpede, şi rîsul... „Ce-o să facă acum cu hotelul? O să-i dea foc?“ Era în faţa librăriei „Coşbuc“ şi-i ghiorţăiau maţele de foame. „Ai auzit? îl bătu pe umeri Adalbert Tolan, negru, cîrlionţat, cu pungi adînci sub ochi, de nesomn şi de şprituri, şi de muieri. A, dar am auzit că te-ai tîmpit, ţi-ai părăsit slujba? Şi din ce-o să trăieşti? Din ce-o da Dumnezeu, ca păsările cerului? Vise, iluzii cavalereşti, he, he... Du-te, omule, ia-ţi din nou funcţia în primire, nimeni nu te-a criticat, nimeni nu te-a jugănit, ce-i cu tine?! Aveai şi lipsuri, probabil, cine nu are? Dar o politică, şi un om, se judecă în ansamblu... Tu ai fost, şi eşti încă, un conducător foarte bun, zău! Spun şi oamenii... Lasă-i, acuma vorbesc numai despre lepros şi nu despre plecarea ta... Uite-i, nici nu te cunosc, trec pe stradă şi nu te văd, asta să-nsemne că nu te-au zărit niciodată? Posibil, doar n-ai lucrat cu fiecare în parte... Dar asta mai înseamnă că nici nu te-ai zbătut să te ştie tot oraşul şi că modestia ta, zău, absenţa orgoliului şi a vanităţii spun că nu te-ai înhămat în munca pe care ai avut-o dintr-o dragoste nebună pentru putere, ci doar ca să găseşti nişte căi mai bune, şi responsabile, în atîtea momente pline de frămîntări, şi unele chiar fără ieşire la liman, zău, he, he, he...“ Apăru Augusta şi-l luă de braţ şi-l scoase dintre fetişcanele ce roiau în jurul lui... „A! tu eşti?“ o întrebă pe nevastă-sa, descoperind-o, înainte de-a o vedea, după strînsoarea degetelor. Strînse din măsele, ca să nu-şi arate durerea: zîmbetele îi pieriră, buna dispoziţie se risipi în patru vînturi şi rămase gol pe dinăuntru, — de parcă şi aerul din el era fracturat şi ars. Îl invidia, totuşi: fiindcă Adalbert se afla între soţia sa neresemnată şi amanta sa ambiţioasă şi plină de pretenţii, domnişoara Cleopatra Purcărete, prozatoare analistă şi abisală, înconjurat de căldura balerinelor din corpul de ansamblu al renumitei formaţii de cîntece şi dansuri populare „Mugurelul“, trăind pentru pictură şi sculptură, frenetic, învăluit în bani şi acoperit de femei, mincinos ca un croitor, adevărat ca o broască ţestoasă, porc, visător, cu burta plină de şpriţuri, un destin adevărat, nu artificial, ca al său, sau ca alte atîtea destine artificiale, ireale, pentru care lumea începea dincolo de ei, cu vorbe, cu fapte, cu vorbe... Dar cum se numea fata din vara cînd lui Adalbert îi trecuse prin cap să sculpteze o broască ţestoasă din marmoră? Şi ce dacă plecase din scaunul său cu speteaza împletită, nu era poate unul dintre visele cele mai vechi ale omului acela al unei tinereţi fără bătrîneţe, cînd în fiecare zi toate florile înfloresc şi totul este posibil?... Şi ce dacă renunţase la permisul de intrare gratuită pe stadioane şi la atîtea alte dovezi de hîrtie, mai mici sau mai mari, ale prosperităţii sale? Şi ce dacă-l călca un tramvai, după o înghesuială în staţia din faţa halei unde trebuia în fiecare dimineaţă să fie adus peşte oceanic, dacă nu crap şi ştiucă şi somn?... N-avea decît să păşească în faţa lui Sfîntu-Petru, cu permisul de deces în mînă şi să-i spună: „pot să intru? şi unde? la dreapta sau la stînga ta, în raiul luminos, ori în vatra tencuită cu smoală? poftiţi! poftiţi certificatul, mărturia eternă a lumii de unde vin, poftiţi bumaga, neadormite“.... Digul de la Fîntînele, rupt sub ruperea de nori, ameninţînd să îngroape sub apă combinatul de celuloză şi fabrica de textile, cei care lucrau la noile blocuri şi la grădinile de zarzavat aduşi în camioanele ce-i transportau seara şi dimineaţa de la şi spre locurile lor de dormit şi băgaţi cu saci de pămînt în brațe să astupe spărturile din beton, luîndu-i fierberea rîului scăpat din chingi, pescuindu-i alții din sălcii sau din brazdele unde-i rostogolea furia neagră a viiturilor și aducîndu-i înapoi ca îmbrățișați, înghesuiți unul în altul să astupe cu piepturile lor puterea oarbă a... Țipetele lor și ale celor de pe maluri, groapa acelei zile axiale, cum o botezase Tică Dunărințu, venit mai tîrziu s-o dezgroape, credința oarbă a lui Istvan în necesitatea eroismului și în orice se făcea în interesul cauzei pentru care el zicea că se înrolase din tinerețe, și nu mințea, chiar se înrolase, oportunismul lui Logofet, cîntînd, cu numele și cu profesiile schimbate, oamenii înecați la Fîntînele, nepăsarea lui Tudoran, la fel, sau tot un fel de acceptare a răului, cum își notase în caietul ei cu coperți albastre profesoara de istorie, toate acestea uruind în el ca o cădere de grohotiș arătau (neadormitule!) că trecutul crezut îngropat era încă viu și-și ivea semnele cînd nu te așteptai, și oriunde, ca firele de iarbă răsărite prin asfaltul trotuarului și de sub apăsarea marginilor olanelor, pe casă, înverzind și unde nu te așteptai, ca în acel cuib de barză părăsit în vîrful retezat al unei sălcii, înverzind acolo, în aer, ca pe pămînt, ca pe o bucată de pămînt, lîngă păpădii galbene și... Și picioarele lungi ale fetei de la mare, la glezna dreaptă cu un șirag de perle albe, mărunte, ca o spumă a valurilor rămasă pe un fir de ață... Augusta măcar spunea cu toată gura că nu trebuie să ai printre prieteni inși care se îngrețoșează de trecutul lor și vor să-l uite, oricare ar fi el, să-l distrugă, ca și cum ar fi un car cu oale: ea-l iubea pe Adalbert fiindcă era ca o mașină de făcut plăceri, închideai obloanele și scoteai telefonul din priză și pînă dădeau zorii el nu contenea să fie el și să-ți spulbere orice amintiri, o uitare de toate cele cîte au fost să te cuprindă, să nu mai știi nimic de restul lumii, după ce-ai răsucit cheia în broască și-ai stins lumina, întunericul atunci cuprinzîndu-te în nebunia lui, bezna pentru care-i trecea cu vederea orice trăsnaie, orice, fiind însă absolut sigură că a doua zi toţi anii ei se vor lumina din nou, fideli, cu toate clipele renăscute ca dintr-o cenuşă miraculoasă... „Zoli, eu te-nţeleg de ce-ai dat cu piciorul la toate", îi spusese cu o seară înainte, la cofetăria de lîngă piaţa de flori. „De ce, Augusta?" parcă voise şi el să afle. „Cred că ţi-ai recăpătat memoria, a sunat în tine un glas, un strigoi care oricît l-ai omorî în tine peste zi, noaptea tot intră oriunde te-ai ascunde şi nu-ţi dă pace, parcă vrea să te rupă din viaţa asta a ta, artificială, din fericirea ta artificială, ha, ha, nu este astfel, spune-mi?... Pentru mine cea mai ingrată vîrstă a fost adolescenţa, cînd e foarte complicat să exişti, să fii tu, cînd bunicii te învaţă cum se duceau ei de mînă la noaptea de înviere, cînd părinţii te învaţă, cînd profesorii te învaţă, cînd parcă duci în spinare toată această povară de învăţăminte inutile şi ridicole... Dar ţie mi se pare că acum ţi-a venit vremea adolescenţei, aşa arăţi, speriat, bucuros, ori mă înşel? Te-a cuprins un vis de-o lume necunoscută, şi-o să-l trăieşti pînă la capăt, cred eu, spre deosebire de Adalbert care spune că e vorba de-o spuză, de-o boală trecătoare, că deocamdată nu te poţi rupe de nişte chemări, sau energii inconştiente, dar că o să te trezeşti din acest vis tîmpit, zice el, cînd o să înveţi dîndu-te cu capul de perete să-ţi cunoşti sufletul şi să-i cunoşti şi pe oameni cu adevărat... Eu am şi pus pariu cu el c-o să-ţi schimbi şi pălăria şi papucii, pijamaua şi peria de dinţi, numele, o să te duci prin alte localităţi, să-ţi faci chiar o operaţie la nas, să nu te mai recunoască nimeni, o să înveţi să cînţi din fluier ca ciobanii şi-o să te dai peste cap să-ţi schimbi şi sufletul, nu numai chipul, ca ăia din poveste... Independenţa spiritului marginalizează, Augusto, fato, mi-a zis profesoara de istorie în felul ei pretenţios, în băşcălie. Şi are Zoli mutră de cavaler nebun care să plece să caute o fetişcană pe care acum nu ştiu cîţi ani la mare a văzut-o venind spre el cu un şirag de mărgele albe (nu perle, ce dracu!) la glezna dreaptă? Poate-a fost o iluzie

— Adalbert al tău tocmai cioplea o altă iluzie (de fapt o nerozie!): o broască țestoasă, care să însemne veșnicia, istoria (așa mi-a zis mie, ca să-mi facă plăcere, că de! istoria e meseria mea), victimă și ea a unui destin superior propriilor sale forțe (și alte asemenea prostioare)... Trăind în carapacea ei, nevăzută, este broasca, l-am întrebat, o ființă enigmatică, necunoscută?... Mai degrabă un artist nu trebuie să spună totul despre ce face, să ne mai lase și nouă ageamiilor posibilitatea să ne iluzionăm, sperînd că descoperim marea cu sarea... Broasca, desigur, i-a pasionat pe mulți găgăuți... Chipul unei broaște de mare îl găsim și pe primele monede grecești, cele de prin 625, înaintea lui Cristos... Broscuța simboliza orașul care a bătut marafeții..." În noaptea aceea, la mare, Adalbert urlase la lună, ca un cîine: bătea într-o tinichea cu o coadă de mătură găsită pe faleză si striga la lună: „ce e dragostea, fă? ce e? e doar atît? — cum spunea și Ofelia, care avea să se țicnească negăsind răspuns la problemă, ha, ha — e doar atît, o glumă și un răsfăț, un joc al sîngelui, o toană, o floare-n primăvara tinereții?... căci de! și primăvara e zorită, fără statornicie, cutra! trecătoare, dulce, și dulce, desigur, dar trecătoare ca mireasma și avîntul unei clipe... Nu mai mult! cum zice frati-său, dar oare atîta doar?! cum se întreabă ea, care avea să moară între flori de cîmp, neascultînd de cîntecul inimii ei, zicem noi, mandarinii, și nici de cîntecul, neascultat, desigur, al grăsanului, și nici de mîinile și de sîngele lui neascultînd, hei, hei, lună plină, lună fără minți, care ne bei mințile, cretino!" urla și-și turna vin pe gît, în genunchi, pe nisip, cu ochii spre locul de unde-i povestise el că apăruse fata cu perle albe la gleznă... „Zoli, îi spusese Augusta aseară lîngă piața de flori, mîncînd o înghețată cu vanilie, Adalbert crede că atunci te bătuse soarele în căpățînă și-o luasei razna..." Pe plaja pustie de lîngă crescătoria de porci au fost aruncate, zile și nopți la rînd, păpuși cu ochii arși, cu genunchii sfîrtecați, îmbrăcate în bluze și fuste ferfenițite, cu buzele vitriolate, fără picioare, cu cîte o mînă schilodită, cu capetele negre, de cenușă, risipindu-se la suflarea vîntului, în rochițe tiroleze, în salopete, cu oprege, goale, parcă roase de lepră, grămezi, ca scăpate de la un masacru, cărate aici cu camioanele, după incendiul din incinta magaziei fabricii de jucării „Razele lui Noiembrie". Ea trecuse prin dreapta lui, prin fața soarelui, alergase pînă unde iarba intra în nisip, săracă, printre ciulini, culesese două flori galbene, pipernicite, lipite de țărîna bolnavă de căldură, ca și cum ar fi fost ochii unor tîrîtoare, una și-o pusese în păr, alta între dinți — și revenise prin stînga lui și se culcase pe spate în nisipul fierbinte, de nu i se mai vedea capul: cu genunchii apropiați, ridicați, de-i ascundeau trupul, și mîinile, pe care probabil și le ținea sub ceafă, cu dreptul trecut ușor peste stîngul, încît talpa dreaptă venea mai în față, printre cele două flori cu petalele galbene, cu unghiile vopsite în roșu, în liniștea verii, doar coapsele ei goale și bronzate și genunchii și gleznele văzîndu-le el, și acel șirag de perle albe, doar atît, și marea, mai departe, plină de vapoare mărunte, ca niște gîze nemișcate, și păpușile sparte și oloage, atît văzînd, dar simțind în tăcerea neclintită a zilei ceva mai tulburător și mai viu decît galbenul sărac al petalelor ce nu voiau să se ofilească și decît ruina surdă a albastrului valurilor în verde uleios, ceva mai încrîncenat decît suferințele acelor păpuși urîte, un țipăt în lumina dulce, o lumină dulce învăluindu-l și o aprindere a sîngelui luminîndu-l, ca acea sclipire obscură și violentă, cea de dinaintea Istoriei.

Se trezi în fața hotelului „Belvedere", în care și regele Mihai dormise o noapte, neștiut de nimeni, cînd încă nu era încoronat, cerînd o cameră, la recepție, în englezește, ca un străin căzut în miez de noapte în oraș, somnoros, cu un grup de băiețandri români, ce păreau că alcătuiesc o echipă de fotbal, Mihai, cel pe care mai tîrziu nemții nu-l puteau înghiți pentru că la recepții vorbea englezește, parcă înadins, să le confirme ce se spunea despre el, că şi la palat, cu maică-sa, ori cu prietenii săi intimi vorbea tot englezeşte, să le confirme şi să-i facă să le treacă prin minte posibilitatea înlocuirii lui cu fiul prinţesei Ileana şi al arhiducelui austriac Anton de Habsburg, Ştefan, spre bucuria probabilă a lui Antonescu, dacă nu chiar sigură, dacă această idee plecase întîi de la el spre cei care nu-i puteau inghiţi pe englezi, nu doar, sau în primul rînd din motive de limbă. Hotelul părea sigilat şi cîţiva miliţieni şi civili cu acelaşi fel de cravată îndemnau gurăcăschimea să-şi vadă de drum. Nu staţionaţi, ziceau, întărind dorinţa curioşilor de a nu se mişca şi convingîndu-i că moartea despre care se vorbea se întîmplase cu adevărat. Il zări pe Flavius Capră, cel care fiind încă elev la liceul „Emanoil Gojdu“ din Oradea trecuse Dunărea pe la Dubova, lîngă Orşova, şi ajunsese maseur prin Germania, şi revenise nu demult ca cetăţean german să-şi vadă mama rămasă într-un sat de pe lîngă Calafat, unde învăţase el să-noate ca un peşte şi să le facă frecţii fiicelor logofătului Venus Ciocîlteu, Carmen şi Aida, bolnave toamna şi cînd ploua zile în şir de dureri de cap şi de genunchi. Trecu o maşină a salubrităţii udînd asfaltul şi frecîndu-l pe periile ei circulare de sîrmă, zgomotoasă ca o tanchetă răblăgită, dar nereuşind nici măcar o clipă să asurzească strada şi să aducă în jurul hotelului indiferenţa atît de firească a zilelor fără întîmplări suspecte, cînd nimeni nu se da peste cap ca o minciună grosolană să pară un adevăr gol goluţ. „Căci scrisori de-ale lui arată că nu era lepros...“ „Şi cum l-au găsit?“ „Spînzurat de ţeava de la gaz, cu o cravată şi cu un fular de damă“. „Nu ea l-a?.... aflînd că e bolnav?“ „Da?“ „Muierile astea sînt credule, zise Flavius Capră, lor le plac poveştile cu Baba Cloanţa şi cu Frumoasa din pădurea adormită, crimele din filmele poliţiste, din lipsă de detaşare şi de spirit critic, din prostie, dacă vrei, şi pentru a-şi depăşi propria lor viaţă, căcănie. Nu le interesează adevărul, dacă a fost sau nu aici un lepros, totul e un prilej pentru a fantaza, pentru a-şi da cu părerea, pentru a minţi...“ „Dar nu cîştigă nimic din asta, Flavius“. „Ba da, mint ca să arate că sînt cineva, că au fantezie. Ba că insul şi-a dat seama că nu mai are nici o şansă, ba că lepra se vindecă, la leprozerie, ba la Sfîntul-Aşteaptă, ba că prin oraş umblă o Fată Blondă pe care nu se arată încă Lepra, dar o poartă în ea — şi trece printre noi, fără s-o cunoaştem! Blondă, Necunoscută, Răul necunoscut, Moartea sub formă de tînără fată, ascultă o clipă şi-ai să te convingi...“ „O curvă!“ „O lepră“ „Că nu se mai satură de sulă!“ O simţi aproape lîngă umărul său pe obrăznicătura în blugi de la magazinul alimentar: ea nu-l vedea, parcă nu vedea pe nimeni, doar asculta, înverzită, mestecînd gumă, într-o încrîncenată dorinţă de a fi surdă şi de a se trezi dintr-o dată ca dintr-un coşmar în plină zi, ca într-un film ce s-ar rupe în toiul unei furtuni cu nisip, lăsînd pe ecran o lumină albă, neştiută, poate mai rea ca lipsa de aer a pustietăţii, unde nisipul te îngropa de viu într-un nor, totuşi cu o lucire de speranţă, cu o secundă altfel venită... Flavius Capră o privi şi el pe blondă şi surîse indiferent ca şi cum indiferenţa îl ajutase să treacă Dunărea cu o barcă furată noaptea de la un pescar şi nu curajul, ea îi purtase paşii prin lume şi ea şi în faţa morţii avea să-l arate la fel de surîzător, ca şi acum cînd blonda cu pălărie de paie îşi muşca buzele, febrilă, nevinovată, sau poate vinovată, oaia rîioasă pe care o căutau toţi şi pe care fiind între ei n-o vedea nimeni, să-i taie beregăţile şi să-i ardă pielea şi sîngele. „În apartamentul numărul cinci, cel cu balcon, a stat regele, ştiai? îl întrebă Flavius. El a fost o vreme idolul meu. Nu ştiu dacă regalitatea m-a îndemnat să dorm cu portretul său la căpătîi, sau amintirea acelei zile, 30 iulie, 42, cînd el a zburat de la Băneasa cu un avion spre front... Locuiam în apropiere, tatăl meu era mecanic de aviaţie... Aşa se spune? Probabil, dacă se zice ofiţer de aviaţie... Am uitat, sau n-am ştiut niciodată exact, cum cred că n-am știut nimic exact... Am fost un rege al utopiei, zău, he, he... Da, atunci au venit pe aeroport cîțiva inși cu aparate de filmat, gazetari, nemți... Regele pleca să inspecteze trupele române de pe front! S-a reîntors tot pe Băneasa, cu avionul său J.U.—52, pe care l-a pilotat singur. L-a așteptat regina Elena, dar nu asta contează, ci... În sfîrșit! Poate am trecut Dunărea atunci, ca să-l întîlnesc... Credeam în utopii, în Franța, în America... Utopii, țări care nu există!“ „Acum nu mai crezi în?...“ „Chiar anul trecut am fost la Los Angeles, am bătut continentul lor, de la Sud, pînă la Polul Nord... Nu mai cred în utopii, dar n-am crezut să revăd America așa cum a devenit, așa cum n-am crezut c-o să regăsesc Calafatul așa cum a devenit...“ „Ce vrei să spui, că a înflorit Calafatul, că s-au construit blocuri noi?...“ „Nu fă pe imbecilul cu mine, Zoli, tu crezi că eu cîștig ceva de la tine dacă fac propagandă Calafatului?... Sînt un cetățean străin, n-am nici o obligație...“ „Zău, nu te-am înțeles...“ „Să zicem. Ei bine, e vorba de mama. A îmbătrînit și...“ Dar se ivi din nou mașina salubrității, uruind disperată, asurzindu-i și stropind și trotuarele... Gurăcășchimea se foi și se mișcă într-o învolburare ridicolă: de frica apei, sau apa — ca să nu-i stropească! — apa se dovedi mai tare ca lepra, ca frica de moarte, apa... Îl pierdu pe Flavius Capră. Blonda, cu bluza udă, cu părul ud, țipă, apoi rămase goală pînă la brîu, cu țîțele tari bătute de stropii ce cădeau de sus ca o ploaie... Rîseră și se împrăștiară, uitînd minciuna sau adevărul pe care veniseră să le afle... Flavius, luat de mulțime, părea o mască definitiv pietrificată, o jucărie îmbrăcată fistichiu, imaginea unei utopii definitiv pierdute. Zoli pătrunse, printre șirul de milițieni, în parcul din jurul hotelului, pustiu, acolo unde nimeni nu voia să ajungă, de spaima cadavrului ce nu se știa încă de fusese sau nu evacuat din camera unde-l găsiseră atîrnat de țeava de gaz, și care putea oricînd fi pus la adăpost pînă sosea ambulanţa între arbuştii tunşi, sub magnolii, ori printre boschetele sălbăticite unde chiar cu două săptămîni înainte găsiseră un beţiv cu nasul retezat. Pietrişul scîrţîia sub tălpile sandalelor sale din plastic. Pe aleea centrală, statui de trecute doamne şi domniţe, în rochii de bal, lungi, de catifea (desigur), colorate de Adalbert Tolan, ca să pară mai vii, surîdeau, cu mîinile întinse, ciocnind pahare imaginare cu prinţii cu pălării negre, peste peruci, cu gulere albe de dantelă, de parcă ar fi ieşit din pînzele vreunui flamand beţiv şi întîrziat, pripăşit pe la curţile micilor burghezi ce voiseră să facă din „Belvedere“ un vis al lor şi o replică a unor vremi îndepărtate, nereuşind pînă la urmă (cu toate grădinile ce se voiau, cele din sud, aduse aici din Franţa, şi cele din nordul hotelului, aduse din Anglia) decît să-ţi dea impresia, cum i-o dădea şi lui Zoli acum, de gol existent între secolii ce se scurseseră şi cel prezent, de irecuperabilă fisură în timp, şi între credinţe şi civilizaţii, între fastul arbuştilor tunşi în forme de enorme sticle cu băuturi tari, sau cu şampanie şi zăpăceala şi mizeria iepurilor albi scăpaţi din cuştile portarului cimitirului din apropiere, între acel decor uşor grotesc, aproape ireal, lunar, şi gălăgia gurăcăschimii împrăştiate de tulumbele maşinilor salubrităţii: un spaţiu încărcat şi cu muzicieni din piatră şi cu nouă popice roşii în mijlocul unui dreptunghi pardosit cu pietriş roşu care să întărească şi mai puternic inutilitatea acestui rai artificial, sau mai degrabă să arate abisul existent între om şi timp, ori între om şi Dumnezeul din ceruri, cel care pe toate le surpă cu duşmănia lui sacră începută din primele zile ale săptămînii a doua a întîiului calendar. Uitînd de leprosul care murise, surprinzător, exact în apartamentul vecin cu acela în care baroneasa Killinger îşi petrecuse o noapte, înainte sau după ce Antonescu o decorase la Bucureşti, spre stupefacţia regelui, care nu semnase brevetul supremei distincţii şi se trezise ca într-un joc de copii peste cîteva zile cu soţia ambasadorului german purtînd însemnul stimei mareşalului şi implicit al înfruntării sale, uitînd şi de adoraţia lui Flavius pentru aviatorul Mihai şi de probabil ruina utopiei sale, sau a utopiilor sale, Zoli se pierdu în labirintul verde al aleilor din arbuşti tunşi ca în parcurile Oxfordului, fluierînd ca un şcolar ce fugise de la ore şi ieşise din umbra şcolii şi cumva şi din timp, desigur, trăgînd în piept aromele de tuia şi de frunze proaspăt tăiate cu foarfeca acum invizibilă a grădinarului şi el acum invizibil, bucuros ca în faţa porţilor deschise ale unui vis. Aşa cum în clipa cînd fusese încorporat în trupele de securitate şi trimis în munţi să lichideze banda de pe lîngă Beliş simţise cum (mai ales după prelucrarea patetică a maiorului Vidraşcu Iosif, care-şi pierduse fratele ars într-o şură de lîngă Călăţele) destinul şi istoria României se varsă în el şi că înaintarea, puterea socialismului şi a revoluţiei depind de bătaia inimii sale şi de bătaia puştii sale, şi că a muri nu înseamnă nimic, dacă ziua de mîine depinde, ca şi întreg viitorul, de tine, după cum mărturisea cu lacrimi în ochi ofiţerul cu privirea de gheaţă, de neînfrînt, aşa simţea şi acum în el o eliberare, o nouă revoluţie care-l scotea din starea lui de pînă acum şi-l trimitea nu într-o bătălie, ca în Apuseni, să stîrpească crimele şi cinismul acelor politicieni declasaţi (al căror cinism, le spunea Vidraşcu, necugetat şi imprevizibil îi îndeamnă să sacrifice principiile esenţiale ale umanităţii şi ale ţărănimii române pe nişte combinaţii trecătoare, ce le aduc avantaje materiale şi propagandistice momentane, scumpi tovarăşi şi fraţi! şi care costă bunăstarea şi viaţa poporului nostru!) şi să deschidă o nouă istorie, aflîndu-se el şi ei chiar în faţa porţilor ei, a Istoriei (cu I mare, stimaţi tovarăşi şi fraţi!), ci într-o plimbare prin grădinile verzi ale hotelului, să descopere nici el nu ştia precis ce, poate acea fiinţă ieşită ca din adîncurile mării la Neptun, într-o vară scurtă ca un fulger, ori poate uitătura hăituită a blondei rătăcite printre aceste hăţişuri, bolnavă fără să știe de moarte, și care trebuia luată de mînă și dusă cel puțin la un spital, dacă nu într-o leprozerie, chiar dacă grija lui ar fi fost mai degrabă o prostie decît un semn de dragoste față de viața ei și a gurăcăschimii acum cu desăvîrșire risipită. Gazonul pe care călca era ca un covor perfect întins. Trecea prin lungi sau mai scurte culoare verzi, ale căror intrări și ieșiri erau tăiate în unghiuri perfecte, drepte: nu mai știa dacă se îndepărtase ori nu de hotel, nu vedea decît cerul și matitatea răcoroasă a acestor garduri înalte și vii. Nici nu-i venea să strige, n-avea de ce, totul era ca într-un joc de-a baba oarba în care intrase fără să fie legat la ochi. Îl auzi pe Flavius spunîndu-i că idolul său din tinerețe n-a declarat niciodată război Rusiei, și nici Marii Britanii și Statelor Unite, și că neexistînd nici o semnătură regală pe vreun act, care să certifice intrarea României în război împotriva acestor țări, acest război parcă nici n-a existat, dacă nu s-a respectat de către Antonescu una dintre funcțiile capitale ale coroanei... Era o absurditate, ca și vocea inexistentă a lui Capră. Dar totuși de ce i se părea atît de clară, venită de dincolo de colțul gardului viu din stînga?... Memoria era apolitică, he, he, rîse, nu-i păsa ce deapănă, era neutră, he, he, ca aceste culori verzi cărora nu le pasă cine rătăcește prin ele, he, he... „În loc să stea două luni în carantină, hop cu ei la cursuri..." „Fără examene măcar coprologice". „Și ce paraziți aduc?..." „Dar de ce pleci de la slujbă?" „Ce cîștigăm noi din asta?" „Din care, că plec?..." „He, he, he, prost mai ești..." „Duc curve la cămin și le plătesc cu un grătar și-o bere..." „Ai auzit cum au spart într-o noapte toate borcanele din camere? Le-au aruncat pe ciment..." „Regelui i-a spus Antonescu: ești un copil!" „Cu taxiurile, doar ei". „Și șoferul căruia i-au spart nasul, că n-a vrut să..." Nu-i chiar așa, își zise, surîzînd, memoria mai alege ce-i convine ei, ca la cinematograf, drace, montează, selectează... Atunci o văzu: la capătul unui culoar verde cu spatele spre el, aplecată de la mijloc, ea căutîndu-l, privind nu înspre el, ci spre locul unde el ar fi ajuns de nu apărea ea, peste frunte cu o coroană de trandarifi albi, pînă în brîu goală. El se opri: și ea își întoarse privirea peste umărul ei stîng, calmă, cu o cunună de trandafiri albi și roșii peste sîni: o clipă îi surîse, dispărînd. Cine era, sau care dintre ele era? Și merita s-o caute, ori s-o strige? Merita, desigur, oricare ar fi fost, ce conta viața unui om, surîse, chiar dacă fata era cea necăutată cu adevărat, ce conta, pe lîngă credința niciodată deșartă în lumina iubirii acelei veri, scurte ca un fulger... Rîse: sînt cretin, memoria, stimați tovarăși și frați, nu e obiectivă, e subiectivă, ea se naște dintr-o privire ce vine spre tine, care ești o altă privire, dintr-un sunet care e înghițit de alt sunet, tu fiind, Zoli, un alt sunet, cretinule!...

„Uite! Uite! Uite! În dreapta, sus! Sclipește! Acuma intră într-un nor! A ieșit. Alunecă spre clădirea CEC-ului, acuma trece peste turla catedralei! Un avion? O farfurie zburătoare? Un cosciug! Un cosciug plutește prin cer, peste oraș!“ Guri cu dinți galbeni de tutun, cu proteze, cu măsele îmbrăcate în aur, cu molarii lipsă, căscate, mișcîndu-se fără încetare, ca niște melițe, ca respirația unor ciudate meduze, răgușite, stridente, de alamă, de tinichea, disperate, tocînd aerul: doctorii au ars cadavrul leprosului și cenușa au pus-o într-o cutie și-au trimis-o peste mări și țări în țara de unde era de naștere nenorocitul; ba nu, țara lui n-a vrut să-l primească, era prea scump drumul, și nu l-au dus în crematoriu, e într-un tron de plumb, vor să-l ducă la expertize în București, l-a cerut și UNESCO la Paris; ba nu, l-au îngropat în cimitirul animalelor de la Baciu, la cinci metri adîncime; nici vorbă, nici vorbă, priviți cum plutește peste lume în cosciugul său de plumb! Nimeni nu-l vrea pe pămînt! Colindă prin cer, leprosul! Doamne, ce pericol, de-o să se răstoarne peste noi! De-o să cadă mortul din lacra sa, priviți, se clatină, se clatină! Dar e o farfurie zburătoare, fă! E un balon! Nu, nu, este el! Prostii, legende! Nu e ceva adevărat, fă! Povești! Dar nu vezi, chioaro? Ce să văd, oarbo? În timp ce istoria se scrie și se spune, și rămîne pe hîrtie, legendele se povestesc! Aha, tu erai Flavius? Privește blonda aia cum privește cerul, și ce îngrozită e! Dacă ea duce în ea... Dar de ce nu se duce la miliție să se declare? Pînă o să-i apară ei semnele!... Doar n-o să intre într-o leprozerie? Bună, Adalbert! Sau în carantină! S-o știe lumea și s-o ocolească? Să nu mai meargă nicăieri? Priviți, acuma a ajuns lîngă primărie! E lunguieț, e un cosciug, l-o fi legat de ceva baloane!... Legendele se spun la gura focului, și se nasc așa din niște isterii... Isterică e mă-ta! Dintr-o teroare se ivesc, din ceva supranatural, și circulă ca o nebunie, ca un vînt, din om în om, fără să i se știe precis originile... Dar nu strălucește în soare, nu-l vezi? Ele se răspîndesc ca lepra, he, he, îngrozind prostimea... Proastă e mă-ta! Hai, Flavius! Tîrfa aia o să-și trăiască liniștită viața, fără să-i pese că-i umple de moarte pe alții! Și el a venit din Timișoara cu trenul! Lîngă cine a stat pe banchetă? În gară? La restaurant! Acuma alunecă spre hotelul „Belvedere“, parcă vrea să mai vadă odată locul unde a mai văzut lumina... Dar el ce vină avea? Dar noi? S-a spînzurat din motive erotice. A mai fost un caz în Bavaria, în deceniul trecut! L-a părăsit o bavareză și el și-a tras un cartuș în boașe! În boașe?! Trebuie să fi fost tare dureros! Și nu știa că e atins de microb, sau de bacil?... Și cînd a venit doctorul cu trusa, ce să vezi? Ce? I-a descoperit buba! Și blonda o fi aflat doar acuma că... Am văzut una azi-dimineață la noi în mezelărie, leit blonda! Legenda, Adalbert, e un semn al neliniștii profunde a unei comunități, a poporului, dacă vrei... Dar Bulă ce este? A, da, un erou tot supranatural, care răspunde unei nevoi de sintetizare a realului... Du-te-n mă-ta! I-a șutit banii, golanca! Țoapele astea ar trebui duse la Canal! Acolo să cumpere pe dolari chiloţi şi gumă de mestecat şi prezervative extra! Şi Zoli şi-a luat coada la spinare? Dragul meu, realitatea visurilor sale e mai adevărată decît realitatea cea mai adevărată! Dac-am putea să-i întrebăm pe morţi, am afla totul... De ce nu strigi spre turnul paraşutiştilor, acolo a ajuns cosciugul?! E un balon... Balon e măta! Priviţi fata asta care se fofilează... Domnişoară, v-aţi îngrozit descoperind că dumneata eşti... Boule! Ha, ha, eşti Spaima! Lepra! Nu vă bateţi! De ce-i rupi, fă, cămaşa? Moartea mişcătoare prin lume, ha, ha... Îl calcă în picioare pe ochelarist! Să-l calce, de spune tîmpenii! Dar nici tu nu vei scăpa de ea, ha, ha, şi tu eşti condamnată... I-a spart ochelarii, i-a spart nasul! Ce, ăla e bărbat? Să-i spargă şi capul, boului! Chestia politică, domnilor! Nu ştiu dac-aţi auzit de semnificat şi de semnificant? Am auzit de Narghita! Cine nu este împotriva noastră, e cu noi, stimaţi tovarăşi şi fraţi! Într-o zi, din senin, a părăsit totul, funcţie, bunuri, decoraţii, pentru a-şi reîncepe viaţa... Ne-am cunoscut la cooperativa „Deservirea poporului", eu eram pictor de lozinci, el era pictor de oameni... A! Se lasă peste noi, bre! Se vede bine, priviţi, e un tron de argint! Nu de plumb, de argint! Sau poate de aur! Pentru a-l regăsi pe cel care el n-a fost niciodată, dar care n-a murit în el! Aoleu! O ia la sănătoasa! Se face mai mic, priviţi! E cît un bob de mazăre! De linte! De mazăre! De linte! Ţărani! Cît o şaibă! Cum o chema pe nevasta lui Morfeu? întreabă Bulă. Cum? Morfina. De linte! De mazăre!" Gurile măcinau, măcinau. Îşi astupă urechile cu degetele şi intră în frizerie. Nu era nimeni. Găinarii ieşiseră în stradă să privească cerul. Se aşeză pe un scaun, în faţa oglinzii, luă o maşină numărul zero şi începu să se tundă singur. În oglindă zări în salonul pentru femei (şi el rămas fără coafeză) o cucoană cu un prosop pluşat pe umeri spălîndu-şi capul în apa din chiuvetă. Pendula bătea ora zece. Dale de marmoră, fotolii căptuşite cu plastic maroniu, scrumiere, ziare. Radioul, lăsat deschis: cineva şuiera printre dinţi: „Visele, adică raţiunea de a trăi, nu pentru a înşela timpul... Cine trăieşte fără vise, vreau să spun că noaptea toţi au vise, individule...“ Maşina ţăcănea, ţăcănea, părul cădea pe dalele de marmoră. Cine-şi cumpărase o tîrlă şi păzea oile în Făgăraş, un profesor de educaţie fizică? Adalbert ştia, rechinul, peştele zburător ştia şi cum vindea brînza şi lîna prin tîrguri încercînd astfel să nu fie un parazit al şcolii din Dumbrăveni, plătit cu ora şi dispreţuit de profesorii de matematică şi de fizică, ieşind din sistemul şcolar, din sistemul... Era cald.

Stătea culcat pe spate, în toropeala zilei, privind cerul, drumul de zi al soarelui, aşteptînd nu ştia nici el precis ce, poate căderea serii, cînd soarele pornea pe drumul său de noapte pe sub pămînt şi cînd stelele ieşite din drumul lor de sub pămînt umpleau ca într-o poveste înălţimile. În faţa mării Adalbert făcuse din nisip o uriaşă broască ţestoasă, aproape cît un berbec de înaltă. Carapacea ei impenetrabilă se usca în zăpuşeala aerului şi se crăpa şi ce spusese Adalbert că ascunde broasca în burta ei, timpul şi istoria şi chiar visele năzuroase, sălbatice, rozalii, sîngeroase şi luminoase ale timpului şi istoriei se dovedea o glumă de beţivan, bineînţeles, nisipul se ruina încet şi ireversibil, ca într-o sinucidere lentă. Augusta fusese toată dimineaţa morocănoasă. „Unde-am fost astă-noapte? M-am îmbătat cu salvamariştii“, minţise el din disperare, dar fără să poată aduce o undă de lumină în colţurile buzelor aprige ale soţiei sale. „Iartă-l, muiere, crezi că te minte?“ „Zoli, tu să taci, Adalbert este incapabil să-mi spună o minciună fără să creadă în ea“. „Deci n-a fost cu salvamariştii?“ „Ba da, sînt sigur c-a fost cu ei, el nu minte niciodată ca un prost, numai că n-au fost singuri, fără muieri, fără nevasta lui Codreanu căreia îi place să stea goală cu bucile între stavrizi şi guvizi, înecată aproape între peşti, şi să fie acolo făcută poştă de zdrahonii ăştia de lipoveni analfabeţi. Nu mă supără c-a fost cu ei, ci că de-atîţi ani nu mă cunoaşte şi nu se cunoaşte măcar pe el, şi vrea să mă ducă de nas, cînd e clar că el nu ştie minţi, n-are atîta fantezie! Ce poate el e doar să înlocuiască muierile cu încă nişte sticle cu vin, să înlocuiască adică o realitate — şi pe nesătula maestrului de balet Codreanu! — cu altă realitate mai puţin dezagreabilă, mai plină cu pahare şi..." Şi deodată ochii verzi care cuprinseseră cerul ca o fantasmă apăruseră vii şi aproape de el, în spatele broaştei ţestoase de nisip: şi se auzise, şi se mai auzea clipocitul paşilor ei prin apa subţire întinsă pe mal... Părul ei era negru. Îl privea lung, mută, şi el se gîndi să se întoarcă uşor (în nisipul din care ieşise la suprafaţă) cu faţa în jos, dar îi fu ruşine chiar să-şi pună mîinile mai jos de pîntece... Ea avea sînii mici. Se apropie de el, ocolind uriaşa broască ţestoasă, şi-l privi limpede. Atunci veni răcoroasă prima pală de vînt şi păpuşile, care nu mai avuseseră unde fi depozitate şi fuseseră aruncate pe plajă, parcă se zgribuliră, sau parcă surîseră, drace, bănuind că valurile le vor lua pe sus... Ea se aşezase lîngă el (după ce-l înconjurase şi luase florile galbene din locurile unde iarba săracă nu reuşise să fie înghiţită de ţărîna alunecoasă şi veşnic zvînturată) şi cu o tije de mărăcine îi desena pe burtă o vietate lunguiaţă şi fragilă ca o mulă. În jur, nimeni, doar păpuşi în rochii lungi, de seară, în bluze, boieroaice, ţărănci, regine cu pălării albe, ofiţerese, generaţii, luate de valuri, cu mîinile ridicate, cu mîinile lipite de trup, plutind, fără mîini, fără picioare, fără capete, cum scăpaseră din acel foc, sau din acel apocalips, arse, ori întregi, surîzătoare, legănîndu-se, ca şi cum marea ştersese fabrica de pe pămînt, sau o luase şi pe ea, şi se zvîrcolea undeva în adînc, încercînd să plutească şi ea... „Hai", o auzi, simţind-o cum îl prinde fierbinte de mîini şi se lipeşte de el, cu sînii încă înfriguraţi de apa mării. Gura ei sărată, şi pielea coapselor ei pe care albul sării se întărea sub greutatea luminii... Rîsul ei în urechea lui dreaptă, în timp ce pitici albaştri de catifea, urşi cu stele în frunte, domnişoare cu umbrele galbene făceau marea multicoloră... în rochiile lor roşii legănîndu-se reginele şi contesele, bavarezele, şi plecînd aşa, duse de vînt, în lume, ca într-o cruciadă a păpuşilor... Sîngele înflorea fierbinte în el şi se revărsa bucuros, fără sfîrşit, în timp ce trupurile lor treceau şi se răsuceau peste broasca de nisip, risipind-o şi îngropînd-o în pămînt, rîzînd, sub ţipetele pescăruşilor iviţi din senin în zbor peste ei...

Se spălase şi el pe cap, cu şampon, în chiuvetă: se privi în oglindă: tuns zero, ca un şcolar, semăna cu cine?... Surîse, şi atunci văzu că-l privea din salonul de coafură o fată cu părul negru, rîzînd. Se răsuci, alunecă în genunchi, se şterse din mers cu prosopul pe cap, trecu pragul salonului plin cu căşti... Nu mai era nimeni. Din stradă răbufni uruitul maşinilor şi forfota gălăgioasă a gurăcăschimii, frizerii în halate albe intrară mîncînd îngheţată de vanilie, toţi cu mustăţi... Plăti şi vru să le spună că se grăbea, d-aia se şi tunsese singur... „N-o fi sărit, tovarăşu?" „Şi ce vrei, să chemi poliţaiul? Du-te învîrtindu-te, bre!" „Unde să se ducă?" îl mai ţinea încă de curea un roşcovan. „În mă-sa, ce să rămînă aici, o fi avînd şi ăsta vreo bubă la bilă... Du-te, paşol, o iei la dreapta, şi-ajungi în viitor, he, he, he..." „Da, da, ce să rămînă aici, surîse roşcovanul, trebuie să meargă, nu să stea aici, s-o ia la dreapta, da, viitorul, e mai important decît trecutul, he, he!" hohoti şi-i făcu un spîrnel cu degetele în moalele capului.

ISTORIA AERULUI

Se trezi cu un gust de ceapă în gură: mîncase chiftele, seara, cu iarba dracului și băuse un pahar de Drăgășani, roșu. Fusese la un Sfînt-Gheorghe. Și mai norocise la spartul mesei un pahar cu vin spumos: o porcărie oțetită, grețoasă, fără culoare, sifonată, făcută sigur din paie, sau din lemn de salcîm. Ceasul măcina pe noptieră, indiferent. Pe partea de dinafară a geamurilor ferestrei năvălise iarăși praful! Și doar cu o zi înainte plouase. De unde atîta praf în cartier, contesă? Doar șantieriștii își luaseră tălpășița de-o jumătate de an! Și pe scrinul pe care stătea nemișcat un măgăruș chinezesc de porțelan se așternuse un strat aproape invizibil de praf. De unde atîta praf, contesă? N-o întrebă decît în gînd. Soția lui era în baie și spăla cearceafurile și fețele de pernă. Dar știa ce i-ar fi răspuns. Din cosmos, e praf cosmic, conte! Dar de unde dracu atîta praf cosmic, contesă? Auzea duduitul gazului metan în cazanul de baie. Și putoarea detergentului, pe care n-o suporta, și-l făcea să strănute... O! da! pe coșul de cărămidă al căsoiului poetului Logofet două turturele săreau, se loveau, zburau scurt, se reașezau... Nu e o bătaie, conte, e o scenă de dragoste: e bine, e foarte bine, conte, ziua începe cu o scenă de dragoste.

În lift, Iorgu: cu părul pieptănat pe spate, lins, dat cu briliantină. Așa fusese idealul de bărbat al fetelor din tinerețea sa. Avea pieptul plin de medalii. Ar fi putut să plece de-acasă în cămașă; luase haina de doc, să aibă pe ce atîrna decorațiile. Fruntea lui Iorgu dacă-i ajungea pînă la curea. Îl privea în creștet și aștepta din clipă în clipă să răsară din năclăiala uleiului de păr un gingaș păduche alb: se mai întîmplase. Ușile cutiei de lemn se deschiseră păcănind la parter și primul care ieși, pășind mărunt, mărunt, ajutîndu-se cu brațele proptite pe ciment, fu Iorgu: avea amîndouă picioarele retezate lîngă șezut, din timpul războiului. Cioatele de carne erau îmbrăcate în niște pernițe învelite în piele. În mîini, purta niște mănuși mari, ca de boxer. „Nu vrei să te-ajutăm să cobori scările blocului?“ îl întrebă contele. Știa că refuză. Nu cerea nimănui nici un fel de ajutor. Din blocul vecin, dus de umeri de doi copilandri, apăru Puturache. Cei doi invalizi își dădură mîna și porniră alături spre restaurantul de la Complex. Contele trecu înaintea lor și scoase din plasa de plastic cutia goală, de carton, pe care i-o dăduse contesa în mînă, să nu uite ce să cumpere cînd se va termina ședința comisiei de judecată; citi, în gînd: „Biotim. Detergent cu enzime. Pentru înmuiere și prespălare. Îndepărtează petele de lapte, vin roșu, fructe, transpirație, sînge. Biotim. Detergent bioactiv. Curăță eficient scutecele și rufele asemănătoare, lenjeria, hainele de pat, fețele de masă. Biotim. Nu conține clor. Murdăriile greu de înlăturat se curăță aproape de la sine, încă de la înmuiere. Biotim, secretul fericirii...“ „Bună dimineața“, auzi vocea de bas a doamnei Croitoru. „Sărut mîna“, răspunse, și de-abia atunci, ridicînd privirea, o văzu pe uriașa doamnă Croitoru coborînd treptele blocului în brațe cu soțul ei, plin de decorații pe amîndoi piepții hainei și cu amîndouă picioarele retezate de deasupra genunchilor. „Azi e ziua lui Dimi Zgaibă. Se duc să-l sărbătorească la Complex“, zise ea veselă. „Da, foarte frumos“, nu știu ce să mai spună contele. Și se aplecă în fața ei, spuse sărut mîinile și-și văzu de drum. Numărul celor cu picioarele pierdute se mări, băgă contele de seamă, privind în urma sa cu coada ochiului, pe furiş — ca şi cum s-ar fi uitat după un fir de păianjen ce i se prinsese de nas... Dar cei din cartier nu-i luau în seamă, se obişnuiseră cu ei: doi băieţei şi două fetiţe băteau mingea, trecînd cu ea printre cei încărcaţi cu decoraţii, doi îndrăgostiţi, cam bătrîiori, se pupau în mijlocul străzii... Ca doi porumbei cu pene, surîse contele şi-şi zise că e bine, e foarte bine, ziua se arăta plină de dragoste...

V., cu uşa lui de placaj în spinare, mergea la rîu. Contele îi dădu mîna şi-l întrebă dacă-l mai dor măselele. „Nu, nu mă mai dor, că mi le-am scos“, rîse fostul camerist al familiei regale. Contele ştia că V. nu mai avea nici un dinte adevărat în gură, dar ştia că-i şi face plăcere omului cu perucă să fie întrebat dacă... Oare chiar fusese uşier sau camerist la palatul regal din Bucureşti, ori la cel de la Sinaia?... Ajuns pe malul rîului, V., bătu doi ţăruşi cu un pietroi în nisip şi legă de ei cu sîrmă canatul uşii sale pe care scria: „Un leu intrarea“. Scoase o cheie din buzunar, galbenă, uriaşă, o băgă în broască, o răsuci — şi deschise uşa şi călcă peste pragul ei şi intră cu picioarele desculţe în apa rîului. Pe conte îl strîngeau pantofii. Îl privi pe V. cum se spală pînă la brîu, fluierînd... „La revedere“, îi spuse. „La revedere“, răspunse V., care pînă nu de mult douăzeci de ani fusese mut. Reveni pe uşa pe care intrase, o încuie cu cheia şi se aşeză pe o buturugă, cu faţa la soare. Contele se descălţă de pantofi şi se întinse pe iarbă. Mai avea timp pînă începeau lucrările comisiei de judecată. „Astăzi ce lucrări aveţi?“ îl întrebă V., surîzînd. „Nu ştiu“, răspunse contele. „Am de gînd să mă las păgubaş, dar nu vor să mă şteargă din funcţia asta... care şi-aşa e gratuită şi nu-ţi aduce decît duşmani în cartier... Nevastă-mea chiar azi-dimineaţă m-a bătut la cap: «vezi-ţi de bătrîneţile tale, conte!...»“. „Ei, nu eşti prea bătrîn“, zise V., şi se ridică în picioare şi-i deschise uşa unui băieţandru care venise spre el cu un leu în mînă, întins... Era o formă de cerşetorie?

cum zicea Ifrim. Nu, V., care ani de zile își pierduse cuvintele și memoria, avea șase băieți minieri și primea de la ei destui bani... Își bătea joc de lume, mai ales la mare, la nudiști, unde-și instala ușa între țarcul rezervat muierilor și cel al bărbaților... „Ieri i-ai povestit domnișoarei profesoare cum ai călătorit la Berlin și în Italia cu Mihai și cu maică-sa, cu trenul regal... N-am înțeles, de ce-i aranjase Antonescu regelui o întîlnire cu Hitler?“ V., se ridică în picioare, încuie ușa după băiatul ce se limpezise pe obraji și acum pleca spre Complex, în goană, ca și cum voia să ducă vestea unui pariu pierdut, sau a unei victorii teribile care a dat apoi și numele cursei de maraton; V. împărți cu o cretă albă ușa în două, de sus pînă jos, și scrise în stînga, cu mîna dreaptă: aer — iar în dreapta, tot cu dreapta: rea. Sub aer, cu dreapta, scrise Europa, iar sub Europa, peste, și, sub peste, limfocitoză. Apoi scrise cu dreapta, sub rea: aporue, etsep, ăzoticofmil. Apoi scrise cu mîna stîngă, deschizînd ușa, pe fața ei dinspre rîu, împărțită și ea în două: cointeresare, Afganistan, eraseretnioc, natsinagfa. Și cu dreapta: prosop, rahat, brad, frumos, egalitate, posorp... „Nu-ți fie nici o teamă, îi șopti contelui, nu e nimic dubios, sînt niște simple cuvinte care nu înseamnă nimic: le scriu ca să fac exerciții de voință. Dacă mă concentrez dimineața și scriu cu amîndouă mîinile douăzeci de cuvinte și pe față și pe dos, toată ziua n-am treabă, sînt fericit...“ „A, da, desigur“, zise contele și-și luă pantofii în mînă și-și continuă drumul spre sediul comisiei de judecată, bucuros că V. începuse să devină fericit... Totuși, ce i-a apucat așa deodată pe toți înșii să fie fericiți, și de unde atîta fericire în aer și pe pămînt, doamne? — vorba tînărului monah Vanghele, cel care ieri-seară, parcă presimțind că urma să vină o zi atît de fericită, trăgînd clopotele de la mînăstire, mic cum este, era săltat de funie în sus, spre cer, în hainele lui negre, de călugăr, ridicat ca o buburuză... Despre prînzul luat de regina mamă și de Mihai împreună cu Hitler, la Berlin, V. îi povestise tinerei profesoare pistruiate că totul fusese aranjat de Mihai Antonescu și de baronul Manfred von Killinger în timpul unui banchet, la București: ministrul lui Ion Antonescu trebuia să-i facă o vizită führerului, să se asigure că Transilvania va fi dată din nou României... și s-a gîndit el că nu e rău ca, înainte de asta, regele, micuțul rege al României, în drum spre mătușa sa din Italia să fie oaspetele conducătorului Germaniei. Regina mamă s-a opus aflînd de întîlnirea programată la Berlin, povestise V., însă cînd a primit și scrisoarea lui Hitler, n-a mai... Prînzul a fost ca o corvoadă — toți erau excesiv de protocolari, n-aveau ce-și spune, zicea V. și scria cu mîna stîngă pe ușa sa, la infinit: Berlin, nilreB... Un lucru a reținut profesoara pistruiată: că regina mamă a fost uluită de încrederea formidabilă pe care acel năpîrstoc cu mustață o avea în el și în victoria Germaniei. Mîndria regală să fi fost ofensată de siguranța unui parvenit?... Dictatorul vorbea despre Wagner și despre filme, iluminat, modest, cu certitudini, cu admirație față de valori... „Lubenițe, ia lubenițele!“ — auzi contele vocea stridentă a țărăncii care-și făcea umbră cu o umbrelă roșie, în dosul mesei de ciment din piața de lîngă Complex. „La lubenița, neamule“, strigă ea și scoase dintr-un sac și puse pe masă capul unei vaci. Nu mai era în mica piață cine știe ce lume: țăranca îl privi pe conte în ochi și mai scoase din sacul ei plin cu verdețuri niște picioare de vițel, cu copite cu tot. Contele șchiopăta, îl ustura pielea de deasupra călcîielor, de cît o roseseră pantofii săi negri, nepurtați. Femeia prinse cu palmele coarnele căpățînii de vacă, le ridică în aer, pînă se scurse de pe limba moartă a animalului un lichid sîngeriu. „Acum două ceasuri era vie“, surîse ea, garantîndu-și marfa. „Mulțumesc, altădată, zise contele, încîntat că muierea avusese încredere în figura lui, de-i arătase... Mulțumesc, sărut mîna“, îi zise el ca unei doamne — căci desigur în sinea ei era o doamnă, dacă văzuse în el un om care n-avea s-o pîrască, da, care nu era de la poliție, da, care... Cumpără un pepene și plecă mîncînd din dulceața lui răcoroasă, surprins că și el putea fi bucuros și fericit... Dar cu Hitler fusese altceva în mintea alteței regale a românilor, își aminti contele ce spusese profesoara în fața clopotniței, unde tînărul călugăr cu barbă neagră zbura în aer și cădea pe pămînt, tras de funie. Ce, adică? Și oare în mintea ei, sau în a profesoarei? Era greu de spus. Führerul era un impostor care... Un popor strălucit al Europei urla fanatizat de bucurie cînd îl auzea vorbind... „Dar ce era mai groaznic, domnule conte, era că dictatorul reușise să facă din istoria Germaniei un suport al acțiunilor sale. Domnule conte, dictatorul a întors pe dos, a manevrat cum a vrut memoria acestui popor". „Of, domnule conte, treceți pe lîngă mine și nu mă vedeți! o auzi și o văzu în fața lui pe doamna Croitoru, ținînd în mîini două plase pline cu sticle. Ape minerale, rîse ea, e cald și eu transpir, ha, ha, ha... Mă deshidratez. Am luat «Șarul Dornei», «Lipova», «Borsec», vreau să mă conving care-mi priesc mai mult... E bun pepenele?" „Bun", zise el și-i întinse o felie. Doamna Croitoru lasă plasele jos, pe trotuar, și începu să mănînce, rîzînd... Pe terasa berăriei de la Complex, soțul ei, cu Ifrim, cu... Se așezaseră la o masă lungă: cum stăteau pe scaune, păreau oameni normali. Doamna îi luă privirea contelui, și-i văzu și ea pe cei de la berărie: zise: „Bărbatul meu, Dumnezeu să-l țină, mă îngrașă de plăcere în fiecare noapte! Nu se mai satură, și nici eu, ha, ha, ha", rîse ea cu toată gura. Soarele strălucea în dinții ei de aur.

Intră la tutungerie. N-aveau țigări bulgărești. B.T. — tabac bulgăresc. Coborî scările barului de noapte. Avea o cunoștință, Ella, garderobieră, care-l servea întotdeauna cu țigări. Îi făcuse odată și el un bine, o salvase să fie condamnată pentru prostituție. Înăuntru cîntau saxofoanele și băteau tobele, să-ți rupă urechile. „Cine a deschis ușa?" se auzi din întuneric o voce enervată. Nu răspunse, rămase lîngă draperia de la intrare, ca un copil prins la oala cu smîntînă. Îşi aminti de maică-sa: tu ai intrat în cămară şi-ai lins ca o pisică smîntîna, să nu se cunoască? Nu recunoscuse niciodată. Tăcu şi acum. „O fi fost vreo pisică, auzi o voce răguşită, parcă destul de cunoscută! Reluăm de la început, vă rog să nu aprindeţi brusc toate luminile, că ratăm iarăşi totul! Muzica, vă rog! Şi!“ zise el violent şi în barul de noapte ca într-o cameră obscură începură să învie umbre albastre, cîntînd la vioară şi la contrabas, la saxofoane valsul „Valurile Dunării“.... Lăţoşi, cu papioane ca nişte fluturi negri, în cămăşi, orchestranţii priveau cîntînd spre un punct unde nu se zărea nimic, ca nişte orbi. „Şi!“ se auzi din nou răcnetul răguşitului şi în pîlpîirea ofticoasă a lustrelor, sub cupola înaltă, ca de circ, a barului, apărură, plutind în aer, feţele bete de fericire ale unei perechi de dansatori... Ei îi atîrna părul pe spate pînă spre cingătoare, blond, vaporos; avea umerii goi, mănuşi albe, pînă peste cot. El purta o haină albă, cu papion albastru, era cu gura plină de zîmbete... Luminile ezitau să fie clare, orchestranţii se prefăceau că citesc notele, serioşi, concentraţi. „Acuma!“ se auzi vocea răguşită şi un sput de lumină făcu să se vadă limpede o sticlă mare, cu etichetă... Contele nu putu, de unde se afla, să citească ce scria pe etichetă, şi nu-şi părăsi locul, curios: ce se mai putea ivi în această cameră obscură plină de muzică şi de zîmbete şi de fericire, şi mirosind a cazan? „Acuma, lumină!“ răcni vocea ascunsă în întuneric şi contele văzu cum cei doi dansatori aproape atingeau cu capetele tavanul, erau pe picioroange, ea îmbrăcată într-o rochie imensă, roşie, de catifea, el avea pantaloni negri, evazaţi... Se învîrteau pe picioarele lor de lemn, în lumina ce se stingea şi aprindea, surîzători, surîzători... „Acuma!“ strigă vocea şi sticla fu cuprinsă în bătaia reflectoarelor şi o voce de fecioară spuse dulce: „Beţi ţuică de Turţ! Beţi ţuică de Turţ!“ „Bravo! Bravo!“

răcni răguşitul şi toate becurile se aprinseră şi misterul căzu odată cu întunericul, apărură feţele boite ale orchestranţilor, echipa de operatori şi de sunetişti a televiziunii... Răguşitul era Logofet. „O, domnule conte, dumneata erai? rîse el. Pofteşte, pofteşte... Tocmai realizam o reclamă pentru minunata noastră băutură... Hei, băieţi, odihniţi-vă zece minute..." Orchestranţii îşi aprinseră cîte o ţigară, operatorul bărbos se duse spre toaletă... Numai cei doi dansatori rămaseră nemişcaţi, în aer, pe picioarele lor de lemn. „Cu ei e mai greu să-i ridicăm", surîse Logofet şi le făcu semn celor trei chelneri care aşteptau într-un colţ să... Şi chelnerii puseră o scară lîngă dansatori şi se urcară pe ea şi le turnară celor doi parteneri cîte un pahar de bere, le aprinseră cîte un „Kent"... „Părerea mea este... zise Logofet, că noi facem o reclamă proastă produselor noastre, şi de-asta nu se vînd nici pe piaţa internă, nici pe cea externă. Ţuica de Turţ nu e sub Whisky! Din contră! Eu am imaginat doi tineri îndrăgostiţi care bînd lichidul acesta atît de bine distilat, din prune adunate cu mîna, simt cum cresc, cum se-nalţă, de parc-ar avea aripi, simt cum plutesc în văzduh, fericiţi... Dar n-aş vrea să credeţi că pot povesti tot ce simt ei, ar fi o prostie... ei de fapt trăiesc un vis... Şi pentru un sentiment atît de puternic, care te face să visezi, eu trebuie să folosesc un limbaj simbolic... Daţi-le şi cremvuşti, băieţi, le făcu el semn chelnerilor, arătîndu-i pe cei doi dansatori. Cum spuneam, continuă el, păcatul cinematografiei noastre, în general, este că e didactică, vrea să-i bage spectatorului în gură, cu forţa... Înţeleg, toate capodoperile, în primul rînd cele literare, desigur, au în ele ceva didactic, dar e vorba de o aură superioară de didacticism... *Demonii* e un roman ideologic, şi toate marile cărţi au o ideologie, adică au nişte idei clare pe care le propun... Băieţi, le zise el chelnerilor, turnaţi-mi şi mie şi domnului conte cîte un păhărel de Turţ... Mersi! Da, desigur, mai lungim pauza... coborîţi şi voi, li se adresă el dansatorilor. Noroc, domnule conte!" „Noroc, vecine", răspunse contele și gustă din pălinca de Oaș. De sub rochia enormă a blondei ieșiră cinci inși în salopete. Îndrăgostitul în haină albă se smulse din picioarele lui de barză, care rămaseră în aer, și coborî, în chiloți, scara adusă mai înainte de chelneri. Îndrăgostita se smulse și ea din imensa ei rochie roșie, care rămase dreaptă, pe scheletul ei invizibil, și coborî pe scară, în niște chiloți albi pe care era desenat în față un măr copt. „Ce spuneam? întrebă poetul. Da, despre literatură... Omul nu trebuie să intre în capcana semidocției, și a snobismului, evident, și să pretindă să înțeleagă totul din ce citește... E o infirmitate, zău, dorința aceasta de-a pricepe totul, de-a diseca totul... Dumneata ai judecat mulți oameni, ca noi toți, dealtfel, fără să avem o meserie care... Dar ce obositor este și inutil să crezi că poți cuprinde exact dimensiunea umană... Noroc! Această nevoie de didacticism, de ideologie, de explicații, distruge arta, o reduce la un soi de medicină vulgară care trebuie să pună imediat degetul pe rană și să ofere leacul salvator... Fals! Noroc și la mulți ani! Eul nostru, desigur, vrea să știe... dar de ce să nu ținem cont de inconștientul nostru, de această, ca să zic așa, cameră obscură plină de mistere?... Vedeți, aici ar fi și o cheie a reclamei mele despre țuica de Turț, dar nu o cheie didactică, ci doar o sugestie... Întuneric, o undă de muzică, tobe... Ce-o fi? te întrebi. Doi dansatori... Ah! țipă el răgușit de-abinelea, ah! dobitocilor, ați uitat să aprindeți lumînările!" Dar nu mai erau decît ei doi în bar, așa că Logofet se calmă, mai turnă în pahare și rîse. „Cu cine să faci artă, conte? Ei cred că-i vorba de-o simplă reclamă, ei nu înțeleg că în acest spațiu întunecat al inconștientului nostru apare spaima... Dumitale nu ți-a fost niciodată frică, așa, din senin, fără motive? Mie, oho!... Apare, în această cameră obscură, iubirea, he, he, he... Și atunci de ce să tragi cu buretele peste inconștient? Ani de zile am tras cu buretele! se înfurie el și-și umplu din nou paharul cu pălincă. Of! Am o idee genitală ha, ha, ha, mă scuzați, conte, genială... Am să-i îmbăt cu Turț pe toți imbecilii cu care lucrez, pe muzicanți, pe operatori, pe cei doi balerini... Priviți, cretina și-a pus peruca în găleata pentru ape minerale!“ Contele văzu, într-adevăr, părul blond curgînd din frapieră pînă la podea. Ella veni spre el cu două pachete de „B.T.“. „Poftiți, domnule conte“. „Of, bată-te să te bată, zise contele privindu-i mărul roșu de pe chiloți, nu te-am recunoscut!“ Ea îl luă de mînă, în timp ce Logofet își turna țuică în pahar și striga: „Să vină imbecilii, reluăm filmările!“ Ieși, pe scări, ca amețit, contele. Lumina soarelui era grea, violentă. Surîse: îl păcălise pe poet, nu băuse decît un pahar cu pălincă, pe celelalte le golise discret în pălăria-melon a dansatorului, uitată pe masă cu josul în sus.

Trecu pe lîngă fostele grajduri regale, de lîngă fostul hipodrom al orașului. Se ridicaseră pe întinsul gazon verde clădirile unei fabrici de mobilă. Vindeau mese și scaune și paturi, numai pe dolari, în Suedia. Ce era acuma în grajduri? „Bună dimineața, conte, se auzi strigat și o văzu pe Filomela Ermurache în fața lui, înaltă, cu o pălărie neagră pe cap, de paie, o pălărie ca o elipsă, ca o minusculă farfurie zburătoare. Am auzit că dumneata mă judeci azi“, rîse ea și se îndepărtă călcînd sigură asfaltul cu cizmele ei argintii. Contele se opri în fața unei cutii de carton în care aruncaseră deșeuri cei de la atelierul de rochii și bluze făcute pentru Germania de Vest. Luă un colț de hîrtie cerată, îl împătură în patru și-l băgă discret între călcîi și pielea pantofului stîng care-l strîngea îngrozitor. Doi bețivi ieșiți de la Complex cu burțile doldora de bere se ușurară pe temelia fostelor grajduri: și atunci contele văzu ceva ciudat: în zidul roșu, sfoiegit, de vreme, cu pete negre între cărămizi, de igrasie bătucită de vreme, se afla o fereastră oarbă: de fapt doar canatul unei ferestre, marginile ei de lemn, albastre. Fusese ferastra zidită, sau cineva lipise aici acest dreptunghi, ca o posibilă fereastră, ca o dorință a zidului de a fi spart și de a respira, ca o dorință, ca o speranță? Filomela Ermurache se oprise și ea în fața ferestrei inexistente, lingînd un cornet de înghețată roză, surîzătoare. Contele putu într-o secundă să se mire, devenind alb la față: Filomela purta o blană de vulpe argintie, peste o rochie albă, crăpată în față aproape pînă la buric. Și cum stătea de-a dracului, crăcănată, cu mîinile în șolduri, privindu-l fix în ochi, el plecă privirile în pămînt, o secundă, învins fără să vrea: cînd ridică privirile, văzu în surîsul ei că pierduse bătălia, că ea reușise să-l facă o clipă să se simtă umilit de anii săi, o clipă, dar destul... Și ca să-l zdrobească și mai tare, rîse cu hohote, pregătind cine știe ce nebunie... Contele vru s-o întindă spre Complex, unde foia mulțimea, dar ea îl prinse de mînă, zdravăn, și-i puse degetele pe buricul ei cald, dezvelindu-și pulpele de cremene și... și începînd lîngă zidul vechilor grajduri să se pișe ca o vacă. „Unde fugi?" o auzi strigînd, dar nu se opri pînă lîngă magazinul de cosmetice în fața căruia șapte femei și doi bărbați umpleau găurile din asfalt cu bitumul fierbinte ce fumega și puțea a catran. Cele șapte muieri aveau părul legat în basmale de-aceeași culoare, roșie, cumpărate probabil de la prăvălia comunei din care și erau... O fi fost chiar din Vinerea, de la munte? Probabil, cu autobuzul nu puteau veni dimineața în mai mult de-un ceas și jumătate. Nu le întrebă, bitumul descărcat din basculante aprinsese aerul cu duhoarea sa de gudroane și de... Da, da, patruzeci și două de rusoaice, în mantale militare, cu chipie, cu șepci, în cizme, intraseră în tribunal, mute, pășiseră pe coridoarele lungi, întesate de oameni, deschiseră ușa sălii de judecată și ocupaseră scaunele din față. Simțise atunci cum îi îngheață inima. O, ce procese, nu ca acuma: pentru o plită, la bucătărie, două funcționare de la bancă și-au turnat ciorba de fasole în cap, gătiseră amîndouă fasole cu costițe afumate... „Filomela

Ermurache“, citi pe dosar. „Prezentă“, zise ea, stînd picior peste picior. Martorii erau de faţă, reclamanţii, vecinii ei de scară, din bloc. „Problema e simplă, zise doamna Croitoru. Numita aici de faţă întreţine relaţii de prietenie şi de frăţie cu studenţii din Etiopia şi din Venezuela, lucru pe care-l înţeleg, cum înţeleg şi efortul ei de a se prezenta la înălţime în confruntarea de idei cu inşii altor naţii. Eu cred că nu ne face de rîs, dovadă ar fi numărul mare de indivizi din cele două ţări prietene care vin, pe rînd, desigur, în fiecare seară la ea în apartament să le ghicească prezentul, trecutul şi viitorul în palmă. Mă bucur că domnişoara Ermurache îşi cîştigă pîinea (şi prestigiul!) cu sudoarea minţii ei, adică, pardon, a frunţii ei, căci aşa se spune... Eu am avut mai multe discuţii, pe scară, cu ea, şi-am înţeles dorinţa ei de independenţă, de a nu se căsători cu cine ştie ce coleg de breaslă... Dînsa e fotografă, trebuie specificat... Ea face şi-acasă fotografii prietenilor ei din ţările acelea îndepărtate, căci şi ei au mame şi unii chiar neveste şi trebuie şi ele să mai vadă cum arată la chip dragii de ei şi cum o duc pe la noi. Eu zic că o duc bine. E drept, grecii parcă o duc şi mai bine. În fiecare săptămînă vine de la Atena un autobuz, în excursie, cu părinţii lor, care ne aduc mii de perechi de blugi, aceşti pantaloni atît de îndrăgiţi de tineretul nostru muncitor şi studios...“ „La obiect“, zise Contele. „Păi asta este, zise doamna Croitoru, că Filomela nu vrea să fie un obiect. Ea vrea să fie un subiect, adică să vadă lumea subiectiv, aşa mi-a spus ieri pe scară... Păi da, dacă ne gîndim că femeia a fost secole de-a rîndul obiect de batjocură, obiect de giugiuleală, obiect care stă răstignit în bucătărie, ca într-o închisoare, cum mi-a spus pe scară... Un obiect plin de miros de ulei prăjit, de ceapă tocată şi prăjită... Misterul şi harul femeii...“ „La obiect, tovarăşa Croitoru“. „Să spun eu, se ridică în picioare Policarp Policarpovici Zeller. În fiecare noapte nu putem dormi din cauza muzicii drăceşti din camera ei...“ „E o muzică rock“, preciză Filomela. „Nu mă interesează de care e, principalul este că n-ar trebui să fie!“ Contele se descălță de pantofi: masa era acoperită cu pînză albastră, n-avea nimeni cum să-i vadă degetele picioarelor cum se mișcau bucuroase... Rusoaicele veniseră să-i condamne pe fasciștii din boxe, pe îmbrăcații în uniforme hitleriste? Sau să-i apere? Nimeni nu știa cum ajunseseră în fața clădirii tribunalului. Mai tîrziu se aflase că veniseră în zece căruțe. Și Filomela? cu muzica ei americană, cu apa care curgea tot timpul în baie, cu... „Ieri noapte doi s-au bătut la ea în apartament, apoi s-au caftit între blocuri, zise Policarp Policarpovici Zeller. Am sunat la miliție, au zis că trimit un echipaj. După o jumătate de oră, iarăși am sunat, iarăși au promis. După încă o jumătate de oră...“ „Fleacuri, zise Filomela. Să vină pentru toți bețivanii? Îi lasă, bre, să se sature de bătaie!“ „Dar ieșiseră de la tine!“ „Ei, și? Nu se schimbă problema, care este a penuriei de benzină, înțelegi matale? De unde atîta fotoghin pentru toți cîrcotașii?“ „Atunci pentru ce sînt plătiți, să n-aibă benzină?“ întrebă Policarp. „Întreabă-i pe ei, nu pe mine“. „Eu credeam că primesc salarii pentru liniștea noastră. Tovarășe, îi zise contelui, dacă n-o amendați, pe ea, dacă nu luați măsuri...“ „Și greutăți, chicoti Filomela și-și dădu cu parfum pe gît și pe frunte. Eu sînt internaționalistă, tovarăși!“ Policarp Policarpovici Zeller își făcu o cruce mare pe piept. Prin fereastra deschisă se vedea Turnul Măcelarilor, din vechiul zid de împrejmuire a orașului... Un nor de fluturi trecu prin fața geamurilor ca un vis. Pe zidul breslei renumiților cîrnățari de altădată, un cal alb mergea la galop, cu coada în vînt, în șa cu un vînător de căprioare în manta roșie și încălțat în cizme negre, ținînd la ochi o pușcă uriașă. Trecu profesoara de istorie pe bicicletă, pe sub picioarele calului încremenit în mișcarea sa de două secole, fluierînd. „Eu sînt din Vinerea, Policarp Policarpovici, privește-mă în ochi dacă vrei să înţelegi ce este în inima mea, ce energii ignori cu stupiditatea ta..." În Vinerea timpul curgea între Săptămîna Brînzei şi Paşte, între Rusalii şi Sfîntul Ilie, între sărbători şi naşteri şi înmormîntări... „Nu pricepe, domnule conte!" „Poftim? îşi adună el gîndurile şi bău un pahar cu apă minerală. Vă ascult", zise dar n-o mai luă în seamă: se ţigăneau pentru... La vîrsta lor, ehei! ehei! îşi zise, ştergîndu-şi cu batista broboanele de transpiraţie de pe frunte... Într-o Vineri, chiar în Vinerea din 26 novembrie 1946, după alegeri o cunoscuse pe femeia încălţată în cizme militare şi încinsă peste mijloc cu o centură rusească. Erau pe lîngă Deva, în drum spre Hunedoara, într-o maşină condusă de un sîrb de lîngă Orşova care luptase ca partizan sub conducerea lui Tito. Motorul s-a oprit. Bujiile, a zis Vasco Slabul, şi-a aruncat benzină dintr-o canistră pe nişte crengi tăiate cu o toporişcă dintr-un salcîm; a pus bujiile pe foc şi le-a tot învîrtit... Femeia Utopică a citit în acest răstimp cu voce tare din *Scînteia* articolul de pe pagina întîia: „Cifrele — zice-se — vorbesc de la sine. Şi 80% din totalul voturilor exprimate (atîta au luat, în cifră rotundă, organizaţiile democratice care susţin guvernul Dr. Petru Groza), sînt prin sine însăşi o cifră deosebit de elocventă..." Femeia Utopică îl ţinuse toată noaptea cu brînză şi cu vin roşu la o stînă în Apuseni, sperînd să-l convingă că totul trebuie schimbat şi purificat. Să nu mai fie burghezi, proprietari de fabrici, moşieri, chiaburi, intelectuali neproductivi, să se ducă dracului obiceiurile de Crăciun şi de Paşte, nunţile, botezurile, familia, cu lanţurile ei... Carnea de oaie se frigea pe grătare şi ea îi băgase mîna pe sub cămaşă, sub curea, şi-i vorbea la ureche despre necesitatea schimbării fundamentului societăţii; o poreclise Femeia Utopică, pentru el, căci de se împlineau toate cîte ea le dorea şi oamenii începeau să-şi trăiască din plin marea iubire visată, nu mai avea cine frige berbecul şi cine aduce vinul în cănţi de la pivniţă... Dormiseră într-o şură, în cojoace: vorba vine că dormiseră, fiindcă nebuna încălzită de vin... Se și gîndise, că de-o va ține așa, utopia ei îl va băga în spital și-o va face pulbere chiar pe Femeia Utopică, și chiar utopia însăși! În drum spre Deva, încîntată de articolele lui Sorin Toma, citind pe sărite ziarul, ea îi vorbise pentru prima oară despre detașamentul de militari germani care fuseseră văzuți la Vinerea... „Privește ce scrie aici, dragul meu conte: Țara întreagă salută victoria B.P.D. în alegeri. Mii de telegrame din fabrici, sate, birouri, și de la cetățeni, primite de fruntașii Blocului..." Și în această conjunctură, bomba: un grup de fasciști au fost semnalizați la Vinerea! Întîi au fost zăriți pe la începutul toamnei, culegînd porumbul. Dar s-a crezut că e o iluzie! Apoi au fost sesizați, da, arînd, ținînd plugurile de coarne și ducînd caii de căpestre! Zvonuri? Da, s-a zis. Dar nimeni n-a mai avut curajul să intre în munți, spre Vinerea... Satul e așezat într-o poiană, are și terenuri agricole, spre sud, iar spre nord, pădurile, stîncile..." „Nimeni nu vede nimic? strigă Policarp Policarpovici Zeller și veni la masă de lîngă scaunul pe care șezuse și puse mîna pe gîtul sticlei și bău cu sete. Nu există opinie publică? întrebă, golind sticla. Nu? Căci de-ar fi, n-am mai sta pe gînduri, cînd auzi că una blondă a umblat cu un lepros și..." O pisică intră pe fereastră în sala de judecată, în gură cu un șoarece viu. „Aaau!" urlă Filomela: și mîța o privi calmă, apoi sări pe un scaun gol și ieși pe ușa întredeschisă, printre picioarele martorilor toropiți de căldură. Filomela Ermurache își dădu cu parfum pe la nas și pe la tîmple și zise: „Activitatea mea de fotografă, de fotografă a lumii, cere o fantezie deosebită, fantezie pe care Policarp Policarpovici, vecinul meu, o ignoră; și chiar de-i spun eu acum, Policarp Policarpovici Zeller, privește-mă o secundă și dă-mi mîna, el n-o să poată descifra nimic în zonele mele adînci, fiindcă e incapabil să priceapă că o femeie are daruri pe care el nu le va avea niciodată, are un mister..." „Dacă-mi spui cu ce fotografiezi tu lumea, renunț la plîngere“, rîse dintr-o dată Policarp. Pisica intră din nou cu șoarecele viu în gură, cineva o lovi peste bot, șoarecele scăpă și o luă la goană pe sub scaune, printre picioarele martorilor, muierile dădură după el cu morcovii și cartofii cumpărați din piață, Filomela spuse ceva care-l făcu pe Policarp să sară în sus, să rîdă cu hohote și să se bată cu palmele peste fund... Contele ieși prin hărmălaia din sală pe coridor și plecă la Complex să bea o bere. Nemții din Vinerea mai fuseseră zăriți prin binoclu urcînd călare la oile de pe munte. Și fuseseră încercuiți și prinși cînd veneau în sănii, cu lemne de foc, de la pădure, și cu cîte un pui de brad pentru pomul de sărbători. Nu se trăsese nici un foc de armă. Ei ridicaseră mîinile în sus, uimiți... Și la tribunal, cînd muierile în mantale... ei vorbiseră pentru prima oară, ieșind din muțenia, din... „Domnule conte, îl ajunse Filomela din urmă, ei au renunțat la ?... deocamdată, cel puțin... Sau ce verdict o să dați? Eu însă sînt hotărîtă să intru în proces cu Policarp... m-a făcut ratată! Pe mine! Eu, ratată? În primul rînd că eu nu mi-am propus nimic să fac în viața asta, așa că din capul locului n-am la ce da cu piciorul, ca să mă ratez... Însă nu admit jignirea!... Pune mîna pe inima mea să vezi cum bate, zise și-i luă iarăși mîna și i-o duse la buric... Domnule conte, nu mai visați utopii, nu mai experimentați utopii, care să vă ducă la un dezastru fără nici o ieșire, mai bine veniți deseară la mine să beți un ceai de tei, calmant, și să vă arăt ce este adevărat, ce este adevărul și...“ Trecu mașina pompierilor, claxonînd asurzitor... Ifrim tocmai se urcase cu cioturile sale de picioare pe masă și ținea un discurs, cu halba în mînă. Filomela opri un taxi, aruncă în el blana de vulpe argintie și cizmele argintii și-i dădu șoferului cheia de la apartament, să i le ducă acasă. Jack, cocoșatul, o cunoștea, zise O.K.! și ambală motorul... „Hai să bem o bere în bar, acolo e răcoare“, zise ea și plecă, descultă, cu umerii goi și cu pălăria de paie în mînă spre... Contele o urmă, ca hipnotizat. Sub cupola ca de circ a barului, becurile erau aprinse, muzicanții dispăruseră cu tobele și cu clarinetele și viorile lor și în mijlocul podiumului de dans se înălța pînă în tavan un brad încărcat cu globuri colorate și plin de crengi cu vată și cu betele. Ella, în rochia ei lungă, pe picioroange, aprindea lumînările chiar în vîrful pomului de iarnă. Își schimbase peruca, acum era brunetă, cu coc. Dansatorul era în cămașă albastră și cu pantaloni albi, lungi de aproape doi metri și jumătate. Logofet sforăia într-un scaun, operatorii și sunetiștii jucau poker într-un colț, pe bere chinezească, din orez. Contele călcă într-o borîtură de țuică de Turț și intră la toaletă să se șteargă pe tălpi cu hîrtie igienică și să se spele pe mîini și pe față. Și să scape de domnișoara Ermurache. Trase apa de mai multe ori, ca lovit de-o pîntecariță nemiloasă. Cînd reveni în bar, toate luminile erau stinse. Bîjbîi prin întuneric spre luminița verde de la ieșire. Logofet trăgea la aghioase, bolborosea ceva, vorbea singur, recita poezii... „Cîmpul magnetic al..." îl auzi prin beznă. Ieși. Afară, Filomela mînca înghețată de zmeură. Îi întinse și lui un cornet și-i spuse: „Domnule conte, pentru maică-mea nu mai era în Vinerea nici o speranță... decît să stea de dimineața pînă seara la foc, lîngă vatra strămoșească, și să fiarbă ciorbele și mămăliga, nici o speranță, decît să spele bine cu săpun din sodă cămășile copiilor, așteptînd să-i plesnească varicele, așteptînd căderea măselelor și cancerul de gît, care a sugrumat-o ca un șarpe nevăzut... Ce vor ăștia de la mine? Între tata și mama... Ce bucurii?... da, da, un abur de fericire animalică trecea peste zilele lor, cum mi-a scris pe-o fotografie de-a lor Logofet, un abur, fără cuvinte, aproape fără nici o speranță... Și eu să fi rămas cum?... Ha, ha, uite fotografia lor, o port tot timpul cu mine, în poșetă", rîse ea și i-o băgă sub nas: și contele văzu un ins cu barbă, îmbrăcat în uniformă de ofițer neamț, și o muiere înaltă, cu ochi de catran, crunţi, îmbrăcată într-o manta rusească, în cizme soldăţeşti, şi cu o nuia de salcie înflorită în mîna dreaptă.

Dar chiar atunci apărură pe aleea umbrită de verdele dens al brazilor doamnele cu cîinii şi căţeii lor în lese. În frunte mergea un caniş, cu părul ca de berbec merinos negru, cîrlionţat, cu o şapcă de jockey, pe cap, albastră. Venea în urma lui un cîine lup, cu botniţă şi cu o bonetă albă, înaltă, apretată, de bucătar. Flocoşi, lăţoşi, aurii, spelbi, cu urechile blege, lungi sau ciulite, scurte, cu botul gros, dinţoşi, cu ochi de viezure, de tigru, vărgaţi, fără coadă aproape, cu cozi de pămătuf, mici ca nişte şobolani, în braţe, duşi de curea — cohorte întregi treceau lătrînd molcom sau tăcuţi prin faţa juriului instalat în chioşcul de pe insuliţa artificială din mijlocul lacului şi el artificial, treceau cu stăpînele lor alături, înalte, în pantofi cui, cu sandale, grase, ţîţoase, cu pălărie, tunse scurt, rujate violent, cu aluniţe, treceau, marele concurs de frumuseţe de-abia începuse... Filomela o văzu pe profesoara de istorie apropiindu-se pe bicicleta ei pentru copii şi-o întinse, luîndu-şi poza din mîinile contelui. Dintr-o pîlnie ce era de fapt un microfon, un grăsan urla peste parc: „Asociaţia chinologică a municipiului anunţă că au început înscrierile pentru concursul de frumuseţe canină... şi pentru Expoziţia canină Republicană ce va avea loc Duminecă pe Stadionul Republicii din Bucureşti... Se pot înscrie cîini de rasă, cu sau fără certificat de origine..." „O, ce mai faceţi, domnişoară?" „Sînt fericită, domnule conte, zîmbi ea şi se dădu jos de pe bicicletă, sînt fericită c-am găsit Deval, detergent pentru spălarea vaselor. Dar ce ziceţi de parada asta minunată?" Un căţelandru cu limba roşie, lată, atîrnîndu-i ca o frunză de sfeclă, cu o şapcă scoţiană şi cu un guler prins sub gît într-un buton de aur. O căţeluşă cu pălărie cu dantele colorate, vaporoase, ca o spumă, ca o frişcă prin care se zăreau înotînd boabe de struguri roşii, prune, două, bistriţe, şi un măr... Vocea de metal a pîlniei ţinute de jambonul în formă de om spunea ceva despre sediul Asociaţiei din Calea Moşilor 128, telefon 154523... „V-am zărit azi-dimineaţă trecînd pe lîngă fostul menaj...“ „Căutam Deval, zise profesoara. Dar şi eu am discutat despre dumneavoastră cu domnul V. I-am dat şi un leu şi-am trecut prin uşa sa magică... Of, dar ce ziceţi despre mopsul ăsta îmbrăcat ca un arlechin?...“ „Prin participare la Expoziţie se poate obţine omologarea, conform standardului rasei, şi înscrierea în Cartea de Origine Română...“ „O, asta da, asta da“, zise profesoara şi-l privi cu mare atenţie pe grăsanul leoarcă de sudoare şi negru pe la subţiorile cămăşii sale roz-bombon. Un ogar alb, cît un viţel, cu pălărie-melon, un şoricar cu o pelerină verde, cu un fes verde cu linii albe, în vîrf cu un ciucure albastru, o cucoană cît o batoză, cu o umbrelă de soare pe care zburau desenaţi zeci de canari şi de păsăroi galbeni, de lilieci şi papagali, ca într-o grădină a raiului... „Înscrierile cîinilor pentru expoziţie, precum şi anunţurile publicitare se primesc pînă la sfîrşitul lunii...“ „Credeam că pînă la sfîrşitul lumii, rîse profesoara. V. vă simpatizează, domnule conte, îi spuse ea şi cumpără de la un ţigănuş două cornete cu seminţe de dovleac prăjite. Doriţi?“ Se aşezară pe o bancă să privească defilarea cîinilor. „E şi concurs de frumuseţe? şi înscrieri pentru Expoziţia Canină Republicană?...“ „Probabil, zise ea, dar ce contează! Vai ce nostimă e fiara asta cu coif de hîrtie pe cap!“ Doamna Istrătescu trecu bîţîindu-şi fundul, în blugi, cu o jigodie în lanţ de argint, şi ea şi carnivora purtînd şepci albe, de marinar. Doamna Cella Minoftache, cu un patruped cu căciuliţă de schior, doamna Milica Papacacea şi doamna Logofet cu doi gemeni aduşi din Spania de doamna doctor Pafnutie, care lucrase la o leprozerie în Africa... Doamna Logofet era aproape plînsă, şi-i mărturisi contelui, ca între vecini, fără să fie întrebată, că era foarte tristă fiindcă găina ei superbă, adusă de la socru-său de la țară, nu mai oua din cauză că ploaia de săptămîna trecută înmulțise rîmele din grădină și ei nu băgaseră de seamă, luați de treburi, că ea cu ciocul ei tot înghițea la rîme, și făcuse o indigestie și bolea... Plecă, suflîndu-și amărîtă nasul într-o batistă roză. Doamna maior Vasile, cu un pechinez cu scufiță roșie pe cap, probabil o pechineză — cum zise profesoara de istorie. „Apropo de Voicilă, că l-am întîlnit acum două ore... Mi-a povestit ceva ce mi se pare extraordinar: reginei mame îi displăceau aerele regale pe care începuse să și le ia Antonescu, mutîndu-se în palatul prințului Nicolae de la Snagov, obligîndu-i pe cei din garda sa personală să poarte epoleți cu inițialele numelui său, și, da, da, și șireturi la fel cu cele ale aghiotanților lui Mihai... O femeie vede astfel istoria, de la rufele ei, de la fleacuri... Și ce concluzie poți trage? Nici una? Dar din parada asta canină? rîse ea. Ca și cum zdrobiți de istoria noastră milenară, grei de cultură, ca Anglia bunăoară, ce ne mai lipsește ca să fim, vorba lui Nenea Iancu... Soțul doamnei Istrătescu a murit căzînd cu un planor acum cinci ani, cînd ea nu începuse să țină cîini ca o... nu, nici măcar nu-i vorba la toate de îmburghezire. Doamna Istrătescu zice că durerea, nefericirea... și cîinele e o alinare... În fiecare zi e la piață să-i cumpere oase... Soțul ei a fost un campion național la aterizare cu punct fix, și la înmormîntarea lui, aducîndu-și lumea aminte și de acrobațiile sale cu avionul, a umplut străzile... «Sînt nesimțiți, a zis doamna Istrătescu atunci, nu l-au cunoscut, nu i-au știut durerile de reumatism și se-mbulzesc ca la fotbal...» Logofet a spus că lumea se-nghesuia să-l vadă pe cel care de-atîtea ori scăpase cu viață aruncîndu-se în gol cu parașuta închisă, sute de metri, pînă aproape de pămînt, sfidînd destinul, și într-o Sîmbătă liniștită un planor a fost arma destinului... Cum pentru Hitler a fost... Da, încă ceva: Mihai și maică-sa s-au întîlnit și cu Mussolini, care era afabil, vesel, nu constipat ca führerul... Dar și el, că și cîrmaciul Germaniei, infatuat pînă la demență... Se pare că puterea dă o stare de cumplită infatuare, de care s-a molipsit și Antonescu, dacă a ajuns să-i spună într-o zi reginei mamă că el ar fi putut ajunge de-ar fi vrut împărat, după plecarea lui Carol... Poate V. exagerează. Poate regina mamă nu-l înghițea pe dictator, cum n-o suporta nici pe soția lui care a pretins doamne de onoare, precum avea și soția lui Horthy, deși nici aceasta nu era regină... Dar mi se pare că mai ai ceva de judecat azi, conte..." „Da, pe la douăsprezece", zise el privind peste rîu crucea uriașă pe care era răstignit un Isus Cristos de lemn, îmbrăcat în alb, în cămașă și izmene de cînepă, ca un țăran, cu o pălărie uriașă, neagră, desigur tot de lemn... Mai fusese încă unul, cam pe unde se înalță acum Complexul, cioplit de același meșter din Vinerea. L-au scos de-acolo și l-au purtat pe umeri, cu cruce cu tot, pînă pe malul rîului; dar cînd să-l treacă dincolo, apa fiind rece, au renunțat și-au zis să-i dea drumul la vale, printre sloiuri, să vadă cum plutește, și i-au dat... Și-așa a trecut prin mijlocul orașului, plutind cu fața în sus pe crucea înaltă, cu ochii la cer, înghiontit de hălcile de gheață desprinse de pe maluri, sau venite de lîngă baraj, unde fuseseră sparte cu securile... Un val de rugină i-a acoperit fața și mîinile, din scursorile de la fabrica de cuie și tinichea și de la combinatul de acid sulfuric. Cineva s-a dus c-o funie să-l tragă la mal — și de-abia lîngă podul ce trece șoseaua spre Bîrcănești a reușit să-i agațe într-un ochete crucea și s-o aducă la mal, ca pe un pește înghețat... Căci așa și arăta la față, cum era ger și cum crusta de apă se făcuse bocnă peste ochii lui negri, ca un pește înghețat, sau ca un om înghețat, acest Cristos înghețat bocnă. Omul venise cu carul, apoi, să-l ducă acasă: și-l pusese pe niște paie, cu locul unde era capul pe o scîndură legată cu sîrmă de leucile din spate... Se speriaseră neamurile: cum să-l țină în curtea lui, ce-o să zică cine o să zică? de ce să-și bată cuie în tălpi? Mai bine să-l preia primăria și să-l pună în răscrucea dintre vii... Dar primarul nu se învoi și milițianul veni la fața locului și anchetă cazul, de unde pînă unde ajunsese aici?... E o operă de artă, își dădu cu părerea fiul poștașului, care era la fără frecvență la facultatea de subingineri mineri... Să-l ducă de unde l-a luat, bre, dacă ne întreabă cineva?... Nu, nu e furt, dar ce este?... Și uite-așa dispăruse într-o noapte din curtea țăranului și se auzise, peste o săptămînă, că niște cărămidari din Bîrcănești s-au trezit cu el lîngă focurile lor ce... dar n-au avut curajul să-l bage pe foc, să nu-i trăsnească! Și l-au pus și ei pe apa rîului, să se ducă în voia lui, unde-i era drumul, și se zice că pînă la urmă un bețivan din Telebești îl tocase bucăți cu toporul și-și fripsese slănina în jarul... Poate se spune așa, fiindcă a fost găsit trăsnit lîngă o grămadă de jar, frigînd slănină, cu sticla de vin roșu lîngă el... Dar poate că a plutit mai departe, poate s-a pierdut nu se știe unde, poate... Cîinii începuseră să mîrîie, nădușiți de arșița zilei, și să ude rădăcinile brazilor și gardul de sălcii vii, împletite, ce împrejmuia lacul artificial. Profesoara privea și ea peste rîu, mîncînd semințe prăjite. „Niște nesimțiți", zise văduva parașutistului, nemulțumită de cei care în juriu... „Ce să-i faci, zise profesoara pistruiată, cînd doamna Istrătescu se mai îndepărtă, nesimțiți sînt și cei care sparg semințe de ludaie între dinți, nesimțiți sînt și gugustiucii ăștia care se strigă prin aer, nesimțită e și căldura asta, și vara e nesimțită, și chiar viața plesnește de atîta nesimțire... Domnule conte, toate se duc, numai istoria lor parcă rămîne... Nu de pomană mi-am tocit eu coatele patru ani prin biblioteci și... pe la cofetării... Căci, să fiu a dracului, vorba mamei, dacă n-am învățat mai multă istorie în cîrciumi și pe stradă decît din cărți... Cel puțin ca înțelegere a... Mi-ar place să scriu memoriile unui camerist regal, bunăoară, nu ale unui rege! Deși... V., Dumnezeu știe ce meserie a avut el acolo!... Dar nu contează... Ani de zile n-a scos o vorbă, cred c-a ars zeci de scrisori şi de ziare... şi mai ales de obiecte care pentru mine ar fi fost mai importante decît orice vorbe... Ce mi-ar place să am acum în faţă Fordul de două persoane pe care Mihai l-a primit cadou la unsprezece ani! Sau acel Rolls pe care el a învăţat la şase ani să şofeze, vorba vine... Sau Mercedesul cu care mai tîrziu, elev fiind, o tulea din palat cu nişte colegi şi se ducea în cîrciumioare să bea bere... Sau ochelarii săi cu ramă de baga, cu care credea că se maschează în aceste escapade, stînd pe la mese, printre tot soiul de oameni... V. a ars majoritatea acelor obiecte pe care le-a primit ca amintiri, cadouri... Ori le-a făcut nevăzute din timp, bănuind că o să-i aducă necazuri? Mi-ar place să scriu o istorie a obiectelor, a frînturilor de dialog, a pălăriilor şi şepcuţelor acestor cîini, ha, ha... Am citit o carte, în manuscris, a prietenului meu şi verişorului meu Petre Sălcudeanu, *Biblioteca din Alexandria*, un roman formidabil în care la un moment dat un personaj senzaţional colecţionează, prin puterea care o are, manuscrise nepublicate... Şi-şi face o bibliotecă stranie... pe care oricînd o poate distruge, pe care o ţine în mînă, cum se spune... La cîte le-o fi dat foc, oare, la cîte alte biblioteci? Nu, el iubeşte filele scrise, ca pe nişte victime... Le răsfoieşte, are putere deplină asupra acelor cuvinte, asupra acelor idei, e la buna lui dispoziţie, o întreagă gîndire a unui timp! Cel puţin aşa crede el, în marea sa nebunie? De ce-l iubesc eu pe V.?... Şi şi pe dumneata, zău... Fiindcă sper să aflu lucruri nemaipomenite, din nişte fleacuri, din... Arhiva dumitale... vreau să spun... obiectele, scrisorile, chitanţele de lumină... Ele pentru mine vorbesc, zău. Nu trebuie nimic aruncat, distrus... Uite, am aflat cu stupoare că rectorul unei universităţi a pus pe foc într-o anumită perioadă toată arhiva acelei instituţii... probabil să nu descopere cineva că el... sau prietenii lui au avut cămăşi verzi, sau mai ştiu eu ce... Dumneata n-ai fost ceva funcţionar mai acătării la

«Competrol»? Nu, bine... Dar de la Femeia Utopică n-ai nici un inel?.... o cravată? Nu, bine, bine.... Iată ce-am descoperit într-o scriere despre precolumbieni... că despre mitologia Mexicului de dinainte de Columb am fi avut astăzi mărturii colosale, căci ei aveau o scriere proprie, dovadă codicele și... Dar de ce cunoaștem mai puțin despre această perioadă?... Desigur, din nebunia colonizatorilor, care de obicei calcă în picioare tot ce găsesc în cale, ard totul, ca să dovedească istoriei că înaintea lor n-a existat nimic pe locul unde au pus ei piciorul lor eliberator și aducător de fericire... Cuceritorii spanioli și preoții lor catolici, ideologii lor, au distrus cu fanatism, pas cu pas, literă cu literă, toate codicele aztece și scrierile ce le-au descoperit... Iar noii preoți ai Mexicului, ca să stîrpească orice urmă din vechea gîndire păgînă și să arate că doar religia cea nouă, pe care ei și-o însușiseră de la conchistadori, era aducătoare de fericire, au făcut praf și pulbere legendele și toată gîndirea scrisă precolumbiană... Întîiul episcop al Mexicului, Zumarraga, se lăuda, notează un publicist specializat în istoria acestui popor, că a ars cu mînuța lui mii de cărți «păgîne». Dar nebunia nu se oprește aici. Ascultă, conte, ceva extraordinar: citez din memorie: pe vremea lui Izcoatl, marele grangur al aztecilor, ei și-au distrus toate manuscrisele istorice, fiindcă marele stăpînitor era sigur că odată cu stîrpirea manuscriselor nimicește și istoria! El nu voia să afle viitorul că pînă nu cu mult timp înainte ei, aztecii, fuseseră vasalii poporului învecinat! Doamne, conte, acest Izcoatl voia să șteargă de pe fața pămîntului orice urmă și orice sursă de informație care să mărturisească viitorului că ei n-au fost stăpîni în țara lor! Ciudată concepție, nu? Dar poate că e vremea să mergeți în sala de judecată, o fi venit împricinații... Vă las. Aveți și acolo dosare?! Mărturiile rămîn doar în aer?... N-aveți grefieri, mi se pare. Nu-i nimic, tot ce pătrunde în aer nu moare niciodată, ha, ha, ha, muzica, sunetele care sînt emise de posturile de radio, de... nu mor niciodată, circulă mereu... așa mi-a spus Silvia, sau poate minte?... Of! ce miros de mici, au dat ăștia drumul la grătare, să-nnebunească javrele și cățelele, rîse ea. Plec să-mi spăl vasele, conte, la revedere... nu-mi spuneți nimic, nu vi s-a părut interesantă chestia cu?... Sînt eu doar o exaltată? Poate... dar mi se pare colosal să arzi tot ce s-a scris, tot ce s-a gîndit... ce s-a visat... Să nu rămînă nici o urmă a acelui timp!... Unii, că n-au fost sclavi, alții, că ei au pus temelia noii istorii... Să arzi codice aztece ca să... da, da, ca să desființezi timpul... istoria... Ce iluzie, conte! Aerul ce aude, ce vede, cîte pățește... Istoria lui nu ți se pare interesantă, nu? ha, ha, văd că te cam strîng pantofii... Sau vă e cald?" „Nu, domnișoară, pur și simplu te ascult..." „O, vă mulțumesc, conte, sînteți foarte drăguț, la revedere", zise ea și plecă pe bicicletă. „La revedere, îi făcu el cu mîna, și-ți mulțumesc și eu pentru semințe..." Doamna Istrătescu veni cu un alt cîine în lesă, un bocser adus de doamna doctor Pafnutie din Germania, astă-vară, cînd s-a înapoiat în țară, cu Mercedesul ei alb, de la leprozeria la care a lucrat în Africa... Era hotărîtă să cîștige concursul și să meargă la Expoziția canină Republicană. „Niște nesimțiți, îi zise contelui, arătînd cu degetele ei pline de inele spre cei din juriu, gargaragii, nepricepuți, impotenți... C-am avut eu, conte, de ce să nu-ți mărturisesc, un cavaler, înainte de-a mă căsători cu campionul, un ofițer de cavalerie, vreau să spun, care toată noaptea îmi vorbea despre dragoste și nu-mi făcea nimic... Vorbea despre revoluție și despre amor... Pînă i-am spus: bă, Georgică, nu-ți mai pierde nopțile pălăvrăgind despre revoluțiile pe care o să le faci ziua și nu le faci, nu mai tăia frunze la cîini dacă n-ai, scuză-mă, conte, coaie, ha,ha, ha... Nesimțiții ăștia n-au motorină în ei, s-au uitat la mine ca la o nețesălată, ce știu ei ce e viața, ce înseamnă să iubești un cîine, ce e un cîine, ce e viața, care..." Contele își luă pantofii în mînă și-i făcu doamnei Istrătescu la revedere cu ei, îi surîse, arătîndu-i tot cu pantofii spre Complex, că pe-acolo ar avea ceva treabă, și-o șterse... „Nesimțitule“, o mai auzi totuși zicînd, dar fu bucuros că scăpase cu atît.

Un fluture pe gărduțul de lîngă beci, în umbra casei, cu aripile întinse, galbene, cu verde și negru tivite pe margini, împreunate spre coadă într-un albastru ce se degrada, ca o pată de cerneală spălată de apă, în mijlocul ei cu o pafta roșie, ca o piatră prețioasă ce încheia hlamida de culori plăpînde în care era învelit... Stătea acolo de la începutul serii, cuprins de răcoare, așteptînd, ca un mort, soarele să-i dea puteri să învie și să zboare. Și dintr-o dată nu mai fusese. O amintire. Ca și țăranii urcați pe greblele de lemn trase de cai, cu greutatea lor să sfarme bine pămîntul arat, în acea lumină, de Aprilie, ce se-ncălzea... Cu mîinile lor săpînd ogoarele, cu sudoarea lor, cu greutatea lor... Și mătușa Fana, mai mică, adunată de timp în ea, cu sacul din material plastic pe spinare, mergînd spre grădină să-i vadă rostul, dacă ciorile nu i-au mîncat porumbii puși cu o zi înainte, bucuroasă că era străbunică, dar tristă că nepoata ei fusese operată peste burtă, copilul trebuind să iasă pe-acolo pe unde i-a zis Dumnezeu să iasă în lume, pe unde i-a rostuit drumul, nu pe lîngă buric... Și unchiul Vasile, mai fără glas, operat a doua oară de hernie, izbit de boală cînd se urcase pe o scară în podul fostului grajd, să ia ouăle, mulțumit că acuma i-au reușit mai bine doctorului tăieturile și cusăturile, drept pentru care i-a dat două sute de lei, nu una, ca prima oară... Sumă colosală, dacă te gîndești că la anii lui, optzeci fără unu, ce primește de la cooperativă nu i-ar ajunge nici de lumînări... Și ăștia care se ceartă ca niște țigani pentru ochiurile de aragaz din locuințe... Dar asta e viața lor, contează, viața și moartea fiecăruia fiind altfel... Mătușa Fana, cu sapa în mînă, cu doi dinți în gură, de metal, arsă de soare, clătinată de moartea verișoarei ei de peste pîrîu, mama Pi-

picii, care bolise trei ani... „Mai bine trei zile, şi să mori. Cum a murit tata: a ieşit pe bătătură, pe urmă a intrat în odaie, a privit lung pe fereastră... Şi i-am zis: tată, mata mori şi nu ne spui nimic! Şi el a zis: ce, eu am mai murit vreodată, să ştiu cum e?... Şi s-a dus tata pe lumea cealaltă, a zis mătuşa Fana şi şi-a făcut o cruce mare pe piept, pentru pomenirea şi odihna lui. Că eu am rămas singură, a zis, toţi au plecat de-acasă, şi Ion, în cimitir, stau singură şi n-am cu cine vorbi, decît cu Dumnezeu, cu care vorbesc toată ziua şi toată noaptea..."

— Domnul conte pare cufundat în amintiri, sau crede că e o prostie pentru ce ne judecăm noi aici?...

— Vai, doamnă Rozemberg, dar vă ascult cu foarte mare atenţie!

— Credeam, cum priveaţi pe fereastră dealurile cu vie, sau poate porumbul care, dincolo de rîu, e verde, că nu vă interesează...

— Vai, doamnă Rozemberg, îmi pare rău... Am reţinut că toate economiile dumneavoastră, toate...

— Da, ca unui fiu!... I-am dat bani să-şi cumpere apartament în bloc... Din pensia mea minusculă, simbolică, mi-e greu să trăiesc... Am nevoie de medicamente, astea mă usucă la pungă, vorba românului... Nu stă cu mine, bine, nu-i cer să mă ia la el, nici să vină să mă vadă, de nu vrea, deşi... Dar n-am ce mînca...

— Minte!

— Poftim, tot ce spun eu sînt minciuni!

— Să lăsăm părţile să-şi spună păsul. După umila mea părere este inuman, orice s-ar fi întîmplat între dumneavoastră...

— Părerea dumitale ţine-o pentru dumneata, zise Zoltan. Nu mi-a dat nici o leţcaie.

— Eu nu înţeleg nimic, spuse contele şi-şi umplu iarăşi un pahar cu apă minerală.

— Normal, zise Zoltan.

— Vedeți? Nu recunoaște nimic... Și ce-i cer? Să nu mă lase, să nu mă uite, ca pe-o străină...

— Și să-ți dau bani să-ți cumperi zilnic vodcă! Nu-ți dau nu pentru că băutura ți-ar face rău, nu-ți dau nici pentru că ți-ar face bine, pur și simplu nu vreau să-ți dau un franc! Nici eu n-am văzut un marafet din mîna ei! Amin!

— Am chitanțe, poftiți... „Am primit de la mama Vanda Rozemberg, suma de..."

— Sînt scrise de mîna dumitale!

— Dar sînt iscălite de nora mea, de soția lui...

— Semnăturile sînt false.

— S-o întrebăm pe soția dumitale, zise contele.

— N-aveți decît! surîse Zoltan.

— S-o chemăm aici...

— Chemați-o! rîse Zoltan. Sau mergeți dumneavoastră pînă la ea...

— O, domnule conte, nu înțelegeți că-și bate joc de dumneavoastră? Soția lui a murit astă-toamnă!

Iarăși apăru în fereastră pisica borțoasă, cu un șoarece viu în gură, dînd din picioarele lui subțiri și din coadă... Mîța îi privi pe cei din sală cu ochi mari. Șîț! Șîț! zise doamna Istrătescu, venită și ea martoră... chiar, pentru cine?... Șîț! Șîț! strigă ea, care nu iubea decît cîinii de rasă... De la Complex se-auzea corul celor fără picioare, pe patru voci: „Mulți ani trăiască, mulți ani trăiască..." Dincolo de rîu, porumbul își legăna imperceptibil frunzele verzui, ca o armată a verii... „Toți banii strînși de mine... nu atît din mica mea pensie... Nu recunoaște semnăturile, ca să mă otrăvească... Vrea să ne facem de panoramă, să rîdă lumea de noi..." „De tine, nu de mine". „Poftim, domnule conte!" Iarăși începuseră: și era cald în sală și pisica nu voia să plece din fereastră, cu toată forfota și disperarea doamnei Istrătescu, ce-și vîjîia poșeta în aer... Era zăduf, ca în iad, exact, își zise contele, simțind în nări mirosul de gudron, venit de la bitumul pe care femeile cele șapte, probabil din Vinerea, îl împrăștiau prin găurile din caldarîm, să-l calce matahala pe roți uriașe, matahala învăluită în fum și în... „Erau mai ales banii pe care i-am primit pentru soțul meu, Isac Rozemberg... Despăgubirile pe care le-am primit pentru bărbatul meu care era evreu și a fost dus în lagăr și ars de viu!“ „Minte!“ urlă Zoltan... „Am primit acești bani, toată lumea știe, încă după război, am primit ajutoare, am primit o...“ „Minte!“ începu să plîngă Zoltan. „N-a fost ars?“ se miră maică-sa. „A fost, își drese glasul Zoltan și nu-i mai curse o lacrimă pe obraz. A fost, repetă. Dar ea? întrebă și-o arată pe mamă-sa cu degetul. Ea?“ „Eu... de ce n-am ars?!... De ce trăiesc?... Fiindcă nu sînt evreică, numai pe cei născuți...“

— Vă rog să încetați, îi spuse contele lui Zoltan. Eu nu înțeleg nimic... adică nu înțeleg cum dumneata...

— Eu vă înțeleg, zise Zoltan. Domnul conte este cel mai mare iubitor al fluturilor... Domnul conte are poate cea mai mare și mai valoroasă colecție de fluturi din județ... Insectarul domniei sale cu fluturii zonelor premontane a fost și la o expoziție în Canada... Fluturii, aceste efemeride care zboară prin împărăția aerului, devin, prin grija domniei sale eterne, mărturii ale eternității vieții și... De unde și cîntecul, zise Zoltan și începu să cînte cu voce de soprană: „Fluturaș, nu mai ai aripioare, Domnul conte ți le-a retezat...“

— Să-ți fie rușine, se ridică în picioare doamna Rozemberg. Domnului... conte, i se spune conte... pentru simțul său de dreptate, pentru frumusețea vieții sale...

— Hopa Mitică! Cade-n cur și nu se strică! rîse Zoltan. Nu mă refer la domnul conte, mamă, o luă el de braț, mă refer la... la Ifrim! zise el și privi pe fereastră și-i arătă cu mîna spre Complex. A căzut de pe masă în iarbă, ha, ha, ha. Misterul berii poloneze! Ascultați-i! bătu el cu talpa în parchet; pisica dispăru în aerul plin de fum din care se ivise, și ei ascultară plini de uimire romanța, pe patru voci, „Am iubit doi ochi albaștri..." Of, da, unchiul Vasile, în ultima zi de Aprilie, plîngîndu-se, nu de sănătatea lui, nu, nu, tristețea lui fiind... că nu plouă, că nu plouă... Astă-noapte a plouat puțin, așa, ca o rouă... Să vii la mine să-ți dau niște vin! „Domnul conte, cînd cei din Vinerea ieșiseră să grebleze pămîntul... Da, acuma totul poate să pară un caraghioslîc! Și femeile în mantale, mute, punînd mîna pe cei acuzați în acel tribunal de plasă, ori de raion. Și scoțîndu-i afară! Și nimeni, neîndrăznind să zică nici pîs!" Așa fusese. Singura întrebare, singura... Îi împușcă? Unde-i duc? Îi duc pentru ele, sau să le facă de petrecanie?... „I-au urcat în căruțe și i-au dus la ele în sat, în Vinerea, ha, ha, ha, erau bărbații lor, și ce nu îndrăzniserăți voi..."

—Vrea să abată discuția... Îl cunosc! Cînd nu-i convine ceva, se leagă de tot felul de prostii, te insultă...

— Cînd un adevăr nu-ți convine dumitale, este, desigur, o insultă... Vă rog să răspundeți: de ce n-aveți o pensie mai bună? Unde ați lucrat? Liniște.

— La Competrol. Apoi a fost secretară cu organizatoricul la Bîrcănești, unde s-a judecat și stupidul proces al celor din Vinerea... Care, domnilor și doamnelor, au descoperit în conacul de vînătoare al lui Găvănescu, proprietarul muntelui și al pădurii... Ce? în magazie, ce? O magazie plină cu uniforme nemțești, lăsate acolo de armatele germane, în retragere...

Era adevărat: și ei, în loc să le predea, le îmbrăcaseră și ieșiseră la muncă...

— De ce să le predea, oameni buni? Dar acuma e vorba de pensie... La Bîrcănești s-a-ncurcat cu un contabil, au delapidat.

— El a furat...

— Doresc să nu fiu întrerupt! Părțile să-și spună păsul! A fost dată afară pentru imoralitate! A, a reclamat-o un chiabur, ha, ha, din Vinerea... Cum nu-ți plăcea, unul, hai cu el la chiaburi! Așa a fost vremea, nu ea era de vină? Probabil. Dar toate se leagă... Să reținem verdictul: imoralitate și corupție! Pe urmă putem să-l contestăm!

— Totuși, orice s-ar fi întîmplat, e mama dumitale... De ce s-o umilești... Pentru niște bani, pe care nu vrei să-i?... N-a avut grijă de dumneata? Te-a dat la școală, ai o meserie...

— E tehnician dentar, nu-i un neisprăvit... A vrut să fie medic?... Și ce vină am eu?

— M-a dat la internat și s-a cărat la Bîrcănești, spuse Zoltan, calm. A fost trimisă pe teren...

— Mă jignește... Vrea să fugă în Germania Federală, să termine medicina și să se umple de bani!

— Nu e cazul, doamnă, să spuneți asemenea vorbe, zise contele și se descălță iarăși de pantofii negri care-l strîngeau îngrozitor. Din cauza căldurii, ți se umflă picioarele, conte, își zise. La căldură nu te-ai gîndit, își spuse și privi pe fereastră la cel de pe cruce, pe care acuma patru oameni îl ridicau pe umeri, cu cruce cu tot, să-l ducă în altă parte, într-o altă răscruce, dintre hotare, să nu-l atingă umbra fabricii de marmeladă, a cărei fundație niște puștani cu plete o fixau, bătînd țărușe... Privea spre oraș, în izmene și cămașă, cu pălărie neagră, de lemn...

— Îl iubește doar pe tatăl său, pe mine, nu... Și nu știu de ce, doar...

— Doar m-ai alăptat, știu! Aveai atîta lapte, c-ai mai dat la încă doi sugari! Ai fost o femeie lăptoasă toată viața!

— Nu se poate să vorbești așa!...

— Domnule conte, dați-mi voie să vă exprim admirația mea!... Ani de zile v-am invidiat pasiunea pentru fluturi... Îmi plăcea cînd plecați Dumineca, trecînd rîul desculț, pe lîngă acel Cristos de lemn, intrînd cu plasa de fluturi în acel spațiu edenic de dincolo de... Și alergînd pe miriște după fluturi, om aproape cărunt... Și prin lucernă, în acel raion edenic, cel puțin pentru imaginația mea de copil. Și-acuma vă uitați pe fereastră, am observat, și probabil sînteți intrigat de ce fac cei patru inși...

— Să continuăm... despre... despre plîngerea tovarășei Rozemberg... Am auzit, v-a distrus copilăria! Ei, vorbe, vorbe, vorba acelui prinț danez! Ai spus că de cînd ai aflat... n-o mai poți suporta! Ce-ai aflat? Ce s-a petrecut la Bîrcănești? Judeci ușor... Poate e de vină și singurătatea în care... și moartea tatălui dumitale... Deci, eu sper c-o să vă împăcați... Și-o să-i dai banii! Să nu rîdă lumea, zău, zău...

— Dar să rîdă, de ce să nu rîdă? Nu pot... s-o văd în ochi! începu să plîngă Zoltan.

— Urît, foarte urît, zise contele și se gîndi să-și ia pantofii în mînă și să plece la rîu, tot n-aveau să se-mpace...

Dar nu se clinti din loc, rămase ca ars, contele: Zoltan îi puse pe masă fotografia Femeii Utopice... Și-o alta, cu femeile din Vinerea, îmbrăcate în acele mantale rusești pe care le găsiseră tot în conacul de vînătoare... Și-o alta, în care el juca ping pong cu Femeia Utopică, lîngă un izvor cu apă minerală de la Sîngeorz-Băi, arbitrați de surîsul doamnei Rozemberg, tunsă scurt, ca o școlăriță... „O, te-am iubit, conte... În apartamentul dumitale plin de fluturi, un visător, un prinț al dreptății și al frumosului, cum am spus mai înainte..." Și-o altă fotografie: el, în haină de piele, singur... „Da, un ins nepăsător la meschinăriile doamnei Ivanițki și la prostia doamnei Istrătescu, indiferent la tot ce e terestru, îndrăgostit de fluturi, și de etern, de fluturi, ca memoria verii, ha, ha, ei fiind, desigur, memoria verii, a abundenței, a... Nevoia de etern, gustul pentru etern — caca! Am descoperit impostura... Nici nu este conte, desigur, conte, dar impostura e și mai mare... în inocența dragostei pentru... ha, ha, drace! am descoperit ororile de la Vinerea, masacrul... moral, al atîtor inşi ajunşi în faţa dumitale, ca în faţa unui Dumnezeu... la judecata supremă! Dumnezeu e un porc, trăind într-un apartament plin cu fluturi, într-o insulă care navighează între lacrimi şi blesteme şi sînge..." Toţi cei din sală plecaseră. Nu mai erau decît ei doi, şi doamna Rozemberg. Frunzele gutuiului de lîngă fereastră se moleşiseră şi păreau de ceară. Zoltan îi mai puse o fotografie sub nas: în care era cu o eşarfă peste piept şi cu o diplomă în mînă, pentru cel mai frumos fluture din România... „Mamă, îl auzi, acest Dumnezeu preocupat de frumuseţea eternă a naturii n-a făcut nici un rău... Ha, ha, n-am nici o probă, decît aceste cîteva fotografii nevinovate care i-au căzut azi-dimineaţă din portmoneu cînd stătea de vorbă cu V. şi eu i-am dat fostului camerist un leu, să trec prin poarta sa magică... Atunci de ce-a tresărit şi s-a îngălbenit ca un fluture mort? Domnule conte, beţi un pahar cu apă, sper pe căldura asta să nu faceţi un infarct... Drace! De ce v-a apucat spaima?.... Doar am glumit! Pute ceva, sper că n-ai făcut pe dumneata, rîse Zoltan, şi maică-sa îi dădu două palme zdravene. Aşa l-ai pălmuit şi pe tata? Domnule conte, aşa l-a plesnit şi pe cel din Vinerea, despre care crede c-a reclamat-o?... Asta e metoda ei, de cînd o cunosc: dă palme! Ea are despre realitate o imagine falsă, alta decît cea adevărată... Mă crede un prost, ca pe tata... Despre cel din Bîrcăneşti... Dar să-l lăsăm în pace, să-i fie ţărîna uşoară... E o femeie ciudată, conte, nu mai încerca s-o aperi, zău... N-o să-i dau nici o centimă! Ea ştie că judecata de-acuma nu-i una adevărată... cum a ştiut şi că nu era o adevărată gospodărie colectivă, gospodăria din Bîrcăneşti... Era un simbol ineficient al colectivizării din patruzeci şi nouă, cînd plutise pe rîu... Un simbol, atît, fiindcă în realitate oamenii de-acolo ani de zile au stat prin puşcării... Femeia Utopică, te-ntreb, conte, credea în comunism sau era neruşinată şi cinică? Mama e o biată spiţă la căruţă, dar Femeia Utopică, ideoloaga, cum îi spuneați, nu folosea ea credința asta a ei ca o sursă de putere și de legitimitate, fără să creadă?... Răspunde, conte. În fața ei, de admirație, prima oară, dumneata, dumneata ai făcut pe dumneata, ha, ha, ha... Te-ai căcat îmbrăcat, de emoție! Sau de frică? Nu, nu... Spune, cum?..." „Ești un nerușinat, zise doamna Rozemberg și-l luă de mînă și-l împinse spre ușă. Ce-ai cu omul acesta? Ce ți-a făcut?" „Nimic, nimic..." „Pentru că ți-a spus să-mi dai înapoi banii pe care?...." „Banii pe care i-ai primit ca despăgubire pentru moartea lui Isac Rozemberg? Dar nu mi i-ai dat! Și de mi i-ai fi dat, nu i-aș fi primit, conte! Mi-ar fi ars degetele! Fiindcă, domnule conte, ea l-a vîndut pe tatăl meu!... El se ascunse lîngă Oradea, ei nu l-au găsit... Și ea l-a spus! l-a vîndut!" „Ești nebun... Pentru cîți arginți? Nu ți-e rușine?" „Dumitale să-ți crape obrazul, nu mie... L-ai vîndut, fiindcă..." „Taaaci!" urlă ea și aruncă în geamul ferestrei cu sticla de apă minerală și-l pălmui din nou, și-l prinse cu degetele de păr...

Contele fugi, uitîndu-și pantofii sub masa acoperită cu pînză roșie, trecu în goană pe lîngă corul celor ce cîntau romanțe la Complex și beau bere și ajunse lîngă rîu unde V. mînca roșii cu brînză și se prăjea la soare... „Te-așteptam, îi spuse. Mănîncă această pătlăgea și încearcă să-mi spui cum o vezi și cum o simți în gură... Poftim! Și nu mai trage cu ochiul la ăia care mănîncă slănină cu ceapă lîngă crucea pe care-au scos-o și-au întins-o pe iarbă... Mănîncă această paradaisă și vorbește!... Trebuie să-ți mărturisesc că pe mine m-a salvat un actor de la Turda, Dragoș... Mi-a spus: nene V., dumneata n-ai o percepere exactă a realității, așa că în fiecare dimineață să iei un obiect în mînă, o cană, o mătură, și-o jumătate de oră să povestești cum arată... Să faci contactul cu... da, da, cu adevărata realitate... Și chiar poarta... Dă-mi un leu și treci prin ea, mîncînd roșia, și spune cu voce tare..." Contele îi întinse un leu și trecu pragul din andrele un fular lung, galben. „Dacă face tahicardie cafeaua, atunci şi... şi femeia, ha, ha, ha... Şi ce ne mai rămîne? Ne oscilează tensiunea, se schimbă, ha, ha..." „Numai la morţi nu se schimbă nimic, a zis sora, bînd din paharul de pepsi oferit de ochelarist. Tensiunea în craniu... este de şase! Deci acolo unde se presupune că", rîse ea, scoţîndu-şi verigheta de pe mîna stîngă şi punîndu-şi-o pe inelarul drept şi lăsînd fraza neterminată, deşi în ruptura ei, a frazei, exista întreaga părere a sorei Măriuca... „Unde mai găseşti astăzi femei frumoase? Unde? he, he, he?" zise veterinarul privind cu un mare semn de întrebare misteriosul gest al sorei, sau mai bine zis urma acestui gest prin aer: trecerea inelului de cununie în inelarul drept, — şi neavînd curajul să întrebe ce mister se ascunde aici, de faţă fiind nevastă-sa, şi îndeosebi neştiind dacă vreo speranţă putea fi?... „Am uitat să-i aduc propranorol, zise ea, ghicindu-i mica tulburare. Cînd o să văd că inelul nu e pe stînga, o să mă întreb de ce, şi-o să-i aduc mîine propranorol", zise ea (dar nu convinse pe nimeni), după ce apoi a rîs nu se ştie de ce, privind hîrtiile cu lipide şi glucide cîntărite, sau doar prefăcîndu-se că le citeşte, după mofetă şi după supa fără sare şi mămăliguţa cu ficaţi de pasăre şi castraveciori muraţi într-o zeamă a lui Dumnezeu lipsită de orice gust şi de orice ispită, după exerciţiul de respiraţie („Nu ştiţi să respiraţi, numai jumătate din plămînii dumneavoastră lucrează... Sîngele nu e oxigenat... Şi de-aici..." „Şi cum?" a întrebat nu mai ştiu cine, „Trageţi aer în piept, umflîndu-vă abdomenul..." etc.), după discuţia inevitabilă despre invazia unor trupe ale unei ţări într-o ţară vecină, după Africa şi Asia pe care le-am masticat în trei fraze, aşteptînd acum meciul de la ora cinci, fiindu-mi lene şi lehamite să privesc pînă atunci emisiunea despre Marele Cocoş care n-a lăsat nici o găină neprihănită în ograda sa, în căldura neviolentă şi deloc uscată a lemnului ce arde aproape stins în sobă, privind brazii înalţi şi nemişcați din fața ferestrei, ca un perete verde, sau ca o inscripție ancestrală pe cerul dreptunghiular care se bănuiește prin figura geometrică a ferestrei că se află dincolo de eternitatea verde a brazilor, privind conurile galbene, de pe vîrfuri, ca de aur coclit, ieșite din iarnă, privind nemișcarea aceasta colorată uniform și auzind singurul zgomot al orei, picăturile apei căzute din burlanul încă doldora de gheață, picături ce seamănă cu loviturile în lemn ale unei ciocănitori demente, măsurînd timpul, fiind vasăzică această pasăre invizibilă, singura mărturie a curgerii timpului care părea că se oprise în brazi, nemișcat și verde, pentru eternitate... Dora Roza nu-și pusese niciodată în cap să fie eternă, deși pe strada ei, într-o seară, lîngă statuia poetului Coșbuc plină de găinaț de porumbei pe cap, purtînd vasăzică pe cap o vînjoasă căciulă de curcan, un pistruiat care la moartea lui Stalin purta părul lins pe tîmple și vîlvoi pe creștet, ca o creastă de cocoș, își propusese să scrie pentru iubita lui „Rezoluția cu privire la eternitate", sau mai nepretențios, o Rezoluție prin care ei aveau să rămînă eterni, înțelegînd, vasăzică, prin eternitate amorul lor de aproape adolescenți, după cîte mese le lipsiseră pînă atunci din zilele ce le trăiseră... Orice caraghioslîc nu e de disprețuit, atunci cînd nu urmărește să dea cu bîta în baltă, sau în Dumnezeu. Parcă așa a zis Vartolomeu, cel care se lăuda și se mai laudă că are o conștiință nenorocită, fiindcă a distrus-o prin iubire pe prima sa nevastă, Florina, Flora, Florentina, Floarea, Florica, Flory, băgînd-o pînă la urmă în pămînt, după ce nu-i mai lăsase nopțile să doarmă și zilele n-o mai dăduse jos din pat, de se rupsese salteaua sub ei, salteaua Rozei, umplută cu păr de cal.

Cu nasul în vînt, coroiat, cu burta ascunsă într-un maieu roșu, plin de varice pînă la genunchi, dînd din mîini în fugă în jurul saltelei rotunde a luptătorilor de greco-romane, ca o jucărie de lemn trasă de niște sfori desigur invizibile, pufăind ca o locomotivă cu aburi demult ieşită de pe toate căile ferate ale lumii şi ale istoriei, sigur de sine, sigur, Gotlieb de-abia aştepta să ajungă în dreptul ferestrei deschise şi să respire adînc, adînc, să-şi ionizeze bojocii... Gotlieb, cel care-i zisese, se pare, sau mai mult ca sigur, ei, sau care zisese despre ea, după cearta sau neînţelegerea dintre ei: „of, da, sînt unele care nu vor să-şi murdărească sîngele cu spermă jidovească..." Să spui după război aşa ceva era ca o condamnare la ocnă. Că nu se măritase cu el, că nu se culcase cu el, că-i luase bunurile neamurilor lui?... Cine? Roza purta ochelari şi era urîtă şi nu putea fi vorba despre ea. Atunci despre cine?... Gotlieb plecase în străinătate la o agenţie comercială, şi totul se stinsese. Sau se amînase.

Şi să te trezeşti a doua zi de dimineaţa, după ce-ai aflat din gura plină de fum, ca un horn, a directorului de la crescătoria de porci (nu a veterinarului din Orăştie sau din Deva?), că în proiectata sa teză de doctorat, *Încrucişări şi produse*, va demonstra ce ştie precis: că de împerechezi un negru (porc) cu o albă (scroafă) iese un mulatru, o albă cu un mulatru rezultă ceva instabil, nici negru, nici alb, nici mulatru, un mulatru cu un alb (porc) dă ori negru, ori alb, şi că adică în producerea urmaşilor şi deci a viitoarelor entităţi porcine, şi deci a viitorului, masculul este doar elementul de fecundare, pe linia paternă nu se transmite nimic, nici un caracter, nimic, nimic, femela fiind leagănul viitoarei rase şi a viitorului porcin, femela este viitorul constant al biologiei, ea este baza vieţii, da, da, — şi după ce-am aflat asta de la el în norul de tutun pufăit, dimineaţa, cînd am dat draperia de la fereastră la o parte, lumea afară se schimbase, ningea cu fulgi cît nişte ouă goale, imateriale, de cioară, dacă cioara ar avea ouă albe şi nu verzui (deşi e potrivit şi aşa, fiindcă albul acesta pe fundalul verde al brazilor etc.), ningea bogat peste vremea ce mi se păruse cu o zi înainte încremenită în eternitatea verde a coniferelor, ningea, hai să zic, peste timp, albindu-l, albindu-l, ca într-o poveste nordică, ningea şi peste amintirea acelor brazi, învăluindu-i în alb, şi peste amintirea lui Gotlieb, dar mai puţin făcîndu-mă totuşi să uit forma sa de luptă şi forma sa de curaj prin care-şi cîştigase un nume şi o carieră, conştiinţa sa decorativă, mobilă, mişcătoare, ca un orologiu care bate în timp şi timpul nu doar mergînd de la unu spre doi şi mai departe în sfîntul sens al acelor de ceasornic şi al orelor şi al timpului, ci şi invers, ca o limbă de ceas ce-şi inversează mersul după cum ninge şi plouă afară, după lumina verii sau după lumina albă a gerului sau a zăpezii căzute din senin, într-o noapte peste primăvara ce apucase să se reverse...

Iarna încă nu-şi arătase deloc semnele zborului ei ireversibil spre nord, în acest an paşnic în care se întîlneau religiile la începutul lui Aprilie într-o aceeaşi Duminecă de Sfinte Paşte, români, maghiari, germani şi alţii într-o singură zi mîncînd ouă roşii, nu-şi clintise iarna despotica ei asuprire albă cînd Roza ieşise la plimbare în seara acelei zile de Vineri, ca în fiecare seară, ca întotdeauna, seara sau noaptea pentru ea fiind totuna, cu dioptriile ei imposibile, nevăzînd aproape nimic, sau nimic, şi mergînd doar călăuzită de îndelungatul exerciţiu al vieţii ei, trecînd colţurile străzilor, pe lîngă parc, în liniştea ce se lăsa cînd oameni şi maşini se duceau să se culce, ieşise poate fluierînd din bloc şi intrînd în bezna de afară, care era aceeaşi doar pentru ea, ca şi cum ar fi fost în pupilele ei, ieşise şi nu după mulţi paşi alunecase pe un gheţuş şi picase şi rămăsese acolo ca un om de zăpadă, între troiene, oftînd, înjurînd şi încă mai trăgînd din ţigara ei puturoasă, ieftină... Studenta ce chemase salvarea aşa o întîlnise, cu faţa în sus, trăgînd din ordinara ţigară „Carpaţi"; un punct roşu, jarul, şi un miros de tutun, atît mai rămăsese în întuneric din Roza... Scîncea. Şi-şi amintea de piaţa cu statuia poetului Ovidiu, încărcat pe umeri şi pe creştet cu porumbei, sub soarele arzător al verii, și de focul bucuriei, da, chiar așa, al bucuriei... Tocmai venea de la telefoane, ieșise din tură și-i vîjîiau încă urechile de Alo! Bucureștiul! Bucureștiule! Slobozia! Alo! Iașule! Alo! Alo! Alo!, de parcă toată lumea trăia din acest cuvînt și nici nu mai știa altul... Și ei într-o bucurie și-ntr-o frăție tinerească aruncau cărți pe foc, cărți, Sadoveanu, Sadoveanu și mai cine?... Alo! Alo! Alo! Alo! Treci mai departe, ce te holbezi ca o vacă?! Din coșuri de răchită, din papornițe, din lăzi, din valize, cărți, cu o ură în priviri rece, și cu o frenezie a învingătorilor de la cursele de cai, cum îi mai văzuse făcînd pariuri, la București, cu Juți, sau cu Optimiu? pariind și sărind în sus de bucurie cînd „Esmeralda“ a trecut prima linia de sosire, în spume, aruncîndu-și ei pălăriile de paie în sus și șepcile și ziarele și cornetele de semințe de floarea soarelui, cu mîinile spre cer, triumfînd, ca un triumf al spiritului, că „Esmeralda...“ „Alo! Alo! M-auziți doamnă?“ o întrebase studenta, dar ea încă nu știa în ce oraș era statuia, amintirile alunecau unele peste altele, la Constanța fusese telefonistă pînă în vara lui ’40, statuia poetului în ce oraș era? și piața din care oraș era?... De se amestecaseră, ce se-ntîmpla cu ea?... Doar căzuse cu mîna în zăpadă și-acum îi era cald și-o furie... Alo! Alo! Ce tragi din lulea și nu-ți vezi de drum? — vedea gura insului cu ochi verzi, reci, ca de mort, insul care i-a luat țigara din gură și-a aruncat-o în vîlvătaia cărților ce ardeau pocnind... „Alo! doamnă! Vreți să vă iau țigara, să nu, să nu...“ Da, da focul acelei bucurii o dogorea, o dogorea, și-acum era sigură cine era de-aici înainte dușmanul ei, insul cu ochii verzi și cu trei dinți de aur. „O să vină salvarea, am telefonat, vreți să... ori nu puteți să vă mișcați deloc?... Mai bine stați liniștită, poate o luxație, o entorsă“, zicea studenta pe care ea n-o vedea în seara care desigur intrase în parc, n-o vedea în întuneric din cauza beznei din propriile sale pupile, stinse... „Ha, ha, domnișoară, nu vă văd, dar după glas sînteți tînără... Mulțumesc... Dar de ce dracu mai port eu ochelari dacă nu văd cu ei? Ha, ha..." Însă vedea mereu focul înnegrind filele cărților, cenușa crescînd, cenușa... Acuma știu unde e... ce e „Alo! Ce este ce?" Și: poc! poc! Și căzuse lîngă foc, în genunchi, cu țigara totuși în gură. Ochii verzi străluceau, înviaseră, și dinții de aur rîdeau bătuți de lumina verii... Gura deschisă, și focul de la picioarele lui Ovidiu... Barbaria asta e, zise, sau doar se gîndise, sau doar acum se gîndise... Atunci de ce-o plesnise peste ceafă?... A venit salvarea, domnișoara din negură, dacă a fost cumva vreuna, și n-a fost decît o voce, sau o dorință a ei, a Rozei de-a fi agățată de o fată, de o studentă... un lucru însă era sigur: salvarea mirosea a formol, de parcă înainte căraseră cu ea un regiment de morți.

„Cheia e în mușchi, zice doctorul Ben, slab, cărunt, surîzător. Ce tensiune au? Dar ce ți-am spus, Măriucă? o întrebă pe soră: ea se ridică în picioare ca o școlăriță și se roșește pînă literalmente în vîrful urechilor. Pînă pleacă de la noi, să-i faci oameni", continuă Ben ce ea desigur știa ce-o să-i spună și care însemna rezolvarea spinoasei probleme a tensiunii, dar și, dar și... Fraza rămînea deschisă, celelalte surori rîdeau pe înfundate, cu pumnul la gură, he, he, he... „Cheia stă în mușchi, dacă alergi, dacă faci gimnastică, dacă..." Dacă, dacă... atunci totul se rezolvă! Colesterolul scădea, glucidele etc. etc. se restabilea echilibrul în organism și infarctul era exclus, trimis la plimbare... „Fericirea e în mușchi", rîse Ben, intuind ironia atîtor priviri, da, da... I se potriveau și lui acele vorbe spuse de cine?... sau nu? și pe care le repeta mereu Silvia și din care ea-și făcuse literă de evanghelie?... Omul de știință trebuie să-și refuleze toate sentimentele — și singurul sentiment stringent să fie... *este necesitatea de adevăr*... Ninsoarea imaterială nu se mai vedea, ca și cum ar fi fost doar o iluzie a lunii Martie. Brazii păreau mai spălați totuși, verdele lor, mai crud și mai întunecat spre rădăcini... Și vîrfurile, în lumina zilei, acolo unde atîrnau conurile de aur, parcă încărunțiseră ciudat, spre galben... Spre rădăcinile brazilor, verdele era mai intens într-adevăr, întunericul aici era mai dens, aici erau și rădăcinile întunericului, am fi putut glumi... ca acei gonaci din Bihor, cu cuțitul la picior, bătînd tufele și pădurile, s-aducă vînatul în țeava puștii celor aflați la posturi dinainte echipate, cu pături sub ei, cu prelate sub ei, să nu-i ajungă umezeala, tîrfa de umiditate care face atît de mare rău bășicii udului și prostatei... Măi Gheorghe, tă-te, Isten, că nu m-ai ascultat cînd ți-am spus în patruzeci și patru să intrăm în partid, că de intram, noi stăteam acuma în locul lor la puști și ei băteau tufele...

Un soare fără putere, ca un ochi de gheață, de argint, ca o farfurie zburătoare. Norii albicioși, ca o ceață, acopereau cerul, parcă apăsîndu-l. Roza scîncea ca o vietate jupuită, pe care o jupuia cineva nevăzut, Dumnezeu, de pielea ei bătrînă și de viața ei, scîncea pe coridor și voma orice gură de ceai ce i se da; și se auzea, culmea! și ea pe ea cum se chinuia și cum nu poate nici muri, nici învia, își auzea glasul și-i venea să rîdă de durerea ei, pe care n-o înțelegea, cum nu înțelegea nici de ce mațele ei nu îngăduiau nici o picătură de lichid... și ca o pompă afurisită îl azvîrleau afară! Și soarele, ca un ochi meditativ și rapace de batracian alunecînd, înecat prin eterna umiditate a cerului, ascuzîndu-se în adîncimile norilor, clipind șters, mai apropiindu-se de vîrfurile arborilor (și ei pierduți — sau parcă izvorîte din balta cleioasă ce nu se hotăra să devină zăpadă sau ploaie), ochi... Decorul se metamorfoza, lungi coridoare se desfăceau în bucăți, ușile plecau în dreapta și în stînga, ferestrele zburau și se dădeau lucind peste cap pînă se așezau din nou în tocurile unor închisori acoperite cu șindrilă și păzite de iepuri de Angora, albi, și de lei... Și glasul lui T: un cioban își păzea oile; se oprește lîngă el o mașină neagră și un ins îl întreabă: „Ei, cum îți sînt oile?“ „Ca leii!“ „Cum ca leii?“ „Bine, nu mai au lînă decît în vîrful cozii.“ Cînd intrase Dora Roza în partid? Imediat după război. Vedea, scîncind: porțile catedralei deschizîndu-se larg și toți preoții Clujului, români, maghiari, germani... în odăjdii, cîntînd, cădelnițînd, în sutane... Și dalele ridicîndu-se una peste alta, ca la un joc de remmy, și așezîndu-se într-un patrat în mijlocul căruia un călău cu barda în mînă, pătat de sînge pe șorțul său cumpărat cu dolari, tăia capetele unor călugărițe...

Bazinul construit anul trecut lîngă sanatoriu. Bolnavii de inimă și cei veniți să se odihnească părăseau sala de gimnastică, făceau duș și intrau în apa încălzită, verzuie. Decorul se metamorfoza, industria sănătății era în floare, femei cu prosoape uriașe luau fișele celor ce încă zdrobiți de mersul pe loc al bicicletei medicale își controlau singuri pulsul, dintr-o dorință neascunsă de a se bucura încă ani mulți de viață... De unde începeau deci rădăcinile bucuriei? Supa e lipsită de sare, să nu-ți facă poftă de halit... felul doi?... la ce regim? La hipocalorii! Vorbeau între ei, cu apa pînă la gît. Doar pentru Roza sala de gimnastică a școlii... unde-i duseseră pe mătușa și pe unchiul lui Gotlieb, rămăsese o sală de tortură, cu cai de lemn, cu pungi de piele pentru antrenamente la box, cu haltere... Și în vise mereu vedea case descleindu-se din temelii, pocnind, cizme mergînd singure, somnambule, pe acoperișuri, roți de tunuri trecînd peste granițe, pisici moarte, veverițe arse în brazi, încercînd să fugă de pe pămînt, în cer, oriunde, veverițe aprinse în aer ca niște torțe... Însă acest coșmar al războiului n-o împiedeca să muncească și să meargă la Teatrul Maghiar să asculte de două ori pe lună operete, la balcon: în Aprilie ar fi împlinit optzeci de ani.

Mai repede! Mișcare! Mișcare! În costum de baie (verde cu dungi subțiri, roșii) profesoara de sport trecea de la un capăt al bazinului la altul, desculță, știindu-se privită (mîncată din ochi, bestia!): toți bolnavii și toată burtăverzimea... Da, începea o zbatere în apă, o bătaie cu mîinile și picioarele, pe loc, a apei verzui... Însă important era cum o priveau: cu ochii căscați, cu gura căscată, unii zîmbind bucuroși, s-o mănînce. Chimiotropism pozitiv, zise cel cu nasul mic și cu veșnice amețeli, ținîndu-se de bara de fier de pe marginea bazinului. Ca niște flori de floarea soarelui, așa și-ntorc capetele după ea, rîse. De n-ar fi niște hodorogi, aceste flori ale pămîntului, hi, hi, hi... Profesoara sări în apă (ca un delfin! zise unul) și haita de borțoși începu să se apropie de ea, ca din întîmplare. Dar ea înota printre ei, cu capul în apă, fără să-i vadă, fără să-i pese de dorințele lor deșarte și imposibile. Bătrînețea și boala îi mîncaseră: dar gîndurile și visele mai le rămăseseră intacte. Însă cu ele nu se face niciodată primăvară, zise chelul cu nasul mic. Chimiotropism pozitiv, mai rîse el și începu să-și facă gimnastica în apă, sărind pe degetele picioarelor. Profesoara păși pe treptele bazinului, apa îi ajungea doar pînă la genunchi. Toate cefele erau spre răsărit, acolo unde privea ea. Luă un prosop și trecu sub marele și uruitorul încălzitor de aer. Peștele zburător își încetă tumbele și porni spre ea ca beat, fără să mai țină cont de cei ce-și dădeau coate în apă. Chimiotropismul îl făcea să rîdă singur, fără aparent nici un motiv, deși era unul fundamental care-l scosese din minți: bucuria corpului ei... bucuria că o vedea, ea fiind chiar bucuria... Însă oricît se fîțîia peștele zburător, plutind peste apă și dispărînd în adîncul ei, nu-și dădea seama că nu făcea altceva decît să alunece ca personajele proaste din romane în anonimat: exista un rege al clipei (regină, mă rog!), nu mai încăpea pe marele tron altcineva, nici măcar un bohoț! Doar nu se uita nimeni nici la scriitorul de scenarii de filme, pentru televiziune, despre voievozii și domnii minori ai Transilvaniei și despre lumea glisantă (cum explica el, privind-o cu ochii săi bulbucați, exoftalmici pe Bertranda) a unor conspirații a căror singură morală era eficacitatea! „Eficacitatea, în afara oricăror convingeri. Ce lume, ce lume!“ exclama el — și nimeni nu-l asculta. Bertranda (soțul ei, absolvent de I.C.E.F., specializat în medicină sportivă și masaje, trecuse granița alergînd cot la cot într-o noapte cu un alt coleg de-al său și ajunsese în Germania Federală maseurul unui oarecare Bertrand, probabil franțuz) își răsucea inelul alb și-și usca părul stînd cu spatele către ventilatorul cu aer cald... Toți cei din apă aproape ajunseseră pe treptele bazinului, în fața ei, bălăcindu-se și privind-o cu acea lipsă de speranță care de obicei îi face pe bărbați să fie siguri de ei. În capul fiecăruia, oricum, sigur se încingea un roman de amor, de mai mare dragul! — chit că la mulți această formă a beletristicii începuse să fie uitată în straturile cele din ce în ce mai adînci și mai ascunse ale... „Numai că zeița care trebuie să se simtă Vînat cu literă mare, spuse scenaristul, e o vacă nesimțită.“ Trebuia și el să reacționeze cumva în fața înaltei ei nepăsări, zîmbiră cei care-l aprobară dînd din cap și se spălară din nou pe față, ca și cum apa i-ar mai fi trezit încă o dată din visul ce-l visau cu ochii cît cepele... Șoferul salvării cu numărul 256 apăru cu cocoașa sa mare cît un țăst, o salută cu plecăciuni pe Bertranda și-și începu cele douăzeci de tururi zilnice de bazin. Așa-i făcea el curte, în tăcere, plin de nădejde. „E un escroc, se bazează pe mila ei“, zise scenaristul, priceput în tainele psihologiei! „Îl cunoașteți?“ „Cine nu-l cunoaște pe Jack? A terminat dreptul, și ca să nu meargă la Botoșani, unde-a fost repartizat, s-a angajat ca model la Institutul de arte... Cocoșații sînt dotați de natură cu calități compensatorii — așa că el acolo a dus-o bine, pînă cînd mai multe valuri de anonime (feminine! doar se și cunosc amănuntele!) pe la ziarele centrale și pe la ministerul de resort l-au dat afară, pe motivul că avea diplomă universitară și nu voia să muncească în branșă... S-a angajat ca șofer la salvare și zilnic (puteți să controlați chiar pe ceas) cam la ora asta intră în bazin...“ „Ce origine socială are?“ „Bună, domnule. S-a născut peste noapte, la șapte luni, în anul 1950, la Sighișoara, în odaia modestă a unui instructor de pionieri, provenit de la fabrica de cămăși, în patul de fier ce-l avea la un căpătîi pe perete pe tovarășul Stalin și la alt căpătîi... pe podea, o damigeană cu vin de Blaj și un cufăr cu slănină și cîrnați cu usturoi. I-am citit chiar eu numărul de reangajare ca model la Institutul de arte... Sînt prietenul lui, surîse scenaristul și-l strigă: Helo! Jack!...“

Problema este: unde a dispărut Roza din spital Luni la orele două după-amiază? Cînd s-a dus Angela să mai stea de vorbă cu ea, nu mai era acolo. Și nici acasă nu era. Și nu știa nici un doctor, nici o soră ce se-ntîmplase cu ea. Dar e posibil ca de la o clinică de chirurgie în plină zi să se facă o bolnavă nevăzută? A fugit? Dar era aproape inconștientă! „Îți înțeleg ura față de un așezămînt de stat, față de un spital complice la un asasinat rămas nepedepsit“, îmi zise scenaristul, luîndu-mă părintește de umeri, în apă, indignat peste măsură, clipind din ochii lui mici, de viezure, scuipînd de pe buze un fir de păr invizibil — dar supărarea lui neagră nu era decît pospaiul și fardul (de ce nu?) unei revolte care nu putea să ascundă lipsa din el a unei dureri cît de mici și a unei revolte minime. „Hello! Jack!“ îl strigă el din nou pe cocoșat, uitînd pe loc ce spusese cu două secunde înainte. „Revolta lui nu e decît indiferență“, îmi șopti parcă ghicindu-mi gîndurile peștele zburător, rămas în apă ca pe uscat, fiindcă Bertranda plecase în sala de gimnastică învelită în halatul ei roșu, cu poalele pînă în pămînt, dîndu-și din mers jos partea de sus a costumului de baie, nepăsătoare, și partea de jos, și rămînînd goală în învelișul șovăielnic de bumbac...

Brazii înalți, încremeniți, ca niște preoți orbi ai imensei păduri oarbe ce pleca din fața ferestrei mele. O veveriță minusculă, jumătate veveriță, jumătate coadă de veveriță! Găsise ceva. Ce? S-a urcat, în gură cu acest ceva, în bradul în care se căţărase şi ieri ca o himeră. Cerul albastru, nemişcat, sub seară. Trebuia să vină Ioşca: poate împreună cu Silvia. Şi cu stringenta necesitate de adevăr a omului de ştiinţă, aflat dincolo de sentimente, de presupuneri, de intuiţii. Şi neapărat cu Legea conservării impulsului. Veveriţa, crescută în această pădure verde şi oarbă. Urşi, lupi, vulpi şi alte multe dobitoace. Veveriţa, cu perechea ei, sărind din creangă în creangă. „Sărind creanga! îl aud pe scenarist. Veveriţa, sau romanul purităţii totale. Iată un titlu posibil al unei realităţi imposibile. Căci dacă mă gîndesc mai bine, Roza era chiar o veveriţă? Nici vorbă. N-a avut copii şi după cum susţine Gotlieb, în afacerea cu aurul rudelor sale... Nu te supăra, e ipoteza lui, nu a mea.“ Prefer lipsa de fantezie, sau rigoarea profesoarei de fizică. Dar de ce crede Silvia că Legea conservării impulsului e mai importantă decît Legea conservării energiei? Fiindcă probabil acesta şi este adevărul. „Ţi-ai luat propranorolul?“ „Nu“. „Mergi la o plimbare?“ „Nu“. „Treaba ta, ai auzit ce ţi-a spus sora Măriuca: nu respiri cum trebuie, nu ştii să respiri. Mai bine aleargă pînă la Planul Înclinat şi fă exerciţii de respiraţie, bre!“ rîse el şi plecă. Veveriţele ronţăind alune. Cele două, de lîngă cabană, veveriţele cabanei. Alune ţinute de Graţiela în sac, aduse în fiecare toamnă de şeful ocolului silvic. Să poată vedea oricînd vor tovarăşii veniţi la cabană veveriţe. Unii vin Sîmbăta, şi cu familia. Copiilor le plac grozav veveriţele. „Să le facem o bucurie, zise Graţiela. Veveriţele astea au făcut pui, acum avem mai multe... Tanti, m-a întrebat într-o Duminecă un puşti, cum fac pui veveriţele? Dacă ele stau în brad, au cuib acolo, ca păsările, fac ouă şi puii ies din ouă acolo sus, în aer, în vîrful bradului, da?“ Şi Graţiela n-a mai spus ce i-a răspuns băieţelului, a rîs ca şi cum ar fi zis: ce ţi-e şi cu băieţii ăştia de la oraş! Ce ţi-e şi cu tovarăşii ăştia de la ţară care-au uitat că au copii şi că etc. etc.

Mi-a aprins focul în sobă de eu mă aflam aici, şi eu eram?... Am privit-o pe Graţiela cum sta în genunchi în faţa focului din sobă şi rînea cenuşa cu un cîrlig rudimentar de fier. Din asta trăia. Zeul ei era în sobă. Într-o cutie de conservă, de lîngă cazanul de baie, nu uita să pună zilnic o mînă de rumeguş şi cîteva gîlgăituri dintr-o sticlă cu petrol. Să-l poată, la o adică, de s-ar stinge, imediat să-l facă să duduie! „O vestală", surîse scenaristul reîntors să-şi ia căciula din piele de dracu mai ştie ce, adusă de la Moscova: „Şi tot feciorașul ăla, Gicu, m-a întrebat: tanti Graţiela, veveriţele mor? Şi cînd am zis că da, a zis: Şi unde sînt mormintele lor, în brad, acolo sus, în aer, în vînt, da, da?" „Ar fi mişto aşa, surîse scenaristul, să nu te-atingi tu veveriţă nici după moarte de pămînt, de putoarea asta a ţărînii... Dar din păcate, tanti, aşa ceva e imposibil, e un vis de copil de tovarăşi, ha, ha, ha... Un copil mai dotat, desigur, că n-o face ei pui vii numai geniali!" Şi-o strînse de umeri, fratern, într-o scenă de vibrantă democraţie şi de secretă complicitate, fiindcă nici Graţiela n-avea numai ochi buni faţă de locatarii ei vremelnici, mereu alţii. „M-am gîndit, dragul meu, îmi zise, uitînd dintr-o dată că Graţiela nu se evaporase ca o nălucă, puritatea este ceva odios, face din om, şi mă gîndesc acum la Roza, un infirm, un marginal, un înstrăinat... Dar crezi că e de vină numai societatea? Nu. Uite, mă uit la veveriţele astea..." Nu-l mai ascultai.

Venise Virgil să mă invite să mîncăm o friptură. Era seara şi mi-era foame. „Bem şi o votcă?" „Una mică", zisei şi ieşii în urma lui Virgil, îmbrăcat ca şi el în trening, de parcă eram în uniformă... Cîrnaţi tăiaţi felii, cu piper şi ceapă roşie. Ratotă cu cîrnaţi şi slănină, cu castraveţi muraţi şi bere. Halca de carne. Stînd în picioare, la botul calului. „Nu-i bine să mănînci cu gura în jos, aplecat peste masă, zise Natalia, şi ea în trening, sorbindu-şi cafeaua. Pentru digestie e o..." N-o auzii. Dar ce putea fi mai mult decît o crimă?

Biscuiți cu dulceață de vișine. Blonda nemțoaică își uscase părul și aștepta în sufragerie începerea serialului de la televizor, prostia cu petroliștii din Dallas. Un fiu rău și urît, un fiu bun și frumos, cu o nevastă frumoasă și bună, nu ca nevasta primului născut, curvă și bețivană. Cain și Abel însurați, umblînd după dolari, bînd wisky. Cain trăind și cu sora nevestei sale. „Ca să vezi, oamenii răi sînt și imorali". Noi, ei, veverițele, mîncînd, dormind, procreînd, murind. „Mai vrei un șpriț?" „Cu burțile pline, hai la culcare, hai în pat, dă-i bătaie, ca fluturii, ca gîndacii, lasă urmași, băiete, și-apoi crapă! Asta e viața, un exercițiu stupid, de halit, de reproducere și de crăpat." Șprițul dă idei. La buletinul de știri se vorbește de starea critică a sănătății marelui președinte operat la un picior cu cîteva săptămîni în urmă, de eforturile aproape disperate ale medicilor de-al menține în viață într-un cort cu vid, cu rinichi artificial etc. și de marea competiție sportivă internațională „Bătutul preșurilor și al covoarelor, sursa menținerii formei fizice și a sănătății..." Bertranda, ca o pasăre sacră, își amintește cineva de ea, văzînd fotogramele unui concurs de sărituri în apă de la trambulina mică. Afișul turneului teatrului din Oradea cu piesa *Richard al III-lea.* Văzuse și Roza acest Shakespeare, înainte cu patru zile de a aluneca pe zăpada înghețată? Era o mare iubitoare de spectacole. Richard, în manta roșie, pînă în pămînt, ca un general sau ca un călău care nu vrea să se observe pe hainele sale petele isprăvilor sale, sau ca un cerșetor ce poate să-și ascundă, în pulpanele largei sale îmbrăcăminți, codrii de pîine primiți, monezile căzute în castronul său de plic... Un bărbat fără cocoașă, ca un june prim: regizorul a găsit că importantă este monstruozitatea sa interioară. Un precursor al regimurilor politice totalitare, un dictator feroce, prezent tot timpul în scenă, trăgînd cu urechea la replicile dușmanilor săi, știind totul, cu uneltele sale îmbrăcate și ele în mantale lungi, roșii, dar parcă invizibile, trecînd mute dar pline de urechi prin mulțime, un general sau un călău care instaurează un regim politic monstruos, feroce, sigur de satîrgii lui, iubind-o pe Lady Ann în văzul mulțimii, ca un semn al triumfului său politic, un monstru care nu se dă în lături de la nici o crimă pentru a-și satisface toate ambițiile... dar un monstru care te înfioară și de care nu puteai rîde. Richard nu este ridicol. Roza fusese la înmormîntarea unui bătrîn pensionar, membru pînă atunci al organizației de partid din care făcea și ea parte. Stătuse la capelă pînă-i înghețaseră picioarele. Lumînările ardeau în mîinile înghețate ale bătrînilor poștași, croitori, mecanici de locomotivă... . Bărbații nu erau mai religioși decît femeile, însă ei trebuiau să arate în memoria celui plecat dintre ei, tipograful Iuliu Pop, că-i cinstesc numele și... Vechi membri de partid, aveau cultul colectivității. Tot în grup plecaseră și la *Richard al III-lea* — doar biletele fuseseră cumpărate cu o săptămînă înainte. Cine să știe care va muri dintre ei? Biletul lui Iuliu Pop îl dăduseră de pomană (fără bani) unei probabil studente ce dîrdăia în fața teatrului așteptînd să-și cumpere un loc de intrare... De cîte ori n-am fost eu ridicol? Cu cîntăreții de muzică populară, ținuți în cămara de lîngă bucătărie, costumați... Și noi mîncam sarmale, înfulecam la plăcinte și ei veneau și se perpeleau de emoție (pînă se-mbătau și ei și deveneau cinici)... cu violonistul acela ce cîntase la Tokio, Enescu și... și cîntăreața ce înnebunise „Scala", în *Traviata*... apărînd printre șprițuri, neauziți, ca niște servitori... Ei puteau rîde. De Richard nu se putea rîde. El era monstruos, dar nu ridicol. Și Dora Roza zisese, cînd ieșiseră în frig și se încolonaseră doi cîte doi s-ajungă în cartierul lor: „asta e șansa criminalilor". Care? fusese întrebată. Și de-abia în dreptul catedralei ortodoxe de lîngă județeana de partid continuase: „în asta stă puterea lor, că faptele lor sînt atît de odioase că nu pot fi crezute." „Da, să te culci cu nevasta celui pe care l-ai ucis, chiar pe cosciugul lui, e ceva oribil şi de necrezut, îşi făcuse o cruce, peste piept, Teodora Dragomirescu, şchioapa. Dar tu ai mai spus asta, Roza! Cînd? Şi cum nu i se răspunse, tot ea caută să găsească în memoria ei locul şi data... Parcă şi-atunci, şi-atunci..." „Cînd?" voi să afle vecina lui Iuliu Pop, Iuditha. „Şi cînd a murit ăla, primul... şi cînd a murit ăla, al doilea..." Nu le pomeni numele. Dar toţi ştiau la cine se referise. „Şi atunci, şi atunci... ai zis: că ăştia, criminalii ăştia pe asta se bazează, că nu pot fi crezuţi... Da, sigur ai spus şi cînd a crăpat ăla cu şcoala de popi, fiindcă te-a spus mai departe Gotlieb şi de la asta ţi s-a tras..." Ce i s-a tras, n-a mai spus, deşi în jur era noapte şi nu era nimeni, sau poate tocmai de-aceea.

„O cîrpă de şters picioarele" — de două ori a auzit cu siguranţă această expresie, dar din două guri, peste ani... În Salvare, întinsă pe-o brancardă friguroasă, acoperită cu un pled, înghesuită de viorile şi ghitarele şi tobele şi tobiţele formaţiei „Saturn". Ce simţea lîngă tîmpla dreaptă, metalic, era probabil un saxofon. Hurducăturile roţilor şi fumul înecăcios ieşit prin ţeava de eşapament şi simţit distinct în duhoarea de tutun ce-mpuţise tot aerul, împreună cu gazele sulfuroase ale orchestranţilor ce mărturiseau rîzînd că mîncaseră fasole la cantină, arătau că urcau pe un drum forestier de munte prin aerul limpede ce făcea să recunoşti toate mirosurile posibile... Da, da, Jack era băiat bun, ziceau băieţii, ne duce la nuntă, dar la dimineaţă o să ne care înapoi... „Dar de ce nu staţi pe patul ăla?" „Psst!" „Lasă, poţi vorbi, poate e moartă..." „Nu e, dar nu mai are mult..." „Să-i cîntăm ceva..." „N-are nimic, ne-ngroapă pe toţi." „Şi eu credeam că pe pat e întins la uscat preşul ăla de la bazin pe care te ştergi la intrare pe tălpi." „Aşa şi pare, ca o cîrpă de şters picioarele." Nu credeau că-i aude. Şi totuşi îi cîntaseră:

Cine te-a făcut pe tine,
Tudoriţo, nene,
Aşa-naltă şi subţire
Tudoriţo, nene,
Parcă m-a-ntrebat pe mine
Tudoriţo, nene...

Şi prima dată, la poştă, după ce Gotlieb îi atrăsese atenţia să fie atentă cu cine vorbeşte la telefon fostul medic şef al oraşului, Ioan Berariu — şi ea-i răspunsese că-i este imposibil, imposibil între atîtea apeluri... Alo! Alo! Alo!... „Mă uit la tine cum eşti îmbrăcată, şi cum te-a udat ploaia cînd ai venit la serviciu, parcă eşti o cîrpă de şters picioarele..." Voise să întoarcă altfel cuvintele, se vedea după cum îşi sufla nasul în batistă, încercînd între vorbe să-şi găsească gîndirea sa limpede... Însă nu-i păsase, pînă la urmă: spusese nu chiar ce voise, dar esenţialul... Alo! Alo! Alo! Învăţase fără să vrea să distingă, între cuvintele atîtor convorbiri, ce voiau oamenii să-şi comunice; ba mai mult, parcă unele se colorau, cum trecea timpul, dar altfel, şi aveau o altă greutate, ca nişte bile, ca într-un joc aerian cu bile negre, roşii, portocalii, violete, albe, fiecare luînd culoarea unor zile, a unor întîmplări, chiar a timpului, mai dulci, mai pline de teroare, grele, cum bătea pendula în peretele mesei sale telefonice, pendula uriaşă fixată în piroane în zidul nevopsit de nu se ştie cînd, crăpat, scorojit, ca mîncat de lepră... „Nu-mi plac ochii dumitale, văd în ei o disperare, prudenţă şi mă-ntreb de ce?... pentru că nemţii au pierdut războiul... ca şi cum ai fi pierdut războiul..." Atunci se descălţase de sandaua din piciorul drept şi-l pocnise peste nas de-l umpluse şi pe cravată de sînge, ca pe un porc. Ţipa, nu-şi găsea locul! O cuprinsese mila de el şi dăduse drumul la apă în chiuvetă şi cu batista ei cu monogramă îl şterse pe obraji, pe fălci, pe cămașă... Și se bucurase că-i cursese sînge din nas, fiindcă pînă atunci i se păruse ca un fel de bulă de grăsime moartă.

Adipos, cu pete cafenii pe mîini și pe umeri, moștenite de codul său genetic, dar apărute și dintr-o proastă funcționare a ficatului, își făcuse acum o vilă din lemn de brad lîngă izvorul cu ape minerale pentru hepatici, în grădina unui cioban, și casa semăna cu el, ca o carapace a unei broaște țestoase, ca o continuare a lui, mîndră, scîrbită, ca o contestație liniștită a pădurii din jur, a satului și a cerului. N-avea nici un prieten. Măcar Roza avea dincolo de neamuri și de fostele telefoniste și de membrii organizației de bază a pensionarilor un prieten extraordinar: radioul. Asculta muzică, știri. Lumea nu se îndepărtase de ea, și nici ea de ce se-ntîmpla și la dracu în praznic, ba poate mai mult ca oricînd, Africa ajunsese un fel de stradă învecinată, America de Sud o stradă plină de nebuni care dansau de dimineața pînă seara și jucau fotbal și trăgeau cu pistoalele unul în altul, Asia, o, Asia!... Și dacă geografia, meridianele, latitudinile, longitudinile încăpeau într-o cutiuță de lemn, dacă pămîntul se contracta ca un burete și spațiul înceta să mai fie un labirint, sau era unul cunoscut măcar din auzite, amintirile ei se spălăceau, timpul le ronțăia ca o molie, și bunăoară despre Luiza Stern nu-și mai amintea decît că o tunseseră la zero ca pe un școlar cu nota scăzută la purtare și părul ei și al altora ca ea fusese băgat în saci de poștă, recuperat pînă la ultimul fir și trimis acolo unde plecaseră și săculețele legate la gît și ștampilate cu ceară roșie și pline de inele și de cercei. Dar nu-i mai auzea distinct cuvintele cînd vorbea cu ea în vis, Luiza Stern nu știa să-și povestească drumul ei spre Budapesta într-un vagon de transportat porci, puțind a coteț, de parcă această istorie murise odată cu glasul ei care murea din ce în ce mai clar. Și-l zărea pierind ca în ceață și pe acel hortist din gară care o ciupise de fund pe Luiza Stern, de față cu soțul ei, Isac Stern. Mai tîrziu primise o urnă cu cenușă: „sînt oasele lor arse, dacă vrei să le păstrezi", îi spusese Kovács. Și le păstrase pînă în ziua cînd se aflase că grasul, ce transpira tot timpul și umbla cu șapte batiste albastre în buzunare, vînduse la mai mulți inși, prieteni sau rude cu cei duși în trenuri spre granița de Apus, urne cu oase de porc arse. „Am vrut să vă fac o bucurie, să nu-i uitați", a recunoscut el mai tîrziu. Roza n-a aruncat nici atunci urna, încă mai spera că o va arăta Luizei și lui Isac Stern, ca să rîdă de comerțul sinistru ce se făcuse pe seama lor și a amintirii lor. „În beția lor exterminatoare, ăștia vor să aibă și randament, le cîntăresc părul, nu numai inelele, iar pe cei care mor pe drum de tifos îi ard și-i vînd ălora de vor să-i cumpere", îi spusese atunci Kovács, și povestea cu părul și cu inelele o convinsese că el nu mințea... Dar dacă se uită mai bine în amintirile ei și regăsește măcar o parte din acea zi în care Kovács i-a adus urna învelită în hîrtie de camuflaj trebuie să recunoască, da, că de la început nu se îndoise de el: fiindcă orice poveste începuse să fie posibilă. Dar oare Kovács era de vină? El pleca la băile de lîngă Oradea în fiecare Sîmbătă dimineața în trăsura trasă de doi cai albi a lui Victor Albu, purta pe inelarul drept un inel de aur pe care era bătută propria sa efigie (fața sa bucălată de porc transpirat), intra în afaceri cu nemții, vindea vaci și boi și cumpăra Dumnezeu mai știe ce nu cumpăra, obținea de la ei favoruri pentru cîte o evreică cu ochi verzi să nu fie trimisă în lagărele de muncă și să rămînă să-l ajute să lipească etichete pe sticlele de vin ce le oferea tot lor (îi plăceau ochii verzi!), oferea paturi și cearceafuri refugiaților de război și în același timp poate îi informa pe oamenii cu care se-mbăia la ștrandul de la Felix despre ce doreau ei, și astfel îi trimitea spre Germania... Dumnezeu să-l mai știe ce era, înger sau diavol, om bun sau un impostor, sfînt sau porc, Kovács bețivanul, cel care-i adusese în mare taină urna Luizei și a lui Isac, morți de tifos... „În labirintul acesta al timpului“, zicea el și-și pieptăna părul ud de transpirație și ofta, și-și mîngîia obrazul lovit în copilărie de boală, și te lăsa să înțelegi ce vrei despre acest labirint al timpului, că e mîncat de vărsat, cum era el pe obrazul drept, pîrjolit pentru totdeauna, că timpul, da, e hidos și desfigurat, sau că totul se poate aranja cu acei domni în uniforme... „Poezia este absentă din viața mea“, a mai zis și și-a frecat degetul mare, al dreptei, de arătător și de mijlociu, arătînd că numai cu bani poți pune lumea la cale, și nu cu alte prostii. Chiar murise Dominic Mantaroșie în război și-i băteau clopotele plătite la catedrală de părinții lui (fără ca să se știe că erau înțeleși cu preoții) și părintele Chirilă tămîia sicriul celui pierit pe front și care desigur se pierduse în pămînt străin și nu se afla de față la propria sa înmormîntare. „Dacă scotea ceva pitaci, l-aș fi scos bolnav“, a zis Kovács, deși Roza era sigură că de data aceasta, nădușitul imprevizibil și inconsecvent în tot ce făcea și spunea, se lăuda doar: Dominic plecase pe front cu un regiment din Orșova, și părăsise Transilvania cu vreo trei patru ani înainte. Lui Kovács gura îi umbla ca o mitralieră și singura armă eficace contra acestui spulber era tăcerea: Roza și-a aprins o lumînare și-a lipit-o apoi de marginea de beton a cavoului făcut lui Dominic Mantaroșie de părinții săi; și-a împreunat mîinile pentru rugăciune, lîngă cei doi bătrîni îndoliați și plînși și lîngă preotul Chirilă ce cînta slujba de îngropăciune și i se adresa mortului, ca și cum Dominic ar fi fost acolo, cu floarea în piept... Și Kovács, probabil venit să tragă cu urechea, deși el făcuse rost de ciment și de loc în cimitir, era mereu ocolit și lăsat singur, ca și cum toți vedeau în el un animal cu două capete venit în lume căzînd din vaginul plin de sînge și de puroi al Turnătoriei.

„Greșeala principală este că nu știți să respirați. V-ați obișnuit cu școlăreasca respirație toracică și nu vă e la îndemînă să vă umflați burta cînd trageți aer în piept și... Cîte nu vin de-aici, doamne! Aceasta este, aş putea spune, eroarea absolută... Sus genunchii! Unu, doi, trei, patru! Loviţi-vă în alergare şezutul cu călcîile, hai, hai, să nu vă lovească altcineva, cum sînteţi obişnuiţi, ha, ha..." Dar care fusese eroarea absolută a Rozei, dincolo de brava respiraţie abdominală, pe care n-o practicase, şi nici nu-i păsase de ea... În dulăpiorul de la Luiza Stern lăsase un plic cu 2600 de lei pe care scrisese: „Pentru televizor, sau pentru altceva." Voise să-şi cumpere un televizor, deşi nu mai vedea lumea decît ca prin ceaţă: să audă serialele, despre care la şedinţele organizaţiei de bază vorbeau toţi pensionarii? Dar ea nu ştia nici englezeşte, nici franţuzeşte. În plic mai se aflau toate chitanţele, la zi (plata apei, a luminii), abonamentele la ziare, la litrul de lapte, cupoanele pensiei, carnetul de partid, cu cotizaţia achitată, cartoteca de la biblioteca municipală (citise multe cărţi, cînd mai văzuse, şi mai citea încă acele volume care-i plăcuseră sau poate credea că le citise, amintindu-şi din puţine cuvinte acţiunea şi personajele şi visele lor etc.). Ce însemna acel „pentru altceva"? Cum era ordonată (atîţia ani fusese funcţionară la poştă şi telefoane), se gîndise sigur la propria sa înmormîntare... Să nu rămînă datoare la nimeni şi să nu pună în încurcătură pe nimeni, cînd i-o veni vremea... Nu-şi făcuse nici un testament pompos, înregistrat, autentificat etc. „N-am ce să vă las... Decît căniţa asta de ceai, pe care o am de la mama..." Fusese ordonată, dar trăise toată viaţa imprudent, aşa cum îi reproşa Kovács? „Eu de-aş fi fost în locul tău aş fi avut pensie de fiapist şi-aş fi stat numai prin sanatorii de recuperare, m-aş fi dus şi la Karlovy Vary, mi-aş fi luat medicamentele de la policlinica specială, străine, pe degeaba!... Dar a fi tot timpul imprudent nu-i un mod de viaţă, Roza!" „Eu, dacă am ţigări, sînt mulţumită", rîdea ea. Se alinta? Poate. Totuşi, pînă la urmă cum murise? cine o asasinase?

Dominic Mantaroșie fusese rănit într-un atac de artilerie în care pieriseră toți camarazii săi de luptă. Îl găsiseră după cîteva zile într-o baltă de sînge, putred: putrezise și el, putea ca un hoit. Numai ochii lui rămăseseră vii într-un maldăr de cadavre care păreau unele cu două capete, altele cu opt picioare... Rămăsese cu un dezgust în el, și chiar cînd se ducea Dumineca în cimitir și-și punea două flori la propriul său mormînt, era scîrbit de ce făcea, de parcă el era, pe două picioare, chiar întruchiparea dramei dezgustului... Deși alerga în jurul saltelei luptătorilor de greco-romane (care nu era rotundă: era desenat un rotund pe pătratul ei), n-o lua în seamnă nici pe profesoara cu inel alb și nici nu-i da importanță rechinului care chicotea, arătînd-o cu coada ochiului pe nevasta celui fugit în Germania Federală și zicea, desigur ca să fie auzit și de ea, că adevărul cel mai viu este cel pe care poți pune mîna, și că acest adevăr adevărat, singurul dealtfel, este corpul uman, este, măi frate, trupul femeii... „Respirați adînc!“ „Privește în fondul tău genetic și-o să vezi cîte parale faci“, zise Gotlieb ca pentru sine...“ Ei, uite că n-am ochelari să-mi disting cromozomii, rîse rechinul, și nici să-mi văd tragedia și moartea înscrise în mine... Uite, dumnealui, și-l arătă pe Dominic, dacă a avut zile, trăiește și respiră, iar Roza, femeia despre care vorbește acum toată lumea...“ „Respirați!“

Cu Luiza Stern, nu departe de Oradea, la tăniarul mustăciosului Bențe Florian, cel care fusese în America s-adune bani să și-l cumpere: trecea un avion pe cerul albastru, îngrozind frunzele, făcînd iarba să tremure cînd cobora în picaj. O căuta pe Luiza? Nici vorbă. Ea fusese adusă noaptea de Kovács să treacă prin pădure granița în România. N-o putuse trece, prea multe avioane bîzăiau, și soldații, ca furnicile, se mișcau încoace și încolo, fără să tragă un foc de armă. Frontul era la sute de kilometri, spre Răsărit. Un porc fugea pe cîmp, grohăind. Și-un copil, în urma lui, gîfîind.

Voia să nu-l piardă? Kovács o pîrîse că va încerca pe-acolo să scape, pe lîngă tăul unde porcii năclăiţi de tină o luaseră la fugă care încotro să scape de uruitul păsării uriaşe?... De nu le-ar fi plăcut atît de tare bălăcitul în noroi ar mai fi crezut ei că viaţa e o sărbătoare?... Alergau pe imaş cu ochii bulbucaţi, guiţînd, grohăind... Doamne, ce tristeţe să poţi cît de cît gîndi! Băiatul adusese porcii acasă, îi închisese în coteţ şi le aruncase o găleată cu boabe de porumb. Năvăliseră cu boturile lor lacome şi uitaseră... Cerul se limpezise. Acesta fusese tot războiul, pentru Luiza Stern. Şi încă ceva: spre seară, cîinele care lătrase tot timpul avionul german, cu ochii spre cer, muşcîndu-i umbra asurzitoare ce fulgera pe iarbă, cîinele roşcat călcase pe o mină probabil pusă de grăniceri pe marginea şoselei lîngă pavilionul lor de observaţie şi zburase în aer împrăştiindu-se cu cît ajungea mai spre vîrfurile tufelor de coarne şi rămînînd din el doar o lumină roşie, explozia sîngelui din el şi a cărnii sale... Smocuri de păr, agăţate de frunze, frînturi de oase, prin singurul stejar din apropiere, şi-o boare de firimituri căzînd peste iarba scînteind picurii de ploaie ce de-abia căzuseră dintr-un nor supt de secetă. Da, şi încă ceva: porcii mergînd din nou spre imaş şi năvălind să mănînce ce mai căzuse din cer din cîinele roşcovan şi zălud, îmbătaţi de mirosul de carne însîngerată, grohăind, chemîndu-se din ochii lor minusculi şi înfundaţi în cap... Luiza Stern tocmai urcîndu-se într-o căruţă să plece spre Oradea împreună cu ţărăncile cu fuste lungi şi negre ce duceau smîntînă caselor unde aveau cumpărători, Luiza Stern învelită şi ea pe cap într-o basma neagră şi pe umeri cu o pătură, să n-o ude ploaia, ea, tocmai privind porcul ce se oprise lîngă bălegarul proaspăt al iepelor albe, privind-o în ochi, drept, şi ea privindu-l în ochii lui tulburi şi indiferenţi şi tăcuţi şi adînci ca un hău şi răbdători, ca un semn sau ca o clipire a destinului ce zăcea în aşteptarea lor... „Respirați adînc! Pe vîrful picioarelor, fuga!... Hai! hai! hai!“ Și alergăm, alergăm după sănătatea care parcă s-a cuibărit în vîrful degetelor de la picioare, alergăm prin iarbă pînă la Planul Înclinat unde este aerul cel mai ionizat, alergăm, alergăm, respirăm, încercăm să ne organizăm starea bună a sănătății, bunăstarea sănătății, s-o captăm, s-o înmagazinăm, să ne organizăm respirînd și alergînd prin iarbă în aerul ozonat bucuria și fericirea și... „Respirați adînc, luați-vă pulsul, așa, așa...“ Pe Roza a dus-o Salvarea la clinică, seara: fractură de col femural, i-a șoptit studenta. Nimic grav, a mîngîiat-o pe frunte. Neamurile și prietenele ei au fost înștiințate prin telefon: fractură! Nimic deosebit! Vineri noaptea totul a decurs normal, dar Sîmbătă spre Duminecă a vărsat, s-a zvîrcolit... „Dă-i un telefon lui Baltazar să-l roage pe Beldeanu, șeful clinicii, s-o mai țină acolo, să aibă grijă...“ Luni n-au mai găsit-o în spital: se pierduse... Nu mai era în patul ei și nimeni nu știa ce sa-ntîmplat cu ea: fugise? Imposibil! fractură de os... Alo! Alo! Alo! Unde-o fi? Se mai pierduse ea prin lume de mai multe ori, n-ar fi fost prima oară: cînd divorțase, plecase pe nepusă masă la Constanța, cu maică-sa, să-și piardă urmele. Rămăsese acolo pînă la cedarea Ardealului, cînd bătrîna dorise să se reîntoarcă la Cluj. Se pomeniseră cu ea într-o dimineață, la poștă, de parcă n-ar fi lipsit nici o zi: își ocupase vechiul scaun, din fața imensei pendule spînzurate pe vînătul perete atît de cunoscut! Și-a locuit împreună cu niște evrei pe strada Minoriților. „Pînă i-au luat hortiștii și i-au dus, spuse Kovács. Au depus niște lucruri la ea, să le păstreze“. „Dar unde este aurul?“ întreabă mereu Gotlieb. „Care aur?“ „Aurul Luizei Stern“. După război, Gotlieb căutase bijuteriile și aurul pînă și în cutia imensei pendule de la poștă: fără să știe, nenorocitul, rîsese Roza, că pendula aia a fost tot timpul plină cu șoareci. Și rîdea și-și aprindea o nouă țigară „Carpați“ și le povestea pensionarelor din organizația ei de cartier cum mișunau șoarecii cînd bătea pendula orele și cum nimic n-au putut face ca să-i stîrpească și să nu se mai puieze în ea, de parcă ei nu trăiau din cojile de pîine aruncate la coș și din hîrtiile depozitate și din ziarele rupte și prăfuite, ci chiar din sunetele, din orele pendulei, mîncînd timp, parcă, lua-i-ar dracu! și înmulțindu-se cu sutele, fără să se mai oprească, fără să se mai sature, fără să crape de nici o otravă și de nici o capcană, dracu să-i pieptene!... Nu-și pun niciodată problema sensului vieții, fiind prinși de dimineața pînă dimineața de lunga și întortocheata și obscura lor goană după mîncare: își caută vasăzică mijloace de trai, și-și îmborțoșează muierile, chițcăind de fericire! „Aurul Luizei Stern?“ „Ai auzit bine!“ „Mă crezi hoață?“ Gotlieb a tăcut. „Mi-a dat o casetă cu bijuterii. Ți-am dat-o. Mi-a lăsat un scrin, șase perdele făcute cu iglița, covoarele persiene, două, trei tablouri...“ „Da, dar aurul?“ „Care aur? După moartea Luizei mai mulți evrei au venit să-mi mulțumească pentru că am avut curajul s-o țin la mine o vreme, pînă au găsit-o... și că am zis că sînt lucrurile mele, ce-mi lăsase ea... Numai tu...“ „Am mai aflat c-ai spus c-ai ascuns evrei... E drept, am verificat, ai ascuns cîțiva... Dar toți au fost pînă la urmă duși!“ „Din vina mea? Vrei să spui că eu i-am?“ Și Roza i-a dat cu tamponul-sugativă în cap: și din creștetul lui, bucata de lemn a sărit în pendulă, a spart geamul și un șuvoi de șoareci s-a văzut curgînd ca dintr-un perete ce ascundea o casă a lor... Și totul s-a terminat aici: Roza s-a urcat de frica lor pe scaun, țipînd, iar Gotlieb a ieșit val-vîrtej pe ușă! Ca să scape de frigul ce-i intrase în oase a intrat imediat după terminarea serviciului în catedrala din mijlocul orașului și-a aprins o lumînare. Un ins într-un pardesiu bej stătea în fața lăcașului domnului și citea un ziar: cînd a ieșit în stradă și-a dat seama Roza că el se aflase acolo și cînd ea trecuse mai înainte, pe lîngă el. Se prefăcea că a găsit ceva foarte interesant în gazetă, ca să vadă cine intră și iese în casa celui de sus, sau chiar era ceva deosebit în paginile?... Roza cumpărase de la chioșc ziarul și căutase pe prima pagină ce putea fi atît de important: și citise, în colțul din dreapta, jos: „Vom primi 2000 vagoane grîu și porumb din Jugoslavia. Corespondentul special al Agenției Agerpres transmite din Belgrad: În dorința de a ajuta România democrată, Guvernul Republicii Federative Jugoslavia a răspuns favorabil cererii guvernului român prezentată Mareșalului Tito, pentru un împrumut de 2000 vagoane grîu și porumb. Toate ziarele din Belgrad au publicat dări de seamă despre audiența ambasadorului român d. prof. Tudor Vianu". Nu putea fi asta, și-a zis Roza și acasă a citit ziarul în întregime. Și tot n-a aflat în el ceva deosebit. Gotlieb a spus a doua zi: „Credeți că s-a speriat de șoareci? De frica unor vietăți caraghioase te poți duce la biserică să dai slujbe și să aprinzi lumînări, cuprins de o spaimă de moarte?“ „Dacă ești sigur că din altă cauză, atunci de ce n-o dai pe mîna?...“ a zis Suzi Gal. „Fiindcă n-aș cîștiga nimic de-ar da ea de dracu, aș pierde aurul. Numai ea știa unde se află. Și încă ceva: ea nu crede în Dumnezu, așa că... lumînareaa...“ „Dacă nu crede, de ce-a aprins-o?“ „Ca să se creadă că crede, a zis Gotlieb. Ca să se creadă că crede în ceva“. „Și-i e teamă de cineva? a zis Suzi Gal. Din contră! Eu am citit un roman, îmi scapă titlul, în care niște eschimoși umiliți și deposedați de averile lor din piei de urși și de ren, ca să scape de stăpînii albi veniți peste noapte și ca să-și schimbe destinul se refugiau în bisericile lor de zăpadă, făcute în zăpadă, în munții de zăpadă și se rugau Dumnezeului lor de zăpadă din altar, uriaș, ca un om de zăpadă, înghețat, orb, și-i aduceau în dar flori presate, cărămizii, roșii, verzi. Hai cu mine la Roza acasă, te așteaptă“. „Îi e frică de mine? Să-i fie, de aurul...“ „Nu crezi în cinstea ei?“ Gotlieb a tăcut. „Și pe mine m-a scăpat... și pe mine nu m-au prins! N-a luat de la nimeni nimic niciodată, o știu. Nici de la viață n-a luat nimic, o știu!“ a rîs Suzi Gal. „Dacă a ascuns atîția... și bunurile lor, atunci de ce nu e fiapistă?“ întreabă azi Gotlieb, alergînd în trening spre Planul Înclinat. „N-a fost ilegalistă, deși... desigur, s-ar fi putut să-i dea niște prieteni recomandări c-a fost... Chiar Suzi Gal! Era, e drept, destul de ușor. I-a și propus cineva, știu... Dar n-a vrut. A zis, cînd au întrebat-o dac-a ascuns evrei: da, dar n-am făcut-o pentru pensie! Erau niște prieteni de-ai mei. Și și ei ar fi făcut-o la o adică pentru mine...“ „Baliverne. A furat!“ „Cretin, cum s-o fur eu pe Luiza?“ a zis odată Roza, auzind părerea lui Gotlieb. „Acuma nu mai era vorba pe ea s-o fure, că murise, ci pe noi!...“ așa i-a spus Suzanei Gal, cînd s-au dus la Roza, a doua zi după povestea cu șoarecii căzuți din pendulă. „Onoarea omului e totul, la eschimoși, am citit eu în romanul acela...“ „Dar ce-ți veni?“ a întrebat-o Gotlieb, urcînd scările în urma ei. „Fiindcă tu ești tare acuma“. „Și?“ „Și să n-o jignești, căci s-ar putea să te-atingă la scăfîrlie cu fierul de călcat. Ei nu-i pasă că ești tare, numai ție îți pasă.“ „Pentru ea nu există nici un Dumnezeu, nici măcar unul de gheață?“

Roza citea ziarul cumpărat cu o zi înainte lîngă catedrală. „Luați loc.“ „Ce faci?“ Ea a pus apă pentru cafele. „Să văd și eu ce mai este nou prin lume“. Discuția nu se lega, „În țara unde crește tinerețea lumii. Măreața viziune a unui oraș în reconstrucție. Impresii de călătorie în U.R.S.S., de Miron R. Paraschivescu.“ „Cu zahăr mai mult?...“ Gotlieb n-a răspuns. „Eschimoșii nu admit...“ „Dă-i încolo!“ a surîs Gotlieb. „Dumnezeu nu poate fi o putere fără dragoste...“ Liniște. Și tot Suzi Gal: „Eu vreau mai dulce, îmi place viața să fie mai dulce...“ Și a rîs. „Ce s-o mai lungim, a zis Roza, eu am zis să te cheme aici. Nu mi-a mai rămas de la Luiza decît ce vezi... acest serviciu de cafea, pe care mi l-a făcut cadou... această veioză care are un abajur chinezesc, acest pat, cu saltelele lui cu tot, din păr de cal... Poftim!“ a bătut Roza cu palma în saltea, dînd cearceaful la o parte. „Poftim ce? Să le văd, sau să le iau?“ „Să faci ce vrei!“ „Dar, draga mea, a zis Suzi Gal, ți le-a dat ție, eram și eu de față...“ „Nu mă mai interesează, vreau să scap de prostia asta... Luiza n-o să se supere pe mine.“ „Ba o să supere dacă nu-mi dai aurul!“ a zis Gotlieb. S-a făcut tăcere. Au sorbit din cafea. Tăcerea s-a întețit. Gotlieb a început să citească: „Pătrundem în mijlocul propriu-zis al Kievului, pe artera lui principală, Krisciaticul, unde se înșiră marile magazine arhipline de mărfuri și cumpărători, halele, cafenelele, brutăriile, «gastronoamele», magazinele uriașe cu tot felul de articole alimentare, și «univermag»-ul, magazinul universal, cu absolut tot ceea ce se poate dori și cumpăra, de la încălțăminte și stofe, pînă la jucării și piane. Am lăsat deoparte într-adins, jucăriile și cofetăriile, adevărate instituții populare sovietice. Căci dacă toate magazinele sînt pline de lume, o lume calmă, voioasă, zîmbitoare și necrezut de ordonată, într-o *disciplină* liberă și firească; apoi florăriile și cofetăriile sînt — împreună cu teatrele — adevăratele locuri de reuniune ale publicului. La ele, se face coadă, dar o coadă care se topește în cîteva minute: toți cumpără dulciuri și flori“. Roza și-a pus pe umeri o pătură de lînă. Pielea i se făcuse de găină. Tremura. Suzi Gal a adus din cămară o sticlă cu spirt sanitar și-a frecat-o pe mîini și pe tîmple. Și pe ceafă. Gotlieb a plecat fără o vorbă. În turnul catedralei ceasul bătea o oră oarecare, fiindcă nimeni n-a reținut-o. „Crezi că pe mine mă duce de nas cineva dacă-mi arată că citește ziarul nostru? a zis a doua zi Gotlieb. Iarăși au apucat-o frigurile, he, he!“ „Stai puțin, a zis Suzi Gal, tatălui acelei familii de eschimoși întotdeauna cînd era ceva rău, i se făcea pielea de găină...“ „Perfect! Și Roza se simte vinovată“. Dar atunci seara, cînd ceasul bătea nu se știe ce oră și lumina în brazii nemișcați ai parcului asfințea, cele două femei s-au apucat să scuture pe fereastră cearceafurile și fețele pe perină și de plapumă, să dea cu ceară pe parchet și să-l frece, în genunchi, cu fustele aruncate pe saltelele umplute cu păr de cal, să spele farfuriile și cuțitele și lingurile în bucătărie, cu apă caldă, fluierînd cum fluierau la școala primară din Baia-Sprie...

Bertranda avea un fluier trimis de bărbatul ei fugit în Republica Federală a Germaniei: fliu! fliu! fliu! fliu! unu! doi! trei! Gotlieb, cu maieul ud de sudoare. Se bătea cu călcîiele în fund („Loviți cu călcîiele șezuta!“, zicea profesoara), încerca să-și aducă genunchii pînă la bărbie. Antrenorul de lupte greco-romane surîdea: el era cu teoria formei umane. El voia să ne învețe să facem podul! Pe rechinul mai zis și peștele zburător îl prinsese de cotul mîinii drepte și-l ajutase să se lase pe spate și să cadă cu scăfîrlia pe salteaua acoperită, ca să nu se deterioreze, cu o prelată de plastic: exercițiile grele dau vigoare, revigorează, nu prostiile astea muierești pe care le poate face oricine... Exercițiile gîtului: întîi, în genunchi, cu fruntea pe saltea, în așa fel ca greutatea să nu cadă decît parțial pe mușchii ce leagă capul de trunchi: rotări, mișcări spre dreapta, spre stînga, înainte, înapoi... „Să nu uitați, domnilor, că pînă la doi ani, cînd copilul s-a ridicat cu desăvîrșire din condiția sa orizontală, ha, ha, rîdeți, da, dar secretul este în ureche! acolo este secretul echilibrului! Băieții mei au acuma după atîtea antrenamente un simț extraordinar al echilibrului, oricum s-ar răsuci, oricum ar fi aruncați, în orice poziție s-ar afla!... Noi pierdem din vedere marile valori ale omului, sau le deteriorăm, sau vedem că nu mai avem nevoie de ele, și...“ „Am auzit c-ai prins un corb.“ „Da, ieri, vă invit să-l vedeți, e pui.“ „Tot te mai preocupă Roza?“ mă întrebă Gotlieb, cîntărindu-se cu grijă. „Da, cred c-a fost asasinată...“ „Asasinată?! rîse el. Cum, Zoli?“ „Asasinată prin...“ „Mișcați, lăsați poveștile! Ritm! Ritm! Unu, doi, trei, patru!“ Fliu! Fliu! Fliu! Alergau toți, asudați, conștiincioși, rupți! „De-am alerga așa și prin labirintul propriei noastre memorii“, îmi șopti scenaristul... Dar nu aflai ce s-ar întîmpla atunci: fliu! fliu! fliu! auzii la ureche, în ureche, acolo unde probabil se mai găsea un rest din simțul atît de iubit de antrenorul cu mustață și cu dinți de plastic. „Crezi c-au asasinat-o pentru aur?“ Tricoul cu numărul 9 trecu pe lîngă mine în galop. Fliu! Fliu! Suzi Gal, după ce cîrpiseră și niște ciorapi de bumbac, culcîndu-se și ea în patul și pe saltelele rămase de la Luiza Stern, adormise povestind capitolul patru, din romanul al cărui titlu nu și-l mai aducea aminte, în care bătrînul șef al clanului de eschimoși (ce nume o fi avînd, tu?, am uitat) cuprins de friguri (nu ca de malarie, tu!), de spaima călătorului alb ce venise cu puști și cu mașini pe șenile peste ei și peste mările lor albe de zăpadă dă drumul din țarcurile de gheață, unde-i ținea, puilor de reni și puilor de focă și puilor de morsă, *renilor, focilor, morselor, tuturor* sclavilor săi, ca dumnezeul de ger din biserica albă să-i ierte toate păcatele și să-l elibereze și pe el de călătorul alb, cum el le lasă în libertate pe toate viețuitoarele pe care le adunase la el din locurile unde veniseră pe lume, din apa și din matca de apă, din pustiurile bătute de crivăț... Și ele plecaseră, alergînd, tîrîndu-se prin zăpada sticloasă, pe sub vîntul care venea, ca un nebun, din cerul troienit de zăpadă să astupe necuprinsurile, acoperind renii și învăluind ca într-o manta de gheață puii de reni și rostogolind puii de focă pînă-i făcea cocoloașe uriașe de nea, mormane de... Și atunci nevasta (cum o chema, tu?) eschimosului iese cu cîinii ei cei doisprezece (bărbatu-său intrase în biserica de zăpadă!) și adună, din moartea care năvălise peste ei, puii de reni, de focă, de... și-i aduce în țarcul de gheață, dacă Dumnezeul era cu urechea sloi și... Și Suzi Gal adormise, Roza o învelise cu pătura pînă sub bărbie, surîzînd, căci era singura care ştia că romanul acesta din care ascultase capitolul patru nu fusese niciodată scris. Alo! Alo! În 9 Aprilie ar fi împlinit 80 de ani. S-a născut în anul 1900. S-a pierdut un om? în spital? la spital? cum e posibil? Şi ce mai ştiţi despre Roza Dora? „Unu, doi, trei, patru!“ Industria sănătății? Da, da, gîndiți-vă că plăcerea, sănătatea au nevoie de bazine de înot, de săli de gimnastică sportivă, de biciclete medicale, de surori care să-ți ia tensiunea, de aer ionizat, de munte, de munte, de brazi, de brazi, de munte, de brazi, ha, ha, de toate aceste substitute, surogate de umanitate, fliu! fliu! fliu! Mofete, băi la cadă cu apă carbogazoasă! Arterite? Alergări! Şi reglarea respiraţiei! Respiraţi adînc!— iată declicul noii revoluţii! Respiraţi adînc! — şi cohorte întregi de oameni în maieu şi chiloţi, burtoşi, burtoase, în munte, spre Planul Înclinat, unu, doi, trei, patru, batalioane de bolnavi concentrate în munţi, fugind de mirosul de benzină al străzilor, fliu! fliu! fliu!... Roza Dora nu mai percepea lumea decît cu un singur simţ — auzul! „Dacă-i pui şi formol la nas — zero! Priviţi, îi dau pe la nas cu... ha, ha, ha...“ Erau la spital, în jurul ei, înainte ca Roza să dispară. Dormea? „Pielea îi era rece, de broască, pipăiţi-o!“ „N-a mîncat nimic; iar ieri n-a ştiut dacă supa e de orez sau de... Gustul, zero.“ „I-a mai rămas sexul, ha, ha...“ „Zero! Parcă nu mai are demult sex! Parcă i-a zburat!“ „De chioară, e oarbă de tot!“ Era demult. Odată a nimerit, intrînd într-o curte, s-o caute pe Suzi Gal, lîngă un coteţ de pui. Şi-a deschis coteţul, crezînd că e portiţa grădinii: găinile au ieşit în ţarcul de ciment al curţii interioare cotcodăcind şi preotul, proprietarul, a început, auzindu-le, să strige din bucătărie: Hoţii! Hoţii! „Oare baba asta mai are angoase? Se mai întreabă ce este absurditatea lumii, ha, ha, ha?“ „Bucuria este semnul începutului vieţii umane! Cînd nu mai ai plăceri, simţuri, moartea e pe tine cît casa.“ „Moartea o caută pe-acasă, şi ea e la spital!“ Tristeţea ei este că-i auzea. Bucuria ei este că-i auzea. Tineri zurbagii, care o pițigau, rîdeau... Să fie sănătoși! „Trebuie să terminăm cu fosilele, să rămînă locurile libere, paturile libere, să pregătim în ele copiii de mîine și viitorul lor luminos.“ „Cine-a văzut moartea, pușcăriile, mai poate iubi, mai poate cînta romanța *Du-mă acasă, măi tramvai?* Niciodată! După ce-ai fost în infern, cum e ea acuma, cu un picior în lumea de dincolo, nu mai poate cînta romanțe.“ Tristețea ei era că-i auzea. Și că ei n-o cunoșteau. Și că le era viața ei absolut indiferentă, ca și moartea ei. Bucuria ei era că-i aude cum rîd de ea. Că se bucură. Că spun bancuri proaste, că nu-i înspăimîntă cutra de moarte. „Cutra de moarte, odată dat ochii cu ea, cu pucioasa iadului, mai poți cînta *Ionel, Ionelule!?*“ „De ce nu, pucioasa nu-i un motiv de inspirație? Dacă un cîntăreț și un compozitor de romanțe tace după ce-a dat cu nasul prin pucioasa iadului, înseamnă asta altceva decît triumful iadului? Hai să cîntăm *Am iubit doi ochi albaștri.*“ Și-au cîntat, lîngă ea. Și ea s-a bucurat. Cum s-a bucurat și de cîntecele celor din formația „Saturn“, în Salvarea lui Jack Cocoșatul, pe drumul de munte, spre nuntă... „Ce pensie o fi avînd?“ A dat peste ei Suzi Gal, chiar a deschis ușa cînd un știrb punea întrebarea, suflîndu-și nasul într-un șervețel de hîrtie. A strigat: „Roza a muncit toată viața, a suferit ca un cîine! a murit ca un cîine! Și voi o batjocoriți! Vă pute pe la nas că e aici și nu e la morgă? nu mai aveți timp pentru ea?! că de ce n-a crăpat la timp? la care timp? Cine sînteți voi de vă umflă rîsul? (ei rîdeau) infirmieri?, medici?, porci? Credeți că morții nu mai aud nimic?“ Tristețea Rozei era că auzea totul. Și că auzise totul. Chit că ei o credeau dusă. Suzi Gal era sigură că Roza murise. Plîngea, sughița și urla: „N-a luat de la nimeni nici un capăt de ață! Nici un galben! (ei rîdeau, își dădeau coate și dispăreau pe ușă: e nebună și asta!) Dar dincolo de ororile de-atunci (se-neca de lacrimi)... și de după (nu mai vedea de atîta plîns), ea e un martor al victoriei, porcilor! asupra acestor... (se-neca) şi asupra morţii! Da, da, e eroină, porcilor! uitată, dacă vreţi (se ştergea cu batista pe mîinile ei pline de lacrimi) o femeie simplă care de-atunci, de peste treizeci de ani stă ca un... (ca un soldat, a rîs ştirbul)... ca un soldat, porcule! la datorie, şi se bate (şi luptă pentru pace! a chicotit ştirbul), luptă pentru onoarea ei şi a... (a lumii! a chicotit ştirbul) şi a lumii, da, da! (e într-un război continuu! războiul de treizeci de ani? sau de o sută de ani? a rîs ştirbul)... de-o mie de ani, porcule! bătîndu-se nenorocita cu micile ei arme, care sînt onoarea şi dreptatea (şi etcaetera! a zis ştirbul şi a trîntit uşa în urma lui)... Porcule!“ Şi Suzi Gal a căzut cu faţa pe cearceaful ce-o acoperea pe Roza pînă la gît. Şi Roza a mai avut atîta putere să-şi ridice mîna şi s-o pună pe umerii prietenei ei şi s-o mîngîie şi să-i spună încet: „Lasă-i, sînt tineri...“ Nu murise. Suzi Gal, auzind-o, nu s-a speriat, însă a cuprins-o o revoltă cumplită şi-a plecat să-l caute pe directorul spitalului, sau pe şeful clinicii, pe Beldeanu... Şi în această perioadă Roza a dispărut.

Salvarea (maşina) opreşte în faţa bazinului şi Jack îşi lasă ochelarii de soare pe bancheta de pe care şi-a ridicat şezutul şi coboară plin de zîmbete, împreună cu poetul Logofet. De cînd cu criza de hidrocarburi, poetul colindă satele de prin munţi, după icoane, cu ce poate. Cînd Jack prinde o cursă spre un bolnav de la dracu în praznic — pac! telefonul! Logofet vine cu el. Psihologia e pusă pe roate: cînd omul se află la ananghie, dă jos icoana de pe perete, pentru salvatorii săi pămînteni. „Poetul poate vorbi cu domnul doctor hm! hm!...“ Acum au făcut rost de un sac cu canceie. Şi de-o traistă plină de icoane pe sticlă, pe care-au aşezat-o pe brancarda din maşină... Bertranda e îmbrăcată în costum tirolez, trimis de bărbatul ei ce se afla pe la Hamburg. „Dumneata ai dus-o pe Roza Dora la o nuntă?“ Jack îşi aprinde o ţigară de foi, „Kojak“. „Probabil, zice, eu duc şi aduc oameni și morți.“ I-o prezintă poetului pe Bertranda. „Dumnealui face colecție de timbre, și cum primești scrisori de la Bela...“ „Dar sînt ștampilate!“ zise ea. „Sînt și colecții de timbre ștampilate.“ Și rîde cocoșatul. E cu ochi și cu urechi că l-a adus pe poet nu pentru timbre. Dar Logofet găsește de cuviință să precizeze: „Dacă te uiți bine, istoria este o colecție de timbre. Poți să citești într-un album de timbre, ca într-un anuar statistic, mișcările social-politice dintr-o țară, personalitățile pe care le-a propus, avînd nevoie de ele, ca să se impună, istoria fiind o colecție de timbre...“ Bertranda privește cerul. „Acela nu e un corb?“ „E o cioară“, zise poetul. Jack i-a lăsat în fața garderobei. A intrat în bazin. Urlă de plăcere. Bolnavii s-au dus să-și consume supa cu hipocalorii. Jack bate vîrtos apa cu picioarele. Își încoardă mușchii și spune rîzînd: „Puterea este sursa mișcării mușchilor, a acțiunii fizice!“ „Aș dori să-ți pun o întrebare. Pe Roza Dora între orele două și patru au ținut-o într-o debara. Acolo unde a găsit-o și Suzi Gal. Pe certificatul ei de ieșire de-acolo, întocmit înainte ca Suzi Gal să descopere c-a dispărut, scria: stare ameliorată! Era inconștientă, nu? Aveau nevoie de patul ei, de locul ei!... Fără să anunțe cineva neamurile și prietenii ei, a fost urcată în mașina Salvării. Deși regulamentul hipocratic, jurămîntul hipocratic... Se interzice ca un bolnav inconștient să fie scos din locul agoniei! E o încălcare flagrantă a legilor medicale!“ „Domnule, eu nu sînt medic, eu nu răspund de nimic, eu conduc doar mașina acolo unde mi se spune... Dar nu dramatizați, că e ridicol! Și ce-i ancheta asta ca la poliție? Aveți ceva cu mine personal?“ „Roza Dora nu fusese niciodată în spital! Și-a fost dusă acasă sumar îmbrăcată — ca să moară acasă! Și...“ „Ce spune Hipocrate?“ „Că așa ceva nu se face decît cu asentimentul scris al familiei! Scris!“ „Scris?“ Sînteți patetic, zice Jack și se șterge cu prosopul întîi pe cocoașă. De ce n-a vorbit familia cu Beldeanu?“ „Nu trebuia să vor bească nimeni, era de datoria lui... Şi totuşi s-a vorbit. Cu o zi înainte. Dar Beldeanu a avut un accident uşor de maşină, l-a tamponat un «Tir», şi toată dimineaţa a fost la miliţie — şi-a uitat de Roza... Avea treburi mai importante cu asigurarea «Daciei» sale. La orele două, Roza a dispărut, îţi reamintesc. Și la patru a fost descoperită pe coridorul ce ducea la locuința ei... A fost abandonată pe coridor..." „A fost dată în primirea unor vecine, ce trebuia să mai aștept eu?" „A fost găsită de vecine pe o laviță de pe coridor, cu poşeta pe burtă, fără ciorapi, vomînd... Își strîngea actele în mîini și tremura și bora pe ea. Ai lăsat-o pe acel coridor, Jack. Tu şi cu brancardierii, sau cu medicul, sau cu sanitarul?... Ca să nu moară în spital, ca să n-o bifeze moartă la ei?" „Ce este?" întrebă poetul „Nimic, zise Jack. Dumnealui e un personaj despre care poţi scrie o poezie! Nu vrea ca omul să fie jignit! Omul, acest mare Adevăr! Lozinci proletcultiste! Cred c-ai auzit de baba aia... Dumnealui îmi strică bucuria pe care ţi-o dă sportul înotînd şi-mi ţine discursuri plicticoase din care eu să înţeleg că baba adică de ce n-a avut loc în spital? în viaţă? Nici moartă, nici vie? de ce n-a avut loc în această lume? Păi eu am construit această lume, domnule? Eu, cu cocoaşa mea. Dumneata! Şi dumneata de ce nu i-ai făcut Rozei dreptate cînd trăia? Şi dumneata n-ai ucis pe nimeni, măcar moral, nu?" Şi Jack plecă înjurînd printre măsele. Logofet surîse împăciuitor: „Nu-l luaţi în seamă, toţi cocoşaţii sînt şi infirmi sufleteşte, jignesc oamenii... Mie ce credeţi că mi-a spus ieri? Un banc! Cu doi oşeni care citesc ziarul. Ghio: «Ce scri?» Io: «Bi.» Ghio: «Scri bi, da me pro». Înţelegi? Scrie bine, dar merge prost... He, he... Adică şi eu... Eu care, mă cunoaşteţi, nu mai am nici un rang social sau politic! Nici măcar deputat de stradă! He, he, e şi firesc... Versul este un păcat căruia i se dă pe cocoaşă, ca să mă exprim astfel. Versul e carne din carnea poetului, dar el nu devine carne pînă nu este răstignit! Trebuia să aleg între a fi deputat de stradă și un poet al străzii, bunăoară. Și poetul poate, spunînd adevărul în versurile sale, să-și piardă confortul mic-burghez, da, și chiar libertatea!... Sînt atîtea exemple... La revedere, mă așteaptă Bertranda să-mi dea niște timbre cu..." Pe cazanul de la baie, vopsit în verde, un fluture de metal, cărămiziu. Un magnet. Și lîngă tocul ușii, un gîndac negru, turtit, invadat de furnici. Ca o umbră plină de furnici. În bucătărie, coji de ceapă, de ouă. Și rîsul Bertrandei. Părinții soțului ei nu voiau ca ea să divorțeze. Poetul plecase, plin de timbre, cu mașina lui Jack! Fluturele zburător își ștergea chelia cu batista, privind-o: se convinsese că și Bertranda avea aceeași lege morală, ca să fie fericită: să nu țină seama de vorbele altora (nici ale socrilor! Să-și fi avut grijă de băiat!), să se libereze de orarii, de idei preconcepute sau nu, pentru a-și simți trupul bucurîndu-se. Și-ar fi făcut ea viața mai bună, trăind nemulțumită că fusese părăsită și că toți o priveau cum voiau? Indignarea nu i-ar fi folosit la nimic: oamenii nu sînt ce gîndesc ei, ci ceea ce fac: și dacă-i dăduse timbre lui Logofet și nu plecase cu Salvarea și acceptase invitația peștelui zburător și chelbos, știuse ce aveau să vorbească poetul cu cocoșatul și că ea nu avea nici o speranță să le mai schimbe gîndurile și să schimbe cumva absurditatea lumii care voia ca ea să trăiască altfel decît cum dorea trupul ei, dar hotărîndu-se să rămînă cu cel poreclit și rechinul dădea o lumină chiar acestui furnicar absurd, făcîndu-l mai bun... „Doar n-o să-mi țin pielea pentru muzeu", rîse ea provocator, acceptînd astfel și pe față ce peștele zburător spera să obțină după îndelungi tatonări. Ea puse sticlele de vodcă într-un colț, lîngă pat, destupă doar o butelie de „Fetească", și puse în pahar cîteva picături și zise: „Ei, bade, mă regulezi sau ba, eu la cinci plec, am autobuz!" Siguranța ei în viață venea din credința în nedezmințita bucurie a cărnii ei, așa cum Gotlieb își găsise liniștea și securitatea în patetismul dogneînțeles! Dar un discurs cît de mic nu strică. Am să încep așa: prietenia este dincolo de plăcere, și cine-a gîndit altfel, să-i fie rușine." „Să-i mai lăsăm să dea mîncare la veverițe!" „Am să-i servesc și c-o lectură din *Memoriile lui Kisinger*, traduse din englezește, o să-i facă praf". „El spune că ideologiile, evident, cele burgheze, mor în minciuni?" „Nu, nu, cel puțin nu-mi aduc eu aminte. Kisinger e un politician pragmatic, un..." „Mai vino lîngă mine." Rechinul o ascultă. „Numai să nu se nevrozeze băieții, e păcat mare ca o civilizație ca a lor să se nevrozeze dînd nuci și alune la veverițe", rîse Bertranda. „Domnul Dumnezeu o să-i aibă în paza sa!" „Nici o teamă, sînt doctori destui aici, și profesori de gimnastică, și profesoare, ha, ha, bazin de înot, aer ionizat... Dora Roza, Rozalia, Roji n-a putut avea un loc în spital." „Cine spune?...." „Așa se spune." Ea n-a zis o secundă: „Doamne, Dumnezeule!" Niciodată. Nici cînd se usca de sete și ceaiul băut îl dădea afară... „De ce mi-e sete? a zis. De ce?" Căuta o explicație logică. Tot timpul căutase explicații logice. Logofet cu Jack făcuseră afaceri cu icoane pe sticlă, Gotlieb, cu credința lui, cu faptele lui partinice, ca și Moise. „Ea n-a profitat de nimic, Roza, Rozalia, Roji, ea a intrat în partid imediat după război, dar a bătut tufele, zise Bertranda. A spus ce-a crezut, ce-a simțit, n-a ascuns nimic, cum mi-a povestit și Suzi, n-a mințit, ca să-și cîștige un loc mai cald, un loc în plus, a locuit cu chirie, în casele popilor, Roza, Rozalia, a trăit ca un fir de rosmarin, pe locul ei, natural, da, da, a trăit natural, n-a profitat de nimic, aici a fost ea grozavă, în asta a stat puterea ei, sau cum zice Silvia, profesoara de fizică, în asta a constat densitatea ei interioară", spuse Bertranda și se duse în baie și dădu drumul la duș ca să nu se audă că plînge.

Veni Ioșca, încărcat cu cotlete. Aprinse focul în bucătărie. Rechinul îi invită la o bere pe admiratorii veverițelor. Berea poloneză gîlgăi în pahare. În sufragerie ardeau nouă becuri.

„Ce desfrîu de energie!“ zise medicul obosit de străinătățuri. Gotlieb mai stinse cinci becuri și-i spuse, înghiontindu-l: „Energia cea mai scumpă este cea care se risipește în van, ha, ha, ha...“ Apoi, fiindcă Ioșca intrase din bucătărie să-i întrebe dacă vor grătarele și cu mujdei, arătă becurile, să nu se creadă că făcuse vreun banc despre cei care-i invitaseră la bere, și mai adăugă, ca și hăhăitul lui să fie motivat: „socialismul nu-i o societate de binefacere...“ „Ce vrei să spui cu asta?“ nu înțelese Ioșca. „Voiam... în ce privește energia electrică, să economisim...“ „N-ai nici un haz, zise Ioșca. Nu te-nțeleg. Ori te-ai prostit de tot? Cu mujdei, sau fără? Cu?“ Și plecă, strigînd, în holul scărilor: „Bertranda! Vino să prăjim carnea!“ Asta însemna că el știa că profesoara se afla în camera rechinului. Deci iubitorii de veverițe să nu mai rîdă în pumni ca niște handicapați mintali! „Care-i energia?...“ Gotlieb surîse, puse piesele de șah față în față, și doar după ce mută pionul din fața reginei albe răspunse: „Sperma.“ Și se umflă de rîs. Bertranda apăru în ușă, în blugii ei destul de ponosiți! Rîsul șahistului se stinse ca un bec lovit cu mătura. Ea îi privi, înfruntîndu-le privirile, pînă ce ei începură să se uite pe tavan sau pe sub ușa închisă în urma ei. Încă mai sperau, nu voiau s-o înfrunte. Nici măcar nu trebuiau s-o supere, ca să nu plece și ei să nu aibă nici un rost să bea berea și să-și piardă timpul în sufrageria cabanei pustii — așa că surîseră lingușitori. „Acuma ați venit? dădu Gotlieb lovitura de grație. Ce bine, tovarășă profesoară, tocmai voiam să vă întreb cum să respir cînd simt că mă doare splina?“ „Scoate-ți splina, ca șahul Iranului“, făcu un banc prost medicul surmenat în străinătățuri. Nu rîse nimeni. Noroc că veni Ioșca, să bea o bere. Zise: „M-am întîlnit pe drum cu antrenorul de lupte greco-romane. M-a invitat să-i văd puiul de corb pe care l-a prins zilele trecute... Era cu o ceată de copii de țărani, venea cu ei de la antrenament...“ „Îi băgă și în bazin, după...“ „Ei și, doar nu vă strică apa?“ rîse Ioșca... Medicul surîse, n-avu alt răspuns. „Mi-a spus că le-au redus orele de română, de geografie, de istorie, ca să facă atelier... Dar ce atelier să-nvețe niște copii de țărani, nu-i cîmpul și muntele un atelier destul de mare? «Domnule inginer, mi-a zis, copiii de țărani ca să aibă măcar o șansă la facultate, ca să intre, trebuie să fie învățați să citească mult de tot, să învețe să știe ce e cu geografia... nu mecanic, Asia, Arganistanul, Alpii... Ei nu-și însușesc niște puncte de reper necesare pentru a fixa în spațiu și în timp faptele pe care le aud pe la radio și le citesc prin ziare... și asupra cărora ar trebui să se deprindă să gîndească... Altfel ce oameni creștem?...» Puiul de corb, prins în pădure. Îi smulsese vreo vulpe cîteva pene din aripi? Îl zărise în vîrful unui brad, încercînd să urce, prinzîndu-se cu ciocul de acele verzi și firave, sprijinindu-se în gheare, ca o ciudată pasăre fără aripi. Antrenorul l-a hîșîit să cadă, pînă a căzut ca un ghemotoc negru. A trebuit să-l gonească mult timp cu cîinii de vînătoare, doi... L-au obosit, l-au înghesuit într-un gard de tufe. Alerga, încercînd să zboare, cădea, puiul de corb. Acum e la el acasă, în magazia de lemne. Au timp să-i crească penele: corbul trăiește peste patru sute de ani.“ „Are timp să se bucure de viață, zice Ioșca. L-am văzut: e superb! Are timp să moară vulpea care l-a pîngărit, să i se facă dreptate, să i se confirme un adevăr, marele adevăr al său, al...“ „Lăsați poveștile, zise Bertranda, mai bine mai alergați o tură pînă la Planul Înclinat! Nu vă umpleți cu bere! Mai bine luați o fetișcană de mînă și plimbați-vă! Cum vă adunați la taclale, bîrfiți, spuneți năzbîtii despre animale și despre muieri! Mai bine vînați, fraților! Altfel o să riscați să-l auziți pe Ioșca spunînd cum își crește porcii pe ciment, în cotețe (vorba vine!) de ciment, cum se nasc ei pe ciment și trăiesc în lumină artificială pînă îi urcă în camioane și-i duc la abator: și-atunci văd și ei soarele, pentru prima și ultima oară, cînd îi scot din lagărele unde sînt crescuţi şi injectaţi şi trataţi şi cu vitamine! Şi, doamne Dumnezeule, parcă porcii ăştia sînt orbi! Şi unii chiar sînt orbi! Crescuţi pe bandă rulantă, între ziduri de beton, într-o lume a porcilor, închisă — peste care domneşte ca un dictator al porcilor Ioşca, el, cu sistemul său triumfător de certitudini, el, Ioşca, ştiind cîte grăunţe să le dea şi la ce ore, el fasonîndu-i după normele pe care le-a răsverificat, pentru a-i face cît mai repede buni de păpat, pentru a le scoate din capul lor de porci orice vis al ierbii eterne, ha, ha, nu?... orice umbră de libertate, pentru a fi cît mai repede băgaţi în burţile noastre, şi marea burtă a omului, a acestui şarpe cu mai multe capete şi căpăţîni mereu renăscînd, cînd sînt retezate sau călcate în picioare de..." „Adică omul, hrănindu-se cu carne de porc, are un porc în el, nu? Dar mîncînd din el, nu devine şi el?... Nu d-asta puţim noi a rîmători? Nu trăim şi noi într-un mare porc? care este?..." „Ce este?" îl întrebă Logofet pe Jack, cu care intrase pe uşă, plin de siguranţă, nevoind să se arate bătuţi de Bertranda. „Am venit să vă plătesc timbrele, scumpă doamnă! Fac două nopţi albe!" rîse el, uşor ciupit de coniacul băut la restaurantul „Moscova". „Vino, sus, să vedem cît rezişti, zise ea şi-l luă de mînă şi-l trase după ea ca pe o mătură. Luat prin surprindere, Logofet îngălbenise. Dacă nu eşti bun, te-arunc pe fereastră", zise a şi închise uşa în urma lor. „Dau un regat pentru un cal, încercă să glumească Logofet pe scări. Dau un pat pentru un cal!" mai strigă o dată, însă ea îi suci uşor mîna şi el căzu în genunchi şi aşa o urmă pînă în camera rechinului. „Glumeşte", rîse Gotlieb. „Nu cred, zise Jack. O regină nu glumeşte, şi Bertranda e o regină. O să-i frîngă un picior şi-o să-l arunce de la etaj ca pe-o pătură. Şi mie mi-a făcut la fel. Norocul meu — c-am căzut pe cocoaşă! Apropo! Aţi văzut *Richard al III-lea?* Regizorul a vrut să arate că natura şi-a bătut joc de acest ins şi l-a pocit... Era la spectacol şi cunoştinţa dumneavoastră, Roza... Plîngea! Stupid!

Dar babele sînt în stadii avansate de scleroză, nu? Da... dar şi Richard a vrut să-şi bată joc de natură! Şi se culcă pe sicriul celui ucis, cu soţia lui, nu?... Vrea să fie şi sufleteşte cum este şi la trup, odios! Îmi place cum urîţenia devine un motor, o forţă a regatului! Îmi place cînd putreziciunea sufletească ajunge rege! Dumnealui... tot insinuează că Roza a fost asasinată! De către cine credeţi? De către mine? Nu! De către noi toţi? De către noi şi alţi imbecili? Nu! Nimeni n-a mai avut nimic de împărţit cu ea... Şi atunci cum a fost asasinată? Vă spun: prin indiferenţă! Asta e teoria dumnealui!" Se auzi o bufnitură. Şi-un chirăit. Logofet fusese aruncat pe fereastră.

Un cal, lovit de bascula cu numărul 5327, încărcată cu lemne, desigur furate, un cal, pe buza şanţului, cu maţele scoase, golit de sînge, cu botul strivit de roţi, cu un ochi în iarbă, departe, departe, scăpat de sub presiunea cauciucului ca din puşcă, un ochi lunguieţ, privind cerul, şi furnicile, năpădindu-l. Jack, în „Salvare", ducîndu-l pe Logofet la Ortopedie, opri: era o băltoacă de sînge peste şosea şi el nu voia să-şi murdărească maşina. Înjură. Întoarse, s-o ia pe alt drum. Bascula intrase într-un brad, parbrizul se făcuse ţăndări şi şoferul înjura calul de mamă şi de Dumnezeu. Pe mumă-ta de cal — cam aşa. Şi: Dumnezeul tău! N-avea alte vorbe, decît cele pentru oameni. Dumnezeul ierbivorului nu se arătase, să-l scape, şi nu se mai arăta: poate doar în retina ochiului din iarbă mai rămăsese cerul, ca o umbră... A doua zi ţiganii nu voiră să jupoaie calul: avea pielea tăiată, sfîrtecată de bascula ce se răsturnase şi trecuse peste... Miliţia întocmi procesul verbal şi şoferul se înţelese cu proprietarul animalului să ducă mortăciunea pînă la vechea carieră de piatră şi s-o îngroape. Peste patru zile antrenorul de lupte greco-romane îl descoperi din întîmplare, venind de la pescuit din munte, aruncat într-o văgăună... Puţea. Cîinii săi înnebuniseră. Crezînd că e hoitul vreunui urs, sau lup prins în capcană, antrenorul coborîse, coborîse, pînă întîlnise calul, din al cărui cap turtit de basculă nu mai rămăsese decît pielea, ca o mască. Din calul superb al lui Gavrilă Pop nu mai rămăsese vie decît duhoarea ce ieșea din el și colcăiala viermilor de carne. Ochiul adus de șofer într-o pungă de hîrtie fusese aruncat cu scîrbă și acum se învinețise pe prundișul în care căzuse, și secase, mîncat pe dinăuntru de viermi, și se uscase, la soare: și furnicile se repeziseră pe el ca un nor și trăgeau de el ca de-o obială.

„Ochiul se golise de orice sens“, zise antrenorul. Ceru ziarele și arătă cu mîna spre coada din dreptul „Alimentarei“ unde lumea se ciorovăia pentru unt. Două muieri se înjurară birjerește de mamă. Și soțul uneia îi dădu celeilalte cu un pachet de unt în cap. „Sînt țigani?“ „Nu, răspunse antrenorul. Dar vin sărbătorile Paștelui și se tem că nu le mai ajunge untul pentru prăjituri și cozonaci și-i apucă dracii! Ieri două cocoane și-au dat la pălmi, ca la ușa cortului. Vor să mănînce bine de ziua învierii Mîntuitorului — din obiceiurile părinților lor și din sărbătoarea aceasta pentru ei n-a mai rămas decît haleala și rîgîitul, burta ce trebuie umplută cu carne de miel și cu ouă și cu vin. Paștele s-a golit de orice religie, de orice sens mistic, de sens... Obiceiurile și-au pierdut sensul, așa cum ochiul calului despre care am povestit și-a pierdut orice rost... Așa cum Logofet, pentru mine, poetul adică... Și Gotlieb, și nu numai ei doi! Sensul lucrurilor s-a pierdut? Ființa umană este un miracol, existența ei este un miracol, și ea are un rost că există, un sens, nu?... Să n-aibă ea nici o finalitate?“ „Pînă și porcii au un rost, să fie mîncați, rîse Jack și ceru o sticlă cu bere germană. Ioșca și cu armata sa de ingineri și veterinari le controlează păpica de trei ori pe zi să nu fie alterată, dar cine controlează ciorba cu care se hrănește poporul? Căci, dragii mei, grija față de popor se vede prin ciorba pe care i-o pui la amiază pe masă.“ Jack nu era de serviciu, bea bere și mînca alune americane. „Un vapor cu brînză «Cezar» a fost refuzat de nemții federali! S-a vîndut pe piața noastră — și-a fost un deliciu! Ei nu voiau să se-mbolnăvească; iar pentru noi a fost un deliciu! Bun pentru norodul nostru! Despre asta maestre antrenor n-ai nici o meditațiune?“ „Am. S-ar putea să fie adevărat ce spui, dar s-ar putea să mănînci căcat.“ „Eu? Nu sînt și eu un om al muncii, n-am și eu un rost, un sens, ha, ha, ha? M-am golit și eu de orice sens, ca Richard al III-lea? Sensul regatului meu s-a pierdut, maestre? Sensul lumii s-a pierdut? eu, omul, Jack, m-am golit de orice sens? Am impresia că tu mănînci rahat! Societatea noastră oferă...“ „Nu-mi plac provocatorii cretini, zise antrenorul. Întîi îmi spui o măgărie, un banc politic etc. etc. și pe urmă, cînd speri că mă ai la mînă, mă prelucrezi, sau pur și simplu mă torni. Cunosc rețeta.“ „Ați practicat-o, maestre? Parcă nu eu am fost acum cîțiva ani barman la Poiana Brașov, nu? Dar vă rog să-mi mai spuneți și că socialismul nu poate oferi o viață fără probleme, că mai avem și-o să mai avem lipsuri... De ce nu mă prelucrezi?“ Două țațe se luară de păr la ușa „Alimentarei“. Un milițian de la circulație începu să sufle în fluierul său de metal, stînd departe de ele, în intersecție. Jack, înfometat de băutură, începu să citească în gura mare lista de bucate: „Salam Sibiu 6,75; cașcaval 2,40; hemandex 8,80; omletă cu cașcaval 7,50; unt 1,55; cafea cu lapte 1,60; ceai 2,60; pîine 1,20; remiza 10%; sandvici italian 8,40; rulou cu legume 9,40. Apropo, ați auzit ce-au inventat ăia?... Eu lucrez în rețeaua medicală... Da, chiar dacă asistența medicală la domiciliu nu e... Să nu-mi mai vorbiți de Roza Dora! Mă scuzați, boierilor... Am vrut să spun că ei au născocit asistența militară la domiciliu, ha, ha, ha... Maestre, nu rîzi? Ieri mi-ai spus că sociologia uneori e redusă la niște scheme care simplifică sau chiar maschează complexitatea mecanismelor sociale, a tipurilor sociale și a formelor umane... Azi ce-l mai înveți pe un biet cocoșat bețiv și curvar și turnător?“ „Nimic, zise antrenorul. Aș putea să te-arunc în toba orchestrei, dar n-ar fi pentru mine nici un efort fizic și nici o plăcere... și m-aș face chiar de rîs. Lumea condamnă bravuri de-astea, mai ales cînd e în cauză și cîte un extropiat ca tine." „Asta mi-ai mai spus! Și că Anglia ar fi îngrozită dacă în actul prim al piesei *Richard* unui regizor trăsnit i-ar veni ideea să-l arunce pe viitorul asasin într-un hîrdău cu urină... Anglia e cretină, lumea e cretină, nimeni nu vrea ca odioșii criminali să moară de-o moarte urîtă... sau nu vor să-i onoreze cu o moarte... oribilă? Numai oamenilor buni, cum a fost sfînta Roza, ha, ha, le e hărăzită o moarte căcăcioasă..." Antrenorul luă o chiflă și-i astupă lui Jack gura. „Dacă mai scoți o iotă, te-arunc în tobă! Roza a murit frumos!" Jack se duse la toaletă să-și scuipe pîinea ce-i intrase pe gît. O mai pățise: antrenorul era fratele său mai mic.

Ploaia începuse, nemiloasă, rece, zile în șir... Spăla acoperișurile de țiglă, brazii, cerul cenușiu, cîntecul guguștiucilor. Reuma ardea în umeri. Albul cu care fusese vopsite canaturile ferestrelor se scorojea, ca mîncat de lepră. Apăruse la bazin o blondă cu picioare lungi, pînă-n gît, cum behăia de bucurie rechinul. Apăruse și profesoara de istorie, cu sînii mici, fragilă aproape, cu umerii obrajilor proeminenți, tătărești probabil, ușor speriată că se afla în costum de baie în fața ochilor hăplăilor burtoși care se bălăceau, ale căror proeminente adăugiri adipoase desigur că numai le ghicea, ei stînd doar cu capetele afară din apă, ca într-o pătură ciudată plină de căpățîni surîzătoare și ude, retezate la gît de pînza lichidă a unei morți necunoscute. Intră și ea în apă, lăsîndu-și, lîngă caloriferul de la intrare, sacoșa burdușită cu cărți. Începu să înoate în apa distrugătoare în imaginația ei pentru alții, poate și știind că moartea nu există decît pentru alții, niciodată pentru tine, și că ea dacă vine, cînd vine, nu bate la ușă, intră pe neștiute în tine, și totuși inutil, căci tu atunci te afli deja pe celălalt mal. Deși, uneori, chinuiţi de dureri, nu puţini îşi dau seama că se duc dincolo. Sau numai spun astfel, să se amăgească? Roza, adusă de la spital, zvîrcolindu-se, însetată, plîngîndu-se că-i este foarte cald, şi deci necrezînd totuşi că va muri, căci doar frigul o înspăimînta cu adevărat, îi spusese la un moment dat lui Traian: „Mor". Şi el în timp ce babele îi făceau Rozei vînt cu nişte ziare şi cu plina de poze revistă *„Cinema"*, îi şoptise: „Nu mori." Vorbe, simple convenienţe. „Ăsta-i sfîrşitul", mai zisese ea, adică nu zisese, strigase din răsputeri: „ăsta-i sfîrşitul!" Afară ploua în nesimţire. Sunase Mihai, mai înainte, la telefon, că-i este frică să stea în casă cu Cristi, să vină maică-sa acasă. Angela plecase să culce copiii, şi cînd ajunsese pe strada Braşov, deja babele dăduseră de veste că Roza murise. A mers bunul, bunicul băieţilor acolo... Babele începuseră s-o dichisească: la ora douăsprezece şi jumătate era spălată, îmbrăcată... Ele au deschis geamul, să intre frigul. Şi-au lăsat-o singură. Singură. „Bateţi apa cu călcîiele! Unu, doi, trei, patru!" „Ştiu că moartea Rozei v-a afectat serios, zise profesoara de istorie, şi e firesc, amintirea ei e şi pentru mine o moştenire a unei ciudate stări de nobleţe umilă, dacă vreţi, şi tare mi-ar place dacă pentru mine şi pentru lucrarea pe care o pregătesc aţi descoperi în memoria dumneavoastră uitată..." „Pe un plan subţire, domnişoară, mă îndemnaţi să-mi redescopăr memoria pierdută, singura care poate aduna şi reaşeza părţile unei vieţi şi a unei revoluţii spirituale, căci asta bănuiesc că vă interesează înainte de moartea Rozei, drumul meu în revoluţie, de la entuziasmul anilor de după război, pe care-l botezi acuma dogmatic, pînă la..." „Nu, nu, zău, nu mă interesează acum trecutul dumneavoastră, şi nici cum se metamorfozează el în sinea dumneavoastră, vreau despre Roza cîteva..." „După cîte ştiu vă preocupă doar soarta regilor, a prinţilor, a miniştrilor, nu istoria plebei..." „Sărim pe vîrfurile degetelor şi batem palmele deasupra capului! Vă rog să lăsaţi discuţiile! Săriţi!

Unu! Doi !Pfiu! Pfiu! Pfiu!“ Profesoara de istorie se ocupase de regii României, de... „Săriţi!“ Descoperise într-o mărturisire a regelui Mihai, publicată de un englez, cum fusese trezit la telefon într-o dimineaţă de toamnă prinţul de atunci, care nu împlinise nouăsprezece ani, cum vocea venită ca într-un vis îi spusese: „Sînteţi aşteptat, majestate, în sala tronului, la orele zece, ca să depuneţi jurămîntul de urcare pe tron“. Era 6 Septembrie 1940. Murise tatăl său, regele Carol, peste noapte? Nici nu i-a trecut aşa ceva prin cap. Destinul său să depindă de al tatălui său, da, dar nu de moartea celui care cu Lupeasca alături înfruntase nu doar ostilitatea casei regale şi dispreţul atîtor miniştri şi politicieni, ci chiar... Chiar călcase în aşternutul său mîndria unei ţări? Era atît de cinic, sau era un personaj care pusese înaintea onoarei şi datoriei iubirea sa? Era un personaj grotesc? se întreba în nopţile ei profesoara de istorie, sau un personaj demn de o pană mai....? Prinţul era prea crud ca să priceapă ceva din soarta învălmăşită a tatălui său: el nu avea în urechi, după ce telefonul se închisese, decît mica memorie auditivă a zilei anterioare cînd prin faţa palatului regal o mulţime nesfîrşită strigase nemulţumită că Transilvania fusese cedată Ungariei şi că tatăl său se plecase supus dictatului de la Viena... Dar prinţul, crescut în pasiunea lui pentru automobile, nu avea o cunoaştere sistematică a trecutului României la cîrma căreia era trezit din somn ca s-o conducă, ţara nu era totuşi un „Mercedes“ — şi lui îi lipseau în acel Septembrie, cînd a intrat în baie să se pregătească pentru urcarea pe tron, punctele cardinale care dau spiritului cadrul temporal şi spaţial în care intră popoarele, politica, diversitatea oamenilor şi a ambiţiilor, adevărul, minciuna, civilizaţiile şi barbaria... Dar Rozei la ce i-a fost de folos obscura şi limpedea şi încîlcita memorie a trecutului şi a zilelor ei, înţelegerea obscură şi limpede şi încîlcită a rugăciunilor în genunchi în catedrale şi biserici şi a tangourilor şi valsurilor din sălile largi sau scunde ale balurilor, jocul obscur şi limpede şi încîlcit al vieţii şi al umbrei ei, a putut ea astfel să dezlege mai bine enigma acelui *de ce?* şi a acelui *pentru ce?*.... Ca un aspirator uriaş şi orb este neantul, a zis poetul Logofet la moartea ei, ca să-l facă praf pe Jack — neantul care pe toţi ne înghite ca pe nişte căcăreze! „La duşuri, băieţi, rîse Bertranda, pe azi am terminat. Poftă bună!" Ciorbă de ştevie, fără nici un gust, ca nu cumva s-o mănînci cu plăcere şi să mai ceri un supliment. Lipsa de sare din bucate începe să fie înţeleasă exact, nu e doar o metaforă. Lipsa sării din viaţă, rîde veterinarul din Deva, fluturînd ca o victorie totuşi a zilei ziarul *„Sportul"* pe care reuşise să-l cumpere la chioşcul de la telefoane. Alo! Să bem apă minerală de la izvor! Alo! Petre Sălcudeanu, scriitorul cel cu doi cîini, unul bătrîn, Tom, măcinat pe dinăuntru de vreme, bolnav de ficat, cu părul aproape tot căzut, puţind ca un hoit, de viu, şi ducînd duhoarea cu el oriunde mergea, ca pe un nor invizibil, Tom, dragostea lui veche, de care nu vrea să se despartă şi nici nu se gîndeşte să-i pună otravă în carne ori să-i aşeze ţeava puştii în cale, Tom, cu picioare ca de lemn, şi Condei, negru, cu blana lucioasă, tînăr, zurbagiu, imprevizibil, Petre Sălcudeanu, cel care stă între doi cîini, între trecut şi viitor, bea apă carbogazoasă de la izvor, se şterge cu dosul palmei peste gură şi ascultă rîgîitul de plăcere al celui ce-şi umflase burta cu „minerala" înaintea lui şi-l invidiază pentru sănătatea foalelor sale şi pentru bucuria pe care şi nepăsarea ţi-o poate oferi. Profesoara de istorie îl vede pe proaspătul rege Mihai îngîndurat de singurătatea ce se cască în faţa lui ca o peşteră fără sfîrşit, prin plecarea tatălui său din ţară, rupt de familie şi de puţinii colegi de şcoală, ca un şoricel alb şi cu fireturi şi coroană sub privirile iscoditoare şi reci ale lui Antonescu. Şi ca singurătatea regală să fie totuşi mai dulce, şi ca poporul să aprecieze izgonirea lui Carol, regina Elena este chemată în România şi tînărului suveran i se permite, invitîndu-l, s-o întîmpine în gara Jimbolia. În 14 Septembrie ea soseşte în ţară şi în 15 Septembrie, la Bucureşti. Antonescu o primeşte plin de bunăvoinţă. Trăsura regală, caleaşca regală trece prin mulţime spre locul de închinăciune, unde preoţi în odăjdii sînt gata să ţină slujba prin care lui Dumnezeu, regele şi regina-mamă se vor ruga în genunchi şi-i vor mulţumi pentru această zi... Parăzile trupelor militare nu contenesc, şi ale legionarilor, îşi aminteşte profesoara de istorie de notiţele ei şi aude difuzoarele retransmiţînd slujba peste capetele îngenuncheate pe stradă, cu ochii în pămînt rugîndu-se lui Dumnezeu să le aducă ani de bucurie... Alo! Alo! Roza tocmai atunci a fost chemată la telefon de o fostă colegă de-a ei din Constanţa, să asculte în cască slujba ce se pierdea în aer ca o iluzie. „Spre deosebire de Tică Dunărinţu care caută o logică a evenimentelor şi a istoriei şi n-o găseşte, sau n-o găseşte încă, fiind el prins mai ales de moartea învăţătorului Dunărinţu (ca şi cum istoria ar fi o problemă de familie, personală), dumneata sări de la personalităţi politice la simplii anonimi, aparent fără nici o noimă, nu urmăreşti în totalitate o biografie, un eveniment, te apleci asupra fragmentelor, fleacurilor, a lucrurilor neîmplinite... Nu găsesc nici o legătură, bunăoară acuma, între viaţa familiei regale a României şi nişte... În discontinuitatea unor momente, a unor propoziţii simple rămase în urma Rozei ce poţi afla? Poţi s-o revezi, s-o visezi, să zicem, pe bătrîna pensionară?... viaţa ei, discontinuă, aerată, o iluzie a vieţii ei şi a morţii ei?... Este Roza chiar o iluzie, domnişoară? Calitatea umană pe care o recunoşti acestei telefoniste, chiar te face să crezi cum mi-ai sugerat ieri că Roza nu a putut muri şi că frînturile ce-au rămas în noi din spusele ei, fără importanţă, sonoră, desigur, acest nimic al vieţii ei face şi mai misterioasă enigma vieţii şi?... Şi ce? Căci dacă la regi şi la miniştri urmăreşti să înţelegi doar mecanismele obscure şi cinice şi limpezi ale istoriei, în cazul Rozei, pe lîngă acestea, care au băgat-o în moara invizibilă.... pe lîngă acestea parcă ești interesată de ceva mai mult, chiar de marele miracol care este viața și... Sau mă înșel? Oricum, am să-ți mai povestesc o scenă: adusă acasă cu salvarea, vomînd, jenată de neputința propriului ei trup, vorbea cu Traian despre zăpadă, despre cafea... Voia să plece să bea o cafea, cum plecase în seara cînd alunecase pe zăpadă în fața casei. „De ce să ieșim acum?“ a zis Traian. „Ce viață-i asta, de nu-mi beau cafeaua“, a surîs Roza. „O să vin eu cu tine de-acum încolo, și-o să fie bine“, a zis Traian. „Bine, bine... Dar mă ustură în piept...“ „De fumat.“ „De trei zile n-am fumat.“ „Lasă, o să fumezi mîine...“ „Mîine?“ a rîs ea. Și-apoi a întrebat: „Cine este medicul acesta atît de drăguț care vorbește cu mine?“ a surîs ea. Doctorul era Traian, un copil încă, pe care ea în starea în care se afla nu-l vedea și nici vocea nu i-o mai filtra exact... Dar inocența unui copil a bucurat-o și poate asta a fost ultima ei bucurie. Fără să știe de unde vine, și că vorbele naive ale lui Traian ce cuprindeau un viitor luminos, amînat pe veșnicul mîine... Dar mai e ceva aici: se vede în surîsul Dorei Roza demnitatea Dorei Roza și inocența ei în fața morții...“ Gotlieb, într-o scurtă din blană de iepure, cu cravata albastră, rîse fără jenă și deschise o revistă englezească în care Jane Fonda, doar în ciorapi negri și într-un maieu roșu, cu spatele pe o saltea își ridica picioarele în unghi de nouăzeci de grade, pozînd desigur ca să-și arate forma sportivă în care se afla. În mijlocul poenii luminate de soarele sîngeriu ce tremura pe vîrfurile brazilor bătuți de vînt, cineva lăsase un pat masiv de stejar, acoperit cu o cergă roșie de lînă de pe lîngă Sighet, pe care dormea o pisică albă. Un șarpe tras pe o sîrmă încovoiată și înfiptă în pămînt lîngă căpătîiul patului putrezea în asfințitul molcom al zilei. Primăvara respira descătușată de umbrele prelungi, cum zicea Logofet, ale iernii. „Lumea va continua și fără noi?“ chicoti Gotlieb și se lasă cu fundul său pătrat pe dunga patului. „Desigur“, răspunse tot el și-i privi pe cei doi copii ce veneau de la crescătoria de pește cu un crap argintiu legat de gură cu o ață (și ața înnodată pe un ciomag pe care-l duceau unul în fața altuia, pe umărul stîng): curgea apa de pe vietatea ce încă se mai zbătea în aer, în răstimpuri, așa cum se scurgea și viața din ea, de se liniștea văzînd cu ochii, strălucind în soare. Rozei îi plăcuseră calcanii și stravizii, minusculii hamsii prăjiți pe grătar... Borșul de pește de mare, cu multe legume, făcut la cherhanale, cînd soarele încă nu începea să ardă și vinul acru ți se părea căzut cu damigeana din cerul de vară al lui Dumnezeu! După moartea ei, seara, Angela îi telefonase lui Gusti, mulțumindu-i pentru ajutor, și lui Tinu... Și celor care a doua zi... Da, da, nu mai trebuia nimeni să se ostenească pentru Roza. „Cum luminează soarele valurile cînd se sparg de dig la Constanța“, începuse Dora să-i spună lui Traian, cum se aprind zeci de curcubeie, mărunte, care mor în aer, căzînd, și înviază din nou, în această cădere, luminîndu-se... „Și zborul pescărușilor printre aceste curcubeie“, a zis și pupilele ochilor parcă au sticlit sub ochelari văzînd acel joc al apei și al soarelui și al pescărușilor, acel joc atît de derizoriu și trecător, dar atît de important pentru cine iubește viața. „Mofturi, zise Gotlieb. A furat aurul Luizei Stern.“ „Stai puțin, spuse profesoara de istorie. S-ar putea să ai dreptate. Nu există nici un argument că ai, dar nici că n-ai... Insă aici era vorba nu de valoarea aurului și nici de valoarea adevărului, ci de valoarea acelui sentiment al vieții... Cum să explic?... Roza a iubit tot timpul marea, și s-a despărțit cu durere de ea cînd a trebuit să se întoarcă de dragul mamei ei în Transilvania, după dictatul de la Viena... Regele Carol, dacă vreți, e amestecat și în destinul ei... Cu Lupeasca lui cu tot, cu fundul ei cu tot... Roza a urmat-o pe maică-sa, lucru ce i-a stat ca să zic așa în caracter: tot timpul pentru alţii, ea...“ „Şi pentru aurul lor“, se încăpăţînă Gotlieb şi deschise revista unde Jane Fonda poza într-un furou din dantele, lung pînă în călcîie şi despicat de la şoldul drept pînă în pămînt, lăsînd să se vadă forma piciorului ei şi obrăznicia cărnii ei bronzate. „Domnul meu, zise profesoara de istorie, dincolo de aurul pe care ziceţi că l-a şterpelit şi-a trăit din el, vreau să vă atrag atenţia că ea avea nostalgia mării... Şi un sentiment cîntăreşte... Bine, bine, nu insist: Dar vreau să precizez că nimeni nu şi-a luat responsabilitatea... sau n-a avut curajul s-o ducă pînă la Constanţa, deşi ea mereu povestea despre vapoare şi baclavale... Nimeni nu şi-a rupt din timpul său... să ducă o bătrînă, aproape oarbă, pe malul mării... Cine are timp pentru o babă?“ „De ce n-ai avut dumneata?“ „Da, poate ai dreptate... dacă o ştiam mai bine aş fi mers eu?... măcar pînă la Baia Sprie, cu ea, acolo unde a copilărit şi unde se visa bătînd mingea şi mîncînd zahăr pufos, alb, pe beţişoare, de la cofetarul... Dar cine are timp pentru capriciile unei slăbănoage trecute de şaptezeci şi cinci de ani?“ „Mă enervaţi şi mă doare inima“, zise Gotlieb şi plecă răsfoind revista cu Jane Fonda de-o sută de ori, în ciorapi cu dungi orizontale, negre şi roşii, pe copertă stînd pe burtă, cu bărbia pe mîinile lipite de podea, cu fundul în vînt, visătoare. „Cînd îi vorbea lui Traian de curcubeiele căzătoare, mişcătoare, ce se stingeau şi se reaprindeau, ea vorbea de mirajul mării, de bucuria pe care ţi-o dă... Şi în acel timp ea intra în agonie, Roza, cînd vorbea despre fericire. Domnule Gotlieb, degeaba o să-ţi ia Maricica tensiunea, degeaba sînt toate nazurile şi precauţiile dumitale, degeaba faci bicicleta şi respiri adînc, adînc, degeaba alergi pînă la Planul Înclinat şi te închini dimineaţa soarelui şi aerului ionizat, ozonat — nu e suficient ca să înduplеci iremediabilul...“ Roza a mai dorit ca tatăl Angelei să-i rezolve totul la moartea ei... Cine-o vrea să ia ce-o vrea, dintre neamuri, dintre vecini... Vartolomeu a luat saltelele cu păr de cal, s-o poată deșela în voie pe Florentina, cum o mai făcuse de cîte ori Roza plecase de-acasă și-i lăsase cheile. „Să-mbeți poștașii cu țuică, Ghiță, îi spusese nu o dată soțului verișoarei sale Elisabeta, ironică, optimistă. Și să mă puneți în sicriu de cristal, în dantele, să dorm ca frumoasa din pădurea adormită, he, he... Dacă nu, măcar într-un dulap de sticlă, Roza, Roji, frumoasa adormită", zicea cu autoironia ei ce-l scosese întotdeauna din țîțîni pe Gotlieb. A fost frig cînd au înmormîntat-o. Ghiță i-a pus în sicriu zece pachete de țigări „Carpați". Suzi Gal a scos cartea dintr-o sacoșă de plastic și-a citit: „Atunci o așezară pe o năsalie, plînseră amar... Vrură după aceea s-o îngroape, dar fața arăta atît de frumoasă, de parcă s-ar fi aflat doar în somn, și-n obraji avea aceiași bujori roșii dintotdeauna... nu se îndurară s-o coboare în pămînt... — Nu, în adîncul cel negru al pămîntului nu o putem coborî! Ar fi mare păcat! grăiră... și-i făcură un sicriu din cleștar, ca să poată fi văzută de oriunde te-ai uita la ea. O culcară apoi înăuntru și deasupra îi scriseră numele cu slove de aur, precum și că a fost fiică de împărat. Apoi urcară sicriul pe un vîrf de munte, de-l așezară acolo... Vietățile pădurii începură a veni și ele s-o jelească; mai întîi se arătă o buhă, apoi un corb, și-n urma acestora, o hulubiță. Și așa rămase Albă-ca-Zăpada multă, multă vreme în sicriul ei de cleștar și nimic nu-i știrbea din negrăita frumusețe. Părea că-i vie și doarme, că era tot așa de albă ca zăpada, de roșie ca sîngele și cu părul negru ca abanosul...."

— Alo! Alo! Nu veniți pînă la mine să vă arăt puiul de corb? întrebă antrenorul de lupte greco-romane.

— Nu e o cioară?

— Nu, nu, urcați. L-a văzut și pădurarul și inspectorul silvic... Domnule, Zoli, domnule... poftiți!...

Un camion plin cu bușteni trecu în goană, ocolind, lîngă pod, calul alb al poștașului. Se însera. Bura. În curtea antrenorului, o cățea de vînătoare sărea în lanț.

— Am și un butoi cu Traminer, eu l-am meșterit, zise antrenorul și deschise poarta.

—Nu ne duce cu vorba, magistre.

— Nu, nu, dar intrați mai întîi în casă, vă udă ploaia...

Intrară, ștergîndu-se pe tălpi de noroi. Ploua cu găleata. Calul poștașului intră și el în curte pe poarta rămasă deschisă și se băgă în garaj, în fosta șură a șvabului care-și vînduse casa antrenorului de lupte greco-romane.

— Știți ce-a pățit Ghiuri în Anglia? Se plimba cu Dinu Dințosu pe străzile Londrei, cînd vede la etajul unei clădiri imense un cal scoțînd capul pe fereastră... Se scarpină Ghiuri după ureche și trece mai departe, fără să scoată o vorbă. Dințosu, după el, sîsăind: „Unde-o fi, bre, metroul?“ A doua zi un prieten îi plimbă prin oraș cu mașina și-i oprește lîngă Tamisa, lîngă turnul... Discutau despre Shakespeare, ca să facă impresie. Deodată mașina se oprește în fața clădirii cu destule etaje și prietenul le spune arătîndu-le caii din ferestre: „Astea sînt grajdurile regale!“ „A, zice Ghiuri, eu am văzut ieri caii, dar...“ „Și eu i-am văzut, a zis Dinu, dar am tăcut-pămînt, să nu se-audă la București că Dințosul la Londra a văzut cai la etajele blocurilor...“

Băură cîte un pahar de vin, adus din pivniță, rece. Apoi, cum ploaia încetase, merseră spre magazia de lemne să vadă puiul de corb. „I-ar trebui fiecărui ins un corb... sau el să fie corb... corbul trăiește patru sute de ani, zise antrenorul. Ai timp destul...“ „Pentru ce?“ nu înțelese poștașul, care venise să-și ia calul. „Să vezi de ți se împlinesc visele“, rîse antrenorul și-i turnă un pahar de Traminer. „Bun vin“, se șterse poștașul cu mîneca peste buze. „Și s-ar afla și adevărul, rîse gazda. Ăla cu perechea calului dumitale, pe care șoferul cu bascula...“ „A, să vă spun una bună, zise poștașul. Vartolomeu, ăla de-o face pe Florentina, vară-mea, să cînte cînd o suie în pat, ce credeţi că păţi acum vreo două ceasuri?... Scoase o saltea s-o bată, că era plină de praf... Şi se gîndi s-o taie şi să spele părul de cal cu care era umplută... Şi-o spintecă şi în ea ce găsi? Ei, ce găsi? Nişte galbeni de aur, drace!" rîse poştaşul. Mai ceru un pahar cu vin. Il bău. „Nu rîdeţi? întrebă şi încălecă. Nu?" Şi plecă, dînd din umeri. Antrenorul deschise uşa magaziei de lemne: pe o scîndură, ca o nălucă, puiul de corb... Uşa scîrţâi, apoi iarăşi fu uşor deschisă. „Ăsta o să trăiască patru sute de ani, zise antrenorul, asta e sigur, ăsta e un adevăr... Vreţi să puneţi mîna pe corb?" „Cum să nu?" zise profesoara de istorie. „Cine nu vrea să pună mîna pe un adevăr? zise rechinul şi puse mîna pe corb, uşor. Căldura mîinii mele va trăi patru sute de ani, rîse el. Ştiţi, la Londra, corbii, vreo patruzeci, mi se pare, stau undeva... Nu ştiu! N-am fost la Londra. Poate la palatul regal? Nu ştiu! N-am fost la Londra! Sînt oare de pe vremea lui Shakespeare? Nu ştiu, dar cum nici despre el nu e sigur c-a scris sau nu piesele... Patru sute de ani pentru un adevăr e mult, domnişoară profesoară de istorie?" zise rechinul. Şi luă sticla cu vin şi turnă în pahare, în locul gazdei care, prin uşa întredeschisă a magaziei, plină cu rumeguş şi cu deşeuri de brad, vorbea cu corbul lui ca şi cu un corb din Anglia. „Domnule englez, ce ziceţi de Anglia?..." „O, nu-l întreba, zise rechinul, nu-l supăra, n-ai auzit că dacă mor corbii Angliei, piere Anglia?"

REGINA NOPȚII

În vaza ca o oală cu picior, ciudată, de sticlă mată impregnată discret cu pete de albastru șters și portocaliu (ca și cum în interiorul ei, ca într-un acvariu s-ar fi odihnit plutind în apă pești exotici), bujorii se deschiseseră în fața luminii cu toată disperarea ultimelor ore ce le mai aveau de trăit. Frunzele cireșilor se zbăteau în vînt dincolo de geamurile ferestrei închise și bujorii păreau și ei că se leagănă ușor în mijlocul odăii: era însă o iluzie. Te priveau ca niște ochi mari ai unui straniu animal marin, un animal roz, din petale, care era în același timp trupul și ochiul său. Luminau pereții în risipirea lor tăcută, în mijlocul camerei, pe masa ce evident îi despărțea definitiv de orice pămînt: apa din vaza ca o cupă le stimula ultimele energii din tijele lor lungi și fragile. Rădăcinile nu li se vedeau și nici nu le mai aveau, normal, le fuseseră tăiate din clipa cînd Logofet se gîndise să-i aducă din grădină în biroul său. „Să le schimb apa?“ „Nu, dragă, răspunse din bucătărie Logofet, am pus eu cu Anghel apă proaspătă“. Fusese gata să spună: apă nouă, dar n-avu curajul. Surîse însă: nu suna rău apă nouă. Zise doar atît, ca și cum n-ar fi vorbit singur: „nu?“ „Ce? nu înțelese ea. A, vrei să pun o aspirină în apă?“ crezu ea. „Nu, nu-i nevoie“. „Aspirina e doctoria doctorilor, se zice că-i bună și pentru flori...“ „De înviat n-o să le învieze“, zise Anghel, din fața bucătăriei, ascuțindu-și coasa cu gresia. „Dar nu sînt moarte, Anghele". „Dar nici vii, doamnă". „Dar cum sînt?" „Trăiesc şi ele aşa...". „Anghele, îl strigă Logofet din garaj, mai bine ai tăia iarba cu maşina. O punem în priză şi gata". „Păi atunci..." Şi Anghel vru să zică: de ce n-o tăiaţi dumneavoastră? Tăcu. „Atunci ce?... insistă Logofet. „Mă gîndeam la bujori", minţi Anghel. „Ce-i cu ei?" „Ziceam că ei... din obişnuinţă..." „Care, nu-nţeleg?" „Ăia, dragă, din casă". „A, uite domnule! Dar nici nu vrei să-ncerci maşina? Am adus-o din Anglia". „Eu"... Ar fi vrut să spună: eu nu iau bani decît pe munca mea. Doamna înţelese că-i era frică să nu strice maşina de tăiat iarbă. „Nu se strică, dă-o dracului, fu ea puţin vulgară şi-i făcu vesel cu ochiul ca unui prieten vechi. Doar ne cunoaştem de ani de zile, ce ţi-e frică de-o rablă cu motor, nu se sparge, nu se strică... Sînt chiar curioasă de-i bună de ceva". Logofet zise: „Avem nevoie de un şnur, de un cablu lung..." „Avem". Anghel însă îşi ascuţea coasa cu îndemînarea pe care nu şi-o pierduse în anii de cînd se mutase în marginea Turnuvechiului şi lucra la salubritate, încărcător-descărcător, om pe unul dintre camioanele ce erau umplute cu gunoaiele ticsite în cutii roşii de tinichea pe la porţi şi uşi. Doamna Logofet aduse şnurul... „E de la rabla de aspirator", surîse. Avea ea plăcerea să le zică tuturor maşinilor rable: nişte rable erau adică toate, n-aveau nici o valoare, toate aveau să se strice şi să devină fier vechi, gunoi. „Bine că tu ai adus rabla asta, n-ai făcut ca profesorul... cum îl cheamă?..." „Pe cine?" „Pe ăla, dragă, care după ce-a predat doi ani în străinătate la o universitate şi-a adus o coasă..." „Palaghiu?" „Nu, Palaghiu şi-a adus un Mercedes pe motorină... Istrate". „Da, Istrate, dar n-a adus-o pentru el, pentru părinţii lui, care trăiesc la ţară şi ştiu ce înseamnă o coasă din oţel bun... Cel mai grozav cadou..." „Aşa a motivat Istrate, dar el de..." „In sfîrşit, închise Logofet discuţia, ce facem acum?" „Păi să mai bem o ţuică", zise Anghel şi turnă el în pahare ca un vechi cunoscut al casei ce și era. „Eu am să trag o bere, zise Logofet, n-am stomacul tău, și înainte și după masă nu pot tot țuică...“ Dădură noroc și se așezară la soare pe banca de lîngă cireș. Anghel, iarna, vara, venea o dată pe săptămînă, joia, și scotea în grădină covoarele făcute la Gherla și le bătea de praf, repara robinetele la baie, de nu se închideau bine, spăla „Dacia“ în garaj și-i schimba uleiul etc. etc., iar nevastă-sa, marțea și miercurea, spăla și călca tot ce era de spălat și călcat... El aducea toamna baloți cu paie pentru cuștile cîinilor, tundea gardul viu de la stradă cînd îi venea timpul, îngropa și dezgropa trandafirii: și întotdeauna se cinstea cu o țuică (nu-i plăcea vinul) și nu de puține ori pleca seara spre casă plin de veselie. Porția lui de băutură era porția lui, așa cum și Logofet înainte de a se îmbolnăvi o avusese pe a lui și-i plăcuse să nu se lase mai prejos: asta-i dădea impresia, zisese Don Iliuță, că nu s-a îndepărtat de lumea din care venea și că avea să trăiască pînă la adînci bătrînețe ca neamurile sale ce nu ocoliseră (o mătușă murise biata la o sută paisprezece ani) băutura și cîntecul și jocul de șeptici. Don Iliuță umbla și iarna în pantaloni scurți și te puteai aștepta de la el să spună orice. „Și ce s-a-ntîmplat cu deputatul laburist?“ „Am spus eu că era laburist?“ „Nu contează ce era, ci ce s-a-ntîmplat cu el pînă la urmă“... Logofet ciocni paharul său cu bere cu paharul cu țuică al lui Anghel și-i spuse și lui despre ce era vorba: „La Londra un deputat...“ „Știu, dragă, zise apărînd în prag, cu un braț de cămăși vechi, nevasta lui Logofet, știu asta...“ „Dar Anghel nu știe“. „Cum nu știe?“ „Fiindcă nu i-am spus încă, n-am avut cînd...“ „Doamne, pînă povestești tu, ne apucă iarna. Să iei cămășile astea, zise ea și i le împachetă lui Anghel în hîrtia albastră. Auzi Anghele, un deputat din Anglia ajunsese foarte mare... ceva prin parlament, nu contează, sau în partidul său... Oricum, putea să fie mîine-poimîine șeful guvernului, de ajungeau ai lui la putere...“ „Da, zise Anghel, sărut mîna“, zise și ridică paharul în cinstea ei și bău cu sete. „Și într-o zi un manechin... Înțelegi?“ „Nu-nțeleg“, zise Anghel. „Ce să înțeleagă, dragă, dacă nu știe povestea...“ „Un manechin se duce la un ziar și declară că el de cîțiva ani a făcut amor cu deputatul...“ „Ce manechin?“ nu pricepu Anghel și-și mai turnă în pahar. „Un manechin, dragă Anghel, zise ea, a trăit cu...“ „Un manechin?!“ totuși nu înțelese Anghel. „Un om care face pe manechinul, prezintă moda la bărbați, hainele noi, pantalonii...“ „Dragă, Anghel pricepe asta, dar nu pricepe cum doi bărbați...“ „Ba nu, c-am auzit eu și d-astea...“ „Atunci ce nu pricepi?“ „Nu știu“, îi răspunse el nevestei lui Logofet și într-adevăr nu știu ce nu pricepe. „În sfîrșit“, vru să încheie Logofet... „Nici un în sfîrșit, dragă, pe mine mă interesează finalul!“ „Deputatul a zis că nu... manechinul, că da... Tot așa, zile în șir... Pînă ce deputatul și-a dat demisia: și-a dat seama că se sfîrșise cariera sa politică: nu putea fi prim-ministru al Angliei un homosexual...“ „Dar poate că nu era, dragă.“ „... sau un ins care putea fi bănuit că era...“ „Dar poate că nu era, zise Anghel. Și ăla... a fost un ticălos“. „Manechinul?“ „Da, dar de ce el a trăit în preajma unui ticălos, de ce a acceptat să fie prieten cu o jigodie?...“ „De unde să știe el, dragă?“ „Trebuia să știe, dacă era un politician adevărat“. „Sau un om adevărat, da, înțeleg, zise ea. S-a ratat pentru o prostie...“ „De ce, poate era chiar homalău...“ „În sfîrșit, zise Logofet, să tăiem sau să cosim iarba... Cu mașina sau cu?...“ „Cu mașina“, zise Anghel și băgă șnurul în priza de la bucătărie. Logofet apăsă pe un buton roșu și totul se petrecu normal, mașina reteză toată iarba din grădină, calmă și sigură, așa cum ar fi făcut-o de la începutul lumii. Anghel puse coasa în garaj și fu mulțumit de cum îl asculta rabla... Așa că bău în cinstea ei cîteva păhărele și se înroși la față (dar poate că și din cauza soarelui arăta astfel) și începu să fluiere cînd bătea covoarele. Nu se miră nimeni: cînta întotdeauna în norul de praf ieşit din covoare. Dar el era obişnuit şi cu praful şi cu fluieratul şi cu ţuica: nu-l durea capul nici după muncă, nici după băutură. „Am făcut armata la vînătorii de munte, se lăudă el, fără să-l întrebe de data aceasta nimeni unde fusese concentrat. Oare acuma (i se adresă lui Logofet) mai sînt vînători de munte?“ „Nu ştiu, eu sînt soldat neinstruit“, rîse Logofet. Tot fluierînd, Anghel udă cu stropitoarea trandafirii şi bujorii de la stradă, tufele de liliac şi mărgăritarele, zmeura din jurul garajului, viţa de vie din fundul grădinii. Seara cădea moale, iarba cosită mirosea dulce, de-ţi venea s-o mănînci, totul îi plăcea lui Anghel, şi ţuica, bineînţeles, dar ceva totuşi lipsea şi nu ştia ce. „Să nu mai aduci, dragă, gumă de mestecat... Tu nu mănînci, eu, slavă domnului, Anghel, ce să mai spun!... Cui s-o dăm?... (Sînt prin vecini copii, vru să zică Logofet, dar n-avu rînd)... N-ai nici o obligaţie, n-ai avut bani... de unde valută?... Ce ţi-au dat?... mîncarea şi dormitul... Nimeni să n-aibă nici o pretenţie“. „Dar, dragă...“ „Zău, de te vedeau englezii că...“ Şi se opri: nici ea nu ştia ce se-ntîmpla de-l vedeau englezii că... Adică, despre ce era vorba: că dumnealui cumpăra gumă de mestecat sau că n-avea parale? Se corectă singură, îndreptîndu-se spre Anghel, de unde-ar fi putut veni obiecţia: „A fost invitat să ţină nişte conferinţe despre icoanele pe sticlă...“ „Da“, zise Anghel. „Dar n-a dus nici o icoană!...“ „Păi, zise Anghel, normal...“ „Adică de ce e normal?“ „Păi...“ „Lumea crede că... şi pe dincolo... Dar vino să vezi în casă că sînt toate la locul lor...“ „De ce să le văd?“ nu înţelese Anghel. „Să nu cumva să...“ „Vai, dragă, dar Anghel e... Noroc, Anghele... Toată lumea ştie că nu poţi duce, aşa că, dragă, în sfîrşit...“ Dar Anghel nu ştia ce ştia toată lumea şi ea vru să ştie şi el... „Ce-ai cu el, dragă?“ „Nimic, ziceam aşa... Uite, mie ce mi-a adus?... O pereche de pantofi! Să mergi la Londra şi să aduci o pereche de pantofi e ceva?“ „Dar pe Anghel nu-l interesează astea, dragă, îi spuse el cînd Anghel umplea din nou stropitoarea cu apă. Lasă omul să-i tihnească țuica...“ „Acuma știu“, zise deodată Anghel. „Ce?“ întrebă ea, atentă. „Greierii.“ „Ce greieri?“ se încruntă ea. „Ăștia lipseau... Nu cîntă nici un greier în grădină, nu sînt“. „O să fie, zise împăciuitor Logofet, care se temuse de altceva. Nu-ți aduci aminte?... Parcă anul trecut au fost... cîțiva, mă rog, dar au fost, nu?“ Cîinii lătrară la gard, spre stradă: pe trotuar trecea un ins cu papion ducînd în mînă, îndepărtat de corp, o coasă. Era vremea cositului prin grădini. „E domnul doctor Beldeanu... Bună seara, vecine“. „Bună seara, domnule Logofet“. Își strînseră mîna peste gard, ca doi vecini. „Credeți c-o să plouă?“ „Cred că nu, dar cu vremea asta...“ Anghel uda mai departe fragii și gladiolele, reginele nopții, încă neînflorite. Seara se închidea ca o ciudată umbrelă, cîinii se urinau pe garaj, amîndoi deodată, leneș, bujorii își risipeau mireasma, și crinii de pe lungile lor rășchitoare luminau ca niște flăcări albastre grădina. „Anghele, cînd termini, te rog să perii și cîinii“, zise Logofet și se așeză în șezlongul său verde și scoase un of prelung, de om supărat. „Nici doctorii nu-s buni de nimic...“ „Tot n-a trecut?“ întrebă Anghel. „Oricîte medicamente am luat, degeaba“. Răcise la ștrand stînd după baie cu chiloții uzi pe el, neștiind ce-i o cistită, și știind acum prea bine de cînd și prostata i se inflama rebel, enervîndu-l mai mult decît durîndu-l. Se îngrozea de perspectiva c-ar putea ajunge în situația acelui confrate al său, plin de negi și cu nasul cît un cartof porcesc, care la orice adunare sau ședință nu putea sta locului mai mult de șapte minute (pe ceas) și se ridica și pleca (era o namilă de doi metri, încălțat întotdeauna în bocanci, să nu răcească, și iarna în cizme) la closet, să se ușureze mărunt. „Beți ceai de cozi de cireșe“, zise Anghel. „Am băut și de mustață de porumb (auzi cum pot să-l boteze ăștia la «Plafar»!), degeaba. Ai terminat de stropit?“ „Da“. „Eu nu mai pot pune mîna pe ceva rece, mă topesc... Periile sînt în garaj... Nu ştiu ce-i cu Dulcineea, îi cade părul şi toată curtea e plină de..." Anghel luă periile din garaj şi culcă lîngă el căţeaua şi începu să-i perie părul, privind-o în ochi cum se gudura de parcă ar fi fost gîdilată pe burtă şi pe spinare: îi plăcea. „Vorbim între bărbaţi: am folosit săptămîni la rînd şi lizadonul, supozitoare... Nimic. Am luat şi tetraciclină cu B complex, şi nimic... Sînt disperat, mă ustură, mă enervează..." „De ce nu faceţi ce v-am spus: luaţi o sticlă cu apă caldă, o astupaţi bine cu un dop şi-o băgaţi între picioare, staţi pe ea, cu gîtul înapoi..." „Am să încerc chiar acuma", se enervă Logofet şi intră în casă şi reveni cu o sticlă cu etichetă de „Borsec" plină cu apă caldă şi se aşeză călare pe ea în şezlong şi se acoperi cu un pled să nu-l surprindă vreun vecin sau... „Freac-o bine cu peria, aşa... pe urmă să nu-l ierţi nici pe Aristotel", surîse Logofet. Aristotel era cîinele lup: se numise la început Onassis, dar cum milionarul grec murise, nu se cădea să-i mai poarte decît numele cel mic al băftosului (nu al filosofului, doamne fereşte! Şi de fapt nu el, nevastă-sa botezase cîinele...) proprietar de vapoare. „Şi în Anglia am umblat cu Lizadonul în buzunar, luat de acasă, acolo medicamentele... prăpăd de scumpe.., îi ştiu şi compoziţia..." „Nu mai bei o ţuică, Anghele?" „Beau, doamnă, zise şi luă sticla de pe tăviţa de metal argintiu (o fi chiar argint?). Am să beau din ea, ce să mai mă chinui cu păhărele... Tot nu beau decît eu... La mulţi ani". „Să trăieşti". „Mi-e mai bine cu sticla, şopti Logofet în timp ce nevastă-sa intra în bucătărie să pună de cină. Asta m-a înnebunit în drumul ăsta... fusurile orare şi cistita... E groaznic cu avionul... Zbori la zece kilometri înălţime, cu o viteză... E bună apa asta caldă, linişteşte, nu mai simt... Treci peste nenumărate oraşe, care au fiecare alt fus orar şi nu-ţi dai seama tot halind şi bînd bere că distanțele străbătute te scot din ritmul tău... Fiecare ins are un ritm al lui și dacă zbori de colo, colo, funcțiile organismului sînt tulburate..." Anghel începuse să-l perie pe Aristotel, de la cap la coadă. „Mă mir cum rezistă tenismenii.. azi la Paris și mîine la Los Angeles, poimîine joacă în Japonia... Ar fi bine să ardem părul lîngă garaj", zise Logofet, dar nu se mișcă de pe sticla cu apă fiartă și Anghel duse părul cățelei strîns de pe jos cu mătura lîngă colțul grădinii și-l puse pe niște paie și hîrtii și-i dădu foc. „Am citit undeva... nu mi-aduc aminte unde, că piloții de cursă lungă în primele ore și chiar în primele zile după un asemenea zbor lung n-au voie să ia nici o hotărîre importantă... Fusurile orare dereglează mecanismele biologice..." „Dar pe-ale tenismenilor de ce nu le tulbură?..." Și fiindcă Logofet nu găsi răspunsul, îl dădu tot ea: „Din cauza dolarilor. Ăsta... cum îl cheamă?... a cîștigat într-o săptămînă... sau o lună? o sută optzeci de mii de dolari... și salariul președintelui Americii e de două sute și ceva de mii... D-asta nu-i tulbură fusurile orare". „Și ei se consumă nervos, lasă, fu împăciuitor Logofet. Și nu joacă o viață întreagă... Și cîștigă organizatorii de meciuri mai mult ca ei, așa că..." „Și ce-i cu piloții?" zise Anghel să pară că-l interesează și pe el ce se discuta (și nu doar sticla, din care mai înghiți o dată). „N-au voie după un zbor lung să ia nici o hotărîre importantă dimineața, reține, în cazul cînd au ajuns la destinație «înaintea timpului», și nici seara, în cazul cînd au ajuns la destinație «în urma timpului», înțelegi?" „Păi, zise Anghel, care nu înțelesese nimic, n-am prea fost atent, că se mișcă Onassis... Așa, cum e?" Logofet îi mai explică o dată cum un avion poate să zboare spre soare-apune și să... Dar Anghel de data aceasta nu pricepu chiar nimic. „Cum s-o iei înaintea timpului?" „Lasă omul să-și bea țuica, nu-l mai prosti de cap... Ce, el a fost la școli să știe toate?... Lasă Anghele, că nici eu nu le știu pe toate cum trebuie și...". „Draga mea, voiam să spun că sînt obosit din cauza drumului şi încă nu m-am...“ „Beţi nişte ţuică“, zise Anghel. „Mulţumesc, dar chiar adineaori doctorul Beldeanu mi-a interzis categoric alcoolurile tari, piperul, sarea, ardeiul...“ „Dacă ne-am lua după doctori, am muri toţi“, zise Anghel, continuînd să-l perie zdravăn pe Aristotel Logofet (cum era trecut în acte: Aristotel Onassis Logofet). „Aviatorii, şi nu numai ei... inşii care depăşesc timpul, nu se lăsă Logofet, sau vin în urma lui... Fusurile orare îi tulbură şi nu trebuie să ia decizii capitale... Închipuiţi-vă un milionar ca Onassis... S-ar fi putut ruina...“ „Ei, n-a apucat, rîse ea. Şi nu te mai încăpăţîna cu fusurile astea... Şi pe ce stai acolo?“ „Pe o sticlă“, doamnă, îl apără Anghel pe Logofet. „Pe o sticlă de coniac?“ „Pe o sticlă cu apă fiartă...“, „O, ai înnebunit dragă“, rîse ea şi intră în bucătărie. „Vreau să spun Anghele, că oamenii de afaceri, oamenii politici care călătoresc...“ „Serios, ce sticlă ascunzi acolo, cu coniac? reveni ea înflorită de rîs. Hai s-o văd, s-o văd şi plec...“ Logofet i-o arată şi-i explică de ce o ţinea acolo. „Da, zise ea, acuma înţeleg şi eu fusurile orare...“ Şi intră din nou în bucătărie, bine dispusă. „Businessmenii... inşii ce vin în urma timpului, sau depăşesc timpul...“ „Da, am priceput“, zise Anghel ca să scape şi plecă domol cu părul cîinelui adunat pe făraş să-l ardă tot lîngă colţul garajului. Logofet era totuşi fericit, deşi ştia că vorbise în vînt (de ce m-am încăpăţînat?): sticla îi alina durerile. „Anghele, eşti cel mai mare doctor“... „Nu eu, ăi bătrîni ziceau că de răceşti la rădăcina omului...“ „Ce-ai spus?“ se bucură Logofet şi surîse. „De răceşte omul la rădăcina omului, să ia o cărămidă caldă, sau o sticlă plină cu apă fiartă...“ „Să-l ia dracu de Lizadon... Atropium sulfuricum... Acidum phenylaethyl barbituricum... Papaverinum hydrocloricum... Butyrum cacao...“ Chiar că Anghel de data aceasta bău mai mult din sticla cu ţuică, cu avioanele mai mersese cum mai mersese... Totuşi, era mai bine cu avioanele: zise: „Cum e cu avioanele și cu fusele alea? La toată lumea?..." „Afară de tenismeni", se auzi din bucătărie glasul vesel al nevestei lui Logofet. „Degeaba rîzi, dar sînt fusuri și fusuri, orare, sociale, economice, politice..." „Gastronomice, rîse ea. Zău, dragă, ești... Anghele, săptămîna viitoare speli cîinii cu săpun, le faci o baie zdravănă, bine?" „Bine, doamnă" „Nu mai sta, dragă, ca o cloșcă pe sticla aia nenorocită!" „Dar mi-e bine", zise sincer Logofet. Și în clipa aceea începu să picure și în cîteva secunde se făcu frig și ploaia căzu cu găleata, ca la potop... Logofet lasă șezlongul în curte, cu sticla în el, cîinii se ascunseră ca două umbre în cuștile lor, Anghel fugi la garaj să închidă ușa și rămase acolo, în prag, și se spălă pe mîini îndelung, cu apă de ploaie. Părul cîinilor ce nu arsese îl ducea apa la vale spre stradă (terenul era ușor înclinat) bolborosind... Ziua se stingea, murea, udă, burlanele uruiau, iarba cosită plutea prin grădină ca pe o baltă lintița verde și mătasea broaștei. „Să-ți aduc o umbrelă?" strigă Logofet din pragul bucătăriei. „Nu, răspunse Anghel, trece ploaia..." Cînd fugise spre garaj, luase și sticla cu țuică și acum putea s-o bea în voie, terminase de lucru. Se spălă și pe față și se șterse cu poalele cămășii. „Ia prelata mașinii și vino în bucătărie..." Așa și făcu, luă prelata în spinare, se descălță și plecă încet, desculț, prin apă, călcînd iarba cosită și moale, încă verde, încă vie... Priviră toți trei din ușa bucătăriei ploaia bogată ce acoperea pămîntul, mîncară ridichi, cîrnați, stînd în picioare, uimiți de puhoiul ce cădea din cerul încă albastru... Sună telefonul prelung, insistent: era doctorul Beldeanu. „Ce zici, vecine, de minunea asta?" „D-aia mă supără pe mine cistita, simțea schimbarea vremii", rîse Logofet. După cîteva minute reveni în ușa bucătăriei și zise: „Simpatic bărbat, doctorul..." „Îi dă și mîna, ia cinci mii pentru o operație..." „Nu-l vorbi așa, e prietenul meu..." „Prieten, prieten, dar de-ajungi (doamne ferește, se închină ea ca o bătrînă, observă Anghel) pe masa lui de operație nu te taie fără cinci mii..." „În sfîrșit..." „Nu-i pot suferi... mai ales pe cața de muiere-sa... Își dă niște aere, plină de aur cum e din Italia și de la țigani..." „Dragă..." „Dragă, asta e situația... Și nu-ți fă probleme, am aflat că și pe noi ne bîrfește... chiar acum, cu Anglia, cu..." „În sfîrșit... Anghele, mai stai pînă trece ploaia... n-o să pleci așa..." Puseră covoarele pe parchetul lustruit și împinseră dulapurile la locurile lor; fotoliile în huse cu trandafiri fură așezate la locurile lor, ca niște generali întorși din concediu, tăcuți și solemni... În toată casa numai bujorii din vaza ca o oală cu picior erau cumva vii. Logofet luă de pe biroul său dintr-un dosar voluminos o hîrtie scrisă citeț cu stiloul și silabisi în gînd... „Citește-ne și nouă", îi zise soția, aranjînd cu degetele ei grăsuțe și blonde franjurile enormului covor persian de sub picioarele lui. „E vorba de dinastia Fu A... Cîntecul dinastiei Fu A... În imperiul verde al grîului, la o margine de zare, unde pocnea ghinda căzînd în nesfîrșitele păduri și mistreții priveau cum în iarbă sub soare li se nasc progeniturile, ca și cum ar fi răsărit din pămînt, în împărăția gîștelor și a busuiocului, unde porcii intrau în bălți să mănînce pește și ieșeau din nămol în gură cu țipari... acolo trăia Fu A cu familia lui... Și într-o zi cînd îl chemă comisarul cel nou, care pe mulți îi chemase și mulți nu se mai înapoiaseră... cînd îl chemă comisarul cu mustață, el, ducîndu-se, bagă de seamă că avea în buzunar boabe de grîu, bani de gaz și un bilet de loterie... Și merse mai departe, neștiind dacă era un nou început, sau era sfîrșitul dinastiei sale... Ziua scădea, el intra în amurgirea asta și nu știa unde-i era norocul, în boabele de grîu, în banii de gaz, sau în biletul..." „E o traducere?" El surîse. „Ai citit, ai povestit?" insită ea și cum Logofet puse hîrtia în dosar și aranjă lumînările de ceară să fie drepte în candelabrul cu cinci brațe, ea continuă: „Dacă-i vorba de vreo dinastie din Asia, de ce e amestecat grîul?... Și mai ales busuiocul?... Cine a tradus-o?"... Logofet tot nu răspunse, nu conta ce voia să știe ea. Ploaia zuruia în geamuri, neagră, becurile de pe stradă nu ardeau, se întîmplase un scurt circuit probabil... Întinseră ultimul covor și reveniră în bucătărie unde prin ușa deschisă spre grădină venea aerul proaspăt al nopții. Anghel simți o ușoară amorțeală în călcîie și o lene ce-l cuprindea ca un somn dulce: terminase de lucru și trebuia să meargă acasă și ploaia nu mai scădea și despre drumul ce-l avea de făcut și despre cum avea să meargă a doua zi la slujbă nici nu-i mai plăcea să se gîndească, noaptea ce afară se vedea mai întunecată și ploaia ce se sălbăticise tulburau în el orice avea de făcut, orice perspectivă: îi era pur și simplu somn și cînd ți-e somn se risipește orice clipă din fața ta și chiar viitorul se risipește, în această moale oboseală... Mai bău zdravăn din sticla cu țuică și lenea se topi în el și zise: „Plec, dați-mi o umbrelă..." El simțise că într-adevăr nu mai avea de ce să rămînă: mîncase, terminase lucrul, pachetul îi fusese pregătit (sta pe mașina de cusut legat cu o ață roșie): totuși ploua. Logofet intră la W.C. și nu zăbovi decît puține clipe, mai mult din obișnuită, intră, însă n-avea pentru ce... Umplu o altă sticlă de-un litru cu apă fierbinte și se cocoță pe dormeza din bucătărie, turcește... „E o cață", se auzi, ca o amintire, vocea doamnei. Apoi ea se înfierbîntă dintr-o dată, ca laptele (își zise Anghel, văzînd-o albindu-se la față — oricît de blondă era): „Susține că și Anglia... n-ar fi eușer... I-am spus doamnei Popidava: dacă se mai leagă de soțul meu..." „Ce-o să-i faci, o s-o bați?" „Am să spun o poveste cu... niște medici care... cu un bulibașă, he, he... Din afacerea asta n-o să iasă el nejumulit, adevărul se va vedea..." „Ai răbdare, surîse Logofet, și istoria are de obicei răbdare, așteaptă, și istoria de obicei așteaptă..." Uitaseră să-i dea o umbrelă și el vedea că nu mai are ce sta, parcă nici nu mai era acolo... „Nu tu ai spus: poeții sînt ostașii partidului, altcineva, dar ea a făcut haz: cică: dacă se crede ostaş al partidului, atunci e şi apostol al partidului, luptă pentru ideile partidului, le apără şi le răspîndeşte în mase..." „E o proastă", consimţi Logofet, „Cică: cine e apostol, e şi preot, şi nu te poţi atinge de el, cum nu te poţi atinge nici de apostolii lui Isus Cristos, căci ei erau, aşa cum a spus Isus, lumina ochilor lui..." „În sfîrşit, e o caţă ordinară..." „Ce, a zis, se crede lumina partidului, ochii lui?" „Dragă, să-i dăm o umbrelă..." „Cică: sînt sătulă de popii ăştia!... Ea e sătulă care nu e sătulă nici de..." Şi rîse, împăcată. „Să-ţi dau o umbrelă de damă, roşie..." Ploaia încetase, se scuturau norii, atît. Luă pachetul la subţioară, dădu sărut mîna, întinse mîna lui Logofet şi ieşi... Se urcă într-un autobuz, greşit, şi ajunse la gară. Bău un rom şi privi peronul pustiu: ca şi cum nici n-ar fi existat oameni în oraş, ca şi cum nici oraşul n-ar fi existat, decît peronul lung şi gol... Cum intră în casă, nevasta îl luă la zor: „Pe unde-ai umblat?" Dăduse telefon de la brutăria din colţ şi aflase că plecase de mult de la... „Te-ai îmbătat..." El aruncă pachetul pe masă şi se descălţă: îşi privi buricele degetelor de la picioare cum se mişcau parcă fără voia lui, bucuroase... Surîse. „Te-ai îmbătat şi te-ai făcut de rîs..." Anghel îşi umplu o cană cu apă de robinet... „Ţi-am spus să nu te mai îmbeţi acolo şi să..." Pleosc! se auzi palma lui dreaptă peste bucile muierii. „Nu-i nimic de glumit, te faci de rîs..." Pusese la fiert fasolea pentru a doua zi; şi alegea linte pentru Dumineca viitoare: lintea era mîncarea lui... „Eşti beat că nici nu mai poţi scoate o vorbă din tine". Era prea de tot: o plesni cu dosul palmei peste obraz, dar ea se feri la timp şi nu căzu pe podea, cum ar fi trebuit, după tăria loviturii: îi curse doar un firicel subţire de sînge din nas. Se şterse cu mîneca bluzei. „Te-mbeţi şi pe urmă dai în mine..." „Taci, muiere..." „De ce să tac, nu-i drept?... Alcoolismul te paşte..." „Taci, mă..." „Şi mizeria..." „Taci, mă..." „Taci tu, că eşti beat!" „Eu sînt beat?" strigă el şi-o lovi în cap cu cămaşa pe care-o dădu jos de pe el. Și dădu după ea și cu pantalonii și cu maieul. „Vezi că-mi strici fasolea, bețivanule!“ Atunci el strigă ca mușcat de șarpe și-o luă de păr și-o izbi de ușă cît putu. Ea căzu pe fund, fără o lacrimă, și nu tăcu: „Te-ai îmbătat...“ „Eu?...“ urmă el și-o luă de piept și-o plesni peste față și-o înjură de Dumnezeu și de Paște și scuipă îngrețoșat pe podea... „Bețivanule“, nu se lăsă ea. „Eu sînt bețivan? duhni el a țuică, eu?!“ răcni el — și poate din atîta urlet i se întoarseră mațele pe dos și-și puse mîna la gură să nu borască în bucătărie și fugi pe scări și-și goli burta... Pe nas îi ieșea damf de cazan. Reveni, trîntind ușa, s-o scoată din țîțîni, și-l cuprinse greața: descoperise pe dosul palmei, printre firele sale de păr negru, păr de cîine... Ptiu! scuipă și se spălă la robinet pînă la brîu. „Vezi, ești beat cui, nici nu mai știi ce faci...“ Și atunci el iar o lovi și-o luă de păr și fiindcă ea nu tăcea ar fi bătut-o rău, dacă nu s-ar fi zgîriat în acele ei de păr, trăgînd-o de păr. Au, au! țipă ca mușcat de șarpe și cînd își văzu sîngele curgînd din palme se înverzi mai tare decît era verde și rămase neajutorat pe un scaun, plîngînd cu lacrimi... „Mă omorîși“, hohoti ca o babă și ea rupse niște fîșii dintr-un cearceaf vechi și-l legă la degete. „Au, mă doare!“ plîngea el și poate chiar îl durea, nici el nu mai știa ce e cu el, ce se-ntîmplase și de ce: sta ca un copil cuminte pe scaun trăgîndu-și mucii în el, și plînsul... Își privi mîinile bandajate lung, ca și cum nu erau ale lui... „Dă-mi o cană cu apă“, ceru, rămînînd lipit de scaun, ca de pe patul morții: bău apa dintr-o sorbitură și-și șterse lacrimile la amîndoi ochii cu bonturile mîinilor sale bandajate... Și zîmbi, ca ajuns la capătul unui pod, zîmbi neînțelegînd încă precis ce se-ntîmplase și întinse mîinile și-o cuprinse peste mijloc.... „Bețivanule“, zise ea. El începu să cînte întîi încet cîntecul învățat de la un ardelean la armată... „Taci“, zise ea. Dar el continuă cît îl ținu gura: „Foicică de ciper, Vrut-am să mă sui la cer...“ „Lasă-mă să mai pun apă în fasole..." El o privi în ochi, cîntînd, și n-o lăsă. Ea atît mai apucă, dusă pe sus spre pat, să stingă lumina cu palma... Fasolea fierbea pe foc, fierbea și seca... El din cînd în cînd cînta „Foicică de ciperi, vrut-am să mă sui la ceri, Mă-ntîlnii cu mîndra ieri, Și-am gătat de mărs la ceri..." Ploaia începuse din nou să curgă, răpăia pe acoperișul de tablă. Nici măcar nu mai trase ceasul cu urechi (C.F.R., vechi, de la un unchi frînar mort sub bombardament lîngă Oradea) să-l scoale dimineața să plece la lucru: avea să-l trezească ea, ca întotdeauna cînd ceasul uita de bătrînețe să sune... „Foicică de mălai, Vrut-am să mă sui la rai, Mi-o ieșit mîndruța-n plai, Și-am gătat de mărs la rai..." N-avea voce, parcă vorbea dintr-un butoi: dar ea rîdea, îi plăcea cum cîrîiau vorbele în gura lui... Și mai era o strofă, asta era grozavă: raiul era plin de flori, de ochiul boului și de moțul curcanului, de trandafiri albi și de viorele, de crini și de margarete... și de atîta miros de flori și de atîtea culori nu puteai să stai în el... Ploaia bătea, bătea, fasolea bolborosea pe mașina de gătit, ochii pisicii luminau sub scăunelul de lîngă chiuvetă... Și el cînta cum nu poate ajunge la cer și nu poate oricît ar vrea să ajungă în rai... Doamne, pisica se uita la ei... „Foicică de mălai..." Pisica îi vedea, îi vedea, rîse ea... „Pusei șaua pe trei cai, Să mă sui cu ei la rai, Nici în rai nu poți să stai, De mirosul florilor, Și de dorul mîndrelor..." Ea rîse: doamne, ce voce de butoi avea... Adormiră unul lîngă altul, ea cu capul pe mîna lui stîngă, unul lîngă altul, unul în altul, sub ploaia ce zuruia pe acoperișul de tinichea zincată, în mirosul de țuică ce duhnea din tot trupul său... Dimineața el se trezi tîrziu, îi era sete: sări din pat în vîrful picioarelor, să n-o trezească, puse gura la robinet și-și umflă burta cu apă... „Băiat bun, zise, dar bea apă dimineața". O privi: ea dormea chircită spre el, spre locul ce-l lăsase el în pat, spre urma lui din așternut, așa cum dormiseră toată noaptea... Era acoperită cu pătura pînă peste cap, se odihnea. „Ia să-i fac eu o papară, zise el și intră în cămară și luă șapte ouă și cînd le puse pe masă unul căzu pe ciment — fleașc! — dar ea nu se trezi... „S-o lăsăm să doarmă, o chemăm cînd e gata masa: cocoană, poftim, masa e gata!“ Gazul ardea în mașina de gătit („noroc că a fost fereastra crăpată, că ne coceam...“) fasolea se uscase, înnegrită, scrum... „Asta mirosea...“ Sparse ouăle și le puse într-o farfurie... „Întîi, să mă fac gigea“, zise și începu să se bărbierească repede și să se spele. Puse și laptele la fiert... Işi luă cămașă nouă, puse ouăle în tigaie și începu să fluiere cîntecul învățat la armată de la un ardelean din Leșu... „Cocoană, masa e gata!“ Și cum ea nu se clinti, o bătu ușor pe umăr... Și ceva îi trecu prin gît, ca un ac... Își aruncase bandajele, dar încă îi era cald, ca și cum le-ar mai fi avut... Gura i se uscase ca la arie... Dădu pătura încet la o parte și văzu, mai mult văzu decît simți că ea era țeapănă... Și toată noaptea... poate de cînd căzuse somnul peste ei și-i prinsese așa, alături... Pisica mieună și el îi văzu ochii... „Hei, zise, nu se poate...“ Dar nu-l auzi decît pisica...

BERZELE OARBE SAU TRAVERSAREA DEŞERTULUI

1

Zăpada se topise, munţii păreau jupuiţi — şi trenul înainta ca într-un pustiu mineral, gîfîind sub lumina ceţoasă, cleioasă a Vinerii Mari, în timp ce în compartiment cineva sforăia, dar nu se ştia cine, fiindcă toţi erau cu ochii deschişi, atenţi să vadă pe fereastră cariera de piatră unde se descoperiseră acele scoici monstruoase, abisale, semnele unor mări uitate, şi barca funebră în care murise trăsnit un pădurar cîntînd la vioara lui Fănică Porcu, cel cu două proteze mereu la el, una de aur şi una de argint, una în gură şi alta în pălărie. Paştele evreieşti fuseseră ploioase, în toate ale lor nouă zile, friguroase, pămîntul se îmbătase de atîta apă, grîul începuse să putrezească sub brazde, devenise livid, ca un popor livid, îngrozit de propria sa neputinţă. Insul care dormea cu ochii deschişi era militarul: doar el nu băgă de seamă barca smolită, neagră, ca arsă de timp în care se făcuse ca un om de cenuşă pădurarul luminat de fulger şi lovit de trăsnet în chiar ziua lui de naştere, anul trecut, de Sfîntul Ilie. Un copil începu să plîngă în compartimentul vecin. „Iarăşi scînceşte, zise militarul, clipind, ca şi cum n-ar fi fost trezit din somn. Şi degeaba, tot n-o să se nască“, surîse el şi vru să-şi aprindă o ţigară. Renunţă. Deschise fereastra şi aerul rece venit de afară parcă îl mai învioră. „Parcă te spală aerul ăsta“, zise el. O rîndunică — un sunet pe cerul primăverii eliberat din întunericul gros al nopţilor de iarnă și al materiei adormite. „O rîndunică!“ țipă militarul. Și cum nimeni nu-l luă în seamă, spuse cu un glas spășit, moale, cumva ironic: „Tinzînd spre puritatea înălțimilor albastre“. De unde-l cunoștea? se întrebă Zoli. Avea pielea feței albă, palidă, subțire. Suferă de diabet? își zise Zoli. Copilul scînci din nou în compartimentul vecin. Seara umedă cădea peste munți ca un scuipat.

„Nu știu dacă vă mai amintiți de *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte,* zise militarul. A fost odată ca niciodată... surîse el. Cînd se luau de gît lupii cu mieii, de se sărutau, înfrățindu-se... cînd se scria musca pe perete, adică se iscălea, rîse el, surprins totuși că nimeni nu-l lua în seamă, de parcă ar fi vorbit singur, în gînd, ori nici n-ar fi fost în compartiment... În timpul de la începuturile lumii, cînd era o mare pace pe pămînt, mai încercă el să fie cumva măcar întrerupt, că-i plictisea... Și împăratul sterp se duse la un unchiaș dibaci și-i zise să-i dea niște leacuri, care să-l facă să aibă copii, nu se lăsă diabeticul, acum fiind convins că avea să-i enerveze cu povestea lui Făt-Frumos... Și bătrînul i-a dat... Dar mai înainte de a veni ceasul nașterii, copilul se puse pe plîns în burta împărătesei, de n-a putut nici un vraci să-l împace... Nu vă plac basmele, văd, zise și deschise din nou fereastra. Foarte rău, zise, privind ciorile ce zburau ca niște pete pe cerul albastru, dinspre amurg venind ele, negre, grele, de parcă trăgeau după ele întunericul nopții și chiar timpul... Taci, dragul tatii, zicea împăratul, că ți-oi da împărăția cutare sau cutare; taci, fiule, că ți-oi da de soție pe cutare sau cutare fată de împărat, și alte multe d-alde astea, surîse militarul, privindu-i în ochi... Doar nu sînteți muți? rîse el cu hohote. Sau surzi? În sfîrșit, dacă văzu și văzu împăratul că fiul său nu tace și nu vrea să iasă din burta împărătesei, îi făgădui că-i va da *Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte*... Ha, ha, hă, și ăsta ce plînge în compartimentul de lîngă noi în foalele lui mumă-sa așteaptă... Nu rîdeți?“ zise el și se ridică în picioare și-și scoase tabachera și bricheta și ieși pe coridor, umflat, jignit că gluma lui nu avusese nici un sens.

„Halta Ursa“. Trenul se opri, nici măcar nu fluieră, să-l răsplătească măcar astfel pe șchiopul ce stătea în stație drepți, cu un picior mai scurt cu zece centimetri, cu mîna stîngă ținînd fanionul, cu dreapta încremenită la chipiu, într-un salut inutil. În „Ursa“, în Dumineca floriilor: crengi verzi pe la porți, de salcie, înflorite, întîmpinînd ca pe vremuri intrarea lui Cristos în Ierusalim, cu osanale, cu bucurie, ca și cum Ursa era Ierusalimul, atîtea ramuri înverzite fuseseră aduse în biserică, în mîini, de copii, de fete, pe umeri... Acum venea ziua celui mai mare sacrificiu, patimile, răstignirea... Și nici un fir de salcie înverzită nu atîrna în poarta ceferistului șchiop. „Doamnelor și domnilor, tovarăși și tovarășe, zise militarul revenind în compartiment cu ochii injectați de spaimă, vă rog să mă scuzați, n-am vrut să fac un banc prost... Ați auzit și dumneavoastră plînsul copilului. Ei, bine, ei, bine, nu-i nici o femeie în cușeta vecină..., nici în celelalte... Deși plînsul s-a auzit! Și l-am întrebat și pe conductor... A coborît vreo femeie însărcinată, ori vreuna cu copil de țîță? Nici vorbă, stimați tovarăși... În afară de noi... vagonul e gol! Ah! poate vreți să știți de ce sînt agitat?“ „Nu vrem“, zise doamna cu pălărie roșie, care mînca într-una roșcove sălbatice. „Totuși, nu mă rabdă inima să tac, scumpă tovărășică... O femeie blondă...“ „Știu, e bolnavă de lepră și umblă prin lume neștiută...“ „Pardon, zise militarul, îmi permiteți și mie să gust o roșcovă?“ „Nu“, răspunse blonda. „Mă scuzați... însă... însă blonda de care vorbesc eu este însărcinată... de nu se știe cît timp...“ „Și de nu se știe cine, rîse doamna. Sper că nu de dumneata...“ „Tovărășico..., nu, nu de mine, de cineva care... Așa măcar se bîrfește...“ „Ce se bîrfește, că n-am priceput?!“ „Că puștiul țipă în burta mamei sale și nu vrea să se nască..." „Şi dumneata ai crezut că în compartimentul vecin... Ai crezut o tîmpenie!" „Pardon!" „De ce pardon?! Pur şi simplu o... prostie! Dealtfel, cînd un militar povesteşte basme... Mai ai mult pînă la pensie?" „Mă scuzaţi... dar nimeni n-a auzit copilul plîngînd? Să fi fost o iluzie? Nu... Un efect al celor auzite de mine chiar aseară, la un chef?! Dumneata n-ai auzit nimic?" îl întrebă pe Zoli. „Toţi am auzit, zise doamna cu pălărie roşie. Mai bine stai jos şi taci, e Vinerea Mare..." „Şi ce dacă e Vinerea Mare?..." „Priveşte pe fereastră, uite nişte copii care aprind lumînări în cimitirul de lîngă biserica din Ursa..." Nu se vedeau nici copiii, nu se zărea nici biserica, mai era mult pînă trenul avea să ajungă pe lîngă marginea satului. Treceau prin pădurea putredă de pe dealurile Ursei: aerul duhnea a mortăciune şi o lumină ceţoasă, bolnavă venea din putreziciunea lemnului, de nu-ţi mai dădeai seama de e noapte sau zi. Stejarii şi ulmii, salcîmii, plopii, retezaţi, scoşi din rădăcini de vijelie, spintecaţi în două, de trăsnete, înnegriţi, mîncaţi de mucegai — un cimitir peste care lumina ieşită din el se cutremura. Conacul de vînătoare al lui Max Spielman, fără acoperiş, cu pereţii în ruină, vineţi. Bisericuţa de lîngă el, înconjurată de un zid de beton, cu porţi negre, de fier forjat, — goală. Pe crucea de piatră care domină intrarea principală adormise într-un picior o barză. În grădina aflată în paragină, o umbrelă de soare zdrenţuită umbrea un cărucior de copii, fără roţi, plin cu păpuşi de plastic, fără haine, hlizindu-se prosteşte într-o veselie sumbră. Bisericuţa şi conacul fuseseră vîndute unui dentist pensionar care încercase să ţină în el cei patru sute de stupi ai săi. Cînd luase foc pădurea, după furtună, a doua zi, toate albinele arseseră în zbor...

„Mă scuzaţi, zise militarul, dar poate nu cunoaşteţi problema în profunzime... Insul care o caută pe... să-i zicem împărăteasa borţoasă, ha, ha, ha... gloriosul şi legendarul... a fost printre cei care au pus laba pe adjunctul lui Maniu, Mihalache, care voia s-o întindă din țară cu un avion, să poarte discuții cu alți lideri național-țărăniști fugiți în Occident... Se afla în șanțurile din apropierea aeroportului, cu fotograful Gogu Pană alături, luat cam pe sus să tragă în poze dovada încercării lui Mihalache de-a o șterge, cu două diplome, împreună cu alți doisprezece ciraci de-ai săi... El a comandat și prin munții ăștia... și a cunoscut frumusețea acestui deșert de piatră... Iluminat acum de o flacără sfîntă, insul care avea casă, slujbă grasă, și-a dat seama că important era ce va deveni, nu ce era, și că în reușita lui de pînă acum n-a avut timp să trăiască, da, da, și o mare dragoste l-a năpădit... de viața reală, de o blondă... s-a lăsat de toate, intrînd cu umilință într-un post de contabil la cooperativa... Of, doamnă, eu vă cunosc, mama dumneavoastră, stimata doamnă Dina lucrează acolo... și se ocupă și de formația artistică de amatori... Mă mir că n-ați auzit de acest nebun..." „De ce e nebun, dumneata ești... Omul s-a eliberat de el însuși, îl cunosc, are acum poate un alt proiect de societate... Dumneata nu produci nimic, decît grade... Mama mea e la o fermă de animale, are în vedere producerea bunurilor materiale... porci, vaci, lapte..." „Pardon, doamna Dina... produce și bunuri spirituale, joacă în echipa de teatru... Bun, să revenim la el... cultul succeselor materiale nu-l mai încînta, vasăzică el vrea să se scape de falsa sa viață și de falsa sa glorie, ca să descopere adevărata viață... Pst! Nu auziți iarăși scîncetul copilului?!" „Nu", zise doamna cu pălărie roșie. „Aveți o pălărie... ca-n filme..." „Nu e ca-n filme, căprare, e un model celebru, după un tablou celebru... Ai auzit de pictorii... of, de unde să auzi?!" „Scrierile lui Stalin erau pentru el sfinte... Biblia... El nu cunoștea decît certitudini, nu punea în discuție adevărul ce-i era transmis..." „Fiindcă îndoiala nu era permisă, era străină spiritului de partid", zise Zoli. „Îl cunoașteți și dumneavoastră? îl întrebă militarul, intrigat. Oare vrea să se autopedepsească, supunîndu-se ca orice ins ordinii lumii, ca să zic așa?... Cînd Maniu a fost arestat, acuzat c-a vrut s-o șteargă din țară, deși nu era la aeroport cu Mihalache, și că ținea legături cu Misiunile britanice și americane... ca trădător de țară... Ana Pauker zicea să fie el și toți trădătorii judecați de tribunale populare... Deși, nu știu dacă știți, cînd Ana a fost în tribunal, ca revoluționară, Maniu s-a ridicat în apărarea ei... Cum dealtfel a intervenit și pentru Petru Groza, fiindcă Antonescu l-ar fi pus la zid pentru activitate subversivă... O fi îndrăgostit atît de tare încît să poată îndura orice suferință?!“ se miră militarul. „Cine? Și ce suferință... Prostii, d-aia tot la el ți-e gîndul... O aventură... la sfîrșitul ei îl așteaptă baba hîrca“, rîse femeia cu pălărie și-și luă plasele și se pregăti să coboare în stația care se apropia, după cum încetinise trenul... „Și dumneavoastră descindeți la prima, scumpă doamnă?!“ se miră militarul. „Și. Și dumneavoastră?“ „O, eu locuiesc prin apropiere, am chiar un fel de casă... Vă pot invita la o vînătoare... bineînțeles clandestină, ha, ha, ha... Dar văd că și domnul... Cum vă spune?“ „Zoltan.“ „Ce frumos nume... Dacă doriți, sînteți invitatul meu... Pușcă am eu...“ „Trăiți din vînat?“ „Scumpă doamnă, depinde ce înțelegeți prin vînat, ha, ha... Dacă aș trăi din vînat, m-aș închina lunii... după luminile ei mi-aș mîna pașii în nopțile de pîndă la mistreți și la urși, la cocoși de munte...“ „Dar n-ai nici mutră de agricultor, sau de cioban, să te închini soarelui“, rîse doamna cu pălărie roșie. „Oh, soarele, mînca-i-aș picioarele, el învîrte... anotimpurile, face iarba să crească... Sărut mîna doamnelor care rămîn în compartiment... Face grîul să dea în spic, oile să cadă grele, el e zeul cel mare... La revedere, domnilor care rămîneți în compartiment... Stelele și luna sînt niște zei mai mărunței... Drum bun, dragi tovarăși!“ „Deci nu te închini soarelui?...“ „Scumpă doamnă, eu...“ „Diavolului?...“ „O, nici chiar așa... nu uitați că sîntem în săptămîna sfîntă... Domnule Zoltan, nu știu dacă știați că la început Dumineca a fost ziua soarelui..." „Hai, coboară, și taci dracului din gură, încetează cu circul ăsta, nu te mai aude nimeni..." Coborîră. Ii aștepta cabanierul, soțul Ortanzei, cu mașina. Lucuță îi povesti murind de rîs cum se distraseră în tren, prefăcîndu-se că nu se cunosc. „Eu am făcut pe militarul imbecil, fiindcă în ultima vreme port cizmele pe care le-am avut cîndva, cămășile și izmenele... Și toți mă cred un militar în concediu, ha, ha..." Cabanierul nu rîse, ambală motorul. Nu-i plăcea că și de sfintele sărbători unii se țineau de șotii... El ținuse postul Paștelui, mîncase numai mîncare fiartă în oale neunse de grăsime și neatinse de carne. El mai ținea la *Marțea vaselor*, la ziua cînd încă din copilărie învățase de la părinții săi să frece farfuriile în pod, la vînt, să se uște. Ținea și ziua de Blagoslovenie, din 25 Martie, cînd făcea rost de pește (anul acesta îl adusese de la un prieten din Tulcea) și mînca numai pește... Nu se atingea de carne, de lapte, de ouă, numai ștevie, fasole, varză, cartofi, spanac, urzici, dacă era o primăvară furioasă în călduri... Ortanza îi știa hachițele și cînd se apropia „Marțea vaselor" îi scotea din dulapurile de la bucătărie lingurile și furculițele, și cuțitele, cănile, oalele să și le spele și să fie liniștit, și să se poată ruga la icoane în pace Dumnezeului din cer, care nu-i cerea nimic altceva să facă decît ce-i sta în puteri, să țină posturi, să... „Deci, dacă ești slab ca mine, ții postul după puterile ce le ai", zisese odată Lucuță, — dar Ortanza îi dăduse cu palma peste gură, să nu-și mai bată joc de bărbatul ei, dacă nu voia să se trezească aruncat afară pe fereastră. „Aruncat de cine?" mai insistase Lucuță, însă ea nu-i răspunsese: tocmai intrase cabanierul în sala de mese și totul rămăsese baltă... În lumina farurilor apăru pe drumul dintre munți un cal încălecat de un ins în sutană: preotul Vasilescu se ducea la denie în Vinerea de Jos. Fostele conace de vînătoare ale boierilor erau în paragină. „Sînt mai multe conace în ruină, și mai puțini domni, rîse Lucuță. Aştia nu mai au decît valoarea pe care o propune un eventual cumpărător. Ca şi clopotul de la biserica lui Max... Mi l-a vîndut mie pe o canistră cu vin. Grăbiți-vă! strigă el, coborînd geamul de la uşa maşinii, prețurile scad!“ Evident, n-avea cine să-l audă din întuneric, clădirile erau de mulți ani părăsite. „Oho, Max şi-a vîndut şi casa bunicului său din Recaş — a luat-o un țigan care face comerț cu pene de gîscă. Şi-a vîndut rufele, decorațiile, biserica, fotografiile străbunicilor, clopotul, puşca de vînătoare, scrisorile, amintirile... O profesoară de istorie, țicnită... Am s-o chem şi la mine, am de vînzare amintirile mele din război... Bumbeşti—Livezeni, hai la brigadă! Ca şi Vitold, pozele din Spania, din Franța...“ „Cine dracu să-ți cumpere ție viața ta, Lucuță?“ „Stimată doamnă, o să se mai afle fraieri... Le pun pe bandă de magnetofon... De ce să le distrug, bietele mele zile?... Nu mai au nici un rost...“ „Politica te-a înşelat, mieluşelule? Totul ți-a ieşit pe dos?...“ „Domnilor, am văzut şi-un sat de pe lîngă Toager, lîngă granița cu sîrbii, părăsit... Au vîndut, care-au mai putut, țiganilor... casele, grajdurile, porțile... Ce chestie, să-ți vinzi țara ta, partea ta de țară țiganilor!...“ „Şi tu, partea ta de revoluție?... întrebă Ortanza. Aha, parşivule, revoluția e de vînzare, vreau să spun partea ta de revoluție...“ „Poate-ți vinzi şi crimele“, zise cabanierul şi nimeni nu mai rîse.

„Dormi în noaptea asta la noi şi mîine-dimineață te duce bărbatu-meu cu maşina în sat la bunică-ta, zise Ortanza, ca să schimbe vorba. Zoli vrea să-şi petreacă zilele de Paşti la mama lui maică-sa“, îi zise ea cabanierului, punîndu-i mîna stîngă peste umeri şi scărpinîndu-l pe ceafă ca pe un purceluş, să-l mai îmbuneze. „Iar au omorît ieri o babă la ăştia în comună“, mormăi cabanierul, parcă trezit în fiecare clipă din somn, duşmănos pe lume. „Cine?...“ îndrăzni Lucuță, să arate că nu luase în seamă ce-l întrebase omul de la volan. „Cine, ce?... Cine-a sugrumat-o? Dracu! Ăla de i-a omorît şi pe ceilalţi bătrîni...“ „În ultima vreme au murit, sau au fost băgaţi în mormînt mulţi... dintr-ăi vechi“, zise Ortanza, să priceapă şi Zoli ce se petrecuse în satul... „Ştiu, răspunse el scurt, d-aia mă şi duc, s-o mai prind în viaţă pe...“ „Ei, aşa e primăvara... se mai cară ăia cu mulţi ani, avitaminoză...“ rîse Lucuţă. „Bou“, mormăi cabanierul şi iarăşi se făcu linişte în maşină. Zoli îi privi ceafa mîngîiată de degetele pline cu inele ale Ortanzei, părul pieptănat lins, creastă de cocoş, lăcuită, mirosind amarnic a briliantină. Era mai tînăr decît Lucuţă, o cunoscuse pe Ortanza încă de cînd purta ea părul strîns cu un şnur roşu — coadă de cal, fluturîndu-i cînd juca volei în curtea şcolii normale de lîngă sediul comandamentului trupelor sovietice. El era şofer pe o veche maşină americană, neagră, cu care se aproviziona internatul cu ulei de floarea soarelui şi marmeladă, carne de bivol şi biscuiţi... În locul fotografiei lui Marilyn Monroe, din cabină, decupată dintr-o revistă poloneză, pusese într-o dimineaţă şnurul roşu descoperit pe terenul cu zgură, pierdut de ea cu o seară înainte — dar prea tînăr fiind nu se gîndise atunci că el va îmbătrîni într-un viitor nedecis alături de cea mai bună ridicătoare de mingi a campionatelor interşcolare, şi nici măcar că va îmbătrîni şi că este o fiinţă muritoare, atîta vreme cît nu-şi simţea nici anii, cum şi-i simţea acum aproape în fiecare zi, la orice schimbare de vreme... Dar ce-l tulbura nu erau durerile în umeri şi în şira spinării, ci o ciudată nemulţumire că nu îmbătrînea aşa cum îşi închipuise şi că în pînda cu care îşi aştepta declinul nu putea să-şi găsească o mulţumire fugind în propriul său trecut. Poate de-aici venea şi dintele ce-l avea împotriva lui Lucuţă. Se născuse nu cu mulţi ani înaintea războiului, şi după încheierea păcii intrase să înveţe mecanica la un reparator de motociclete: şi cum dansul era ca şi interzis, el învăţase tangoul şi valsul într-un depozit de carne al abatorului, printre căpăţînile de porci agăţate în cîrlige şi printre viţeii şi bivolii spintecaţi şi jupuiţi şi atîrnaţi cu gîturile în jos, cu capetele retezate, ascultînd patefonul adus de Vasco Slabul, sîrbul care le arăta cum se mişcă paşii, doi la dreapta, doi la stînga, unul în spate, doi în faţă... Şi „Conga", unul după altul strigînd: „Conga!" — printre hălcile de carne, în frunte cu Vasco, cu tălpile bocancilor pline de sînge, sub lumina săracă, îngheţată, ca într-un cult straniu, interzis, palizi, înfricoşaţi, să nu fie descoperiţi, frînţi de oboseala muncii, şoferi tineri, plini de coşuri pe spinare... Acolo îl cunoscuse Zoli, cînd venise cu Tibor Antal să ducă, pentru internatul şcolii de popi, căruciorul cu carne... şi lui i se făcuse milă apoi văzîndu-i cum împingeau taliga plină cu capete de bivoli şi le spusese să arunce marfa în limuzina lui americană... Apoi veniseră balurile tineretului muncitor, cu ghirlande de flori la intrare şi cu steguleţe roşii, Ortanza îşi schimbase coafura şi părăsise şcoala... Şi într-o zi o descoperise în cofetăria de lîngă baia populară, mîncînd îngheţată cu un ofiţer: şi ce-l uimise cumplit fusese: nu atît rochia ei de catifea verde, pînă în pămînt, nici cerceii de aur, aproape ca două potcoave, ci obrajii ei galbeni şi buzele ei roşii... Reapăruse rujul şi pudra, lumea se farda — şi el nu văzuse asta pînă atunci decît în fotografiile care demascau actriţele americane din revistele poloneze aduse clandestin în ţară de Fabian-baci, mecanicul ce participa mereu la concursurile frăţeşti dintre motocicliştii din lagărul păcii. Avea acum o mutră acră... La lumina farurilor se vedeau merii înfloriţi, merii roşii, cu flori albe şi roşii... Nu-şi găsea un reazim nici în amintiri, nu-i plăcea să-i vorbeşti de ce-a fost, nu găsea în trecut nici un refugiu îmbătător, nici un sprijin în faţa zilei de mîine. Pentru Lucuţă trecutul îndepărtat era o trambulină mereu în bună stare (Oho! zicea doctorul Sebastian Voiculescu, sare de pe ea şi peste ce-a făcut în...). Ce-l supărase de nu măsura nimic cu zilele mari ale bătăliilor de clasă, cum o făcea — nevastă-sa? „Nici măcar nu-l imită pe Lucuţă, ca să arate că-l poate domina," zicea Ortanza, căzută în ultima vreme în patima culturismului, ridicînd mici haltere şi, înainte de a se culca seara în pat, făcînd zeci de genuflexiuni şi de ridicări pe braţe, întinsă cu faţa pe covor, să n-aibă pic de grăsime între muşchi şi piele, urmîndu-şi cu o disciplină de fier acest vis... „Nici măcar nu mai crede în revoluţie şi în progres, suferă de-o criză, a încrederii, nu mai încearcă nimic să facă“, zicea ea, de parcă ar fi fost vorba de Facerea lumii, pe care ea, însă, încrezătoare în pachetele ei de muşchi şi în noua ei religie, culturismul, ar fi putut s-o înceapă oricînd... Ce se întîmplase cu el? Sebastian Voiculescu îşi amintea cum aruncaseră ei pe fereastră, la medicină, genetica, cum ajunseseră nişte şarlatani domnii Mendel şi Morgan, cum doamna Olga Lepeşinskaia... Dali era un şarlatan, cibernetica o şarlatanie, Tito, cu barda în mînă, un... Făcuse parte din tinerele cadre, dar ceva se petrecuse cu el la un moment dat, căci nu mai apăruse la nici un banchet şi la nici o sărbătoare a revoluţiei... Ultima oară Zoli îl văzuse undeva pe lîngă Vinerea de Sus, într-o primăvară, la o margine de pădure, cînd un şarpe lung şi parcă alburiu ieşise de sub coaja de zăpadă ca un zeu al morţii trezit din somn de foame şi ducînd după el groaza şi timpul, dacă ei care mîncau miel fript pe cărbuni îngheţaseră, ca nişte oameni de zăpadă surprinşi dintr-o dată de un ger cumplit... Fuses un chef cu vin roşu, dansatoare şi guriste de la ansamblul popular „Brazda păcii între popoare“, cu Firică Porcu şi ai lui, toţi bînd zeamă de varză din putina adusă cu barca de nevasta unui fost chiabur, devenit mijlocaş, cu „Periniţa“, pe zăpadă, printre brazi... Inainte fuseseră şi la vînătoare de ce se nimerise. Atunci îi fusese Dinei furat copilul de trei ani, fratele cel mai mic al Ortanzei... Duşmanul de clasă, sau un mistreţ, sau un lup, sau se înecase?... Doamne, unde dispăruse Georgică? Fugise el după vreo gîză, se rătăcise în pădure, fusese răpit?... Toată noaptea îl căutaseră cu felinarele aprinse peste cîmp şi prin munte, pe malul rîului, cu prăjini, pe unde apa făcea vîrtejuri — și nimic, nimic! Și un țăran, a doua zi, Luni, stînd pe grămada de gunoi, în bătătură, unde era să-i jumoală purceaua un cocoș cu gîtul golaș, întrebat dacă nu văzuse un copil, un copilaș, rîsese, crezuse că-și bat joc de el. Zisese: „Sînteți îmbrăcați de domni, mergeți la vînătoare în zi de lucru, bagsamă sînteți de la partid!“ „Dă-te jos de-acolo“, strigase Lucuță la el. „Bagsamă țăranul nu mai are voie să stea nici pe căcat“, zisese el, proțăpindu-se în furcă, fără să se clintească de pe loc. Nu mult după asta văzuseră a doua oară șarpele, poate ieșit de sub bălegar, alburiu, sîngera ca jupuit de piele, mergînd încet, de parcă trăgea timpul după el. Lucuță nu mai se-ncontrase, cum îi era firea năbădăioasă, și în liniștea de piatră ce se lăsase se auzise glasul lui Tibor, răgușit: „Prăpastia conștiinței omenești“ — însă pe nimeni nu-l mai interesase ce voise el să spună. Apoi intraseră în biserica de la marginea Vinerei de Sus, doar, doar s-o fi rătăcit copilul printre oamenii care veniseră să ia sfintele Paști. Popa luase pe o linguriță bucăți de pîine muiată în vin și le ieșise în cale, și-i zisese lui Lucuță: „Luați, mîncați și beți, acesta este trupul și sîngele meu... întru iertarea păcatelor...“ Lucuță îi dăduse mîna la o parte și se uitase prin părțile deschise ale altarului să vadă dacă Georgică nu se afla acolo... Și Zoli se uitase cu coada ochiului la Tibor Antal, el pătrunzînd atunci pentru întîia oară, în fumul de tămîie și sub privirile bătrînilor și babelor, extraordinarul testament al lui Cristos: i se făcuse frig: nu era o credință ce-l răscolea, era... nu știa ce... Prin pîinea muiată în vin bătrîna care se tot închina parcă vedea venirea lui Cristos, vedea viitorul, atît era de senină, cu ochii albaștri... „O proastă, scrîșnise Dina, cum să anunțe anafura asta transfigurarea la care cosmosul este chemat... cum să intre o hoașcă analfabetă în contact cu Creația și cu întreaga comunitate umană... Misticism, oameni prostiți de secole... Și-apoi, împărtășania asta e un fel de canibalism...“ Asta era a treia zi, cînd îl găsise pe Georgică.

Zoli îi amintise de cele văzute în biserica de pe deal şi Dina golise un pahar de vin dintr-o dată şi rîsese: „Dacă popii zic că paştele halit de oameni înseamnă că materia e sfîntă, dacă ei astfel se unesc cu cel pe care-l iubesc, atunci să radem şi noi un vin şi să ne unim cu cei pe care îi iubim..." Şi în noaptea aceea o făcuse, nu se ştie cu cine, pe Tamara.

„Ce mîncaţi şi ce beţi, băieţi, că bărbatu-meu ştiu că pasteşte... Un vin roşu? întrebă Ortanza, cînd maşina opri în faţa cabanei. Spuneţi repede, că mîncare nu vă aduc decît peste o jumătate de oră, după ce-mi fac programul de gimnastică". „O bucată de şuncă de ne dă..." „Eu nu vă dau nimic, mă duc să mă culc", zise cabanierul şi închise portierele maşinii şi dispăru în întuneric, de parcă nici n-ar fi fost. Urcară în sala de mese; era cald, ardea focul în soba de teracotă. „Prin definiţie, o muiere nu trebuie să fie prea musculoasă, rîse Lucuţă. La ce-ţi trebuie ţie nişte pulpe şi nişte fese de oţel?" „Prostule, cînd mi-am dat seama că din şcoală, de cînd jucam volei, mie nu mi-a mai păsat de propriul meu corp, mi-a venit să mă iau la palme... O muiere... sedentară..." „Tu n-ai prea fost sedentară." „Lasă mîrlăniile, că nu ţine! Beţi vinul ăsta, pînă vin..." „Bem, căci el este din sîngele... Dă-ne şi-o bucată de pită, să ne împărtăşim cum se cuvine din trupul tău..." Dar ea nu-l mai auzi, ieşise. „Culturiştii ăştia... ei îşi sculptează trupul, ele şi-l desenează... Ele îşi dezvoltă muşchii care... ha, ha, ha... le interesează..." Cabana era goală — pînă şi veşnicii pădurari şi ingineri silvici care-şi beau romul aici rămăseseră pe la casele lor. Totuşi, din camera de lîngă dormitorul Ortanzei se auzeau împuşcături şi strigăte de cowboy: televizorul era deschis. „C-am rămas între noi, zise Lucuţă, umplînd paharele cu vin de Miniş, încerc să te pricep şi nu pot! Politica macină, înghite omul, dar poate să-l facă din nou, curat şi luminat, virgin. Ai auzit de specia de broască de prin Australia, mi se pare, care-şi cloceşte ouăle în propriul stomac, şi apoi naşte pui vii, complet dezvoltaţi, pe gură? Nu se potrivește? Și nici să nu-l apropiu pe Zoli, eroul de Zoli, cel care și-a pus coada la spinare, ca un laș, și-a întins-o să-și petreacă Sfintele sărbători la bunică-sa? după ce și-a aruncat peste gard prieteniile cu... da, și ce granguri!... Vrei să-ți găsești încrederea și prietenia printre oamenii simpli... Of, vorbe! Această renunțare la... lume, și la tine însuți, acest abandon... mă face să rîd. E o copilărie! Cum se lasă unii de fumat... O nostalgie după o viață adevărată, netrucată... E ca o moarte, ca o sinucidere, căci moartea înseamnă uitare... de toate... Dar o să poți uita? Tibor mi-a zis că eternitatea înseamnă... amintirea, ținerea de minte... N-o să poți crăpa, să-ți iei viața de la zero, îți pot jura... Noroc!“ Vacile mugeau în film, caii băteau potecile muntoase cu copitele lor potcovite, soldații armatei binefăcătoare soseau la timp cu puștile lor numeroase... Se auzi cineva chicotind, un glas de femeie: probabil bandiții fuseseră măcelăriți și văcarul Romeo, cu armele sale sfinte, tinerețea și frumusețea, o lua în brațe pe fecioara viselor sale și plecau împreună în șa să cucerească noi pajiști și viitorul... „De ce surîzi?! Cu umilință ți-ai luat în spinare o cruce... care e instrumentul torturii... să înfrunți realitatea, să bei bere cu căruțașii, cu foștii cotoi... să simți fața asta a lumii care-ți bagă în oase cea mai adevărată frică... ciobani, aventurieri, ca Vasco, doctori ca și Voiculescu, profesori de educație fizică săriți din țîțîni, desmoșteniți ai soartei... toți cei cărora soarta le-a închis drumurile să poată vreodată ajunge acolo unde ai fost cocoțat tu... Ocolești șefimea, am aflat, te-nfunzi în popor, ha, ha, ha!... ca să ispășești ce?... Sau să arați ce?... c-ai fost și tu printre apostolii, magii... păstorii... care au fost învățați să n-aibă încredere în popor... Știu, i-ai spus lui Tibi: ei au negat poporul ca entitate conștientă! Dar, dragul meu, nu ești original: asta e ideea lui Dan Damian. Iar retragerea ta... fîs! El s-a retras de pe baricade de-o mie de ani!“ „Pst!“ „Nu m-asculți?“ „Nu. Hai să vedem cine stă acolo la televizor..." zise Zoli și se ridică în picioare și porni spre ușa camerei de lîngă dormitorul Ortanzei. „N-o să fie iubita pe care o cauți..., gravida ha, ha, ha... Îți duci crucea, bravo, dar tu ai aflat de la Tibi că... ea e în același timp arborele vieții... Cum să-ți explic, doar cunoști: pe ea a murit mîntuitorul, dar ea a rămas semnul victoriei asupra morții, dacă el s-a sculat a treia zi din morți..." Zoli bătu cu degetul în ușă, de trei ori. Nici un răspuns. La televizor un poet recita versuri despre Armindeni, ziua muncitorilor de pretutindeni... Bătu din nou și puse mîna pe clanță: țîțînile scîrțîiră ușor, o pisică i se strecură printre picioare, neagră, speriindu-l, parcă mușcînd, mișcînd timpul... Becul și veioza erau stinse în cameră — însă ecranul televizorului umplea încăperea cu o lumină fumurie, cețoasă, rece, înfricoșătoare. Poetul bucălat, pitic, bătrîn, ca o mască, vorbea despre stil... „Nu părerea mea despre iubire, despre lună, despre fericire contează, ci felul în care este exprimată..." „Nu intri?" se auzi un glas timid, de femeie. Zoli nu o zări... nici așezată pe pat, nici în fotoliul de lîngă fereastră... „Mă duc pînă la budă", zise Lucuță, golind sticla, fără să mai toarne vinul în pahar... Poetul: „Un scriitor e o scriitură." „Unde v-ați ascuns?" se auzi vocea Ortanzei, în bucătărie. „Sîntem la datorie", răspunse Lucuță, trăgînd apa la closet. Poetul: „Ideile aparțin tuturor, sînt bunuri publice, însă stilul..." Zoli răsuci comutatorul: în pat, pe covorul țesut la Cisnădie, în fotolii, pe dulap: numai păpuși, unele lîngă altele, din cîrpe, din plastic, de piatră, din turtă, din pînze umplute cu talaș, din pămînt ars, din Grecia, din Egipt, din Rusia, ca la o sărbătoare a păpușilor... Nu mai văzuse atîtea de la mare... pe plajă, sau a doua zi, trei etaje de păpuși, îngrămădite unele peste altele lîngă fabrica ce le scotea pe bandă rulantă... Își aminti cum fuseseră aruncate pe ferestre, ca să scape de incendiu, veverițe de catifea, urși albi... Și cum altele, puse în cupele de beton... ca să limpezească locul, după cîteva zile, îngropate într-un zid... un perete... care să protejeze pămîntul de apele mării, ciment, capete de... „Bună seara“, auzi. Privi iarăşi prin cameră şi nu zări pe nimeni. Păpuşi bucătărese, lîngă vasele lor de gătit, lîngă paturile lor... Cu ochii deschişi... De le mişti, zic şi mamă, zic şi tată, zic şi patrie adorată, surîse Zoltan. Între nişte perne cîteva păpuşi uriaşe, regale, de ceară, cu multe rochiţe... O, da, îşi aminti: în timpul războiului de şapte ani dintre englezi şi francezi, o convenţie interzicea să se tragă asupra vapoarelor comerciale care transportau păpuşi! Zoli luă în mînă un rege: îl mîngîie pe peruca sa albă... Regine, prinţi, amirali plini de grade, automobilişti, vînzătoare de pepeni, piloţi de vînătoare, cosmonauţi cu căşti, farmacişti în halate albe, mexicani cîntînd la ghitare, campioane olimpice la gimnastică, savanţi cu ochelari, alchimişti, crescători de iepuri albi, fotbalişti celebri, indieni, eschimoşi, împăraţi ai Romei, sultani, piraţi... Cu obiceiurile lumii, toate, cu hainele lumii, toate, cu jocurile, cu... păpuşi vesele, uriaşe, privindu-l, nemişcate, sigure, parcă voind să spună că în ele se păstrează timpul... „Bună seara, domnule Zoltan“, auzi, şi văzu gura unei fete tinere, surîzîndu-i aproape ruşinată... buze cărnoase, un nas uşor coroiat, ochi negri, mari, o voce caldă, pătrunzătoare... O clipă: ea era între perne, între păpuşile regale, de ceară, cu obrajii sănătoşi... Dar această tînără, îmbrăcată într-o bluză de mătase albă, cu pantaloni negri... era doar o parte dintr-un corp, n-avea nici picioare, nici mîini. Era Tamara. „Bună seara“, răspunse Zoli, ca sugrumat, neputînd nici măcar să se mişte, năpădit de ruşine, că-i venise să fugă din cameră... „Nu v-am văzut de mult“, zise fata, sigură pe ea. „Mă duc la bunica“, zise el, ştiind că nu era deloc proastă, în ciuda neputinţei ei fizice, ştia destule... I se făcu frig: embrionul de muiere era ceva monstruos, deşi zîmbea blînd şi ochii ei... Avea un cap superb, dar tocmai asta îl înfricoşa... „Unii nu mă pot privi, domnule Zoli... Şi nici nu pot sta de vorbă cu... un monstru... cu faţa frumoasă, cu mintea limpede... poate plină de dorinți... Căci mama mea, ce să vă mai ascund, o cunoașteți..." „Ce-i cu tine aici? se auzi vocea Ortanzei. Ieși, zise și stinse becul. Bună, Tamara... O să-ți aduc imediat ceva de mîncare..." Închise ușa în urma lor și, coborînd scările, îl luă pe Zoli de umăr: „Dragul meu, toate frumusețile încep sau se sfîrșesc în acel triunghi... magic! Să nu-i mai deschizi ușa, te-ai putea îndrăgosti de ea... sau să simți nevoia s-o sugrumi... Are minte bogată, are și ea... sex, dar te rog să mă crezi că eu o duc în brațe și-o pun pe closet, și e îngrozitor..." „Unde-ați dispărut, îngerași?" apăru Lucuță din bucătărie cu o jumătate de pui fript în mînă. „Am fost în paradis", rîse Ortanza. „Și cum de n-ați mai rămas, îngerașilor, vi s-a acrit?" hohoti el, — și, ca să nu i se adrească în gît carnea rumenită în cuptor, deschise repede o sticlă cu apă minerală și-și umplu un pahar...

2

Bătut de soare, monumentul eroilor din fața primăriei părea că iradiază o lumină ce n-avea să îmbătrîneaescă niciodată în vaerul surd al clipelor, învăluind cu o aură de eternitate numele celor căzuți în războaie și scriși în ciment cu litere adînci, grele. Copiii puseseră flori de cîmp pe treptele monumentului, și ouă roșii. Responsabilul de la bufet, Apăchioară, după poreclă, stătea într-un sac, pe prispa casei văduvei lui Lăzăreanu Grațian, fostul președinte al cooperativei comunale de consum. Zoli află cum îl lăsase inima pe Apăchioară: făcuse pîc! și plesnise, spre dimineață. Și văduvioara îl dăduse jos de pe burta ei grasă și-l pusese într-un sac de nailon, care fusese plin cu îngrășăminte chimice, să-l poată scoate din casă, tîrîş, pînă în răscruce — şi să-l lase acolo, să se creadă c-a crăpat în mers, beat, cum şi era oleacă... Se speriase de muierile care veneau cu lumînări aprinse în mîini de la biserică, prin întuneric, şi-l lăsase pe prispă şi se dusese şi ea repede să-i dea popa sfintele Paşte. Varvara şi Doru Busuioc, bătrîni de nici nu mai ştiau cîţi ani au şi cum îi cheamă, stăteau la poartă pe două scaune, puşi de nepoţi, la soare, îmbrăcaţi în hainele lor bune, făcute şi pentru înmormîntare, şi care se învechiseră de cînd ei le îmbrăcaseră prima oară, tot la un Paşte, acum aproape douăzeci şi cinci de ani. Seara mîncau ceai din frunze de gutui, cu pîine, privindu-se în ochi, ca atunci descoperindu-se, lumina privirilor singura mai rămînîndu-le curată; altfel păreau nişte sfinţi de pe un zid mîncat de igrasie. „Viţa de vie trebuie săpată", zicea ea. Nu mai aveau nici un dinte — şi dumicau între degete pîinea muiată în vin adusă de strănepoţii lor de la biserică şi o sugeau ţinînd-o între gingii, fără să ştie ce este, uitînd ei demult de rînduielile vieţii şi de Dumnezeu, ca două ruine vesele care erau mai presus decît splendoarea umană, ele arătînd ca într-o oglindă vîrstele universului şi toată temeinicia şi netemeinicia muncii de şapte zile a făcătorului cerurilor şi pămînturilor. Un tinerel cu părul roşu, de flacără, pistruiat, ca o căpuşă, ţinea în mînă o damigeană de trei litri în care înotau doi şerpi de apă. Era Mărinică, băiatul lui Anghel. Un cîrd de copii... se-mbulzeau în urma lui să vadă cum înotau lighioanele în apa plină şi cu flori albe de măr. „Ca doi pensionari", rîdea pistruiatul, mîndru de damigeana sa, ca de o închisoare transparentă pe care o putea duce la subţioară, uşor, ca pe un fir de păr.

„Cristos a înviat, Zoli! Ai auzit de muma lui Izvoreanu, ăla de e şef prin Turnuvechi la agricultură? Au găsit-o azi-dimineaţă sugrumată în casă, cînd s-au dus nişte babe să ciocnească ouă roşii cu ea... Ce crezi, ăla de-a omorît-o a spălat-o întîi pe picioare, în lighean, să nu lase urme... Cineva care o cunoștea... E a opta care a fost găsită în ultimele două luni"... „Oare cine diavolu o fi ăla de-i bagă pe bătrîni în pămînt?" Zoli privește intens monumentul: însingurarea îi dă un colorit straniu, parcă piatra e vie, materia și visul, speranța, durerea s-au contopit într-un adevăr, și-ntr-un reflex al adevărului. „A, mama lui Izvoreanu?!" Și-aminti: în primăvară, pe o greblă de metal trasă de un măgăruș, sub coasta Teișului, de unde fuseseră scoase buturile de salcîmi: nu avea nici o greutate!... nu avea nici greutate!... Așa se gîndise, văzînd-o netezind cu grebla pămîntul pentru solarii. Cu capul băgat într-un sac de plastic, să n-o ude burnița. „Muncea mereu, deși fiu-său îi aducea aproape în fiecare săptămînă, cu mașina, cînd venea s-o vadă, ulei de floarea soarelui, pîine, pește, zahăr..." O zărise și printre bătrînii care cu o săptămînă înainte tăiaseră salcîmii de la marginea satului cu securile și scoaseră buturugile din pămînt, legîndu-le cu funii... Măgărușii înhămați, babele trăgînd și ele de frînghii, moșii retezînd rădăcinile... Aerul delira în jurul lor, înjurăturile curgeau, sudoarea le umezea cămășile: numai în monumentul eroilor din fața primăriei timpul încremenise, cu visele lui cu tot, care nu mai erau decît ale celor căzuți sub glie în războaie, cum scria în versuri poetul, pe soclu... „Unii zic c-ar fi vorba de-o muiere care umblă cu moartea prin sate... sau că moartea..." „Îi jefuiește pe cei omorîți?" „Dumnezeu știe?... Cine poate să știe cîți bani au bătrînii... sau ce averi ar putea ei să aibă prin case?... Averea țăranului era înainte pămîntul... Și se vedea, se știa... Mama lui Izvoreanu a fost și ea pe la închisoare... poate e o pedeapsă întîrziată, poate e o răzbunare pe fiu-său..." „De ce-a intrat ea la?..." „Nu-ți mai amintești? A rîs în ziua morții lui Stalin." Da, da, se-mbătase muierea cu țuică: își cumpărase de la țigani un căzănel de aramă, greu, de șapte kilograme. Se lăudase cu el, cînd venise văru-său Stăncioiu și-l luase în mînă și-i zisese: „fă, ăsta are fundul de plumb, d-aia atîrnă atîta.

S-au șmecherit balaoacheșii, pun aramă puțină, acoperă plumbul cu ea, cositoresc bine căldarea și-ți iau francii pe kil de aramă, cică... O să te-mbolnăvești de țuica ieșită din el..." Și l-a pus pe foc o zi și o noapte, cu apă, pînă s-a dezlipit arama și a căzut plumbul!... Și de bucurie s-au îmbătat toți, că scăpau de boala de-a lua plumbul din băutură... I-au prins pe sărdălani și le-au luat banii înapoi. La pușcărie i-au zis: „Constanțo, tu ai origine bună, bărbatul tău și-a lăsat o mînă prin Cehoslovacia, dar tu ai înfăptuit o crimă, tu..." Mai avea o șansă: da, să se educe... „Ce să fac?" „Să ne servești, să le bagi în cap muierilor cu care ești aci... ce este comunismul și să ni le spui pe cele care..." Dar ea știa despre comunism doar atîta: că n-o lasă să facă țuica decît pe furiș, la căzănel. „Înțelege, revoluția se ocupă de tine, nu vrea să te pedepsească..." Stătuse cîteva luni închisă; cînd ieșise, iubea revoluția, fiindcă pentru ea revoluția era o himeră. Avusese noroc cu Vasco Slabul, care era paznic la grădinile de zarzavat ale închisorii. El îi mai aducea mîncare de-acasă, pe furiș. Și-i plăcea să stea în mijlocul muierilor, ca un împărat, ele să pună varză în pămînt și el să le povestească... „Fetelor, în război, la București se respecta pauza de masă de la unu la trei... Beai o cafeluță, mîncai un mic cu Gogu Pană, mai puneai mîna pe o damicelă... Dar de ți se strica mașina, că eu într-o vreme am fost și șofer la... peste șoferi adică... Nu găseai pe nimeni să ți-o repare! La nemți, era altă poveste! Aveai nevoie de-o roată, de-o bujie. Nu-ți cerea nimeni nici o zapiscă, nu semnai nimic! Nici o birocrație, fetelor! Principalul — mașina să meargă!" Intrase și el la zdup, pentru propagandă hitleristă. Ieșise după o vreme, povestind cum căzuse cu un avion sovietic de vînătoare, undeva în Nord, pe un ger... „Era minus treizeci de grade... Ne-a suit într-o mașină, care s-a stricat... Eram cu încă unul, am luat-o pe jos prin zăpadă... Văzînd ăla că mi se taie picioarele de oboseală, m-a părăsit. Nici un umanism, bre, să mă salveze, ducîndu-mă în spate! Nimic. Și? Ce, era laș? Nu putea să mă care, era o beșină de om. Era un frig, ca de iad înghețat. Se lățea bruma peste ochi... Singura posibilitate ca să mă scape cu viață, era să se salveze el... să plece și să ajungă cît mai departe, să întîlnească oameni... Și-a întîlnit niște inși cu sănii trase de reni. M-au luat, m-au frecat cu zăpadă, m-au frecat cu gheață pe burtă... Am urlat! Deci eram viu, au zis. Și și eram: căci m-a apucat o dorință cumplită de a mă așeza în cur! Căci mi-era cald. Bine... O, doamne, toți erau rozalii la față, zîmbeau, cerul era ca fraga... Ce mai! Vedeam lumea în roz. Mi-a venit să mă așez pe spate... M-am așezat. Și de mă lăsau așa, așa crăpam, văzînd cerul ca fraga pîrguită, fericit! Fără să știi că în ger întîi îți îngheață apa din burtă... Lichidele, fetelor, povestea, venind din nou paznic la grădinile de zarzavat. Lichidele, din plămîni, din cap... Numai că ăia știau și m-au trezit din fericirea asta..." „Sămînța rea nu piere", a zis Constanța. Și el i-a amintit acum un an: „Fă, ai zis că sămînța rea nu piere, și iată c-am trecut și pe la leproșii din India, ăia ce poartă glugi pe cap, și nu s-a prins moartea de mine..." Același cireș albea în spatele primăriei... petalele sale căzute în țarcul pustiu unde copiii jucau fotbal cu o minge de cauciuc... Albinele bîzîiau în aer, luminoase. „De mai ținea frigul, chiar de înfloriseră pomii, n-aveam la vară poame, zise Diamantopol, urmărind privirea lui Zoltan... De nu se lasă cu căldură, albinele nu ies din stup, și polenizarea nu se face..." Dina se apropie, surîzătoare: și atunci fusese tot o zi de Paști, cireșii erau în floare! Vorbeau despre libertatea de a iubi. Tinerele trebuie să aibă o viață independentă. „Adică să nu se mărite, ca să nu-și piardă libertatea? Și babalîcii nici măcar să nu le întrețină cu bani, ei doar să se bucure de ele și să le lase părinților lor datoria de a le îmbrăca și hrăni și ține pe la școli, și de a fi responsabili de toate neplăcerile ce s-ar putea întîmpla..." „Of, părințele, îi spusese lui Tibor Antal, trebuie să înmormîntăm Vechea

Lume... obiceiurile proaste, cu mame moarte de frică, isterice... trăind în teamă pentru fiicele lor... Şi nu doar că fetele lor vor fi libere, dar că se vor pierde în această libertate..." Acum Dina era bine pudrată, se ţinea bine, nu i se vedeau anii. „Oare ar trebui acestei campioane a libertăţii să-i amintim că nu trebuie să abuzeze de libertatea altora?" întrebase Tibi, şi ea rîsese, privindu-se în oglindă, spunîndu-i că nu înţelege cum un bărbat nu vrea să se bucure de o metresă tînără, care să-i încălzească sîngele şi reumatismele. „De cînd e lumea, fetele au fost învăţate să fie virgine şi să nu se dea în stambă cu inşi mai bătrîni... mămicile tremurînd că fiicele lor pot să-şi piardă averea, pămîntul şi toate avantajele unei colivii aurite pentru o libertate singuratică.... Tu eşti trist, Tibi, închipuindu-ţi că sub apărarea libertăţii fetişcanelor, eu mă gîndesc să apăr ce-am desfiinţat noi prin lege, curvăsăria... Oare nu e un semn de impotenţă, dragule?" rîsese ea, ţinîndu-l în lesă pe Mozoc, cîinele care acum venea în urma ei, pe lîngă garduri, bătrîn, şchiop, mîncînd tot ce apuca în neştire, ouă roşii aruncate de copii, pîine, anafură, gloduri, căcaţi, aşchii, flori de cireş, vrăbii lovite cu praştia în zbor şi putrezite, ca o hienă. Doar instinctul foamei mai vieţuia în el, orb, restul... Părul îi căzuse, era murdar, bălos, ca jupuit şi ros de viermi. „Am auzit că te-a adus fie-mea cu maşina... Ce mai face?..." Îl întreba de Ortanza, de parcă Tamara nu mai exista. „Face culturism..." „Perfect, rîse ea, ăsta e antisportul fundamental... nu-i pasă de competiţii, e un scop în sine, numai pentru tine, şi nu un mijloc de-a realiza o performanţă care să te facă celebru... Ptiu!" El şi-o aminti pe Ortanza: chiar în dimineaţa cînd plecaseră cu maşina... o văzuse pe fereastră respirînd adînc, făcînd cincizeci de genuflexiuni, ridicînd bara cu haltere de douăzeci de ori, numărîndu-şi singură mişcările, comandîndu-şi singură... uitînd de lumea din jur, care o privea, el, adică Lucuţă, cabanierul... „Are o faţă de bătrînă, dar un corp de zeiţă, zise

Dina. Trebuie neapărat să se fardeze, ca să pară veșnic rămasă la optsprezece ani, hi, hi, hi..." „Atîția avea ea cînd l-ai pierdut pe Georgică?" Era tot de sărbătorile Paștelui, fuseseră trimiși să convingă lumea să nu se ducă noaptea la denie, să nu cînte în biserică și să nu mănînce pască... El era într-o manta de piele, lungă pînă în pămînt, călare pe o motocicletă, lîngă Fabian-baci, pe șaua din spate: cînd i-a văzut prima dată insul ce tot rînea bălegarul din grajd, a strigat: „Au venit rușii!" Și peste cîteva minute au intrat în sat șapte camioane pline cu muncitori de la fabrica de batiste, cîntînd un imn de slavă lui Stalin, învăluiți în praful drumului, cu șepci și bășți pe cap, tremurînd de frig. În dreptul școlii s-au oprit cu toții și Dina le-a zis: „Trebuie să contrabalansăm manifestația religioasă a țăranilor, dar să n-o stricăm..." Au venit două camioane cu tinere artiste amatoare de la ansamblul popular „Brazda păcii între popoare": două zile și două nopți au cîntat și-au dansat în fața bisericii cîntece și jocuri din folclorul popoarelor de pretutindeni. Lătrau cîinii pe la garduri, de răgușiseră. „N-ar fi fost mai simplu să se închidă biserica și să se interzică sărbătorile?..." o întrebă Zoli pe Dina. „O, tu ai rămas cu gîndul la acele vremuri... Nu, nu era mai bine, în constituție se garantează libertatea credinței... Dar ce-ți veni?" „De-atunci vă pricepeați, scumpă doamnă, la activități culturale... Corul ceferiștilor din Turnuvechi, cum mai răsuna el în noaptea Invierii... *Marșul partizanilor*... «Înfruntînd furtuni, spargem munți în pumni, Lupta noastră nu s-a sfîrșit, Pînă la unul o să piară, Dușmanii poporului...» Sau... Piesele într-un act, cu chiaburii pitiți între hambare, ca niște stafii... Și mai ales, concursul de motociclete..." Trei zile și trei nopți, între coruri, recitări și piese de teatru, avea loc în jurul bisericii, pe ulițele din jurul bisericii, un concurs nemaiîntîlnit de motociclete! Fabian-baci participa la toate clasele, de la motorete pînă la bivolițele de 500 centimetri cubi... Și cîștiga toate cursele, și de fiecare dată primea o nouă coroană de flori și o nouă cupă, aceleași de fapt, scoase din lada plină cu trofee, aflată într-un camion german cu prelată. Înnebuniseră găinile de atîtea pîrîituri de motoare și de mirosul de benzină...

„Hai pînă la Vergina, s-o vezi, zise Dina. E pe moarte, nu se mai mișcă din pat...“ Intrară în casă la Vergina, împreună cu Diamantopol. „Bună ziua“, zise Zoli. „Bună ziua“, îi răspunse bolnava, fără să ridice capul de pe căpătîi, ținîndu-și de mînă nepoțica, fata Ionichii... „Ce mai faci?“ o întrebă Dina. „Bine, chiar acuma vorbii cu Cornel... Plecă la cules de urzici, îi e dor și lui de-o zamă de urzici cu orez... zice că au fier, și fac sînge! O avea! De te dai cu ele pe la coate, nu-ți iau ele reumatismul? Ți-l iau!“ zise, apoi tăcu minute în șir, privind pe fereastră cum se legăna o mierlă neagră în mărul albit de atîtea flori. „Vrea să moară, îi șopti Ionica lui Zoli, chemîndu-l în bucătăria de vară. Nu-și mai găsește nici un rost...“ „Cornele! strigă Vergina, adu din beci niște vin, că ne veniră cunoscuți... Și niște ouă roșii să aduci! strigă, mîngîindu-și nepoțica pe frunte, cu ochii tot spre mărul parcă nins... Cornele, și niște carne de miel, să nu uiți!“ „Asta e, tot îl strigă, vorbește cu el... și el e mort de cînd eram eu mică, a căzut între Ocna-Mureș și Turda, în lupte... Asta e, vrea să moară, de vorbește cu el, e ca și dusă acolo, e ca și în rai, de nu-și dezlipește ea ochii de pe mărul ăsta încărcat de flori...“ Intră și doctorul Sebastian Voiculescu. Dina se apropie de el și-i șopti: „Vorbește cu morții, pe noi nici nu ne vede... Îi e imposibil să ne știe, să ne audă, să ne vadă, să vadă adevărul, realitatea, realul, e doar cu...“ Zoli își aminti de Constanța Izvoranu: cînd fusese eliberată, tăiase două rațe și două gîște, de bucurie! și Dina zisese: „E fericită, fiindcă lupta ei s-a încheiat! Con-

Distanța a cucerit victoria împotriva ei însăși, ăsta e adevărul, cu gîștele și rațele, asta e realitatea..." Dar pentru Vergina ce mai era această realitate? O lume a aparenței, după Tibor Antal: realul nu mai avea nici un sens, ea știa că boala ei este necruțătoare. „Profesore, zise Dina, Tibi crede că noi... și cerul... și albinele... că realul nu mai are pentru ea nici un sens... că e gol de orice sens pentru sufletul ei..." „Cornele, începu să rîdă Vergina, cuprinsă de o mare veselie, oamenii ăștia nu știu cum se pune porumbul în pămînt... Ei bagă termometrul în brazdă! se miră ea, cu fața luminată de o liniște nebănuită. Și noi cînd semănam? Ai dreptate, cînd înflorea mărăcinele... Ei, inginerii ăștia, cu tractoarele lor... Da, da, și cînd înflorea salcîmul! Cînd cînta răcănelu, Cornele! Ne tăvăleam pe bătătură, pe sub car, să-ți meargă bine tot anu... Ion al lui Beteagu s-a tăvălit printre roți, prin praf, pînă s-a belit la frunte! rîse ea. Ce frumos e salcîmu ăsta albit, Cornele!" Ionica plecă pe bătătură, plîngînd. „Pui porumbu cînd e cald pămîntu. Ai bătrîni fumau o țigară pe brazdă, și dacă nu răceau la noadă, semănau... Ei aveau mai multă minte în cur, decît au inginerii ăștia în cap", rîse ea, pînă fu gata să se înece. Ea nu-l vedea pe Dumnezeu și nu vorbea cu el, ea vorbea cu bărbatul ei, mort între Ocna-Mureșului și Turda în toamna lui 44... Dumnezeu ar fi trebuit să coboare din cerurile lui, către ea și către oameni, dacă voia să-i întîlnească: oricum, Vergina nu se gîndea să urce spre tării, era prea slăbită de boală, și prea curat își trăise viața, ca să mai ridice măcar mîna acum și să-și facă peste piept cruce, chemînd ajutor, miloștivindu-se...

„E neîndurătoare, neiertătoare cu Dumnezeu", se făcu Dina palidă. Și așa și era. Zoli își aminti de ziua cînd insul care făcuse războiul cu bărbatul Verginei pînă pe lîngă Turda... și venise după ani de zile să le spună alor lui Cornel unde era Cornel îngropat... insul care nici nu se știe de unde era, și de era cioban, sau curelar, sau cizmar, sau ce?...

insul care de pe grămada cu gunoi zisese, cînd se pierduse Georgică: „bagsamă ţăranu...“ Dina îl pierduse pe Georgică beată, după trei zile şi trei nopţi de concursuri de motociclete , de piese de teatru şi coruri... Uitase că pe Georgică îl luase un ins să-l culce. Şi cînd începuseră să-l caute cu motocicliştii şi cu dansatoarele... din casă în casă, prin poduri... Georgică era lîngă conacul de vînătoare a lui Max, într-o şură, bea lapte de oaie, şi-o aştepta... Cum şi fusese înţelegera cu Dina... Dar ea uitase, de atîta... Şi cînd insul a apărut ţinîndu-l în braţe pe Georgică, adormit, învelit într-un suman... l-au luat pe sus, că era omul sumanelor negre... „Pe omul ăla nici acuma nu se ştie precis cum îl chema... şi cine era... şi de unde“, îi şopti Zoli, Dinei. „Care om?“ „Tot dăm vina pe stalinism, dar noi...“ „Ce vrei să spui?“ veni Dina lîngă el, în bucătărioară, lăsîndu-l pe Voiculescu în cameră, pe un scaun, ţinînd-o pe Vergina de mînă, împreună cu nepoata ei... „Scopul scuză mijloacele... Teroarea, un mijloc de guvernare, zicem azi... Lenin avea nevoie de teroare ca să cîştige războiul civil? cum scriu reacţionarii capitalişti? El a pus accentul pe un centralism care să transforme societatea cu mijloace... Atunci am auzit pentru prima oară, din gura dumneavoastră: Lenin a spus la al treilea Congres al consomoliştilor: Morala este tot... tot ce contribuie la distrugerea societăţii vechi, fondată pe exploatare.“ Ionica veni cu ouă roşii într-o strachină, pe o tavă cu carne de miel friptă, pîine, vin, pahare... Le puse pe masă. „Ciocniţi“, zise. Ei luară cîte un ou în mînă, stingheriţi. „Avem noroc cu mămica, e cuminte, zise, punînd vin roşu în pahare. Ce-au păţit ai lui Argint cu muma lor... Că era bolnavă şi bătrînă, şi nu se mai sătura, mînca orice, ouă din cuibare, usturoi, cu pumnu, boabe de fasole, fura carnea din strachina copiilor, băga în gură şi înghiţea iarbă, frunze de dud, nasturi, se temea că moare de foame, era ca Mozoc al dumneavoastră, doamnă Dina..." Din cameră se auzea cum Voiculescu, o întreba pe Vergina dacă îi este sete... „Nu mi-e sete, domnule doctor." „Trebuie să-ți cumperi niște sandale noi..." „Ce să fac cu ele, domnule doctor..." „Să te urci în tren și să mergi pînă la Cluj, la fratele dumitale..." „Nu mă duc, că nici el n-a venit la mine nici acuma..." „Te duci și-i duci niște nuci..." „Nu m-am dus eu nici pînă lîngă Ocna Mureșului, să văd locu unde e îngropat Cornel..." „Cu Sebastian vorbește ca între oameni... îl cunoaște, zise Dina. El o îmbărbătează... îi dă sfaturi... Și ea nu știe că el are poate nevoie de mai mult ajutor... că e tot plin de cancer..." „Cînd o să vin săptămîna viitoare, să-mi faci niște ciorapi de lînă..." zise Sebastian. „Vă fac, domnule doctor, că avem oi bune..." „Parcă și-ar dori niște ciorapi pentru cînd l-or băga în mormînt, să nu-i fie frig", zise Dina. „Prostii, vrea să-i facă o bucurie", zise Zoli. „Toate sînt prostii, Zoli..." „Omu-i cu moartea după cap, zise Ionica și-i îmbie din nou să mănînce ouă roșii. Pămîntul te naște, pămîntul te crește, pămîntul te mistuiește... Așa a pierit și... pe lîngă Turda, așa s-a dus și insul ăla..." Dina iarăși se albi la față. O privi pe Vergina cum vedea cu Sebastian: de Dumnezeu nu-i era frică, era neîndurătoare cu el... „Zoli, îți amintești, atunci, în biserică..." Își amintea: insul era întins în sicriu, gîtul i se vedea roșu de sînge... și ea, Vergina, urlînd la icoane: „Dacă ești aici, Doamne Dumnezeule, ieși și răspunde! Ieși, altfel te scuip în față, îți zgîrii ochii alor tăi... că și Cornel, și omul ăsta... Doamne, dacă ești, ai curajul și răspunde..." Ce mai zisese, cum îi mai spusese?... „Ciocniți ouă roșii", le zise Ionica, punîndu-le strachina în față... „Cristos a înviat", zise Dina și ciocni „Adevărat a înviat", răspunse Zoli.

3

Insul a intrat în cîrciuma din Vinerea de Sus, după ce bătuse la ușă, fără să fie auzit, și a zis: „Veniți repede afară!“ Luase foc vreo casă? Își spărseseră iarăși capetele țiganii ce se mai bătuseră cu o seară înainte lîngă lac? Au ieșit după el, repede. Insul a ridicat mîna către cer și a zis: „Priviți!“ Era o stea luminoasă, pe deasupra brazilor vineți de atîta întuneric. „Îți bați joc de noi, ori ești pilit?“ „Tovarăși, a suflat insul spre ei, miros eu a vin, a rachiu?“ Nu duhnea a băutură. „Ești ieșit de la nebuni?“ „Vă rog să mă ascultați cu atenție: ieri-seară steaua asta n-a fost în locul unde-o vedeți“ „Și unde-a fost?“ „N-a fost nicăieri... pe cer... Sau nu știu unde-o fi fost.“ „Dragul meu, meseria noastră nu este să numărăm stelele de pe cer. Ți-ai greșit adresa. Noi veghem asupra liniștii publice.“ Au intrat din nou în cîrciumă. Paharul sîngeriu, transparent, cu gura în jos, pe tava rotundă, de argint, strălucea. Umbra paharului — ca o prelungire a lui prin metal, străpungînd tăblia mesei, spre centrul pămîntului, ca o osie de sînge a lumii. Lumea se umpluse cu nebuni. Cu o seară înainte venise un năuc cu barbă albă, ca un Moș Crăciun de operetă și-i întrebase: „Auziți?“ „Ce?“ „Ascultați mai atent!“ „N-auzim nimic.“ Sufla doar vîntul prin brazi. „N-auziți cum gem țăranii că mor de foame?“ Era un chiabur, un provocator, un legionar, un fascist. Fusese și ceva pe la curtea regală. Luat din scurt, povestise despre neliniștea care-l perpelise pe Mihai săptămîni în șir: după doi ani cît fusese ținut arestat la ruși, Antonescu fusese adus la București și judecat... Dacă începuse procesul, înseamnă că în țară comuniștii ajunseseră să țină în frîu puterea, se lamenta regele, văzîndu-se dat la o parte, ca putere de decizie, și totuși pus să se pronunțe în fața națiunii asupra soartei mareșalului... De-i comuta sentința la moarte în închisoare pe viață, i-ar fi mulțumit pe unii, dar pe alții i-ar fi dezamăgit că-i lua apărarea celui care alături de nemți dusese România în pragul prăbușirii, și pe care el îl arestase, luîndu-i puterea... Ce se-ntîmplase între timp, de-l apucase mila de Mareșal? Cu toată grandoarea ambițiilor sale, Antonescu în tot ce întreprinsese fusese condus de grija sa față de țară? O undă de regret îl îndemna să-l ierte? De ce? Recunoaștea în sinea sa că greșise?... Cînd?... Era de acord cu declarația lui prin care voia să se apere, că dacă nu ar fi ajuns la o înțelegere cu Hitler, România ar fi devenit un protectorat german? La 17 Mai, Antonescu, împreună cu Mihai Antonescu, Vasiliu, Pantazi și alții... a fost condamnat la moarte. Mihai încercă să-i salveze pe toți, spunînd că războiul se terminase demult și că în conștiința națională pedeapsa capitală era privită cu... și nici constituția nu admitea pedeapsa cu moartea, în timp de pace... Da, dar crimele fuseseră înfăptuite în timpul războiului. Da, dar el, ca rege, mai putea fi împotriva sentințelor la moarte din timpul războiului. Da, dar Antonescu și ai lui meritau moartea, la fel cu criminalii de război germani. Da, dar o să se spună că el nu dă dovadă de clemență, fiindcă Antonescu l-a umilit, cît timp nemții au fost în România, și un rege nu se răzbună! Da, dar toți condamnații au făcut cerere de grațiere. Da, dar Antonescu, nu. Da, dar pentru el a semnat avocatul său. Da, dar cine este cu el, este alături de colaboraționiștii germani. Da, dar ar trebui grațiat, ce-o să spună istoria... Da, dar istoria o să fie dreaptă, o să-i cîntărească greșelile... Da, dar englezii și americanii acum nu fac nici un pas să-l salveze... Da, dacă nu există nici o soluție ca să fie... Și n-a semnat comutarea pedepsei... „Oameni buni, soarta lumii depinde, vă rog să mă credeți, de steaua asta pe care eu am descoperit-o pe cer!“ „Și ce vrei?“ „Să anunțați mai sus“. „Cît de sus? „Pînă la București, pînă la Moscova. Imediat, mîine e prea tîrziu...“ „Se prăbușește pămîntul?“

„E tîrziu! Se duce!“ „Unde se duce?“ „Nu știu, și n-o s-o mai vadă nimeni.“ „Stelele stau mai multă vreme în locul în care răsar, o s-o vedem acolo și la anu, și cînd n-o să mai fii tu...“ „Nu, mîine n-o să mai fie! Nici ieri n-a fost!“ Turlele de aramă ale foișorului lui Max Spielmann străluceau coclit în lumina stelei lui Dumnezeu... Prin lumina rece, proiectată pe zidurile de cărămidă roșie ale grajdurilor, trecea în zbor o rață măcăind, aruncată din șanț de Firică Porcu. Insul venise lîngă Dina și-o prinsese de mînă. „Ajută-mă!“ Ea nu se clintise din loc. El o mai prinsese încă o dată de mînă, cu o încredere copilărească: poate fiindcă femeia dă viață altor vieți și e atît de conștientă de ce este moartea... L-au băgat în beciul cîrciumii.

Bunica lui Zoli stătea întinsă pe pat, tăcută, cu ochii deschiși, privind pierdută în tavan, ca și cum ar fi așteptat să se deschidă tavanul și cerurile și un înger să coboare bătînd din aripi și să se așeze lîngă ea. O păzeau rudele să nu moară fără lumînare aprinsă. Trăia singură, bătrînul murise demult, copiii se împrăștiaseră în lume, pe la casele lor, nepoții aveau viața lor. Mai avea neamuri în sat — ele o păzeau, și de cînd încetase să mai mănînce, veniseră și vecinii s-o păzească noaptea, să nu plece în altă lume neluminată de lumînare. „Aseară au prins-o în Vinerea de Sus pe muierea care sugruma bătrîni, zise Dina, încet. Au băgat-o în beciul fostei cîrciumi...“ „De unde știau ei că ea e?...“ „După semne... Blondă, borțoasă, îi răspunse Dina lui Diamantopol. Am întîlnit-o și eu zilele trecute prin Turnuvechi, dar n-am fost sigură că e ea...“ Bunica lui Zoli respiră horcăit și văduva lui Lăzăreanu aprinse o lumînare și i-o puse în mîna dreaptă: să-și lumineze drumul, de-o pleca în... Zoli ieși în curte, să n-o vadă murind. „Aiureli, zise Diamantopol. Dai vina pe-o nenorocită... Mor ei că nu mai au zile, oameni bătrîni, singuri, bolnavi, părinți părăsiți...“ „E o vagaboandă cu burta la gură, o cerșetoare, capabilă de orice...“ „Nu da vina pe... Mai bine să ne uităm la țăranii ăștia... Ei duc în spinare toată pîinea care se face...“ „O, pîinea țării! Mai lasă-te de patetisme, Diamantopole!“ „Atunci o să fiu mai concret. Ce pensie are muierea asta care trage acuma să moară? Una sută douăzeci de lei... Din asta se poate trăi?“ „Are nepoți, Zoli îi mai trimite...“ „Lasă astea. Ea primește șase poli pe lună și un lătrău ce bate cîmpii la televizor, ca Logofet, ia cîteva mii... El are altă burtă?“ „Iarăși simplifici. Valorile sînt diferențiate în societate...“ „Cine produce gogoși?... Cîți copii au mai intrat de-aici la facultate în ultimii cinci ani?“ „Nici nu mai sînt, c-au plecat la oraș...“ „Dar vara vin pe-acasă, la bunici, și s-au născut aici... Nici unul. Dar intră africanii...“ „Apropo, ai auzit de un lepros care s-a sinucis?... Era cu blonda asta, cred, sau c-o altă tîrfă blondă...“ Ionica plecase să aducă sfeșnicul de la biserică. Văduva lui Lăzăreanu adusese din bucătărie un pahar, să pună în el lumînarea, de-o muri... „Ce faci cu paharul?“ „Să ținem lumînarea aprinsă în el, pînă o s-o punem în sfeșnic“. „Taci, fă, că nu-și dădu sufletu, ieși afară cu el...“ Se umpluse curtea de bătrîni și de babe: așteptau să vadă ce face Mărița lui Oaie, bunica lui Zoli... Trăgeau din țigară, bărbații, așezați pe un salcîm doborît lîngă magazie: se întindeau, le făcea bine soarele, le încălzea oasele. „Ieșiră ca muștele primăvara“ — trecu văduva lui Lăzăreanu printre ei, cu paharul gol în mînă. „A, uite-l și pe Apăchioară!“ Toți priviră spre poartă, ca de o glumă bună: al lui Prodan îi dăduse peste mustăți văduvoaiei, că-l omorîse pe șeful bufetului... Dar Apăchioară chiar intra pe poartă, cu o cîrjă în mînă, scuturîndu-se întruna, ca de pureci, cum îi era obiceiul. „Ce făcuși, mă? Inviași?“ „Cred c-am înviat, auzindu-te cum te bucurai de moartea mea“, zise Apăchioară. „Păi, mă, nu erai tu în sacul de îngrășăminte chimice, mort, ca un căcat?“ „Oi fi fost, se scutură iarăși Apăchioară, dar m-am scuturat de moarte..." Rîse şi trase pîrţuri de înveseli toată adunarea. „Nu te mai scutura de beşini, că ne iei aerul şi crăpăm!" „N-apuc eu clipa aia", zise Apăchioară şi o ciupi pe văduva lui Lăzăreanu de buci şi-şi frecă mîinile şi ceru o litră de ţuică, să se dreagă după moarte...

„Şi mamă-sa-i zice: «Ieşi, mă, afară, că ţi-oi da mere şi pere.» Şi el: «Ba.» «Ţi-oi da automobil.» Şi el: «Ba.» «Te-oi trimite la băile de la Amara, sau la Sîngeorz, să bei ape bune pentru ficat, de-i suferi cu ficatul de prea multă băutură.» Şi el: «Ba.» «De ce nu vrei tu să vii pe lume? Ce nu-ţi place? Împotriva cui te pui?» Şi el speria lumea cu urletele lui, o lovea pe mumă-sa în burtă cu călcîiele. «Ba, ba!» «Ce perspective vrei, omule?» Nu ajungeau la nici un rezultat. Chirăia în burta ei. Îl poartă biata femeie în ea de nu se mai ştie cîte luni." O găină cotcodăcea în cuibarul din podul grajdului. De atîta lume, gîscanul îşi apăra puii, sîsăind. Apăchioară o luase pe genunchi pe văduva lui Lăzăreanu, ca să arate că nu-i păsa de ce vorbea lumea şi că el cu muierea pe care o ţinea acum cu mîna stîngă pe sub ţîţe aveau să meargă împreună spre ziua cînd drumurile lor se vor despărţi în mormînt. „Speria natul cu adevărurile lui..." „Ce adevăruri, mă?" „Că nu e sare, că nu sînt scobitori, că nu se găseşte hîrtie igienică", rîse Apăchioară şi-şi puse căciula pe cocul văduvoaiei, — şi atunci se văzu clar că el avea două capete pe gîtul lui, unul mai mare, primul, cu urechi şi cu nas, cu gura cu care vorbea, şi un altul în creştetul primului, ca o gutuie uriaşă, ca un cucui, ca un neg fioros, negru. N-o mai auzi aproape nimeni pe Dina, cînd spuse că blonda purta în pîntece copilul unuia de-aici... care-o şi căuta... să-şi vadă visul cu ochii, puradelul... care n-avea să prindă viaţă în vecii vecilor amin... Care chirăia, că e fals totul... tot ce-a ridicat şi-a gîndit tac-su... de cînd munceşte şi e în putere... de peste treizeci de ani... Apăchioară o luase pe văduvoaie în braţe şi intrase cu ea în magazie şi-o întinsese pe grîu, şi se înfundase cu ea în grîu, acoperiţi de grîu, să vadă toţi bătrînii şi cîrcotaşii că el şi cu ea o să rămînă mereu îmbrăţişaţi şi învăluiţi de dragostea care-i legase toată viaţa şi-avea să-i ducă în moarte tot aşa, împreunaţi... Curcanii îşi umflau penele şi-şi roteau cozile, gălăgioşi printre porcii care scăpaseră din coteţ — şi Zoli aproape îngheţă, nu pentru ruşinea văduvei lui Lăzăreanu, care nu exista, de fapt, şi nici că în casă bunică-sa trăgea să moară, şi nici fiindcă bătrînii se holbau prin uşa magaziei şi behăiau gata să le plesnească inimile de rîs, ci pentru că aproape vedea cu ochii lui cum în cele două căpăţîni ale lui Apăchioară se închegau pofte de porc şi orgolii de curcan, instinctele unui animal ciudat, jumătate pasăre nezburătoare şi jumătate vier rîmător, se uneau cu visele acestui bicefal, exact ca în seara cînd la Vinerea de Sus apăruse insul ce văzuse o nouă stea luminînd pămîntul şi Lucuţă strigase să i se dea un punct de care să se sprijine, ca să răstoarne lumea şi să nu se mai zărească nici o stea, şi Dina îi spusese că nu-i dă un punct, îi dă un om, cu care să răstoarne universul: şi-l împinsese pe Apăchioară în faţă, scos din dulap, ca de la naftalină, unde-l ascunsese ca să nu-l treacă prin cuţit Lăzăreanu, paznicul de la fostele case de curve din Turnuvechi ale lui Max Spielmann... Apăchioară conducea pe atunci brigada de constructori care înălţau monumentul închinat lui Stalin, lîngă Podul de piatră: de cinci luni săpaseră pămîntul, turnaseră cimentul piedestalului pe care avea să fie pusă statuia sculptată în marmoră neagră de Adalbert Tolan... şi nimeni nu ştia munca lor cît mai avea încă să dureze şi cît va fi de uriaş complexul monumental... „La ce te gîndeşti, Zoli? îl întrebă Dina, venind lîngă el. La... povestea cu tatăl care-şi caută soţia... şi fiul... şi n-o să-i ajungă niciodată?... Doar poveştile despre ei o să le afle... Basme, Zoli! Basmele din capetele oamenilor, şi din capul tău! Disperarea ta... că n-o să-i vezi... şi el n-o să se nască... Ar trebui să te băgăm la nebuni, de te-am lua în serios... Dar nici tu nu te iei... Copilul... spiritul timpului... Basme! Tatăl lui Făt-Frumos! Da, mişto poveşti. Numai că irealismul acestui personaj-fiu... ca şi irealismul întregii poveşti, cum a rîs ieri Logofet..." „Eu mă gîndesc la altceva, doamnă, mult mai concret." „Te ascult", zise ea şi-l luă de braţ şi plecară prin grădină, privind gutuii înfloriţi. „Cînd m-a adus Ortanza aici cu maşina, după ce-am dormit o noapte la cabană... pe drum ne-am oprit în faţa unor scări care parcă urcau spre cer, din ciment, grele... către un piedestal gol... E tot ce-a mai rămas din statuia lui Adalbert Tolan... distrusă, trasă cu douăzeci de perechi de boi... Un piedestal, ca un simbol al căderii..." „Sau... ca o măsură de conservare a cimentului... pentru un alt Stalin! Timpul se unifică... diversificat cum e, al speranţelor, aspiraţiilor omului, timpul social, politic, biologic... se unifică într-o istorie, într-un om..." „Da, ca în Apăchioară". „Şi ca în tine, Zoli".

4

Popa iese la marginea satului îmbrăcat în hainele lui sfinte, cu cădelniţa în mînă. Paracliserul vine în urma lui, cu căldăruşa plină cu apă în mîna stîngă, cu crucea în dreapta. Ajung lîngă fîntîna lui Lăzăreanu: pe cumpănă stau zeci de rîndunici. Mozoc trece ca orb prin mijlocul drumului spre silozuri. Popa se opreşte la marginea izlazului şi începe să-l cădelniţeze: un miros puternic de tămîie umple iarba proaspătă. Popa cîntă pe nas ceva ce numai paracliserul pricepe, apoi se închină în faţa depărtărilor, ca şi cum cerul ar fi un altar, îngenunche şi-l roagă pe Dumnezeu să binecuvînteze iarba. Stropeşte cu stebla de busuioc, luată din căldăruşă, pămîntul din jur-împrejurul său şi pleacă mai departe spre pogoanele semănate cu grîu şi porumb. Binecuvîntează, trecînd printre grădini, roşiile şi usturoiul, ceapa şi ridichile, legumele toate, pe rînd, dovlecii, castraveţii, florile, ochiul boului, moţul curcanului, toate cele văzute, răsărite, şi cele nevăzute, din cuiburile lor... Lîngă eleşteiele cu peşte, binecuvîntează apa şi crapii, şerpii, ştiucile, broaştele, plăticile... În urma lui şi a paracliserului vine ursul Serafim, fără zgardă, mirosind aerul cu nările, mîncînd mere scoase din buzunarul cusut sub sutană... Preotul intră în grîu, îngenunchează, şi binecuvîntează, cîntă, stropeşte cu stebla de busuioc pămîntul şi-l binecuvîntează, şi binecuvîntează şi roadele sale. Binecuvîntaseră porumbul şi floarea-soarelui şi Diamantopol îi spune lui Zoli că, pentru părintele Ioachim, tot pămîntul e o biserică. Vara binecuvîntează şi fluturii. „El e un om împăcat: ce vrea şi ce ştie, ce crede, aia face. Dar eu? Diamantopole, îmi spun, ai învăţat la şcoală o escrocherie colosală: biologia proletară, inventată de Lîsenko, genialul, care i-a băgat în buzunarul de la ceas pe toţi geneticienii lumii. Ai învăţat nişte principii aberante ale lingvisticii, socotite şi ele ieşite din capul altui geniu al omenirii. Ai trăit între genii, ca între zei, ziarele erau pline cu mutrele lor, cu decoraţiile lor, cu declaraţiile lor, ai fost contemporan cu ei — şi viitorul arată că totul nu era decît o năzbîtie, o epocă a năzbîtiei. Şi efectele? Nu doar în economie, în structura socială. În oameni, cum apar? De unde vine această apatie atît de răspîndită? Iese ţăranul în cîmp dimineaţa să culeagă porumbul? Nici rodul muncii sale nu-l interesează. Cu cît rămîne recolta mai mult în cîmp, el poate fura mai mult. De ce a devenit un hoţ? Bunica ta fura zilnic o traistă cu porumb de pe cîmp. Un fleac, de fapt. Dar ea ştia că fura. Şi eu, şi alţii. Şi nimeni nu face nimic. Intră în atelierele de reparat tractoare, în fabrica de basmale, în fermele de porci, aceeaşi mare nepăsare. Şi rezultatul? Un leu şi jumătate cinci ridichi pe piață. Ce vreau să spun? Că apare corupția, pentru un kilogram de brînză, sau de carne, pentru fleacuri. Și în locul economiei principale a apărut o a doua, secundară... Vrei un parbriz? Nu este. Am dat bacșiș, l-am găsit. Apare o societate, ca să-i zic așa, paralelă, nouă... Anestezicele, medicamentele, paturile, toate sînt ale statului! dar nu ajungi la ele dacă nu dai șperț, ca să nu-i spun bacșiș, medicilor, chirurgilor, surorilor... Vrei o mobilă? Scoți suta... Și oamenii muncesc nu opt ore, douăsprezece, și Dumineca, uneori. Atunci unde e dreptatea pentru care a luptat clasa muncitoare? l-am întrebat pe Ilie Dragomir. Teroarea oarbă a dispărut, dar a apărut o nepăsare oarbă. Și mai e ceva: eu mă simt albit pe dinăuntru. Te-ai ocupat tu de Dora, de viața ei, de moartea ei? Sau de profesorul de educație fizică, ajuns cioban, și apoi intrat la pușcărie pentru că s-a presupus că e plin de aur? Astea nu se petreceau în timpul stalinismului, ci sub ochii tăi. Și în loc să-ți vezi de funcția în care ai fost încadrat, ți-ai luat coada la spinare, și-ai ajuns și în satul bunicilor... Cumva, te înțeleg. Miracolul care-l trăiești te întinerește: Varvara și Dora, Vergina, văduva lui Lăzăreanu, Apăchioară, Tamara — în lumea acestor păpădii, acestor ființe inferioare, ca funcție măcar, căci nu ești un prost să-i socotești întîrziați mintali... între acești oameni bătuți de Dumnezeu și de istorie, găsești, în sfîrșit, adevărul... Violența și gingășia, scleroza, boala, moartea, beția sexuală, nerușinarea, cearta... dar toate acestea sînt autentice, îți zici, și sînt altceva decît minciunile cu care te-ai obișnuit, cifrele false, bărbile false, cu care umblă grangurii pămîntului, și cu care ai umblat și tu... Ceruri de lumină, foșnind, timpul, curgînd, alunecînd... Omul are și moarte și viață. Da. Cine vede nașterea, vede și moartea. Trăim în mijlocul unui cerc, băgat în alt cerc, înconjurat de alt cerc. Dacă cercul înseamnă imaginea perfecțiuni, e bine. Dar cînd nu e așa, cum să ieși din ele, cum să le rupi? Cunoști celebra scenă, care a devenit banc... În timpul războiului, nişte soldaţi ai unei puteri, nu spun care, văd într-o cameră un june cu o jună. Intră, pun mîna pe ea. Fac un cerc cu creta în jurul tipului şi-i zic: de te mişti, te împuşcăm. Şi tot regimentul se perindă... Şi pleacă! Ea: laşule, porcule, n-ai făcut nimic, ai stat nemişcat... El, rîzînd: de-ai şti de cîte ori i-am păcălit şi-am scos piciorul afară din cerc! Da, domnilor şi doamnelor, vorba lui Tică, să ne gîndim la acest banc trist şi oribil! Mă uit la Apăchioară: el zicea: aşa cum ne învaţă marxismul!... El de cîte ori n-a scos piciorul afară din cerc, de cîte ori n-a păcălit el istoria? Nu el i-a făcut cunoştinţă Dinei cu comisarul iubitor de icoane pe sticlă? A ajuns deputat regional în locul lui Dan Damian, deputat, axul veritabil al balanţei, axul dintre putere şi cetăţeni... Am ceva împotriva lui? Am. N-o să-l uit cum se învelea el în drapel roşu de 1 Mai şi cum mergea călare, cu un steag roşu în mînă, în fruntea convoiului de care şi căruţe care cărau cherestea şi ţigle şi cărămizi pentru monumentul ce nu se mai termina, de părea fără sfîrşit... Culoarea roşie, a sîngelui, a jertfei, dar şi a sufletului, a interiorului omului... Da, n-am uitat: eu sînt albit pe dinăuntru, bătrîn. El e viu, coţăie într-una: omul cu trei capete. Tirania cercului mă face mereu să-mi amintesc de el. Îţi aminteşti de gîtul însîngerat al insului care văzuse o stea nouă, în Vinerea de Sus? Adevărul ce-l spun, ţine de ceva real, de-o amintire a mea, sau e o invenţie, o ficţiune? Alunecă adevărul peste ficţiune, şi invers, parcă. Dar nu contează. Esenţa este aceeaşi. În mijlocul cercului, înveliţi în cercuri, parcă de-un mileniu... Dina şi fie-sa Ortanza-Zizi, amîndouă schimbînd, parcă, cearceafurile acelui cavaler cu cizme şi cu grade lucitoare, de parcă ele ar fi avut un singur trup, pe care şi-l pasau una alteia, pe rînd, pentru plăcerea unui singur bărbat, atunci... Şi pentru ce? Nici măcar pentru putere, ci pentru o plăcere efemeră, ce voiau să fie şi şi credeau că poate fi eternă... Şi dacă acuma spun că mi se usucă aerul în gură cînd le văd, cînd le aud... și și cînd Lucuță, sau Apăchioară, sau alții, din acest cerc ce ne înconjoară... Gogu Pană îmi zice: «erorile n-au schimbat și și nu puteau schimba natura societății socialiste și fundamentele ei teoretice și politice...» De la tine mi se pare că a învățat această formulare, dintr-o discuție ce-ai avut-o cu Ilie Dragomir. Dar de-i așa, te-nșeli: o asemenea afirmație care aduce un aer de infailibilitate... chiar și ție... interzice analiza adevărului și... Tu vrei astfel să-ți justifici clipa de față, prezentul? Nu-mi răspunde. Să nu mă întrebi dacă astea sînt sentimentele mele, sau și ale altor cetățeni. N-o să-ți răspund. Și nici nu contează. Dar nu conta pe-o asemnea viziune asupra istoriei... pe o istorie fără memorie..."

„Adevărurile sînt simple, Diamantopole. Și cuvintele în care trebuie spuse, tot simple să fie... Fasolea se culege de dimineața, pe răcoare, să nu se scuture boabele. N-am uitat. Femeile tecuiau fasolea, luau tecile și le băgau în saci. Și vrejii tot în saci. Bunică-mea, astă-vară, sacii cu teci îi trimitea la sediul cooperativei. Boabele, cîte puteau duce pe oblanic, pe cap, în sac, acasă. Prin vie era iarba cît omul. Nu te vedeai de ea. Ceapa au tăiat-o cu coasa, au cosit-o, ca să dea de ea — atît era de înecată în buruieni. «Nu se rentează să muncești, Zoli, mi-a spus bunică-mea. Una zic ăștia primăvara cînd dai iscălitură pe acordul global, și alta iei toamna. La grîu: mai suplimentați, fraților, zece vagoane, zice județul. Apoi mai cere cinci. Apoi încă două. Încă unu. Nu se rentează să muncești, nu iei nimic pe truda ta. Se duc oamenii în cîmp? Se duc. Dar se umple de grîu președintele, contabilul, inginerii, șoferii, cei care au mașini, atelaje, iar noi ăștia, cu sapa, bătrînii, hodorogii, mai ciupim, mai ciugulim și noi ca brăbeții... Și ei fură, ca să poată trăi, îmi spunea...» Am simțit înainte de această stare... economică, o mare însingurare, Diamantopole. Bătrîni singuri, părăsiți, da... Cu o mare nevoie de a se spovedi... Ca şi tine, care eşti tot ca un bătrîn. Bunică-mea se simţea legată de un pămînt care nu-i mai aparţinea. Ţăranii... Şi ce puteam să-i spun bunicii? Că difuzează, măi tovarăşi, informaţii calomniatoare? Altora le-am spus, de multe ori diferenţa dintre critică şi calomnie rămînea la aprecierea mea... Dar Gogu Pană nu minţea, dovadă sînt chiar eu... şi el... şi Ilie Dragomir, care visează de cînd îl ştiu instaurarea unui stat al dreptăţii. Dar uneori... şi mai demult... Bunăoară Bălcescu! Avea un cap mai mare — plin de idei, nu? — decît aripile cu care, deschise, să-şi ducă planurile la îndeplinire..."

„Şi tu, Zoli? Te-ai băgat la început, tînăr fiind, în faţă, ca între coarnele berbecului, dacă timpul s-ar putea asemui cu un berbec. Îţi plăcea să auzi, să vezi, să te baţi, să stai în fruntea timpului... Şi? Din capul, din ochiul... ai ajuns în coada lui, ca un purec în coada... Sau ca o căpuşă? Nu, îţi cîştigi pîinea cu munci umile... şi prosteşti... Nu eşti tu făcut să sapi via, să repari tractoare... Cine te ştie, se uită chiorîş la tine... Şi poate judeci mai exact, şi cu mai multă fiere, diferenţa dintre aparenţă şi realitate... Dar de ce ai rămas sedus doar de Apăchioară? Nu fiindcă el e un pion mărunt? Ori vrei să iei piramida de la bază?... E încă deputat, e drept, dar comunal, vicepreşedinte al cooperativei... şi mai ştiu eu ce... E într-adevăr o cochilie goală, această piramidă a democraţiei de-aici... În care e implicată şi doamna Dina, formînd, dacă vrei, clasa privilegiată... Şi alţii... Ei au, unii, cîte două medalii pentru colectivizarea agriculturii... A fost epurat Lucuţă, să spunem, dar reînnoirea clasei de la putere s-a făcut cu doamna Dina, care era şi înainte, însă într-un plan doi... Nu-i mai cîntă lui Stalin în cor... slavă, slavă... dar iaŭ toate decoraţiile. Dina s-a înscris la doctorat, la anii ei... Poate nimeni n-o mai priveşte cu acea spaimă aproape religioasă cu care o privea pe Lucuță. Poate n-o mai consideră infailibilă, ca pe Anuța... Poate o și compătimesc, pentru Tamara... Mă tot gîndesc la o problemă... din istoria fizicii, dacă vrei. Există o forță extrovertită, și o forță introvertită: și o diferență între ele, care nu e întotdeauna aceeași... Timpul s-ar putea să fie această diferență, el să definească... Și ca să determini o schimbare în acest raport, cum poți? Ca o ființă extraterestră, ca un Dumnezeu... Dina a încercat să modifice raporturile între elemente, și tu, și alții... Dumnezeu a făcut lumea în șase zile, tu ai crezut c-o reclădești în cîțiva ani... Pe cea exterioară, dar și pe cea interioară... Și ce s-a ales din tine? În coarnele berbecului... Ei, Zoli, Zoli, hidrogenul stă la capătul lanțului elementelor... Peste tot găsești hidrogen, în apă, în acizi... și în fîsîituri. Îl auzi pe Apăchioară cum mereu se scutură de pîrțăituri? Cum face un pas, cum se răsuflă. Dacă forma fizică a omului, gabaritul său genetic, dă și capacitatea sa... Ar trebui să nu pui oameni să facă decît lucrurile pe care le pot, și mai ales, da, mai ales să nu judece lucruri ce le depășesc valoarea lor intelectuală... Aici e buba. Și de-aici pleacă lipsa de responsabilitate, pasarea mingii. Dina și Apăchioară să fie așezați pe scara socială măcar aproximativ conform valorii lor... altfel, vine stressul, pentru ei, și pentru alții, dezastrul... marea indiferență... În ce mă privește, eu am făcut demult o declarație de indiferență..."

Se face liniște... Apare „Dacia" cabanierului, într-un fum de praf. Ortanza stă în spate, cu Tamara în brațe. O duc la maică-sa. Dina îi întîmpină la poartă, ca și cum i-ar fi pîndit... Cabanierul oprește mașina, deschide portierele, toate patru: parcă vrea să aerisească, să scape de mirosul Tamarei. Și cumva și de imaginea ei, volatilizată odată cu mirosul trupului ei stătut. Dina își ia în brațe, repede, fiica fără picioare și fără mîini, ca pe o păpușă, și dispare în curte, printre raiul de lalele înflorite... Din portbagaj, cabanierul scoate șase fazani împușcați, legați de picioare cu o sfoară. Cocoși cu penele colorate superb, găini cu penele de culoarea frunzei uscate. Apare și doctorul Voiculescu, ieșind de la Vergina, muribunda. În fiecare sat are o bolnavă de cancer, o Vergină. Admiră penele unui fazan. Diamantopol nu și-a terminat spovedania. Continuă: „Nu să desființezi omul... dar fiecare să fie redus la propriile sale proporții, și pus unde-i este locul“. Zoli își aduce aminte de faimoasa teză a lui Lenin — că sindicatele sînt cureaua de transmisie a partidului... Dan Damian îi explicase demult lui Voiculescu: dacă legătură dintre partid și masele populare se face printr-o curea de transmisie, înseamnă că partidul e rupt de mase, nu le mai cunoaște nevoile, idealurile, nu le mai reprezintă... „Cînd clocește, așezată în cuibarul ei, pe pămînt, făzănița trece total nebăgată în seamă, atît se confundă cu... Dacă vreți niște pește, vă aduc, domnule doctor“, zice cabanierul. „Mulțumesc“. „Ați auzit de Brătianu, care a avut o contribuție la închegarea neamului românesc...“ Voiculescu nu-l ascultă pe Diamantopol. „Domnule doctor, nu se lasă Diamantopol, odinioară trăiam în teroare, mîrîitorii erau imediat trași în sus de urechi. Acuma ori nu sînt ascultați — văd că vă lasă perfect indiferent opiniile mele! — ori sînt lăsați să se smiorcăie, pentru a se demasca singuri mai bine...“ „În ce te privește, ți-e indiferent și ție“, zice Zoli. „Da, singura mea formă de a ieși din indiferență ar fi...“ „Să pui mîna pe o pușcă și să tragi în lună, spuse Dina, venind din casă. Domnule profesor, priviți ce-am decupat dintr-o revistă pentru dumneavoastră, ca medic, poate vă ajută în tratamentul bolnavilor...“ Bătuse la mașină, cu litere mari: „Substanța care dă culoarea morcovilor pare să fie eficientă în combaterea cancerului, susțin cercetătorii americani de la colegiul «Albert Einstein», din Atlanta. Este vorba de caroten-B, care, spre deosebire de vitamina A, nu ar fi nociv în cantități mai mari. Experiențele efectuate pe cobai relevă că animalele inoculate cu celule canceroase și hrănite cu morcovi sînt mult mai rezistente. În majoritatea cazurilor, dezvoltarea tumorilor este frînată, sau chiar blocată, astfel încît perioadele de supraviețuire sînt mult mai mari decît la animalele nealimentate în acest fel". Diamantopol citește și el cu coada ochiului... și-l apucă scîrba! Voiculescu avea și el cancer, la gît. „Morcovii sînt buni și la ameliorarea vederii... și am impresia că și cînd prostata..." se arată Dina pricepută. „Văd că vă preocupă rădăcinoasele, zice Diamantopol. E odioasă, îi șoptește lui Zoli. E cel puțin o nedelicatețe să-i spui unui bolnav de... A, nici vorbă, că pentru pacienții domniei sale, e o cutră!" „Poftim?" nu aude bine Voiculescu, și pune palma dreaptă la ureche... „Nimic deosebit... Vorbeam de insul care a fost mîncat la Sighet de șobolani... I-au ros nasul, urechile, burta, mațele, au năvălit pe el o hoardă... slinoși, murdari, cu capetele lor... și într-o săptămînă l-au ros pînă la măduva oaselor..." „Nu știam... Cine?... Omul?... Dealtfel nu este singurul lucru pe care nu-l cunosc. Sînt un ignorant. De-abia azi am aflat că prepelița... sau pitpalacul... toamna pleacă în Africa, și vine pe la noi primăvara... Și că multe prepelițe, în zbor, cad în apele Mediteranei, și numărul lor se împuținează în fiecare an..." „Prepelițele... dar de berzele oarbe de-aici ați auzit?" „Nu". „E o poveste veche, zice Diamantopol. Dar nu știu dacă e atît de interesantă încît să întreacă hotărîrea care face din farmaciști niște simpli vînzători de medicamente". „N-au nici o legătură..." „N-au, doamnă Dina. Dar vorbesc și eu ca să nu tac. Dar de doriți să-mi țin pliscul..." „Azi sînt democrată cu dumneata, pot să-ți ascult orice tîmpenie". „Ei.., democrată... ha, ha, mă faci să-mi amintesc cîntecul... De ești nașă democrată, nașă, nașa mea, Lasă poarta descuiată, nașă, nașa mea..." „Te străduiești tot timpul să mă jignești și să fii spiritual. Nu-ți prea iese... Domnule doctor, mi-ar face plăcere să ne călcați pragul, am adus-o și pe

Tamara, s-o vedeți..." Voiculescu, Dina, cabanierul — intrară în curte... „Zoli?!... A, este cu Diamantopol. Pe el nu-l invit, s-ar putea să mă refuze." „Vin altădată, zise Zoli și rămase în drum. De ce nu vă împăcați?..." „Nu e nici o cale... E singurul lucru care nu mi-e indiferent, ura față de... Nu doar pentru Ortanza... Esențialul este, cred eu, să faci să trăiască democrația în inima și voința fiecărui ins... și nu să anihilezi, să anesteziezi, din prudență, din lipsă de încredere, printr-o știință ticăloasă, această fragilă disponibilitate a fiecărui ins de a fi responsabil... Acuma se zice că umblă prin sate o muiere albinoasă, blonzie, aurie... Cîte flori sînt pe pămînt, toate se duc în mormînt, nu-i nevoie de nici o moarte venită de la dracu din praznic, ea e aici, mai demult, poate chiar din ziua cînd bătrînii de-acuma, cu babele lor, erau tineri... și cînd insul venit, cel care a văzut steaua nevăzută pînă în acea seară la Vinerea de Sus, și nici mai apoi... Da, poate Dina a fost printre cei care au ofilit în ei acea fragilă pornire spre responsabilitate... Au tăcut și tăcerea lor l-a băgat în pămînt pe ins... Vinovăția lor se vede acum mai limpede... Erau nici așa, nici așa, pasivi..." „Indiferenți", zise Zoli. „Nu, nu erau indiferenți, erau... nu știau ce să aleagă, și din teamă, au închis ochii... și complicitatea asta a ochilor închiși l-a dus, fără voia lor, pe ins la... Mai cumplită este vina lor... astăzi cînd... e clar... Insul a fost un nevinovat, dar și un erou al războiului în Transilvania, un erou al țărănimii, al poporului român... Unde-am fost eu atunci? La niște cursuri. Colegii mei, aplecați pe umărul drept, în șir, își notau cu greutate, silabisind, în maculatoarele groase, problemele legate de munca ateistă. Ne era sete. La geam niște porumbei — privind cum scriam transpirați de căldură și de nepricepere, da... Nu se combat zvonurile, pe bază de argumente, tovarăși, nu se perfecționează stilul de muncă... Scriam cu gîndul la rața pe varză, la rața care încă mai zbura, aruncată de tovarășa Argint... Într-un gutui înflorit, noaptea, o așteptam pe Ortanza să vină acasă de la școala normală, sub lună, cu îngerul sau diavolul Firică Porcu gata să tragă din arcuș, nins de petalele ce cădeau în părul lui sîrmos, în gura lui căscată și plină de cîntece... Ea era femeia din vis... femeia care poartă umanitatea din generație în generație, memoria lumii... N-a venit decît a doua zi, pe la prînz. S-a așezat lîngă mine pe un pietroi încălzit de soare. Priveam berzele, berzele, cum se roteau peste noi, cînd de sub bolovan a ieșit un șarpe aproape luminos, albinos, și-a mușcat-o de cot... «Au!» a zis, și eu i-am strivit lighioanei capul cu bocancii mei militari, moșteniți de la Cornel al Verginei... «Dar asta nu e totul», a zis ea. «Dar el a murit», am zis eu. «Da, dar asta nu e totul, acuma pot să mor și eu.» «Nu mori, ajungem acasă», am zis ca și cum acasă viața era fără de moarte. «Pînă acasă mor, uite, a murit și oaia...» O oaie care mînca iarbă printre meri, lîngă noi, se lăsase pe burtă, leșinată. «A mușcat-o și pe ea, uite cum se umflă moartea în ea...» «Nu, nu, Ortanza, oaia asta», am pus eu mîna pe capul oii... «Eu o să mă umflu peste un ceas, cel mult», a zis ea. Îi și vedeam burta umflată ca de fasole, ca o tobă, cu fusta trecîndu-i pînă peste genunchi... «Aș putea scăpa, de-aș avea gîtul mai lung», a zis Ortanza. «Cît de lung?!» n-am priceput eu. «Atît cît să pot ajunge cu gura pînă la cot, de unde m-a mușcat...» «N-am știut că omul n-ajunge cu gura pînă la propriul său cot...» «Acuma știi...» «Da, văd», am zis, încercînd în zadar să-mi prind cotul mîinii drepte cu gura. «Și-o să mai afli ceva — o să vezi cum mă învinețesc și mi se înnegrește pielea.» «Oare?» «O să vezi cum mor...» Asta m-a îngrozit. «Nici măcar n-am cu ce să mă spăl pe mușcătură... Dar ar mai fi o cale: să pui gura și să sugi ce-a vărsat șarpele acolo...» «Și dacă mor eu?!» nu m-am răbdat să nu spun. «Ai bube în gură?» «N-am.» «Vreo tăietură?» «N-am.» «Ți-a picat vreun dinte ieri?» «Ba.» «Atunci nu mori, dacă...» «Dacă ce?» «Dacă scuipi ce sugi, sîngele meu şi otrava şarpelui din el...» Şi ea se ţinea cu buricele degetelor de locul muşcăturii, tot apăsa pielea, storcînd sîngele din rană, ca şi cum ar fi vrut să-i închidă otrăvii drumul spre inima ei... Căci zisese: «Veninul ajunge pînă în inimă şi mă muşcă de ea — şi atunci, gata!» Am pus gura pe muşcătură, am supt sîngele ei sărat, şi-am scuipat în iarba de sub mărul sub care ajunsesem, lîngă oaia umflată. Ea mă privea... «Dar de nu era şarpele veninos?» a zis ea. «Era, i-am văzut eu guşa, cum ţîşnea din ea zeama aia a morţii, cînd i-am fleşcăit creierii», am zis scuipînd mereu, trăgînd mereu, ca o ventuză din sîngele ei... «Şi dacă nici nu m-a muşcat, şi m-am tăiat într-o unghie, să te-ncerc?» a zîmbit ea. «Nu cred...» «Nu vezi că n-am plîns, că nu m-am pierdut cu firea?» a întrebat ea, mîngîindu-mă pe ceafă... «Asta e taina ta, şi scăparea ta, că n-ai intrat în sperieţi... Şi mi-ai zis ce să fac, şi ce ştiam şi eu, dar uitasem... Dar palidă eşti», am zis. «Sînt?» «Da, eşti, un pic, dar de murit n-ai să mai mori», am supt eu iarăşi sîngele ei sărat... «N-o să mor... Bine, bine, dar asta nu e totul», a zis ea. «Şi ce mai e?» «Totul e să nu mori niciodată», a zis Ortanza şi mi-a băgat mîna pe sub cămaşă. «N-o să mori niciodată» am zis eu sigur, simţind căldura ei cum mă învăluia o lumină de dimineaţă“.

5

Lumînarea ardea în sfeşnicul adus de la biserică. Lampa era aprinsă în cuiul bătut deasupra căpătîiului pe care se odihnea capul bunicii lui. Văduva lui Lăzăreanu o luase s-o tămîie, şi-o spăla de sus pînă jos cu o cîrpă, pe care mereu o muia într-o oală cu apă.

Murise. Și el n-o văzuse niciodată goală pe bunică-sa: un boț de om, o mînă de carne veștejită, numai piele și os. Pe frunte, văduva lui Lăzăreanu o ștergea după ce muia cîrpa într-un pahar cu apă. „Cine moare groapa lui și-o astupă“, zise ea și luă cîrpa, oala și paharul și ieși afară și le îngropă în spatele casei. Îngropă și apa din pahar și din oală. Trei coțofene se repeziră în bătătură, printre puii de găină — și purceaua prică se luă după ele, grohăind. Zburară. „Ți-am tăiat numele, cu lama, de pe buletin, îi rîse în nas Doru, cel fără dinți. Și am scris pe buletinul de vot: carne, lapte, ouă.“ Ce voia să spună și n-avea cuvinte și poate nici puterea de-a mai închega un gînd pînă la capăt, că el și Varvara și cei din curte și din drum mai erau în putere, — și bătrînii de ani! — să facă să fie vie democrația, și că se săturaseră de mutra lui, chiar de-i murise muma mumei lui, și că voiau să se sfîrșească odată cu misiunea lui de delegat al lor, cu democrația asta prin delegați, delegată, democrație, să fie una vie, de fiecare zi, nu numai cea din ziua votului... De ce să-i răspundă că el renunțase la toate?... Nu l-ar fi crezut, cum nu-l crezuse nici Rechinul, văzîndu-și nestingherit de cursele lui de zeci de sute de metri bras prin bazinul de înot, atent doar la pașii de regină ai profesoarei îmbrăcată în halat roșu.

Unchiul lui Tică, Vasile, povestea cum primarul Balaban, în tinerețea lor, te amenda de nu scuturai cuiburile de ciori. Toți bătrînii priviră norul de ciori din salcîmi. Cuiburi, cuiburi, cuiburi... „Scoate porumbul colțul din pămînt, verde, și cioara îl ia cu bob cu tot, zise Vasile Chimirea. Trebuie o ploicică de două zile, ca să crească porumbul și să nu-l mai ia griva în cioc.“ „Se însănătoșise, venise și pe drum... Și-a murit azi-dimineață. . „Cine a sugrumat-o?“ „El, nu ți-am spus“, îi șopti Doru, Varvarei, arătîndu-l cu coada ochiului pe Zoli. „Dar ce să mai cîștige de la ea, că avere nu mai are...“ „Să scape de ea, să scape de-o grijă...“ „Nu plînge...“ „Lacrimile nu s-ar mai usca, dacă morții nu s-ar uita.“

De ce cred ei că eu am?... se întrebă Zoli, surîzînd. Trebuia să existe un vinovat, omul nu e făcut să moară... Văduva lui Lăzăreanu puse într-o perniță un piaptăn de os, făcut de țigan, un ciob de marmoră, nouă pietricele, un ac cu ață, sămînță de mei, lemn domnesc... „Ce face?“ „După ce speli mortu, îl dregi... Îl drege... Uite că-i pune pernița cu alea sub căpătîi. Și acuma îl pînzuiesc.“ O acopereau pe bunică-sa cu pînză albă de la cap pînă la picioare. Cineva umbla prin pod, după nuci, după săpun?... Se auzea cum tropăie. „O fi moartea“, se hlizi văduva lui Lăzăreanu la Apăchioară, care o ținea cu mîna stîngă de buci. Zoli nu-și găsea locul. Ieși iarăși în curte. Pe acoperișul casei, în băligile aruncate mai demult, înverzea iarba vîntului. Casa i se păru ca un mormînt, ca un cavou ce se lăsa pe pămînt, încet, acoperit cu verdeață. Cîntau mierlele negre prin meri și peri. Și-l aminti, pe-un acoperiș de tablă, plimbîndu-se... sărind de pe un acoperiș pe altul, pe insul care... Ce voia să fure, antena de televizor, era instalator de paratrăsnete? Cine era? „Dar de ce trebuie eu să mă legitimez ca să arăt că exist?... îi răspunsese lui Lucuță. Ce le este permis elevilor, la școală, să viseze ce vor fi, mie de ce nu mi se admite? Să-mi trăiesc viața pe care mi-o doresc...“ Și pe el de ce-l tot rîcăiau toți cu întrebările lor și nu-l lăsau să-și trăiască viața pe care și-o voia?... Insul arunca din sîn mere și pere copiilor, nuci și gutui. Noaptea era luminată de-o singură stea. Să fi fost un spion al vreunei mari puteri străine? Sau un nebun? L-au băgat în beciul cîrciumii. Și atunci l-a auzit pe Dan Damian spunîndu-i Dinei: „Drace, mă îngrozesc cînd văd neantul dintre ce ești tu în ochii lumii și ce ești tu în ochii tăi... Tu știi că ești o scroafă“. Uitase aceste cuvinte, spuse atunci. De cîți ani le uitase, de cîți ani nu se gîndise la acel neant pe care-l zărise Dan Damian, de începuse să vomeze ca beat, plin de greață?

Cu o ață de borangic văduva lui Lăzăreanu o măsoară pe moartă de la degetul cel mare al piciorului drept pînă în vîrful capului. Nu găsise o ață de cînepă. Se duce în bucătărie și pe vatra focului începe o lumînare din ceara încălzită pe foc, pe sforicica de cînepă... Din toată lumînarea asta lungă cît un stat de om face o roată, de ceară, care e Statul moartei... Peste pînza care o acoperă pe bunica lui Zoli, pune Statul ăsta, pe burtă... Pe deasupra lui pune două lumînări, în cruce, pe care o să le aprindă în biserică la patru capete. Zoli rămîne în odaie singur cu bunică-sa. Văduva lui Lăzăreanu a dat-o cu pudră pe obraji. Dar buzele nu i le-a vopsit, n-a lăsat-o Apăchioară. Un Dumnezeu tăcut îi privea pe amîndoi dintr-o icoană, cu ochiul lui sfînt... Diavolul e vorbăreț... Parcă o auzi pe Vergina, în biserică: „Eu mă rog de tine doamne să mă mîntuiești de Dumnezeu, să mă scapi de tine dacă n-ai fost în stare pe insul ăsta..." Nu putea scăpa de trecut, timpul parcă se oprise în el, ca o apă neagră și înghețată. Era în mijlocul camerei în care crescuse, copil, patul încremenise în nemișcare, să n-o clintească pe bunică-sa din somnul ei. Pînza, pătura, ochii închiși ai moartei — totul era real, fără mister, fără nici o frumusețe înșelătoare.

„Zoli!" strigă din curte Diamantopol. Nu-i răspunde, de parcă n-ar fi nimeni în cameră cu acest nume. „Zoli!" Tace, de parcă n-ar cunoaște pe nimeni cu acest nume. „Zoli!" Nu, nu locuiește nimeni în mine cu acest nume, își zise, privind buzele uscate și vineții ale moartei, care semăna cu el, de parcă s-ar fi uitat într-o oglindă...

Oare ce-o să mai rămînă viu din muma? se întreabă. Din viața bunicului său dinspre tată ce-și mai amintea? Ziua lui de naștere, tortul cu lumînări și trăsura, trăsura în care ardea o lumînare la căpătîiul străbunicii sale, ce era dusă la spital prin noaptea neagră de vară, sub un cer ploios, să-l aducă pe lume pe... Amintirile parcă mișcă timpul înghețat în el, sau cine-l mișcă, berzele ce trec prin dreptul ferestrei spre cuibul lor din salcîmul tuns de lîngă magazie? Ce ochi avea bunicul? Nu-şi aminteşte nici glasul lui, totul s-a şters. O vorbă de-a lui? O cămaşă? Îi plăcea mămăliga, peştele? Totul e o învălmăşeală — nu-şi mai aminteşte. L-a pierdut şi pe el, cum l-a pierdut şi pe bunicul dinspre mamă. Şi doamna Rozemberg? A, da, de ea își amintește: îi aducea din piață, de la rădăuţeni, iarna, lubenițe murate. Și el ce-a cîştigat? Aude acum uruitul unui vapor spintecînd deşertul albastru al mării, şi se vede lîngă catarg cu Dan Damian şi Tibor, cu Ilie Dragomir şi cu Gogu Pană mergînd ca într-un vis la un bal, unde valsează singure nişte domnişoare în rochii albe... Himerica libertate a unui popor trăind pe valurile acestui deşert de apă pe care atîţia găinari în istorie o batjocoriseră, cum zicea profesorul de istorie Dan Damian, şi-o transformaseră într-o minciună... Dar nu se schimbase în minciună şi în intrigi politiceşti lupta vrăjitorilor porniţi cu acest vapor iluzoriu spre mirajul... spre nunta ce se întîmpla pe valuri, ca într-un vis, în biserica plutitoare?... Cine mai credea în clopotul ce bătea peste necuprinsul apelor pustii, în gloria iluzorie a unei victorii, a unei mari iubiri?... „Of, Zoli, Zoli, nici dacă ţi-ai fi băgat ceară în urechi n-ai fi fost atît de surd... Afurisitul de Ulise a văzut şi-a auzit sirenele mării, sau propriile sale amintiri, sau dorinţi?"... Doi scoţieni jigniţi mai cîntau la cimpoi, invitînd domnişorii şi domnișoarele la marele bal... „Zoli, ai ceară în urechi? îi zise Dina. Trebuie să te cari, sînt guri care zic că tu eşti zăbăucul care-i strîngi pe boşorogi de gît. Să nu te trezeşti c-o piatră în cap... Au nevoie de o victimă..." O privi pe Dina drept în ochi: nu minţea, dar nu simţea nici o emoţie, că el ar putea păţi ceva ireversibil. Mult timp unii o consideraseră un simplu obiect, un simplu instrument sexual, dar de la o vreme se fleşcăise, obosise şi nu se mai lăsa trîntită de oricine, în orice fel de pat, prin cabane, pe nisip, pe iarbă... Doi marinari o întîlniseră la Constanța la nişte cursuri organizate de gospodăriile de stat din țară și o luaseră la micul lor bar din port, să-i arate un fotbalist de divizia C, care spărgea în dinți pahare și le bea cu vodcă — și ea se dusese, și nimerise în burta unui vas și nu venise de-acolo trei zile și trei nopți. O vînduseră unul altuia, o cumpăraseră, jucaseră cărți pe bucile ei, chiar întorcînd-o cu fața spre saltea, așii să-i arunce pe pielea ei catifelată... Și fiindcă ea cînta tot timpul „Slavă, slavă-i cîntăm“, cu un ac îi tatuaseră afurisiții pe pîntece figura genialului, cu gura exact în buricul ei și cu bărbia mai spre sînii ei, să-l vadă mereu, cu părul peste perișorii ei, și încă o dată fața nemuritorului, cu mustața lui în dreptul negreții ei... Și urcarea ei spre puterea administrativă supremă ce o deținuse, de directoare a gostaturilor regiunii, se făcuse și pe vocea ei de cîntăreață de romanțe, chiar în ritmul glaciațiunii unei revoluții care se îndepărta în fiecare zi de țelurile și de metodele pentru care Ilie Dragomir și Dunărințu... „Ești bolnav, nu te simți bine, Zoli? Mă privești de parcă nu m-ai cunoaște și nu m-ai auzi!“ Văduva lui Lăzăreanu terminase de făcut din cînepă o sfoară lungă de aproape un metru: îi lega moartei picioarele, să stea drepte... „Caut să-ți înțeleg durerea, Zoli, dar mai degrabă dau de probele unei psihologii a mișcării, a instabilității... Efigia eroului Zoltan Rozemberg... vrea să rupă odată cu imaginea înșelătoare care s-a substituit omului... Ideile tale despre viață au început cam de multișor să se bată cap în cap cu poftele tale... Pînă a crăpat mașinăria... Nu mai poți suporta nici acea fărîmă de inconștiență care să-ți acopere toți pașii... Tot timpul m-ai urît, că nu l-am înțeles nici pe Diamantopol, îndrăgostit ca un fraier de Ortanza... Și eu, pe unul îl iubeam ziua, cu altul mă culcam peste noapte... Plăcerea aceasta de a mă risipi în iubire, tu ai luat-o ca pe un nou soi de prostituție, și toate faptele mele... și ale revoluției pe care eu am slujit-o, la faptele rele mă refer, fiindcă am făcut destule greșeli, recunosc, tu le consideri, simplist, ca venind dintr-o libertate degradată de nimfomanie... Dar şi eu trăiam într-o stare dependentă faţă de foruri... care pentru mine, ca muiere, aveau nume de bărbaţi aceste foruri... Nu uiţi băgarea în beci a insului cu steaua... Trăiam în frica, da, că voi fi dizgraţiată, de ziceam să-i dea drumul... Și apoi, nici nu eram sigură că nu e un duşman de clasă, un spion... Da, mi-am pierdut ani de zile spiritul critic, bădie, eram dependentă moral şi material... Dar chiar crezi că atunci a fost arestat... eroul necunoscut... Și că moartea eroului necunoscut...“ Mai veniseră doi ţigani, fără acte, fără bani, ea cu burta la gură, gemînd... Nu-i primise nimeni în casă. Intraseră în grajdul părăsit de lîngă lac, el coborîse fîn din pod, şi paie, şi-l rugase pe ins să închidă uşa şi să nu stea s-o vadă cum naşte... Și poate nici ţiganul n-ar fi stat, chiar de-l ruga ea să stea, atît era de pierit... Noroc că nişte ciobani de la munte trecură prin Vinerea de Sus şi-i lăsară ţiganului nişte ţoluri şi-un cojoc să-şi acopere pruncul peste noapte, şi-i dădură şi caş, pîine, şi unul chiar îşi goli chimirul cu bani, să aibă la nevoie... Și Firică Porcu veni cu lăutarii lui balaoacheşi, cîntînd la acordeoane *Sulico*, la vioară, şi din gît, cum zicea el... „Mulţi ani trăiască!...“ Însă nu se ştie din ce cauză, ca să nu-i prindă frigul peste noapte în paie şi fîn, în grajd, sau ca să nu se afle pînă la urmă că aceşti inşi fără buletine trecuseră clandestin graniţa, ori aveau de gînd s-o treacă, îi băgaseră şi pe ei în beci, printre cartofii îngropaţi, printre firele de praz îngropate... „Cum veni ăsta micu pe lume, cum îl înhăţarăţi, a zis insul... Nici nu-l cunoaşteţi, nici nu-l recunoaşteţi... hai cu el la beci!“ De-aici i s-a tras lui totul, totuşi. Căci a apucat acordeonul de la unul dintre balaoacheşii lui Firică Porcu şi-a început să-i umfle burduful şi să-i apese pe clape şi să cînte, urcat pe un butoi cu ţuică: „Doamne, doamne, mă auzi oare... zilele lor sînt tot o ninsoare... Doamne, doamne, m-auzi cum te cînt... Viaţa lor nu fu decît negru vînt... Doamne, doamne, mă cuprinde-o răcoare, Mîine este-o zi cu ninsoare..." Singur și-a pus lațul la gît: e spion, a zis Lucuță. „Pe ce-l recunoști?" „Nu-i cunosc cîntecul... și n-are nici foaie verde... și nici rime de-ale noastre. Viitorul vasăzică i se pare o ninsoare zăpăcită de vînt?" Zoli ieși iarăși afară din casă, și cu toate că Dina se ținu de el, nu de ea se sperie, ci de umbra lui, sub soarele înalt: umbra îl urmărea pas cu pas, ca un soldat.

6

Barajul de la Plopi, o imensă construcție din beton, albă, amețitoare, sub soarele fierbinte: ardea cimentul sub tălpi, un abur cald se ridica din asfaltul pe care mașinile fuseseră oprite să mai treacă, șoseaua fiind închisă, la cîțiva kilometri de-aici, să nu mai vină nimeni și să vadă și să fotografieze imensa întindere pustie de apă, turbinele stînd ascunse în carcerele lor, rațele ce măcăiau pe fundul lacului golit, minuscule, libere, ridicole, ca o victorie a ridicolului... Lui Zoli nu-i veni să creadă. Dacă n-ar fi măcăit rațele, ar fi fost o liniște de început de lume. Un vaporaș stătea într-o rînă, înconjurat de urzici, cu vopseaua scorojită — de fapt o epavă a unei uriașe șalupe cu motor... Diamantopol arunca mereu cu pietre și se minuna de căderea lor foarte aproape de temeliile barajului, ca și cum zborul lor în aer ar fi fost o iluzie. „Dacă l-ați fi ascultat pe Croitoru, nu făceați aici hidrocentrala. El v-a spus că apa se va infiltra... și-ați dat cu el de pămînt, Zoli. Cîtă muncă de pomană, aruncată pe apele Sîmbetei! Cum să aibă bunăstare ăștia... privește!" Pe un deal, Vasile Chimirea bătea într-un pătrat de tinichea, să alunge ciorile. Mai la vale, cumnată-sa, Constanța, cu un răsteu, lovea într-o oală spartă. Își păzeau porumbul de pe arii lor. Bătrîni, văduvi... Zoli își aminti de noaptea cînd Anghel dăduse foc cuiburilor de ciori din salcîmi: cu un șumuiog de paie și de cîlți în capul unei prăjine, arzînd... Pîrîiau cuiburile, aprinse, arzînd pe deasupra pămîntului, în aer, ca niște torțe ciudate... Mirosea a pîrlit, a pui de cioară arși, căzînd arși din cuiburi, încercînd să zboare, fără pene, măruntei... Și ciorile, grivele, negrele, tăind luminile focurilor din vîrfurile salcîmilor, croncănind turbate... Una aprinzîndu-se, zburînd arzînd, ca o făclie, prăbușindu-se printre crengi, zbătîndu-se pe pămînt, pînă ce Anghel o călcase în picioare, s-o stingă... Dan Damian zisese: „Accelerarea istoriei, băieți, e o chestiune dificilă..." Nu-l înțelesese, dar acum era clar că profesorul atunci se referise probabil și la barajul de la Plopi... și și la cheful monstru la care Dina venise cu iubitul ei, ofițerul, în civil... În orice caz nu la cuiburile de ciori aprinse de Anghel. „Realitatea oficială, băieți, care ține loc în ziare, întrebați-l pe Logofet despre articolul semnat de el azi... ține loc de adevărată realitate a țării..." Lucuță rîse: el ajunsese maestrul aparatului... La început nu fusese printre oamenii apropiați de Dunărințu, lucrase în administrație, se ocupa de cartierele muncitorești, de cotizații... Dar prinsese gustul întîlnirilor, al cuvîntărilor, și începuse să fabrice adunări și ședințe pentru a-și asigura un număr de oameni devotați, pe care să-i pună în prezidii și să-i trimită la întrunirile de la regiune... Cu ei a învățat că se poate pune mîna pe orice putere, dacă ai o majoritate... Și Dunărințu a ajuns un general fără trupe, trimis la el în sat să-și mai vadă un piculeț de sănătate. Ideea descoperită atunci de Lucuță a stat poate la baza carierei sale, susținea Dan Damian: Lucuță a început să sesizeze, oral sau în scris, să-și pună în micile, și apoi în posturile mai mari, în posturile cheie, oamenii lui, oameni noi, adevărați parveniți ai revoluției... O, și atunci îl văzuse pe Anghel spălîndu-se pe mîini cu săpun și cu leșie, să nu mai pută a petrol: trecuse la bucătărie, în mînă cu o tavă uriaşă de argint. Firică Porcu murea pe vioară, amantul Dinei chițcăia, pe un fotoliu de piele adus din fostul conac de vînătoare al lui Max Spielman, luna răsărea pe cer roşie ca o seceră însîngerată. Şi spre dimineață, cînd se trezise parcă dintr-o dată, privind tava de argint dusă de Anghel pe palme, grea... Parcă ieşise brusc din noapte, ca din peştera de la Meziad, friguros, cu amigdalele reci, ca două ouă de cioară înghețate în gît... Nu mai era nimic de făcut, căzuse cu fața în paiele din fața grajdului, ca într-o stupidă tragedie consumată, în care nu se mai întîmpla nimic... Mustăciosul ieşise în pragul casei între Dina şi Ortanza, cu mîinile încrucişate peste piept, liniştit... Avea geniul de-a-i face pe alții să creadă că el avea geniu, zisese mai tîrziu Dan Damian, în timp ce peste ei trecea speriată o pasăre blestemată, o cucuvaie, ca un mormînt cu aripi...

Bunică-sa, în biserică, întinsă în tronul de scînduri, surîzătoare. Popa, zicînd: „Se dezleagă robul lui Dumnezeu..." O dezlega de lume pe roaba lui Dumnezeu Măriuța? Văduva lui Lăzăreanu, cu Apăchioară ținînd-o cu mîna de buci, se apropiase de moartă, îi dezlegase picioarele şi-i pusese sfoara la tălpi... Văduva îi luase acasă, şi Statul, cel din ceară: la ea avea să stea şase săptămîni, cît trebuia s-o tămîie în cimitir pe roaba lui Dumnezeu de-acum cu picioarele dezlegate, să poată păşi prin raiul cu flori. Şase săptămîni avea să-i ducă în cimitir Statul, să-l aprindă... O fată avea să-i aducă apă în zori de la cişmea, Marțea, Joia şi Sîmbăta, şase săptămîni, patruzeci şi patru de cănți... „Fata trebuie să primească doi metri de stambă, Zoli, o cantă, o cană, un cauc, trei colaci, o farfurie, un castron, un parfum, o oglindă, un prosop, la cantă, şervet sub colaci, Zoli, îi zisese văduva... Şi să nu uiți să stea un pahar plin cu apă şase săptămîni după uşă, că vine moarta să bea apă, Zoli, să nu uiți, de pleci, că moare de sete şi... Şi şase săptămîni să stea lampa aprinsă în odaie, că vine să vadă ce mai e pe-acasă... Şi tu dacă pleci, nu mai are pe nimeni, a rămas casa pustie, Zoli“.

„La ce te gîndeşti?“ îl întrebă Diamantopol.

„La obiceiuri, la tradiţie, altfel spus... Lucruri inutile, credinţe inutile, aşa le-am socotit mereu. Caraghioslîcuri. Şi cum să facă astea fericirea unui om, sau a unui popor?“

„E un subiect prea... general... Ei, ţăranii, mai aveau şi obiceiul... să muncească. Se merita. Satul s-a dus dracului. Şi-a venit lumina barajului... Şi-a venit crescătoria de porci de la Plopi! Ştiai că majoritatea vacilor... unde lucrez eu şi Dina... sînt tuberculoase?... Laptele nici n-ar trebui livrat statului... Dar îl duc cu cisternele la Cîmpuleţ, la fabrica de brînzeturi... Am sperat că generaţia de ingineri... ăştia mai tineri vor fi mai intransigenţi, şi nu vor mai admite... Nu le pasă! Măcar bătrînii... credeau! Chit că s-au mai înşelat... cum bănuiesc că ţi-ai dat şi tu seama, destul de tîrziu, e drept... Dar ei sînt cinici: sînt intransigenţi cu alţii... spun în şedinţă lozinci, ca şi cum ar crede, dar nu cred o iotă... Zic: dacă ăsta-i jocul, hai să-l jucăm... Aici pustiul e mai mare decît în lacul ăsta fără apă... Şi totul, minciuna începe din prima clasă primară... Învăţătorii n-au dreptul să lase repetenţi, profesorii, la fel, mai tîrziu, la facultate e mai greu să intri decît să termini... Uite la şcoala din Plopi... sînt aproape numai copii de ţigani. Şi ei merg în Banat cu părinţii — şi la ore sînt puşi prezenţi, şi trecuţi clasa... Altfel peste vară dascălii sînt obligaţi să... iar la anul nu mai au elevi şi li se desfiinţează ciclul şi rămîn fără posturi şi salarii! S-a întins o democraţie moale, a lui lasă-mă să te las, care nu aduce decît indiferenţa, anticamera dispreţului, cum spune Dan Damian... Ar trebui să desţelenim malul celălalt, să instalăm adevărata democraţie, a cetăţenilor responsabili şi fericiţi de a fi... Dar eu mă duc să mă scald“, zise şi coborî în goană pe potecă pînă la tăul unde se bălăceau raţele.

Își aruncă hainele pe mal, dezbrăcîndu-se parcă de destinul său, rămînînd gol și golit de orice rușine și de orice obligație de familie, de tată, ce era, gol, ca la începutul lumii, Adam, și prost, gata să fie ademenit să cunoască teama unui afurisit de măr și dulcegăroasa scursoare a păcatului dintîi ce-l va da afară din raiul său, prost, printre rațe, bălăcindu-se sub căldura de ceară topită a amiezii, înconjurat de zidurile înalte și inutile ale barajului...

7

„Muri băiatul lui Anghel."

„Care Anghel? Care Anghel?!"

„Ăla de-a scos ochii berzelor, în primăvara... Nu ți-l mai amintești? Avea părul roșu! Ăla de pleca dimineața cu scara în spinare, s-o proptească de statuia... și să-l spele pe cap cu leșie și cu săpun, să nu-l prindă ziua căcat în creștet de păsările cerului... Anghel, lingăul ăla de zicea: «Sărut mîna, tovarășe Lucuță... Ce bine-mi pare că vă văd roșu la față...» Care-și ascundea, sub felul său voios de a-l peria pe Lucuță, frica ce i-o trezea Lucuță... Doamne, ce înseamnă să lichidezi psihic pe cineva! Victoria lui Lucuță arată eterna superioritate a celui care nu luptă decît pentru a avea puterea asupra celor care-și iau atît de în serios convingerile, încît nu se mai gîndesc la matrapazlîcuri, zise Gogu Pană. Dan Damian zice că atotputernicia lui Lucuță... consta în faptul că puterea reală se afla în afara și deasupra puterii instituționale... Aparatul cu care lucra el... aparatcicul a fost de multe ori remodelat, întors pe dos, ras... Dominarea aparatului polițienesc asupra partidului... Anghel, bietul Anghel, nu-l mai ții minte? La nunta lui... ce mireasă vrednică avea, țițoasă, de spăla și în noaptea nunții ei străchinile rudelor, care se îndopau cu sarmale... Și el, un mire cu mustăcioară, în pantaloni de dimie, cu beteala în piept, cu căciulă neagră, suplu, de parcă nici n-avea trup... Că i-a murit băiatul, nu-i decît o întîmplare stupidă, un accident, nu un blestem, cum se vaietă văduva lui Lăzăreanu... C-a fost pedepsit Anghel pentru că s-a atins de ochii berzelor... A făcut pariu, că ele vin înapoi, de peste mări și țări, și de le scoți ochii... Și cu un ac de siguranță, înroșit în foc, la vîrf... Ținînd berzele sub genunchii lui, ca pe niște gîște, la tăiere... Ținînd-o pe barză de cioc, i-a înfipt acul în lumina ochiului drept... apoi a lui stîng, și ea a lăcrimat cu lacrimi de sînge, scuturîndu-se, zbătîndu-se... «O să-ți aprindă casa», i-a zis Varvara lui Busuioc. Și nu i-au aprins-o... Ei, Zoli, ceva e sigur... Ce e azi, e azi, ce e mîine, e mîine..."

Gogu Pană îl ajunsese, venind din sat, la marginea barajului, lîngă un izvor... Un bătrîn, Vasile Chimirea, le întinse o cană de pămînt să bea apă. Îi văzuse că erau plini de transpirație, storși, însetați. Gogu Pană îl fotografie: și se gîndi să scrie pe spatele pozei: „Doamne, mai există uneori o inepuizabilă forță a vieții: tandrețea unui unchiaș, emoția lui văzîndu-ne arși de sete... dîndu-ne ulcica pe care o purta legată de cureaua lui..." Două berze trecură în zbor peste ei, poate cele două cărora cu ani în urmă Anghel le scosese ochii... zburau peste ei, înalt, bătînd egal aerul cu aripile lor uriașe, sus, sus prin cer, parcă ducînd în ochii lor timpul...

Anghel, în noaptea plină de licurici, venind cu tava de argint pe brațe, Anghel, cînd toate lămpile și felinarele fuseseră din nou stinse, să se vadă strălucirea licuricilor aduși de două zile în cîțiva saci, ca să lumineze pe întuneric bucuria celui îndrăgostit pînă peste cap de Dina, venit pe răcoare în mașina neagră și întîmpinat la scară de Firică Porcu, Anghel, tăvălindu-se pe bătătură și mîncînd pămînt, zgîriind pămîntul cu degetele sale învinețite ca niște gheare, urlînd că Mărinică plecase, spînzurat de funia dăinăușului, de funia care-l legănase cînd fusese mic, Anghel, ca un clopot, Anghel, Anghel, numele lui trecînd din om în om, Anghel, Anghel, Anghel, tractoristul, răsturnînd sacii cu licurici peste covoarele întinse, Anghel, săriturile licuricilor; ca niște scîntei, prin aer, și dansul Ortanzei, Smaranda, Ortanza, goală, doar de scînteierea licuricilor luminată, cum doar de scînteierea lor era luminată și gura de metal a lui Firică Porcu, Anghel, bucătarul, gazda, tractoristul, în halat alb îmbrăcat, aflîndu-se peste tot, și de negăsit nici unde, Anghel, povestind apoi cum trebuia să vorbească tare în atelierele de reparat vagoane, neobișnuit cu răpăitul ciocanelor de sudură, Anghel, vorbind și acasă tare, chemîndu-și porcii și cîinii aproape urlînd, de speriase lumea, spunîndu-i neveste-si să-i pună ciorba în farfurie, de se auzea pînă la moară, Anghel, îmbrățișîndu-l pe Mărinică și urlînd la el fără să-și dea seama, pierzîndu-și echilibrul cuvintelor, urlînd la Mărinică, Anghel, ca și cînd ar fi făcut vreo măgărie, Anghel, Anghel, ca un clopot, ca o cenușă, ca un țipăt continuu, cu viața sa plină de excluderi și de reprimiri, de umilințe și de decorații mărunte, suportînd-o ca pe-o fatalitate, fără să înțeleagă nimica, mereu împins de la spate, mereu avînd sarcini de îndeplinit, mereu pe drumuri, mereu plătind cu vîrf și îndesat, aiurea, Anghel, care chiar cînd se retrăsese din toate și se adunase la casa lui, ca omul, Mărinică luase funia dăinăușului și-o legase de-un cîrlig, al ferestrei, se îmbrăcase în hainele sale de Dumineca, își pusese chiar cravată roșie, căci și el avea părul roșu, ca taică-său, își aprinsese o lumînare, pe masă, într-o cană plină cu grîu, să nu moară neluminat, Mărinică, Mărinică, murind tocmai în zilele cînd Anghel jurase pe rădăcinile dudului de lîngă fîntînă, pe fîntînă, pe lampă, să nu mai iasă din bătătură decît mînat de gîndurile lui, simțind el cum captivitatea asta pe care și-o jura nesilit de nimeni îi dădea libertatea după care umblase ca un hăbăuc de cînd se știa, fără s-o ajungă, ca după zborul berzelor, aiurea, aiurea, Anghel, urlînd că berzele îi puseseră foc la casă, dacă Mărinică își luase zilele, neamul lui secînd, ca și cum i-ar fi ars de zece ori casa și leaurile, gardul și dudul, cotețele și pătulul, totul, blestemat de berze și de Dumnezeu, exact cum se temuse el mai demult, imediat după ce se trezise din noaptea încărcată cu licurici, cînd toți se făcuseră praf de băutură, de zăceau întinși unul peste altul ca niște saci plini cu cartofi, Anghel, Anghel, el care făcuse mai întotdeauna invers de ce gîndise, de-i și zicea nevastă-sa, mă Anghele, tu iarăși ai dat cu oiștea în gard ca Ieremia, fiind el contra a ce-i trecea chiar lui prin minte, ajungînd doar acum, spre bătrînețe, să se adune la casa lui, poate pentru a se pedepsi singur, intrînd cumva ca și Zoli într-un vad plini de pucioasă pentru a regăsi gustul vieții fără de pudre și maglavaisuri, Anghel, văzînd peste el trecînd stoluri de berze oarbe, auzind pe cineva zicînd că atunci cînd e să te ia dracu, te ia și din biserică, Anghel, simțind că-i venise timpul, vrînd să se arunce în fîntînă, aiurea, bătut peste obraji, să se trezească, ținut de umeri și de picioare de o ceată de bărbați, care-i spuneau doctorului veterinar să-i dea o injecție și să-l amorțească, una d-aia pentru tauri nărăvași, să-i moleșească mintea aprinsă, Anghel, Anghel, el strigîndu-se pe sine, înjurîndu-se, Anghele, tu-ți mama în buză, că nu l-ai lăsat pe Mărinică la mare să vîndă gogoșele, ai zis că nu-i de neamul tău, tu-ți neamul în buză, să strige pe plajă „La goagoașa marinarului, gogoașa cea mai savantă, cea mai savantă, cea mai cultă gogoașă, cea mai gogoașă, gogoașa păcii“, nu l-ai lăsat Anghele nici să umble cu nebuna aia cu chiloți roșii care striga printre inșii întinși pe nisip: „Alo! Alo! A venit, pozara! Amintiri de la Neptun, amintiri de la mare, fotografii de la Mangalia, fotografii cu soția de la mare“, nu l-ai lăsat cu pozara, fotografa, care avea în dreptul țîțelor doi ochi de pisică, i-ai zis lui Mărinică să vină acasă, drace, să nu-ţi strice neamul şi sîngele cu studenta, vorba vine studentă, sau ce-o fi fost, treaba ei dacă se lăuda că fusese dată afară de la căminul Agronomiei din Cluj, fiindcă organizase o borcaniadă, după un meci de fotbal dat la televizor, cînd englezii îi bătuseră pe unguri la Budapesta, Anghele, neisprăvitule, paştele la care te-ai închinat cînd erai mic şi pe care l-ai scuipat din gură cînd cu vremea licuricilor, Anghele, ia-l de gît pe Zoli, să nu te mai privească aşa, ca pe un scăpat din cimitir, ca pe un moroi, că şi el nu e mai breaz, nici tu nu eşti mai cu moţ, Zoli, şi tu ai împlinit sarcini d-alea fără de onoare, din disciplină, fratele meu, cea mai amarnică disciplină, he, he, militară, Anghele, îl auzi cum bolboroseşte cînd îl strîngi acuma de gît, şi cînd toţi au întins-o, jigodiile, să cheme poliţia, să se bage ea în oală, nimeni să nu fie martor, Anghele, lumînarea ta şi-a lui, îţi aminteşti cum se holba cînd ai intrat ducînd pe tipsie căpăţîna porcului, îl vezi cum îşi beleşte ochii acum? şi ce zice? şi ce zici tu, Anghele? ce-şi aduce el aminte? dar tu, Anghele? băiat sărac ce erai, nu ştiai nimic despre istorie, despre politică, îţi spunea, Anghele, Anghele, cu duşmanul de clasă nu se discută, îi pui cruce, unu doi, unu doi, da, da? partidul era pentru tine ca o biserică, Anghele, iar tu erai ca un popă, Anghele, nu mă sugruma, nu-l sugruma, ăştia de pe margine rîd, zic că ne jucăm, ori le-ar părea bine să nu fie o zbenguială de ţapi cu coarnele cojite... au! au! o pasăre! o pasăre! un fazan rănit într-o aripă, îngălat în zăpadă, tîrîndu-se, în loc să zboare, îngheţat sub ochiul nepăsător al lui Dumnezeu... şi un vultur, sau cioară, sau uliu... ce era, negru ca un semn, fluturîndu-şi agale aripile şi bucuria deasupra neputinţei păsării cu pene lungi, colorate.. şi tînărul, omul ce fusese în război cu bărbatul Verginei, spunîndu-i Dinei tu, nici măcar pe nume, doar atîta: tu, tu şi fie-ta, nişte curve... şi ea hotărîndu-se să-l termine, sugîndu-şi dinţii de sus, ţţ! ţţ!, ca şi cum i-ar fi stors de venin, ca o viperă, cu ochii limpezi, fără ură, sau cu ura înghețată în ei, limpede... „Nu ești tu mîntuitorul lumii, derbedeule, zicîndu-i, vrei doar să mă compromiți, derbedeule! tu-ți gheara care te-a scos din burta mumă-tii!..." Și-o altă pasăre trecînd prin ninsoarea aprinsă de vînt, peste un car cu fîn, spulberînd memoria zăpezilor, încercînd, neputînd, zbătîndu-se în aerul gros de nea, ca o stranie definiție zburătoare a lumii... „Ia gogoașa marinarului..."

„Și-a ieșit din țîțîni, zise Gogu Pană, bătîndu-l cu palmele peste obraji. El crede că tu te-ai încurcat la mare cu pozara... cum îi spuneai ăleia de care se lipise Mărinică... I-ai luat singura lui... Idioțenii! Bine că te-am scos din ghearele lui! Bea niște apă", îi întinse un ulcior...

Un prag de lumină vibrînd, spre care se tîra o furnică, și o ușă închisă, spre un altar, un glas de copil țipînd mai puternic, sau mai încet, după cum îl ridica spre cer, îndepărtîndu-l de pămînt, în vînt, leagănul, încercînd el parcă să se desprindă definitiv de scaunul de lemn care-l ținea... „Ia gogoașa marinarului, supranumită și spaima Foamei!" striga Mărinică, pășind prin nisip alături de pozara, cu părul lui roșu arzînd în vînt ca o vîlvătaie. „Plîngeți copii, să vă cumpere mămicile gogoașa marinarului, gogoașa..."

„Bine că v-am găsit!.., Of, de cînd îl caut pe tovarășul Zoli... Dar ce face, e beat? Are insolație?"

„A fost ceva... cu Anghel, tatăl lui Mărinică, mortul, zise Gogu Pană. De-abia l-am adus acasă!... Se odihnește..."

„Foarte bine, foarte bine!... Pînă-i aduc și eu pe englezii mei, se face întreg... De cînd îl caut! Crezi că pot ăia filma aici, în casa bunicilor?..."

„Ce să filmeze?"

„Tovarășul Zoli... în casa bunicilor... la sărbătorile sfinte ale Paștelui... venit special... să-și caute rădăcinile, credința, el, un comunist... Caută un membru de partid care... și l-am găsit pe tov. Zoli! N-o să ne refuze... ha, ha, ha, c-a mîncat destulă prescură de la partid... Pentru bibisi! O să se dea la televizor în Anglia! Un om cu funcție... vine în satul bunicilor, la sărbătorile religioase... colectează bani pentru a construi o nouă biserică în comună..."

„Dar nu adună bani!..." zise Gogu Pană.

„N-are importanță! Alora un asemenea comunist le-ar trebui... Tov. Zoli e bun să spună chestia asta..."

„Și de nu vrea?"

„Cum să nu vrea?! Niște vorbe, acolo... Că ședința e una, biserica e alta... Rugăciunea, credința, chestii d-astea, că e liber, bre!... Nu?" întrebă Gotlieb.

„Dar el și-a părăsit postul... a demisionat, bre!"

„Și dacă nu i s-o fi primit demisia? Ei, chiar de nu mai este, asta poate face, e un fleac... Nu știe el cum i-am mai dus noi împreună de nas pe capitaliști? Cum să refuzi o sarcină, după ce ani de zile ai profitat?... Nu?"

„Dar nu s-a ales cu nimic..."

„Cu ce?... Cu nici o bogăție? Deci el pentru bogăție a...? Și-acuma o întinde! Imposibil. Cercu e cerc, tov. Pană. La atîta mă pricep și eu... Face nazuri... Eu nu mi-am sacrificat anii, viața?... A muncit prost în ultima vreme... și-a intrat în chestia aia... nu menopauză, că asta e la muieri! Mai cunosc cazuri! Pe Ioșca-baci îl cunoști? Ilegalist, de-ăla cu manifestele... Acuma stă pe șanț și bîzăie, îi pute!... După ce ani de zile... hm! hm! Tov Zoli să se ridice din pat, și să găvărească englezilor, să nu mă facă de rîs... că! hm! hm! A, să trăiți tov. Zoli! V-ați trezit... ca să zic așa... ce vreme frumoasă... ca atunci, vă mai amintiți, cînd am organizat «ziua minerului» cu fanfara adventiștilor... ha, ha, ha... Sau sîmbetiști erau? Sau e același lucru... Cînta fanfara, în fruntea coloanei de minieri... Bum! Bum! Bum! Ca la 1 Mai, cînd defilasem cu ea în fruntea coloanei... Ca la 23 August, cu... Ta-ra-ra-ram! Taràm! Taràm!“

Ceasul „C.F.R.“ de pe masă se topea ca un sloi de gheață lovit de căldura ce venea de-afară ca un fum... Timpul parcă devenea lichid. Fanfara... trompetele luceau în soare, tobele... „Tovi sectanți, cu „Imnul partizanilor păcii“ înainte, marș!“ Tam-taran-tam-tam-tamtaram-tam-tam... O amețeală, o pasăre fără trup... moartea... numai țipăt... și cîteva pene colorate, verzi, gălbui, și un cioc verde, de papagal... Vorbind cu oamenii... „Băi! Aceștia!“... Și iarăși ceasul prindea contur, pe masă, ticăia, se topea... rotund, un cerc, o inimă... O lumină gureșă, un strigăt, un hîrșcăit de ferăstrău, un capăt de rai, o plajă, un gît retezat, însîngerat, într-un alai forfotitor de muște verzi, grase, un buldog răgușit urlînd în lanț, părul roșu al lui Mărinică, pozara, Dina, statuia pe care o spăla Anghel, urcat pe o scară, surîsul de bronz al celui învingător... „Luați gogoașa cea mai simpatică, singura gogoașă care se respectă, cea mai umflată gogoașă, gogoașa fericirii...“ un tropot de cai, un gîfîit, un pocnet de armă, zborul lin al berzelor oarbe, zborul lor orb... Unde se afla, într-o colibă, într-un beci, într-un grajd, într-o cetate de piatră, rece, într-o insulă, într-o gogoșerie, într-o vîrtelniță, într-un butoi plin cu meduze, într-o tocătorie de lemne — și ușa da spre o curte nevăzută?... „Gogoașa cea mai deșteaptă, cea mai democrată, singura gogoașă care n-a rămas repetentă la Universitatea din Heidelberg...“ Ochii îl usturau ca mușcați de meduze de tresărirea albicioasă, scînteietoare a pragului de argint, unde parcă se termina o lume și începea alta... „Gogoașa marinarului, ediția de după-amiază!“ Șapte inși în cizme militare, goi pînă la brîu, în chiloți de baie, ieșiseră la cosit pe terasele de lîngă faleză: își băteau coasele cu ciocănelele, le ascuțeau cu gresiile, privind marea... „De ce l-au luat pe Marinică, ce-a spus? a întrebat Maier Septimiu, orbul de la complexul balnear „Perla“... Domnule Zoli, nu e bine. Faceţi ceva, să-l scoată pe roşcovan de unde l-au pitulat".

„Dînsul e tovul Zoli... Dumnealor, englezii... Nu ştiu româneşte, dar translatorul e băiat de-al nostru... Să-şi instaleze rîşniţele... Puteţi sta pe pat, tov Zoli... le-am spus c-aţi avut o greaţă... de la ouăle roşii, mîncate... cam multe... Ca în copilărie... Tov. Zoli, au venit de la Mangalia nişte inşi la înmormîntarea lui Mărinică... Fiecare cu un sac de nailon plin cu gogoşi... Tot zic: „gogoaşa marinarului... gogoaşa fericirii..." Cîntă, strigă... Cică... «De vreţi s-aveţi copii frumoşi, Mîncaţi pe zi şase gogoşi...»"

8

Aparatele de filmat ale celor doi reporteri englezi se apropiau pe Mărinică, culcat în bătătura lui Anghel pe-o masă, în sicriu de brad, se îndepărtau, ca doi *ochi* ciudaţi, lacomi. Copiii zîmbeau strîmb, babele îşi sugeau buzele peste gingiile rămase fără dinţi: nu mai fusese filmat nici un mort din sat... În lipsa lui Firică Porcu, plecat la un botez cu lăutarii lui, Anghel chemase fanfara... chit că Mărinică era ortodox, de ce să-l lase să intre în pămînt necîntat?...

„La noi nu e deosebire între pocăiţi şi ortodocşi... tradu-le, tovarăşa... Ţin să vă mulţumesc din suflet, tov Zoli... Ne-aţi scos din căcat. Literalmente. Am să scriu în raport cît aţi fost de... de... Au rămas bujbe... toţi! Tovarăşa, spune-le că lumînarea de la mort... aia a lui Mărinică, se pune acuma sus... se stinge şi se pune la loc ferit, pînă-l îngroapă... După ce-l bagă în pămînt, cînd vin acasă, aprind lumînarea... Şi cine-o aprinde, primeşte un colac... Ai tradus?... A doua zi iar aprinde lumînarea, și îi dă alt colac... A treia zi iarăși o aprinde, îi dă alt colac... și ia și lumînarea... Să afle, tradu, să cunoască obiceiurile noastre, dacă tot îmi pierd ziua cu ei... Vedeți? Mărinică nu e însurat, n-are inel... Acum îi leagă de deget un ban, ca să-l dea de vamă... Dar tov Zoli e bolnav, de-a intrat în casă, îl doare capu?“

„După ce ți-a retezat capul, ce-ți mai pasă de păr?“ zise Gogu Pană.

„Adică, tov Pană?“ întrebă mirîndu-se Gotlieb.

„E un proverb pe care l-a spus odată Hrușciov“.

„Credeam că e o aluzie, la părul ăluia... care... Anghel... Mă rog! Mi-a plăcut sinceritatea tovului Zoli. Adică... a zis ce-am vrut noi, dar cu convingere. Harașo!“

„Nu-mi place cînd cineva exploatează pînă și renunțarea cuiva la ceva...“

„Mai concret.“

„Cînd Zoli a înțeles, acum nu știu cît timp, că el n-a fost decît jucăria intereselor altora... intereselor lumii...“

„Să nu umflăm gogoașa marinarului, ha, ha, ha... Priviți orbii veniți de la sanatoriul din Mangalia... Cu ochelari pe nas, de soare, eleganți, bre, ca niște lorzi! Chiar s-au minunat englezii mei! Cică, bre, cine sînt lorzii ăștia?“

„Cînd Zoli a priceput că e prețul trădării celor pe care i-a iubit... el s-a îndepărtat de toți, și chiar de el însuși...“

„Adică l-a cuprins lehamitea?“

„Adică a înțeles că trebuie să găsească un alt adevăr...“

„Fîs! Tova, tradu-le: omul care se face moroi se cunoaște: roșește la față, stă vesel, nu e trist, ca, acuma, Mărinică... Aștia sînt în stare să-i bage în inimă un piroi... Dar popa e cu ochiul pe ei, el are ordin să anunțe orice bănuială... Superstiții, desigur, tradu... Dar hai cu ei în casă, poate ne mai găvărește ceva tov Zoli despre tradițiile poporului nostru la înmormîntări..."

Zoli privea tereziile balanței, cîntarului... se mișcau în sus și în jos, lin, ca într-o visare... și nimic nu era pus pe ele, nu se vedea o fărîmitură de mămăligă, o urmă de șoarece, o umbră de perdea... nici vorbă, o foaie de ceapă, ori un dumicat de... Zoli de fapt privea dincolo de tipsiile cîntarului, spre zăpezile ce-i spulberaseră urmele... Unde mai era Smaranda, sau regina care-i dăduse să bea lapte proaspăt, aburind, dintr-o oală de pămînt?... Un cîntar nebun, în casa lui Anghel, pe care se înghesuiau toți să-l privească, uitîndu-l pe Mărinică singur pe bătătură, doar cu purceii ce se scărpinau pe spinare de picioarele mesei, mișcînd sicriul, legănîndu-l, și cu afurisitul de cocoș care sărise de pe gard pe pieptul mortului, și-i ciugulea din colac, din ceara pusă pe piept... Priveau toți cîntarul, ca la circ, fără să priceapă nimic. „Ce semn o fi, bre? O fi vreun pol magnetic prin apropiere? Draci! Atunci ce trage talgerele astea în sus și în jos, pe rînd, oricum le-ai opri... Trece vreo pasăre cu magnet în burtă pe cer, necunoscută?... Asta o fi... Tradu-le, tovă dragă... Dacă nu cumva Dumnezeu cu dracu se cîntăresc, să vadă care e mai greu, se bat în greutate. Și nici măcar umbrele nu li se văd... Ce cîntărește Dumnezeu cu diavolul, bagă-le textul ăsta, tova..."

Zoli îi observă surîsul cinic din comisura dreaptă a buzelor: și cînd o chinuise pe Dora nu-i pierise de pe față jumătatea de zîmbet... Acum o pipăia pe translatoare, ca și cum voia doar să-i facă loc prin mulțime, să le poată arăta englezilor cîntarul misterios din casa lui Anghel... „Dacă nu-i o pasăre în cer, cu magnet, zise Maier, orbul, atunci o fi sub casă, pe-aici pe undeva... îngropat un mort... sau un cap de mort... Te-am masat la mare, tovule, nu mă mai recunoști? Sau orbii ți se par toți la fel, fără ochi? Tova, spune-i tovului să mă asculte..." „Serbus, Maiere, ei, bată-te să te bată! Cum să nu te recunosc? Dar n-am timp de tine, sînt cu niște englezi... Sarcini!" „Tot mai regulezi translatoarele? rîse Maier. Așa-mi povesteai, cînd îți frecam spinarea... că poți... Duduie!... poate?...." Lumea rîse, cineva dădu drumul unui casetofon... „Abba", la înmormîntarea lui Mărinică... Translatoarea ieși cu englezii afară din camera în care oamenii se îmbulziseră ca la Maglavid, să vadă minunea... „Tov Leibovici!" strigă orbul. „Nu-l cheamă așa", îi răspunse Zoli. „N-are importanță, zise Maier. El știe că pe el îl chem... Tov Leibovici! S-a dat la fund, ca rața... Tehnică mare, tehnica raței... Ăsta și-acum zice că face servicii patriei și partidului, cînd e la pensie... Ce pensie ai, bre? Cîte mii? Că tata, fost minier, are mai puțin ca tine..." „Ce ți-a făcut?" nu-l înțelese Zoli. „Nimic. Doar atît că la sanatoriul de la Mangalia mă trata, nu ca pe un asistent, ce sînt... sau om al muncii cu palmele... ci ca pe un servitor. I-am și spus într-o zi: bătrîne, romanii... împărații, vreau să zic... mîncau bine, borau bine, gîdilîndu-se cu pana în gît, se-mbăiau bine, și puneau sclavii să-i maseze bine... Masajul le făcea bine tiranilor — așa că s-a transmis prin ani și nu va pieri niciodată, sclavii și tiranii... Dar și pe dumneata te-am dat cu talc și..., nu, domnule Zoltán? Era... după povestea cu gogoașele lui Marinică... Nu știam cine l-a turnat... Luați gogoașa marinarului, supranumită și spaima foamei! strigă Maier. Oare nu dumneata l-ai sugrumat acuma pe Mărinică? îi șopti la ureche lui Zoli. Oare nu pentru el ai venit în satul bunicilor?... Să-ți distrugi toți martorii măgăriilor domniei voastre?" „Ți-ai ieșit din minți, ai băut prea mult, Maier..." „A, domnul Leibovici, trageți cu urechea? Cred că v-ar conveni o asemenea situație..." Era cald, îmbulzeală, curgea transpirația pe chelia fostului vecin al Rozei Dora... Zoli se trezi în față cu el... Lipiți unul de altul, îi simțea sudoarea acră... Îi văzu ochii, de la cîțiva centimetri, tulburi, de parcă moartea era lipită de ei... Mai fusese cu el... la fel de aproape unul de altul... pe vaporașul „Victoria“ care făcea curse între Constanța și Mangalia... Plecaseră pe soare, pe o mare lină, și-i prinsese un vînt... Vaporașul se dovedea o rablă, doar vopseaua era nouă și... Stăteau unul peste altul, îmbrățișați, urlînd, la cîteva sute de metri de mal, îngroziți de moartea care... Și atunci ochii lui erau la fel, tulburi, reci... ca și în ziua cînd se aflaseră în mașina care-i ducea spre combinatul de utilaj greu... să le arate unor asiatici niște mașini, care încă nu erau gata, și în locul cărora le aduseseră altele de la Brașov... Dar de ce nu-i trimiseseră pe oaspeți direct la Brașov?... „Acolo fuseseră, le răspunsese el, le văzuseră, însă mai trebuiau să vadă că mai avem și alt combinat care produce aceleași mașini...“ Se ocupa și atunci de vizite... trecuse la protocol... știa limbi străine, se spunea... deși tovele translatoare... O, da, la... își aminti Zoli, la... cînd cu vizita olandezilor... Puseseră brazi la intrarea în combinat, peste noapte, puseseră brazde de iarbă... Și olandezii nu veniseră. Brazii s-au uscat, căci în graba mare le tăiaseră aproape de tot rădăcinile... și nici solul nu le pria, nu le-ar fi mers bine chiar de-i plantau de mici și-i îngrijeau... Voiau să le arate olandezilor că grija pentru frumos... că brazii au fost puși cînd s-a pus temelia combinatului, că... Și peste o lună, cînd au apărut cei doi albinoși cu bărbi... brazii erau verzi, da, verzi, foarte verzi, din mașină le-a produs o impresie, o foarte bună impresie, i-au filmat, fotografiat... „Sînt un om cu idei“, a surîs el, cu acel surîs din comisura dreaptă a buzelor... Da, spusese și pusese să se vopsească brazii cu „Duco“...

„Te strînge, hai?... zisese Maier, lipindu-se de Zoli. N-ai aer, putoarea asta a lumii o să te amețească... Și-o să leșini, ești alb ca un mort...“ Clopotul bătea, chemînd, chemîndu-i spre biserică. „Te strînge lumea, chicoti orbul. Anonimatul, asta-i vrut, fîrtate! Ţi-ai ascuns faptele, trecutul... şi povestea cu mine şi cu Mărinică de la mare, ca să fii privit şi tu ca un om oarecare..." Cîntarul, pus pe un dulap, continua să-şi mişte în sus şi în jos talgerele, nepăsător. Parcă se aflau într-o baie cu aburi — însă nimeni nu voia să iasă în curte, priveau tereziile, prostiţi de jocul lor inexplicabil. Cu cămăşile năclăite de sudoare, învîrtindu-se pe loc, împinşi unul în altul de valul de oameni de-afară, care voiau şi ei să vadă... „Ce? întreba orbul. Inexplicabilul, rîse tot el. Vezi, Zolico, ai ajuns mai puţin folositor lumii... decît orice căcănar... Nu e nimeni buricul pămîntului! rîse. Ce striga Mărinică? îi şopti în urechea dreaptă. «In gogoaşa marinarului! gogoaşa!...» Şi tu ce ţi-ai închipuit? Că face aluzie la ce?... Ce era gogoaşa asta?... Munca? Ce?... L-au luat ofiţerii ăia care cosiseră iarba toată ziua în chiloţi şi în cizme, să pară angajaţii plătiţi să se ocupe de zona verde, a litoralului, de grădini, iarbă, flori... Şi eu te-am întrebat, la masaj, a doua zi... de ce te-ai dus cu maşina la Constanţa noaptea cu peste 140 km. la oră? Te-au văzut băieţii de la barul «Intercontinental»..." Zoli îşi aminti: maşina într-adevăr gonea prin noapte nebună, ca apucată de o bătaie a vitezei, a puterii cailor ei... Şuiera vîntul: era de fapt aerul pătruns cu presiune prin... un gust al vitezei pure, al acţiunii pure, al... Acum regăsi searbădă amintirea acelei puteri a maşinii, a... „Să te iei de un biet gogoşier... ha, ha... vînzător de gogoşi... Şi pe mine ce m-ai crezut, un provocator, cînd ţi-am spus că părinţii mei, minieri..." Fură luaţi pe sus, ca de un val şi aruncaţi în curte claie peste grămadă. Căzură în genunchi, pe burtă, pe spate, dărîmînd sicriul de pe masă aflată sub dud, aruncînd mortul cu faţa în ţărînă... Orbul se ridică primul în picioare şi Zoli băgă de seamă că... da, da, umbra orbului era ca o spumă albă, rară, o ducea după el, pe pămînt, ca pe un abur uşor, aproape invizibil... Umbra vecinului Dorei era ca de piatră, grea, neagră... De ce parcă nu avea Maier umbră? se întrebă.

Îl puseră într-un jgheab părăsit, într-o fostă piuă pentru porci, lungă, învelit în lînă nespălată, îmbibată în pișat de iapă, de cal, de vacă, de bou, de om. Orbii îl priveau cum se zbătea, bolborosind cuvinte neînțelese, ca un oracol pe care nu-l înțelegea nimeni și care nici el nu se înțelegea pe sine...

9

Era o biserică înaltă, dacă rîndunelele se puteau roti în jurul policandrului din fața altarului, încărcat cu lumînări aprinse, ca un pom de Crăciun, dacă berzele oarbe treceau spre Sud pe sub cupola plină de sfinți cu bărbi albe, lungi, ca niște moșnegi în patrafire, puși pe taclale, dacă vîntul vărat și sărat venit dinspre mare vînzolea frunzele verzi ale sălciilor plîngătoare, dacă apa pe care mergea Cristos cu apostolii în icoana întăririi credinței lor în el era cu valurile de șapte metri, dacă băiatul acela (cum îl chema, doamne?) sărise din carul cu fîn și o luase pe jos, întîi prin miriște, apoi prin zăpadă, spre cimitir, înaintea morții sale, ca și cum știa că ea avea să vină în urma lui și să-l ajungă pe buza gropii, în cîntecul clarinetului porcului de Firică Porcu, dacă ofițerii în chiloți și în cizme puteau să bată mingea de volei cu piciorul pe nisipul fierbinte și să nu zărească deasupra capetelor lor nici un cer arzător, gata să-i oprească și să-i împingă cu zăpucul lui să intre măcar în lacul cu apă dulce și să se răcorească, dacă totul era nemărginit, adică fără maluri, posibil, firesc aproape, ca zîmbetul șăgalnic de pe chipul lui Lucuță, privindu-l pe Mărinică ce parcă de-abia se ținea, cu lumînare la căpătîi cum era, să nu izbucnească în rîs și să le întoarcă slujba pe dos, ca un moroi ce s-ar fi ridicat din racla sa în plină lumină, înainte de a fi acoperit cu pămînt, ca surîsul vecinului Dorei, din jumătatea dreaptă a gurii, sigur de sine, ca glasul lui Dan Damian, vorbind de dincolo de altar, nevăzut, despre democrația de mîine, a viitorului, ca și cum nimic pe lume nu era mai important acum decît sistemul social de mîine în care poporul se va simți poussé către majoritatea sa, în loc de a fi ținut în tutelă, utopie roză, ca orice utopie, ca orice spațiu deschis, unde poți exista fără să fii în infracțiune, ca pe o plajă a grădinii dintîi, uitînd Dan Damian că și în rai acest corn al libertății nu putea fi organizat de bietul Adam, decît dacă ochiul divin clipea îngăduitor... Chipuri peste chipuri, învălmășite, ca scoase de Gogu Pană dintr-un sac cu fotografii și aruncate în fața altarului, la picioarele preotului, care nu era altul decît Tibor Antal, ce luase odăjdiile celui care cădelnița cînd se pierduse Georgică... Glasuri, focuri de armă de vînătoare, mîrîitul orbului, masîndu-l năprasnic pe șira spinării și spunîndu-i că s-a distrus orice conștiință muncitorească, dacă el nu mai coborîse în întunericul de lignit, ca într-o moarte, ca într-o moarte pe care în fiecare zi o încercase, cînd încă nu orbise și mai lucra în tainițele pămîntului, ca taică-său, ca bunicii lui, de la care învățase și să te înfășori în lînă puturoasă ca să te vindeci de ce nici o doftorie nu te mai poate scoate cu viață, mîrîitul lui răgușit, da, da, s-a lichidat, s-a anihilat orice conștiință, în zece ani, pleoapele lui aproape căzute ca niște frunze peste ceața din ochii lui, peste golul, întunericul din ei și de dincolo de ei, ca peste un iad, doamne, sau un rai, pleoapele lui trezindu-se, ca vinovate, vrînd parcă să arate că sînt vii și că lumina poate pătrunde liniștită... pleoapele deschizîndu-se, larg, iată, iată, văd! văd!... dar dezgolind neputința din orbitele ca mucegăite, stinse...

Așa că gura (Maier îl masa pe piept) plină de dinți, rea, te înspăimîntă mai ales văzînd umilința ochilor orbi, care păreau ai altcuiva, de parcă pe același chip încăpeau și violența și visul... „Tovul a ajuns director de mină. Prost. A fost schimbat apoi cu altul și mai prost. Tovul a ajuns, bătînd din palme, inginer la Institutul de mine din Petroșani. A venit din nou director. Schimbarea lor, pe spinarea tatei. Noul tov nu-i mai bun decît vechiul tov. Cui să reclami? Mi-a fost și mie director. Juca tenis. Cînd noi ieșeam din schimb, ne făcea semn cu mîna. Era popular! Schimbă-l, pune-l din nou, și oalele sparte tot noi le plăteam. Cui să-i zici că nu a făcut bine tovul? Corb la corb nu-și scoate ochii. Și mîine te trezești din nou cu cel reclamat pus din nou șef peste tine..." Tovul aștepta la rînd, pe scaun, să fie dat cu pudră de talc și masat. Avea o sciatică? Îl amuzau vorbele lui Maier. Pentru el gura orbului era de fapt la fel de umilă ca și întunericul neputincios din găvanele lui seci... Revolta lui Maier era ca o supralicitare a bacșișului. „Ca să-i țină de urît clientului, bate cîmpii, surîsese, în bazinul de înot, a doua zi, Gotlieb. Și pe directoarea policlinicii o înjură. Că ei muncesc, ăștia de la masaj, și doctorii doar pipăie bolnavii și primesc cadouri de la finlandezi și refegiste. Și-mi spune: «domnule director — ca și cum i-aș fi fost eu lui șef cînd era miner! ca și cum ar fi fost cîndva miner! — n-o reclam pe tovarășa Caracostea, fiindcă nu se rezolvă nimic. Nu mai poți avea încredere în nimeni! De ce să vorbești în ședință? Te rad! Taci, fiindcă te gîndești că-ți mai pică și ție un săpun, o brichetă, un dolar, un bacșiș. Dacă găvărești, îți ia și asta! Așa că e o nepăsare generală, nu mai e conștiință muncitorească...» Ca și cum el și Mărinică — prietenul lui, celălalt gondotier, gondolier, gogoșierul — ar fi clasa muncitoare!" „Dar ce crede că sîntem noi? zise a doua zi orbul, ca și cum ar fi fost în apa din bazin și i-ar fi auzit vorbind, ce? Provocatori? Trîntori? Turnători? N-am fost eu miner, tovule? Dar unde-am orbit? Şi de ce? Doctorul ăla, Stambuliu, e doar de vină, că nu s-a priceput, sau nu i-a păsat? Era chiar să mor, domnule Zoltan, de nu mă băga mama într-o postavă cu pişat! Tovul nu-şi mai aduce aminte de mine, că nu mă ştia nici atunci! Păi să-mi spună măcar de-a rămas cu ceva din munca aia... în afară de meciurile de tenis şi de chefurile de la cabana fotbaliştilor... O lepră, îl bătuse pe umeri pe fostul vecin al Dorei, care rîsese cu hohote, doar cu o jumătate de gură, cum obişnuia, ha, ha, ha... Domnilor, înainte era *pactul* muncitoresc... De-i era cuiva greu, toţi săreau, de era ceva bai în mină, nimeni n-avea somn pînă nu se... Se ajutau! Şi copiii? Mie de-mi era foame, mîncam la vecini... Nici o problemă! Şi muierile? Una nu lucra. În curte? Patru-cinci porci, gîşte, găini... Acuma, ingineri la kilogram. Bani mulţi, pe fumatul lor... Vătafi. Tata ştia de ce munceşte. Cîştiga bine. Tovul pe care-l apăs eu acuma pe vertebrele cervicale cobora din «Volga» lui neagră, şi-i duceau alţii hainele de miner, să pară şi el muncitor, este, tovule?“ A doua zi... „A doua zi nu m-ai mai găsit, mă luaseră de-acasă. Tu m-ai dat pe mîna ălora, răspunde, domnule Zoltan. Răspunde! Răspunde...“ Gura orbului, rea, mişcîndu-se în gol, ca într-un film mut. Vocea lui, ca un ecou, despărţită de gura lui, ca retezată, ca a altcuiva, răsunînd bubuitor sub cupola bisericii înalte, înfricoşător... Un arhanghel, un liliac, zburînd, trecînd ca printr-o ninsoare de sticle sparte ce cădeau pe ciment, asurzitor. Şi o pasăre fără trup, din ţipete, din cuvinte rupte, fîlfîind, ca un papagal de magneziu, orbitor, cu un plic în cioc, cu un inel prins în jurul piciorului stîng, aducînd aceeaşi veste-poveste în mirosul tare de urină: adormirea zăpezilor pe dealuri, ca închise într-o biserică, sau peşteră, a somnului, a nopţii, a morţii...

10

Bum! Bum! Bum! Cineva bătea cu pumnul în ușa grea, de la intrare, nepotolit, în prostie, necrezînd că nu e nimeni înăuntru. Bum! Bum! Bum! Dădea și cu tocul pantofului. Țîțînile nu se clinteau, nici limba de metal, grea, a broaștei făcută de un meșter fierar pe la începutul secolului în Dănceu. Și Anghel avea atunci (și-o zărise cu coada ochiului și cînd văzuse cîntarul!) o broască asemănătoare, ruginită, dar infailibilă. Bum! Bum! Bum! nu se lăsa orbul, căci Maier era. Maier și cu mai cine? Bum! Bum! Ca un berbec negru... Bum!...

„Nici nu zice pîs, parc-ar fi dat ortul popii!“ „Tace ca porcul în păpușoi!“ „Măcar să întrebe: care ești, bre?“ „Hoții!“ „Moartea, ha, ha, ha.“ „Dracu-lacu, cine să fie... Timpul, că el bate...“ „Aiurea, nici n-aude, a murit, pe pariu. Cînd l-am dus, pus în piua aia, cu trăsura să vadă cum îl îngroapă pe Mărinică, era fără zile“. „O fi intrat holera în el, că se cam cufurea pe el!“ „Nu vorbi prostii, la noi nu e holeră!“ „Ce spui, Franț?“ Nu era nimeni, desigur, pe care să-l cheme Franț. Vorbeau ca și cum el nu mai putea să se ridice în picioare și să le răspundă... Nu-i mai fusese atît de rău din noaptea cînd în curtea lui Anghel intrase acel ins... și cînd Ortanza la masa cu berbeci fripți pe jeratec cîntase „Sulico“ în șalvari și dansase apoi, aruncîndu-i pe foc... „Crezi că l-a lovit lepra, luată de la blonda aia care cu arabul...?“ „S-a insolat, a mîncat multe ouă și nu-l mai ține burdihanul pentru chestii d-astea de la țară...“ Bum! Bum! Bum! În ușa grea, de stejar, cineva bătea înfundat, lovea cu capul său, ca un berbec... Și atunci, la fel. Dina stătea pe genunchii amantului ei cu mustăți, lîngă vecinul Dorei care turna vin în pahare — și nimeni nu cricnea, nu de înpreunarea în preacurvie a celor doi, ci că pentru o asemenea murdărie, petrecută sub ochii lor, ei trebuiau să se și bucure și s-o plătească zilnic cu vin și pui fripți, berbeci, purcei de lapte și viței, și cu încă ceva, cu slugărnicia și muțenia lor, și mai ales cu sîngele lor, adică al taților și cumnaților și fraților lor căzuți pe front pînă în Tatra... și mîine-poimîine cu sîngele lor și al fiilor lor, pentru pîntecul Dinei și pentru pîntecul mustăciosului, ce fuma trabuc ca turcii de pe carpetele aduse de marinari de pe la Viena...

„L-am lăsat în piuă, pe patul pe care a stat ultima oară bunică-sa, n-avea cum să piară din casă, doar dacă nu s-a făcut pasăre să iasă pe horn, ha, ha..." „Dar cine l-a închis cu cheia, el, sau altcineva, de-afară?" „Să spargem ușa?" „Desigur, desigur, fiindcă e mort..." „Cînd sînt zile și noroc, treci prin apă și prin foc..." Bum! Bum! Bum! Lîngă el, atîrnînd într-un cui, oglinda bunicii... oglinda moartei... Ochii săi îl priveau străini, ca ai unui pește putrezit, inerți. Aici se născuse și mama sa, în patul... sub această oglindă veche? Își lăsă ușor capul în jos, pe umezeala din ghemotocul de lînă ce-i fusese pus sub ceafă... Fără chipul său, oglinda se lumină. Albă, singură, virginală. Doamne, dă-ne nouă lipsa de memorie a oglinzii, își zisese, surîzînd, dă-ne nouă asta și vom fi fericiți... Măcar dă-ne muțenia ei... Dar oare atunci, ce-și dorise Dina și turcul? Își aminti... Era o oglindă mare, ovală, venețiană: amanții își aranjau unul altuia zulufii în ea, ca la fotograf... Și cînd plecau din fața ei, chipurile lor se ștergeau din apele ei, ca înecate, frumusețea florilor albe de salcîm (de măr?) din părul Dinei pierea, zîmbetul de pe buzele ei date înverșunat cu mult roșu, gîtul alb... Rămînea doar muțenia albă a argintului, rotundul gol al oglinzii, ca un ochi dumnezeiesc netulburat, așteptînd facerea lumii cu nepăsarea cu care privise cu o clipă înainte sfîrșitul... Turcul cu pipă voia cel puțin muțenia acelui ins, a înaintemergătorului, cum îl botezase Gogu Pană pe spatele fotografiilor ce i le făcuse în chiar noaptea dansului de pomină al Ortanzei; muțenia, ca a oglinzii, dacă nu indiferența ei. Mustăciosul ar fi vrut aprobarea lui: să dea noroc! Îi chiar întinsese paharul cu votcă. Nu voise. Paharul cu vin alb. Cu vin roşu. Noroc! Noroc! Şi insul zisese: nu. „Auzi, tovule, să zică el nu?!“ Şi Tibor Antal îi spusese la ureche: „Zoli, înţelegi? Asta spune: non licet! Nu este iertat.“ Dina îi aruncase cu vin în faţă, ca o ţaţă, ea care ştia să nu fie... Se vede că-şi pierduse cumpătul. Era ceva cumplit, o clipă cumplită: nu se puteau înţelege cu un om asupra unui fleac! Să cionească un pahar cu vin! „Doamne Dumnezeule, se luminase la faţă Tibor, cît mai există asemena foaită de bărbat, degaba te prefaci că nu vezi mînia surdă a poporului“... „Curul Dinei e surd, tovule“, zisese vecinul Dorei, care auzise doar ultimele cuvinte ale lui Tibor şi desigur crezuse că era vorba de popoarele asuprite din colonii... „Matei zice, îi şoptise Tibor la ureche... că Ioan i-a spus: Nu-ţi este îngăduit să...“ Nu mai auzise şi celelalte vorbe ale apostolului: Firică Porcu începuse să cînte „Perinița“. Mai tîrziu aflase ce nu-i iertase, lui Irod, Ioan Botezătorul: să nu iei pe femeia fratelui tău... Dar poate era ceva mai presus decît faptul că era vorba de o muiere, sau de muierea unui frate: profetul îl înfruntase pe rege, şi orice tiranie, oricît de mică ar fi, oricît de mititică ar fi... Bum! Bum! Bum! Iarăşi lovea cineva cu călcîiul în uşa de stejar. Îşi aminti iarăşi de Tibor: „Poate singura vină a lui Cristos a fost că nu l-a salvat pe Ioan Botezătorul din turn... Poate pe cruce, răstignit, şi-a adus aminte că nu-l scăpase de la moarte pe cel care-i vestise venirea şi pierise pentru el... Pe cel cu care tiranul nu se putuse tocmi nicicum... Pe cruce, era oare imposibil să-şi aducă aminte de omul care-l botezase în văzul mulţimii?... şi pe care el, cînd Irod...“ Dar insului... în noaptea cu batali fripţi... nu pentru supărarea Dinei i-au retezat capul: el spusese ceva, chiar înainte de a i se pune în mînă paharul cu ţuică, primul pahar cu care fusese îmbiat: ceva despre democraţie... despre democraţia economică... socializarea unei părţi a economiei nu poate duce la rezultate bune dacă e ţinută la *adăpost*... „La ce, bre, tovule?“ La adăpost... de lege... de bugetul statului... de concurenţă... şi într-o redistribuire a banilor colectivităţii care o să arate mai degrabă o risipă... decît o promovare a echităţii... „Dar noi am uzurpat puterea burghezo-moşierimii, bre! Noi am instaurat libertatea, egalitatea...“ „Staţi aşa, a zis insul, vărsînd ţuica din pahar, ca de sufletul morţilor, ca şi cum ar fi bănuit că o varsă pentru el, căci a surîs cu toată gura... Libertatea asta le-a băgat frica în oase oamenilor care au uzurpat puterea... şi care nu erau obişnuiţi cu necunoscutul... şi cu necunoscutul libertăţii, da... Îţi e frică, gură strîmbă, de libertatea ta, de necunoscut...“ Tocmai atunci s-a suit pe masă, nebăgată de seamă, o pisică; şi colecţionarul de fluturi s-a speriat aşa de tare (desigur că nu de ea, ci de ce auzisese şi de ce era sigur c-o să-l înfurie pe amantul Dinei), încît a pus mîna pe mîţă... şi i-a sucit gîtul: prrr! prrr! s-au auzit oasele. Şi...

„Degeaba dai în uşă, n-aude, e fără zile...“ „Şi morţii aud ce se spune lîngă ei“. „Tace ca scroafa în pătul!“ Era Dina, cu vocea ei sigură de ce-i ieşea de pe limbă... „Trebuie să-l ducem de-aici, am lăsat maşina în răscruce, cu Tamara în ea... Au murit Varvara şi Doru Busuioc, şi neamurile lor vin încoace să-l ştingă cu pietre pe Zoli, cred că el e...“ „Uite-o şi pe Ortanza cu Tamara în braţe... De ce o aduci aici, bre?“ „S-o vedeţi. Am găsit-o la el pe mîini, gură în gură. Priviţi...“ „Nu-i ridica fusta, muiere“. „Ba i-o ridic! E umflată ca o minge“. „E borţoasă?“ „Doar n-o fi mîncat fasole de cinci ani ţinută la sac, ha, ha, ha...“ „Să-l băgăm în «Dacie» să-l salvăm, tu...“ „Salvaţi şi voi sufletele voastre, muieri...“ Era Diamantopol. „Dumnezeu cînd îţi ajută şi fierul se face plută“. „O să scape, nu vă fie frică“. Era orbul, Maier. „Şi nimeni n-o să-şi mai aducă aminte nici de el, nici de faptele lui...“ „Crezi, Maiere?“ „Tovule, nu ăsta-i şi crezul dumitale... Istoria, vorba turcului dumitale, ăla cu pipă..." „De ce al meu, bre?" „Dar de ce al meu? Vorba lui, cum mi-ai spus cînd îți frecam noada să-ți scot reumatismul: istoria să fie așa... ca o oglindă... fără memorie..." „Pardon, pardon! Zoli avea obsesia..." „Nu, nu, turcul era cu contabilitatea dublă, de la el ai învățat-o... și pentru mină, atîta cărbune pe hîrtie, atîta în realitate... și pentru viață... Faptele oamenilor... ciuciu! ca și viața lor... Doar hîrtiile! Că istoria se poate face... ca la contabilitate..." „Pardon, pardon! Logofet spunea că el... tagma lui... că ei sînt contabilii istoriei..." „Nu recunoști decît ce vrei, ca și cum memoria oamenilor ar fi o oglindă, tovule". Era Diamantopol. „Ți-am spus, tovule, pe cînd îmi erai director, c-o să primești scrisori din Israel de la nepoții domniei tale... Ai zis că nu-ți plac profeții, zurbagii". „Am spus că părinții tăi au fost catolici, nu ortodocși, și că biserica de la Roma i-a condamnat întotdeauna pe cei ce se țineau de profeții..." „Pardon, pardon! rîse Maier. Ai spus... că i-a condamnat pe cei ce încercau să cunoască viitorul..." „Da, viitorul, citindu-l în... spiritele morților!" „Păi da! Așa mai da! Eu l-am citit atunci în tine... care erai ca un mort... Cum îl citesc acuma în Zoli-baci!" „Glume nesărate". Era Dina. „Ne grăbim!" Era Ortanza, ea întotdeauna era eficientă... „Viitorul nu se poate cunoaște..." „Ce spui Franț?!" „Cristos a spus: «Voi veni la voi ca un hoț, nu veți ști nici ziua, nici ceasul.»". „Ce spui, Franț?!" „Cînd vrea Dumnezeu, și dracul vine cu colaci." Era Lăzăroaica. „Ha, ha, ha..." Rîdea Apăchioară. „Sparge ușa, bă, să-l ducem cu mașina". Era Dina. Vocile se limpezeau... „Și dacă nu-l duceți?..." „Crapă. Și se miră lumea de ce-o să se-ntîmple aici..." „Crezi?" „Toată mirarea e de trei zile..." „Poate că da, poate că da..." „Zoli a fost printre ultimii constructori de imperii", zise Diamantopol. „Desigur, utopice", bombăni vecinul Dorei. „Maier, ce i-ai spus la ureche cînd îl duceau pe Mărinică la groapă? Că nu care cumva el l-a sugrumat pe băiatul lui Anghel? Deși voi știați tot jocul, pușlamalelor...“ „Noi nu sîntem pușlamale, se burzuli orbul, noi sîntem taurii naționali, noi aducem un mare prestigiu țării... mai ales la nemțoaice și la finlandeze... Mai grozav decît gerovitalul! Le întinerim pe răscoaptele astea, rîse orbul, ar trebui să ne dea Premiul de Stat clasa I!“... Le masau, le dădeau vîrtos cu talc, le gîdilau la subțiori... Și ele, coșcovite de reumatisme... S-au cele tinere, stătute, singuratice... Ei și cu salvamariștii... Și cu Mărinică, gogoșierul... Sfîrîia uleiul în tigaia enormă, se coceau gogoșile... „Gogoșeria națională!“, striga băiatul lui Anghel, înainte de-al lua cei șase inși care cosiseră peluza. Treceau peste mare pescăruși în zbor, uriași, făcuți parcă numai din aripi. Și cînd răgușea, se urca Mărinică în barca salvamaristului, cu o nemțoaică în slip alb, și pleca în larg, departe, pînă atingeau orizontul. Orbii îi aduseseră tigaia — și la poarta cimitirului o puseseră pe un aragaz și făcuseră gogoșele... să fie de sufletul lui Mărinică... Se roteau berzele peste sat, poate și cele orbite cîndva de Anghel... „Zoli, berzele, berzele!“ strigase Maier, ca și cum el le-ar fi văzut, dacă le vedeau copiii și strigau că le văd... „Nu le vede, are ochii închiși, de parcă i-au scos și lui lumina din ochi, dacă nu și-a scos-o singur, zicea Diamantopol. Nu mai vede, și e mut...“ „Frunză verde foi ca macu...“ Era Lăzăroaia. „Pe dracu nu îl ia dracu...“ Era Apăchioară. „Timpul băieți“, rîse orbul... Bum! Bum! Bum! Prin fereastră se vedea cerul. Ziua scădea. Se răcea lumina. Soarele pleca spre asfințit. Motorul „Daciei“ bîzîia în răscruce. „N-a ridicat un deget, cînd Ortanza, întrebată de amantul cu mustață ce dorește, a zis că vrea gîtul ăluia, zise Diamantopol. Nimic n-a rămas din ce credea el că sînt adevăruri eterne. Tibor a jurat pe Dumnezeu, Sebastian Voiculescu pe medicină, pe muncă, Lucuță pe armă, turcul pe fumul pipei sale, Mărinică pe gogoașa cea mai.. singura pînă la urmă eternă, eterna noastră gogoașă... ca și micii și sarmalele cu mămăliguță. Singura angajare absolută a crezut că este politica, Dunărințu; istoria, Dan Damian; angajarea creștină, Tibor; aventura, Vasco... Ortanza... Acum nu e mort, Zoli, nu vă fie frică... Să-l lăsăm în pace! A părăsit puterea, a plecat de-acolo, acuma traversează deșertul... Dar se va întoarce... Se bat în el, întîlnindu-se, două margini ale societăți, deoparte forța, de alta umilința..." „Aiurea! Am văzut eu cînd ne-am pi... toți chiorii și orbii în piua unde-l băgasem... ne privea cu coada ochiului, se simțea ca răstignit... Și tăcea... S-a crezut un Cristos, ne-a spus nouă Mărinică... El nu era martorul celor făcute de alții... ca Tică Dunărințu, ca mine, el era înfăptuitorul... istoriei, al unei religii noi..." „Poate exagerezi... De-o parte, în el, este șeful, responsabilul, de alta soldatul, iresponsabilul, înspăimîntat, servil..." „Hai, domnule, să-l ducem în mașină!" „Ba nu... Un Cristos, care s-a convins c-a slujit o religie..." „Mă scuzați, eu mă duc la englezii mei", zise vecinul Dorei. „Du-te-nvîrtindu-te... Da... o idee falsă, greșită. De-aici vine scîrba lui! O gogoașă de care n-are nimeni nevoie, nici măcar el... Căci pe insul ăla, doamnelor, pe care l-ați pus cu căpățîna pe fierăstrău... el nu l-a apărat, nici după ce-a fost îngropat în cimitir!" „O tîmpenie de-a lui Mărinică!" „O... cum ai spus, angajare?... învățătură?... Dar Lucuță de ce nu l-a salvat pe Pătrășcanu? Nu putea? Nu era momentul?" „S-au urcat orbii în copac", zise Dina. „Ați spus ceva, stimată curvă bătrînă?" „Da, domnule, că ești un porc!" „Mulțumesc. Așa, domnule Diamantopol, o angajare... de care Cristos, se leapădă, fuge de ea, să se curețe..." „Nu, nu, de-o parte este gloria, de alta anonimatul... Nu e răstignit pe o cruce, în piua asta cu urină... Traversează deșertul, zău... E o experiență extraordinară, această dublă întîlnire cu el însuși, în cele două ipostaze ale sale, gloriosul și umilitul... Aici găsește el adevărul... care e cunoașterea întreagă a sufletului..." „Priviți berzele, berzele!" strigă Ortanza, speriată... Berzele, parcă închideau ochii și zburau spre sud, continuau să zboare... Ca și peste cimitir, cînd Firică Porcu rezemat de-un cireș cîntase cîntecul cel de pe urmă... și se treziseră cu pămîntul de la gura cavoului că se răscolește... Parcă mortul bătea cu pumnii în ușa de fier. Bum! Bum! Bum! Toți o luaseră la goană peste morminte, babele chiraind, copiii înjurînd, lăutarii pierzîndu-și goarnele și viorile... Și Mărinică, în urma lor, hohotind de rîs, cu o hîrcă în mîini... Caii o luaseră la goană cu trăsura după ei prin mărăcinișul de lîngă cimitir, el căzuse din piuă cu lîna udă pe cap, lumea îl călcase în picioare, urlînd, speriați toți că mortul... moroiul... Și doar nu era nici în apusul soarelui... Frica, doamne, caraghioslîcul... În țărînă, în învălmășeala prostească, văzuse soarele apunînd, ca un cap de om retezat... Bum! bum! bum! începuseră să-i bată în urechi, acolo, în țărînă, ca venind prin pămînt, bătăile în ușă din noaptea cînd Ortanza dansase în șalvari roșii în fața amantului cu mustăți al mamei sale... Bum! Bum! Bum! în ușa grea, de stejar, înfundat, ca un berbec negru, ca un... Și cum soarele apunea roșu, roșu, roșu, își amintise cum intrase Anghel pe ușă cu o tavă plină cu varză creață și cu castraveți și roșii, cu pătrunjel și mărar, cu mere și cu flori de salcîm (sau de măr?), cu ștevie și cu trandafiri... în timp ce bătea, bătea, în ușă... cu usturoi și cu ceapă pe tava uriașă, de argint, în mijlocul căreia, între verdețuri, pieptănat cu cărare pe mijloc și cu un ardei iute și roșu în gură, stătea căpățîna lui... Bum! Bum! Bum! Și cînd l-a văzut pe Anghel cu... s-a ridicat de lîngă vecinul Dorei borînd, căzînd în patru labe, și a ieșit afară și a pornit către vînt.

DUMINECA PEȘTILOR

Și deodată îi fu aproape imposibil în nisipul ce se surpa sub ei să-l adune bucată cu bucată, mînă cu mînă, să-i reînchege chipul în după-amiaza clocită în arșița soarelui și să-l dezlege din devălmășia ca de oracol nebun în care se prăbușise, el uitîndu-i și glasul, cînd îl strigase, ca mușcată de viperă, dintre mărăcinii înfloriți în spațiul schimbăcios dintre miriștea proaspătă și plaja albită de lumina verii, orbit, nevăzînd nici la doi pași mormanul de păpuși carbonizate, veverițele de catifea și urșii cu gulere albe de bucătari plutind încet în valuri, umplînd aerul cu mirosul încă de pucioasă al dezastrului ce avusese loc la fabrica de jucării, învăluit în pulsațiile sîngelui ce se golea din el și reînvia în el din urmele-i lăsate, ca dintr-o amintire, gol și de nimic apărat în fața puștii pe care ea o ținea în mînă, venind să-l cheme să plece cu Adalbert Tolan în deltă, la vînătoare de rațe, și nu să-l acopere cu umbra rece și definitivă a morții. Ploșnița cu părul lung pînă la șolduri, albit, lucind ca paiele de orz, stins, îi pusese mîinile pe frunte și pe ceafă și-l aplecase cu buzele peste sînul ei drept, acoperindu-l apoi cu pletele ei mătăsoase, țipînd, ca mîncată de gura unui Dumnezeu învăluit cu ea în aceeași țărînă, țipînd încă o dată, chiar în clipa cînd pușca începuse să ardă și să alunece în nisip și să se înfigă în el cu patul în sus, lîngă o balegă de bivol rătăcit pe malul mării, privind depărtările cu o blîndețe parcă nebună... Ploșnița era plină de pistrui pînă și pe șolduri, fierbinți. Doamnă

Rozemberg, își spuse ea, trecînd pe lîngă soțul ei copleșit de dogoarea celei cu pielea roșcată și ca spuzită de vărsat, doamnă Rozemberg intrați în apă, ei și-așa nu te văd, și așa n-o să știe niciodată că i-ai văzut, doamnă Rozemberg... „Și înotînd pe spate, în larg, lăsînd țărmul să se piardă ca o insulă subțiată de valuri, vedea bine cum trecutul ei murea sub cerul uscat și lucitor și indiferent și simțea că binele cel mai mare pe care putea să i-l facă lui Zoli era să-l uite, astfel el să dispară ca o umbră ștearsă de lumina soarelui necruțător, ca și cum nici n-ar fi fost, fără să lase vreo urmă, cum umbra de fapt nu lasă urme nici peste pămînt și nici peste ape. Pîntecul ei, sub mîna ei, tremura, slăbit, uzat de ani, ca și cum chiar și viața se uza și ea sub palma ei și era și ea trecătoare, ca o batistă. „Dar nu te mai înfuria, doamnă Rozemberg, soțul dumneavoastră are dreptate, el refuză să admită realitatea involuției, doamnă Rozemberg, nu vrea să îmbătrînească, doamnă, cum dumneata ai început să te împaci cu nenorocita și invincibila degradare a trupului tău, scumpă doamnă, cu invincibila, ha, ha, zi de mîine! Vrei să visezi doar privind pozele din revista *„Cinema“* și din tîmpitele magazine ilustrate franțuzești pe care ți le împrumută Gina Panaitiu și unde vedetele se prăjesc la soare și gătesc, gătesc înconjurate de buldogi și de canişi, cartofi cu?... Trăiască Zoli, scumpul dumneavoastră soț, doamnă Rozemberg, el nu are nici o teamă de vîrsta sa, el nu vrea să simtă răcoarea din bucuria a două trupuri care au început să îmbătrînească, el are tăria chiar acum să creadă, mușcînd din carnea tare a roșcovanei, că se află în raiul lui Dumnezeu, scumpă doamnă Rozemberg, în grădina în care sîngele ei l-a ridicat, acolo lîngă Dumnezeu, ha, ha, și că mai este încă un fiu al celui de sus, dacă mai poate surzi și mai poate să-și piardă mințile, ca nici măcar pe tine să te-audă, doamnă, și nici focul de armă pe care l-ai tras peste mare, rupîndu-se el cu desăvîrșire de ziua de azi, scumpă doamnă Rozemberg, trecînd peste broasca țestoasă, din nisip, de pe plaja pustie, făcută de Adalbert Tolan, în brațele acelei putori cu pulpele și cu sînii pistruiați, recunoscîndu-se în brațele ei, pe el cel de odinioară, desigur, oglindindu-se în sîngele ei, în tinerețea ei și în oglinda afurisită a tinereții, scumpă doamnă Rozemberg!"

„Să încercăm să dormim și să nu ne gîndim la nimic, îi zice sora Gabriela, cu părul negru, lucios, cu buzele mari, cărnoase, frumoasă ca un înger al morții. O să vă mai facem o injecție, îi spune, surîzătoare și-i frecționează fesele slăbite cu palma umezită în spirt sanitar. Vă rog să nu țipați, scumpă doamnă Rozemberg", o roagă — dar ruga ei n-a ajuns pînă la capăt, cînd acul a și pătruns în mușchiul ce n-a mai avut nici o putere să se revolte. E ca și cum i-ar fi făcut o injecție unei păpuși din vată. Doar forma ei de femeie mai rămăsese din ea, își spunea, totul se topise în ea și nu mai avea nici o vigoare, și nici o bucurie n-o mai putea resimți, ca și cum toate dispăruseră pentru totdeauna, rămînîndu-i doar durerea, pentru simțurile ei bolnave, durerea și lipsa de somn, singurele realități și singurele semne că încă mai era vie în salonul mirosind a iod, din care ca dintr-o ciudată stație a morții plecaseră, de cînd fusese internată, zeci de femei spre locul cu flori de unde niciodată n-aveau să se mai reîntoarcă. „N-am să mănînc decît brînză de oaie, slănină friptă și ceapă", continuă Gabriela să-i povestească sorei Marta cum avea ea să-și petreacă la stîna din Apuseni unde-i promisese s-o ducă Sîmbătă și Duminecă inginerul Roșianu, care lucra la O.N.T. Carpați, fostul ei iubit din liceu, însurat acum cu o cîntăreață de operetă ce tocmai se afla într-un turneu de două luni prin Ucraina și Uzbekistan, sau Pakistan, pentru Gigi, ca și pentru nevastă-sa, geografia rămînînd încă un mister, ca și Atlantida, ca și Asia, enigme ale unor lumi foarte îndepărtate și probabil pînă la urmă inexistente... „Totuși Ucraina e aproape", surîse Gabriela, arătînd astfel cît de imbecilă putea fi cîntăreața și cît de mult i se potrivea și

Roşianu, acest mascul minunat, cu un cap de pătlăgică roşie, cum îl botezase săptămîna trecută, după ce venise cu el dintr-o excursie în Munţii Vrancei. „Sigur, nu-i aşa, scumpă doamnă Rozemberg, că noi femeile ar trebui să ne spălăm o dată pe mîini de rolul de moaşe pe care-l avem faţă de bărbaţi, de îngeri păzitori şi de mame, e cazul să nu le mai călcăm chiloţii şi să le ducem cafeluţa la pat, prea mult se consideră nişte sultani... Roşianu, cînd îl iubeam şi stăteam în cap pentru el, mă considera o mătură, o doică, o saltea, dar de cînd s-a însurat şi nu mai dau pe el decît atît cît merită, preţul a trei morcovi, sînt ca o regină!...“ Prin uşa deschisă se auzi telefonul sunînd în camera de gardă. Gabriela ieşi din salon, în fugă, înainte de a i se spune că ea era chemată din oraş, şi după cum privise pînă atunci aproape din minut în minut ceasul, se aştepta ca inginerul să-i dea noi detalii despre proiectata lor escapadă: dar ea se înapoie bosumflată, medicul şef îi transmisese, din pauza unei şedinţe de la Direcţia sanitară judeţeană, să nu-i dea doamnei Rozemberg mai mult de trei pilule de... „Imbecil, îi spuse, mă crede căzută în cap, cum e el“. Şi-l execută pentru nunta ce-o făcuse nu de mult timp la Tîrnăveni cu o studentă din anul şase de la medicină: o afacere, cred c-a scos aproape două sute de mii de lei; l-a avut pe Mitru Fărcaş, şi pe Turda, de-au cîntat toată noaptea numai producţiuni populare; şi-a invitat toţi foştii bolnavi din împrejurimi, o afacere la care a participat şi el — şi întîmplător afacerea asta a fost propria sa nuntă, a doua, prima fiind cu mulţi ani înainte, cînd a luat-o de nevastă pe fiica unui activist de partid care l-a ajutat s-ajungă ce este acum, directorul spitalului. Telefonul zbîrnăi din nou şi de data aceasta fu Roşianu la aparat, aşa că Gabriela se înapoie în salon roşie în obraji, emoţionată. „Dar ce ţi-a spus, tu, de te-ai îmbujorat aşa, cred că nu vreo porcărie, că astea nu te mai fac nici să rîzi“, îi spuse Marta. „Secret. Doamnă Rozemberg, să vă punem o sondă?“

„Tu, Gabriela, ce ți-a zis imbecilul, că văd c-ai încurcat borcanele, doamna Rozemberg n-are nevoie de sondă, urinează normal“, zise Marta cu sinceritatea ei aproape instinctivă, fără să-și închipuie că un borcan nu-i o bolnavă, ori că niște borcane nu sînt totuși chiar același lucru cu niște bolnave, senină ca însăși seninătatea lipsită de gînduri a unei păpădii. Aparatul de radio de pe noptieră vorbea despre zborul în cosmos și despre viitorul navelor spațiale, vorbea adică despre timpul ce nu era al bolnavei din salonul 42 și nici nu avea să fie, fiind al altora, acum și în vecii vecilor... „Surîdeți, doamnă Rozemberg, asta înseamnă că vă simțiți mai bine“, zise Gabriela, încă palidă de emoția avută la telefon, și nu de oboseala serviciului și în nici un caz din cauza prea multei științe medicale. „O să vă servim carne fără sare la cină, ca ieri, un purè fără sare“, zise Marta și luă ca din întîmplare, de sub aparatul de radio, revista în care, pe două pagini, șapte fotografii în culori povesteau cum o tînără vînzătoare la un magazin de pălării bărbătești din Neapole își împușcase amantul, pe numitul Marcello Betega, spre stupoarea gazetăresei care găsea această spectaculoasă crimă pasională total ineficace, stupidă, disperată și ridicolă. Doamnă Rozemberg, își spuse, tu nu te-ai gîndit văzîndu-l pe Zoli intrînd cu blonda în mare să ieși pe mal și să încarci arma cu două cartușe scoase din tașca de piele făcută cadou de Adalbert Tolan, și nici seara, după ce ei se-mbrățișaseră din nou, ajungînd pe plajă, sub țipetele pescărușilor, n-ai ridicat un pai împotriva iubitului tău soț, cînd a sosit la vilă mulțumit de el și cu ochi scînteietori, fosforescenți, parcă, exact ca atunci cînd venind spre tine știai că vrea să facă dragoste — deși acum el era mulțumit și-i luceau ochii de ce i se întîmplase, nu de ce dorea să i se întîmple... Ciudat, nu era după cele petrecute pe plaja pustie un animal trist, nu era obosit, rupt, dragostea fetei nu-l secătuise, ci îl făcuse și mai comunicativ Te-ai întrebat, scumpă doamnă, de nu fusese fata cumva o himeră: nu, nu, dinții ei își lăsaseră urmele pe umărul stîng al lui Zoli. Și ca să-l încerci de mai era bărbat, de mai putea fi, ori din cinism, ori din ce cauză, ca să nu-l pierzi, totuși, l-ai luat în brațe, ca și cum nu văzusei nimic și l-ai tras, scumpă doamnă, pe dormeza deasupra căreia în locul reproducerii după un autoportret de Luchian atîrna pușca de vînătoare, încă plină de nisip... Și totul a fost ca niciodată pînă atunci, și cum n-avea să mai fie apoi niciodată. Seara a venit Adalbert Tolan, însoțit de președintele Comitetului de cultură din Blaj, un bărbat cu un cap enorm, cît o minge medicinală, de-abia ducîndu-și pe umeri propria sa țeastă, grea, care-l trăgea în jos, și-l delega mereu să caute un scaun pe care să se așeze ca să-și poată pune palmile la tîmple, să nu se răstoarne cu picioarele în sus. Au băut muscat otonel adus în damigeană de președinte și-au vorbit despre cîinii din Franța, care mănîncă pe an mai multe tone de păpică decît populația unor țări ca Bulgaria sau Portugalia, putînd fi invidiați pentru condițiile lor de trai de-o bună parte din populația lumii, despre lumea interioară a omului, ce nu poate fi formată doar din raționamentele logice ale creierului, din cifrele reținute de emisfera sa stîngă, din gîndirea analitică ce se mai află tot aici, împreună cu puterea de bunăstare, de armonie a omului cu lumea și cu el însuși, din intuițiile ce se găsesc în dreapta acestui creier ce este după cum se observă bicefal... Profesorul și criticul și scriitorul Beniamin Budița era sigur că socialismul nu-i doar o problemă economică, ci și una etică și morală, și se întreba indignat de ce unii văd în sentimentele omului doar o iluzie optică, atîta vreme cît iubirea Julietei nu este doar o iluzie optică și... „Apoi să trăiți, dragii mei, a ridicat președintele damigeana și a ciocnit cu ea, și a tras un gît din ea, ca și cum mai era necesar să le arate că vinul nu era otrăvit. Să trăiți și să ne vedem în mica Romă,” cum i-a zis Blajului marele nostru Eminescu, de pe Hulă, dealul dinspre Tîrnăveni şi să bem o fetească regală de Jidvei, vorba vine regală, că doar nu vine de la rege, şi să frigem un batal în pădure, ştiu eu unde... Noroc, şi vă aştept pe toţi, că l-am rugat pe domnul sculptor să facă bine să treacă pe la noi în toamna asta şi să repare povestea din Cîmpia Libertăţii, unde avem o rotondă cu multe busturi ale marilor bărbaţi ai istoriei noastre, toţi puşi unul lîngă altul ca şi cum ar fi goi, cînd de fapt domnul Tolan o să vadă ce i-am spus şi eu, că mai trebuie pus ceva pe ei, să fie mai cu specific naţional, mai îmbrăcaţi oarecum, care cu cojoace, care în blănuri, care cu ceva folcloric, să nu stea negri şi cătrăniţi acolo de parcă ar fi pedepsiţi, să fie mai optimişti şi mai mobilizatori, cum au fost şi în viaţă“. Beniamin Budiţa (Buduţa, de fapt) fusese preşedintele unei comisii de bacalaureat la Blaj, el îl cunoscuse acolo pe şeful culturii şi el îi făcuse cunoştinţă cu Adalbert, să-i împlinească dorinţa cu... Nu rîdea, aprobîndu-i, îi tolera prostia cu generozitate, bătîndu-l pe umeri şi dispreţuindu-l în sinea sa din cap pînă în picioare. Găsi chiar că era nimerit să se înflăcăreze pentru nemuritorul Horea, cel tras pe roată, cel rămas viu chiar din clipa morţii sale sub această cruce, fiindcă urmaşii săi au simţit ce simţea acum şi acest mare suflet ardelean ce se zbătea pentru cultura blăjeană: o tulburătoare evidenţă interioară, că Horea era învierea vieţii şi că nu murea niciodată cine credea în el. Beniamin nu era scîrbos ca ţuţărul său Sebastian Clătici, dramaturgul care nu împărţea nici un succes cu nimeni, nici cu actorii, nici cu scenografii şi regizorii, înjurîndu-i şi minimalizîndu-i şi cînd aceştia se bucurau de cronici favorabile, nedorind astfel să dea cuiva ceva cît de puţin, avar pînă în măduva oaselor, nedîndu-i nimănui nici o actriţă, bunăoară, nedîndu-şi nici sieşi, nici altora şi nici lui niciodată nimic, nici din greşeală... „Da, domnilor, oasele nu sînt făcute pentru cîini, că devin extrem de nervoşi, parol, şi nici pentru oameni, iar faptul că numărul acestor patrupede e în creștere, nu înseamnă că ele vor fi în stare să soluționeze singurătatea citadinilor noștri și nici să le facă viața mai plăcută, ha, ha, ha, nici vorbă!“ ciocnea el cu toată lumea, văzînd că discuția se moleșește, surîzător, încrezător în steaua ce-l ajutase să-și facă un nume, și pe care stea era scrisă înțelepciunea vieții sale: că nimic nu e gratuit, că orice poate aduce un folos, că totul trebuie schimbat mereu pe altceva, măcar pe un surîs, măcar pe un pahar cu vin, cu oricine, oricînd, numai astfel poți obține noi avantaje. Dar nici această spectaculoasă meschinărie lingușitoare, într-adevăr o nouă și originală formă de avariție, nici stupizenia gălăgioasă a culturnicului blăjean, nici umorul în doi peri al lui Adalbert și nici faptul că ea, doamna Rozemberg, îl ținea de mînă pe Zoli nu puteau să-l smulgă o clipă din depărtarea în care plutea, la zeci sau sute de kilometri de ei, învăluit de himera acelei făpturi întîlnite pe plaja pustie între păpușile schiloade aduse acolo cu camioanele după incendiul de la fabrica de jucării.

„Doarme“, zise sora Gabriela. „Nu poți să știi“. „Doarme, e sedată bine. Bine c-a fost la toaletă și nu trebuie s-o mai trezim deseară, ca nu cumva să umezească la noapte cearceafurile“. „E o femeie curată“. „Nici o boală nu e curată. Acumă e ora termometrului, a ațipit cu el la subțioară. Ora temperaturii. Cei ca ea nu prea înnebunesc cu căldura lor mercurul, să spargă sticla.... Sînt o sectă fericită, nu suferă de foame, ori de durerile cărnii, suferă în capul lor. Dar sînt atît de hăbăuci, că eu nici nu cred că suferă cînd o iau razna, ei atunci doar cred că suferă.“ „Te-nșeli, Gabriela, sau glumești. Doamna Rozemberg, ai văzut, săptămîna trecută — nici n-a făcut gripă! Tot orașul a fost lovit de virus, și spitalul era plin de lume lovită de epidemie! De ea nu s-a atins nici un virus! Cum îți explici că e a treia oară cînd ea nu se contaminează?... Decît prin faptul că ea trăiește în lumea ei, dincolo de lumea asta a noastră, în imaginația ei, rămînînd ea însăşi... Ei nu-i pasă nici de trampele tale cu inginerul, nici de ce se întîmplă în Iran, în Afganistan, în Pakistan, în Uzbekistan, ea e ruptă de orice realitate socială, sau politică... Aşa că, scuză-mă, dacă ea crede că suferă în capul ei de ceva, chiar suferă“. „Aş angaja nişte şomeri să le scoată din...“ „Taci tu, poate nu doarme“, îi puse Marta mîna pe gură, şi-o împinse spre uşă, dînd uşor mai tare aparatul de pe noptieră, tenorul cu voce catifelată să bruieze rîsul înfundat al Gabrielei. Surorile se distrau, îşi spuse, amintindu-şi de veselia lor din vară, din acea zi de August cînd plecase din spital să se plimbe prin parcul din apropiere şi cînd simţind cum o năpădeşte zăpuşeala îşi lăsase halatul în tufele de salcie şi intrase în apă şi înotase printre trestii pînă în larg, departe, uneori cu ochii deschişi, pînă întîlnise într-un cotlon, sub rădăcini de papură, în mîl, o ţeastă de om albă, privind-o cu găvanele ei goale, ca într-un vis, făcînd-o să transpire de frică şi să ţipe şi să voiască să se trezească din acel vis, din care totuşi nu putea ieşi, ca dintr-o realitate, oricît se zbătea... Dînd din mîini îngrozită, anapoda, aproape uitînd că ştia să înoate, simţise deodată pămîntul sub picioare şi le făcuse semne babelor ce-şi plimbau pe iarbă căţeii în lesă: dar ele îşi văzuseră de drum, sub umbrelele lor colorate, mîncînd îngheţată. Şi ca să fie sigură că totul nu fusese un vis şi că nici nu-i era frică să vadă ce nu fusese acel vis, intrase din nou cu capul în apă şi se apropiase de acel loc ce încă îi mai făcea să-i bată inima şi zărise într-adevăr hîrca bălăbănindu-se şi neputînd să iasă la suprafaţă, ţinută de rădăcinile întortocheate ale stufărişului, care ţineau în mişcătoarea lor nemişcare şi scheletul încă nu în întregime despuiat de haine al unui probabil nenorocit care se aruncase cîndva în lac, să-l mănînce peştii, nu viermii, puii de ştiucă ce se foiau acum prin căpăţîna neroadă şi printre coastele mucegăite, ca printr-o ciudată sală de bal... „Vezi, rîde în vis, zise Gabriela, aude *Valurile Dunării* la radio şi se crede la bal, invitată la vals. Doamne, Martă, ce groaznic e să ajungi un obiect în carne și oase, un semn de om, un simbol, un nimic, un pretext de om!“ „Ați dormit bine, doamnă Rozemberg?“ zise Marta și începu să-i numere bătăile pulsului. Fu un minut de tăcere. Telefonul sună în camera de gardă și Gabriela ieși pe ușă. „Ca ieri“, zise Marta, cu o veselie vinovată. În fond, scumpă doamnă, își spuse, ce dorești de la fetele astea care trăiesc aproape toată ziua pentru tine și pentru celelalte bolnave din salon, între telefoane, ducînd olițele la closet, schimbînd cearceafurile murdare?... Privi fotografiile italiencei ce-și ucises amantul: semăna cu Gabriela. Dar de ce se gîndea la focoasa brunetă din Neapole? Nu, amantul ei n-avea nimic comun cu celebrul centru înaintaș al azurilor, Betega, preciza gazetăreasa. Îi tipăriseră povestea fetei ca să fie tifoșii siguri că nu era vorba de idolul lor? Între atîtea avioane căzute, și lovituri de stat, de atentate și de furturi celebre, de arestări de teroriști italieni — și cîteva cuvinte despre uciderea unui amant, din prea multa dragoste a unei vînzătoare de pălării... Fotografia îi dădea anonimului Betega o viață postumă, datorită iubirii unei fîțe? „Soțul dumneavoastră vă cheamă la telefon“, zise Gabriela, trecînd pragul în mînă cu doi morcovi spălați. Și altădată o mai păcălise, că Zoli o cheamă: la telefon nu era nimeni, nici cînd sunase ea acasă, decît acel țîrîit care arată o absență, vidul. Poate Zoli atunci sunase din oraș? Se întrerupsese accidental convorbirea? Gabriela voia să rîdă de ea, cum se perpelește ridicînd receptorul, sau credea că nu-i face rău să i se vorbească mereu de Zoli? Iluzia de-al vedea la capătul firului, picior peste picior, pe canapeaua albastră, de a schimba o vorbă cu el, de a comunica... Plecă încet, singură, refuzînd politicos să fie dusă de braț. „Betega, zise Marta, moartea unui ins oarecare.“ Desigur, voia să afle, din privirile Gabrielei, dacă telefonul era iarăși o glumă. Dar ea, doamna Rozemberg, n-avea cum să le vadă privirile, era aproape lîngă ușă și nu voia să-și întorcă spre ele fața, să nu creadă că dorește să le surprindă zîmbind, sau poate mai degrabă nevrînd ca ele să citească o stranie rușine în ochii ei? „Betega nu era nici fotbalist, nici un scăpat cu barca dintr-o insulă unde domnea teroarea, nici măcar un milionar... Din coridor, se vedea lacul sub zăpada ce curgea monoton, și se mai vedea în curtea interioară a spitalului bitumul, ca o oglindă neagră, în care se înecau fulgii scămoși, neștiutori, indiferenți. În receptorul așezat pe măsuța cu cactuși se auzea tonul, neîntrerupt... „Centrala asta e îngrozitoare, zise Gabriela. Și domnul nici nu mi-a spus de unde telefonează... Poate revine... Sau doriți să-l sunați acasă?“ „La ora asta cred că n-a sosit... zise și-și privi ceasul. Sau să încerc?“ „Luați loc în fotoliu, doamnă Rozemberg, și pînă vă hotărîți, vreau să-l sun eu pe imbecilul de Roșianu, iubitul meu din liceu...“ Și-l sună. Ca să-i dea ei o lecție cum trebuie să te porți cu un bărbat? Ca s-o distreze? „Domnul inginer? Tacă-ți fleanca și ascultă-mă: să-ți intre în cap că noi doi nu sîntem făcuți să ne împlinim rosturile împreună, ca albinuța cu polenuțul, noi sîntem făcuți să ne luăm de păr, să ne batem și să ne distrugem unul pe altul. Ți-am mai spus, eu sînt o bancă de comerț, un fond comercial, vreau ca investițiile mele să-mi producă bucurii imediat, nu la sfîntul așteaptă, așa că peste un sfert de oră te-aștept să fii cu mașina în fața porții Chirurgiei, n-am de gînd să-mbătrînesc nici o clipă fără folos, îmbătrînirea, cum ți-am mai zis, spurcatule, pentru mine este egală cu demonetizarea și ruinarea, da, da, auzi bine, singurului meu fond de comerț! Gura! Pa!“ Și trînti receptorul în furcă. „Doamnă Rozemberg, ce proastă-am fost, l-am iubit ca o zăpăcită, neștiind pe ce lume sînt! Și în ziua nunții lui m-am dus la biserica din cartierul «Bulgaria», unde se căsătorea pe furiș, să-l văd, să-i dau cu un pantof în cap, sau cu vitriol, ca zăluda aia din piesa lui... Și dintr-o dată m-am liniștit, văzîndu-l cu mireasa la braţ, dintr-o dată am luat cunoştinţă de propria mea existenţă, fire, situaţie ridicolă, de propria mea conştiinţă, m-am rupt adică de propria mea fiinţă, parcă lumea în care trăiam, şi natura, carnea din care eram făcută s-au rupt de mine, sau eu de ele, eu, adică, gîndurile mele, pe care le-am descoperit în mine atunci cînd el se furişa prin mulţimea din biserică de mînă cu viitoarea lui nevastă, cu coroane pe cap, ca doi blagosloviţi de Dumnezeu, căzuţi din cer, împăratul Roşianu, cu împărăteasa Roşianu... Şi de-atunci, zău, cînd intru într-un pocinog, simt că trebuie să găsesc şi soluţia în capul meu, nu adică în ce spun psihiatrii că se numeşte realitate exterioară: cheia este în mintea mea, scumpă doamnă Rozemberg, da, este ca şi cum atunci mi-aş fi descoperit capul, rîse ea şi formă un număr la telefon. Alo? Domnul Rozemberg? Aţi sunat mai înainte, d-asta v-am recunoscut acum glasul. Poftiţi, vorbiţi cu soţia“, zise şi-i întinse ei receptorul şi ieşi pe uşă ca o umbră. „A, eşti nebun! Cum să plec de-aici şi să vin la tine? Lasă, lasă. E bine. Doar e puţin curent. Nu închid uşile, ca la gară. Eşti absolut nebun, cum să mă gîndesc eu de-aici la moartea discretă a virilităţii tale, Zoli, ce, eşti beat? Cum să te pot eu ajuta să-ţi recîştigi puterile, cum? ha, ha, ha... Da, telefonul e o sculă care ne îngăduie să rîdem unul de altul, de departe, să trăim prin procură, cum zici tu... Unde e humorul meu de altădată? Dar unde mai sînt obrajii mei de altădată? Zău, mi s-a lungit nasul, de slabă ce sînt! Dar trebuie să fug din spital! Acum nu mi-a mai rămas decît s-o iau la sănătoasa, cînd nu mă mai pot obişnui cu ceva... Singura şansă de a supravieţui! Altfel ce, să-i las să mă distrugă cu injecţii şi cu tablete? Dacă mă obişnuiesc cu ei mă dezobişnuiesc de mine însămi, zău, ha, ha, chiar aşa este, deşi, da, deşi se zice că numai nebunii se simt bine în propria lor piele şi sînt mulţumiţi cu propria lor viaţă... Ce-ai mîncat? Pere acre? Să-mi aduci şi mie! Nu, nu trăiesc închisă în propriile mele iluzii, dovadă că vreau pere acre. Probabil că puterea asta se deplasează cu anii de la bărbat spre femeie, dar eu zău n-am chef acuma să reechilibrez viaţa asta a noastră... Pur şi simplu, mă simt ridicolă, şi bancurile tale nu mă amuză. Mi-am pierdut humorul? Nu, nu mă pot adapta situaţiei de-aici, deşi toată lumea e foarte drăguţă şi mă asigură că sînt doar surmenată! Dacă m-aş adapta, ţi-aş spune, de ce nu? Şi-ar însemna ce? Că renunţ la propriile mele năzbîtii şi vise şi nu mai pot realiza nimic? Mă sfătuieşti să le dau cu uşa în nas şi să vin acasă? Nu-nebunesc, dragă! Şi de-ar fi aşa, aş avea o şansă grozavă: nebunii nu fac nici un fel de cancer! Dacă mă simt bine îi necăjesc pe doctorii de-aici? Oricum nu-i bine, Zoli, stai liniştit, bea o cornată de la Suceava! Da, vorbim fără să ne vedem, dacă nu mai avem timp... Nu-i un reproş, vai de mine! Să-ţi fac o cafea? Să-ţi dau o palmă? Să te sărut? Pot să-ţi spun orice, dar nimic nu pot să-ţi fac, ha, ha, pot să te ameninţ că te tund... Scuză-mă, a intrat o doamnă, vrea să telefoneze... Ce ştii tu! Ce şansă de-a avea puterea să te ţii singură în picioare! Cîntă Dalida? O aud! Dă aparatul mai tare! Pa“, zise şi puse receptorul în furcă. Poţi să te cunoşti cu adevărat, doamnă Rozemberg? Cine eşti în realitate? Găseşti în tine acea forţă pe care cei din neamul tău zic c-au avut-o şi-au pierdut-o acum în tine, poţi, doamnă Rozemberg, să-ţi priveşti ochii cu seninătate în oglinda asta a closetului şi să simţi că eşti o femeie făcută pentru fericire, ha, ha, ha?... Du-te în salon, e ora cînd vine medicul de gardă: ieri ţi-a pus stetoscopul pe piept fără să te privească. Uite-o pe Sanda Goţulescu: o duc pe targă doi sanitari, ca pe un balot de vată.

Oare Zoli era singur în cameră cînd vorbea la telefon? Cine era femeia cu pălărie albă, enormă, din tifon, pe umeri cu un văl transparent, din dantele, cu un trandafir roşu la cingătoare? O visase cu o noapte înainte. Şedea acum în bucătărie, lîngă Zoli, fierbîndu-i ceaiul, femeia din visul ei din noaptea trecută? Doamnă Rozemberg, își spuse, beți ceaiuri seara, sînt calmante, ajută digestia și activează funcțiile rinichilor! Rinichii, săracii, pe care nu-i cîntă nimeni în poezii, vorba Gabrielei, își fac datoria, conștiincioși, fără surprize! Femeia cu pălăria enormă, de tifon — ce aberație a creierului tău, doamnă Rozemberg, care numai pocinoage îți face, întoarce pe dos și desfigurează toate ideile și sentimentele, nu mai e bun de nimic, a luat-o razna! Dacă banii nu fac fericirea, cum e în romanța cîntată chiar acum la radio de Gică Petrescu, creierul nu e bun la nimic, poți să-l arunci, ca pe-o ceapă degerată, ca pe-un obiect provizoriu, de poți, ha, ha, de poți... Dar ce poți este să-i ceri Martei un ceai de tei, e calmant, e o băutură de seara, împotriva enervării și insomniei. „Vă aduc, cum nu, doamnă Rozemberg, face bine împotriva anxietății. În ce mă privește, eu prefer ceaiul de mentă, eu cred că anxietatea vine de la stomacul încărcat cu mîncare. Menta, după orice haleală, dă o digestie fără istorie, vă jur“. „Dă-mi și o cană de ceai cu mentă“. Afară continua să ningă și pe lacul înghețat bocnă cîțiva pescari izbeau cu securile, înverșunați, să-și facă, da, desigur... O copcă, o gaură în gheață, ca o gaură neagră... Cum îi ningea și cum ei erau îmbrăcați în negru și se aflau destul de departe de spital, păreau niște umbre, inși fără contururi, fără nas, gît și urechi, ca acele ființe ciudate de pe ecranul cinematografelor cînd se strică pelicula și puștimea fluieră... Se auzeau bufniturile securilor, învăluite în indiferența ca de molton alb a iernii acesteia îndelungate și bătrîne ce nu se mai termina și care în fiecare dimineață îngheța și mai tare lacul din fața ferestrei și din fața celor de la fereastră, înghețînd soarele în nori și orizontul și împingînd spre o zare necunoscută și porumbii care obișnuiau să vină să mănînce fărămiturile de pîine puse cu grijă pe marginile de beton ale terasei din dreptul salonului numărul patru. Era unul pe care chiar Sanda Goţulescu îl poreclise Noe: bătea cu ciocul în geam, anunţîndu-şi sosirea, de parc-ar fi scăpat dintr-o ţară necunoscută, ori dintr-un nou potop, de pe-o corabie unde nu mai avea de gînd să se ducă, nu fiindcă nu-i mai păsa de ea, după ce el scăpase din furtună, ci tocmai fiindcă scăpase nu mai avea să zboare spre ea, dîndu-le astfel de veste celor încă îngroziţi de vijelia valurilor că el îşi găsise o palmă de pămînt pe care să se aşeze şi că deci sfîrşitul cumplitei lor întîmplări era pe aproape. Numai că Sanda Goţulescu fusese dusă mai înainte la morgă şi nici unul dintre porumbeii care aveau să o mai caute, să-i mănînce fărîmiturile de pîine, n-aveau să o mai găsească pe ea care, rîzînd, voia ca ei să nu mai revină niciodată pe terasa din faţa salonului numărul patru, şi lipsa lor să-i dea o speranţă, chiar aşa spunea, o speranţă că marea furtună în care intrase ea (şi voi, suratelor, şi voi! şi toţi care se află pe afurisita asta de corabie!) avea să se potolească şi... Mereu spunea că simte pe stradă cum trec tancuri şi maşini motorizate încărcate cu gîşte şi cu ciori croncănitoare, făcînd un zgomot de nesuferit, infernal, care o lua cu saltea cu tot, pe sus, ca o furtună de grindină şi-o ducea într-o peşteră fără capăt, într-un tunel prin care mişunau ca şoarecii trenuri nevăzute şi batalioane de soldaţi în armuri, bătîndu-se călări, necontenit, şi ea era singură singurică în acest tropot de cai şi scrîşnet de fiare, vîrtejul o cobora întîi din salon peste crengile brazilor de lîngă cantină, apoi, înainte de-a ajunge în bezna acelui hău nesfîrşit, parcă intra printr-o copcă tăiată cu securea în gheaţa de pe lac, zburînd mai departe prin acea obscuritate plină de bufniţe oarbe şi gălăgioase spre ochiul de bufniţă viu ce clipea undeva la capătul acestui drum învolburat, chemînd-o cu tăria fără margini, ca pe un fluture beat, a luminii din ochii ei, din ochii acelei fiinţe, acelei bufniţe de lumină. Şi Sanda Goţulescu se zbătea, urla, era leoarcă de sudoare — trezea tot salonul. Venea sora Marta și-i mai da o injecție și-o mîngîia pe frunte și-o frecționa cu spirt și cu oțet, ca la țară, de unde și venise Marta, și căldura mîinilor ei peste pielea plină de febră a Sandei, spirtul sanitar și oțetul de vin făceau mai mult decît orice pastile și fiole scumpe și greu de găsit... Se trezea, bea ceai, povestea cum voise să moară și cum sărise din acea hodoroagă plutitoare care o ducea mereu spre aceiași ochi de fosfor, văzuți și în alte nopți pîndind-o și chemînd-o, vii, imperturbabili în hărmălaie de grohotiș rostogolitor, de farfurii sparte și de explozii de grenade (Sandei îi plăceau filmele de război), vii, ochii bufniței nemișcate care stătea la capătul peșterii, sau al acelui pod de biserică, sau de hambar, învingînd timpul fără nici măcar să bată din aripi.

Îmbrăcat într-o scurtă din piele de oaie, primită la Orăștie, după un meci de fotbal, sau chiar înainte de meciul pe care-l arbitrase între „Dacia“ din localitate și „Gloria“ Bistrița, inginerul coborîse din mașina sa vopsită în verde și curăța parbrizul... Claxonă apoi de trei ori, scurt, însă Gabriela nu se grăbea, îl privea de la fereastra salonului patru și povestea cum se îmbrăca el și cum își mobila casa din arbitrajul de fotbal. „Du-te“, îi spuse Marta. „Îl las să mai aștepte, tu. Deși pe stadioane și în cîrciumi știe să aranjeze și minutele în care o să dea unsprezece metri, ori o să elimine pe cel mai bun fundaș central al echipei care trebuie să piardă, cu mine poate să piardă orice întîlnire și discuție, fiindcă îi lipsește priceperea de a trage învățăminte din viața mea și a lui și de a găsi niște legături logice, la care ar trebui, cărora ar trebui, poftim, să le dea niște răspunsuri... Ori el și ieri a claxonat, și ieri mi-a dat să mănînc mule albaneze, și ieri mi-a cumpărat o pijama (asta e obsesia lui și credința în putința lui bărbătească), și și ieri a dat chix, l-am trimis acasă desculț, după ce i-am aruncat pantofii pe fereastră, în șanțurile făcute de cei de la canalizarea orașului. Are memorie, mi-a spus și alaltăieri ce i-am făcut răsalaltăieri, adică exact ce i-am făcut ieri, reține toate amănuntele, dar nu știe să înțeleagă ce vede și nu știe să găsească răspunsuri, acestor întîmplări, nu-i inteligent, tu!" „Sau nici nu vrea să fie, dacă te vrea pe tine, surîse Marta. Ce e ciudat, doamnă Rozemberg, ce e foarte ciudat este faptul că moartea Sandei Goțulescu n-a schimbat nimic aici, Gabriela pleacă la întîlnirea cu inginerul..." „Doriți să vă cumpăr ceva din oraș, dragă doamnă Rozemberg?" „Nu, Gabriela, mulțumesc. N-am nevoie de nimic." „Da, inginerașul meu are o memorie de computer, știe ce echipe pot să cadă din diviziile A, B sau C, știe și cum pot să supraviețuiască, și cam pe cît, are o gîndire rațională care ar putea să explice supraviețuirea speciei noastre, cum zice Adalbert Tolan, mai mult, gîndește fără greșeală, ca un creieraș electronic, și aici e groaza mea cînd îl privesc în ochii săi frumoși verzi: văd în ei o licărire care duce dincolo de o inteligență ieșită din comun, la o imbecilitate absolută." Ieși din salon dezbrăcîndu-și din mers halatul, hotărîtă acum să coboare în stradă și să plece cu inginerul: era mai veselă, îl spurcase destul, sau poate doar repetase cu martori ce voia să-i spună între patru ochi. În dulăpiorul pe care era scris, în camera de gardă, numele ei cu creion chimic, își aruncă de-a valma sutienul, ciorapii, chiloții, pantofii de tenis, aceste obiecte care-i fuseseră de folos doar în spital, și-și luă pe ea ce-și adusese de-acasă, într-o sacoșă, furoul cumpărat de inginer, ciorapii de mătasă, aduși de la Praga... Nu putea să arunce cu desăvîrșire ce îmbrăca odată, doar trimitea la spălat aceste, aceste obiecte provizorii, cum le spunea, rîzînd, lăsînd să înțeleagă că doar ceasul de aur primit cadou (cumpărat de el la Moscova) nu avea de gînd încă să-l arunce, el dîndu-i o siguranță și o mîndrie egală cu puterea prețului său în ruble, rîvnită și de alte femei, deși în realitate nu făcea nu știu cîte parale... După ce se despărțise de inginer, după nunta lui adică, viața ei fusese o lungă absență și o lungă aşteptare, aceea a unei noi legături cu el, a putinţei de a face exact ce doreşte, adică a împlinirii visului la care jinduia, al libertăţii absolute. Şi poate nu întîmplător vorbise cu ironie de imbecilitatea lui absolută; deşi, deşi, cum era sigură Marta (care nu dădea o para chioară pe ifosele Gabrielei şi pe credinţa ei că devenise mai deşteaptă de cînd se-mpăcase cu iubitul ei din liceu, ca şi cum revoluţia inteligenţei avusese loc în mintea ei după tristeţea ei din biserică, de la nunta inginerului), ea îl iubea şi de-abia aştepta maşina verde să se oprească în faţa spitalului... Ca şi cum, doamnă Rozemberg, îşi spusese, „Dacia“ verde se afla într-o legătură grozavă cu durata iubirii Gabrielei, inginerul fiind şi el un obiect, ca şi tărăboanţa lui, ce mîine putea fi aruncat la gunoi, aşa cum zilnic pantofii lui erau azvîrliţi în şanţul... Inginerul şi automobilul său, împrumutîndu-şi fiecare ceva din importanţa sa, fiind un reflex al celuilalt, ha, ha, doamnă Rozemberg, legaţi de-un ombilic invizibil şi supuşi unei uzuri asemănătoare, obiecte care, după Marta, cu Gabriela şi cu dragostea ce-i împreunase alcătuiau un alt obiect, drace, un fel de maşinărie şi de fiinţă vie, o caracatiţă ciudată supusă şi ea uzurpării lente şi sigure a timpului, ca să nu zicem a morţii, să nu zicem a morţii, aici, în spital, unde nu e bine să vorbeşti de funia spînzuratului. Maşina demară brusc şi pieri învăluită în zăpadă, ca şi cum ar fi intrat într-un implacabil tunel alb. Mai plutea în salon încă parfumul franţuzesc cu care, în faţa oglinzii, Gabriela... şi parcă se mai vedeau în oglindă ochii ei fericiţi... of, doamnă Rozemberg, omul e un obiect fericit? se întrebă, şi negăsind nici un răspuns se aşeză pe pat şi se gîndi la Zoli şi la viaţa lor, la Gabriela şi la dragostea ei pe care parcă Gabriela o ura, sau nu avea încredere în ea, cum n-ai încredere în eternitatea unei cămăşi, a unei supe de chimin, deşi, deşi, oricît era de trecătoare această iubire, oricît de tare, provizorie era această eternitate... merita, zău!... „Doamnă Rozemberg, v-am adus ceaiurile." „Mulțumesc." Între o privighetoare care cîntă pînă în crucea nopții la sfîrșitul lui Aprilie în grădina învățătorului Popescu din Dănceu — Mehedinți și pe care n-o ascultă nimeni dintre cei din sat, obișnuiți cu cîntecele păsărilor primăvara, sau n-o ascultă decît c-o ureche cine încă n-a adormit, sau e beat și stă pe o butură de salcie și nu se poate ridica să intre în casă, și o mierlă moartă, exista vreo deosebire? Asta era întrebarea lui Zoli, își aminti, bînd ceaiul fierbinte, de mentă... Și-și mai aminti cum ea înotase vara în lacul din fața spitalului: doar ca să simtă acea spaimă cumplită pe care o mai simțise văzînd hîrca și coastele, oasele mîinilor legănîndu-se sub apă și de care parcă nu era sigură, cum nu ești sigur de un vis în care mii de pești mărunți intră într-un schelet de om ca într-o vîrșie, intră în pîlcuri, nenumărați, ca într-o veșnicie. Înota, înota parcă stînd pe loc, îngrozită, ca și cum nu ea se apropia de acel loc căutat sub rădăcinile sălciilor și papurii, ci acel loc se apropia de ea, hîrca se apropia de ea, bolborosind, bule de aer ieșind bolborosind pe gura ei neclintită, ca din gura știrbă a morții... „Ați transpirat, scumpă doamnă Rozemberg, îmi permiteți să vă fac o frecție cu spirt sanitar și cu oțet de vin?" „Desigur, mulțumesc, ești foarte, foarte drăguță..." Simțea vigoarea palmelor ei masîndu-i șalele, ceafa, deși parcă privea cerul printr-un strat subțire de gheață, lăptos, plină de umezeala lipicioasă a cearceafurilor. Apoi auzi urletul lupului ascuns în lăstăriș. Luă binoclul din mîna lui Zoli și văzu ceata de fiare mîncînd calul lăsat mort, ca momeală, în țarcul de lîngă crucea de andezid descoperită de Adalbert Tolan. O rîmă ieșise din umezeala pămîntului și se tîra, roșie, ca o veșnicie. Lupii sfîrtecau cu nepăsare carnea jupuită de piele, și binoclul îi aducea mai aproape, printr-o ușoară rotire a mijlocului său, îi făcea mai vii: parcă prin aer veneau spre ea, cu gurile pline, stăpîni și pe aerul din jurul lor, flămînzi, lupii, parcă prin aer venea spre ea liniștea și siguranța de sine a cruzimii. Și învățătorul Dunărințu, cu o creangă de liliac înflorit în mînă, venea fluierînd spre ei, ieșit de sub umbrele grele ale norilor de ploaie, plumburii, desculț, alergînd, străveziu, îndepărtat, ca o fantomă. „Stai, nu te-apropia!“ Dar el n-auzi glasul lui Zoli, ploaia începuse să cadă mărunt, violent, cenușiu, asurzind pămîntul. „Cum trebuie să cîștigăm acest război?“ întrebă Tolan și Dunărințu răspunse tot printr-o întrebare: „De ce e nevoie de acest război?“ „Cum vă simțiți, doamnă Rozemberg?“ „Mulțumesc, Marta, destul de bine.“ „Să vă mai aduc un ceai?“ „Nu, mulțumesc, stai aici pe pat, lîngă mine, prezența dumitale îmi face bine...“ Sabina, vecina de pat, în capul oaselor, rezemată de trei perne tăia și găurea bucăți de cretă, cu migală, ca o mută, ca o surdă, trăind parcă pentru șiragurile de mărgele colorate pe care le făcea din cretă, băgînd cu grijă în pasta cleioasă și colorată mărgelele ei din cretă, ca și cum n-ar fi avut niciodată nevoie de cuvinte, ci doar de cei șapte lei căpătați pe fiecare șirag... „Tocmai mi-am amintit de Dunărințu, Marta, de învățătorul despre care ți-am spus ieri că l-am întîlnit săptămîna trecută pe gheața lacului...“ „Da, doamnă Rozemberg“, zise Marta și-i strînse mîinile în mîinile ei calde. „Adalbert Tolan zice că la o vînătoare de mistreți a auzit pentru prima oară de el...“ „Nu la o vînătoare de lupi? Dar ce contează, vînătoarea e...“ „Cred că, totuși, de mistreți. «Ah, tu», i-ar fi zis un mustăcios care mînca slănină friptă la un foc enorm, «ah, tu, în loc să tai ceapă și să pui pe pîine și să picuri unsoarea fierbinte pe ea, tu cauți mereu, și aici, piedicile care nu te lasă deloc să-ți găsești identitatea... ce identitate? națională, nu? ha, ha, ha, și-ți pune bețe în roate, de nu poți da pe gît vinul, cine? colonialismul, frate, și mai ales colonialismul intern, hai că ești caraghios, vino să te pup!»“ „Am niște struguri, doamnă Rozemberg, negri, de la o mătușă din Miniș, doriți?“ „Nu mă lași să vorbesc, tremur cumva, sînt palidă?“ „Nu, nici vorbă“.

„Poţi să mă minţi liniştită, îmi face plăcere... Dar apropo de paliditate! Vedeam la televizor, cu Zoli, un meci de tenis de la Wimblendon, o finală, dintre Borg şi nu mai ştiu cine... Şi comentatorul nostru zice: Borg e palid, nu l-am văzut niciodată atît de palid! Înţelegi, Marta? Nu! Bine, fiindcă nici noi n-am înţeles cum de putea el observa chestia asta... Ori auzea în căşti că suedezul e palid? Căci în imaginea noastră, alb-negru, cum să deosebeşti o faţă normală de una palidă, ha, ha?... Simplu, el vedea meciul în culori, vedea ce nu vedeam noi, şi ne transmitea ce vedea el, nu ce vedeam noi, uitînd că întreaga ţară nu vedea acelaşi lucru..." „Ţopescu?" „Nu-mi amintesc cine, dar ce contează cine?" „Am întrebat doar aşa, el mai obişnuieşte să-şi aducă în studiou specialişti, şi poate... Dar doriţi struguri?" „Mai tîrziu. Spuneam de Dunărinţu. L-am întîlnit pe lac, eram cu Adalbert. «Unde-ai stat atîţia zeci de ani, domnule învăţător?» l-a întrebat Tolan. «Într-o cabană, ascuns, lîngă crucea de andezid.» «Şi ce-ai făcut?» «Am lucrat la propriul meu cosciug.» «O, dar nimeni nu v-a uitat, toţi am crezut că odată şi odată tot o să apăreţi. Numele dumneavoastră a trecut mereu din casă în casă, iar băiatul dumneavoastră...»" „Tolan, sculptorul realist? Îl cunoaşteţi personal?" „Îţi place?" „Nu. Realiştii ăştia nu visează niciodată. Sînt ca nişte medici. Tot ce fac ei are o explicaţie ştiinţifică: oaia e oaie, capra e capră, au ştiinţa grozavă a prezentului şi, o să rîdeţi, şi ştiinţa, ca să zic aşa, a şanselor evoluţiei lor profesionale şi, desigur..." „Ierarhice! Ei, Marta, Marta! Chiar aşa? Da, chiar aşa, tu, permite-mi să-ţi spun şi eu ca Gabriela... Ai dreptate. Şi inginerul Roşianu cum este? Şi el gîndeşte în termeni măsurabili: o cămaşă de noapte, o pijama, un ceas de aur de la Moscova. Lumea nu are pentru el nici un mister. Dar cu Gabriela o să i se-nfunde, cu toate că ea ţine la el... N-o să-i meargă, ea e mai visătoare, parcă, mai utopică, mai fraieră, ei nu-i e frică să mizeze pe necunoscut... Află însă că şi

Tolan a lăsat-o mai moale cu sfîntul realism. Tu poate nu-i cunoşti decît lucrările mai vechi, cu care sînt pline încă toate ziarele, la zile festive, şi almanahurile. S-a lăsat demult, el zice că exact după ce a inaugurat lîngă locul botezat de el Crucea de andezid rotonda cu busturi ale bărbaţilor cei mai bărbaţi ai istoriei noastre... Decebal, Traian, stînd alături ca doi fraţi, ca şi cum unul n-ar fi adus moartea celuilalt, Mihai-Viteazul, Ştefan cel Mare..." „Avram Iancu." „Nu, pe-atunci Avram Iancu era un reacţionar şi era scos afară din istorie. Era în schimb Stalin, din marmoră specială... Ei, dar nu asta am vrut să spun, ci că Tolan era cu pieptul greu de tinichele, filmat, pozat... A venit chiar Ana Pauker să taie cu foarfeca panglica... Aplauze, urale! Şi Dunărinţu i-a zis: «măi frate, nu te mai umfla atîta de parc-ai fi proprietarul acestor bunuri.» «Păi şi sînt, nea Dunărinţule.» «Păi ai fi fiind, dar nu eşti şi proprietarul istoriei pe care aceşti oameni au făcut-o»". Uşa se deschise larg. „Bună seara..." „Bună seara, domnule doctor." Începea ultima vizită. „Totul e O.K., Marta?" „E O.K.!"

Sub tăcerea lunii, focuri roşii pîlpîiau pe nesfîrşita întindere de argint a gheţii, puse desigur pe tinichele cărate deacasă de pescari, la subţioară, să nu topească podul aşezat de gerul iernii peste apele lacului, unind toate malurile. La o masă albă, cu trei picioare, pe rotile, aşezată pe un scaun de fier, aerian, fragil deci, ca din zăpadă, domnişoara cu pălărie enormă din tifon mînca dintr-un pahar enorm căpşuni cu frişcă. Avea unghiile roşii, — altfel ar fi putut să fie o statuie ciudată de-a lui Adalbert Tolan. Fiindcă sculptorul se afla şi el lîngă un foc, printre pescari, înfofolit în cojoace şi plin de fulare peste mijloc şi la gît, bînd ţuică fiartă din gamelele militare puse pe pirostrii. Veni spre ei Dunărinţu, ducînd de funie o bivoliţă cu ugerul cît o baniţă, cu lapte. „Unde mergeţi, doamnă Rozenberg, aşa de cu noaptea în cap?“ „Vreau să-i fac o surpriză lui Zoli. Dar nu-l saluți pe învățător?“ „Care?“ întrebă Tolan, și ea atunci observă că nici ceilalți pescari nu-l băgaseră în seamă pe Dunărințu. Ei își răsuceau țigări dintr-o foaie de ziar pe care era tipărit portretul unui ins căruia îi rupseseră ochii și gura și ea nu-l mai putea recunoaște. Dunărințu trecea mut printre focurile pescarilor și prin indiferența lor gălăgioasă, de oameni care se cinstesc cu tescovină fierbinte și așteaptă peștele cel mare să se apropie odată cu dimineața de copca lor. „Cine e domnișoara, Adalbert?“ „Noul meu model, uite, am și chitanță pe ea, și acte, ca să nu cîrîie lumea“, rîse el și-i întinse hîrtiile și lui Dunărințu, care se așezase pe fundul unei găleți și începuse să mulgă bivolița. Laptele ei șiroia peste stratul ușor de zăpadă ce se lipise de gheața netedă și ca de oțel a lacului. „Mai bine mi-ai mulge mie laptele în gură, decît să-l dai pe jos“, zise Adalbert, închinînd, peste bivoliță, cu proasta cu unghii sîngerii. „Mi-e indiferent. Dar nu mai poate ține laptele, curge din țîțe singur...“ Adalbert făcu din palme căuș, se așeză în genunchi lîngă bivoliță și Dunărințu mulse de două ori o țîță și-l... Adalbert bău, răcni, și iarăși întinse palmele făcute căuș... „E proprietatea dumitale?“ „Nu.“ „Bănuiam, n-ai face o asemenea greșeală, numai eu sînt în stare să-mi închipui că dacă am bunăoară actele Violetei în buzunar, ea e și proprietatea mea, ea și trecutul și viitorul ei, ha, ha, ha...“ „Vasăzică nu m-ai uitat, zise Dunărințu, îmi pare bine. Dar va trebui să și dovedești asta.“ „Nu-i nevoie, dumneata ești pe-aici aproape ca un erou: toată lumea vă iubește.“ „Tocmai d-aia nu există prin împrejurimi și chiar în Pătîrlagele un om mai inutil ca mine.“ „O, nu mai fiți atît de pesimist, zău! Am să vi-l prezint pe prietenul meu din Frankfurt, astrologul Marcus Futurus. L-am adus aici să-i arăt cum se poate mînca un pește scos de sub gheață și fript pe gheață, la foc, ha, ha, ha... Marcus, vino te rog. Doamna Rozemberg, învățătorul Dunărințu...“ „Încîntat, încîntat“, zise astrologul, scoțînd de sub cerga cu care era învelit pînă la călcîie o mînă mică, roșie de frig. „Dar vă rog să nu-i puneți întrebări, nu l-am chemat decît ca să se mai distreze și el, nu să facă pe Mafalda!“ rîse Tolan, săturîndu-se de laptele de bivoliță și ștergîndu-se pe gură cu cotul iepîngelei sale. „De ce nu, cu plăcere?!“ surîse în doi peri neamțul, cu modestie, dîndu-se mai în lături de lîngă foc, trăgîndu-și și umbra mai la o parte, ca să nu-i deranjeze pe prietenii sculptorului, în care crescuse țuica fiartă ca într-un burduf. „Îl cunoașteți pe Francisc, cel care a plecat în Mexic?“ se apropie Violeta, lăsînd să i se observe, sub faldurile ușoare și albe ale rochiei sale de mătase, sînii mici, picioarele lungi și pîntecul plat ca o tipsie de floarea soarelui încă necoaptă. „Cunosc pe toată lumea, domnișoară“, surîse el, stăpîn pe vocea sa, aproape orgolios. Numai Dunărințu îl privea cu neîncredere, ca pe o himeră, sau ca pe-o nouă glumă de-a sculptorului. „Dînsul nu mă crede, îl arătă Futurus pe învățător. Așa că, domnișoară, puneți-mi orice întrebare, poate reușim amîndoi să-l convingem.“ „Doar nu ești chiar sfinxul, dragă doctore, îl bătu Tolan pe umeri aproape ciobănește. Lasă-ne în pace cu ghicitul tău, pe anul ăsta al Domnului, 1980, sînt mulțumit cu ce-ai prezis: prietenie și blîndețe, pace! Saturn, cu Jupiter, care e de 1300 de ori mai mare ca pămîntul, intră în... Principalul e că va fi un an pașnic, că în știință se va realiza un progres senzațional, și eu zic că e vorba despre descoperirea leacului cancerului, deși tu nu vrei să precizezi... Copiii născuți în 1980 vor fi prietenoși, blînzi. Perfect! Pentru anul trecut ai profețit ceva despre puterea marilor religii și ți-au ieșit bobii cu papa din Cracovia și cu aiatolahul ăla!... Mi-ajunge!“ „Mai e ceva important: joile vor fi zilele norocoase ale anului.“ „Păcat că azi e Sîmbătă spre Duminecă, rîse Violeta. Nonobstant“, mai spuse. „Adică ce?“ se răsti la ea Adalbert. „Nonobstant, adică, în franțuzește, cu toate că, în ciuda...“

„Aha! Dumneaei vrea să arate că ştie şi franţuzeşte, zise Tolan. Ia fă-i meştere, un portret, să-i arăţi la ce te pricepi...“ „Domnişoară, nu încercaţi să ascundeţi adevărul...“ „E inutil? rîse ea. Poftim, hai! Cu toate că, nonobstant...“ „Aveţi raporturi sexuale mai multe decît două pe săptămînă?“ „Poftim? tresări ea şi puse mîna pe gamela unui pescar şi începu să bea ţuica fiartă ca pe apă. Păi eu ar trebui să vă întreb asta, domnule Futurus, dacă vă pretindeţi a fi aşa... un oracol...“ „Draga mea, se amuză neamţul, de care acum Dunărinţu, era sigur că este un şarlatan, sau un şolticar înţeles cu Adalbert... Draga mea, pun întrebări ca să-ţi dau un răspuns, cine eşti, şi e firesc ca primul gînd ce ţi-l spun să fie legat de punctul final al portretului... Ori nu vrei să-ţi răspund la nişte chestiuni despre care tu refuzi să-ţi pui întrebări, găsindu-le insolubile şi deci imposibile de rezolvat? Hai, curaj, ce-a fost verde s-a uscat, ce-a-nflorit s-a spulberat, realităţile de azi sînt utopiile de ieri, nu-ţi fie teamă, unele întrebări o să te îndemne să mă minţi, de-aceea le şi pun, să mă tromboneşti, cum zici chiar tu, dragă Violeta, fie exagerînd, fie micşorînd... De i-aş fi pus lui Adalbert întrebarea cu pricina, ca să-şi arate bărbăţia mi-ar fi dat o cifră astronomică! Tu poţi să-mi spui ce vrei, chiar că eşti virgină!“ „Întîi să-mi spui, dacă vrei să te întreb ca pe un oracol, ce părere ai despre dumnealui, despre domnul cu bivoliţa?“ „După toate datele ce le am din hîrtiile tale, pe care mi le-a întins acuma Adalbert, şi după cum te văd, domnişoară, şi după cum îţi aud glasul, şi după cum eşti îmbrăcată, memoria mea infailibilă şi spiritul meu de...“ „Nu, nu vreau să aud nimic!“ răcni Violeta şi începu să plîngă, mai degrabă îmbătată de ţuică, decît înfricoşată că pescarii şi toată adunătura de gură cască aveau să afle despre ea ceva cumplit. „Bine, să-l luăm pe dumnealui.“ „Mă numesc Roşianu, sînt inginer, însurat, cu o amantă, căreia mă spovedesc, nu fac dimineaţa exerciţii de gimnastică, mănînc multă pîine, fumez două pachete de B.T. pe zi, luate cu bacşiş..." „Suficient! Verdict: vei muri la şaizeci şi doi de ani şi trei luni. Dacă scazi raţia la un pachet de ţigări pe zi, cîştigi cinci luni de viaţă!" „Mulţumesc, şerifule!" „Spune-mi despre domnul cu bivoliţa!" insistă printre lacrimi Violeta. „Să fiu sincer?" „Da", zise Dunărinţu. „Bine, dar vă rog să nu vă supăraţi: după datele pe care le-am aflat despre dumneavoastră de la doamna Rozemberg, pe cînd mulgeaţi bivoliţa..." „Dar eu n-am spus nimic!" „Ba da, n-are rost să vă ascundeţi: mi-aţi spus că e din Pătîrlagele, că a făcut războiul, că are un băiat, Tică..." „N-am spus nimic!" „Îmi pare rău, mi-aţi povestit şi despre soţul dumneavoastră, Zoltan, cu care Dumineca trecută aţi fost la muzeul de farmacie şi v-aţi amuzat cumplit răsfoind acolo atîtea zeci de pagini din istoria clistirului... Sau despre întîmplarea cu lupii, de la Crucea de andezid, cînd îi priveaţi prin binoclu... Puşca lui Zoli fumega, trăsese o dată... Şi lupul poreclit, de Adalbert, Utopia trecea prin faţa puştii, surd, împuşcat în burtă, cu glonţul în el, cu moartea în el, cărînd-o în el, oriunde păşea..." „Da, domnule, vă ascult", îi zise Dunărinţu. „Domnul meu, după toate datele pe care le am, vă rog să mă credeţi că nu mi-e uşor să vă spun adevărul: dumneavoastră sînteţi mort." Violeta rîse ca o nebună, tăvălindu-se pe zăpadă, speriind bivoliţa şi stricînd tot cheful oamenilor cu isteria ei. Dimineaţa se tîra pe gheaţa lacului ca o lupoaică ninsă, apropiindu-se. Sub luna de mercur obosit care scăpăta parcă ruşinată şi încercănată, toţi se risipiră tăcuţi, ca nişte seminţe de mac înghiţite de spulber.

Trecu prin piaţa de flori de lîngă blocul turn în care locuia nepotul regizorului de teatru Tudor Vasile David, cunoscut, nepotul, pentru cursele sale cu maşina în fiecare primăvară peste rondurile de flori din parcul central, ca o ură inexplicabilă împotriva exuberanţei culorilor, beat de fiecare dată, desigur, şi plătind de fiecare dată, desigur, de trei ori costul celor nimicite sub roțile „Skodei“ sale străvezii, și scăpat de pîrnaie de fiecare dată, desigur, de pilele unchiului său venit special de la București împreună cu un avocat și cu un medic specializat în alergii, să demonstreze că nu era vorba de cinism în cazul lui Gigi, ci de ceva mai grav, de o răbufnire alergică, datorată apartamentului pe care-l avea în fața tîrgului de flori ce-l scotea din pepeni tot anul, pînă și iarna, din zori, cînd apăreau de te miri unde toți țiganii pămîntului și toți moșnegii cu brațele pline de garoafe... Sosiseră și acum, îmbrăcați gros, cu florile învelite în celofan, să nu le ningă, și să nu înghețe. Pe mesele de ciment din piața de legume, doi rădăuțeni, cunoscuți de ani de zile, puseseră trei lubenițe murate, scoase din butoiașele sosite chiar atunci cu trenul de Suceava. Lui Zoli îi plăceau murăturile, cornul caprei, roșiile necoapte, așa că-i cumpără o lubeniță (și nu luă flori), o puse într-o plasă de nailon și plecă spre casă mulțumită. Din balconul său, în pijama, Gigi mătura zăpada peste florari, înjurînd de cristoși, ca și cum ar fi fost mai mulți mîntuitori și nu doar unul... Un extraterestru, cum îl botezase Adalbert, desenîndu-l în proiectul său, *Simfonia cosmică,* mîncînd cenușă și încurcînd toate drumurile infailibile ale albinelor și berzelor, încurcînduse și pe el în această lume coerentă în care nimerise s-o risipească și s-o facă una cu pămîntul, neștiind, cu toată materia sa cenușie din capul său enorm, cît o ciutură, că e mult mai slab decît o biată meliferă, al cărei minuscul ganglion cerebral îi ajunge ca să zboare și să-și trăiască, dansînd, viața, fără să greșească un singur pas. „Bună dimineața, Gigi!“ „Sărut mîna, doamnă Rozemberg. Ce mai faceți? Ați cumpărat un pepene de la moldoveni?“ se bucură el, poate pentru că ea nu cumpărase de la dușmanii vieții lui... „Da, îmi place lubenița, Gigi. La revedre, Gigi!“ „La revedere, sărut mîinile, și mă scuzați că sînt așa, în pijama, dar a nins în noaptea asta...“ Dincolo de alergia lui, era un om cumsecade, cel puțin așa i se părea ei. Lucra de ani de zile vara pe șantierele din munții Orăștiei, pe la Costești și prin alte părți, ca arheolog, ca istoric, sau ca simplu muncitor, cu studiile neterminate, nu se știa sigur, sau pe ea n-o interesase niciodată cu adevărat viața lui... Dar de-a ei, sau de-a Martei cine cu adevărat se?... Rîzi, doamnă Rozemberg! își spuse și-și aminti pășind cu atenție prin zăpadă (ținîndu-și aproape inutil umbrela deschisă, să n-o ningă) că extraterestrul de Gigi, nebunul de Gigi îi vorbise pentru prima oară lui Adalbert despre Crucea de andezid și despre Soarele de andezid de la Sarmisegetuza dacilor liberi de lîngă Godeanu, el, care nu suporta mirosul crinilor imperiali și nici al romanițelor, sau al ierbii înflorite, pierzîndu-și parcă toate simțurile firești și toate instinctele odată cu nașterea în ciutura sa de pe umerii săi a conștiinței sale, a acestui pericol enorm care se și dovedea conștiința sa, păcătuind la tot pasul, călcînd din strachină în strachină, parcă înadins, ca să-i dovedească lui Tolan că marele zvîc, cel mai mare ivit de la ivirea celulei vii, nu făcea două cepe degerate, conștiința nu era ceva gratuit, cum nu era nici libertatea, independența aceasta față de tirania oarbă și totuși dumnezeiască a neștiinței riguroase a instinctelor, era o povară de nesuportat atît pentru bieții vînzători din piața de sub apartamentul lui, veșnic loviți, prin ușa deschisă, cu ouă clocite și cu cocoloși de mămăligă, cît și pentru unchiu-său, regizorul, și pentru directorul muzeului de istorie, care se milogise la miliție și la procuratură de zeci de ori să nu-l bage după gratii, ori să-l interneze la doctorul Cristoloveanu, cît mai ales era o povară această scînteie din căpățîna lui enormă pentru el însuși, greu de înghițit pentru alții, desigur, dar înfiorător de îndurat de chiar Gigi însuși, veșnic într-un război veșnic cu alții și cu propriul său dovleac... Scoase cheia din poșetă, să intre pe ușa de la bucătărie, să nu-l trezească pe Zoli apăsînd pe butonul soneriei de la intrare, să dea drumul la gazul din sobă și să pună apa la fiert pentru un ceai, să scoată din frigider untul și ce-o mai fi găsit acolo și să-l aștepte cu masa pusă... Lăsă lubenița pe scara dinspre curte, nu era atît de frig încît s-o înghețe, și chiar de-ar fi fost, nu i s-ar fi întîmplat nimic. Scutură umbrela de fulgii căzuți pe ea și o rezemă în picioare (da, da, mînerul era căzut, ha, ha, pînă și umbrelele au un bostan!), lîngă chiuveta în care limpezea vara farfuriile și cuțitele. Totul îi era ciudat de apropiat: și clanța parcă o aștepta, umilă, să fie încălzită de palma ei, și broasca, să se deschidă din cheie, clămpănind, și ștergătorul de picioare, din cauciuc, ușa, ușor scorojită de arsurile verii, crengile gutuiului, încărcate de omăt, cutiile de zahăr și de boia, de orez și de sare, pe care le zări întîi, intrînd în bucătărie, ibricul pentru ceai, albastru, cu mînerul negru, pîlnia și tirbușonul, ceasul de perete, de lîngă calendar, polonicele, patru, cuțitul de tăiat pîine, blidele țărănești, cu mere, cu trandafiri, taburetele, toate o așteptau în liniște, bucuroase, sfioase, înfrigurate, fiind ele mai mult decît niște umile obiecte obișnuite cu mirosul ciorbelor și al rîntașurilor, al cepii tăiate și al țuicilor, fiind parcă urechile și ochii și simțurile frenetice ale unei așteptări disperate: și iată că ea venise, învăluită în gerul de-afară, încă ninsă pe palton, ca îmbrăcată în sare, venise, și mușamaua de pe masă simțise palma ei, aerul se luminase în bucătărie ca însuflețit de o nouă speranță, ca și cum viitorul avea să semene cu zilele din trecut pe care le împărtășiseră sub acest tavan de care încă mai atîrnau papagalii chinezești din hîrtie colorată din noaptea Anului Nou. Atunci Gigi se pilise bine de tot și toată lumea fugea de el și nu voia să-l audă vorbindu-le despre viața eternă în care credea el că dacii lui liberi credeau, și despre moartea lui Decebal, care desigur a spus, atunci, că mai degrabă este gata să piardă întreg universul decît să-și piardă sufletul și deci... credința, bărbosul murind pînă la urmă pentru oamenii săi, ca ei să nu fie uciși, lăsîndu-le drept pildă propriul său sfîrșit și o armă absolută și de neînvins în vecii vecilor: că omul nu trăiește doar pentru pîine și pentru o cămașă de in sau de cînepă, ci și pentru recunoașterea de către alții a ceea ce are el mai sfînt și numai al lui în ființa sa. Așa că Traian n-a avut pînă la urmă ultimul cuvînt, chiar dacă a învins ce se putea învinge, puterea armată și pămînturile, fiindcă, doamne dumnezeule, zicea Gigi, ce sînt tiraniile colective și înarmate pînă în dinți față de pasiunea și forța individuală a celor cărora bărbosul lor conducător murind le-a lăsat moștenire responsabilitatea lor, care trebuia să le întărească libertățile și puterea de a supraviețui valului cotropitor ce întîi și întîi le distrusese coloanele sanctuarelor din munți, ca să le zdrobească pentru totdeauna credința. Pe la trei noaptea reușise să-l smulgă pe Tolan din ceata de admiratoare tîmpite, ce nici de nevasta lui nu se mai sinchiseau, ori nu mai erau în stare, amorțite de vodcă și de vin, și să-i povestească pentru a nu se știe a cîta oară despre Soarele de andezid și despre jertfele de sînge aduse pe el zeilor din munții păduroși, sacrificiul fiind, după el, mitul central care... Toți cei care se-nchinau soarelui, domnul meu, toate popoarele care aveau acest cult erau cam sîngeroase, nu se jucau de-a sacrificiul păsărilor, ca golanii de romani, sudici iubăreți și neserioși, necrezînd în nimic, și nici în zeii lor, dacă voiau să-i îmbuneze, ori să-i păcălească, da, tăind niște porumbei.

Aprinse gazul în sobă și puse apa în ibric, la fiert, luă mătura din colțul ei, unde-o aștepta, deschise ușa, s-o spele ușor în zăpadă și observă cu surprindere că viscolul șterseseră urmele pașilor ei din curte. Nu departe de nucul cel tînăr, omul cu nas de morcov și cu o găleată spartă pe cap, făcut de Gigi cu admiratoarele lui Adalbert în ultima noapte a anului trecut și în prima noapte a lui 1980, se mai împlinise de cîtă nea căzuse peste el și o privea cu un uşor reproş, că nu-l observase cînd pusese lubeniţa murată pe scări. Grădina era înecată într-un alb vineţiu, dimineaţa răzbea cu greu să împrăştie întunericul îngheţat peste pămînt. Începu să măture, surîzînd, amintindu-şi, iarăşi, de Gigi: „priveşte, Zoli, doamna Rozemberg mătură în primele ore cu lumină ale anului acesta, o să aveţi parte de un an curat! Doamnă Rozemberg, a mătura este un verb sacru, el arată timpul ritual «al bucătăreselor!»“ „Te-ai îmbătat, puştiule!“ „Ştiu, maiestre“, îl sărutase el ţocăit pe Adalbert pe amîndoi obrajii. „Să nu-mi spui acuma ceva despre Deceneu, că iau puşca lui Zoli din hol şi-mi trag un glonţ de mistreţ în frunte!“ „De-aş fi sigur că te ţii de cuvînt, ţi-aş vorbi, dar nu atît ca să scap de tine, cît ca să nu le mai văd pe viespiile astea fără ţîţe voind ele să te halească de viu!“ Gigi bea vin roşu. De undeva de pe lîngă Vînju-Mare, mai bun decît cel de Miniş, se lăudau oltenii. La televizor mama lui Zoli îl aştepta pe Amza Pelea, pe Nea Mărin. În tăvi, crapi de la crescătoria de lîngă Cefa, un fazan, cu pene cu tot. Mere, prăjituri, icre de ştiucă, saleuri, telemea, pui la grătar, alune, ţuică, şampanie de Panciu, Abba cîntînd necontenit, soţia lui Adalbert, draga de ea, vorbind despre căsătoria lui Borg cu Mariana Simionescu, şi veşnicul Gigi cu Soarele de andezid, la care erau aduse printr-un tunel de piatră cioplită animalele de jertfă, şi pe care desigur fuseseră şi oameni aduşi zeilor drept ofrandă, dusese chiar el, la un laborator de analize din Cluj, sîngele răzuit de pe... Zeul care i-a făcut pe oameni din sîngele şi din carnea sa are nevoie de nemurirea sa de sîngele şi viaţa celor cărora le-a dat din viaţa sa viaţă, şi pe Soarele de andezid din centrul lor sacru din munţi, sacrificiul uman era semnul unei comuniuni şi al unei reciprocităţi şi al unei credinţe grozave care l-a dus pe regele Decebal înconjurat de duşmani să se urce singur pe altarul în formă de soare şi cu propria sa voinţă să-şi ia zilele prin sabie... „Nu otrăvindu-se?“ țipase Adalbert. „Meștere, ești un ignorant“, zisese Gigi, și luase pușca lui Zoli și ieșise în curte lîngă omul de zăpadă și trăsese două cartușe spre cer „desigur, ca să-l audă zeii, dacă mai sînt și ei treji la ora asta, hohotise Zoli, bine dispus, invitînd-o la dans... Doamnă Rozemberg, vă invit la vals!“

În sufragerie era cald, dar înainte de a simți moliciunea aerului învăluind-o, observă gladiolele gata să alunece din ligheanul cărămiziu în care erau pictate: cineva ștersese tablourile de praf și le mișcase din ordinea lor și inocența imaculată a petalelor albe părea că se cutremură în semiîntunericul dimineții, tijele lungi și verzi nu le mai puteau opri căderea: însă Zoli nu se atingea niciodată cu vreo cîrpă de ramele tablourilor, asta fu întîia spaimă. Să se fi apucat el să scoată covoarele pe zăpadă și să bată pernele peste pervazul ferestrelor? Un arlechin, de Grigore Vasile, fusese pus cu fața la perete, el, cel mai vesel saltimbanc, sta lîngă televizor, pedepsit pentru privirile sale iscoditoare și devastatoare; cui nu-i plăcuse ironia lui? Ușa de la dormitor era ușor întredeschisă, gazul ardea molcom în sobă: plapuma era la picioarele patului, aruncată, Zoli sforăia gol, cu mîna dreaptă sub pîntecele celei care dormea pe burtă, doar în șosete roșii. Și una dintre șosete era roasă în călcîi. Ce-o enervă însă fu nesimțirea cu care fusese pusă pe scrin tava cu pește; mai rămăsese doar capul crapului și oasele, enorme, fără nici un pic de carne, în zeama unde nu se putea să nu fie și usturoi... Pahare cu vin roșu, jumătate golite, așezate pe dantela măsuței din lemn de trandafir primită de ziua ei de la familia Tolan... Se duse spre fereastră, să deschidă, să iasă mirosul de usturoi și de închis și străin, de parfum amestecat cu pălincă de Bihor. Putea să închidă și gazul. Putea să-i și acopere cu un pled. Putea să și țipe: dar de fapt nu putea, dovadă că nu urlase la ei de cum îi văzuse. Totuși, putea să-i trezească, golind peste ei apa minerală din sticla de Borsec lăsată deschisă. Dar n-avea putere, şi n-avea atîta ură nici măcar să ia puşca din hol, a lui Zoltan, şi să tragă peste somnul lor şi să-i sperie de moarte, simţea în ea o vinovăţie ciudată, care nu era doar a bolii ei, dar şi o stranie bucurie, da, da, nesimţirea cu care sforăia Zoli lîngă putoarea cu şosete roşii, era singura ei bucurie, era o realitate, o confirmare, da, da, că el era viu şi doar boala ei şi absenţa ei îl îndepărtaseră de ea, nimic altceva! Şi ar fi fost o aberaţie şi-o mîrlănie să ia puşca din cui şi măcar să-i sperie, doamne fereşte, să-i umple de sînge şi să-i trimită în moarte fără ca ei măcar să ştie cum de-au ajuns acolo, asta n-ar fi schimbat cu nimic, nimic, petele de vin tot ar fi rămas pe dantelă şi scheletul peştelui tot n-ar fi zburat de pe tava pusă pe scrin, aerul doar s-ar fi mişcat cîteva secunde, pînă s-ar fi reaşezat în propriul său echilibru, şi n-ar fi schimbat nimic pe vecie în mintea ei şi în a lor, nici atît: era prea tîrziu să mai schimbe ceva din ce vedea, ca să poată spune că nu se întîmplase nimic, că arlechinul rămăsese în spaţiul său şi gladiolele nu fuseseră clintite, şi mai era încă ceva, aproape imposibil de schimbat, acel ceva ce se petrecea în visele lui Zoli şi ale acelei femei tinere, care părea chiar feminitatea nepăsătoare şi atotbiruitoare de nu ştia ea nici ce găuri are în călcîiele şosetelor sale roşii! Ce se întîmplase nu mai putea fi distrus, sau interzis, iar ce visau ei acum sforăind obosiţi şi cotropiţi de vinul roşu de Vînju-Mare, nici atît! Nu ei sînt problema, doamnă Rozemberg, îşi spuse şi ieşi tiptil din dormitor, tu eşti singura problemă, îşi spuse şi voi să-şi recapete humorul şi să surîdă, dar nu putu nici măcar să întoarcă arlechinul cu faţa de la perete şi să-l privească în ochi. Să omori sau să te omori din dragoste? ce e mai vinovat?... da, ce titlu cretin despre vînzătoarea de pălării care-l împuşcase pe Betega şi mai cum? Îi era sete, atîta tot, singura măsură a ceea ce văzuse în patul ei era setea: îşi turnă un pahar cu apă, bău încet... apoi încă unul, și încă unul, dar arsura ca de medicamente din gură și din burtă nu-i trecu. Italianca părăsită de amantul ei, descărcînd arma de vînătoare în trupul lui, se simțise o femeie sfîrșită înainte de-al omorî, dacă mai avusese clară această idee, atunci cînd carabinierii o întrebaseră de ce ucisese și ea spusese calmă, că înșelată și părăsită de el viața ei era moartă, răspuns ușor patetic, ușor caraghios, turuit repede, ca o poezie învățată pe dinafară, semn sigur, pentru experiența lor, al premeditării crimei. Chiar în ultima seară cînd el venise la ea acasă cu o cutie cu prăjituri, în cămașă fistichie, de puștan, cu o frunză de palmier peste piept, îmbrățișînd-o ca și cum totul ar fi fost ca mai demult și n-ar fi apărut între ei golul acela de aer rece, al minciunii zîmbitoare și al înstrăinării, ea simțise pe buzele lui o dulceață sălcie, a morții care intrase în el înainte de a se apropia ea de pușcă și chiar înainte de a se apropia gîndul ei de arma de vînătoare, atît de dragă bunicului ei. Doamnă Rozemberg, își spuse, stinge focul în bucătărie și aruncă în chiuvetă apa din ceainic, să nu rămînă nici o urmă a trecerii tale pe-acasă și încearcă să nu urăști această dimineață și rămîi calmă printre cratițele și farfuriile tale, pînă o să pleci din nou și-o să încerci să uiți ceea ce știi și mai ales ceea ce ai aflat în dormitor, lucruri pe care le știai fără să știi că le știi, dac-ai fugit din spital și-ai ajuns aici cu o lubeniță murată în plasă și pînă acum nici nu ți-ai ieșit din pepeni, să pui mîna ca vînzătoarea din Neapole pe... Oare era Gabriela? ea umbla în șosete roșii și în papuci de pîslă pe coridoarele spitalului. Dar parcă era blondă? ori Gabriela purta perucă neagră? Inginerul era și el un prost? El e de vină? Nimeni. De ce cînd Gabriela dă cu bulgări de zăpadă în ferestrele vecinilor ei în plină noapte și strigă și joacă șotronul într-un picior, Roșianu să se simtă vinovat și să spună că e greșeala lui că ea se poartă astfel, a lipsei lui de ideal, bîiguie el, și chiar a societății, a lui și a altora fără suflet care au adus-o pînă aici pe... Dar în patul lui Zoli cine-o adusese cu forța, tu, doamnă Rozemberg? tu cu boala ta? unde-i responsabilitatea ta socială, doamnă Rozemberg? surîse și se așeză pe un taburet și mai bău un pahar cu apă. Nu, nu, nici ca nevasta poetului Iuhas (venind acasă de la spital, într-o noapte, fugind din camera ei și mai ales încercînd să fugă din chinurile cancerului ei necruțător și găsindu-și soțul în pat lîngă o lungană platinată, s-a dus în bucătărie și s-a spînzurat cu șnurul veiozei), dar nici să delirezi despre mizeria sexuală și afectivă, auzi prostie! a femeilor singure, surori medicale, telefoniste, vînzătoare în magazinele de pălării!... Îl iubise pe Zoli de cînd se întîlniseră în singurătatea Apusenilor, așteptînd o mașină de ocazie spre Ștei, nimeriți prin comuna lui Avram Iancu fiecare cu ale sale, ea veșnic însoțită de nenorocitele ei de aparate care trebuiau să măsoare o nenorocire ce nu se vedea în oameni decît atunci cînd numai sapa și lopata le mai puteau folosi și care se vedea în rocă, palpitînd, și în sterilul rămas după ce uraniul era încărcat în trenuri și dus, el cu treburile lui niciodată prea clare, loviți de-aceeași ploaie nemiloasă într-o după-amiază de toamnă, cînd ei intraseră, ca să nu-i topească apa, în șura celui împușcat pe coclauri, nu cu mult înainte, pentru cică furt de lemne din pădurile statului, tremurînd de frig și încercînd să-și învingă rușinea ce nu-și mai avea nici un rost, dezbrăcîndu-se și frecîndu-se pe spate și pe umeri și pe burtă, unul pe altul, cu șumuioage de paie, aspre, așa cum freci boii și vacile și caii ca să nu intre în ei răceala și moartea, dormind apoi, în mijlocul fînului, storși de oboseala furtunii cîinoase și trezindu-se în cîntatul cocoșilor spre dimineață, speriați și neștiind ce se întîmplase și unde se aflau, rușinîndu-se, dezmeticiți, nu atît de rușinea celor ce s-ar fi putut petrece între ei, cît mai ales de neîntîmplarea de care acum erau siguri că nu se întîmplase, văzîndu-și hainele atîrnate sub streașina de mraniță, la vînt, și amintindu-și de ruperea norilor şi de mînia furibundă a cerului învineţit de apropierea nu prea îndepărtată a iernii. Fusese în lungul anilor în dragostea lor ceva ca un război fără milă, fără ocolişuri, pătimaş, pînă la stingerea oricărei puteri, pînă la moarte, chiar şi în preajma unor clipe grele şi duşmănoase sau după trecerea lor, imediat, ca la punerea în mormînt a acelui bărbat la care Zoli ţinuse, fiindcă-i datora multe, poate şi viaţa, nu numai decoraţiile şi cariera, cînd rupseseră patul hotelului de lîngă Cişmigiu, mizer dealtfel şi plin de ploşniţe, reproşîndu-şi ciorba de perişoare lălîie, chiflele ca nişte bucăţele de brad şi alte asemenea prostioare, înjurînd duşul stricat şi înghesuiala din tren, supăraţi pe ei că veniseră şi că existau, cuprinşi într-o frenezie a sîngelui care era singurul loc în care ei se întîlneau, topiţi unul în altul pînă la pierderea oricărei puteri de a se mai recunoaşte, risipiţi într-o durere fericită, şi într-o frică fericită că totul se poate sfîrşi, îmbrăcaţi în umbra neiertătoare a blestemului vinovăţiei dintîi din care nu puteau ieşi decît nemaifiind. Da, doamnă Rozemberg, îşi zise şi puse paharul de apă de unde-l luase. Închise uşa cu cheia, ieşind în frigul uscat al iernii. Luă lubeniţa murată în plasa de nylon. E O.K.! doamnă Rozemberg, e O.K.!

Însă înainte de a pleca, se mai dusese o dată în dormitor: privise perdelele lungi, cumpărate de la Tinca, întîmplător, cînd fusese la băi, cearceafurile croite şi cusute de ea cu plăcerea acelor zile cînd maică-sa îi pusese în mînă acul şi aţa, să se joace, pernele, trupurile lor respirînd nepăsătoare şi duse în altă lume, de vise, soba de teracotă, încinsă, vaza de cristal de pe scrin, goală, covoarele, veioza şi tot acest univers în care domneau, fără putinţă de tăgadă, bucuriile muncii ei şi gusturile ei şi logica minţii ei, şi în care intrase acum o ameninţare ce putea pe toate să le facă sclavele ei, perdele şi cearceafuri, podeaua să fie sclavă, bărbatul ce dormea dus să fie, cu plăcerile şi cu toate cuvintele lui, sclavul acestei puteri ce încă dormea şi ea în trupul tînăr ca într-o cuşcă o fiară invizibilă. Şi cum nu putea să facă ostatici din aceste clipe, şi nici să le distrugă, chiar dacă ar fi descărcat arma de vînătoare şi sîngele ar fi murdărit cearceafurile şi pernele, privirea tot continua să nu se dezlipească de pielea bronzată a blondei, pe care o ura, deşi era sigură că zîmbetul neruşinat din colţul buzelor lui Zoli şi înflorirea lui şi împlinirea lui veneau din certitudinea virilităţii sale pe care paţachina cu şosete roşii i-o dăduse. Firul pe care soţia lui Iuhas şi-l trecuse în jurul gîtului i se păruse încă o dată stupid: să te pedepseşti pentru neputinţa trupului şi anilor tăi şi să-i pedepseşti cu moartea ta pe cei ce încă mai puteau fi tineri, era ca şi cum ai fi murit de două ori inutil şi caraghios. Era mai bine poate acum să plece în Apuseni, în munţii ca o negură, acolo unde cu aparatele ei de înregistrat tăria ucigătoare a uraniului colindase sate şi cătune, de la Băiţa în sus, şi în jos,, într-o continuă spaimă că într-o zi acele acelor indicatoare sensibile o să se blocheze de densitatea morţii cuprinse în pietre şi ea o să se şteargă din lume ca o umbră de brad ştearsă de lumina înverşunată a verii. Da, mai bine să-şi piardă urmele, cum pierzi şi urmele unui vis, dacă ajunsese o povară, o piedică, da, da, doamnă Rozemberg, îşi spusese, Zoli trebuie să-şi ducă viaţa mai departe în libertate: însă în ceara virgină care este creierul văzuse într-o secundă impregnîndu-se un nor de fum, bubuind, urmat de un altul la fel mirosind dezgustător a praf de puşcă: şi o baie de sînge cuprinzînd patul, stropind pereţii, de parcă Gabriela nu mai era doar în şosete roşii, ci se învelise toată în purpură, iar Zoli... Cu umbrela în mîna dreaptă şi cu lubeniţa în stînga, păşea pe lacul îngheţat şi pustiu, ca pe un deşert de sare. Nici un pescar nu tulbura duminica peştilor, sub lumina uriaşă ce visa în fulgii de zăpadă ce cădeau peste trestii şi peste coline şi peste lume. Apa răsufla în copcile tăiate cu securea în gheaţă. Îşi aminti cum sărise în lac de pe puntea de la debarcaderul părăsit, ţinîndu-se cu degetele de nas, cu ochii deschiși, alunecînd ca într-un tunel de mercur spre un alt tărîm, văzînd cum bolboroseau bulele de aer ieșite din pieptul ei, ca exuberanța unor explozii, mute pe cerul mării, de ziua matrozilor, ha, ha, cum porumbeii zburau ca într-un nor de ceață lichid, cum ochii lui o căutau neliniștiți, în timp ce un ceas deșteptător țîrîia încăpățînat pe o față de masă din damasc și gladiolele se deschideau generoase în vaza de cristal de pe scrin: da, da, privea ca din moarte gura lui Zoli care o striga și coridoarele mirosind a iod ale spitalului, halatul scrobit al Martei și Viața fremătătoare, ca pe o nouă și stranie planetă pe care atunci o descoperise... Puse umbrela pe zăpadă, deschisă. Se apropie de o copcă: neagră, aproape rotundă, ca o poartă, ca o fereastră, ca o gură tăiată în gheață spre o altă lume. Dădu drumul lubeniței: se auzi un plescăit, și ea pieri sub apa care își ocupă din nou gîlgîind locul în ochiul întunecat... Stimată doamnă Rozemberg, sînteți gata, își zise cu un nod rece în gît și privi fulgii de nea spulberați de un vînt alb și friguros, albind și spulberînd ziua, ca și cum ar fi albit și înghețat și spulberat timpul. Doamnă Rozemberg, e O.K.? E O.K.! Totul e ca și cum ai avea în gură o muscă.

SCUFIŢA ROŞIE

A fost odată o vară ca nici o vară.

Într-un sat, pe malul Dunării, trăia o fată. Părul ei era ca mierea, ochii ca mura şi gura ca fraga. Mama ei o iubea foarte mult şi o îmbrăca frumos. Dar fata se îmbolnăvise de la o vreme. Oasele o dureau, de putea să le numere. Cînd mergea, le simţea cum se mişcă şi cum o dor. Boala i se pusese şi pe ochi, şi fata umbla ca beată, pipăind pămîntul cu tălpile şi aerul cu mîinile. Parcă era baba oarba. O durea carnea şi-i vîjîiau urechile, tremura ca de friguri şi o topeau căldurile, ca lovită în creştet de soare mult. Fata avea o bunică, dincolo de pădure, la marginea pădurii, şi bunica tot zicea să vină la ea s-o vadă, să-i dea cărbune descîntat să bea, că poate o fi deocheată. Dar fata ziua stătea mai mult prin curtea casei şi fluiera de parcă o atinsese un vînt necurat. Şi noaptea fluiera, nu prea dormea, se plimba prin grădină ca o pierdută de dumnezeu. Mama ei o tot veghea, să nu-i iese fetei în cale vreun gînd rău şi să păşească vreun prag necugetat şi să moară. Lumea o auzea cum fluieră şi zicea:

— E Scufiţa-roşie...

— Ea e, Scufiţa-roşie...

Căci toată lumea aşa-i zicea, Scufiţa-roşie. Bunica ei nu-i dăduse nici o scufiţă roşie, nici la ziua de naştere, şi nici în altă zi. Fata jucase la şcoală pe Scufiţa-roşie, la o serbare, şi de-acolo i se trăgea numele. Toţi jucaseră frumos, şi bunicuţa, şi lupul, dar ea jucase cel mai frumos, dovadă că-i rămăsese şi numele de Scufiţa-roşie. Şi de-atunci ea purta mereu un batic roşu, Duminecile mai ales. Îi sta bine şi nu uita nici ea că e Scufiţa-roşie, dacă lumea tot nu uita. Dar acum bolea, de durerea oaselor şi de toate durerile.

Într-o zi mama ei îi spuse să se ducă pînă la bunică-sa, dincolo de pădure, la marginea pădurii şi să vadă cum o mai duce cu sănătatea şi să-i ducă un kil de ţuică îndulcită cu miere şi unul de vin, cu pelin, şi nişte ouă, şi o lubeniţă, un pepene şi o bucată de pîine proaspătă, scoasă chiar atunci din cuptor. Scufiţa-roşie luă coşul şi plecă. Toate o dureau. Şi nu ştia de ce o dor.

Ţărîna ardea, rea, aerul era uscat, ofticat şi aspru, şi lumina soarelui era bolnavă de ochi.

Scufiţa-roşie ajunse dincolo de izlaz şi intră pe o potecă, printr-un pogon de floarea-soarelui. Turtele de floarea-soarelui, rotunde şi galbene, se uitau la ea, se învîrteau cu privirea după ea. Bîzîiau albinele. Scufiţa-roşie auzi tulpinele de floarea-soarelui cum se întind şi cresc, cum le pocnesc oasele şi cum le dor, şi începu să fluiere.

— Uite-o pe Scufiţa-roşie...

Căldura era dată dracului, te ameţea. Dar cînd ajunse Scufiţa-roşie la marginea pădurii, căldura se făcu mai mică. Şi lumina se lumină. Trecea printre frunzele copacilor, ca prin nişte plase verzi, curăţindu-se. Jos, pe iarbă, ajungea cernută, galbenă ca mierea şi leneşă, ori albă şi vie ca argintul viu. După cum bătea vîntul.

Şi Scufiţa-roşie simţi uşor că vede toate culorile, altfel, mai aprinse. Văzu cum toate se rotunjesc şi se împlinesc. Şi auzi cu urechea stîngă şi cu urechea dreaptă cum se leagănă iarba pădurii. Şi deodată se întîlni cu lupul.

— Unde te duci, Scufiţă-roşie?

— La bunica, răspunse ea.

Lupul se oprise în potecă şi o privea cu ochii lui mari. Scufiţa-roşie se opri şi ea, fără să-şi dea seama cît e de periculos să te opreşti în mijlocul pădurii şi să stai de vorbă cu lupul.

— Şi ce-i duci în coş bunicii?

— Îi duc o lubeniţă şi pîine proaspătă, un kil de ţuică şi unul de vin...

— Aha, zise lupul şi iarăşi o privi cu ochii lui mari.

— Da...

— Parcă ai mai crescut, se miră lupul.

— O, am fost bolnavă...

— Vezi dumneata, Scufiţă-roşie, te-ai mai schimbat, eşti mai înaltă...

— Da?

— Da, răspunse lupul. Poate dumneata nu-ţi dai seama, dar eşti într-adevăr alta.

— Într-adevăr?!

— Sigur. Şi mai eşti bolnavă, Scufiţă-roşie?

— Nu, parcă nu, mi se pare că nu, nu ştiu, aud, şi văd, dar ştiu eu? Parcă totuşi... Ei, la revedere, mă duc la bunica...

— O să merg şi eu, s-o văd şi eu pe bunica dumitale... Hai să vedem care o să ajungă mai repede acolo, vrei?

— Ştiu eu...

— Eu am s-o iau pe poteca asta, zise lupul şi începu să lungească paşii.

Lumina zilei era dată dracului. Scufiţa-roşie auzea toate păsările pădurii cîntînd. Lupul era frumos.

— Cioc-cioc! auzi ea şi îl văzu pe lup bătînd cu degetul într-un tufan şi rîzînd.

— Cine-i acolo? se făcu ea că nu ştie.

Dar lupul nu-i răspunse. Atunci bătu ea cu o piatră într-un stejar.

— Cioc-cioc!

— Cine-i acolo? întrebă lupul și ea tresări, căci vocea i se păru necunoscută, prea aspră.

— Cine-i acolo? zise atunci lupul cu voce mai caldă, parcă schimbată. Dar de fapt cu vocea lui cea de toate zilele.

— Eu, nepoțica, rîse Scufița-roșie. Ți-am adus o lubeniță, și vin, și țuică...

— Apasă pe clanță și intră, auzi Scufița-roșie.

Dar lupul fugise, era departe, ascuns după o tufă înflorită. Fugi și ea, să-l ajungă, iar cînd îl ajunse, fugi din nou, să n-o ajungă el. Și tot alergînd, obosi, se-mpiedică și căzu chiar în locul unde se-mpiedicase și căzuse și lupul.

— Stai și te mai odihnește, zise lupul. Cred c-ai obosit...

Ea se așeză lîngă el și fiindcă i se făcuse sete scoase lubenița din coș.

— Dar ce ochi mari ai lupule, zise ea.

— Ca să te pot vedea, Scufiță-roșie...

— Și ce mîini puternice ai dumneata, zise ea.

— Ca să te pot strînge în brațe, rîse lupul.

Și tăie lubenița. Lubenița pîrîi, coaptă. Era o lumină de vară dată dracului. Scufița-roșie îl privea pe lup și parcă acum îl vedea mai bine, parcă acum îl descoperea.

— Ce dinți mari ai, spuse ea, văzîndu-l cum mușcă din felia de lubeniță roșie.

— Ca să te mănînc pe tine, rîse el, și îi puse gura pe gît și îi mîncă gîtul jumătate.

Ea n-apucă să zică nici un cuvînt. Simți doar cum lupul îi mănîncă tălpile. Și văzu toate culorile lumii aprinse, jucîndu-se, verdele peste galben, galbenul peste albastru, o frunză verde, o lubeniță roșie, o albină galbenă. Lupul îi mîncă și ochii cu dragoste și ea nu mai văzu. Dar auzi cîntec de mierlă, și cîntec de cuc, toate păsările cîntau, toate. Lupul îi mîncă și urechile. Cu mîinile ea îl prinse pe lup de gît, dar lupul îi mîncă și mîinile. Îi rămaseră numai gîndurile. Își aminti cum creşteau tulpinile de floarea soarelui, cum se schimbau în ele zilele şi vîrstele şi înţelegea de ce se uitau galbene de ciudă turtele de floarea soarelui la ea, şi galbene de admiraţie, şi galbene de atîta vară dată dracului. Dar lupul îi mîncă şi gîndurile şi atunci Scufiţa-roşie nu mai simţi nimic.

Şi nu se întîmplă ca tocmai în acele clipe să treacă prin pădure vreun vînător sau nişte tăietori de lemne. Aşa că ei, nefiind, n-auziră nimic, nu veniră în goană şi nu-l uciseră pe lup.

Şi astfel în această zi de vară Scufiţa-roşie muri pentru prima dată.

VIAŢA PARTICULARĂ A ELEFANTULUI

Avea o faţă de caşcaval pudrat şi de bună seamă nu era o minciună că folosea în fiecare dimineaţă un strat masiv de fond de ten ca să-şi ascundă bătrîneţea. Cu cît trecea timpul şi înaintam în noapte şi maşina pe mîzgă patina şi nu alerga vijelios, oboseala se aşternea peste noi toţi şi simţeam eu cum oasele îmi intră în oase şi celulele se bat parcă unele de altele şi intră unele în altele (şi somnul le închega pe toate): şi cînd ne întîlneam cu farurile altei maşini prin ceaţa groasă şi o clipă luminile galbene ce veneau din faţă treceau peste feţele noastre ponosite de nesomn vedeam cum obrazul ei adormit se descompunea ca o pastă şi curgea spre gît şi în acreala de fum de ţigară ochii ei închişi păreau ai unui cadavru ce stătea pe banchetă şi se legăna lîngă ţiparul negru şi bolnav de ficat care era Ionescu. Avea, zicea ea, şaizeci de ani şi fusese sărbătorită de curînd la sediul gostatului pentru meritele grozave avute în munca de medic veterinar, deşi nimeni precis nu ştia ce merite grozave avusese, în afară de cei care spuneau că fusese sărbătorită pentru că nu făcuse nimic, lăsase pe alţii să-i facă obligatoriu munca şi astfel se putuseră salva mii de vieţi de porcine şi bovine şi de tot felul de animale mai mari sau mai mici. Nu se pensiona în primul rînd pentru că nu voia să fie o babă şi era de admirat cum din toate cîte se întîmplau zilnic la sediu sau la ferme pe ea n-o interesa nimic altceva decît propria ei figură și era de înțeles și de admirat că la vîrsta ei, mărturisită mai degrabă cu cinism decît cu franchețe, ea nu voia să fie babă, adică o ruină, și exaltarea ei și entuziasmul ei pentru propria ei ținută ne făcea să credem că nu va muri niciodată. Ceea ce este un suprem elogiu adus ființei umane. Căci animalele, după cum lesne zilnic se putea observa, cu cît înaintau în vîrstă se prosteau și le năpădeau bolile și murdăria și trebuia să le sacrifici decît să te trezești într-o dimineață că trebuie să le arzi hoitul în crematoriu.

Ne uimea cu solida ei cultură medicală și mai ales literară, noi fiind în general copii de la țară, zăpăciți pînă la bătrînețe de complexe: eu, bunăoară, cînd auzeam de cultură îmi venea să urlu și nu pricepeam nimic din frumusețea întîlnită de ea în cărți și mai ales în Dostoievski. Și ea mi-a simțit slăbiciunea și mereu îmi vorbea de acel strașnic personaj ce nu simțea Binele și Răul și care își pierduse acest sentiment și chiar considera că Binele și Răul în sine nici nu existau și că nu erau decît prejudecăți. Avea o memorie înspăimîntătoare și n-o puteam contrazice niciodată cînd vorbea, căci nu puteam să știu dacă vorbea cu vorbele ei sau ale lui Shakespeare sau Marx sau Eminescu sau altcineva mai puțin cunoscut dar tot atît de celebru. Vorbea despre Gauguin: exploziv în culori în peisajele tahitiene, exploziv nu de dragul culorilor și dominat de ele, ci dominat de un sentiment al naturii puternice. Rupînd culorile pentru a fi mai fascinant și mai personal atunci cînd femeile sale nude sau în galben sau roșu printre flori exuberante sau lîngă o maimuță cu buzele roșii sau lîngă un fel de cîine cu limbă roșie sau pe un cal alb ne duc cu gîndul că în acele locuri descoperise sursa vieții și poate pasărea diavolului neagră stînd la o fereastră și privind trupul gol al ființei cu părul negru odihnindu-se pe pernă galbenă. Și mai presus de toate, autoportretul lui din 1889 (avea o memorie teribilă) pe un văzduh, complet roșu, el fiind în galben și cu cearcăne și deghizat în sfînt, diadema lui sau coroana lui de profet plutind deasupra părului său, în fundalul roșu, un sfînt privind cu humor această lume. Îi plăcea acest portret pentru anecdotică și idee: ea credea că Gauguin nu-și căutase în acel paradis pămîntesc din Tahiti doar culorile, ci și și acele animale splendide și nevinovate care sînt femeile. Pentru el frumusețea era de gen feminin și nu putea să fie decît nudă și nevinovată și în culori nete, fermecătoare ca un vis. Frumusețea e un vis, spunea Dina, cel mai splendid țel al omului, repeta ea, și Gauguin a intuit genial acest lucru deși și-a rezervat (scuzați-mă pentru acest cuvînt) un zîmbet de sfînt care știe că totuși totul e trecător, și frumusețea și omul. Singurul care mîrîia ca un buldog și-o contrazicea era Arapu: veșnic suspicios, cu mîna în buzunarul de la pantaloni agitînd nervos monede mărunte, nu se lăsa convins de acea lume de himere din cărți sau din tablouri. „Frumusețea, stimată doamnă Dina, e aici printre noi și e veșnică, fiindcă e rodul omului care și el este veșnic". „Amin, zicea ea și-i cerea o țigară „Carpați" ca să-l umilească. Putem vorbi de frumos cînd ne intoxicăm cu tutun de proastă calitate? Ai bani, de ce ești meschin și fumezi țigări ieftine, ca să-mi vorbești de frumusețea interioară a omului? Care om? Frumusețea este în altă parte și în geniul artiștilor, s-o lăsăm acolo și să n-o bagatelizăm". „Amin", îi răspundea rîzînd Arapu. Mașina înainta ca oarbă prin noaptea plină de ceață și mîzgă și toți desigur ne gîndeam la cărțile poștale trimise de pe la băi și din stațiuni de munte și din străinătate de Arapu și de entuziasmul scris pe verso cu majuscule (altfel avea un scris de pureci, neciteț). Pentru el picturile din muzee și catedrale n-aveau farmecul construcțiilor din beton al barajelor unde se învîrteau, mînate de ape, turbine ieșite din mîna omului. Orașele vechi pe unde își purtară pașii împărați mai celebri sau mai pitici, cu turle aurite și cu turnuri și crame și istorii, nu-l înfiorau atîta cît termocentrala cu gaz metan de la

Cuci, sau cît fabrica de ciment de la Turda cu fundul vălurindu-se ca un steag din fiecare coş înalt cît o biserică. Admira cetatea de aluminiu de la Brazi, combinele tăind iarna stuful în deltă, ca nişte păsări venite dintr-o ţară fantastică, macaralele cu gîtul lor lung înălţînd blocuri turn, brigadierii pe turlele sondelor plini de sudoare, cu pieptul lor înfrîngînd erupţia ţiţeiului lîngă Tîrgu-Jiu, Bosforul (fusese prin O.N.T.) unde o barcă purta un steag negru de răzvrătire, blocurile suple de la Liubliana şi camioanele grele trecînd prin Praga pline cu vaci pentru abatoare (fierb cîrnaţi pe la toate colţurile). Îi plăceau oamenii care purtau în gîndurile lor alte peisaje, construindu-le; dar se emoţionase într-o carte poştală trimisă din deltă şi de efortul pescarilor veniţi din larg şi ascultînd, cînd se fierbea ciorba de peşte, şi paharele se umpleau de spirt verde trecut prin pîine, cum bate vîntul în trestii şi cum tremură apele Dunării vărsîndu-se în mare şi cum tremură luna în mare ca o scoică de aur ce se naşte în durere.

Dina începu să rîdă prin întuneric şi stinse ţigara pe care nici nu voise s-o fumeze. „Îţi baţi joc de mine, zise Arapu. Ai vrut să vezi ce ţigări fumez, nu să... Dar ştiai că nu schimb... Sînt mai tari, n-au parfum şi..." „Şi sînt de-ale noastre, eşti un patriot. Nu mi-am bătut joc de dumneata, cum poate să facă asta cineva mai bine decît dumneata? Mă mir că nu tragi în piept fum din tutun cules de pe cîmp şi răsucit în ziar, e mult mai tare". „Unei doamne nu pot să-i răspund ca unui bărbat". „Dumneata crezi că eşti bărbat?" Cineva chicoti în întuneric şi Arapu răspunse: „Măcar atîta cît altcineva crede că mai este femeie". „Eu măcar am fost. Să ştii că n-ai suferit niciodată din prea mult humor. N-o să mori niciodată de prea mult spirit. Ce-ţi place ţie este cum se umflă o bucată de sticlă scoasă din cuptor arzînd şi devine pahar: e singura frumuseţe care-ţi place şi pe care

care o înțelegi. E suficient pentru un medic veterinar, dar nu pentru un..." Și chicoti foarte bine dispusă. „Mie-mi plac oamenii sărmani cu duhul, sînt irascibili și amuzanți ca niște clovni... Dar te rog scoate-ți mîna din buzunarul de la pantalon, mă enervezi. Ce e mult, e mult, de ce ai nevoie și de clopoței pentru o muncă atît de nobilă, măcar aruncă monezile pe fereastră... Mă rog, știm că nu poți, e un gest de chiabur: să arăți că ai bani, să-ți sune banii în palmă... Ai uitat însă că nu mai trăim pe vremea cocoșeilor (de aur, nu?) și că averile se țin la CEC și nu... Mă rog, dacă nu poți altfel, te rog să nu renunți la o plăcere din cauza unei femei..." „Nu văd femeia". „Mai sînt în stare să te fac să te rușinezi că ești în acte bărbat, dacă vrei putem opri mașina..." „Nu e nici un spital de boli nervoase prin împrejurimi". „Crezi că ai nevoie de șocuri electrice și de dușuri scoțiene ca să-ți mai vezi ce-ai putea găsi cu un piaptăn?" „Mă enervați, stimată doamnă". „Pe mine nici nu mă plictisești, nu te-ascult decît c-o ureche". „Fiecare ascultă cu ce mai poate". „Stimate domn, nu fă pe supăratul pe mine, nu ești supărat pe mine, ești supărat pe Diamantopol" (Diamantopol eram eu). „Da, sînt supărat și pe el că a admis ieri să fiu insultat în fața oamenilor că sînt un nepriceput..." „A spus el asta?" „Ai spus dumneata în locul lui". „Eu am spus în locul meu, și n-am spus că ești nepriceput, am spus că ești un medic mediocru". „E același lucru". „Pardon, nu-i același lucru: dacă spuneam că ești nepriceput puteai fi sancționat financiar și moral pentru rezultatele experimentului dumitale numit „Vaca numărul unu de cîmpie"; am spus că ești mediocru, deci am încercat să te salvez și să arăt că în meseria noastră unde toți sîntem mediocri (geniul e al creatorilor, nu?) e normal să realizăm doar ce se poate, mai bine sau mai rău..." „M-ai batjocorit, și el a admis (El eram eu), deci a fost de acord. Tot ce-am muncit eu n-are nici o valoare? Eu n-aș fi admis despre un coleg să se pronunțe cineva atît de disprețuitor, era doar o ședință publică, erau colegi din alte părți..." „Dragă Arapule, eu sînt trecută prin multe, nu-mi umbla cu fleacuri, supărarea dumitale are un rost, eu te-nțeleg, dar nu mă fă idioată și nu-mi spune baliverne. Peste cîteva zile sînt alegeri și Diamantopol are dușmani ca orice om și aceștia vor voi să-l înlăture sau măcar să-l spurce public și dumneata (vezi ce respectuoasă sînt) nu vrei să fii alături de el și să-l aperi (deși știi că broscoii ăia mănîncă rahat de mult timp), nu vrei, și acum ai un motiv: că te-am ponegrit eu și el a admis, ba poate chiar m-a îndemnat... Hai, fii sincer și recunoaște: așa ai spus la început că el (El eram eu) m-a îndemnat... Ai deci un motiv să nu-i iei la rost pe broscoii ăia, că ești supărat. Și dacă broscoii pierd, dumneata tot bine rămîi cu el (El eram eu), supărarea poate să-ți treacă, nu? Iar de pierde... ei, dacă pierde, cine poate fi ales în locul lui? Cine e de foarte mult aici? Tu. Cine are experiență? Tu, nu? Supărarea ta de-acum e un paravan, pînă trece ziua alegerilor..." „Mă crezi atît de meschin?" „Stimate domnule, te cred ce ești". „Stimată domnă, ce pot cîștiga eu din funcția asta, de-aș fi ales?" „Nimic". „Ei, vezi?" „Păi asta e, dumneata te bați pentru nimic. Fiecare se bate pentru ce poate". „Atunci și el (El eram eu) este un nimic". „El n-a dorit..." „Și eu doresc? Mă faci să rîd! Eu doresc să mă ocup de tot felul de probleme și să mă bată la cap oamenii cu necazurile lor?" „Nu dorești asta, și nici n-o să faci asta niciodată, doar și cînd ai mai fost în funcția asta n-ai făcut nimic". „Atunci de ce-aș dori să...?" „Ca să n-o ocupe altul. Cine ocupă un scaun se zice că are și cap. E o prejudecată. Dumneata vrei să profiți de această prejudecată și să pari cineva..." „Și doar sînt un mediocru". „Ești, sau nu ești?" „Sînt, stimată doamnă, dar vreau să par cineva în ochii altora". „Te-nșeli, stimate domn, vrei să pari cineva în ochii dumitale". „Foarte interesant". „Așa-i?" „Doamnă, e o funcție din care nu cîștig nimic, nici stimă, nici bani...“ „Exact, dar poți ciupi gratis în fiecare an cel puțin o dată un bilet la mare sau la munte, sau o călătorie mai ieftină la Constantinopole: și visul dumitale acesta și este, să călătorești și în drum să vezi din tren coșurile furnalelor de la Galați sau barajul de la Porțile de Fier și această frumusețe creată de mîna oamenilor să-ți inspire o carte ilustrată, colorată, pe care să ne-o transmiți duios cu salutări amicale!“ „Mă crezi atît de mărunt, să mă bat pentru o călătorie, nu pentru o idee?“ „Ideea dumitale este plimbarea, scopul dumitale este plimbarea: frumusețea doar o găsești în luna care cade peste turnul televiziunii din București, sau în...“ „Deci în mine nu există nimic“. „Ba da“. „Ce? Nimic? Mă faci să rîd, stimată doamnă... Adică sînt gol, nimic nu mă mișcă, nimic, nu tresaltă în mine? „Ba da“. „Ce?“ „Limbricii. Ar trebui să-ți faci atent analizele, ai luat tenie de la animale și limbrici... și nu e bine, poți să amețești de prea mulți limbrici și să te creadă lumea epileptic, adică un om superior. Știi că romanii considerau epilepsia de esență divină, Cezar se credea (era epileptic) născut din zei... Dar el se bătea pentru imperii noi, să cucerească lumea și împărătesele lumii, dumneata vrei un bilet gratuit, e o diferență, scuză-mă“.

Mașina bîjbîia prin întuneric. Arapu izbucni în rîs: „Doamnă dragă, doamnă foarte dragă, vă iubesc nespus de mult și nici măcar nu știți pentru ce... Pentru că sînteți extraordinară... De nu vă întîlneam mă deșteptam mai greu din prostia mea milenară — acest merit cred că mi-l recunoașteți... Da, într-adevăr, ce nevoie are omul de prieteni, ei mai mult îl împiedică să fie ce vrea și numai dobitocii își pierd viața făcîndu-le favoruri amicilor din copilărie sau din armată... Prietenia e o povară inutilă, iată-l bunăoară pe Diamantopol... Credeți că doarme acum? Credeți că ne ignoră? O, nu, el ne-a iertat sau poate nici n-a tras o asemenea concluzie despre prietenie... Sigur nu... El nu-și închipuie... Deși în cazul acesta e imbecil total... Păi nu? Să recapitulăm scumpă doamnă: prietenul său Fanache, din Cîmpuleț, îi propune (acasă la Fanache, e de reținut: mîncînd porcării de porc cu murături — ce castraveți, ce morcovi roșii murați, ce varză acră! — și bînd vin roșu): fă-mi domnule o chestie d-aia cum ai mai făcut, nu o piesă, un montaj, ca în timpul studenției: și casa de cultură îți dă premiu (casa de cultură sînt eu, eu mă ocup de concurs și de)... Doar știm cu toții că în Cîmpuleț nu există decît o casă de cultură și un singur Fanache... Cum să nu cunoaștem, de unde venim noi acum, de la un concurs la Turnuvechi. Noi sîntem fala culturală a Cîmpulețului! Hai să fim serioși, nu facem cultură, umplem și noi un gol, realizăm un plan... Nu se poate în Cîmpuleț să nu fie activitate culturală, ar însemna că toți de-aici sînt niște imbecili. Ei bine, nu sînt! E clar: fiecare dimineața, merge la școală, la gostat, la fabrica de plăpumi... etc. Dar seara, vezi, seara unii se strîng la cor... Noi sîntem echipa de teatru... inginerul Ionescu, care scrie și la ziarul județean epigrame de 1 aprilie... Doamna doctor veterinar Dina... he, he, cum să nu te umfle rîsul?... Da, țuica e bună, și-am tras mai mult din sticlă... Dar faptele tot așa rămîn, ele nu se schimbă. Istoria nu se schimbă, ea tot așa rămîne, deși e posibil să fie interpretată în diferite chipuri... Fanache, ești aici, recunoaște... Eram și eu la murături. Diamantopol face povestea și ți-o dă, e adevărat? Poți să spui: domnule, nu l-am premiat ca să nu se bîrfească prin Cîmpuleț că i-ai dat niște bani prietenului tău... Dar ce bani? Banii ăștia nu fac doi bani... Cît se dă pe un montaj, pe un comperaj, pe un text? Argumentul cade, Fanache și tu ești convins... Da, deci nu te-ai oprit la bani, ci la etică... Ai zis: nu e bine să se afle că eu l-am rugat să-mi dea un text... Dar de ce nu era bine? Doar chiar tu ai spus că toate scenetele și montajele pe care le primisei puțeau a prostie! Și ce nu era bine dacă cineva rugat să te scoată din rahat te scotea? Era un merit al tău c-ai reușit să găsești omul care să realizeze ceva bun... Atît cît se poate realiza ceva bun la Cîmpuleț! Și Diamantopol... Da, acum doarme sau ne disprețuiește că avem tupeul să vorbim chiar în fața lui de o murdărie pe care i-am făcut-o.... Îmi place că nu protestați... E și asta o formă sublimă de a considera că tot ce spun eu sînt niște năzbîtii! Niște tîmpenii! Perfect. Dar tîmpeniile sînt făcute de voi, vă aparțin... Fanache, de ce nu i-ai spus lui Diamantopol să-și retragă porcăria? C-ai zis că e o porcărie! Nu era, prima dată cînd ai citit-o te-ai bucurat și l-ai pupat, eram de față. M-ai pus pe mine să-i sugerez să și-o retragă... De ce pe mine? Fiindcă, domnilor, prietenia este ceva care ne împiedică să... Ne împiedică îngrozitor. Și trebuie să recunoaștem, deși nu recunoaștem... Și e normal să nu recunoaștem, doar noi jucăm pe scenă în Cîmpuleț altceva... Numai doamna Dina are curajul bărbătesc să spună pe nume lucrurilor! Vedeți de ce o respect? Ea a zis clar: e o lucrare tîmpită, plină de vulgarități și care pune într-o lumină vulgară (splendid!) realitatea de la fermele gostatului nostru din Cîmpuleț... Nu putem să batjocorim această lume și pe acești oameni care care... He, he, deșteaptă minte! Ea s-a prefăcut că nu știe a cui este lucrarea (plicurile erau vezi doamne secrete!), a fost adică loială față de adevăr, față de părerea ei sinceră... He, he, și l-a salvat pe Fanache de o prietenie de prisos. Dragii mei, ridic sticla aceasta pentru datoria noastră de a fi bărbați și a scuipa bărbătește pe sentimentele învecinate, mic-burgheze! Doamnă, de-aș fi sigur că v-aș găsi gura acolo unde aveți și proteza, v-aș săruta pe frunte! E o idee foarte utilă pentru noi toți! E o eroare să fii robul unor sentimente care s-au născut nu se știe precis cum și care se mențin prin taifasuri la un pahar de vin roșu cu varză murată și la plimbări casnice prin Turnuvechi la cumpărat de pantaloni de doc vara sau la meciuri de fotbal... Cui folosesc asemenea?... Uite că nu găsesc cuvîntul! Trebuie o egalitate între sentimente, între prietenie și neprietenie, între dragoste și... și ce? Adică nu egalitate, trebuie să ți se fîlfîie de toate, ele fiind egale sînt ca și cum n-ar fi. Doamnă, sărutările mele de mîini. Ați fost fermă. În ultima clipă, după hotărîrea luată, în ultima clipă dinaintea întîlnirii dintre Diamantopol și Fanache de după această hotărîre, Fanache a plecat ochii în jos cînd l-a întîlnit... S-a jenat, o secundă, dar s-a jenat. Apoi a început să-l înjure pe Diamantopol față de mine: porcul, a zis, m-a pus într-o situație ridicolă: i-a arătat și lui Blejușcă, de la județul de cultură, textul, a avut încredere în Blejușcă, ca prieten cu el, nu cu mine... Și Blejușcă mi-a zis: e un text așa și așa, nu e prea, e chiar... De ce i l-a arătat lui Blejușcă? m-a tras de piept Fanache pe mine, nu pe Diamantopol. De ce nu te-a tras pe tine de piept, Diamantopule? A fost Blejușcă porc? Nu, Blejușcă ți-a spus... Doamne, ce porci sînteți! De ce să-i fi dat, Fanache, el, textul lui Blejușcă? Doar nu era o comoară. Din lașitate? Ce lașitate... A, voia să-l plaseze și la județ, de-l respingeai tu? Absurd. Ca să te forțeze prin Blejușcă să-l accepți? Absurd, tu cînd i l-ai comandat l-ai și acceptat în principiu... Și nu doar în principiu... Știai că numai el te poate salva din rahat, și în facultate, pe la casa de cultură a studenților, s-a ocupat cu fleacuri de-astea... Nu, nu-i o dramă, Diamantopol n-a pierdut decît niște castraveți murați, adică un singur castravete murat, că el era prieten bun doar cu ... Stimată doamnă, vă mulțumesc pentru fermitatea cu care v-ați bătut pentru un fleac. V-a cerut Blejușcă? Da, știu. Nu-i convenea ca Diamantopol, pe care el îl respinsese la județ, să fie încoronat (ce verb stupid) aici. Acolo avusese neplăceri cu textul lui Diamantopol (adică ce neplăceri? Tot niște prostii). Dumneata stimată doamnă ți-ai aplecat urechea sensibilă și fină foarte la sugestia lui Blejușcă și l-ai ras pe Diamantopol ca și cum nici n-ai fi mîncat usturoi. Dar cu acordul lui Ionescu și al lui Fanache, este Fanache? Este că nu l-ai mai apărat pe nenorocitul ăsta (care tace) în momentul cînd ai simţit (şi apoi ai şi auzit din gura lui Blejuşcă pe ocolite) că nu e cazul? ... Ce nu era cazul? A, da, şi apoi Diamantopol şi anul trecut a avut un scheci preluat chiar de studioul de radio judeţean pentru ora satului, aşa că e bine să vină şi rîndul altora ... poate mai tineri ... Şi tu, Fanache, nu fusesei ... he, he, ... da, cum dracu de pînă atunci n-ai fost trimis la festivalul fluieraşilor de la Bistriţa-Năsăud? Cum, n-ai fost la Bistriţa-Năsăud, n-ai văzut casa lui Coşbuc şi casa acelui poet ... cum dracu îi spune? E şi a lui Rebreanu ... Nu, trebuie să mergi! aşa ţi-a spus Blejuşcă. Puteai să refuzi, pentru Diamantopol, să mergi în America? Nu. Şi Bistriţa-Năsăud era pentru tine ca o Americă, nu mai fuseseşi niciodată acolo. Măcar Ionescu, ticălos cum e, cînd l-a întîlnit pe Diamantopol i-a strîns mîna: «Bravo, i-a spus, ai făcut un lucru grozav, dar înţelegi de ce nu te-am pus într-o oală cu tîmpiţii ăia aleşi ... Şi l-a bătut pe umeri: Eşti mare! ce nevoie ai de nişte menţiuni în Cîmpuleţ, tu ai vînă republicană, zău, păcat că nu te lansezi şi dai prea multă atenţie vacilor de la gostat...» Mi-ai plăcut, Ionescule! Ţine sticla şi fii fericit! Ai o minte de escroc simpatic, pe tine cum să se supere cineva! Tu şi cu doamna... A, nu mă ascultaţi? Mă ocup de fleacuri, da, dar ce vină am eu că tot ce-am făcut noi şi ce facem sînt nişte fleacuri? Nu zic vorbe mari, că viaţa noastră e din fleacuri... Deşi, în sfîrşit... Trecem mai departe... Mai departe scrie-n carte... Nu trebuie să te zbaţi, nu trebuie să suferi Diamantopole pentru nişte fleacuri. Ştiu, nici nu... Oare? Nu ne mai iei în seamă şi numai noi ne gîndim la ce-a fost... Căci şi eu am fost cu tine la vin roşu cu murături şi... He, he, căcănarii îşi fac probleme de conştiinţă... Nu-i adevărat. Noi nu ucidem pe nimeni, nu vezi? Nimic grav nu se întîmplă, toate merg normal, omeneşte. Blejuşcă — e şi el în maşină, o pipăie pe nevastă-sa... Ca s-arate că e îndrăgostit de ea. O duce la toate spectacolele, mai ales prin sate, dacă se lasă şi cu vreo masă... Nu m-auzi? N-o să mă dai afară din echipă, eu sînt bufonul vostru și am darul de a mă îmbăta și a bate cîmpii... De m-ai da afară, ar însemna că mă iei în serios. Nimeni nu mai e dat afară. Ca să nu se spună și că se lucrează prost și se destramă colectivul... He, he, Blejușcă, tu cînd ai aflat ce s-a întîmplat cu Diamantopol te-ai mirat și i-ai spus foarte sincer: «dragă Diamantopole, te rog să mă ierți dac-am făcut o gafă, mi-am exprimat niște obiecții absolut neînsemnate... Și n-am crezut că niște prieteni ai tăi o să le ia drept... Și nici... Eu te stimez foarte mult și-mi pare rău că dintr-o părere personală (neoficial m-am pronunțat, pe cuvînt, doar nu eram eu cel care trebuia să decid, era ceva local, fără importanță pentru...) a ieșit o chestie așa de penibilă... Încă o dată te rog să mă ierți...» Și boul de Diamantopol te-a crezut. Oare?"

„Arapu, taci, zise Fanache, Diamantopol trebuie să doarmă. De cînd am plecat de-acasă el n-a închis un ochi și noi dormim pe rînd și vorbim pe rînd și el ne ascultă pe toți și tace, e bine că tace, așa ne poate urmări mai atent, urmări și înțelege cum ne batjocorim unul pe altul și cum sîntem niște gunoaie. Lasă-l să doarmă, fiindcă altfel ne ia în serios și chiar crede că noi batjocorim cu adevărat și credem în ce spunem și că deci chiar sîntem convinși că sîntem gunoaie și avem mușcături de conștiință. El n-o să înțeleagă că noi vorbim ca să treacă timpul și că ne șicanăm ca să ne distrăm și că și în momentele cînd spunem, să zicem, pe nume și cu adevărat cuiva că e lichea — cum ești și tu! — peste o secundă am și uitat ce i-am spus acelui cuiva, și a uitat și el. Lasă-l să doarmă, nu e bine să stai mereu treaz, înnebunești! De ce să te consideri responsabil de toate, atotștiutor, nu merită, Diamantopole! N-o să trăiești mult, celula nervoasă se intoxică și începe să delireze. Ai nevoie de somn! Și descarcă-ți și tu nervii, înjură, bîrfește, ia pușca mea din plasa mașinii și trage cu ea pe fereastră, urlă, spune bancuri, altfel o iei cîș. Am citit un caz: unul a vrut să stea treaz două sute de ore pentru a afla nu știu ce secret și pentru a cîștiga o sumă cu care salva nu știu ce copii de poliomielită, a stat treaz și ca să vadă ai lui că poate sta și ca să cîștige un pariu și cu sine, că poate rezista oricît în fața timpului — și bineînțeles a capotat! Dar de ascultа măscări și nu dormea într-o mașină ca asta hodorogită (adică nu prea) în care sforăie pe rînd toți cavalerii? Omul nu este elefant, nici ăla nu era, nenorocitul, și la jumătatea maratonului său l-a apucat delirul: visa cai verzi pe pereți, balene zburînd, vorbea de oameni fără capete care mergeau în mîini și lătrau. L-au legat și i-au dat o injecție, și, după paisprezece ore de somn forțat, delirul a luat sfîrșit. Nu ne forța să te legăm, trage o gură zdravănă de țuică și sforăit ușor! nu se poate supraviețui în stare de trezie... Somnul ne salvează, uite-i cum dorm, Diamantopole, ascultă-i cum sforăie! Și doamna Dina sforăie, lucru imaginabil dacă te gîndești la vîrsta și caracterul ei. Doarme și trează de-o sută de ani, nu-i vorbă, altfel cum ar fi apucat atîtea regimuri politice, că ea e matură de la începutul secolului și l-a cunoscut și pe Carol și dacă ne-am uita mai bine la ea cred c-am descoperi că l-a cunoscut personal și pe Baiazid. În orice caz ea a fost darnică și înțelegătoare întotdeauna cu ostașii străini aflați pe la noi, ca să nu uite sărmanii că sînt oameni. E plină de vitalitate și munca ei culturală de acum este tot o prelungire a energiei sale vitale. Asta dealtfel ne ține pe toți în picioare, la toate, voința de a face, de a fi luat în considerare, chiar la nivel de Cîmpuleț, voința și nu credința. Pe asta mă bazez și eu cînd îi chem seara după orele de muncă să repete într-o piesă despre stafiile dintre hambare, la țară, sau despre vrăjitoarele care împiedică tinerele femei să aibă cîte zece copilași ca pe vremuri. Am și eu un salar, trebuie să-l onorez cu ceva. Și după cum observi ne facem praf unul pe altul, dar nu lua asta în considerare, asta este partea noastră frumoasă, sentimentele noastre cele mai curate şi mai adevărate aici se văd, în sictirul acesta spus pe faţă şi în care credem şi nu credem: sinceritatea noastră din vorbe este într-adevăr un sentiment curat, sincer, repet, sincer, dar să nu faci greşeala să crezi că nu sîntem uniţi şi aceste vorbe ne despart, nu, ele ne apropie şi cimentează mai grozav legăturile dintre noi. Şi ce crezi că-l mai apropie pe Blejuşcă de doamna Dina, să zicem? Lipsa unei opinii personale. Aici toţi sîntem egali, n-avem o credinţă personală exactă, nici mai rea, nici mai bună, n-avem deloc, şi atunci sîntem egali şi prieteni şi nu se poate face o ierarhie în gusturi sau în aprecrieri şi neputîndu-se face sîntem într-adevăr ca un tot, uniţi şi prieteni, şi ar trebui şi tu să nu mai taci şi să nu mai asculţi şi să nu mai încerci să gîndeşti singur şi să-ţi faci o părere personală despre noi şi despre lume, fiindcă nu eşti elefant să nu poţi dormi mai multe ore şi să poţi înţelege mai mult ca noi şi să poţi suporta mai multe în cap, culcă-te, Diamantopole. Şi apreciază purtarea mea sinceră faţă de tine. Încerc să-ţi deschid ochii la timp, şi dintr-un egoism, dacă vrei, ca să mai poţi rămîne cu noi, căci în momentul cînd vei încerca să te detaşezi şi să faci pe deşteptul şi să încerci să ai o părere a ta despre noi, înseamnă că te-ai rupt de noi şi deci ne dispreţuieşti şi deci dispreţul tău este opinia ta, forţa ta, opusă nouă, opusă succesului nostru care nu e posibil decît cu oameni ca aceştia care dorm aici în maşină sau se prefac că dorm — şi atunci va fi nu prea cald pentru tine, Diamantopole. Nu te ameninţ, îţi atrag doar atenţia că nu eşti decît un om oarecare ca mine, ca oricare dintre ei şi nu e bine să faci pe elefantul, să-i aţîţi, căci ei atunci vor fi şi mai uniţi şi mai puternici şi te vor elimina ca pe un puroi, nu te vor omorî, dar va fi tot ca o moarte, căci nu vor admite ca tu să-i faci de rîs şi într-un fel să-i denunţi că trag de timp şi nu cred în toată povestea asta şi doar totul e un pretext de a fi cineva şi de-a avea în plus cîte un mic plus, nu, nu vor admite și te vor... ar fi o idee! te vor lapida cu flori. Te vor lăuda pînă te vor distruge. Sau mai simplu, te vor curăța de la fermă: și asta o vor face cu o mare convingere și asta îi va uni și mai mult. Culcă-te, Diamantopole! Nu-i considera niște tîmpiți, nu sînt, și nici tu nu ești un geniu, și chiar de ai fi n-ar însemna nimic, totul pe lume s-a spus de cîteva mii de ani și problema nu mai este să descoperi deci un adevăr nou, toate se știu, problema e să ai dreptate, ba poate mai mult, mai mult: aș îndrăzni să spun, nu să ai dreptate, ci să ți se dea dreptate. Nu sînt niște cretini, Dina știe și multe limbi străine, poftim! se pricepe și la limbi străine, așa că nu te pune singur împotriva fraților tăi medici veterinari, ingineri de păduri, silvicultori și ingineri de la întreprinderea agricolă de stat, ai putea să greșești, să te înșeli, cine mai răzbate azi singur, e nevoie de un ajutor reciproc și poate că adevărul este totuși de partea lor, și a mea, implicit, noi sîntem ce sîntem și cîți sîntem și totuși am realizat ceva, am luat un premiu, doi, e ceva, și chiar de nu sîntem geniali, și nu sîntem, realizăm ceva și nu stăm cu mîinile în sîn... Sigur că tu taci și am impresia că-ți spui că nu de genialitate e vorba aici și că vina n-o găsești în lipsa noastră de geniu, ci în ce sîntem dincolo de geniu... Ei, aici te înșeli, că ne judeci, nu că ai sau n-ai dreptate, ci că încerci să ne pui în cumpănă. Vei produce o mare zarvă cu tăcerea ta și nimeni nu-ți va da dreptate de doi bani, de ce vrei să pozezi într-o capacitate superioară nouă? Nu asta vrei să spui, că ne ești superior ca talent, înțeleg, dar noi așa vom lua (bineînțeles cum ne va conveni!) atitudinea ta: te consideri un geniu și crezi că ți se cuvine totul! Și-o să murim de rîs, Diamantopole, zău! Arapu o să turbe! El nu crede în genii, ceea ce îi dă lui dreptul să se considere un geniu în medicina veterinară și pe scenă. Asta îl leagă pe el de Blejușcă și de Dina: că nu recunosc pe față decît o egalitate perfectă între ei: de n-ar recunoaște asta, cum s-ar mai putea dispreţui? În sinea lor e altceva, ţine şi tu în tine ce crezi şi dormi, şi eu am fost ca tine, am avut cîndva o asemenea criză şi mi-a trecut. De-atunci vînez numai păsări de baltă şi port puşca cu mine ca să se vadă că sînt vînător. Altă pasiune falsă, o să spui, dar nu-i nici un rău în ce fac! Nici unul, nu? Eu ţin la tine, Diamantopole, te iubesc pentru că eşti un imbecil şi eu cred că e un sentiment frumos să iubeşti nu numai ce e grozav, ci şi ce e şi plin de candoare, cum este imbecilitatea ta. Te iubesc aşa cum eşti, stînd treaz în locul tău şi tăcînd şi înghiţind în tine tot ce vezi, fără să superi pe cineva, ca un imbecil inocent, căci eşti inocent, Diamantopole. Şi laş, dar laşitatea ta e totuşi un început de înţelepciune: cunoscînd, văzînd lumea, te-ai revoltat, te-a apucat greaţa de aerele Dinei şi de pălăvrăgeala mea, te-ai revoltat şi fierea din tine a urlat, dar ţi-ai revenit la timp, nu urli cu gura deschisă, ai început să cîntăreşti, să fii înţelept, adică, ce să mai ocolim cuvîntul, laş, foarte bine!... Noapte bună. Candoarea le stă bine imbecililor, noapte bună imbecilule! Dormi, tot n-o să faci nimic, îţi pierzi timpul dacă nu dormi“.

Şoferul frînă moale şi deschise uşa şi ieşi în ploaie şi dacă n-ar fi luat-o cu capul gol înainte pe şosea, în faţa maşinii, nici nu s-ar fi observat că oprise: aşa se sforăia de temeinic înăuntru, unde era cald şi bine şi unde mirosea a ţuică şi a vin şi a picioare de oameni maturi. Dar cum şoferul nu mersese în spatele autobuzului, unde el şi confraţii săi se duc de obicei cînd îi atinge oboseala, să mai verifice cauciucurile lovindu-le cu bombeul pantofilor şi să se uşureze pe roţi şi să dea din mîini ca nişte păsări amorţite, cum el o luase drept înainte, pe şosea, cu capul gol în lumina farurilor păru că a înnebunit brusc: şi atunci trezindu-se unii şi trezindu-i şi pe alţii băgară de seamă că maşina nu mai mergea, deşi motorul mîrîia în continuare: şi auziră şi ploaia bătînd în tinicheaua capotei şi pe parbriz. Şoferul se aplecă şi luă în palme o mogîldeaţă minusculă şi rămase ciucit şi ei căscară ochii mai bine şi doar într-un tîrziu Arapu mai mult intuitiv decît dintr-o certitudine opină că era vorba de un arici. „Dă-l în mă-sa de arici, pentru el să ne oprim noi din drum? zise tot el ca să-şi întărească propria descoperire, că şoferul ţinea în mîini un arici. Ăştia umplu lumea, se prăşesc ca şoarecii şi mişună toată noaptea pe şosele şi te-ncurcă: eu însă îi calc pe toţi, n-am timp să-i ocolesc". „Şi n-ai suflet". „Sufletul mi-l rezerv pentru brigada artistică de agitaţie". Şoferul veni spre autobuz cu ariciul pe palme şi bănuind că ei se treziseră şi-l priveau, strigă: „E cald!" Il puse chiar în faţa farurilor: dar nu se vedeau decît acele, zbîrlite: ariciul se înfundase în înăuntrul său. Arapu sări jos din autobuz şi mai în glumă mai în serios dădu cu pălăria sa în arici şi cînd acesta căzu pe şoseaua udă îl izbi ca pe o minge de fotbal şi-l rostogoli pînă departe... Şi tot el spuse că astăzi oamenii nu mai mor de-o boală incurabilă, sensibilitatea, he, he, nimeni nu mai crapă de-asemenea idioţenie... „Prieteni, strigă el în lumina farurilor, să vă recit un catren din programul nostru de brigadă: „Vigilenţa". Ascultaţi: «Prieteni, ascuţiţi-vă auzul, Privirile-ascuţiţi-le discrete, Căci iar s-aud la marginile zării, Foşniri de tancuri şi de baionete!»" Şi aplaudă singur şi mai lovi o dată cu stîngul ariciul şi-l aruncă peste şanţ în iarbă. Dar ei erau prea obosiţi de drum şi de ce goliseră din sticle ca să-i dea jocului lui Arapu vreo importanţă, nici de înjurat n-aveau chef. „Ariciul calcă legile circulaţiei, ţipă Arapu, şi lor nu le pasă că putem să ne dăm peste cap din cauza acestei bestii... Umblă aiurea pe şosea!" „Da, cînd te tragi dintr-o familie veche de şaptezeci de milioane de ani poţi să-ţi permiţi luxul de a umbla brambura pe şosea noaptea", zise Ionescu. „Numai doamna Dina e mai matură ca ei, în vîrstă, bineînţeles, nu şi în simţiri, rîse Arapu, şi ea nu umblă brambura numai noaptea, ci şi ziua!" „Vrei să-ţi încerci puterile cu mine, puişor?“ „Numai la lupte greco-romane, altfel sînt K.O.! Dumneavoastră nu sînteţi doar o fiinţă puternică, nu doar învingeţi, nu, îl şi devoraţi pe cel învins: lipsa aceasta de scrupule v-a făcut celebră, sînteţi întruchiparea vie a individualismului devorant şi devorator, he, he, vă place această etichetă?“ „Dar nu e o etichetă caraghiosule, e o realitate!“ Maşina pornise demult, ploaia continua să cadă bogat, se înainta ca printr-un culoar lichid, întunecat. Arici păguboşi încercau să traverseze şoseaua mişcîndu-şi repede labele lor minuscule: dar cocoaşa lor de ace era prea grea şi autobuzul îi ocolea să nu-i strivească şi să nu le strice cumva coroana lor ca de spini... „Dar nu-i adevărat, domnule, ei se opresc, aşa că ţi-e uşor să-i fereşti, asta e arma lor milenară: cînd simt un pericol, stau pe loc, ca o stană! Ascultaţi ce spun specialiştii, adică eu: acest animal absurd este o relicvă din pliocen“. „Mai bine ţi-ai închide pliscul şi n-ai mai da pe beregată atîta băutură... Sau profiţi de faptul că noi dormim şi te-nfunzi şi din porţia altora?“ mormăi Ionescu. „Cretinule, ariciul şi-a învins toţi duşmanii oprindu-se ca un sfinx...“ „Dar nu mă interesează aceşti sfincşi, dobitocule, eu vreau pur şi simplu să dorm!“ „Atunci nu m-asculta, am dreptul să vorbesc singur! Am citit ieri într-un ziar că ariciul s-a fofilat milioane de ani, cu tactica asta a lui...“ „Cred că n-ai mai citit un ziar de un mileniu!“ „Asta înseamnă că am o memorie excelentă, nu chiar ca a elefantului de Diamantopol, oricum onorabilă din moment ce-mi amintesc ce-am citit acum un milion de ani... Numai că nenorocitul nu-şi poate închipui că ţepile şi tactica ce l-au ocrotit atîtea milioane de ani sînt egale cu zero în faţa roţilor de cauciuc... Dormiţi, cretinilor, animalelor, somn uşor. Numai tu, Diamantopole nu poţi pune geană pe geană, şi eu...“ „Şi alcoolul din tine“, zise morocănos Ionescu. „Diamantopole, aceste mamifere dorm şi visează... Dar oare crezi că somnul serveşte la maturizarea creierului? Te uiţi la ei, şi şi la mine, şi-ţi zici: aceste mamifere n-au decît pasiuni false, şi arta e pentru ei o pasiune falsă, şi chiar viaţa, he, he... Nu, pentru Dina există o sfîntă pasiune: cosorîtul! Dar ce vrem noi? De ce nu ne împăcăm, de ce dispreţuim totul? Din anarhism? Aiurea! Nu sîntem mînaţi de nici un diavol, nu ne atrage nici un drac, nimic n-a intrat în sufletele noastre să le bîntuie... Uită-te la ei, dorm şi visează... Şi şi eu, deşi nu dorm, visez tot nişte fleacuri... Ambiţiile lor politice şi administrative sînt meschine... He, he, preşedinte de sindicat, un bilet gratuit la Băile Herculane, nişte prime mai grase pe viţei şi pe oi... Nu, nu vor să muncească, ci să se bucure de ce-o fi... Nici oameni noi, doamne fereşte, nici revoluţionari, doamne fereşte, sînt nişte burghezi cumsecade, nişte conformişti... Nici măcar o crimă nu sînt în stare să facă! Fitilişti bîrfitori pe la colţuri şi pe la cafele, limbişti, făcători de mici infamii... de minuscule dar otrăvitoare infamii... Culţi, eleganţi, buni de chef, porci, ca şi mine... Mamifere visătoare! Apropo, ştiai că somnul paradoxal, cel cu vise, nu apare decît (în procentaj foarte mic, şi pentru prima dată) la păsări? Apoi... creşte la mamifere..." „Tot în ziarul de acum o mie de ani ai citit?" „A, tragi cu urechea, bestie? Îl vezi, Diamantopole? Nu-i place că nu-l las să doarmă, dar nu se revoltă, el vrea linişte, atîta... Idealul său e liniştea... şi viitorul, fie ce-o fi, linişte să fie... Să poată sforăi... Eu în locul tău aş pune mîna pe puşcă şi i-aş lichida pe toţi: toc! poc! Sînt convins că tu numai aşa te simţi util în sinea ta: de-i ciurui cu sare în fund... he, he... cu sare şi cu piper..." „Şi să-nceapă cu tine, rîse Ionescu. Dacă tot e... ce-o fi să fie, să fie cu tine întîi, nici tu n-ai vreun Dumnezeu... Nici în revoluţie, nici în religie, decît în sticlă, şi nici în sticlă, mamiferule... Nu visezi nimic, nu vrei nimic... decît..." „Nu visează mult decît animalele nou-născute... La adulţi, visele se împuţinează... La mine, nix... la tine, cu toptanul, fleacuri, dar mă rog, tot vise... Cu cît creierul e mai puțin dezvoltat, cu atît animalele visează mai mult... Auzi-le cum sforăie și visează... Noii-născuți, jumătate din somn, visează... Pisoiul, minunatul, visează tot timpul cît doarme, somnul lui e sută la sută vise... Doamna Dina, care e mîță, deși milionară în ani, visează... sigur, tot mîrtani..." „Ce urli, împuțitule, zise ea, trezindu-se, ne strici somnul, da, și visele..." „Cine doarme mult, trăiește puțin... vreau să vă fac un bine, să vă trezesc..." „Mai bine dă-mi și mie sticla..." Și el îi întinse sticla rîzînd și ea bău fără grabă și zise cu vocea ei plină de tutun, patetic, să-și bată joc de el: „Poetul William Blake a scris: «Cel ce vrea să facă bine altuia, trebuie Să-l facă în mici amănunte: Binele general este pretextul canaliei, al ipocritului și al demagogului: Căci arta și știința nu pot exista decît în amănunte organizate detaliat»". „Bravo, bravo!" bătu din palme Arapu și adormi aplaudînd, cotropit de băutură. Așa că autobuzul căzu în somn și nu se mai auzi decît zgomotul regulat și adormitor al motorului ce mergea cu motorină. Stîlpii de telegraf alergau pe marginea șoselei ca niște năluci de apă murdară. Roțile autobuzului uneori se izbeau de lucruri moi pe care le călcau fără să tresară în goana cu care înghițeau kilometri și nu lăsau nici o șansă șansei, probabil, aricilor ce voiau să treacă șoseaua, mergînd de colo colo, de la dreapta la stînga și de la stînga la dreapta, căutîndu-și și în dreapta și în stînga melcii și de fapt viitorul, ca și cum și melcii și viitorul se aflau și în dreapta și în stînga șoselei în același timp... Toți dormeau înfundați în scaunele autobuzului și înfundați cum erau și în întuneric păreau că nici nu există, ori că existau într-o altă realitate, dincolo de cea a lui Diamantopol și a șoferului ce conducea tăcut ca o stană de piatră, dincolo de ploaia ce cădea violent de sus și de noaptea ce pe toate le îneca în umbra ei. Vorbiseră despre atîtea animale sărace, despre arici și maimuțe și pisici și elefanți, despre melci şi viţei; despre viaţa şi vîrstele lor uneori milenare: şi de ce oare, dintr-o sete de a le compara între ele sau din dorinţa de a exemplifica prin ele propria lor neputinţă, a acestor sărace fiinţe, sau a lor?... Sau că trecînd prin timp, din pliocen pînă azi, ca acest absurd arici, nu se schimbaseră şi nu evoluaseră nici cu o centimă şi asta era şi curăţenia lor şi moartea lor în faţa cauciucurilor oarbe... în faţa cărora din pliocen pînă azi n-avuseseră cum să se înarmeze şi nici mîine în prostia lor inocentă n-aveau cum?... Da, ei dormeau parcă scufundaţi într-o altă realitate şi aricii ieşiţi nebuni ca în orice primăvară din tainiţele lor erau turtiţi şi învinşi în lupta lor contra neîmpăcatei realităţi... Şi poate în visul lor din ultima clipă, cînd presiunea pneurilor îi aplatiza ca pe nişte rîme, ei visau regi călări pe cămile, regii întîlniţi de şirul lor de înaintaşi, regi pe cămile, şi poate un şarpe răstignit pe o cruce şi poate lumînări aprinse noaptea pe spinări de bivoli, bivoli negri ca timpul şi ca moartea bolovănindu-se peste ei, trecînd peste ei, bivoli, şi ţigani cîntînd bolnav din viori şi ţambale... Era o aberaţie, nu visau nimic, poate că ei mureau pur şi simplu şi visele lor le visau cei din autobuz, sau nu visele lor, cei din autobuz îşi visau propriile lor vise... Dina vedea floarea soarelui stînd galbenă şi mirată la poarta raiului şi rugîndu-se lui Cristos... Şi ea se ruga, şi ea e trimisă la judecată şi se roagă să fie iertată de păcate... de ce fel de păcate, floarea soarelui cu ce putea păcătui, doamne?... Şi sfîntul cu barbă colilie, şi tribunalul său personal, bine zis, personal... Şi el cînd se mai odihnea dacă trebuia să judece nu numai oamenii, ci şi elefanţii şi aricii?... şi pînă şi florile, pînă şi floarea soarelui?... Ori avea ca acel mustăcios împărat o sosie angajată... pe care o lichida la doi ani de la angajare, să nu trăncănească?... Şi-şi lua alta?... Era un mister, cum există şi un mister al pisicilor, şi altul al aricilor... Şi al furnicilor, aceste insecte ce mişună în furnicare, urmînd aceleaşi reguli de peste cincizeci de milioane de ani, rigide reguli şi teribile, ce le-au făcut să rămînă neschimbate, ca aceste reguli fixe, ca şi ierarhiile lor fixe... Numai omul e schimbător, mereu creierul său a crescut în greutate, numai omul... Toţi cei din autobuz dormeau duşi, ca trecuţi în altă lume, şi nici ploaia ce împînzea noaptea şi zuruia în geamuri şi pe parbriz, nici întunericul uşor rece nu-i înfrigura, nici vîntul ce urla prin copaci, nici chiar motorul nu-i scoatea din somnul lor adînc, nimic din lumea reală a şoselei biciuită de ploaie şi a aricilor, nimic nu-i bucura şi nu-i înfricoşa şi nu-i atingea, şi nici alcoolul ce dospea în ei nu-i tulbura... În copilărie, Diamantopol avusese în grădina casei un arici: uneori îi auzea respiraţia cînd dormea, greoaie, cu sunete stranii: parcă avea coşmaruri... Cei din autobuz păreau morţi: nimic din emoţia primăverii nu-i fascina, nici nu se mai vedeau, înfundaţi în scaune ca în nişte sicrie, noaptea şi ploaia nu trezeau nimic în ei, erau nesimţitori, şi cumva nevăzuţi ca nişte morţi deja îngropaţi nu numai în întunericul nopţii... Nici o rană nu sîngera în ei, nici o remuşcare, plecaseră de lîngă Diamantopol, ca şi aricii striviţi şi lăsaţi în urma autobuzului, totul se îndepărta de el şi de realitatea în care el simţea frigul cum îl zgribuleşte... Doamne, sigur, aricii mor... dar unde, vorba Eclesiastului, unde se duc sufletele animalelor, ştim noi unde merg sufletele lor? Diamantopol îi mai privi o dată îndelung pe cei din autobuz, dar privi doar întunericul, o masă compactă de beznă unde trebuiau ei să fie, unde dormeau ei duşi: şi asta îl înspăimîntă, întunericul acesta dens în care dormeau nişte oameni şi dormea o imensă forţă care nu-şi dădea arama pe faţă decît făcînd măgării, trează, care nu-şi arăta ce poate decît înţepîndu-se şi scuipîndu-se şi decît arătîndu-şi puterea în meschinării şi nesfîrşite potlogării... O, şi-l aminti pe Arapu (sau pe Fanache?); ăştia ar fi în stare să se lapideze cu flori, asta e formula lor, lapidarea cu flori... Toți, și cei drepți și cei nedrepți, lichidați cu flori în cap, victime și călăi, omorîți cu flori, ca să nu fie nimeni socotit vinovat, toți laolaltă, zicea Arapu hlizindu-și dantura puturoasă. Și tot el striga, punîndu-și palmele la gură ca o pîlnie: „Lupii! Lupii! Lupii! Vin lupii, păzea! Păzea! Hau-hau!...“ Și: „Nu există decît o singură fatalitate: să bei vin prost! Acceptarea vinului prost, altă cale nefiind, nefiind alt vin mai bun, căci, fraților, cine ar fi idiot să bea oțet cînd ar exista vin bun?“ Parcă nici nu mai se aflau ei în autobuz: totul se destrămase, și ei și scaunele pe care le ocupau, întunericul îi destrămase și-i risipise în vînt, îi lăsase să cadă pe drum și să-i împrăștie apa, nu mai era nimic, decît întuneric. Diamantopol se îngrozi: parcă văzuse cu ochii lui hăurile căscîndu-se, lumea destrămîndu-se, și căzînd, doamne, văzuse căderea ei și... Buf! Buf! Roțile frînară țipînd, șoferul claxonă din reflex și autobuzul se opri cu botul spre șanț: și în lumina farurilor se văzu o turmă de mistreți alergînd prin ploaie... Și doi pui de mistreți, izbiți de bara de direcție, se zbăteau pe asfalt cuprinși de moarte... Arapu se dezmetici primul și luă pușca de vînătoare din plasa pentru bagaje de mînă și deschise ușa și ieși în ploaie și trase în ceata de mistreți aproape fără să ochească și mai doborî doi pui... Și fugi pe șosea și mai trase, și mai căzu unul... Ionescu veni în fața autobuzului și cu nelipsitul său cuțit de vînătoare îi tăie beregata unui pui de mistreț și sîngele curse bogat, gîlgîind pe asfalt... „Uite că face spume sîngele“, zise Dina și-l luă de picior pe celălalt pui izbit peste șira spinării și-l aduse în lumină și Ionescu se aplecă și-i tăie arterele de la gît. „Hai, strigă Arapu, veniți să-i luăm și pe-ăștia“... Oboseala și somnul pieriră, ei alergară și aduseră tîrîș pînă în fața autobuzului mistreții împușcați... „Hei! strigă Arapu spre șofer, dă-ne o canistră de motorină să punem pe niște lemne și să facem focul, c-a stat ploaia...

Mă, ce minune, cum s-a oprit ploaia! Hei!“ Dar şoferul dormea dus, culcat cu capul pe volan, doborît de oboseala drumului. Numai el şi Diamantopol rămăseseră înăuntru. Coridorul de ploaie şi mîzgă prin care merseseră fără sfîrşit se risipise ca prin minune: şi deşi nu răsărea soarele, lumina focului aprins în iarbă lîngă şosea subţia noaptea şi îndepărta norii bolnavi de apă şi gata să crape. Arapu puse cartuşiera şi puşca pe capota autobuzului şi deschise rezervorul de motorină şi cu un furtun roşu umplu o găleată... Blejuşcă descoperise nişte clăi de paie lîngă un saivan părăsit şi aducea împreună cu Fanache baloturi uscate, legate cu sîrmă subţire... Ionescu trăgea după el poarta de nuiele a oborului de oi... Parcă fuseseră morţi în somnul ce-i copleşise după o asemenea călătorie grea cu maşina... Tăcerea şi plictiseala trecuseră însă odată cu ploaia, de cînd frînase şoferul şi mistreţii cei mici căzuseră cu picioarele în sus... Alergau cu paie să aţîţe focul unde flăcările scădeau, puneau lemne putrede şi crengi rupte pe vîlvătăi, să se uşte... şi motorina nu putea înviora flăcările înalte şi reci ce împrăştiau negura... Din pîntecele mistreţilor, despicate, ieşeau aburi... şi maţele crude şi lungi erau aruncate în şanţ, inimile erau puse în ţăpligi, şi ficaţii tăiaţi felii erau aşezaţi pe iarba spălată să le vină rîndul pe jar. Părul des al mistreţilor pocnea arzînd, cuţitul de vînătoare îl răzuia... „Mi-e o foame!“... ţipă Dina înfiorată şi veselă, tăind cu un briceag gîtul unui pui de mistreţ, să-i poată apoi mai uşor jupui trupul tînăr şi să-l poată petrece prin proţap... Munca asta îi dezmorţise, Arapu spuse două bancuri cu Bulă... „Cum e ăla cu cei doi rechini?“ întrebă Blejuşcă. „Doi rechini se întîlnesc în oceanul Atlantic suferind, palizi, de dureri de cap, necăjiţi... Ce-ai păţit vere? întrebă unul. Păi să vezi, a naufragiat acum două zile un vapor şi-am înghiţit un locotenent englez care era mort de beat, plin de wisky, şi de-atunci borăsc întruna şi mă doare burta şi capul... Dar tu? Eu, zice celălalt, am înghițit un amiral luetic și de două zile cac medalii...“ Rîseră cu hohote, mîncînd ficat fript pe jar fără pîine... Aveau carne destulă, capetele mistreților tineri, loviți de autobuz sau împușcați, stăteau prin iarbă, toate alături, lîngă un tufiș, departe de trupurile lor spintecate, cu ochii deschiși, albi, morți, privind ospățul (mîncau din carnea lor) dar nevăzînd bineînțeles nimic, decît în mintea înfrigurată a lui Diamantopol văzînd... „Și aia cu sticla de wisky din tren cum e?“ Se treziseră de-abinelea, moartea mistreților îi înviorase, jucau în jurul focului, să nu le fie frig la picioare, redeveniseră oameni, scoaseră și sticlele de vin parcă din buzunare, ciocneau... „Un milițian prost, un milițian deștept, Făt Frumos și Ileana Cosînzeana călătoreau cu acceleratul spre București și aveau o sticlă de wisky... Și trec printr-un tunel, și la lumină, sticla nu mai era... Cine o furase?“ Diamantopol îi auzea prin ușa deschisă și-i vedea cum se bucură înfulecînd, cum prin moartea nevinovată a celor... ei aveau acum și humor, altfel ar fi dormit mai departe, ca într-o altă realitate... Se dădu jos din autobuz, atent la fiecare pas, privindu-le dinții sănătoși cum se înfigeau flămînzi... „Cine? Milițianul cel prost, fiindcă celelalte trei personaje sînt imaginare“. Diamantopol luă arma de pe capotă și-l ochi pe Arapu drept în creștet și apăsă pe trăgaci: și acesta căzu, cu gluma încă în gură, peste foc și peste mistrețul pus în frigare și ceilalți se uitară în sus, ca și cum ar fi fost vorba de trăsnet și nu pricepură nimic. „Ori s-a-mbătat? rîse Dina. Ce bancuri sînt astea, să te-arunci peste carne, nu-ți ajunge smintitule?....“ Și-l traseră de picioare pe iarbă și-i puseră sub ceafă o pulpă de mistreț și de-abia atunci observară cum îi curge din frunte sîngele amestecat cu creier alb... „S-a mînjit de sîngele și creierul mistrețului“, zise Ionescu. Și chiar în același timp Diamantopol apăsă din nou pe trăgaci și Ionescu se chirci ca apucat de-o durere îngrozitoare de ulcer și căzu pe spate, zvîrcolindu-se... „Nu-s trăsnete, se trezi Dina, ploaia a încetat... Și cum să trăsnească noaptea?... și primăvara?..." Și privi atentă în jur și-l descoperi pe Diamantopol lîngă autobuz încărcîndu-și fără grabă arma, ca și cum ei oricum n-ar mai fi putut fugi și scăpa. „Ce drac ai, idiotule? Diamantopol e, oameni buni! strigă. Măcar în mine nu trage, sînt o doamnă, sînt o lady, zise, și ți-a plăcut măcar o vorbă din ce ți-am spus odată... Nu-ți mai amintești, Diamantopole? întinse ea mîinile spre el, ca o rugăminte, să-și amintească... Am spus: realismul socialist vede omul doar de la brîu în sus... Nu-ți amintești, ai rîs?! Mi-ai dat dreptate..." Dar Diamantopol trase în Blejușcă și-i reteză jumătate din față cu glonțul pentru lupi... „De ce, omule, că ne-am dezmorțit?... că ne-a fost foame?... Pentru un fleac?... Crima ne-a înviorat?... He, he, ești un fleț..." Glonțul îi intră drept în gît, strivind acolo în sîngele ei cuvintele pe care mai voia să le strige batjocoritor sau să le rîdă. Diamantopol îi împușcă pe toți fără grabă și-i lăsă să zacă în iarbă lîngă focul cu flăcări reci și roșii și galbene și se urcă în autobuz, aruncînd pușca în șanț, și-l luă pe brațe pe șoferul ce dormea tun și-l întinse pe două scaune și porni motorul și plecă prin noapte spre Cîmpuleț cu farurile aprinse... Intră în oraș cînd se crăpa de ziuă... Lîngă ghereta ce fusese cîndva un punct de control al miliței o fetișcană în uniformă de sublocotenent stătea lîngă mașina circulației și mînca cireșe din șapcă... Ei n-avea rost să-i declare nimic, era o puștancă de-abia ieșită de la liceu. Îi zîmbi să nu pară suspect și o salută cu mîna la frunte, ca și cum i-ar fi fost subaltern. Fata zîmbi și-i făcu galeș cu mîna... Dacă s-ar fi uitat la bara de direcție ar fi zărit cu siguranță sînge sau... Ori ploaia ștersese totul? La benzinărie era un șir lung de autocamioane frigorifice „Tir"... Duceau carne în Italia, sau fragi în Austria?... Șoferul sforăia cu gura căscată, luminile orașului mai ardeau inutil, doi bătrîni pe biciclete plecau în excursie cu mari rucsacuri legate la portbagaj... Ajunse în fața Casei de cultură și opri motorul și ieși cu frică din autobuz: strada era însă pustie, era prea devreme... Plecă spre locuința prietenului său Vasile Cristoloveanu să-i spună ce se întîmplase: lăptăresele tocmai coborau dintr-un camion sticlele cu lapte... Le salută, ca și cum le-ar fi cunoscut, ele rîseră, ca toate femeile măgulite, cînd se simt bine... „Îmi vindeți o sticlă cu lapte?“ zise și scoase cinci lei. „Poftim, domnule Diamantopol“, zise una mai dolofană, cu șorț albastru. Luă sticla, rupse capacul și bău cu sete... Laptele era rece... Sună la Cristoloveanu, bînd lapte, și nu-i răspunse nimeni... O fi plecat la servici? Era prea devreme... O fi fost de gardă? „Nu e nimeni la ei?“ întrebă lăptăresele. „Au plecat într-o excursie la Moscova... sau la Paris... sau la?...“ Nici ele nu știau unde. Diamantopol le mulțumi, se șterse cu batista pe frunte (se simțea transpirat) și merse la el acasă: aerul din cameră era stătut, deschise ferestrele... Se spălă în baie pînă la brîu, cu săpun, cu prosopul încins în jurul curelei, ca în studenție... Nu-și schimbă cămașa, n-avea rost: îl sună pe Tică Dunărințu, procurorul... „Alo“, auzi. „Eu sînt, Diamantopol, scuză-mă că te deranjez“. „Asta-i acuma, după ce m-ai trezit, te mai și scuzi... Care-i baiul, bătrîne elefant?“ „Tot așa-mi zici...“ „Dar cum mama dracului să-ți spun, iepurașule?“ Se cunoșteau din studenție, mîncaseră mulți ani la aceeași cantină. „Am ceva să-ți spun... foarte important...“ „Dă-i drumul...“ „Nu, am să vin la tine să-ți spun, nu pot la telefon...“ „Vino, bă, dar să-mi iei și laptele de la poartă...“ „Pot să vin acuma?“ „Acuma, mîine, peste o sută de ani... Asta nici n-ar fi rău“, rîse Tică. „Vin“, zise Diamantopol și închise receptorul. Își luă sticla cu lapte, să bea pe drum... „Sau, ce-a spus Tică de lapte? A, laptele...“ Închise ferestrele, încuie ușa și ieși în stradă. Coborî pe lîngă librăria „Coșbuc“, s-ajungă mai repede acasă la Dunărințu, trecu pe lîngă frizeria „Voința“ și se trezi în fața Casei de cultură... Pe-aici era drumul și mai scurt. Bău din mers lapte, gîndindu-se că n-ar fi rău să-și ia ziarele de la tutungeria de lîngă cofetăria „Liliacul verde“. Bău lapte, din mers, nu era lume pe stradă... „Hei“, auzi. Nu întoarse capul. „Hei“, auzi din nou și își dădu seama că cineva striga din stînga, din piața din fața Casei de cultură. „Hei, Diamantopole!“ Se opri o clipă, atent, fără să privească spre locul de unde fusese strigat. „Hei, imbecilule, mai vrei să te-așteptăm mult?“ „A trecut sfertul academic, auzi un glas vesel de femeie. Hai, urcă, trebuie să plecăm la concurs, avem drum lung. Hai, urcă“, auzi și privi într-acolo: și în fața autobuzului îi văzu pe Arapu și pe Dina și pe Ionescu făcîndu-i semne cu mîna să se grăbească.

TRĂSURA

Cine putea să știe, cine putea să afle?... Stăteau la masă, pașnici, mîncînd cu foame, cinstit, nu ca la o sărbătorire (plini, din rutină, așteptînd să cadă vreunul sub masă, zdrobit de alcool, ori vreo limbă șugubeață să se destrăbăleze în porcărioare), mîncau cinstit, ca la o cină, deși cel din capul mesei împlinise cîți ani?... N-aveau atîtea lumînări pentru tort, la magazine nu se vindeau cutii decît cu douăzeci de lumînărele și cu zece mari suporturi albe, de plastic, ca niște flori cu tije, între petale să se înfigă un capăt de lumînare, cel bont, și tija să se poată împlînta în pasta zemoasă de atîta rom a tortului... Oricum, avea peste șaizeci, dacă se aprinseră doar șase lumini (becul fusese stins): și toți cîntară mulți ani trăiască, bînd șampanie de Alba-Iulia servită în pahare de vin, unde spuma se topea într-o secundă și aveai impresia că lichidul acesta scump e doar o panglicărie pentru sărbători, să pocnească doar cînd se destupă sticla și să fiarbă alb în pahare și să se risipească în aer ca un duh, poate totuși ca un duh al bucuriei sărbătorilor... Da, ai avut o singură viață, zicea ea, bunica, la întrebarea nepoților (cîți ani are bunu?), răspunzîndu-i lui, nu lor, ca o veche și nerostită replică încă, ai avut o singură viață, pe care ți-am mîncat-o eu... Și rîse, putea fi și un banc, viața putea fi și mîncată așa cum avea să fie halit tortul cu ciocolată ce strălucea cumva vișiniu sub luminile subțiri ale galbenelor luminări... Mulți ani trăiască, cîntau toți, și bunul tăcea și prin ochelari se vedea cum îl încearcă lacrimile, privea în jos, parcă spre tort, voind să-și ascundă emoția în întunericul din bucătărie, neștiind, sau nesesizînd că luminările ce se topeau arzînd în cinstea lui îi luminau fața și-i luminau și emoția aceea sfîntă a vîrstei ce se duce, împlinindu-se, și pe care el încerca să o înghită în el cumva, ca și pe o... Inutil, inutil, își dădu și el seama și cînd nepoții strigară: „suflă în luminări" ezită o clipă, atît cît cîntecul luă o altă turnură (cine să trăiască? Bunu să trăiască, la mulți ani), și apoi suflă, puternic, și luminările se stinseră dintr-o dată și în întunericul din bucătărie se mai văzu o clipă doar fumul lor albastru, fumul țîșnind de la mucurile luminărilor, fire albastre, unduitoare, fumul albastru rămas în aer ca o cenușă în locul luminărilor stinse... Și cineva aprinse becul și sărbătoritul își aminti de un văr de-al tatălui său, plugar dinainte de primul război, țăran get-beget, cum se spune... Venise la oraș de ziua vărului său și petrecuseră toată noaptea și spre dimineață se despărțiseră... Vere, stinge lampa asta cînd te culci, îi zisese taică-său și vărul zisese bine și mai zăbovise lîngă pahare și cînd îl răzbise și pe el somnul suflase în bec și becul bineînțeles nu se stinsese... Și atunci se urcase cu picioarele pe scaun și suflase pînă răgușise și nu-i venise de hac acelei lumini încăpățînate... Și acoperise becul cu niște hîrtii... O lungă poveste de la începutul secolului, dintr-un oraș nu prea îndepărtat de Dunăre... Și de fapt un prilej de-aș aminti de părinți și de rude și de locurile de unde plecase el în lume acum șaizeci și cîți de ani?... Doamne, cum se duce vremea... Și ce mai rămîne?... Cîntecul pițigăiat al nepoților, mărunți, cu un deget de șampanie pe fundul paharelor și tortul dulce cu nucă... Fuseseră amîndoi funcționari la mine, în toată țara, în locuri îndepărtate, în munți... „A, îți amintești? La Valea Vinului după ședințele ținute întotdeauna la gura minei, nu la birouri, în Rodna Veche, în barăcile și în clădirile de lîngă locul unde se muncea, se încingea cîte o beție... La bufet se opreau și pînă noaptea tîrziu... Iar cînd ne ducea la muncă voluntară în mină..." Își amintise de anii mai tineri, cu muncă voluntară în mină, și pe lîngă mină, femeile, să pună flori... Timpul, da, asta e... Își amintise cum trecuse timpul, în muncă, frumos, pe ploaie, în mină, la bufet, în birouri, cu bere de întîi mai și cu tort... Poate același tort fusese mereu, și-l mîncaseră mereu, dulce, cu puțin rom, cu nuci... „Dar cînd împlinești ora?..." întrebă un nepot, știind de la ziua lui că orice om are un ceas precis, singurul lucru precis al său, și numai al său, ceasul venirii sale în lume, ora minunată... „Azi-dimineață la patru", răspunde sărbătoritul. „Da?" „L-a dus la spital", completează bunica ce știe despre nașterea soțului ei, ca și cum ar fi fost de față... „Mamei i-a fost rău (mama bunicului devenise și a ei) și au dus-o la spital cu trăsura și moașa îi ținea în trăsură lumînarea aprinsă..." Ei, da, toți nepoții stau cu gurile căscate: atunci erau trăsuri, ce bine, te puteai plimba cu ele, puteai merge la spital cu ele... „Și era noaptea și lumînarea din trăsură ardea și copitele cailor băteau pe caldarîm", continuă sărbătoritul și nu știură nepoții dacă el știe de la bunica lor această poveste sau cum?... Doar nu el auzise atunci?... Și el fusese martorul propriei sale nașteri, auzise el pașii cailor pe asfalt și?... Minunata trăsură trecînd prin orașul adormit, cu o lumînare aprinsă, cu o lumină prin noapte... Tortul era grozav, se lingeau pe buze. „Și în acte s-a scris... a venit pe lume la ora patru înainte de amiază", continuă sărbătoritul. Da, așa venise pe lume, atunci fusese ora... O lumînare aprinsă, o lumină în noapte, plecase, nu murise nimeni, țipase ieșind în lume, în această lume... Și trecuseră atîtea zile, atîtea ore...

CARUL CU FÎN

Piaţa de aur de lîngă Teatrul Naţional era doldora de mustăcioşi în blugi, sub umbrele, ronţăind gumă „Lux“ cu o mare ardoare, ca pe şoric, culorile frunzelor din parc clătinate de vînt se urmăreau unele pe altele, se alungau, rămînînd ţintuite totuşi de rădăcinile invizibile ale arborilor, ploaia obosise de atîta risipă oarbă şi lăsa acum în voie să treacă strada siluiete lichide, ca nişte ciudate statui ale potopului efemer ce bîntuise oraşul, un dramaturg nul şi chel ieşea din minuscula sa maşină, burduhos şi puţind a cerneală, ca un melc ieşind din propria sa cochilie plină cu scîrnă şi cu scîrbă, băteau clopotele catedralei ortodoxe şi lumea intra în seară ca într-un deşert gri. Piaţa de aur nu era pardosită cu acel metal luminos şi inoxidabil şi mereu în preţ, care răsucise şi răsturnase suflete şi imperii, era un tîrg de inele şi brăţări, un loc de speculă şi de falsuri, unde miliţia mai intra din cînd în cînd ca în brînză şi-şi umplea dubiţele cu bişniţari ce aduceau din Italia, sau de la mama dracului, prin Jugoslavia, sau nu se mai ştie pe unde sacoşe cu verighete şi saci cu giuvaericale de toate formele, cocoşei cu însemnele împăraţilor şi împărăteselor Europei, cu piepturile lor încărcate cu decoraţii, cu peruci, scoase aceste efigii ale istoriei încă fierbinţi din matriţe clandestine, încă arzînd căpăţînile de aur ale acestor monarhi şi regine, aşa cum timpul mai ardea violent în mintea celor ce dădeau bani grei pe salbele grele, din metalul dracului, așa cum credința acestora era nestrămutată și neștirbită, că valoarea omului stă în valoarea banului și valoarea banului stă în strălucirea galbenă a aurului, pe care nici timpul cu marele său cuptor unde topește și oameni și zile nu poate să o nimicească, el, afurisitul, de timp, care demult a făcut oale și ulcele chiar oasele împăraților și împărăteselor scriși și scrise pe aur și pe timp... Orașul ploilor liniștite, fără trăsnete, intermitente, cu străzi vechi, umbrite, cu ziduri jupuite de umezeală, cu turnuri ale breslelor, cu catedrale pe care vremea și-a pus patină neagră, cu ceasuri la intrarea tuturor instituțiilor, școlilor, cofetăriilor, mezelăriilor, cu trăsuri, ca niște virgule uitate într-o vînzoleală și ea vetustă, de tramvaie galbene, neobosite, ca niște puncte galbene, neobosite, trecînd de colo colo prin acest imens cavou de cleștar, ca într-un basm, prin această armonioasă și fadă civilizație a uitării, prin această crăpătură a timpului, mucegăită. Preotul își pieptăna barba neagră în fața oglinzii ce se întuneca odată cu supunerea soarelui de fără de cuprinsul răcoros ce înghițea încet culorile frunzelor de salcîmi din curtea interioară a spitalului și fîlfîitul de aripi al păsărilor rătăcite prin cerul de deasupra orașului, ieșit din ploaie istovit ca o păstaie doborîtă de fasole. Acoperișurile de țiglă ale caselor dispăreau treptat în marea liniște întunecată a nopții, străzile dispăreau și ele, și oamenii, zidurile de centură ale orașului, cîinii, pisicile, lucrurile, pentru a rămîne numai esența lumii. Profesorul visa stejari albi, iepuri de cîmp alergînd prin grîul alb al verii, albi ca porumbeii ce se roteau în văzduh, amestecați printre berze și lăstuni, și printre toate păsările pămîntului îmbrăcate în alb, visa munți de var și rîuri de lapte, nori de vată, stele și sori ca niște nasturi din os, seci, porci înecați în smîntînă, beți de-atîta plăcere —, un coșmar fermecător, alb, ca un doliu păgîn întins peste lume, friguros. Și vocile brutale, verzi, pe coridor, ale medicilor de gardă, supărătoare, nepăsătoare chiar că se aflau în fața preotului ieșit de la toaletă, ca și cum el nici n-ar fi existat. „Te-ai dus să-l prezinți la simpozionul de la Reșița pe Oman?“ „Făcuse o lucrare interesantă în profilaxia ulcerului duodenal.“ „Minciună, de două ori... Pentru că profilaxia aici este, he, he... și pentru că nu crezi în el nici ca medic, dar ca niscaiva cercetător!“ „I-am dat o șansă“. „Nici vorbă, voiai să te pui bine cu el, și prin el cu Tiberiu, că nu ești amestecat în căderea lor, a grupări lor.“ „E o grupare?“ „Faci pe naivul? N-au vrut să pună mîna pe conducerea spitalului și să te elimine? Și nu tu le-ai ras o labă de-au căzut în nas?“ „Nu le-am dat nici o palmă!“ „Da, pe față nu. Dar tu ne-ai condus ca să-i doborîm.“ „Meritau să cadă, sînt niște impostori care de-ar fi venit la putere ar fi făcut numai rău.“ „Impostori zici?“ „Desigur.“ „Atunci de ce te-ai dat în spectacol la Reșița alături de un impostor? Nu ca să arăți că n-ai nici un amestec în căderea lor, te întreb din nou... Și ce-ai cîștigat? Disprețul nostru, al celor ce-ți eram alături.“ Tăcură o clipă. Un miros de iarbă crudă, încinsă la soare îi cuprinse... Un car cu fîn trecu prin dreptul spitalului, tras de doi boi roșcați, cu ținte în frunte. Nu-i mîna nimeni cu biciul, parcă mergeau fără să știe unde, alene, nepăsători printre mașinile ce claxonau nervoase. „Mă disprețuiți pentru asta?“ „Ce-ai face în locul nostru? Tu condamnai lipsa de caracter, este? Da. Noi s-o aplaudăm? Nu ți-am semăna...“ „Am vrut să fiu obiectiv, deasupra oricăror interese de grup, spre folosul medicinii. Chiar de un ins mă urăște, dacă are valoare...“ „Dar n-are, ai spus... Voiai să te împaci cu ei pe deasupra capetelor noastre! Să se spună că noi am uneltit totul, nu tu, care apreciezi valorile... Dar ei de-atunci te cred și mai vulnerabil și-și bat joc de tine...“ Și ca un ecou, vocea profesorului, întrebînd: „Ce este natura umană, părinte? Un bagaj de aptitudini moștenite, de dorințe comune, ușor de arătat cu degetul la fiecare, material comun, materie comună, tendințe comune, ce-şi arată puterea asupra dezvoltării mintale, nişte caracteristici esenţiale, părinte, care... Există o bază biologică a întregului nostru comportament social, genele, ele conţin Adevărul... Şi mediul, desigur, dar orice ins poate deprinde orice fel de comportament, şi-astfel, simplificînd, dumneata eşti servitorul lui Dumnezeu, eu sînt servitorul sănătăţii oamenilor..." Lumina se deştepta în ferestrele salonului, un cîine lătra lîngă morgă, cerul era tăiat de zborul păsărilor încă fără glas, începea o nouă zi, întunericul se ruina, se pleca de la esenţe, ca la începutul lumii, de parcă ne aflam la începutul lumii. Piaţa de aur, piaţul de aur se umplea de ţigani, în hol la Arta-Modei croitorii tineri cărau în spinare manechine de lemn şi le fixau, în podea, bătîndu-le cuie în laba piciorului, să stea drepte şi falnice pentru expoziţia interjudeţeană de fote şi ii. Şi în faţa chirurgiei, doctorii îşi parcau maşinile, îşi luau ştergătoarele de parbriz şi le aruncau în portbagaj şi se salutau fluturîndu-şi degetele în aer, sau strîngîndu-şi mîinile, cei de aceeaşi vîrstă, sau din aceeaşi tabără. Ziua se înalţă ca o biserică. Ei erau în haine închise, în negru, sau cel puţin la reverul hainei cu o bentiţă de doliu, cu pălării negre, cu cravate negre, cu pantofi negri. „Ei sînt în doliu, aşa vin de la o vreme la spital, aşa umblă şi prin oraş". „Plîng?" „Nu, rîd cu hohote." „Ar putea în hainele lor de ciocli măcar să nu-şi urle bucuria!" Profesorul apăru venind dinspre magazinul de piese auto, pe jos, palid, melancolic, pieptănat, proaspăt ras, „comme il faut". Ei se opriră din rîs, se înşirară pe două rînduri, pe lîngă zid, să-l lase să treacă printre ei, prin coridorul îndoliat făcut de ei. „Bună dimineaţa", le spuse. Şi-şi văzu de drum, nemaifiind atent la răspunsurile lor, dînd mîna cu portarul şi înaintînd spre fundul curţii, unde se afla secţia de interne. „Ordinea este o nevroză, fiindcă e o nebunie să mai umbli la staif cînd te afli cu un picior în cerul lui Dumnezeu!" „Of, el mai vrea să arate că mai face parte din ordinea lumii acesteia, din ordinea firii, că încă respiră aerul pe care-l respirăm și noi, este, părinte?“ Și se auzi din nou acel hohot de rîs, în cor, ca într-o biserică fără clopot și deci fără nici un Dumnezeu. Și glasul lui Oman: „Ai venit la Reșița să te împaci cu noi; nu pentru că, doamne ferește, credeai în lucrarea mea.“ Un tropăit de pași întîrziați, grăbiți. „Credeam...“ „Aiurea! Nici eu nu dau doi lei pe ea. E o compilație ordinară. Cu atîta credeai că ne astupi gura? Ce ticăloșie... Voiai să ne iubim?... De la Reșița mi-am dat seama că i-ai vîndut pe oamenii tăi, ca să ne cerșești amiciția... Și că astfel, implicit, recunoșteai că noi sîntem mai tari. Voiai iertarea noastră? Nimic nu vei primi niciodată de la noi decît ură... și dorința de a te scoate cu cracii în sus din spital! Nu te-am crezut la Reșița sincer nici măcar o secundă!“ „Asta mă doare cel mai mult.“ Un cîine latră, o pasăre trecea nevăzută peste acoperișuri, ca o amintire, cîntînd... Peste drum, o perdea albă, vînzolită de vînt, acoperea întunericul din camera de la etaj unde din cînd în cînd se zărea, stînd pe un scaun înalt ca un tron, femeia cu mîinile încrucișate peste piept, grasă, îmbrăcată într-o rochie roșie, grea, de catifea, așteptînd în tăcere clipa cînd bărbatul avea să-i bată la ușă — și ea să-i deschidă, Ortanza, și lumina închisă în ea să se reverse ca o dimineață. „Nu poate să te doară, nu erai sincer. Erai tolerant, politician mărunt“. „Am fost binevoitor față de voi, pe cuvînt“. „Cuvîntul tău e de paie. Nu mai fi binevoitor altădată, dacă o să mai apuci... Aiurea! L-ai trădat și pe omul morții, he, he... Care pe voi vă scarpină în coarne!“ „Nici vorbă, ne pune la lucru“. „Asta e bine, vă învață medicină“. „Dar asta nu-i scărpinat în coarne! Nu ne favorizează cu nimic, cînd e vorba de avansări, de salarizare...“ „Ne favorizează pe noi!“ „Da, mai degrabă pe voi; oricum, pe tine te-a...“ „Da, nu mint, ne face diverse favoruri... De frică!" „Nu, ci fiindcă știe că voi asta urmăriți, gradele și pompa!" „Nu-i convine să se audă că ne persecută..." „Din contră, are nevoie de dușmani și proști pe care să-i înalțe... Nu se poate lipsi de dușmani, îi simte indispensabili. Vă cultivă ca pe ciuperci, cu grijă. Ii sînteți foarte utili!" „La ce?" „Nu știu". De pe soclul din mijlocul grădinii interioare, bustul lui Hațieganu strălucea în lumina crudă a dimineții. Foștii lui studenți treceau pe lîngă el fără să-l vadă, ca pe lîngă o umbră, albiți încă din primele ore ale zilei de ura care pe toate le decolorează, misionari ai aceluiași gînd și ai aceleiași fapte și deci și ai aceluiași adevăr. Dacă doctorul Hațieganu ar mai fi trăit, n-ar fi putut opri mersul lucrurilor, de aceea exista atîta nepăsare și față de numele și chipul său de bronz, — ar fi ajuns un bătrîn plin de reumatism, pensionar, oblojindu-și încheieturile mîncate de vreme și odihnindu-se pe băncile de sub tei, vasăzică nicicînd contemporan și nicicum cu foștii săi elevi, un erou de altădată... Tibor își amintea de suficiența cu care Parcek se înfoia la Covasna perorînd în mofetă despre o piesă de teatru pe care o considera prea lungă și cu personaje confuze, confundînd destinul confuz al unor inși cu destinul confuz al vremii în care trăiseră. „O, nu-i așa, nu-i așa, striga Parcek, eu nu fac discriminări între rase, între oameni, deși există deosebiri genetice, da, da, dar acestea sînt secundare, țin de culoarea pielii și de capacitatea de a digera laptele... și în nici un caz de conștiință! Și nici să dăm vina pe mediu, asta ar fi o prostie, asta ar însemna să negăm libertatea umană. Fiindcă mediul oricît ar fi el de restrictiv și de coercitiv nu poate modela absolut omul, altfel am avea de-a face cu homunculi de serie, cu mercenari de serie, cu..." Doi tineri asistenți se așezară pe una dintre băncile din preajma bustului de bronz și-și aprinseră cîte o țigară „Kent", liniștiți, trăgînd fumul în piept, așteptînd fiecare să-nceapă celălalt discuţia, fiecare ştiind şi ce-avea să fie întrebat şi ce-avea să răspundă, ca şi cum zarurile de mult fuseseră aruncate şi citite... „Oho, ho, ho, ce-nseamnă să fii neam cu statuile... Inutil... Ce să vedem într-o statuie? Bronzul. Cu ce ne mai poate ajuta, sau ce ne mai poate împiedica?... Să învingă pe cine? O biată marfă, din metal... Şi de s-ar trezi, ce-ar face aici? un bătrînel, l-am pune portar la intrare, să-i dea familiile bolnavilor cîte-un bacşiş, ca să poată intra în spital şi în zilele cînd nu e voie... O emblemă? O statuie a medicinii? Nu mă tem eu de un viu mort, dar de-un mort care n-o să mai învieze niciodată?“ Evident, îşi spuse Tibor, omul brava, cinic brava, să-şi îmbărbăteze colegul care, continuînd să tacă, îşi prelungea ezitarea şi stupefacţia. Soarele se înălţase majestuos în cerul albastru şi fără sfîrşit, şi dacă armonia dintre înălţimea zilei şi fiinţa umană ar fi fost un adevăr, natura omului fiind inseparabilă de natura care-l înconjura, atunci... Şeful chirurgiei se apropie de cei doi asistenţi mîncînd un măr roşu. „Băieţi, i-am spus domnului profesor că totuşi eu sînt un meseriaş impecabil, că sînt sufletul clinicii mele. Şi-a tăcut. Ca şi cum mi-ar fi răspuns că eu sînt sufletul unei lumi fără suflet, sfîrşitul unei lumi fără spirit“. Ei nu-i răspunseră, fiindcă nu le ceruse părerea despre cele petrecute între el şi profesor. Îşi privi ceasul de la mîna stîngă, „Doxa“, de aur, primit în dar de la bulibaşa ţiganilor din Huedin: şi surîse, un gînd plăcut îl învălui: ceasul bătea numai pentru el secundele, era robul său, îi arăta numai lui Timpul — şi mai ales un timp care era doar proprietatea proprietarului său... tic-tac... şi în care doar el se putea lăfăi şi conduce singur tic-tac, tic-tac... „Părinte, bună dimineaţa. Oare la ce vă gîndiţi?“ „La o crimă...“ „Oh! Sfinţia sa are humor, poate citeşte chiar romane poliţiste... Părinte, Freud a zis: Societatea este fundată pe o crimă comisă în comun...“

2

Plecă fără să-i răspundă: Zoli îi făcea semne din poarta spitalului. Îl luară în mașină și pe Dan Damian și porniră spre Vinerea de Sus. Îmbătrîniseră. Nu se mai întîlniseră de mult timp. Mai lipsea Smaranda Oțet, și șoferul (cum îl chema? Pavel?), ca să fie toată echipa care plecase atunci să se ocupe de alegerile din cele două Vineri, de Sus și de Jos. Smaranda dormise la Zoli, degeaba căutau ei să se ascundă... În patul din care plecaseră el și ea spre baie mai ardea în cearceafuri nebunia sîngelui lor aprins. Dan Damian rîsese primul în încăperea goală, ascultînd graba ciudată a apei curgînd în vană. Dan Damian, istoricul, ilegalistul, înțelegător: Zoli avea farmec, Zoli era tînăr, Zoli nu se speria de iubirea pe care o deștepta oriunde mergea, Zoli nu se speria de dragostea pe care chiar atunci o descoperea... „Smaranda era cea mai frumoasă, Smaranda e cea mai frumoasă", cînta el sub duș, nepăsător că șoferul claxona în stradă, nepăsător în fața viitorului... Totul ieșise foarte bine la Vinerea, și, ca o confirmare, Zoli îi pusese istoricului pe masă, cîteva zile după ce se reîntorseseră în oraș, articolul lui Miron Constantinescu: „Falimentul Casei Brătianu". Dan Damian venise mai spre fereastră și citise cu voce tare: „Într-adevăr, în ceea ce privește Casa Brătianu, alegerile din 19 Noiembrie 1946 au însemnat pentru aceasta — ca să ne exprimăm în limbajul care-i este propriu — un veritabil faliment, o bancrută totală. Din 8 milioane de alegători și 6.934. 583 de votanți, partidul Brătianu a obținut 259.306 voturi, adică 3,6%. În matematici, acest procent o fi numit cantitate neglijabilă, dar în politică, unde nu se *neglijează nimic* (subliniase glasul...), se numește: infimă minoritate, *partid în lichidare* (subliniase glasul)..." Și findcă nu știuse cum să comenteze ce lecturase, Dan Damian mai răsucise ziarul pe toate părțile, căutînd încă ceva. Găsise pe pagina întîia o știre, care nu era ce dorise — și pe care o citise alb: „Tarandiniste. Marele umorist N. Tarandinu, capul cozii listei maniste din București, semnează un foarte spiritual articol în *Dreptatea* de ieri. Citām: Evenimentele au demonstrat că sîntem singura forță politică din această țară, susceptibilă să-și asume rolul de conducere..." Tibor își mai aminti de intrarea mașinii lor în Vinerea de Sus: era destul de devreme, lui Zoli îi era rău la stomac, veniseră pe un drum plin de gropi — și cum el nu prea dormise, și cum el nu prea era obișnuit cu vinul și cu femei zdravene ca Smaranda, era palid, se chircea ca bolnav de ulcer, îi venea mereu să vomeze, dar nu mai avea ce... Smaranda rămăsese în Vinerea de Jos. „Oprește, îi spusese lui Pavel, în fața primei case de la intrarea în sat, mi-e sete, mi-e..." Și sărise jos din mașină, bătuse în poarta hodorogită, nu-i răspunsese nimeni... Un cîine se zbătea prin vecini în lanț, lătrînd răgușit. Intraseră atunci toți patru în casă, cerînd o cană să bea apă de la fîntînă, vorbind tare, ca să-i audă cineva... Erau două odăi cu pămînt pe jos. Ardea focul pe vatră, o oală de fasole era pusă la fiert. Două icoane pe pereți, nici o fotografie. Două paturi, două pături nenorocite. Mirosea a fum, iute, înecăcios. Ieșiseră în tindă. Fîntîna era în capătul curții, lîngă o șiră de paie. „Mă duc să beau din ciutură", zise Zoli. De după șira cu paie a apărut o muiere destul de tînără, cu o oală de pămînt în mîini. Mulsese vaca, laptele mai păstra în el căldura ugerului. „Vreau o gură de apă", zisese Zoli, palid cum era, fără glas, cumva scuzîndu-se că se aflau acolo. „Bea o gură de lapte", îi întinsese femeia oala și el băuse, băuse parcă înflorind. A mulțumit și-au plecat. Și seara, înainte de a se culca, Zoli își adusese aminte... și zisese: „Am fost primit de o regină..."

3

Porumbul nu era cules, stătea în zăpadă pînă la brîu. Pe unele loturi îl culeseseră militarii și studenții, dar cocenii tot nu-i tăiase nimeni. Iepurii alergau pe zăpada înghețată, la aproape un metru de pămînt, cum o viscolise vîntul între cele două dealuri printre care înainta mașina pe șoseaua curățată de pluguri trase de tractoare, ziua era albă, treceai prin ea ca printr-o biserică de ceață străvezie. Grămezi de sfeclă, pe la marginea drumurilor, îngropate în nea, înghețate bocnă. Pe ulițele satelor, nici un om. Frigul înghițea pămîntul. Zoli conducea mașina atent, fluierînd parcă nepăsător. Ciori enorme şi grase veneau în urma mistreților ce înotau prin zăpadă, fără grabă, doar coamele văzîndu-li-se, de parcă erau nişte delfini într-o mare cuprinsă de îngheţ. Porumbul îi aştepta; rupeau drugile de pe cocenii călcaţi în picioare şi grohăiau fericiţi. „Domnule profesor, v-am adus două plicuri, cu conţinutul lor cu tot, le-am găsit în podul casei. N-au vreo importanţă istorică, dar cum orice hîrtie scrisă mărturiseşte ceva, cum ne-aţi mai spus, mi s-au părut... Priviţi ce hîrtie de calitate... desigur, e vorba de o nuntă şi de o epistolă a unui îndrăgostit, dumneata n-ai nevoie de ochelari, poftim!" Pe un plic se vedea pe timbre ştampila poştei din Arad, — Arad, 9 Martie '948, — şi a celei din Cluj, — Cluj, 10 Martie '49. Deci făcea o zi mesajul... „Drăgălaşelor D-şoare Doina Popovici şi Viorica Ionescu, studente, Cluj, Str. Vasile Lupu Nr. 2". Două timbre, unul mai mic, de 1 leu, pe un fond roşu: I.O.V.R. — şi un altul, pe un fond albastru deschis, de 2 lei, dreptunghiular, în dreapta cu un lac, pe care plutea o barcă, în spate străjuit de munţi stîncoşi; în stînga, într-un medalion, portretul regelui Mihai, în profil. Sus, scria: „România". Pe plic mai erau puse două ştampile: „Trăiască Frontul Democraţiei Populare", deasupra unui soare cu şaisprezece spițe, sub care, cu litere mai mari, scria: „Votați Soarele"; și: „Trăiască Republica Populară Română". Era o invitație la nuntă, în plic, tipărită de Concordia, Arad. D-na și D-l Prof. Ioan Niciu au onoarea a Vă face cunoscut căsătoria fiicei lor Angela-Buba cu D-l Căpitan Filaret Iancu. D-l Andrei Iancu are onoarea a Vă face cunoscut căsătoria fiului său Filaret cu D-șoara Angela-Buba Niciu și vă roagă să binevoiți a asista la celebrarea cununiei religioase care va avea loc Sîmbătă 13 Martie 1948, orele 18,30 la Catedrala Ortodoxă Română din Arad. Nuni: D-na și D-nul Maior Petre Dragomirescu. Felicitările se primesc în Catedrală". „Ah, da, acuma încep să pricep, zise Tibor. În Catedrală i-am cunoscut pe Lucuță și pe Ciulu, precum și pe generalul de mai tîrziu, Alexandru Gherghinescu. Gherghinescu, profesore, doar am mai discutat despre el: a ieșit la pensie la Oradea, și locuia undeva în apropiere de cetatea de cărămidă rămasă de la turci. Ieșea vara să se plimbe pînă lîngă ștrandul orașului, prin parc, privea meciurile de fotbal ale copiilor din cartier, jucate pînă seara tîrziu lîngă cetatea turcească, bea o cafea în centru, lîngă Teatrul de Stat, cumpăra pește, de la magazinul de lîngă Criș, adus de la Cefa — și făcea orice, numai să nu stea în casă. Copiii săi se însuraseră, erau pe la Focșani și Galați, nevasta îi murise. Nu-i era frică de singurătate, ci de telefon. Îl bombardau ziua și noaptea: «Porcule! Te bag! Te scot!» Reclamase, își schimbase numărul de telefon. Degeaba. Se hotărîse să nu mai ridice receptorul. Dar îl mai sunau și prietenii, și copiii. Să renunțe la aparatul verzui de bachelită? Să fie atît de slab? Cine erau nemulțumiții? Probabil alți pensionari, fii de pensionari, muierile lor, amantele lor. Îl apucase groaza: cum îl auzea sunînd... Ridica receptorul, îl trîntea, auzindu-le măgăriile. O teroare banală, cotidiană. L-au băgat în mormînt într-un an. Am uitat să mai spun: primea zilnic scrisori, anonime, desigur. Injurii, reclamații, memorii, exact cum primește acum Sebastian

Voiculescu." „E o boală a socialismului — anonimele astea, memoriile, turnătoriile, zise Zoli. Toţi se simt responsabili, *capabili* să îndrepte lumea, să facă dreptate, *egali* cu juriştii, cu inşii cei mai capabili să instaureze pacea pe pămînt, toţi se cred apostolii adevărului, ştabi, posesorii adevărului... Numai că pe Voiculescu n-o să-l doboare cu una cu două: el ridică receptorul, îi ascultă, le răspunde, *înfruntă ticăloşia*..." „Dar cu ce preţ, Zoli? Şi mai e ceva: el chiar pe unii îi ştie cine sînt! Dar asta nu schimbă cu nimic emoţia: ei ştiu că e atins de cancer şi că va muri, n-au nici un dubiu în acest sens." „Atunci de ce-o fac?..." „Nu mai au răbdare, vor să-l vadă mai repede ieşit din viaţă, îi încurcă viaţa lui. Şi nu vor ca el să moară fără să ştie cît îl urăsc! Şi mai ales nu pot suporta ca viaţa lor să fie pusă faţă în faţă cu a unui sfînt". „Îl consideri un sfînt? întrebă Zoli. A, înţeleg... Tu nu poţi să-i înghiţi pe farisei, de orice nuanţă ar fi domniile lor. De-asta te-ai făcut preot, ca să ieşi din istorie, din viaţa de fiecare zi, convins că n-o poţi schimba, dacă nici Isus n-a putut, este? Domnul profesor n-a făcut altceva cu mult mai deosebit: şi-a dat demisia din partid, ieşind şi dînsul din istorie, ca să trăiască într-o lume moartă, a datelor, a cronicilor, a însemnărilor, a certificatelor, într-o lume însă tot atît de vie pentru dînsul, iar dacă nu mai vie, oricum mai nefalsificată, mai dreaptă, fără telefoane, fără teroare..." „Ai o imagine simplistă şi idilică despre istorie, zise Dan Damian. Nici nu mă mir, am mai întîlnit-o la destui inşi. Activismul tău crezi că e primordial, fundamental! Şi de n-ai crede aşa, nu te-aş mai respecta." „Poţi să nu mă mai respecţi, domnule profesor, fiindcă m-am retras... am ieşit din toate..." „Nu-nţeleg ce vrei să spui." „O să mai avem timp să mai discutăm pe-ndelete... Dar să-l rugăm pe Tibor să ne citească cea de-a doua scrisoare." Era adresată domnişoarei Doina Popovici, Strada Ion Neculuţă 27 Arad. Un timbru I.O.V.R. de 1 leu. Un timbru, pe un fond maroniu, cu stema

Republicii Populare Române, costînd tot un leu, şi încă două timbre, de cinci lei bucata, pe un fond albastru, cu stema cu sondă şi brazi şi munţi şi spice. Sosise în Arad în 30 Iulie '948. Poşta din Braşov marca data de 28 Iulie '948. „Dragă Doina, citi preotul, îndemnat de Zoli. Întîmplarea a vrut să mă întîlnesc cu Grig. Dragomirescu. Într-o groapă de şapte metri adîncime, eu săpînd cu tîrnăcopul, el cărînd pămînt cu tărăboanța. Pentru el surpriza a fost mare, pentru mine, plăcută. Din prima pauză n-au trecut nici cinci minute şi voi erați printre noi, tu şi duduia Viorica. De atunci voi constituiți subiectul de preferință din timpul nostru liber. Grig îmi povesteşte mereu de prietenia care vă leagă, de Mariana, de Ionel. Astfel am reuşit să cunosc şi eu Aradul, să mă plimb cu voi pe străzile lui, să merg la Mureş. Dacă ne-aţi vedea cum arătăm, desigur v-aţi amuza. Amîndoi în opinci, murdari cu pămînt şi ciment, nebărbieriţi de cîteva zile, cu coifuri de hîrtie pe cap, stînd pe roabe, ca nişte regi. Asta pe şantier, unde lucrăm la fundamentul a două poduri. O muncă grea pe care numai timpul limitat pe care-l petrecem aici o face suportabilă. Privind ansamblul şantierului, imaginea lui în viitor poate să entuziasmeze. Astăzi însă aspectul lui lasă impresia unei piese de teatru în nu ştiu cîte acte, cu un subiect luat din viaţa condamnaţilor. Singurul bine imediat este călirea fizică pe care o obţinem. Cît priveşte psihicul, este supus la multe asalturi. Clujul rezistă eroic, făcînd concesii de aparență, şi pe acestea cu zgîrcenie. Multe glume — şi toate indisciplinele pornesc de la noi. Constituim spaima celor douăsprezece brigăzi şi preocuparea permanentă a comandamentului. Din care cauză, cu toată munca, locul pe care-l deţinem ne este oferit printre ultimele, fiind «nedisciplinaţi, cu activitate cultural-politică scăzută»! Grig o să te distreze cu întîmplările de aici. Decorul munţilor este o consolare. Sînt atît de măreţi şi de îmbietori încît abia aştept momentul unei excursii. Zarea este atît de cristalină, vremea atît de frumoasă, toate sînt atît de îmbietoare, trezind nostalgia libertății. Voi profita din plin, începînd cu o excursie în munți, și poposind la mare... Cum îți petreci vacanța? Desigur oferindu-ți o adevărată destindere, cu plimbări, distracții, în compania duduiei Viorica... Dacă aveți timp liber, cît durata unei ploi de vară, împărtășiți bucuriile voastre și celor de pe un șantier național. Vom avea astfel siguranța că mai sînt ființe libere să guste frumosul. Transmite sărutări Marianei și lui Ionel. Complimente duduiei Viorca. Te sărut... 27 VII 1948 Șantierul Complexul C.F.R. Triajul-nou Brigada X-a clujeană Brașov." „Cine semnează sub acel sărut? surîse Dan Damian. Tu, Zoli?" „Aș putea fi și eu, fiindcă și eu am lucrat pe șantierul de la Brașov, ar putea fi și altcineva, pe care eu am făcut să fie arestat mai tîrziu, desigur, dar pe baza acestei scrisori. Deși dacă era scrisă de mine, mă puteam da pe mîna poliției singur. Nu e grozav? O scrisoare de dragoste, care să constituie proba principală în prăbușirea unui destin! E patetic? Să fi neglijat Doina?... N-o să vă dau acum răspunsul. Intrăm în Vinerea de Sus. Aș vrea să opresc în fața primei case din sat. Ce-o mai face regina de altădată?..." surîse și trase mașina pe dreapta... Intrară în curte. Nu era nici o urmă de zăpadă. Nu lătra nici un cîine în vecini. Fîntîna era astupată cu zăpadă. Casa era pustie.

4

Purta căciulă neagră, de miel, turtită în vîrful capului, ca un potcap, să-i ajungă pînă peste urechi cînd da frigul. „Spondiloza cervicală se face din cauza diferenței de temperatură dintre îmbrăcăminte... Rămîne o porțiune goală între palton și căciulă..." Avea guler din blană, fular de lînă. Purta izmene, două perechi deodată. Cu o servietă în mînă se strecura prin mulțime, Lucuță. Dan Damian se ducea spre bibliotecă, în șoșoni, mergînd pe lîngă zidurile clădirilor, pe unde nu era zăpadă și nici gheață, atent, privind unde calcă, să nu alunece. „Dar în viața n-a fost atît de grijuliu..." „Din contră, zise Lucuță, a ieșit din istorie, cum spune... dar a făcut istorie, scriind zeci și sute de pagini. El e un om pentru eternitate. Eu am fost pentru... efemer..." „Lua-te-ar dracu, zise Beldeanu. Cum ai putut, mă, să ucizi? Nu ți-a fost greață de tine? Și mai ales să-ți slujești orbește șeful pe care mi-ai spus că-l și disprețuiești?!" „M-a plătit." „Cu cît?" „Cu nimic de la el, de la stat... Mi-a dat un salar mai gras." „Și pe toată viața... Acuma ai o pensie de patru mii cinci sute de lei. E groaznic, zău, să văd un criminal ca tine umblînd pe străzi, liber, și cu o pensie la care nu visează muncitorul de rînd... Părinte, acest vierme este unul dintre cei care l-au omorît pe P... Cred că de i-aș da o bere l-ar sugruma și pe profesorul Voiculescu una două! A, Lucuță, tu erai fixat în limitele catolice ale ordinei, într-o închisoare de datorii și obligații. Fals! Este, părinte? Fiindcă ei nu te-au ales atunci întîmplător ca să le duci ordinul la îndeplinire... Nu mai puteai refuza? Ar fi trebuit să refuzi de la început să intri în meseria care te putea duce în ziua cînd n-ai mai putut zice nu! Dar nu era un hazard că ți-au zis să-l lichidezi tu, se bazau pe tine, în interiorul tău se construise de mult o ordine, ca o religie a morții, rece, monotonă, ascultătoare, docilă, ucigașă. Și le-ai întrecut toate așteptările, fiindcă ei nu ți-au cerut să te piși în gura victimei, asta a fost din propria ta inițiativă, ca o probă suplimentară de nestrămutat devotament pentru cauză... Minuțiozitatea melancolică, duioșia cu care așteptai ziua execuției acelui om, sensibilitatea ta atît de vie la sfaturile superiorilor și la boarea răcoroasă a morții... Oh, părinte, e sinistru să te trezeşti într-o dimineaţă între pietre şi brazi, sau lîngă un closet, sau într-o noapte fără sfîrşit, cum e moartea... Nu m-aş face preot, părinte, mi-e frică... Să port în mine spovedania unui ticălos, să sufăr odată cu el şi să mă rog pentru el, să mor odată cu el, sau să intru cu el în infern... O, numai Dante, părinte... scribii mai ard şi mor spînzuraţi odată cu fantasmele lor... Dar de ce-aş suferi eu pentru alţii? Sînt un animal egoist, vreau să mă duc la schiat, printre steaguri să cobor la vale şi să-mi îmbujoreze vîntul obrajii... Lucuţă, cînd ordinea în care se obişnuise să trăiască s-a cîrmit şi-a trosnit, s-a crezut în pericol, M... l-a făcut patruped la Conferinţa regională de partid de la Cluj... Contradicţia internă a început să-l macine, dezvăluite firele ascunse ale întunericului din el... Să te rogi pentru el, părinte? Te-ai ruga? N-are rost, el s-a dezmeticit primul, şi nu şi-a stors şi zdrobit sufleţelul încercînd să-şi refacă viaţa şi fiinţa... Să muncească pe ruptele, ca să ispăşească, pe vreun şantier, durerea să şi-o înece... Vorbe, părinte. Nimic. S-a pensionat, şi-a făcut casă, vilă, că parale avea destule, în satul natal, nu departe de malul Rîului, într-o margine de pădure. Mi-am zis: ăsta nu e un om mare? Cum mă întreb acuma şi despre domnul Voiculescu? Nu e un om mare? Este. Să te baţi cu moartea, să nu te laşi umilit de propriile tale slăbiciuni, ale cărnii şi sufletului tău... Chiar mi-a adus un asistent un citat din Montaigne, care i se potriveşte: «De aceea socotit-am lucru arar, uneori văzînd pe oameni mari, la înfăptuiri semeţe şi însemnate, că rămîn nezdruncinaţi, nici măcar somnul lor nu li se tulbură». Cînd l-au uns profesor pe Voiculescu, în ziua cînd a primit premiul Academiei... Ce mai! nu l-am zărit niciodată pierzîndu-şi firea, luînd-o razna, urcîndu-i-se mărirea la cap... Cum nu i se urcă acum disperarea, căci şi moartea de care suferă e o treabă însemnată... Nimic. Om mare! Exact ca şi Lucuţă, aici e drăcia, mă scuzaţi că spun astfel, părinte... Sînt ei egali, un sfînt cu un diavol? Eşti egal tu cu Voiculescu, Lucuţă? Tace, mă lasă pe mine să mă pronunţ, sau ştie că orice-ar spune, tot eu aş avea ultimul cuvînt... şi din inteligenţă ticăloasă nu deschide pliscul... Credeţi că există în el un sentiment al vinovăţiei, părinte, care să-l roadă, ori să-l întristeze, ori să-l ducă spre pocăinţă? Întoarcerea în trecutul său, în amintire, în crimă... Nu, trăieşte în prezent, şi mai ales în viitor. Şi cred, Lucuţă, că aştepţi chiar o zi cînd vei fi şi decorat! Fiindcă, părinte, animalul ăsta astfel şi-a modificat mobilierul sufletului său încît el s-a pus în centrul lumii, iar pe cei din jur îi aşază în jurul său ca un rege figurile de şah în funcţie de situaţia în care se află, ca să nu piardă nicicînd... Acest tip de criminal este nemuritor! Dar Voiculescu ce fel de tip este? O victimă veşnică, părinte? Broşurile şi cărţile lui despre bolile interne dau inteligenţă şi pricepere în meserie... Ca nişte pilule... E suficient să răsfoieşti două file scrise de el despre ulcer — şi iată-te inteligent! Citind ce scrie el — e ca şi cum te-ai duce la Roma, sau la Atena... Să consulţi acolo... prezicători, profeţi... El e oracolul din Delfi! Şi asta pentru că el se apropie cel mai mult în scris de gradul cel mai jos al mediocrităţii medicale. E un profet pentru tîmpiţi, dumnezeu să-l ierte. Un medic de consum, un vraci... Poate ştie să dea şi cu bobii? O cărţulie de-a lui face bine să stea pe măsuţa de noapte, ca să poţi adormi seara privind-o. El e bolnav de moarte şi eu sînt sănătos tun, trăiesc în energia şi senzualitatea corpului meu — şi n-ar fi moral să vorbesc astfel despre el? Dar eu vorbesc unui preot, ca să fiu iertat, părinte, sincer... fiindcă adevărul e că este un medic mediocru, părinte, eu aşa cred... Valoarea e valoare, indiferent dacă el este sănătos, sau mort. Asta e imaginea ce mi-am format-o despre el, cu diverse ocazii, din diverse nuanţe... asta e culoarea fundamentală ce i-o găsesc, chit că e formată din împletirea... verdelui, argintului, albului, roşului, negrului, ca într-un covor văzut de mai departe... Vi se par un monstru, părinte, un pîngăritor al imaginii primordiale a omului? he, he, he... Domnul să fie binecuvîntat, zise şi-şi făcu o cruce mare, pînă la buric. Dar eu mă umilesc la picioarele tale, părinte, zise şi-i căzu în genunchi, în camera de gardă în care intraseră toţi trei de cîteva minute. Eu vreau să-ţi arăt că mi s-a tocit orice mîndrie şi că sînt un păcătos, uite, umblu şi cu Martini roşu în servietă şi-am făcut din camera asta, în care voi fi şi la noapte de serviciu, o cîrciumă şi un coplerai. Îmi regulez bolnavele tinere, părinte, şi l-am adus şi pe becisnicul ăsta de Lucuţă să se mai dedulcească şi el cu o falnică mulgătoare de vaci din judeţul Ialomiţa! Nu ştiu mare brînză despre cele sfinte, nici în ştiinţă nu sînt un savant, nici un om politic, cum se crede Voiculescu, un ins pentru care ştiinţa şi politica... Sînt un om hămesit de viaţă, am aruncat la coş orgoliile medicinii... în cunoaşterea lumii, sînt mai înţelept, crud, încercînd doar ce se poate... Găinarul de Lucuţă s-a băgat de tînăr în politică, sperînd... Ce-ai sperat, mă? Să cunoşti ce? Un ignorant, care dacă ar fi rămas ce era, ar fi trăit în pielea sa, în natura sa, dar el a promis fericirea în dreapta şi în stînga şi nu ştia nici că ideile pe care le apăra... Tu ştiai măcar că tezaurul Băncii Naţionale, depozitul Casei de Depuneri şi Consemnaţiuni, o parte din Arhivele Statului şi ale ministerelor, valori din Pinacoteca statului, odoarele unor mînăstiri, giuvaerurile Coroanei, colecţii preţioase de manuscrise şi cărţi ale Academiei Române, şi alte bunuri culturale, în valoare de opt miliarde lei aur, fuseseră în două rînduri duse spre păstrare la Moscova, în 21 Decembrie 1916 şi în 27 Iulie 1917, trimise de guvernul din Iaşi, pentru a evita orice surpriză, războiul fiind... Curat ca lacrima! Chiar de-ar fi ştiut, n-ar fi crezut. Valori... Poporul ispăşeşte greşelile conducătorilor. Şi cu P... cum a fost?... Dar cu Smaranda? Părinte, iartă-l şi pe el, dacă poţi... A fost neînduplecat, un fanatic, ca şi cum el Lucuţă ar fi fost o lege a firii, a rotației pămîntului, sau a zborului berzelor spre țările calde, sau a drumului desăvîrșit al luminii, sau oricare altă lege nemiloasă și rece, răcoroasă, logică, fără suflet și deci perfectă, a naturii, și deci și inumană, căci nu a vrut să priceapă iubirea Smarandei și nici măcar să încerce să-l salveze de la moarte pe cel pe care îi avea viața în degetul său arătător... Eu măcar îmi știu rangul și neputința, și pedeapsa mea de a încerca să salvez oamenii de boală și de a nu reuși, de a căuta tot timpul... știu eu ce? fericirea? pe Dumnezeu? dacă vrei... și de a nu descoperi niciodată nimic... Biserica e goală pentru mine, nici în icoane, nici în altar, de mic n-am aflat nici o alinare, nici o lumină... Tablele legii, părinte, în loc să mă oprească de la preacurvie, mă fac și-acuma să înghesui surorile medicale prin colțuri, și să le aduc noaptea, cînd n-am bolnave într-o stare fizică..." Pe o miriște plină de mure coapte pășteau oile și caprele lui Zăbavă — și o ușă, un cadru de ușă, în această miriște, cu pragul de jos sticlind argintiu... Măgarul răgea, și de plictiseală, în căldura verii, i se întărise vînjoșenia, și se bătea cu ea pe burtă, în timp ce muștele bîzîiau înnebunite în jurul lui. Și în depărtare, prin lumina care curgea parcă în sus, evaporîndu-se, fiartă, în valuri, amețită de zăpuc, o căruță cu fîn, mergînd singură, trasă de niște cai nevăzuți... „Am bîrfit, iar chestia cu să nu ucizi... parcă mă mănîncă în vîrful degetelor să-l strîng de gît pe Voiculescu... Nu, nu sînt un animal religios, cred că de m-ai supăra... ți-aș face o injecție... plauzibilă... De stop cardiac oricînd se poate crăpa, nu, Lucuță? Uite, chiar acuma, părinte, chiar în noaptea asta, după spovedania asta neagră, cum cred c-o vezi, că taci, aș putea, în camera de gardă... Fiindcă tot ești de partea lui Voiculescu, și-ai putea mărturisi... Și de partea lui Zoli... Ha, ha, afurisitul ăsta bogat, ștăbulean... a dat cu piciorul la tîrnă, unde clocea... Vrea să descopere... urmele pe unde a trecut... Să revină cică la realitatea cea mai vie, și mai aspră, pe care o ignorase... Eu zic c-o dispreţuise, părinte. E plin de vanitate! Ca Voiculescu. Măcar doctoraşul nostru a ajuns la bani de tînăr, dar Zoli... oricum, şi prin orice mijloace... Este, Lucuţă? Ca tine, s-a zbătut să părăsească lumea aia... vie, reală... O să crape, ca Voiculescu, dar de altă boală poate... Dacă nu mă ierţi, mă spui?... Dar eu sînt mai mare ca tine, eu sînt mai puternic decît legile tale, nu mă tem de Dumnezeu, şi ca să-ţi dovedesc că nu mi-e frică de el şi că el nu există şi că eu sînt mai sus decît tine şi legile tale, am să-ţi arăt cum te pot băga în pămînt, în pămînt, ha, ha, ha..."

5

Cu ochii închişi, sub duş, goală, curgîndu-i pe bărbie, din păr, pe coate, pe piept, spumă albă de săpun prost, „Cheia". Un cal alb, lîngă un zid netencuit, sub un felinar ce fusese altădată verde şi acum era umplut cu zăpadă, un cal alb, nins, sub seară, privind prin geamul mat al camerei de baie lumina ce nu era egală, ce parcă se mişca în nemişcarea ei atunci cînd trupul, de sub jetul de apă, se rotea pe călcîie, bucuros. Mergeau din nou spre Vinerea de Sus, în maşină, neaua se sfărîma îngheţată, sub roţi, scîrţiind ciudat. Satele rămîneau în urmă, sub zarea îngustă ce le acoperea, sub cerul vineţiu şi coborît pînă pe deasupra salcîmilor încărcaţi de promoroacă. Gogu Pană le întinse un set de fotografii colorate. Emilian, un taur de reproducţie, cu barbă albastră. Pe sub teii înfloriţi, un grup de lăutari, cu toboşarii înainte, precedînd o masă amorfă de ţărani ce purtau lozinci scrise cu creta pe scînduri proaspăt geluite: „Trăiască întovărăşirea „Gheorghe Doja!" Trei piramide sub o lumină verzuie, uniformă, înecate în nisip alb pînă aproape de vîrf: și un luceafăr deasupra lor sticlind ca un diamant luminat din înăuntrul său. O bufniță cu ochi enormi, pe sînul unei fecioare. O lumină la geamul albastru al biroului regal de la palat: 1944. Patru bărbați într-un nor de fum: pe verso: Mari fumători, Mike, Sănătescu, Ioani și Stîrcea. Și un bătrîn cu părul vîlvoi, într-o cămașă lungă, albă, cu barbă albă, enormă, cu mîini de țăran, muncite, împreunate deasupra genunchilor, pe malul unui rîu cu ape repezi, pe o piatră enormă, aproape rotundă, șlefuită de curgerea vremilor, privind depărtările, ca uitat acolo, ca un Dumnezeu părăsit pe un bolovan... Un mesaj eliptic lega pozele între ele, formînd parcă un labirint de cristal, rămas impenetrabil fără glasul lui Gogu Pană. Apăru și Lucuță cu șeful său, mîncînd brînză cu mămăligă și jucînd șah, sub o stîncă, înconjurați de oi și de capre, surîzători. Lîngă ei, un ins în cizme, cu două geamantane, de piele, deschise, pline cu găini fripte și cu cîrnăciori, roșii, castraveți, raci opăriți, butelii cu vin și garoafe de toate culorile. Pionii și nebunii, regii, reginele, turnurile, caii — erau de fildeș. Un bărbos cu ochelari fumurii ținea deasupra lor, să nu-i ardă soarele, o umbrelă din triunghiuri roșii, galbene și albastre. Vasăzică era vorba și de patriotism. În depărtare, mai mulți oameni, ciobani, militari, așteptînd, ca niște umbre, fără să se poată deosebi unii de alții. „Totul era să rupi cu obiceiurile vechi, să faci tabula rasa... Timpul trebuia zguduit, așa zicea el, spuse Dan Damian și-l arăta cu degetul în fotografie pe șeful lui Lucuță. Priviți-l! E atît de mîndru de cum joacă șah și de ce face și de ce reprezintă, încît se cred un Dumnezeu al stîncilor și al oilor și al mulțimilor, și cum nu e mulțumit doar cu adorarea fățișă sau secretă a celor din jur, și cum din frumusețea sa fizică și morală și din înalta sa înțelepciune și-a făcut o profesie, ca să pară ce crede că este el crezînd că este, profesionalizîndu-și înțelepciunea ca și tîrfele ce-și fac o meserie din triunghiul lor magic, nerămînînd deci impasibil la urale și la sălciile înflorite și la importanța sa pentru eternitate, se privește cu coada ochiului în luciul ca de oglindă al tablei de șah și se adoră singur, ca muierile acelea vampe în sclipiciul cocoșeilor de aur primiți de Anul Nou de la amanții cei mai statornici, țiganii de pe lîngă Strehaia... și astfel, încîntat de el, singur se pustiește și singur se hulește pe sine ca să nu mai rămînă altora nimic, și singur se transformă în fum..." „Ca o balegă aprinsă, sărise Zoli. Băiatul cu geamantanele a murit citind o carte, ca într-un vis..." „Ce cuprindea cartea, un dezastru, propria lui viață?" întrebă Dan Damian. „O să vă spun altădată", zise Zoli, amînînd o destăinuire, ca întotdeauna cînd nu-i convenea s-o facă... „Și cine răspunde în locul lui? Nimeni, nu? insistă Dan Damian. Ce metamorfoză stranie... Insul ăsta spunea că n-are nici o opinie personală, nici un plan, el ne spunea că reprezintă opinia statului, a securității, adică el era puterea absolută, pură, care luată în sine e ca și a lui Dumnezeu, inumană, incontrolabilă, odioasă. Din cauza lui mi-am dat demisia din partid. Dar insul cu umbrela cine este, domnule Pană?" „Acela sînt eu", spuse Zoli.

6

Adam și Eva într-o grădină luxuriantă, cu eucalipți, cu liane urcînd pînă în cer, cu iarbă înrourată, goi, pe o tufă de liliac înflorit, mirosind niște flori albe de soc, senini în această lume vegetală, într-o dimineață, cînd parcă păsările încă nu se treziseră, obosite de cîntecul de peste noapte, Adam și Eva parcă aflați într-un rai aflat mai spre tropice, cald, fără să-i sugrume cu zăpucul, ea cu păr lung, atîrnîndu-i pe umeri, pînă spre şolduri, cu pîntecul plat, parcă fără buric, desigur fără buric, ea ieşind din coasta lui Adam şi nu din pîntecele vreunei femei, cu păr negru, creţ; el, Adam, cu mustaţă neagră, pieptănat cu cărare, parcă presimţind că trebuia să vină ziua cînd avea să aibă grijă de frizura sa; Adam şi Eva, într-o stampă, liniştiţi, fără să vadă şarpele negru ce se apropia de ei tîrîndu-se prin iarbă, cu limba lui roşie sîsăind, diavolul pătruns în rai, cel care avea să le tulbure străbunilor omului pacea, şi le tulburase pacea şi seminariştilor, căci era greu să-şi răspundă fără să întrebe feţele preoţeşti mai înalte cum de-şi făcuse loc şarpele în paradis... şi cum... Şi Antal îi făcuse Evei, cu creion chimic, buric... şi... şi atîtea întrebări despre religie şi despre politică, de parcă intrase între ei chiar şarpele afurisit... Cum de în capitalism şi cel mai sărman negru nu e în stare toată ziua să se gîndească decît la un singur lucru, cum să facă rost de dolari, de bani, de bani?... Dumnezeu şi credinţa nu se puteau pune pe cîntar, devoţiunea... Dar de ce lumea avea o admiraţie fără margini spre tot ce avea greutate, lungime, lăţime, formă, spre ce putea fi măsurat?... „Ce face profesorul?“ „Nu ştiu... N-am curajul să-l mai privesc... Vede în ochii mei propria sa ruină“. Tresări. Îi privi pe cei doi medici care se uitau peste fişa sa de boală, absenţi. Era milă, era mîndrie, că nu-l privea în faţă pe Voiculescu?... Parcă-l divinizase... Se lepădase şi acesta?... Oare ce-ar fi citit în ochii săi albaştri, boala sa care-i topea zilele, sau îi era teamă, ca lui Adam, să nu-l privească... Cum nu îndrăznise nici cel dintîi om să-l privească în ochi pe Dumnezeu, Dumnezeu să nu-şi vadă propria sa prăbuşire în ochii... „Dacă proful e alungat de ei, noi nu vom mai rămîne aici“. „Nu se pune acuma problema unor posturi pe care le mai putem avea sau ba...“ „Nu, desigur, fiindcă ei nu ne vor doar posturile, ei nu vor să mai fie altfel de oameni decît ei...“ „Vom vedea... Nici eu nu vreau ca omul să arate ca ei..." La găini, la mistreți, la gîște, cel mai tare e șeful, cocoșul, gîscanul... În regatele atîtor seminții, cel dintîi născut moștenea tronul, era lege, și astfel se stingeau viermuielile și tensiunile, căci era împotriva firii să te lupți cu hotărîrea nașterii vieții cuiva luată de Dumnezeu, sau de natură, ar fi fost ca și cum te-ai fi ridicat împotriva cerului, a pămîntului... „Pentru unii, el e un exemplu... un ideal... O reușită a perseverenței. Fiu de simplu croitor, a lucrat pe linie de U.T.C., de sindicat... Maică-sa e o habotnică, o țărancă, unguroaică, o știe și părintele..." „El și-a făcut loc cu coatele, n-a făcut el revoluția... S-a folosit de ea ca de-o motocicletă, ca de-un săpun, ca de-un ciomag, ca de-o decorație..." „Astea lumea nu le știe. E prieten cu primarul orașului, ultima dată i-a adus de la Murano..." Vorbeau despre chirurg... Era un meseriaș onorabil, recunoșteau, dar nu mai bun decît alții. „Ce rezultate are?" Și ei măsurau totul: și un medic era bun, dacă dădea un randament mai bun decît alții... „Dar la el, dincolo de concurența firească, principalul..." „Da, pilele. Masele". Se temeau că Voiculescu o să fie băgat în pămînt: dar parcă moartea lui era mai tragică pentru ei, cei care erau de partea lui, decît pentru el. Și cei care ziceau că-l iubesc parcă aveau picioare lungi ca firele de păianjen și capete de mistreți, grele, ca de plumb. Doamne, apără-mă de păcate, își zise Tibor Antal și-și închise ochii să nu-i mai vadă. Dar cum îi auzi sporovăind în continuare, sub pleoape îi răsăriră prinși într-o horă de plase de păianjeni așternute peste păduri și peste oraș, care erau mai puternice chiar decît ființele lor de carne și oase, ușor de înlocuit unele cu altele, și mereu substituindu-se, ca într-un joc diabolic ce asculta fără greș de legile sale abstracte, firele tremurătoare și aparent fragile dovedindu-se o mașină și un instrument al unor teorii abstracte ce nu ţineau cont de capetele lor de mistreţi hămesiţi... Ca ieşiţi dintr-o baltă de sînge, dintr-un aer roşu, trei cai cu stele albe în frunte alergau venind spre el pe sub năvoadele invizibile din fire de păianjen, care nu se rupeau şi care n-aveau să renunţe la legea lor implacabilă, fără să intre într-o disoluţie iremediabilă... Caii alergau cu coamele în vînt, parcă zburînd, parcă fugind după vînt. „Acest om te-a salvat de la moarte, trebuie să-l asculţi..." „Mai mulţi medici m-au salvat de la moarte", spuse pădurarul, vecinul său de pat. „Dar el a pus diagnosticul." „Da, dar celălalt m-a operat". „Bine, atunci el este omul care a descoperit tratamentul şi care a salvat mii de inşi..." „Aceasta îi e meseria", nu se lăsă pădurarul şi cei doi medici tuşiră deodată înspăimîntaţi că mai pierduseră un bolnav şi deci un martor ce putea să-i ajute să ţină în viaţă viaţa lui Voiculescu, memoria ei, trupul profesorului, pentru că aveau nevoie în vînzoleala plasei de care erau legaţi de un corp care să ducă mai departe o realitate, ce-i cuprindea şi pe ei, aveau nevoie de un Voiculescu chiar agonizînd şi chiar contestat, ca de un simbol şi o pavăză a neclintirii lor din posturi şi a bunăstării lor de păianjeni cu capete de mistreţi. „E un bărbat, se bate cu propria sa moarte!" „Şi ăia ce zic?" „Fac în pantaloni că nu moare. Sînt îngroziţi că s-ar putea întîmpla un miracol, să se-nsănătoşească! Sau că se poate descoperi în lume peste noapte leacul cancerului!" „Şi decît să-l salveze pe el, mai bine să nu se descopere?..." „Cred c-ar prefera... De-aceea se grăbesc, prin scrisori, telefoane, oricum să-l îngroape, să scape de un coşmar... Omul acesta care prin lupta sa... aduce un elogiu omului şi vieţii, pentru ei este un coşmar..." Ei chiar îl iubeau? Sau îl venerau fiindcă era deocamdată singura realitate a sistemului lor de plase abstracte, a maşinii diabolice din care făceau parte? „Acceptă moartea ca pe o fatalitate?" „Da, dar nu-i e de nici un folos..." „Lui nu, dar lor da..." Dar lor? Dragostea lor pentru viaţa lui şi ura faţă de ceilalţi... În fond, nu Voiculescu conta, ci doar puterea pe care o întrupa... El era singurul din tabăra lor... de asta trebuia să nu moară, pentru că maşina invizibilă ar fi pierdut singurul ei trup, şi pînă şi-ar fi descoperit un altul, cei de la chirurgie ar fi pus mîna... Asta era dragostea celor doi, spaima. Dar această lume a spitalelor, această societate de randament, în care prin merite şi prin pile şi rubedenii fiecare ajungea la postul pe care-l merita şi dorea, nu era ea o lume perfect inumană? „Aţi transpirat, părinte, doriţi puţină apă?" Un pitic cu jabou şi tricorn, invitînd la vals o doamnă cu un fluture uriaş, portocaliu, prins în peruca ei albă, un arlechin cu mască neagră ţopăind în jurul lui Moş Crăciun, printre lampioane chinezeşti, un brăgar cu pieptarul plin cu decoraţii, trăgînd dintr-o havană, o negresă doar în sutien verzui, cu volănaşe, struguri, ananas, sticle de şampanie puse la gheaţă în cupe de aur, lumînări de parafină arzînd în sfeşnice argintii, brînză, icre negre, cozonac, portocale, o mireasă cu o coroniţă de flori pe frunte ţinînd de mînă un militar, un jocheu bînd bere cu o nemţoaică beată, o moară de vînt, domnişoara Cristina mîncînd îngheţată împreună cu ursul Alioşa, o pagodă de ciocolată, un clovn cu nasul de pătlagică şi cu pantaloni galbeni, largi, în buzunarul vestonului cu o pereche de foarfeci din plastic, o coafeză cu un piaptăn în mîna stîngă, o săritoare de la trambulină în pantofi albi, cu toc înalt, cui, cu un şnur din lînă pe sub buric, cu mănuşi de piele, pînă la cot, ţinînd între arătătorul şi degetul mare de la mîna stîngă sutienul ei ciopîrţit, un cărucior pentru invalizi ducînd statuia unei matroane, un iluzionist ridicînd de pe o tavă o coroană regală şi lăsînd să se vadă un iepure de angora cu ochii roşii, săritoarea de la trambulină întorcîndu-se cu spatele spre aparatul de fotografiat al lui Gogu Pană, lăsînd să-i atîrne peste şira spinării şi peste fesa ei dreaptă o blană de vulpe argintie, un pletos cîntînd la saxofon și un amiral ducînd de curelușă un cîine ciobănesc, un sas cu părul ondulat bătînd unui butoi cepul, cu un ciocan de cizmărie, Adam și Eva între flori de iasomie, o luptă de cocoși, Smaranda cu o pălărie enormă de paie de orez, de nu i se vedea decît gura, buzele roșii, bărbia și gîtul subțire, înfășurat în mărgele. Lucuță cu șeful său într-o bibliotecă, printre volume de istorie, legate în piele, un rac fiert în mîna bucătarului, o tinerețe dusă, o barcă de cauciuc pierzîndu-se pe luciul mării, acolo unde cerul se întîlnește cu pămîntul, trecînd acea linie, dincolo... „Părinte, doriți puțină apă?“ Eva cea fără de buric, tulburîndu-i, și vocea lui Zoli, în fața catedralei cu lună, din Oradea, ortodoxă: „Tibi, hai mai bine și bagă-te în politică. Partidul trebuie să fie un instrument în serviciul eliberării oamenilor.“ „Pînă nu te cunoști pe tine, Zoli, nu te poți apuca de ceva, înseamnă să te iei drept ce nu ești, umbra ta... Nu vezi cum se schimbă oameni, unde azi le e capul, mîine le stau picioarele, și n-auzi ce vorbesc posturile străine de radio despre Stalin?...“ „El e bun, oamenii din jurul lui sînt niște nepricepuți și lași...“ „Dar cum pot sta în Kremlin lîngă el atîția neisprăviți la atîția zeci de ani de la Revoluția din Octombrie?...“ „Dar și Eva fără buric nu-i o certitudine, o credință...“ „Oricum, nu pot schimba o incertitudine cu o altă incertitudine... Mi-e frică să mă bag în cursa asta contra cronometru... Ce fac aici șchiopii și neisprăviții, bătrînii, cei cu dosarele ratate? Dacă vin cu tine și într-o zi nu mai pot merge mai departe, înseamnă moarte, o să mă arate cu degtul și-o să strige: nu mai poate! Și ce să fac, trezindu-mă în coada atîtor zeloși, să mă apuc de băutură, la bătrînețe să-mi caut altă cale în viață? Dacă nu te cunoști pe tine, devii orice, Zoli, adică nimic“. „Poate ai dreptate, Tibi, dar ce păcat că ai dreptate în aceste zile grele, de răscruce...“ Smaranda, privindu-i pe amîndoi în față, zîmbind, Smaranda, privindu-i apoi din fotografia lui Gogu Pană, Smaranda, fața ei împărțită în șaptesprezece linii albe verticale şi de paisprezece linii albe orizontale, în zeci de pătrăţele, ochii ei, fruntea, obrajii, gura, în pătrăţele, ca un panou de ţintă într-un poligon de tir. *„N-am nici un fel de competenţă politică, Zoli, dar nu mi-am* pierdut puterea de a judeca ceva cu propriul meu cap. Confortul material şi politic nu e totul, omul nu trăieşte doar cu pîine, e nevoie de dragoste, ca să fie fericit, de ceva care nu poate fi cîntărit şi probat şi crezut, de ceva de dincolo de zbaterile tale şi ale lui Lucuţă, de o nebunie, ce nu dă la iveală nimic în kilograme de fontă, sau în număr de nituri bătute în vapoarele de pe şantierul de la Turnu-Severin, de care nu e nevoie, dar în lipsa căruia viaţa..." „Părinte, doriţi puţină apă?" Era vocea lui Voiculescu. Intrase de cîteva clipe, se făcuse linişte... Uşa se deschise din nou, un aer rece se furişă înăuntru... „Bună ziua, domnule profesor". „Ia loc, tinere." Era asistentul brunet şi înalt de la chirurgie. „Dacă nu iei loc, mă obligi şi pe mine să stau în picioare". Tibor Antal deschise ochii şi-l văzu pe Duca aşezîndu-se pe marginea unui pat gol. „Părinte, m-aţi întrebat cu ani în urmă ce cred despre relaţia dintre ştiinţă şi natură. Dacă lumea evoluează într-o continuă selecţie naturală, de ce în acest marş darwinist triumfal zborului eretelui nu-i urmează helicopterul? mi-a zis şi o învăţătoare din Vinerea de Sus. De ce vîrcolacului ce roade luna nu-i vine de hac nava cosmică americană, ce-a pus omul cu picioarele pe... bătrînul astru stins? N-aveţi decît o viroză, nu trebuie să vă fie frică... Dealtfel, dacă n-aţi fi făcut acele escapade cu maşina, eraţi demult acasă... Şi eu am avut una asemănătoare... dureri de cap, lipsa poftei de mîncare, o lehamite... Frig, frig... la tălpi, la mîini... O să fie bine. Iar în ce priveşte ştiinţa, ea nu urmează natura, o imită, împlinind fanteziile noastre; iar natura, neputincioasă, slabă şi în faţa unei viroze banale... ha, ha... Nu mai evoluează, ne lasă pe noi să producem strunguri, vitamine, helicoptere, obiecte care să-i mimeze creşterea... Căci de fapt natura s-a-mblînzit și stă pe loc și e mulțumită de frumusețea ei... iar noi, noi, sînt sigur c-o să mă întrebați, sîntem?... Credința, idealul, iată prin ce putem noi fi mai presus decît propria... așa mi-a spus Zoli, acum cîteva zile, ca să mă îmbărbăteze, fiindcă aflase de la nu știu cine că m-am apucat să scriu o nouă lucrare despre bolile ficatului. O să-mi ia douăzeci de ani din viață, părinte! Ce-i? îl întrebă pe Beldeanu, care deschisese ușa ca un școlar, sfios... Era îmbrăcat într-un costum verzui, de vînătoare, făcut la Oradea pentru R.F.G., îl purta întotdeauna cînd simțea că ar avea nevoie de noroc... Gura tăiată scurt, de parcă n-avea buze... „Știți, am luat șampania“, zise și-i făcu surîzător cu ochiul, complice, să nu cumva să creadă că uitase ce urma să aibă loc la Chirurgie, sau că ar fi intervenit ceva nou care să strice... Ha, ha, ha, mai rîse, să se observe că e vesel și că aducea o veste bună... Era dificil, de nu-l cunoșteai bine, să bagi de seamă cînd Beldeanu vorbea despre înălțarea altcuiva, sau despre propria sa ridicare în grad. Pornise ca într-o probă de bob, pîrtia de zăpadă înghețată era aproape ca un tunel orb, din care nu se putea ieși decît la sfîrșitul traseului, pe scut sau sub scut, învingător sau învins: și cine nu ținea cont de nepăsarea acelor cronometrului și se bîlbîia și nu ajungea pe podium, era scos pe veci din concurs, ca un mort: doar succesul conta... Pocniră dopurile sticlelor de șampanie aduse în frapiere de la restaurantul „Continental“, se turnă în pahare vodcă „Smirnoff“, cumpărată de la Viena de un student libian, surorile medicale, în halate apretate, serveau fursecuri și sandviciuri cu icre negre, luate pe sub mînă din deltă. „Trăiască viitorul șel al Chirurgiei!“ se auzi. „De ce strigă?“ întrebă Voiculescu. „Ca să vă enerveze, zise Duca. E ca și cum ar striga: Trăiască noul împărat!...“ „Eu l-am propus să fie șef, și astăzi eu o să-l instalez în noua funcție...“ „Ei zic că din teamă de el...“ „Trăiască împăratul!“ rîse o asistentă de la secția de reanimare. Și atunci ei îl luară pe brațe pe cel privit ca un împărat și-l săltară în sus, ca la meciurile de fotbal, după înscrierea golului victoriei... „Puneți-i pe cap și o coroană de flori..." „O merită, încoronați-l..." Și din maldărele de flori pregătite pentru marea sărbătoare și pitite pînă atunci prin saloane, sora de la reanimare făcu o coroană enormă și i-o puse pe frunte... în aplauzele bucuroase și în veselia... „O glumă foarte bună... ha, ha, ha, am eu mutră de împărat?" „N-ai", zise Voiculescu, dar nimeni nu-l auzi, fiindcă vocea lui demult era scăzută... „Dar o să aibă", spuse Duca, singurul, probabil, care fusese atent. „Și Caligula a avut... Da, Caligula a avut și-un cal..." O pasăre albă, cu pene albe, în crucea zilei, ca o zi albă, cînta, albindu-se mereu... Un prag de lumină tremurîndă, un vis, la care nu putea ajunge — și o ușă închisă, spre altar, spre alte uși... Și cerul, sus, de gresie, grea, ca o lespede peste un mormînt... „O Chirurgie este mai mult decît un cal, domnule profesor, e o moșie... O să... mai mult decît împăratul roman... calul..." De fapt nici nu se mai auzeau fraze, în hărmălaia grozavă... Voiculescu se uită pe furiș în oglinda de deasupra chiuvetei: era palid, ca o umbră vînătă, în fumul și bucuria din jur. Să fi ajuns mai mult o firmă, decît o forță?... Îl vedeau nehotărît, fricos?... Dar el privea ca la un bal al deșertăciunilor... O întrebă pe sora de la reanimare, care-i turna șampanie în pahar: „De ce-au ținut atît de mult să-l ung eu șef la Chirurgie?..." „Pentru că merită, răspunse ea sec. Și e bine cu mîna dumneavoastră... cît trăiți... să nu se spună că din invidie nu l-ați acceptat..." „Doreau ungerea lui... rîse Voiculescu, fiindcă doreau plecarea mea... moartea mea..." Duca nu-i răspunse. „Acuma avem și un conducător... care poate fi al întregului complex spitalicesc, zise sora, nu va mai veni altcineva din afară, dacă dumneavoastră... Da, e voința dumneavoastră, să vă urmeze, e moștenitorul..." Era atît de cinică, sau atît de proastă, de spunea fără jenă ce gîndeau ei?... „Ca să nu se spună că au fost frecuşuri între dumneavoastră..." îi mai turnă sora şampanie lui Voiculescu şi-şi scoase halatul, să i se vadă, prin bluza subţire de mătase albă, superbii ei sîni, fără sutien, cu sfîrcurile negre... Şi-ncepură să cînte „Mulţi ani trăiască" în cinstea lui Voiculescu, să bată din palme, fericiţi... O, desigur, se gîndi preotul, voiau să nu piară imediat, viaţa lui să se mai prelungească măcar cu cîteva luni, atît cît ar fi fost necesar ca ei să-i preia pe îndelete şi temeinic puterea... Beldeanu îl sărută, ţocăit, şi-i dădură lacrimile. Sora de la reanimare începu să plîngă cu hohote, ca la o înmormîntare, deşi zîmbea, zîmbea plină de o stranie veselie... Aceşti moştenitori parcă fuseseră brusc cuprinşi de un sentiment de vinovăţie faţă de Voiculescu şi voiau să-i arate şi lui, dar mai ales să-şi arate lor, şi proastelor de surori care nu ştiau toate urzelilor lor, că ei îl iubeau şi-i rămîneau devotaţi... „E vodca „Smirnoff" pe care-o beau *amestecată cu şampanie", îi spuse Duca lui Tibor.* „Ne pare rău de el, zise sora. Doamne! ce-am putea face să-l salvăm! Mi-aş vinde chiar o ţîţă", zise ea şi-şi ridică bluza şi-i arătă lui Tibor sînul ei stîng, pocnind de sănătate. „O societate în halate albe, la servici, şi în frac la aniversări, în negru la operă şi la doctorate, în rochii lungi, o societate de criminali, zise Duca, scîrbit. Sînt mai periculoşi decît Lucuţă, părinte, cu care v-am văzut alaltăieri", zise Duca. „Vorbeşti aiurea, domnule Duca, zise sora de la reanimare, noi îl iubim din tot sufletul..." Tibor ieşi pe coridor, ca dintr-o închisoare de fum, deschise o fereastră şi privi soarele ce-şi răsfrîngea razele în tabla de zinc ce acoperea morga. Auzi paşi venind spre el. Era Duca. „Părinte, credeţi în Dumnezeu? Dacă ar fi, atunci ar fi posibil ca?... Sau este divinitatea atît de absolută încît are nevoie de cineva care s-o nege mereu?... Lucian, în *Prometeu în Caucaz,* spune: «Mi se pare că divinitatea este imperfectă atîta vreme cît nu i se poate opune nimic». Țin mult să vă spun acest citat, și să vă întreb... Chiar credeți că e nevoie de acești becisnici ca să fie sigură divinitatea?... Mă scuzați, văd... și eram sigur că dumneavoastră credeți... Întrebarea era mai mult pentru lămurirea mea, așa că n-o luați ca pe-o obrăznicie... Ascultați-i, cîntă, își petrec, urînd, lingușindu-l... De ce?“ mai întrebă. Dar plecă fără să aștepte răspunsul, dovadă că nici nu credea că ar exista vreunul. Îl venerau ei pe Voiculescu? Nu, nu, își zise Tibor, era vorba de cu totul altceva: era mai degrabă o dorință sălbatică, sadică în această veselie cu șampanie și vodcă „Smirnoff“, cu fursecuri și sandviciuri cu icre negre ce voia să arate măreția, da, da, măreția noului uns șef peste Chirurgie și să slujească, da, da, în același timp, la umilirea lui Voiculescu, da, da, era o dorință ciudată, o plăcere răutăcioasă și rece de a-l tortura, cîntînd „Mulți ani trăiască“ și bătînd din palme, pe omul fost cîndva atotputernic și rămas acum fără nici o apărare în fața cancerului ce-i rodea nestăvilit gîtul și oasele de la baza creierului, neputincios ca nisipul în fața vîntului mării... Și totuși, Doamne, își zise Tibor, omul acesta n-a ciocnit din lașitate paharul cu șampanie, ci dintr-o teribilă încredere... dintr-o teribilă iluzie în forțele sale, cu toate că le știe sleite, dintr-o credință în... în imposibil... Doamne, iartă-mă, iartă-mă, dar eu îl iubesc pe acest om care iubește imposibilul.

7

Doar crupele cailor se vedeau, și spatele călăreților cu cizmele pînă la genunchi înghițite de vînzoleala întunecată a rîului. Dar ei își continuau drumul calmi. Caii înotau, sau atingeau cu copitele, prundişul de pe fundul apei. Nici unul jocheu nu i se vedea faţa: doar ceafa, urechile, jobenul negru, spatele tunicii roşii pe care era desenat un înger cu aripile întinse, alb; probabil pe piept purtau un diavol cu aripi negre, dacă nu erau chiar ei, aceşti călăreţi fără faţă, o ceată de-a lui Scaraoţki. Rîul era acum îngheţat lîngă maluri. Un iepure scăpat cu moartea în el printre alice îşi scria şchiopătînd testamentul pe zăpadă. O cioară grea de secrete croncănea pe deasupra băligilor îngheţate pe şosea, ca o capodoperă rătăcitoare a întunericului. Zoli tot căutîndu-şi Regina, din acea dimineaţă de la Vinerea de Sus, a tinereţii sale o găsi în casa pădurarului comunei, ţesînd în război pături alese pentru nepoata acestuia, care era artistă plastică la Cluj şi n-avea timp să şi le facă singură, umblînd pe la magazinele din ţară ale artiştilor plastici să-şi plaseze fustele şi bluzele croite şi vopsite împreună cu un colectiv de colege textiliste. La liziera pădurii, şapte mistreţi priveau ca pe nişte gunoaie, doi lupi deşelaţi ce hărtăneau un cap de berbec. Lîngă primărie, copiii se dădeau cu sania pe hoaga ce ducea la cişmeaua cu trei ţuţuroaie: părul lor mirosea de trăsnea a petrol.

Maşina opri în faţa şcolii şi ei coborîră şi intrară în cancelarie, unde-i aştepta Manolache, directorul, prietenul lui Zoli din armată. „Mergeţi la mine acasă, că e cald, nevastă-mea a pus şi ceva vin la fiert, dar nu vă ambalaţi prea tare, într-o oră termin şi mergem împreună la bal". „Ce bal?" „O să vezi acolo, surîse Manolache. Hai întîi să-ţi arăt dansatorii". Intrară într-o sală de clasă enormă, cu pereţii vineţi de frig, plină în bănci cu femei şi bărbaţi care scriau de zor. „Staţi jos, e prietenul meu, le spuse Manolache. Achilino, arată-le dragă paginile pe care le-am stabilit, ce mama dracului pierdeţi atîta timp! ..." Femei şi bărbaţi între patruzeci şi cincizeci de ani, în cojoace şi paltoane, cu broboade şi căciuli pe cap, cu mîinile late şi bătucite foiau colile caietelor cu pătrățele, privindu-le ca pe niște ciume. „Ăsta e Gicu, îl îl mai cunoști?“ îl arătă Manolache pe un grăsan cu nasul roșu, ce duhnea a țuică. „A, da, zise Zoli și dădu mîna cu Gicu. Ce faci, mă?“ „Uite, cu clasele astea...“ rîse vesel matahala cherchelită. Tot aerul mirosea a gaz și a băutură. Pe coridor, Manolache îl luă de braț: „Își dau clasa a opta... E obligatoriu... Și nu-i mai primește nici ca șoferi, fără studii...“ Rîse cu hohote. „Ionica măcar vrea să fie casieră la... Dar rezolvăm repede, le-am spus de unde pînă unde să copieze... le-am mai făcut de ieri unele probleme... Dacă nu-i trecem, trebuie să ne ținem de capul lor pînă ne crapă nouă capul! Și e imposibil să mai priceapă ceva din matematică, din... Așa că aseară am și întocmit procesul-verbal către județ. Promovați! Cu medii mici, 7, 8... N-o să luăm noi premiul, îi lăsăm pe alții să mintă mai vîrtos.... Balul îl facem la Rugină, că are casă mare, stă în fostul dispensar... Fosta înainte prăvălie a lui Pușcașu! Unde l-au adus pe Iovan, nu-ți amintești? Ei o să aducă țuică, sarmale, curcani fripți, lăutari... O ținem pînă la ziuă! O să fie încîntați că veniți și voi... Le-am spus...“ „Și cu păduchii ce-i?“ „Ei, ce-i, parcă la oraș nu sînt? I-au adus copiii de la internate... Nu-ți fă griji, iar de iei și tu vreo doi, avem destulă benzină...“ Intrară rîzînd în cancelarie. „Părinte, nu trecem în plimbare pînă pe lîngă biserică?“ „Eu aș bea un pahar de vin cald, zise Gogu Pană. Vă aștept cu domnul profesor Damian acasă la tovarășul director...“ Rîseră și se despărțiră, deși n-aveau nici un motiv să fie chiar așa de veseli. „De ce țese covoare... la pădurar?...“ „Are pensie mică, doar vreo trei sute de lei, după bărbatu-său, mort în ’45 prin Tatra... Își plătește ea lemnele și transportul, dar ca să nu i le aducă ca anul trecut, în primăvară... Dar îi dă să mănînce, Teofil, că vînează destui țapi și iepuri, și tot n-are ce să facă omul cu atîta carne...“ Manolache spunea adevărul cu o nerușinare care altădată îl costase cîțiva ani de... „Ne vedem la tine acasă peste-un ceas", îi zise lui Manolache. „Şi mai repede, că-i bag în viteză pe doctoranzi, să copieze dracului mai cu spor şi să nu mai bea atîta ţuică în timpul examenului!" Fosta prăvălie a lui Puşcaşu parcă nu fusese atinsă de timp; rămăsese cu pereţii la fel de jupuiţi de var, într-o mizerie ce părea eternă. Ferestrele cu obloane de lemn, scările de ciment, coşurile de cărămidă, lacul îngheţat, ce se întindea chiar din gura pivniţei pînă la marginea pădurii, totul rămăsese la fel ca în după-amiaza cînd o zărise pe Smaranda la geam, în spatele unor perdele roşii, făcute din feţe de masă, nimic nu se schimbase, în afara anilor săi... Surîse şi îi povesti lui Tibor la ce se gîndea. Smaranda avea părul gălbui, făcut din aceeaşi lumină ca paiele de secară: stătea la fereastră, ieşită din căldura patului, goală, privind zbenguiala ţîncilor ce se dădeau cu patine de lemn pe luciul sticlos... Doi pescari spărgeau cu securea gheaţa, să ajungă la răsufletul apei, peştii să vină la răsuflătoare... Alţi doi pescari băgaseră într-o copcă lama unui fierăstrău şi se chinuiau să taie gheaţa, ciuciţi, cu plosca lîngă ei, veseli de bucuria băgată de ţuică în el... Şi el atunci făcuse, zgîrîind gheaţa cu blachiurile bocancilor săi, o inimă în faţa ferestrei... Tibor plecase de la seminar după cele întîmplate în prima Sîmbătă a lunii Martie. Şi în preajma sărbătorilor de Paşti se aflau în Vinerea de Sus, într-o echipă cu profesorul Dan Damian, să-i lămurească pe săteni să se înscrie în întovărăşire... Şi în noaptea de denie, bănuind că Iovan ar veni din munţi să cînte „Cristos a înviat din morţi", se amestecaseră în biserică printre mulţimea de oameni, aşteptîndu-l. Dan Damian rămăsese să doarmă la profesorul de istorie din comună, care-i fusese cîndva student. Tibi ajunsese lîngă altar, iar Zoli se împinsese pînă îşi făcuse loc lîngă o strană în care stătea Smaranda cu o lumînare în mînă. Preotul îşi vedea de slujbă, conştiincios, fără nici un cuvînt despre politică: din gura lui ieşea numai numele Domnului şi al lui Isus Cristos. Doar la un moment dat, vorbind despre cei care promit fericirea şi n-o dau fiindcă nu cred în promisiunilor lor, Zoli simţise la brîu căldura metalică a revolverului şi o clipă gîndise că, de l-ar fi arătat preotul cu degetul, lumea l-ar fi călcat în picioare şi nu s-ar mai fi ştiut exact cum s-au întîmplat toate... De ce nu aduceau ei acum fericirea pe pămînt, de ce o proroceau c-o să vină în viitor? *cine erau ei, mîntuitorii lumii?* Preotul îl privise prin fumul de tămîie drept în ochi, dar în aceeaşi clipă uitase parcă de el şi vorbise despre parabola cezarului, despre cum voiseră să-l încerce pe Isus ucenicii fariseilor şi Irodianii, lingăii Romei şi duşmanii de moarte ai fariseilor, uniţi însă în acele clipe ca să-l piardă pe fiul lui Dumnezeu, trecînd deci peste ura dintre ei... «Învăţătorule, i-au zis, ştim că eşti omul adevărului şi întru adevăr înveţi calea lui Dumnezeu şi nu-ţi pasă de nimeni, pentru că nu cauţi la faţa oamenilor. Spune-ne deci nouă: ce ţi se pare? Se cuvine să dăm dajdie Cezarului sau nu? Şi Isus, cunoscînd viclenia lor, le-a răspuns: ce mă ispitiţi, făţarnicilor? Arătaţi-mi banul de dajdie. Iar ei i-au adus un dinar. Isus le-a zis: Al cui e chipul acesta şi inscripţia de pe el? Răspuns-au ei: ale Cezarului. Atunci a zis lor: Daţi deci Cezarului cele ce sînt ale Cezarului şi lui Dumnezeu cele ce sînt ale lui Dumnezeu. Auzind acestea, s-au minunat şi, lăsîndu-l, s-au dus.» Voise preotul prin aceasta să-i spună mulţimii să se înscrie în întovărăşirea agricolă? se întrebase Zoli mai uşurat şi-şi lipise mîna de pîntecul Smarandei. Ea nu se clintise şi el prinsese curaj şi-i desfăcuse un nasture de la bluză. Oare preotul îl zărise, de spusese să dea oamenii Cezarului ce era al Cezarului? Se temea de el, sau era şi preotul de-al lor? Se înfiorase la acest gînd şi-l căutase pe Tibor cu privirea prin mulţime, să vadă de şi el gîndise la fel. Smaranda se răsucise pe loc şi mîna lui trebui să se retragă. Îşi aminti de povestea lui Dan Damian, despre canibalii trecuţi la vegetarieni. Ce voise să spună? Sigur de el, dar şi încălzit de trupul Smarandei, de care se lipise, îi strecurase mîna dreaptă pe lîngă șolduri, pe sub fustă, în timp ce cînta și el, cum Cristos a înviat cu moartea pre moarte călcînd. Capcana în care voiseră să-l bage pe Isus, de zice da sau ba, de trebuie să se supună sau nu poporul puterii Cezarului, ca să-l compromită pe El în fața mulțimii, de era de acord să plătească dajdie Romei și să bage astfel în robie și mai rău pe ai săi cu un singur da, sau cu un nu să se dezică de guvernatorul străin și chiar să îndemne astfel la revoltă împotriva lui, punîndu-se însă atunci imediat sub judecata neiertătoare a imperiului, capcana aceasta vicleană se risipise printr-un răspuns colosal... dar preotul de lîngă altar oare ce voise să spună de nu se gîndise la întovărășire? se întrebase Zoli simțind cum buzele Smarandei tresăreau, lipicioase, cum parcă pulsau ca o rană vie, arzîndă, nerăbdătoare. Ieșind afară, în timp ce înconjurau biserica de trei ori, cu lumînări în mînă, îi șoptise lui Tibor: „Ăsta e un popă just, așa te-aș fi vrut și pe tine! Aproape le-a spus de la obraz să vină mîine cu cererile..." „Crezi? Asta să fi însemnat ce-a spus?" „Dar ce altceva? Să vină oamenii la comuniști". „Dragă Zoli, dacă tu ai înțeles asta, nu știu dacă el asta a vrut să spună, însă în orice caz Isus a vrut să arate că puteau să-i dea puterii orice dinar, de era scris pe el numele ei, fiindcă această dajdie nu era un dar sfînt, nu era credința omului, bogăția lui cea mai de preț, care rămîne a lui Dumnezeu, că una este puterea lucrurilor, de pe pămînt, și alta este bogăția sufletului, a conștiinței, dacă vrei. Așa că eu de-aș fi rău aș putea interpreta altfel decît tine și decît prostia ta..." „Asta înțelegi tu, dar lumea înțelege ca mine, așa că eu spun că popa e just, poate fi chiar membru de partid, sau securist", rîsese, cu lumînarea aprinsă în mînă, în timp ce clopotele bisericii băteau vestind Învierea... El s-a luat după Smaranda și-a ajuns-o prin grădina cu pruni pe unde plecase spre casă, cu trei lumînări aprinse, în urma altor muieri și bărbați îmbrăcați de sărbătoare... A ajuns-o și i-a băgat degetele mîinii drepte sub cordonul fustei și ea atunci și-a deschis bluza de borangic și la lumina lumînării i-a arătat sînii și i-a spus că se întăriseră de cîteva luni ca piatra, putea să pună mîna și să-i simtă, hai, pune mîna, mîngăie-i... Și el îi privise, jucau pe ei luminile, luminile... Și își lipise gura de ei, printre pruni, în întunericul nopții, cînd se auzise un foc de armă, apoi încă unul, peste biserică, apoi, încă, apoi încă unul, aproape, aproape, și un geamăt...

8

Coborî din mașină chiar lîngă lacul de la marginea pădurii. „De-aici mergem pe jos", le spuse. Copiii se dădeau pe gheață cu patine de lemn. Începuse din nou să ningă. Își băgă mănușile în buzunarele Alaindelonului și privi cum îi cădeau fulgii de zăpadă pe palmele întinse cu fața spre cer. Brazii se legănau leneș, muți. Îi privi îndelung, surîzător, și Tibor fu convins că se gîndea la chinurile ce-avea să le mai suporte și la clipa neagră care se apropia de el ca o gură putredă de știucă. Voiculescu făcu un cocoloș de zăpadă și-l aruncă spre Gogu Pană, și-l lovi în umăr. Surîse. Fotograful chiar îl prindea în obiectiv, înconjurat de asistenții lui, care după cum erau de îmbujorați la față și de siguri de ei nu se gîndeau la moartea lui, ci la gloria lor de după pieirea lui. „Într-o plimbare, domnule profesor?" „Spune-i cum vrei; părinte. Întotdeauna m-am simțit bine în Vinerea de Sus. Și toate marile bucurii ale vieții mele sînt legate de acest sat. Mă refer, dacă vreți, numai la cele de ordin social... Cînd am fost numit profesor, am venit aici... E un loc care-i plăcea și maestrului meu, Iuliu Hațieganu". Iarăși făcu un cocoloș de zăpadă și-l lovi în piept pe Gogu Pană. „Domnilor, hai mai bine să dăm un ocol în jurul lacului, să ne mai dezmorțim picioarele..." Și o luă înaintea tuturor, pe poteca pescarilor. Mergeau tăcuți în urma lui, parcă solemni, prin albul zăpezii, ca într-o procesiune stranie, ca într-un fel de rămas bun al lui, luat de la aceste lacuri cu păduri și cu munți în depărtare. Coborî la un moment dat spre copcile părăsite și-și făcu vînt și se dădu pe gheață, printre copii, pînă căzu în fund. Doi asistenți îl ridicară de umeri, și el îi umplu de zăpadă pe față, să scape de ei și o luă din nou la fugă pe gheața tare, ca o cupolă de sticlă a lacului, sau poate a lumii... Degeaba îi puse unui om de zăpadă pe umeri ca niște galoane două conuri de brad, ținta și gîndul care nu-i dădeau pace și-i împăienjeneau parcă ochii erau legate tot de gura putredă de știucă... Venise la Vinerea de Sus ca să se reculeagă înaintea morții sale, așa cum maestrul care-l crescuse, Hațieganu, își găsea aici pe vremuri locul unde-și pregătea cursurile mai importante, sau se odihnea, înaintea unor ciocniri ce bănuia că-l așteaptă, jucînd cărți uneori cu discipolul său Ioachim Loga, în casa podarului Cristofor, de la marginea satului, așa cum mai venise și el, Voiculescu, de mai multe ori să cumpere măcieșe de la podar și să uite de tumultul unei săptămîni pline de cazuri clinice grele și să se pregătească pentru o nouă săptămînă și pentru îndeplinirea menirii sale... „Ai cunoscut ura, părinte? E ca o boală pe care o simți în gură acră, ca pe-o lămîie stricată... Eu l-am urît pe Ioachim Loga, dar după ce ura mea s-a stins, iertîndu-l cumva, încercînd să-l înțeleg, văzînd c-a ratat totul, ce obținuse pe merit, sau pe nemerit, acritura asta a continuat să mă lege într-un mod ciudat și pentru totdeauna de omul ce mă scîrbise... N-am putut să pricep cum el nu s-a înțeles pe sine, prefăcîndu-se mereu, ca un cameleon de bîlci, în văzul lumii, și în văzul propriilor săi ochi, nepricepînd că era imposibil să confunde propria sa ființă cu surîsurile și plînsurile din oglindă, căci omul totuși nu-i ce se arată în oglindă, un obraz spășit sau de paradă... Cînd mă gîndesc la el, mă apucă furia: cum a ajuns el lingăul puterii mărunte și efemere și cum de n-a avut nici măcar o fărîmă de simț al valorilor. Și nu mă gîndesc doar la intransigența cu care l-a executat pe Hațieganu! O, acum pare o prostie, dar atunci era o crimă! Ciudat cum timpul schimbă faptele, cum schimbă puterea cuvintelor! Loga s-a ridicat într-o ședință împotriva omului care-l făcuse om, și l-a lichidat, cu ce crezi?... Cu o negație. Că nu este pavlovist. A fi sau a nu fi pavlovist pe atunci, aceasta era întrebarea! Hațieganu a fost dat afară din învățămîntul superior pentru că nu credea în reflexele lui Pavlov, s-ar putea simplifica acum. Atunci însemna ceva mai mult să nu crezi în reflexe: să nu crezi în medicina socialistă, în țările din lagărul păcii... Privește casa lui Cristofor: acolo cei doi jucau lungi partide de cărți! Și cum de s-a crăpat în capul său realitatea și l-a ras pe profesorul său drag? Că voia să-i ia locul, cum s-a și întîmplat, e prea puțin. Halirea tatălui, a puterii, riturile acestea continuă și azi, parcă pe mine nu vor să mă mănînce de viu? Dar de unde atîta orbire, atîta teroare? Mi-aș putea răspunde simplu: fiindcă nu există o credință supremă, nu neapărat, aș zice, în Dumnezeu, ci în niște valori supreme. Căpățîna lui Loga se spărsese în două: el nu se mai gîndea la cine este el și la cine este profesorul său, era orb în fața realității, el era atent doar la ce era posibil să ajungă el, posibilul îl interesa.... Să ajungă în loc călduros, sau ba, căci de nu-l spurca pe profesor, poate-l spurca altul, și acest altul ajungea el șeful clinicii... A fost pus să vorbească! a mărturisit mai tîrziu. Perfect adevărat: în restructurarea învățămîntului, în îndepărtarea celor care fuseseră în diverse partide politice, se foloseau diverse metode și tertipuri, turnătorii, demascări, lupte științifice, cum ar fi fost biblia pavlovistă..." Înhămat la sania încărcată cu fîn, calul alb s-a oprit, a strănutat, a răcit, și s-a ușurat și și-a scuturat coama cuprinsă de promoroacă. Ochii lui scînteiau, scînteiau în gerul zilei — și dintr-o dată calul a început să ardă în zăpadă, luminînd lumea... „Dar alt medic, pus să vorbească despre un coleg prieten, în această ecuație știință-politică-prietenie, el, membru de partid, crezînd în partid și în prietenie și în știință, a ales revolverul: dimineața l-au găsit cu fruntea sfărîmată de opt gloanțe. Un romantic? Un om lipsit de răbdare? Fiindcă timpul e un doctor bun, care pe toate le orînduiește după locul lor... Acel Chiriță Lucian n-a acceptat mărunta și mereu schimbătoarea urzeală și bătează a păturii acesteia care pe toți ne acoperă mai mult sau mai puțin vitregă și ne ține în poală, viața noastră cea de toate zilele, el s-a luat în coarne cu valorile înalte, ale lui Dumnezeu, dacă vrei dumneata să-i spun astfel, cu destinul, nu i-a plăcut driblingul și fenta, așteptarea, agresiunea, nepăsarea... Și ridicolul este, ca să revin la Hațieganu, că la moartea lui, printre cei care l-au elogiat a fost, poate chiar primul, Ioachim Loga... Mi-ar fi groază de moarte să văd că la căpătîiul meu ar vorbi un asemenea specimen! Privește cum se bulgăresc puștii ăștia! Să intrăm și noi în marea lor bătălie? Aleargă, chiuie, se bagă cu nasul în zăpadă, se dau peste cap, bucuroși de această victorie fără importanță! Dar Loga, dacă a fost pus să intre în acel război meschin, de ce s-a bucurat cînd l-au uns victorios, după ședință, strîngîndu-i mîna, pupîndu-l... De ce nu s-a scîrbit atunci de ce făcuse, sau singur, acasă, dezgustat de acel terorism de joasă speță?!... Frica e o boală mai groaznică decît meningita, ea distruge oamenii fără nici un drept de apel! Sigur, nici pe ea n-o putem rupe de contextul istoric în care apare... Dar e înfiorătoare, face din om un obiect, o unealtă, ca din Loga. Ar fi ajuns profesor, după pensionarea lui Hațieganu, nici el nu se îndoia de asta! Atunci de ce l-a făcut reacționar, nepavlovist etc. etc.? Se temea să nu ajungă și el ca profesorul său, se detaşa, fiindcă n-avea încredere în viitor. Laş, credea că timpul o să rămînă pe loc, ca în acei ani... sau mai rău, că timpul înaintează spre vîrful unui triunghi isoscel, spre un unghi îngust, fără ieşire, nu spre o mare deschidere, şi-o să fie şi mai rău... Şi-a fost îngrozit cînd tanti Anuţa Pauker, bolnavă, l-a chemat pe Haţieganu s-o consulte... Şi ea şi Luca l-au chemat pe reacţionarul nepavlovist să-i consulte, nu pe medicii revoluţionari... Cînd era vorba de sănătatea lor, înceta lupta de clasă.“ Ningea cumplit, aproape că nu se mai vedeau unii pe alţii de atîta potop de zăpadă. Chiotele copiilor arătau cît de înaltă era bucuria lor şi cît de grozavă era ziua prin care treceau. Să fi folosit profesorul această plimbare pe gheaţa parcă fără cuprins a lacului ca pentru mărturisirea unor întîmplări neîmpărtăşite pînă atunci? Această zi trebuia să rămînă o amintire despre el? Cît timp ei merseseră aproape alături, urmaţi la o uşoară depărtare de asistenţii lui Voiculescu, megafonul din fereastra deschisă la etajul doi al căminului cultural, chiar deasupra uşii, nu încetase să-i cheme pe copii şi pe săteni la conferinţa despre extinderea iniţiativei celor trei R — recuperare, recondiţionare, refolosire... Se pare că nu intrase nimeni în sală, fiindcă vocea cam răguşită lăsă să se înţeleagă că nu e mai frig în sală, decît pe gheaţă, la copcă, şi că dacă sînt unele greutăţi cu încălzirea aşezămintelor de cultură şi artă de la sate, ele se vor rezolva în viitor... Nu ieşea fum pe nici unul dintre coşurile ţanţoşe ale aşezămîntului de cultură şi artă. Măcar Manolache îi spusese lui Zoli verde: cu actele sîntem în regulă, avem repartizare de la inspectoratul judeţean de învăţămînt, dar parchetul nu ne dă nici o bucată de lemn... „Tovarăşi, se auzi în megafon, trebuie să îmbunătăţim activitatea colectivelor model, colective care şi-au propus să trăiască exact conform codului principiilor eticii şi echităţii socialiste...“ De ce mi-a vorbit chiar mie despre frică? se întrebă Tibor Antal. Nu fusese o spovedanie, nici vorbă. O mărturisire, desigur, ca o eliberare, ca o moștenire lăsată... și mai ales ca o înștiințare că el, Voiculescu, va muri înaintea tuturor. Deși nu era nimic plîngăcios în vocea lui, el presimțea, prin zăpada ce năvălea de sus, cum se apropie de el gura neagră de știucă, ieșită parcă din copcile tăiate în gheață, putredă. „Domnule profesor, vreau să vă fac și eu o mărturisire. Știu c-ați mai fost și-alaltăieri s-o vedeți pe bolnava căreia în ultimul război i-a murit bărbatul undeva între Turda și Ocna-Mureș... Vă așteaptă după ora două, ne-a spus Manolache, așa că puțin timp mai aveți... Știu că sînteți punctual. Voi fi scurt". Megafonul vorbea acum despre „Olimpiada mecanizatorilor", care va avea darul, tovarăși, să stabilească pe cel mai bun tractorist din comună, cel care merge mai bine cu combina pe teren accidentat, cel care repară cel mai repede un motor defectat de comisia examinatoare... „Și porumbul e pe cîmp, necules, surîse fără nici o bucurie Voiculescu. Da, părinte". „În ecuația dumneavoastră n-ați folosit cuvîntul credință. Desigur, un jurist ar spune că ați omis cuvîntul dreptate etc. Eu am să vă spun ceva despre mine. Gogu Pană mi-a arătat astă-dimineață o fotografie în care eu mă aflu în fața gării din Oradea, cu foarte mulți ani în urmă, desigur, așteptînd trenul care deja intra în gară, îmbrățișîndu-mă cu un prieten, sărutîndu-ne unul pe celălalt pe obraz. Cînd am văzut astăzi fotografia, mi-am zis: băiatul acela a murit, omul acela a fost omorît. Din el n-a mai rămas decît sărutarea dată celuilalt în fotografie... De cine a fost omorît? Putea să-și pună și singur capăt zilelor, desigur. Puteam fi și eu mortul, de ce nu? Din doi oameni, din doi prieteni de copilărie a rămas doar bucuria întipărită pe o peliculă, atît. Eu eram atunci la școală, mai tîrziu am ajuns preot greco-catolic prin secuime. Eram fermecat de primele minute ale universului, de Geneză, și de anul Unu, de noul calendar dat lumii prin jertfa lui Cristos. Veneam deseori pe-acasă și mama prietenului meu, unguroaică, mă ruga să-i citesc din

Biblie și să-i povestesc despre profețiile prorocilor. Îmi ziceam că e o nevoie de-a ei de-a ieși din întîmplările obișnuite ale fiecărei zile, nu neapărat o sete de absolut. Prietenul meu era un realist, a intrat în politică de tînăr, a urmat o facultate *pozitivă,* cum și-a propus din primele clase de liceu, era un voluntar, sigur de sine, fiindcă punea omul în centrul lumii, și desigur, și pe sine, știa ce va ajunge, credea în legile perspectivei în pictură, credea în geometrie, în destinul paralelelor ce se unesc în perspectivă într-un punct, credea în acest punct al viitorului, cum îmi vorbea tot plin de încredere despre trecut, despre al său, atît cît era, și despre al lumii, despre un punct al tuturor începuturilor... Omul dacă era măsura lucrurilor, cum a zis și filosoful grec, paralelele ce măsurau dimensiunile sale, proiectate în trecut convergeau și se uneau într-un punct... Vreau să spun că prietenul meu nu era un prostănac, avea idei, indiferent dacă vîrsta la care-au fost emise... Mă-nțelegeți. Dar maică-sa în mine avea o mai mare încredere. El era cam cinic, și cu mine de multe ori se purta ca și cu un străin, ca un golan, ca să mă umilească, am crezut, fiindcă există o vîrstă cînd copiii vor să se arate mai mari și mai tari decît sînt, poate de-aici și bravada, mustățile... Cunoașteți. Nu i-am purtat pică, fiindcă mă consideram mai înțelept decît el... Tot o trufie a vîrstei, desigur... Mama lui deci credea în mine, văzîndu-mă mereu citind din cărțile sfinte, despre adevărurile cele de sus... Și văzîndu-mă cum mă rugam vara, în vacanțe, m-a rugat de mai multe ori să mă rog și pentru ea. M-am rugat. Cînd am ajuns preot, chiar a venit de cîteva ori în secuime și m-a rugat să mă rog pentru ea și copiii ei, uneori pentru tot felul de lucruri mărunte... El a rîs de maică-sa: „Își face probleme de conștiință din tot felul de fleacuri, ca să arate lumii, și mai ales ție, Tibi, că are conștiință, că se chinuie, că se îndoiește... He, he, bătrîne, asta în medicină se cheamă și menopauză“. Ea îmi dădea bani, douăzeci şi cinci, o sută de lei, după cum credea că e cazul... Banii îi dădeam bisericii, pentru săraci... Şi odată, nu demult, a venit şi mi-a oferit o sumă mare, trei mii de lei. I-am luat. Cînd să plece, mi-a spus: „Roagă-te, cum ţi-am spus, Tibi, pentru sănătatea mea... dar mai ales roagă-te să moară Iulişca, muierea lui Ratz Lászlo..." Am rămas probabil uimit. Ea a închis uşa şi-a plecat la tren. Iulişca era o vecină de-a ei, cu care nu se-mpăca de cînd fuseseră fete. Am ezitat, ca să nu spun altfel... Să-i dau banii înapoi, s-o ajung în gară, să-i trimit prin poştă?... Şi apoi chiar atunci copilul unui... În sfîrşit, un om sărman avea nevoie de bani... Am dat deci banii pentru acel băieţel, şi m-am rugat... m-am rugat ca Dumnezeu să facă aşa cum o crede el de cuviinţă. Nu era o laşitate? Nu, ci o mare încredere în puterea dreptăţii lui Dumnezeu. Eu credeam în el... Mama prietenului meu avea o încredere grozavă în mine, mă vedea ca pe un sfînt... Şi după aproape o lună, mama prietenului meu vine din nou la mine, îmi cade în genunchi şi începe să plîngă, şi-mi mulţumeşte, zice că m-am rugat foarte bine şi că ruga mea a fost auzită: şi că Iulişca a murit. Şi-mi pune pe masă cinci mii de lei şi mă roagă să mă rog să moară o altă vecină de-a ei, Ilona Iakab..."

9

Ţiganii trecuseră la cîntece porcoase, vinul curgea în pahare, sarmalele erau scoase din oale mari, de pămînt, fierbinţi, cîrnăciorii erau puşi pe fosta masă enormă a prăvăliaşului, în tigăi, sfîrăind, viitoarea contabilă a sifoneriei sughiţa şi bărbatu-său o bătea peste umeri şi-i spunea, să nu mai bea paharul cu vin din trei înghițituri, că înghițea și aer; prin fereastra deschisă de Manolache, să se mai răcorească, se vedeau fulgii de zăpadă căzînd prin dreptunghiul de lumină suspendată la înălțimea primului etaj la care sărbătoreau luarea examenelor elevii de la fără frecvență, bărbați și femei de patruzeci-cincizeci de ani, unii ajunși bunici, și se auzeau din microfonul de la căminul cultural, cuvintele neobositului propagandist Grigore Marcovici, despre măsurile ferme ce trebuiau luate pentru rentabilizarea instituțiilor de cultură și despre rolul artiștilor profesioniști în cadrul echipelor de amatori. Firică Porcu, la acordeon, rupse în două o romanță, Zaraza, căci o văzu pe Vica Lepădatu scobindu-se cu unghiile între măsele, și surîse cu toată gura lui de argint, arătîndu-și toți dinții lui de argint și anunțînd răgușit: „Bălălău..." „Hopa! Hopa!" strigă milițianul, astupîndu-și cu degetele urechile, ca și cum el n-avea să audă nimic. Altădată îl amendase pe balaoacheaș cu cinci sute de lei, la o nuntă, de plecase Firică acasă punîndu-și acordeonul într-un sac și zicînd că-l dă la porci să-l mănînce, și să le cînte mai departe Guțulică... De-abia scoseseră acordeonul din cotețul scroafelor de prăsilă ale lui Marcovici, ginerele se înfuriase și-l luase pe milițian de turul pantalonilor și-l aruncase peste gard, că tot erau ei foști colegi la școala de tractoriști din Cîmpuleț. „Ura! Ura! Bălălău", strigă Guțulică, cu degetele lîngă urechi, cică surd. Nevastă-sa pusese mîna pe o varză murată și-l privea crunt: ea terminase prima teza la istorie despre străbunii noștri daci și romani și n-avea chef... „Guțulică!" bătuse cu piciorul în podea și bărbatu-său și închisese ochii, crezînd că iarăși îi dă cu murăturile în cap, ca la botezul nepoatei podarului Cristofor. Directorul școlii rîdea cu hohote, Zoli bea zeamă de varză dintr-o ulcică înflorată, Dan Damian se trăsese pe lîngă soba de teracotă și-l asculta pe Gogu Pană care-i spunea că: „... noi, domnule profesor, sîntem capabili să ne obișnuim cu felurite feluri de a ne comporta, dar pînă la urmă felurile astea nu sînt fără sfîrșit... Cam aceleași moace, expresii, purtări, de crezi că o generație este copia alteia, și tot așa, una, negativul alteia... Mai e și ceva sfînt: omul nu se atinge de muierea unuia de-un sînge apropiat cu al lui, deși mai sînt și cazuri cînd frate se întinde cu nevasta fratelui... Unele plăceri păcătoase se mai învață, forțat omul poate învăța de exemplu să se culce cu soru-sa și să-i facă copil, forțat el învață și să-și sugrume și să-i mănînce pe cei de lîngă el, de parcă n-ar mai exista nici o lege, nici o morală..." Intră în cameră Beldeanu, cu sora de la reanimare, aduși de soția primarului, și ea bucuroasă, că de dimineață își luase examenele cu media nouă și cincizeci. Firică Porcu trase în cinstea noilor sosiți un „Mulți ani trăiască", apoi băgă „Perinița", să-l scoată pe Guțulică de la masă și s-o ia pe sora de la reanimare la pupat, cum făcea întotdeauna cînd se pilea, de-l zdrobea Paulina, nevastă-sa, acasă... Milițianului îi luceau ochii ca la lup: sora iarăși își desfăcuse, din cauza căldurii și ca din întîmplare nasturii de la bluză și, prin fumul de țigară, sfîrcul țîței ei drepte... Lui Gogu Pană nu-i plăcea cum arătau sînii ei — și atunci îi privea ușor pe sub sprîncene, și-i remodela, și totul era în regulă — ca și viața lui pe care, strîngînd din buze și privind-o pe sub sprîncene, mereu o corecta... Grigore Marcovici răgușise, megafonul hîrîia și el: „Tovarăși, să nu uităm că în educația materialist-științifică se mai mențin unele lipsuri, datorită faptului că noi n-am analizat anul trecut această problemă care este o componentă esențială a educației comuniste..." Primarul aduse un purcel cu un măr murat în gură, Firică Porcu îl întîmpină cu „Mulți ani trăiască", lumina de la căminul cultural se stinse și copiii, care se mai dădeau pe gheața lacului pe patine de lemn, plecară să se culce; lîngă copci mai rămaseră doar cinci pescari, bînd țuică fiartă, lîngă cinci felinare aprinse, şi discutînd despre golurile înscrise de Dobrin în turul campionatului şi comentate la televizor cu o seară înainte de Ţopescu... „Ţopică, le mai ia pe coajă, că ne mai spune şi nouă cîte ceva, să nu murim proşti..." Ţopescu era profetul, glasul adevărului. Guţulică strigă la pescari să se care acasă. „Bă, vă-mbătaţi şi cădeţi în copcă şi mîine îmi pierd eu gradele şi prima din cauza voastră!" Zoli ieşi cu Manolache să se mai uşureze de cît vin băuseră, şi stînd ei amîndoi lîngă un dud, sprijinindu-se de umeri, îşi amintiră cum într-o noapte de iarnă, în tinereţe, vînaseră ei un mistreţ, chiori fiind ei de beţi şi pe un întuneric chior — şi cum se treziseră la lumina împuşcăturii, la lumina ieşită din ţeava puştii lui Zoli, spintecînd întunericul, de parcă atunci, într-o clipă, ei se născuseră din nou, şi se născuse atunci şi timpul, frigul, aerul, stejarii, gheaţa, spaţiul, cerul, zăpada, materia, dintr-o dată cu ei, într-o nouă facere a lumii, lumina puştii însemnînd începutul anului unu şi începutul unui nou calendar...

10

Ochiul de albină, ochiul de albină, sau care ochi vede o mie de lucruri deodată, albul florilor, firul de nisip lipit ca o omidă invizibilă de frunza mărului, cornul caprei, cerul, mestecăul tobei, coada sapei, ca într-un caleidoscop într-o continuă fierbere, ca într-o dumnezeiască, sacră căpăţînă, unde se adună ziua de ieri în ziua de azi sau mai bine zis în care ochiul sfînt vede ziua de ieri, ziua de azi şi ziua de mîine, ruina timpului în verze şi în pustiul zăpezilor şi cum începe să tresară sîngele în căţelul pămîntului. În podul cîrciumii, Zoli, pe un vraf de ziare, cu Smaranda, ascultînd tobele de dincolo de graniță, ce nu încetau de trei zile și trei nopți să bată, ca la o nuntă împărătească, taragoatele, clarinetele, goarnele cîntînd *Deșteaptă-te, române* și *Hora Unirii,* — și privind din cînd în cînd printre țiglele de pe acoperiș, sîrba muierilor îmbrăcate în haine de Duminica, hora în care bărbații jucau brîul, chiuind, pînă le cădeau căciulile din cap pe pămînt și erau spumă de ape. Trupul ei se sleise pe colecțiile de ziare țărăniste ale cîrciumarului și nu-i mai făcea nici o plăcere, îi era străin. În megafonul adus special de la Turnuvechi și instalat deasupra ușii căminului cultural, o voce plină de jale citea ultimul buletin medical asupra morții lui Stalin: cum i-au pus și lipitori... Oile cu care intra Boboc în sat luau parcă în coarne vîntul ce bătea spre pădure, nepăsătoare. Podul fusese cîndva locuit: în jurul celor două coșuri centrale, de cărămidă, băiatul proprietarului, student la Iași, își încropise o cămăruță cu pereți din faianță. Plăci, afișe cu Maria Tănase, Ioana Radu și Ion Luican, un patefon cu goarnă, o oglindă venețiană, un sfeșnic, capete de lumînări arse. Biblia tradusă de Galaction și un fel de copie a unui proces verbal ce cuprindea Raportul lui Iuliu Maniu prezentat la ședința P.N.Ţ. din 4 iulie 1946 — atît mai găsiseră Zoli și Smaranda urcînd în fosta ascunzătoare a celui, care, cu două nopți înainte, trecuse granița în Jugoslavia. După ce luminase cu lanterna toate ungherele, Zoli găsise cinci saci cu nuci și pe ei o așezase întîi pe Smaranda, ascultînd înfrigurat cum șoarecii surprinși în saci chițcăiau și se mișcau zăpăciți, cuprinși de febra ce vînzolea nucile coapte, făcîndu-le să zornăie, goale, să le plesnească violent cojile sub călcătura trupurilor în care sîngele începuse să ardă ca un steag, cu vîlvătăi, stingîndu-se într-o cenușă leneșă, pîlpîitoare... Maniu trecea în revistă aportul conducerii partidului său la organizarea mișcării de rezistență antifascistă din România și arăta cum s-a *desfășurat activitatea* P.N.Ț. în timpul lui Antonescu. Domnul Corneliu, Coposu, însărcinat de el, citise schimbul de telegrame dintre prințul Știrbey, Cretzeanu și Maniu. Prin mijlocirea unui cifru se ținuse legătura dintre Maniu și reprezentanții de la Cairo ai guvernelor aliate. S-au recepționat 103 mesaje și s-au emis 106. Operatorul, lt. Țurcan, din marina regală britanică, lansat cu parașuta în Jugoslavia, a intrat clandestin în țară și s-a pus la dispoziția domnului Maniu. El a fost arestat la 13 Iulie 1944. Mesajele erau trimise lui Barbu Știrbey, care le prezenta ambasadorului sovietic și miniștrilor, britanic și american de la Cairo și în același timp transmiteau răspunsul guvernelor aliate, adresat lui Maniu... Numele din telegrame au următoarea explicație, zicea Coposu. Emisar = Prințul Știrbey, Janos = Constantin Vișoianu, Alecu = Iuliu Maniu, Vodă = M.S. regele Mihai I, Mitică = Ion Antonescu, Nae = Mihai Antonescu, Gane = Alexandru Cretzeanu, factorii favorabili = opoziția... Ce-l uluise pe Zoli și-l făcuse să rîdă, mîngîind-o pe Smaranda pe genunchii ei rotunzi și pe buric, era acest nume extraordinar pe care i-l dăduseră dictatorului, Șefului suprem — Mitică! Așa cum lui Stalin, cei din Vinerea de Sus și de prin alte părți, îi ziceau și acum, cînd muzica mortuară se revărsa în valuri din megafoane: ... „cum îi zici tu, Smaranda?“ Ea îl trase cu amîndouă mîinile spre pulpele ei, îl caută lacomă, fierbinte, cu gura ei fierbinte, să-l cuprindă și să-l înghită cu desăvîrșire și ei împreună să fie una în bezna din pod, ca o focă nebună ieșită pentru o clipă din nesfîrșirea întunericului dintîi și voind să-și adune în pîntec seminția de ea risipită în lume și s-o topească în carnea ei și în pielea ei s-o adăpostească și astfel să se piardă în necuprinderea netocmită și goală dinaintea luminii și a zilei întîi. Paramon nu spusese că fuge în Jugoslavia și nici nu lăsase măcar apropiaților lui să înțeleagă... Și aici îl durea pe Zoli, căci ei fuseseră prieteni la cataramă: oare nu se încrezuse în el, oare nu-l socotise decît un trepăduş oarecare, ori nu voise să-l facă să plătească?.... Chiar îi dăduse două palme în cîrciumă, cu trei zile înainte, în fața lumii, și cînd îl întrebase: „Te-ai îmbătat, Paramoane?" îl mai plesnise de trei ori peste obraji... Nu mai conta prietenia nici cît o ceapă degerată? Nu voia ca ei să fie obligați să dea zeci de declarații și să fie mutați la dracu în praznic?... Dar dacă plecase, ca să dovedească ruperea lui de credința în care ei credeau, nu însemna că se rupsese și de ei și că nu mai da nici o para chioară pe ei? Să fi plecat totul de la ce pățise cu un an în urmă băiatul lui Boboc în noaptea cînd clopotele băteau învierea lui Cristos? Pornise totul de la întrebările puse lui Dan Damian, despre Iuliu Maniu? Stăteau la masa de stejar din mijlocul cîrciumii și mîncau fasole cu cîrnați și beau o roșioară din nisipurile de pe lîngă Dăbuleni, adusă într-o damigeană împletită în răchită de elevii școlii de orbi din Vinerea de Jos. Paramon citise mesajul din 19 Martie 1944, de la Emisar pentru Alecu: „Am avut Vineri prima întîlnire cu delegații celor trei mari aliați. Le-am explicat, conform instrucțiunilor primite, vederile opoziției și posibilitățile de acțiune pe care opoziția se obligă să le execute. S-a luat notă pentru a se referi guvernelor aliate, dar mi s-a repetat că prima condiție inevitabilă rămîne mai întîi o capitulare fără condiții". Și apoi întrebarea pusă lui Dan Damian: „Care a fost rolul lui Maniu, profesore?" Și lunga tăcere a acestuia, acoperită de tobele sîrbilor și de clarinetele și de vocile lor care nu mai răgușeau. Granița era la o aruncătură de băț, trecea prin spatele grădinii de zarzavat a podarului Cristofor. „Hai să dăm mînă cu mînă, Cei cu inimă română, Să-nvîrtim hora frăției, Pe pămîntul României" — cîntau și jucau prinși de mînă sîrbii, care de fapt erau români și care în zilele de sărbătoare ale Unirii, ale nașterii lui Eminescu și Iorga, la marile praznice și cu alte prilejuri de bucurie, cîntau ce ei puteau să cînte și ce nu puteau cei din Vinerea de Sus și din împrejurimi să cînte doar cu prețul pierderii capului. Se pare că Paramon avusese o discuție destul de aprinsă, nu cu mult timp înainte, cu Dan Damian, după ce trecuseră prin Pătîrlagele, pe unde turbaseră cîinii. Molima se arătase și în Vinerea de Sus, cinci oi de-ale lui Boboc și un catîr luaseră cîmpii. Atunci se îngălbenise ca de moarte Tibor, văzînd cum răgea măgarul lui Boboc, și mai ales văzînd cum poate turba un animal sfînt, ieșit din spița neprihănită a celui care l-a dus în spinare pe Mîntuitor în Ierusalim. „Eu o s-o cam întind de pe-aici, zisese Paramon, nu vreau să mă pupe în bot un cîine“. „Trebuie să-ți biruiești sentimentele astea rușinoase“, spuse Dan Damian, ca un ardelean get beget, pentru care a birui era un verb mult mai puternic și mai adevărat decît nenorocitul de a condamna... „Frica“? rîsese Paramon. „Da“, zisese profesorul, punîndu-i în față strachina cu varză murată. „Și cum s-o birui, profesore? Murind de molimă?“ Tibor Antal se aplecase lîngă lada cu lemne, să bage un butuc crăpat în soba de teracotă. „Ce zici, părinte? îl ridicase Paramon de umeri, drept, ca pe un fulg, privindu-l aproape cu nerușinare. Ai văzut măgarul? Ce crezi, sfinția ta?“ „Cred, Paramoane, că turbarea asta va sfinți satul Vinerea de Sus“. „O, eu sînt un ateu, un diavol! rîsese. Nu cred decît în gene și în cromozomi! În materia care-și transmite însemnele, semnele, valorile, tarele. Dar putem noi vorbi de o morală a cromozomilor? Dacă Dumnezeu a murit în mine și văd cum crapă și în alții, sau e vîndut nici măcar pe treizeci de creițari, pe o adeverință că nu e chiabur și pe o roabă cu bani, ce ne mai ține în picioare, de nu există o forță divină? Iată, vine un regim ca al lui Stalin care ne bagă toți boierii la zdup! Foarte bine, nu mai sînt bogați și săraci. Asta chiar îmi place. Dar cînd vin ca aseară oamenii lui Lucuță și-l pun pe băiatul lui Boboc să-și ia sora în brațe și s-o coțăie, ca ei să rîdă, eu ce să mai spun nu despre ei, despre mine, care tac?!" „Există în om ceva care rezistă în fața oricărei forme de umilire și de dictatură, ceva care simte ce este bine și ce este rău..." „Ăștia sînt cromozomii, părinte". „Lumina lui Dumnezeu e în oameni..." „Nu e, din păcate, nici în oameni, nici în porci, nici în furnici, albine, gogoșari, hipopotami... Ce lumină? Ce spunem noi că e un principiu moral sfînt, nici pentru toți oamenii nu e valabil, dar pentru pisici, cîini turbați, leoparzi și rîme? Pentru aceștia n-au nici un sens valorile pe care mintea noastră fermecată le găsește... oho! oho! colosale! Unii găsesc canibalismul cel de toate zilele, deci și cel ideologic, perfect legitim! Societatea putredă burgheză vrea să ne pape! Fascismul ce este? Dar ce înseamnă să te uiți ca un imbecil cu gura legată la fratele pe care Lucuță l-a pus să-și siluiască sora?" „Dragul meu, faptul că nu-ți place acum fasolea asta arată că binele și răul sînt valori specific umane, proprii genelor și cromozomilor noștri și luminii din noi, proprii spiței noastre, naturii umane..." „Domnule profesor, de ce să-mi mai fur căciula din cap? Priviți pe fereastră!" Marcovici așteptase de dimineață la ieșirea din cimitir toate babele care fuseseră să-și tămîieze morții și le adusese, cu oamenii lui, în fața căminului, să tămîieze și portretul îndoliat al marelui dispărut. Elevilor, aduși de învățători de la școlile numărul unu și numărul doi (de orbi) să asculte la megafon ceremonia transmisă la radio, directoarea Joca le punea în piept panglicuțe negre, tăiate cu foarfeca dintr-un frac ce fusese al dirijorului de cor, Beniamim Iorgulescu, de la nevăzători. „Corpul dictatorului și corpul dictaturii nu sînt decît unul și același lucru. Al tătucului pleacă acum din lume, este trecător, dar celălalt corp, al său, rămîne. Babele se închină ca la icoană în fața afișului, copiii pupă hîrtia pe care este marele portret, ating cu mîinile, priviți, mustățile și ochii și părul marelui mort, cu înfrigurare, ca și cum ar fi viu, ca și cum este viu, cît este Marcovici nu departe de ei... Dacă cineva ar rupe acum această hîrtie ar fi un om mort, căci el ar insulta corpul marelui părinte, și pușcăria ar fi cea mai blîndă ocazie ce i s-ar da ca să dea măreție trupului ofensat... Căci, domnule profesor, insul cu mustață este cel care întrupează toată dictatura, toți trepădușii, îi chiar cuprinde și pe Lucuță și pe Moise, devenind, dacă vreți, prizonierul lor, sfîntul lor, duhul... Dar a adus el o nouă religie, părinte? A fost el conducătorul infailibil? Mîntuitorul lumii? Într-adevăr, avea o tunică și o sapă, nu poseda nimic care să fie al său, ca împărații Romei și califii Orientului, nimic, nimic al său, dar de fapt el avea totul, tot ce-i dorea inima, icrele, băutura, palatele, vilele, luxul, avea mai mult decît îi era peste poate... Așa că regii par pe lîngă el niște lachei. L-am cunoscut, am fost în Comintern... Ascultați megafonul, priviți țăranii aduși la cămin... El n-a putut muri ca orice om, n-o să-l lase să fie îngropat ca oricare alt ins, el nu mai este doar el, al lui, cum nici moartea lui nu mai este propria sa moarte, el aparține binelui colectiv, ca o uzină de vagoane sau de bomboane, de avioane, el e al colectivului, și durerea morții lui e a întregului lagăr socialist... Era un blînd, n-a fost împins în toate zilele sale în tot ce-a făcut de dorința de mărire, de-a-și întări puterea? Austeritatea, săpatul în grădină nu erau doar ca să întrețină o legendă? Și lumina nestinsă de la ferestra lui nu rămînea mereu aprinsă ca să dea impresia de muncă neobosită pentru binele altora, de forță? De ce-l plîng copiii de la cele două școli, fiindcă plîng și învățătorii lor? Eu sînt o fărîmă din acest lagăr socialist, ar trebui și eu să plîng... Stăm aici în jurul mesei, părinte, ca la Cina cea de taină, mîncăm fasole cu costițe și cîrnați și bem un vin ușor, o roșioară, și peste cîteva clipe va trebui să plecăm la rosturile noastre fiecare, să-l proslăvim pe tătucul ceresc, să pupăm hîrtia înecată în negru, să ne luăm rămas bun de la... Da, da, dădea impresia de forță, fiindcă noi toți aveam și avem nevoie de un spirit infailibil, puternic, care să ne conducă şi să ne asigure în lume o autoritate, că nu sîntem nimic, da, da... şi mie acum nu-mi mai rămîne decît să plîng cu hohote ca Marcovici, să-mi trag de disperare un glonţ în tîmple, ori s-o întind peste hotare... Da, da, stăm ca la Cina de taină, însă ce e infernal, părinte, este faptul că nici acum şi nici poate mîine-poimîine nu ştim şi nu vom afla cine este dintre noi Mîntuitorul şi cine este Iuda".

11

Se lăsase o ceaţă deasă peste pădure, ca o umbră alburie. Cîinii ce ieşeau din ea, rebegiţi de frig, încărcaţi de nea pe frunte, parcă veneau dintr-o împărăţie a morţii, ca nişte îngeri lepădaţi din cer, pierzîndu-şi aripile în cădere şi crescîndu-le în loc labe păroase. Soarele şi stelele cerului nu se vedeau şi n-aveau să cadă pe pămînt, precum smochinul îşi leapădă roadele sale verzi, cînd este zguduit de vijelie. Voiculescu Sebastian mai văzuse aceşti cîini ce păreau nişte cadavre ce încă nu-şi pierduseră mersul, dintr-o stranie inerţie, mergînd în cete, diavoli fără glas, arşi în căderea lor fără întoarcere, îi mai văzuse în clipa plină de soare, cînd Dobrian, trimis de el la Toia să ceară o referinţă pentru aducerea sa în centrul universitar din care plecase, reîntors, îi spusese că marele profesor întrebase: „Voiculescu? N-am auzit de el!" Şi-i era naş, îl cununase, îi dusese la nuntă lumînările şi şezuse la masă lîngă Haţieganu, cu care scrisese multe tratate împreună, şi lîngă Moroga şi Dan Damian... Fiecare ins voia să *scape cu orice preţ,* şi-a zis atunci, fiind sigur că jivinele întruchipate din pîcla neguroasă nu existau cu adevărat și nu erau nici măcar niște prinți ai întunericului arși în căderea lor din ordinul spiritelor necurate, erau doar vedenii de-o clipă ivite din supărarea sa, că oamenii nu mai voiau să se recunoască între ei, vedenii, altfel ar fi trebuit ca munții să se miște din locul lor și cerul să se dea în lături, ca o carte de piele pe care o faci sul și împărații pămîntului și bogații și căpeteniile, Moise, Toia, cei puternici și toți robii lor să se ascundă în peșteri și să le strige munților și stîncilor să cadă peste ei și să-i ascundă de fața Celui ce ședea pe tron și de *mînia mielului*. Dar nici cînd Sebastian a fost, după ani, ales profesor, nu sosise ziua cea mare a mîniei Celui de pe tron, ca nimeni să nu poată avea puterea să stea pe loc, nimeni nu se temea de apocalips, chiar dacă lui i se părea că lumina plesnise în mulți foști colegi sau profesori de-ai săi și că în ei murise, ca în capul lui Moroga, ultimul semn al lui Dumnezeu, mărunta cinste... dacă Moroga fusese în stare la zece minute după ce Sebastian ajunsese acasă, să-l sune la poartă și să-i spună bucuros: „Am venit să te felicit... să fiu primul..." Și el fusese singurul care la vot secret votase împotriva lui Voiculescu. Cîinii tăcuți se topeau în ceață și tot ce se mai vedea în ultima clipă din ei erau urmele de aripi uitate pe cadavrele lor. Sebastian îi spuse surîzînd lui Tibor Antal ce-și închipuise, mai mult decît văzuse în ceața ce se ținea pe pămînt, vînzolindu-se cenușie, apoi îi întinse două scrisori, să le citească. Erau de dragoste, sentimentale... „Dragul meu, te aștept cu drag... aici e liniște, cîntă doar păsărelele, o să te simți bine, ca în sînul lui Avram, iubitule..." „De la cine sînt?" întrebă Antal. „Poftim plicurile", i le întinse Voiculescu. Purtau antetul cimitirului municipal. „Sînt de la o instituție, surîse Sebastian de la o instituție a Morții..." Antal le aruncă într-o copcă, să le mănînce apa și peștii, și nu spuse nimic. Auzise de ele, ca și de telefoanele pe care le primea profesorul mereu, ca acel general pensionar din Oradea... Voiau să-l înnebunească, să-l facă să-și piardă firea? Anonime, injurii, cîini de ceață. „Ăștia ar trebui aduși în fața miilor de bolnavi vindecați de Voiculescu, spusese Dan Damian, să-i judece acest tribunal al lor, judecata bolnavilor vindecați să..." „Și pe el să-l judece morții pe care i-a băgat în pămînt, zisese Lucuță, tribunalul morților..." Ca și cum Sebastian ar fi vrut să nu-i scape cu viață, își zise Tibor Antal și-l luă de braț pe profesor și se îndreptară spre casa Verginei. Se apropia ora. Dar pentru Lucuță nu exista un tribunal al morților? se întrebă, văzîndu-l într-o sanie, tras de doi cai albi, cu cojocul în spinare și cu o pătură roșie pe genunchi. „Nu știți pe unde se află Zoli?" îi întrebă el, oprind sania, fără să le dea bună ziua, ca și cum nu se despărțiseră demult, sau ca și cum nici nu merita să le dea binețe. „Poate să fie pe la Căminul cultural, sau la fosta cîrciumă, zise preotul. Ai ceva cu el?" „Vreau să-l invit cîteva clipe să-mi vadă casa... Îmi place de el, e mai ticălos decît credeam! Întrece pe oricine... S-a lăsat de slujbe, de toate, și poate să vă care cu el, cum îi duce și pe alții prin locurile pe unde a lucrat sau a trecut altădată... În căutarea timpului pierdut, ha, ha, ha, ce măgărie! Pentru a-și păstra integritatea, rețineți, vrea să ajungă un nimic, o epavă, să nu mai răspundă în fața nimănui, la nici un ordin, la nici o indicație, să fie stăpîn pe el și pe sufletul său și să nu mai dea nimănui socoteală... Perfect, dar nici lui Dumnezeu, părinte? surîse Lucuță, ținînd strînse frînele cailor. Ori nu mai crede în Cel de sus, cum n-a crezut niciodată? Mă mir cum de sînteți prieteni de-atîta vreme, doi inși cu două credințe deosebite?... Dar cine și-o va pierde primul pe a sa? Aceasta-i întrebarea", surîse el din nou, superior, lăsînd fără să vrea să-i răbufnească mîndria, siguranța de sine și certitudinea că nu purta nici o vină pentru cele ce i se imputau... și că el era în fond altul, cel care, după ce fusese scos din securitate, fusese trimis să lucreze în Franța la ambasadă, unde își făcuse meseria... Dar care meserie? vru Antal să-l întrebe, care era meseria lui de bază? Aceasta era într-adevăr întrebarea. Sebastian își văzuse de drum, călcînd cu grijă pe drumul înghețat bocnă. Antal îl urmă, Lucuță slăbi frîiele, pornind spre Căminul cultural, de unde vocea lui Marcovici spunea la megafon că propaganda trebuie să-și mute centrul de greutate în mijlocul oamenilor muncii, aici fiind adevăratul laborator al vieții de propogandă... Cu ani în urmă, venind într-o vacanță de la Paris, Lucuță îi adusese lui Tibor Antal un album Picasso, tipărit în Japonia. Arlechinul, pe un fond roșu, Celestina, cu un ochi parcă mîncat de albeață, muzicienii pictați în 1921, acei copii în alb, unde se vedea influența lui Velasquez din portretele copiilor regali, ha, ha, ha, Pierrot cu flori la pălăria sa neagră, cu flori în mîini, ce minune!... Și apoi, dintr-o dată, Lucuță îi vorbise despre jertfa pentru care fusese gata Iisus, căci omul trebuia să fie gata nu doar să-l părăsească pe tatăl său și pe mama sa, și pe copiii săi, ci chiar să se părăsească pe sine însuși, să se lipsească adică de propria sa viață, pentru iubirea tatălui ceresc... „Nimeni nu dă dovadă mai mare de iubire, ca acela care-și jertfește viața pentru cel pe care îl iubește, repetase el spusele lui Cristos către apostolii săi, voind să-i desăvîrșească și să-i dezlege de orice, pregătindu-i pentru orice martiriu, așa cum era el pregătit pentru triumful credinței pe pămînt... Cel care iubește pe tatăl său sau pe mama sa mai mult decît pe mine, nu e vrednic de mine... A ține la viața ta este să o pierzi pe ea... A-ți jertfi viața ta pentru mine, înseamnă să o mîntuiești pe ea..." Voia Lucuță să arate că, pe lîngă Picasso, el cunoștea și tainele sfinte și deci nu era un terchea-berchea îmburghezit pe banii statului prin străinătățuri, că el știuse toate acestea mai de mult, ori că el avea o justificare în ce săvîrșise mai de mult, credința în... În ce? Și doar nu se aflase atunci că el fusese amestecat în asasinarea lui P.'.. Sau că el își părăsise părinții și frații și ar fi fost în stare și să moară pentru triumful cauzei în care credea? Sau că Dumnezeu și tătucul erau unul și același lucru? Ori nu erau nici unul nimic, și totul era o vorbă goală? Nu-și continuase gîndul pînă la capăt, răsfoise din nou albumul Picasso tipărit în Japonia, oprindu-se îndelung asupra portretelor, Sylvette, cu coadă de cal, doamna H.P., cu degetele mîinii drepte ca niște gheare, în fustă albastră, Dora Maar, pe un fond verde, cu ochi puși aiurea decît i-ar fi pus Dumnezeu, ca și ochii Maiei, ca și ai Mariei-Tereza... „Iată ce spune Luca, părinte, că dușmanii fiecăruia vor fi în casa lui... Vi se pare că am venit să dau pace pe pămînt? Vă spun că nu, ci dezbinare. Căci de acum înainte cinci dintr-o casă vor fi dezbinați: trei împotriva a doi și doi împotriva a trei... tatăl împotriva fiului și fiul împotriva tatălui..." Ce-l uluise pe Tibor Antal fusese confuzia, în capul lui Lucuță, sau asemănarea dintre Dumnezeu și diavol.

12

Paturi de lemn, rogojini de papură în loc de așternuturi. Turte de floarea soarelui, bătute, fără semințe, coceni, gloduri, surcele, paie, băligi uscate. Cu ele se făcea focul. Opinci din piele de porc, brîie de lînă roșie, căciuli de miel, pantaloni de dimie neagră. Manolache îi arăta lui Dan Damian însemnările paracliserului Dumitru Popescu despre cele petrecute în 1907 în Mehedinți, în Pătule și Viași, în Jiana Veche și Dănceu. Țăranul Ion Axinte ducea o cruce de lemn pe umeri, cum era el lemnar, neterminată, fără nume scris pe ea, și-i punea pe oameni să jure pe crucea mortului nenumit că şi de vor veni soldaţii n-o să-i spună pe cei cu care au plecat împreună să dea foc conacului boieresc şi să împartă grîul din magazii... „Jos cu moşierii", îi îndemna el să strige înainte de a pupa crucea, îngenuncheaţi în ţărînă, jurînd cu dreapta pe inimă, după ce se închinau. „Învoiala este grea, oameni buni!" striga Ion Axinte, nota paracliserul cu creion chimic pe spatele unui calendar bisericesc tipărit la Craiova. Ilie Florea bătea toba, să se adune bărbaţii şi să pupe crucea, să poată pleca apoi să pună foc peste actele de arendare şi peste registrele cu dări. S-au adunat la cişmeaua din mijlocul satului, unde se ţinea hora Dumineca. Au venit întîi toţi lăutarii, cu tobe şi tobiţe, cu clarinete şi goarne. Muierile aduceau gaz în damigene şi păcură în troci, să ardă, mai cu vîlvătăi, conacul... Au plecat cu lăutarii în frunte, ca la nuntă, urmaţi de Ion Axinte, cu crucea de lemn pe umeri... Învăţătorul Eustatie Popa şi-a trimis elevii de la şcoală să-şi aducă părinţii, să fie toţi de faţă cînd se vor împărţi găinile şi curcile boierului, porcii, vitele, carele, căruţele... Eustatie Popa avea un steag în mînă, dintr-o cîrpă roşie. Dan Damian spuse că socialistul Mihai Gh. Bujor a redactat un manifest către soldaţi: „Niciodată gloanţele voastre în pieptul ţăranilor asupriţi". „Dar de tras, s-a tras în ţărani", zise Gogu Pană. „Da, dar nu s-a urmărit exterminarea ţărănimii ca clasă, ci doar domesticirea ei, îmblînzirea, intimidarea ei..." „Domnule profesor, zise Gogu Pană, priviţi-l pe Sebastian Voiculescu! Se dă pe gheaţă, face un om de zăpadă, şi Tibi doar îl priveşte... Oare vrea Voiculescu să moară? vă întreb. Este spitalul pe care-l conduce altceva decît un loc în care umanitatea se află în suferinţă? Şi el, al cărui rost este de a vindeca şi alina ce natura a stricat în natura umană, nu e mai bolnav decît cei pe care ar trebui să-i?... Duşmanul meu cel mai cumplit s-a dovedit a fi cufărul cu poze pe care-l am în pod la maică-mea, memoria mea adică. Duşmanul său pare să fie carnea sa, sîngele său.

Ce contează Beldeanu și ai lui?... Un trepăduș care are o religie simplistă: că poate să răzbească dînd din coate, trecînd și peste taică-său și peste Dumnezeu, de va fi nevoie. El are un singur steag căruia i se închină: liberul arbitru! Istoria e la cheremul lui! A cunoscut numai victorii și n-a simțit pe pielea lui niciodată cruzimea istoriei. Pentru el, acum, Voiculescu e de prisos pe lumea asta! Asta e logica lui și tristețea lui, că nu se împlinește mai repede dorința sa de-a scăpa de ce prisosește... O idioțenie, veți spune, dar iată că starea din Voiculescu se agravează și idioțenia e gata să se transforme în realitate. Pentru el discursurile pe la tot felul de ședințe U.T.C., de cînd era elev, au fost un mijloc de parvenire socială, vorbele, vorbele... Crede în magia lor și în norocul lui, cum maică-sa crede în rugăciunile lui Antal și în sfințenia lui... Și să vă destăinui o întîmplare cumplită: Beldeanu a aflat de la maică-sa că vecinele ei, pentru care l-a plătit pe Antal să se roage, au murit! Ea deci îl laudă pe Antal ca pe un înger al cerului, deși îl consideră un criminal... Credința și Dumnezeu fiind pentru ea niște... ceva așa, ca să-i rezolve ei treburile, certurile cu vecinele... Și Beldeanu a rugat-o pe maică-sa, bănuiesc eu, după cele ce mi le-a relatat Tibi Antal... Cum să vă zic? Bătrîna i-a pus pe masă un pachet de hîrtii de-o sută și l-a rugat să se roage să moară Voiculescu! Și acum iată-i pe cei doi plimbîndu-se pe lac, prin zăpadă... Va avea oare Tibi curajul... sau neobrăzarea, nu știu cum să-i zic, să-i vorbească profesorului despre fanatismul credinței bătrînei în rugile sale, în el, ca într-un Dumnezeu pus și plătit să-i împlinească himerele, crimele?... În lungul istoriei, de multe ori asasinii au fraternizat cu victimele... Tibor, nici vorbă, nu e un călău. E îngrozit de faptele sale, mai bine zis de rugăciunile sale şi de faptele lui Dumnezeu. Voiculescu nu ştie că Tibi se va ruga sau nu... el îşi presimte moartea, ba chiar o vede cum îi dă tîrcoale, o simte în gît, cum vrea să-l sugrume... Dar nu e speriat. L-am întrebat ieri: «Profesore, vă e frică?» «Eu am învins moartea de trei ori, mi-a spus, eu n-o să crap de cancer.» Era atît de senin! Ce miracol e viaţa, dacă şi un medic se iluzionează şi speră că el va învinge natura sa bolnavă... Dar poate că mie n-a vrut să-mi împărtăşească temerile sale, mi-am zis, ca să nu mă întristeze, căci ţine la mine, totuşi... Dar am aflat că altfel a vorbit alaltăieri cu Duca, asistentul... Cu simplitate, ca despre un bulgăre de nea. Dar este el o jertfă pentru răscumpărarea lumii? rîde Beldeanu. Crede el că murind, omenirea nu va mai fi lovită de cancer? rîde Beldeanu. N-o să moară înconjurat de lume, ci singur, ca un cîine, în dureri cumplite, zice Beldeanu. În această moarte solitară o să afle el lumina descoperirii lui Dumnezeu şi încoronarea vieţii lui? i-a rîs în nas Beldeanu lui Tibor Antal. Cruzimea umană, domnule profesor, m-a îngrozit întotdeauna mai puternic decît cruzimea istoriei... Războaiele, răscoalele, revoluţiile, accidentele, actele de terorism în masă parcă nu sînt atît de cumplite ca apa fiartă pe care Marcovici i-a turnat-o lui Boboc cel tînăr pe gît, călcînd în picioare, nu doar puterea şi mîndria unui băieţandru fălos, ci şi legile neclintite ale naturii umane, umplîndu-mă pe mine de greaţă pe viaţă, şi pe dumneavoastră, dar şi pe Lucuţă, care a borît primul, în lac, pe fereastra cîrciumii lui Rugină... Vorbeaţi înainte de domesticirea unei clase, a ţăranilor... a omului. Şi a domestici, presupune o forţă care înseamnă a înţelege o realitate, pentru a o... Dar oare Marcovici l-a cunoscut cît de cît pe Boboc? Dumitru Popescu, paracliserul, iată ce scrie pe coperţile acestei cărţulii despre creşterea animalelor: «Soldatul Neaţă Grigore ocheşte şi trage în Eustatie Popa, învăţătorul cade la pămînt, de teamă... Neaţă ajunge lîngă el şi-i zice: Stai aşa, bre, pînă plecăm». Pînă pleacă plutonul de execuţie, se-nţelege. Neaţă ţintise greşit, ca şi ceilalţi, soldaţii adică fraternizaseră cu ţăranii... Fiindcă îi înţelegeau şi erau siguri că de-ar fi fost şi ei lăsaţi la vatră, ar fi dat foc la acareturile boiereşti... Ridicolul omoară, ştiu din teatru, de cînd mergeam la premiere s-o fotografiez pe Lelia Procopiu jucînd alături de Birlic şi de Giugaru. Dar uneori o piesă la care se rîde, nu e luată în serios, criticii (unii) preferînd textele avocăţeşti, fade, sclipitoare ca rumeguşul... Am trecut mai înainte pe la Căminul cultural şi l-am fotografiat pe Marcovici. A închis instalaţia... şi mi-a spus un banc. Care e diferenţa dintre un pesimist şi un optimist? Pesimistul găseşte că nimic nu poate să fie mai rău ca acuma, iar optimistul zice: *ba se mai poate, se mai poate şi mai rău.* Apoi, văzînd că nu rîd, a rîs el: «Ha, ha, îl ştiai, hoţule!» Eu eram hoţul, căci m-a ciupit de obraz, prieteneşte. Şi avea şi de ce: eu am fost cu el atunci, şi nu i-am zis nimic atunci! Ai lui Boboc nu se-nghesuiseră nici să-şi predea cotele, nici să se înscrie în întovărăşire, iar ăluia micu îi venise în cap la moartea lui Stalin, cînd utemiştii îşi luaseră fiecare cîte un angajament solemn, al lui Prepeliţă să pună şapte duzi în faţa primăriei, al lui Tăuran să adune în timpul secerişului şapte băniţi de grîu de pe mirişti... el, el: că-şi ia angajamentul să-l tundă pe Engels, dacă tot n-a putut să-i radă mustaţa lui tătucu... Un banc prost, o naivitate? În orice caz, nu cu mult altceva, fiindcă pentru el Engels încă trăia, dacă mereu i se spunea ce-a spus, şi dacă era chipul lui atîrnat lîngă al unuia care trăise pînă atunci, Stalin... Nici nu terminase băiatul lui Buzatu să-şi ia şi el angajamentul (patrusprezece pari să bată în gardul şcolii, cei puşi pe foc de nişte neutemişti, în deal, să coacă porumbi), că şi intrase în sală Marcovici... Mai adineori m-a întrebat: «Care e deosebirea dintre un ins care pică de la etajul zece și un ins care cade din pat? Primul face întîi: aoleoooo! și apoi: pac! Iar al doilea face întîi: pac! iar apoi: aoleooo!...» Ce vreau să spun? El se crede soldatul corect. Întotdeauna și-a îndeplinit misiunea primită: atunci, să-i facă pe țărani cu orice preț să fie fericiți, acuma, să-i distreze pe invitații primarului și ai directorului școlii cu orice preț... Vedeți, și el, ca și Beldeanu, crede în magia cuvintelor... Simte plăcerea vorbelor, se crede dintr-un ordin superior... al elitelor, nu cu vulgul, cu masele... Îmi amintesc ce turbat a fost cînd a fost dat jos Drăghici: parcă vedea apele reintrîndu-și între maluri, o încredere formidabilă se restaura în oameni, care-l așeza în colțul lui, atît cît era, fără să-i mai lase mînă liberă să se bată în piept cu conștiința sa de comunist și să-și arate de șapte ori pe zi fidelitatea fără margini față de partid... Dacă nu mai aveau nevoie de probele lui de abnegație, ce putere îi mai rămînea lui, cum îi mai putea ține sub călcîi?... Voiculescu a căutat mereu printre colegi și printre pacienți, la Vinerea de Sus, ori la un spectacol de teatru o lume în care omul să-și poată defini rațiunea de a fi... Marcovici nu mai găsea nici o rațiune... era tulburat... Și acum spune bancuri și vorbește la megafon despre ofensiva religiei și despre contraofensiva științei și a politicii, despre... Acel cîine de ceață, ieșind ca dintr-o negură, pe care-l vede uneori Voiculescu dîndu-i tîrcoale, nu e un duh necurat, cred eu, ci o lumină tulbure a spiritului său; prin cîinele scheletic, cu urme pe piele de aripi căzute, el trece dincolo parcă de lumea lui Beldeanu și a zăpezii și a celor de fiecare zi, în golul rece și negru ca o grotă, ca o peșteră necunoscută, din adîncurile ființei lui, cîinele cu gura putredă ca de știucă este poate chiar moartea din el, pe care el vrea s-o înfrîngă, este poate chiar... Paracliserul, mi-ați arătat chiar dumneavoastră, notează cu creionul său chimic cum sătenii, puși pe o listă de arendașul Caciu, au fost duși pe marginea iazului să fie împușcați. Ion Axinte stătea cu crucea de lemn în brațe, de parcă-și avea grijă de propria lui cruce, lăutarii nu-și lăsau din mîini tobele și clarinetele... Comandantul strigă: Foc! Se trage, dar nici un țăran nu cade. Soldații ochiseră în vînt... Pînă să ordone căpitanul alinierea celui de-al doilea rînd de ostași, în spatele primului, nedisciplinat, ca în cazul cînd aceștia din nou n-ar voi să tragă în săteni, cei din al doilea rînd să tragă în cei din primul rînd... Unii au fugit de pe marginea iazului în pădurea de salcîmi, cu tobele după ei, Axinte cu crucea în spinare... Alții au trecut chiar în acea noapte în Serbia... Paracliserul nu mai scrie dacă soldații din rîndul al doilea i-au forțat pe cei din primul rînd să tragă... Scrie doar atît: morții au fost puși unul peste altul în carul lui Beteagu Vasile și duși în cimitir și băgați toți într-o groapă... Doamne Dumnezeule, scrie paracliserul Dumitru Popescu, pe noi nu ne-au lăsat să le cîntăm cîntecul cel de pe urmă, nici să-i tămîiem, nici cruce să le punem la căpătîi, muierilor lor și copiilor lor nu le-au îngăduit să-i jelească, mumelor lor să-i plîngă, fețelor preoțești să se apropie de ei, căci pe ei îi scoseseră din rîndurile oamenilor, de se răsculaseră, adică nu mai erau creștini... Pentru paracliser asta pare să fie o probă cumplită a cruzimii istoriei, zic eu, așa cum mie mi se pare că aducerea elevilor școlii numărul unu din Vinerea de Sus, și a școlii numărul doi, de orbi, în fața Căminului cultural unde plîngea cu hohote Marcovici, ca toată lumea să ia aminte și să plîngă... Însă mai important decît acea zi în care Boboc cel tînăr... Da, mi se pare, cel puțin acum, cumplit cîinele de ceață pe care-l tot vede Voiculescu, mai cumplit decît un cutremur al anilor, căci în gura lui putredă, ca de știucă, parcă văd ce vede și Sebastian, cruzimea naturii..."

13

„Fă, Ilinco, hai mai aproape“.

„Al tău ce face, bate, bate?“

„Dă cu piciorul, fă, ha... Au! Mă auzi, auzi! Au, au, mă, băiatule, potolește-te... ha, ha, ha... Mă copile...“

„Constanțo, spune-i lui Gheorghe-al tău s-aducă o tîrnă de coceni, să nu se stingă focul, că răcesc ăștia...“

„Al tău nu putu aduce decît o sanie de coceni?“

„Auzi pe soru-mea cum mă ia la rost. Fă, vezi că-mi bag mîinile în cocul tău, ce crezi că de ești binecuvîntată nu rămîn tot eu mai mare ca tine... ha, ha, Gheorghe, dă fuga după gloduri... Și cheamă-l și pe Firică Porcu“.

„A ta e cam țuguiată, Lino. A mea s-a lăsat“.

„Crezi c-o fi fată sau băiat?“

„Cum o da Dumnezeu“.

„Cum te-o fi proptit Nicolae, ha, ha...“

„A fost lună în noaptea aia?“

„Dar cine s-a uitat pe fereastră?“

„Uite-l și pe profesorul de la oraș... A venit s-o mai vadă pe Vergina. Sărut mîna, domnule profesor...“

„Bună ziua, bună ziua la toată lumea... Nu, nu, ce faci? Ha, ha, ha, în ce lună ești?“

„Parcă eu mai știu?“

„Ea nu știe nimic... Ea sufla în lampă, cum da seara, ce să mai numere lunile?!... He, he, he... Nici acuma cred că nu se dă la o parte de la căldură...“

„A, uite-l pe Firică Porcu! Bine că-l aduserăți, mă! Cîntă, mă, porcule!“

Firică se uită la țiganii lui roșii ca niște morcovi murați de băutură. Își frecară mîinile și-și puseră viorile sub bărbie. Ningea peste ei ca peste niște corbi care cîntau „Mulți ani trăiască...“ Beldeanu se apropie de Tibor Antal și-i spuse: „Din cîte știu eu, Dumnezeu nu s-a manifestat niciodată ca un falocrat. El n-a înspăimîntat lumea, el a făcut-o din vorbe... A fost ziua întîi, și a fost bine, a fost ziua a doua, și a fost bine etcetera etcetera... Mă scuzi o clipă, am o vorbă cu domnul profesor Voiculescu..."

„Al tău al mic ce zice, fă?"

„Nu știu, eu nu l-am auzit..."

„Nicolae al meu a pus urechea pe buric și l-a auzit pe Gigi... Că l-am și botezat, Gigi, ca pe Gheorghe al Floarei, de-a ajuns aviator la Tarom... Bă, Gigi, cum e acolo, bă, l-a întrebat Nicolae... Ha, ha, ha, ce-o mai fi băsnit ei între ei..."

„Al meu, cînd e lună plină, parcă-și apropie ochii de buric și vrea să-l desfacă, fă, ca pe o fereastră, să privească cerul... Dar eu cred că el vede luna și prin pielea mea, că se potolește dacă rămîn cu burta goală în fața ferestrei, la lună..."

„Firică, mai încet, mă, cu contrabasu, că nu se-aud ăia micii între ei..."

Firică Porcu le făcu semn alor lui să cînte mai încet. Căscă el gura lui de argint: „Frunză verde de secară, De la moară pîn la vară, Numai dragoste pe-afară..." „Eu nu știu cînd Firică e beat și cînd e treaz, îi spuse Beldeanu lui Voiculescu. Vreau să vă aduc o veste, domnule profesor. Cei de la „Năzuința", ziarul nostru local, mi-au cerut un articol despre viața dumneavoastră... Și eu, ca să fiu sincer, i-am întrebat: «Pentru ce, tovarăși, doar nu-i pregătiți necrologul?» Auziți, ei cică ar dori să vadă opinia publică, medicală în primul rînd, că între noi... nu-i nimic... N-am scris. Am zis să vă ceară personal... un interviu, ceva, să vadă lumea că trăiți... Eventual și o poză... Aha, nu știu dacă știți bancul... Se zice că profesorul Voiculescu l-a întrebat pe redactorul cu știința și cultura de la „Năzuința": «Pot [illegible] bora la ziarul dumneavoastră?» «Desigur, puteți colabora la ziarul nostru... la rubrica decese...»"

„Catrino, vino, fă, mai lîngă al meu, că dă din mîini, poate vrea să-ī spună ceva alei tale, că tu sigur iar faci fată, să ai șapte..."

„Vasile, nu mai învîrtiți sticla aia, că n-are cine să ne ducă acasă pe alunecușul ăsta..."

„Da eu de ce-am adus sania a mică? Te pun pe sanie, cum te-am adus... Uite cum o aduce și văru Petrică pe Minodora, pusă peste cojoc pe sanie, trage la sanie... Hei, uite-l și pe Slobodan, că e cît o tobă..."

„Aprindeți, mă, felinarele..."

„Ei, ce, crezi că-și dau ăia cu deștele în ochi? ha, ha..."

Dar Nicolae aprinse felinarul de la focul de buturi ce ardea în mijlocul răscrucii. Îl puse pe capul unui om de zăpadă. Așa făcu și Gheorghe. Și Slobodan. Și Petrică. Fiecare felinar, pe capul unui om de zăpadă. Ningea peste lumina felinarelor, peste viori...

„Domnule profesor Voiculescu, mă bucur că vă bucurați privind aceste muieri borțoase care-au ieșit să-și plimbe plozii din pîntecele lor, să joace cu ei în horă, ca să-i învețe sîrba și brîul... Priviți, joacă brîul, prinse cu mîinile nu de brîu, ca bărbații, ci ținîndu-se de după mijloc... De ce-ați venit astăzi toți aici, fiecare cu motivele lui? Și Dan Damian și Beldeanu, Tibor Antal?... Vă spun eu! în noaptea asta se închid cerurile și n-o să mai puteți ieși din lumea asta, ca din iad, nici suferind, nici murind, timpul, da, o să vă închidă în el ca într-o cutie de conserve, ha, ha. Fasole, fasole... Și-o să simțiți cu toții cum roade moartea ceasurile, clipele, ca o molie... Mă mir că lipsește poetul Logofet, acest căcăcios cu căciulă de astrahan care se plimbă de-o săptămînă prin nordul Italiei, ținînd conferințe despre avangarda românească... Și-o să vină de-acolo stors și nemulțumit de diurnă, scîrbit că n-a putut cumpăra mai multe stofe și pînzeturi. Ah, domnule profesor, lipsindu-i un ideal... nevisînd, ca dumneavoastră, tinerețe fără bătrînețe... tot ce face el este o imensă plictiseală, ca și volumele lui insipide... Nici un pas, nici un gînd de-al lui nu scapă cenușiului..."

„Lucuță, poate pe domnul profesor nu-l interesează..."

„De ce nu, Beldene?... Nici n-am ajuns la subiect și la predicat... Ce e acest sat? Un paradis al filosofiei și al practicii... Eu din ce credeți că trăiesc acum, în afara pensiei?... Traduc din clasicii marxismului..."

„N-am văzut nici un volum semnat de tine... Ori speri să?... Nici un ins care a lovit națiunea nu poate rămîne la nesfîrșit fără pedeapsă..."

„Beldene, nu mă ațîța... Domnule profesor, ați uitat prima zi cînd ați ajuns în Vinerea de Sus? Filosofia era aici peste tot... portretele lui Marx, Engels, Lenin și Stalin erau puse la școală, la primărie, la moară... Și lozincile, pe toate gardurile. Ce recitau copiii? Versuri semnate de Logofet despre societatea de monolit... El ne asigura de prioritatea materiei asupra spiritului... «Punctul de vedere al clasei tale, Livescule A. Calapăr, Este singurul Adevăr!» Calapăr era un fost strungar, care lucra cu mine... Pentru Logofet, poetul era un ideolog. Fără el era imposibil să se mobilizeze masele și să se demonstreze superioritatea noii orînduiri. Primea bani grași, e drept, Logofet. Parcă făcea parte dintr-o cooperativă de prestare de servicii la domiciliu: ce-i cereai, îți aducea bine rimat... Și-acuma mă înjură pe mine în foiletoane, zice că depune mărturie în jurnalele sale (falsificate, desigur) despre obsedantul deceniu. El n-are nici o vină. Cum n-are nici unul dintre cei care au venit astăzi să mai ia o gură de aer prin Vinerea de Sus... Beldene, tu dai note mari străinilor, pe casetofoane... și ei pe baza mediilor minunate sînt mai bine repartizați la ei acasă... Cei căzuți, repetenți, sînt retrași de țările respective... Și ca să nu bucteze, băieții plătesc..."

„Ce ticălos eşti, cum te bagi cu nasul în tot felul de murdării, se vede că nu ţi-ai primit leafa pe care o meritai... Vrei să mă şantajezi? Nu ţine!“

„Ar ţine, dar nu vreau, n-am chef să mă ocup de mutra ta... Însă nu-mi place să mă crezi prost, Beldene. Umbli ca un şacal după domnul profesor...“

„Şi tu vrei să-i iei apărarea?!“

„Nici nu mă gîndesc. Vreau doar să-ţi dau dreptate în ce mi-ai spus acum cîteva săptămîni... că memoria scîrbei e mai vie şi mai atotcuprinzătoare şi mai a dracului decît a bucuriei... Nici pe tine n-o să te ierte nimeni, cum nu mă iartă nici pe mine. Aşa că trebuie să înveţi de la mine, să nu ierţi nici tu pe nimeni! Ah! Priviţi cum cîntă Porcu! Joacă muierile, ninge... Nicolae bea vin fiert... Ce bucurie, că vor avea copii! Vinerea de Sus, cu obiceiurile ei, cu... ha, ha, miturile ei, cum ar zice Logofet! Da, joacă muierile în horă, cu burţile lor... crezînd că plozii din ele învaţă să joace, şi să vorbească şi să cînte, auzindu-l pe Porcu, la vioară, din gură... Un sat mitic, a scris imbecilul de Logofet, ca să arate cît am fost eu de imbecil distrugînd aici tradiţiile... Aiurea, n-am distrus nimic, priviţi hora copiilor din burţile mumelor lor... Aşa jucau muierile şi acum două mii de ani, poate... Dar Vinerea e şi o oglindă, domnii mei, care vă arată cine sînteţi şi cine aţi fost, se văd în ea urmele voastre, feţele voastre de acum cîţi ani?... Acest locşor al socialismului pur, acest sat model, printre primele cooperativizate, în care omul nou se identifică... normelor colective, vorbind marxist-leninist... «Calapăr, Observ de la Şcoală pînă la Magazinul mixt. Că limbajul tău într-adevăr. Este marxist-leninist!»“

Ningea peste hora din răscruci, peste focul de coceni şi de gloduri, peste oamenii de zăpadă, cu felinarele aprinse pe creştetul capului, peste vioara lui Firică Porcu, în gura de aur a lui Firică Porcu, ningea peste lume, şi copiii din burțile muierilor vorbeau între ei, cum erau ele strînse unele lîngă altele, pe lîngă oala cu țuică fiartă adusă de Nicolae. Vorbeau între ei și dădeau din picioare de atîta veselie și de atîta rîs...

14

Tibor căzuse în apă, călcase strîmb și-i alunecase piciorul într-o copcă și intrase pînă la gît sub gheață, în întunericul nărod și gros ca magiunul de prune: acum îl așezaseră pe masa lungă a fostei cîrciumi și-l frecau cu șumuioage de fîn pe spinare, ca pe vite, să-i vină sîngele la loc, de unde pierise, plesnit de gerul din baltă. „Sîngele e în om ca argintul viu în termometru, odată se trage în el, la fund, de nu-l mai vezi, și-odată începe să bată, bătut de inimă", zise Firică Porcu și-și umplu gura cu moare de varză, să-și mai astîmpere focul țuicii băute în drum. Pe Tibor îl lăsaseră numai în izmene, să-l poată da bine pe spinare și pe piept cu gaz amestecat cu oțet. Muierile care reușiseră la școală să treacă într-altă clasă într-o singură zi fură aduse de Manolache să-i pună preotului ventuze și să nu-l mai scape cumva în baltă, că le lasă repetente!... Scuipară ele în palme și nu se lăsară pînă nu-i făcură popii pielea ca vatra în spuză, roșie, fierbinte. Antal se lăsă în voia lor, ca să nu rîdă și mai tare de împotrivirea lui... Se auzea cum rîd în casa în care cu ani în urmă lui i se păruse pentru prima oară că toți îngerii căzuseră din cer și că întîlnise o lume tragică... Regina, chiar ea, fusese scoasă cumva de Manolache de la războiul de țesut din bucătăria pădurarului și adusă cu sania, destul de repede, să-l scape de vreo boală de plămîni ce-l putea cuprinde după căderea în apa lacului... La doctori nu se gîndiseră. Ori voiau să se distreze pe pielea unui popă, cum tot făcea Firică Porcu la toată lumea cu ochiul? Sub ce zodie se ivise pe lume această Vinere de Sus, dacă Firică și muierile mîncau foi de varză nemurată și beau vin și nu le era frică nici de Dumnezeu și nici de nimeni? Sîngele lor era otrăvit de băutură, zicea în batjocură Porcu, avea să-i aștepte arhanghelii cu săbii în mînă să le scurteze zilele și să cadă arși de vîlvătăile Apocalipsului... Frînturi de cîntece porcești, spuse în dorul lelii, crezînd că Antal doarme, sau nu pricepe nimic despre încremenirea lui pe masa de brad a fostei cîrciumi, tăcut și gol ca un crap, sau chiar ca Dumnezeu, condamnat să suporte frecțiile cu petrol amestecat cu oțet și să rămînă mut, mut — semnul muțeniei sale și al unicității sale... „Cîte obiecte, doamne!“ zise Firică Porcu și puse lîngă soba de tuci (care duduia de lemnul de brad ce ardea în ea) bocancii, ciorapii de lînă, maieul, cămașa, cheile de la casă, două, legate cu un lănțișor de argint, batista, ceasul „Pobeda...“ „Cîte obiecte poartă un bărbat pe el! se miră țiganul, ca și cum atunci ar fi făcut această mare descoperire. Oare cîte kile are părintele? mai întrebă el și-l cîntări din ochi, plescăind din buze de ideea colosală ce-i trecuse prin cap. Oare un popă e făcut să trăiască mai mult decît un om, decît mine? o întrebă el pe Regina. Ah! e și el tot ca mine, odată vine pe lume, odată iese, și viața lui are cap și coadă, ca a mea, nu mai înviază el din morți, de dă acuma tuberculoza în el, odată trăiește, fă, nu e cu bis, nu e viața lui făcută să se repete, n-are repetir, fă, după ce intră și el în pămînt nu mai e nimic... Da, da, mai dădu el un pahar de vin pe gît, are și brîu, îl bat reumatismele... Că așa am fost chemat și la nunta unei doctorese de la Zlatna, era plină de aur pe mîini, și de blănuri, căciuli, gulere, paltoane de nurci, sau de ce-o fi fost... Tîra după ea aurul și blănile, că-i era frig, să-i fie mai cald, să fie mai frumoasă, mai impunătoare, fă, ca o împărăteasă, da, își purta rangul, pe dinafară, bogăția... Și-avea o bubă la buză, avea gura urzicată, herpes, fă, că nu se vaccinase... Îi tot da cu miere de stup, să se vindece, și s-o creadă dulce la gură mirele..." Vinerea de Sus nu fusese la începuturi un locaș de rugăciune al vreunor călugări, nici un schit nu se găsise prin împrejurimi, nu Dumnezeu alesese acest loc pentru oameni și nici măcar niște oameni ai unor fapte mari nu-l ctitoriseră, nici un rînd nu era scris despre el în nici o istorie. Sat de plugari, de ciobani, de lăutari, de venetici, de bețivani și curvari, ca oricare altul. Femeile îl pipăiau pe Tibor pe șale și surîdeau; sîngele lor aprins și batjocura, dragostea și deșertăciunea. Firică Porcu începu să-i cînte la căpătîi din vioară. Pe masa aceasta jucase cu puiul în gură Logofet, aflat acum în Italia să vorbească despre dadaiștii români. Lucuță zisese în răscruce despre Logofet: „Absența lui acum din literatură îi făcea mai puțin rău decît prezența lui cu o carte execrabilă". În timpul războiului în casa aceasta fusese un bordel pentru toți soldații ce trecuseră pe-aici. Fuseseră aduse șapte muieri de pe la Sibiu, și ele rămăseseră pe loc, nimeni nu le alungase din sat, creșteau și ele găini și rațe, puseseră ceapă și usturoi în grădina bisericii. „Bordelurile sînt locul purității contra corupției", obișnuia să rîdă cu gura pînă la urechi Lucuță. Un curent rece îl învălui: se deschisese ușa.

„Bună seara la toată lumea." Era Lucuță.

„Lăsați-ne cu domnul părinte, tovărășelelor". Era Beldeanu.

„Să aruncăm pătura asta peste dumnealui", zise Lucuță. Femeile ieșiră din încăpere șușotind. Firică Porcu rămase, cîntînd la vioară.

„O să te faci și mai sănătos, după botezul ăsta, rîse Beldeanu. Cum de n-ai văzut, bre, copca? Ori era la mijloc copita diavolului, ha, ha, ha?..."

„Părinte, ăsta rîde ca un descreierat, deși nu este întru totul... Ascultă și judecă, dacă profesorul Voiculescu tace și... Un sîrb a căzut la Anatomie, și, sesiunea de reexaminări fiind închisă, Beldeanu merge cu indexul la Negru, și-i schimbă pe 4 în 5; apoi, ca mahăr ce este pe la decanat, îi cere secretarului să modifice pe 4 și în acte. Zis și făcut. Toia, care făcuse trampa cu sîrbul, nemulțumit pentru cît luase (Beldeanu primise partea leului, în valută!) îl pistonează pe student: și acesta, agasat, îl spune la poliție... «Am dat atîta.» Morala: secretarul Parpaloc e dat afară și Beldeanu elftarș nu pățește nimic.“

„Părintele nu judecă găinării, Lucuță. Nu te-a judecat pe tine cînd ai tras cu pușcociul, cum să se ia după o bîrfă?... Nici Dumnezeu nu pune în cîntar bîrfele, iar Tibor nu e nici măcar Dumnezeu, ha, ha, ha... Și ce crezi tu că această fostă cîrciumă va deveni locul judecății de apoi? Gloanțele, apa fiartă, violul pe masa asta, dosarele negre, crimele n-au făcut niciodată să încolțească grîul, nici fasolea, nici libertatea... Dar dacă-ți convine, eu accept ca în această odaie împuțită de vin și de cîte a văzut, de curve și de cîntecul lui Firică Porcu, să aibă loc «Înfricoșata giudecată», ha, ha...“

Bordelul „La trei brazi“, cu șapte curve, botezat astfel de către Teofil, în timpul războiului. Se opreau aici nemții, se opreau rușii, se opreau căprarii români. Le plăteau cu șampanie, cu ciocolată, cu cartofi, cu purcei, cu moletiere, cu mantale, cu ce dădea Dumnezeu. Și babele se închinau: „Să vă țină ăl de sus, muică, să aveți puteri!“. Le măturau prin bătătură, ale bătrîne, le aduceau pui fripți, cu usturoi: fiindcă nici un trupet nu se atinsese nici c-o floare de nimeni din Vinerea de Sus, dacă știau că sînt în podul cîrciumii șapte curve, îmbrăcate mirese. După ieșirea războiului din țară, ele rămăseseră acolo, neclintite. Mai tîrziu fuseseră arestate într-o noapte și băgate după un timp într-o fabrică de ciorapi. Le aduseseră înapoi într-o primăvară, căci mai erau trupe prin pădurile din împrejurimi, soldați gata să păzească lumea de imperialiști. Se mai schimbaseră ele, se mai primenise lotul cu altele. Făceau pe bucătăresele, nici nu se mai numeau curve. Jucau „Cazaciocul“ și beau vodcă și satului îi mergea bine. Într-o toamnă fuseseră aduse niște studente, arestate pentru că vorbiseră nu se știe ce, colege de-ale lui Maxim și Cotruș, arestați și ei și băgați în pușcării pe la Gherla și pe la Sighet. Stalin spunea că omul este cel mai valoros capital — și toate drumurile dinspre Vinerea de Sus spre minele din munți erau pline de cuvintele lui scrise pe scînduri de brad cu litere roșii. Peste poduri, arcuri de Triumf, din blăni de brad, pictate cu lozinci mobilizatoare. Treceai cu căruța, sau cu mașina printre aceste cuvinte lungi de un metru. „Jos capitalismul!“ Într-o seară l-au adus pe un panou uriaș pe Tito, cu barda însîngerată, la brîu, plin în buzunare de dolari americani. Lupta de clasă se ascuțise. Inginerii de la minele de cărbuni jucau tenis pe terenurile de zgură, înconjurate și ele de lozinci. Burghezia proletară se destindea, a zis Maxim și i-a fost de-ajuns pentru șapte ani. Se năștea o nouă lume, scria Logofet în *Contemporanul*.

„Mai lăsați-l să doarmă“, zise Voiculescu.

„Dar cine poate să creadă că el doarme? Taci, poate îi e silă de noi“.

„Să mergem dincolo, să-l mai lăsăm o vreme singur, Beldene“.

„Să-l lăsăm tot cu Firică Porcu, să-i cînte... Poate-și aduce aminte de...“

Despre ce vrea să-mi aduc aminte? se întrebă Tibi. Vinerea de Sus nu era țara visată și promisă. Canaan, iar Beldeanu, ca și Lucuță și Moise nu erau din spița lui Moise cel bătrîn, să ducă mulțimea spre vreun altar... Doar această masă îi adunase pe ei, în jurul țuicii fierte și al studentelor cu ciorapi negri, aduși de Lucuță de la o fostă proprietară de tractir din Timișoara... Tibor parcă simți lîngă el, pe masă, acoperiți de aceeași pătură, trupul mototolit și rece al ciobanului... Sîngele nu-i mai curgea din nas, și nici din vrîstăturile făcute cu piedică de cal udă: se închegase sîngele, de parcă Boboc era învelit în propriul său sînge. Ochiul său drept, învinețit, rămăsese deschis, ca al unui mort: dar era viu, căci era îngrozit, și spaima creștea în el mereu, nu se răcea, ca la cei duși pe altă lume. Ca privirea lui Voiculescu, din cînd în cînd, stupefiată, nu atît de slăbirea trupului său, înfiorată de moartea sa psihică, de neputința sa de a scăpa de...

„Părinte, îl bătu Beldeanu pe umeri, aruncînd pătura de pe el pe lavița de lîngă fereastra în care se oprise luna ca o gură de argint, părinte, arăți mișto, ai un trup de săritori de garduri la atletism, ha, ha, ha... Toate elevele lui Manolache șușotesc, n-ai nici burtă... N-o să se atingă pneumonia de plămînii sfinției tale..."

„Vrea să se odihnească..."

„Of, cînd n-o să mai mă sfătuiți, maestre... zău, m-am săturat de bolnavii care ne guvernează... de secole... Lucuță, nu ieși, nu mai e vorba doar de doborîrea tovarășului nostru drag Voiculescu și de ascensiunea mea... a noastră, a clanului... nu doar de moartea lui, ci de viața mea..."

„Cariera ta..."

„Desigur... Nu-ți cer să mi te jertfești, părinte, vreau să te fac om, să nu mai rămîi sluga lui, complexat de... Și nici a mea, eu vreau să vă redau vieții... căci toți sîntem copleșiți de acești agonizanți care ne obsedează... Bine, o să-i fac o statuie tovarășului Voiculescu, în incinta spitalului, să fie venerat de prostime... Dumneata ai venit în Vinerea de Sus nu să aluneci pe gheață și să te scalzi, ha, ha... ai vrut să faci o călătorie în tinerețea dumitale, părinte, să vezi cum s-a născut această lume, aici, cum s-a cucerit puterea, și dacă a mai rămas ceva în oameni din amintirea raiului pierdut...

Și n-ai putut scăpa de mine, diavolul, și de afurisitul de Lucuță..."

„Pe mine nu mă amesteca în ciorbele tale, eu sînt un om mort".

„Modestule! Tu beneficiezi de unul dintre drepturile fundamentale ale omului, dreptul de a se contrazice... ha, ha, adică de-a demonstra că ești viu! În acte ești sfîrșit, dar pe piața liberă dai din coadă... Profesore, nu pleca! Mereu sînt cuprins de îngrijorare c-o să pleci dintre noi înainte de-am atinge visul... Fă-mi plăcerea și mai agonizează o vreme printre noi. Eu sînt moștenitorul domniei tale, mi-am adus și niscaiva medicamente chiar aici, în Vinerea... dacă o fi cazul să ți se facă rău... Vreau cu orice preț să mențin în viață acest hoit care se-nfundă în moarte..."

„Ești mai ticălos decît mine, rîse Lucuță. Eu am fost obligat să... și n-am cîștigat nici o catedră..."

„Gura, împuțitule! Preasfinția sa Tibor Antal a venit să facă o călătorie în... ha, ha, și face una în infern! Așa-i părinte? Asta simți? Perfect, eu îți voi fi călăuza, mă ofer... Vom face o inițiere în..."

„Te-ai îmbătat", zise Lucuță.

„Oare? Fiindcă spun că domnul Voiculescu este un zeu al medicinii, un Dumnezeu? Îi port tot respectul meu... O, și după ce... da, n-o să te batjocoresc în ochii prostimii, voi spune cît de grozav ai fost! Cum spun și acuma: domnilor, e ca un mîntuitor... căci e și bun psiholog, și bolnavii se topesc după psihologie... Ce mai faci, bade? de-i spui unui muribund, l-ai pus pe picioare! Și spitalul lui?... Lucuță, e ca o biserică! Trupul și renumele doctorului Voiculescu acoperă și... cum să spun?... e ca un corp al său, spitalul, cum biserica este trupul lui Cristos, este părinte? Pentru asta lumea îl venerează, pentru asta prostimea... ai văzut și-aici, în Vinerea, idolatrizează acest stîrv... căci vede în el Medicul Absolut... care-i mai tare decît muma, sau fratele, sau soțul, sau tovarășul de muncă, ha, ha, e încarnarea binelui și a mîntuirii... Și eu îți știu, domnule Voiculescu, plăcerile... viciile astea... Ele fac parte din gloria ta!... Nu te strîmba, părinte, și nu te ridica revoltat în șezut, pe masa pe care stai a murit, sau a fost omorît ciobănașul ăla... cum îi spune?... Masa asta e ca o poartă spre... Stai pe ea, stai în c... pe ea și-ți amintești, desigur, de acel păcat... Al nostru al tuturor, oare? Pe el s-a întemeiat Vinerea asta nouă, pe el și-a pornit pașii... spre ce sîntem noi acum, cu Lucuță alături, cu Dan Damian și Zoli în camera de vizavi, unde petrec cu stimatele absolvente ale clasei a opta... Și ce să facem ca să nu mai fim ce sîntem? Cum să renunțe Lucuță la emblema de ucigaș și Voiculescu la cea de tămăduitor și tu la cea de sfînt?... Totul e posibil, în afară de a înceta să fim niște... încarnări, embleme, ha, ha, idei... Cum să moară un stindard al hidoșeniei, ca Lucuță? Cînd o idee moare, începe dezastrul total, apocalipsul, fîrtaților... De aceea sîntem datori să nu-l pedepsim pînă la capăt nici pe bravul Lucuță, n-ai nici o șansă să crăpi!... Trebuie să avem monștri sacri... țapi ispășitori, care nu ispășesc... Trebuie să avem istorici devotați, ca Dan Damian, medici minunați ca Voiculescu... Avem nevoie de sacru, părinte... Deși Vinerea de Sus stă pe un omor, căci de-atunci toate s-au legat sub zodie nouă aici... Facerea asta, părinte, a fost șchiopătoasă, cam cîșă, cum au fost și făcătorii ei, cîși, ha, ha... Dar nu-i nimic, chiar dacă Logofet se află acuma în Italia și vorbește despre revista de avangardă ...*ula,* editată la noi între cele două bătăi, cum le zic ardelenii celor două războaie, noi putem fabrica deocamdată o palidă eternitate care să substituie niște zei... care au fost cum îi știți, cum arătați... Să-l urîm deci pe Lucuță, așa, de ochii celor din Vinerea de Sus, și să-l ducem pe brațe pe... pe cine?... pe Zoli?... Ha, ha, ha... Să mă întorc și la omul meu... eternitatea binelui, Voiculescu Sebastian... Am adus medicamente, priviţi-le, cu orice preţ trebuie să fac să supravieţuiască biologic un cadavru..."

O clipă, doar o clipă Tibor se cutremură văzînd pe tavan umbrele jucăuşe ale focului din soba de tuci, ştergîndu-se unele pe altele: Lucuţă stinsese becul şi luminile scăpate printre tuturigi, ca nişte cercuri subţiri pe capete de sfinţi ce nu se zăreau, şi prin găurile uşiţei de la gura hulpavă a maşinii de gătit tremurau în întunericul aşternut în încăpere, tremurau după cum trosneau mistuindu-se crengile retezate de brad, răspîndind o răşină dulceagă, ca într-o biserică întunecată şi plină de tămîie...

„Aprinde becul", ţipă Beldeanu, dar Lucuţă nu-l ascultă: se auzi doar rîsul lui de ţap, behăit, sigur de el.

„Intunericul te sperie, doctorilă? Crezi că te ia dracu de boaşe? Ha, ha, eram sigur că de sting lumina îţi tace pliscul... Iar dacă şi strigam... „La podea!" şi trăgeam şi o ...şină, te culcai la pămînt... Nu era nevoie de o grenadă... Stai pe turu-ţi, tot nu te las să faci lumină... Mi-ar fi şi ruşine să te văd cît eşti de galben, după cît erai mai înainte de aprins în obraji, ca luat... Să-mi mulţumeşti, altfel poate că te lovea apoplexia!, sărisei de pe şine... Domnule Voiculescu, vă rog să mă iertaţi, dar altă cale n-am găsit... decît de i-aş fi ras două scatoalce..."

„Uite cine s-a găsit să-i ia apărarea..."

„Pst! Pst! Beldene, pe întuneric, s-ar putea să-ţi frîngă cineva cervicalele... ha, ha... Numai Firică Porcu e curat, el nu se teme nici de Dumnezeu, ca părintele, nici de moarte, ca domnul Voiculescu, el a continuat să cînte... Observaţi? Şi pe întuneric, el n-a încetat să-i zică la vioară..."

O clipă, doar o clipă Tibor Antal se crezuse aruncat în apa geroasă de sub gheaţa lacului, deşi căldura din cameră... Poate asemănarea venise din fîlfîitul întunericului gonit de lumina subţire şi intermitentă scăpată din soba de tuci: demoni cu aripi de lilieci purtînd, într-un văzduh de beznă, trupuri goale de pustnici, într-un triumf al morții neîndrăgit de mirosul ca de biserică al rășinii arse, șerpi înaripați, cu coifuri zimțate pe capete, stranii cavaleri ai apocalipsului murind și înviind în întunericul ce cuprinsese lumea, ca în secundele cînd copca îl înghițise, diavoli cu urechi de iepure și cu cozi de vulpe, cu ciocuri de vulturi și cu copite de cal, draci crescuți din rădăcini de sălcii, ieșind din urechile lor crengi uscate de sălcii, ca niște trompe, ca niște coarne de tauri, zguduind temelia pămîntului ca într-un cutremur și prăbușind în smoală biserica pînă la ceruri a lumii ca într-un joc de nebuni... Numai că vioara lui Firică tot cînta, dar el n-o mai auzise, spaima luminii stinse se legase de groaza întunericului de sub gheața lacului... Dinții de metal ai țiganului străluciră: el nu-și pierduse cumpătul, credința lui în cîntecul... „Frunzuliță doi bujori"... nu se sleise, nu... El era obișnuit și cu diavolii iadului și cu îngerii lui Dumnezeu, Firică Porcul, el nu-și pierduse cumpătul, cum nu și-l pierduse nici cînd Boboc fusese pus pe masă și dezbrăcat în pielea goală și învelit în propriul său sînge ca într-un sicriu roșu.

15

Nervul trigemen i-a blocat gura: maxilarele au rămas încremenite, buzele s-au stins, livide, totul a încremenit ca într-o mască de metal... Gura nu s-a mai putut deschide, n-a mai putut... Neputința s-a așezat pe tronul ei, în timp ce cîinii de la laboratorul de fiziologie au început să latre zăpăciți, întărîtați de o găină cu capul tăiat pe care nu se știe cine le-o aruncase peste gardul de sîrmă și ei o priveau cum sare ca nebună de pe pămînt, voind să zboare şi căzînd în gît, pe burtă, cu sîngele ţîşnind ca dintr-o pompă din gîtul ei retezat... „Sebastian avea un presentiment că într-o zi cu mult soare... şi cu vînt...“ Soarele lumina oraşul ca într-o sărbătoare a verii, frunzele teilor se legănau lin. Un nebun în halat alb umbla pe străzi cu un schelet luat probabil de la catedra de anatomie şi nimeni nu se sinchisea, totul părea normal. Un telefon anonim îi spusese cu cîteva zile înainte lui Voiculescu să nu mai vină la spital, s-ar putea să-l strîngă de gît, în glumă, un ţîcnit, să-i strivească ţesuturile şi aşa arse de cobalt. „Am să vin“. Se întîlnise pe drum cu Zoli şi cu Tibor Antal. „De unde ştia acel glas anonim că astăzi era hotărîtă strangularea mea? rîsese. Şi de la cine au aflat ei că n-o să mai rămîn acasă, cum am rămas în ultimele patru zile? Cine ştie dintre prietenii mei?... Cutare... Cutare, rîsese iarăşi. Părinte, poate vrei să afli dacă eu cred că există ceva dincolo de moarte? Dacă pămîntul este un exil al nostru, o Siberie?... ha, ha... Un unchi de-al meu, paracliser, a ieşit la pensie lovit de o copită de cal în şira spinării. Poate o să spună cineva că infirmitatea l-a rupt de credinţa în sfinţii pe care-i slujise şi tămîiase toată viaţa... Dar de ce nu i-ar fi întărit speranţa în Dumnezeu, neputinţa lui fizică? Zicea că: «Dumnezeu este o poveste pe care omul şi-o spune singur sieşi, în singurătate; Dumnezeu trăieşte refugiat în lumina de sus, supărat pe lume.» Adică într-un fel de idealitate absolută. Căci mai greu i-ar fi fost să trăiască printre oameni, ca Gheorghe şi ca Victor. Victor şi Gheorghe erau vecinii unchiului meu. Tot nu eşti mulţumit de răspunsul meu, observ. Atunci să ne mulţumim cu ecoul inocenţei paracliserului... Este moartea o eliberare? Nici Hamlet n-a putut rezolva această ecuaţie. Religia, arta, ştiinţa... Ştii ce flori am primit astăzi de dimineaţă acasă? Trandafiri albi. Un buchet superb. Nu e primul. Albul e culoarea doliului la asiatici. Vor să mă intoxice. Dar sînt proşti şi inculţi. Nu citesc nimic, și asta mă îngrijorează: medici fără cultură științifică... Nu mai vorbesc despre artă... Un tablou a devenit o marfă, fiindcă n-au decît o singură ideologie, a banului". „Mă scuzați, domnule Voiculescu, dar trebuie să recunosc că eu de multe ori n-am reușit să vă înțeleg... Nu sînt prost, să iert și să-l las pe Cel de Sus să priceapă și să pună pe cîntar faptele oamenilor... La Vinerea de Sus, atunci... intrasem și eu în fosta cameră unde se vînduseră pe vremuri țuici și romuri... Încă nu stinsese Lucuță lumina, Beldeanu se umfla ca o broască, gata să plesnească... și dumneavoastră erați tot calm... Și eu stăteam perplex: cum de puteți suporta asemenea infamii?!" „Nu pot să-l urăsc pe Beldeanu". „Știu, i-ați și spus-o cînd s-a aprins lumina, lucru care l-a scos din petece și mai cumplit, de-a și strigat că așa ceva e... nedrept... «De-mi mai zici așa, a urlat, o să cred că nu mai ești bun decît să te băgăm în sicriu...» Voia să fie înfruntat, să fie pălmuit, să devină cumva erou, domnul Voiculescu să-i confirme și cu martori că..." „Da, că sînt viu... Viața mea îi era încă necesară pentru planurile lui... Prostii". „Cruzimea lui nici măcar nu spune ceva despre o destrămare a valorilor etice, zău, e o fiară. Am citit revista pe care mi-ați dat-o Sîmbăta trecută... și-am găsit ceva extraordinar... Un articol despre șopîrle și șoareci... Dar oare putem noi cunoaște mai bine comportamentul nostru instinctiv în materie de agresiune, văzînd cum se comportă banda anonimă a heringilor, scrumbiilor?... Sau să alegem între ea și «societatea fără dragoste» a șopîrlelor... sau realitatea tragică a superfamiliilor de șoareci devorînd tot ce e «străin»... Dar oamenii sînt chiar așa de străini unii de alții? Nu există iubire? Sau poate m-am prostit eu și nu mai dau de rostul... Vorbeați de religie, știință, artă... Ce voiați să spuneți?... Fiindcă a venit vorba de Hamlet... l-am văzut aseară la televizor, cu Laurence Olivier. Magnific. I-am dat un telefon lui Logofet: ce zici? Era și el tulburat... asta m-a îngrozit! I-am telefonat şi lui Beldeanu. Aceeaşi reacţie! Fusese copleşit! N-am dormit toată noaptea: iată, domnule, că arta pătrunde egal şi în îngeri şi în monştri..." „Dacă aş mai trăi încă o dată, m-aş face actor, sau regizor, a rîs Voiculescu. Şi-aş pune şi eu *Hamlet,* e un vis... Şi totul s-ar baza pe remarca nu ştiu cui... nu-mi mai amintesc cine-a spus că, în *Hamlet,* Danemarca piere *într-un sărut.* Cumplit, nu, sublim, nu? Claudius şi Gertruda, da, de pe buzele lor pleacă putreziciunea ţării lor..."

Da, asta a fost ultima lor întîlnire, findcă apoi nervul trigemen i-a blocat gura... şi în acest timp sîngele ţîşnea în el, în gură... Şi l-a sufocat. A murit sufocat de propriul său sînge. Aşa cum a prezis cu doisprezece ani în urmă cînd i-a spus doctorului Luca: „Mă tem să dorm, să nu mor axfixiat de sîngele care-mi va inunda gura". Întins pe pat, parcă era umbra umbrei. Tibor a rămas în salon: vedea cum treceau pe lîngă cel decedat prieteni şi neprieteni, veniţi să-l plîngă, sau să se convingă că nu mai respiră. Dan Damian rămăsese lîngă uşă, fără lacrimi, îngrozit de *privirile* celor ce priveau mortul... Ferestrele erau deschise, dar nu curentul aducea înăuntru un aer răcoros, de gheaţă. Parcă se afla într-o arenă, la ora cînd se dă mîncare animalelor sălbatice. Dan Damian îşi aminti de Roma: fusese trimis în tinereţe la Academia Română să cerceteze urmele lui Ştefan cel Mare, ale... Şi el nimerise în prima Sîmbătă la un circ: chiar cînd nu erau spectatori, la ceasul cînd fiarele erau scoase din cuşti, fioroase, să li se dea hălcile de carne... Cum li se umpleau leilor burdihanele, cum se aşezau pe talaş, în dimineaţa blîndă, toropiţi de bucuria burţii... Pantere linguşitoare, tigrii blînzi ca nişte căţei de lapte, pierzîndu-şi orice personalitate, uitînd pădurile luxuriante, răgetul spiţei lor... Şi o fetişcană, de o frumuseţe nudă, prostească, elementară, trecea printre ei cu o vergea în mînă, surîzînd... Mortul parcă surîdea, i se păru lui Dan Damian. Oricum, liniştea lui Voiculescu îi umplea de spaimă pe unii vizitatori, sau de o bucurie stranie, care-i făcea să şi plîngă. Cum lăcrima şi Beldeanu, pe coridor, din zece în zece minute venind să-l vadă pe răposat, ca să se convingă că nu se ridică din nou în picioare şi pleacă acasă, ca după o mai adîncă oboseală.

„Părinte, Sebastian ştia cît este de bolnav, cum evoluează boala din el, o simţea în el cum îl roade, şi se opunea ei, nu ceda... Dar boala din afara lui n-o putea stăpîni. Terorismul face astăzi ravagii în lume, ca şi ieri, dar cel mai odios mi se pare cel psihologic... Anarhiştii şi extremiştii din secolul trecut voiau răsturnarea imperiilor, a regilor, a magnaţilor. Acum atacul este mai perfid, fiindcă scopurile sînt şi mai mărunte, sînt strict personale, nu se mai vrea neapărat dezrobirea lumii... O catedră, un post, un premiu, o bursă în străinătate... Un terorist din secolul nouăsprezece zicea că principalul factor al progresului istoric este crima şi că drumul spre umanitate va trece printr-un apogeu al Barbariei... Ce cancer! Murind acum Sebastian, a murit şi cancerul din el, a învins boala... dar ea nu l-a învins pe el, nu s-a dat bătut... Ce mit este acesta, părinte, ce mit?!..."

„Nu pot să vă răspund. Tot ce ştiu este că esenţa moralei profesorului Voiculescu era dorinţa de a se cunoaşte pe sine, pentru a se judeca, stăpîni, pentru a putea decide asupra lui însuşi. Dar să ne plimbăm puţin prin curte..."

„Cu prietenii discuta despre ultimele sale lucrări ca şi cum boala n-ar fi existat. Nu voia să schimbe un soi de rutină... Dar îşi urmărea de aproape evoluţia bolii, citea tot ce e nou... Poate ai dreptate, poate el era convins că esenţa realizării umane are loc pe planul conştiinţei... Altfel zic şi eu ca Zoli, de ce la Vinerea de Sus, cînd Beldeanu a avut criza de isterie, de-a făcut spume la gură... Omul este un ceasornic divin care trebuie să se înţeleagă singur pentru a se putea guverna, părinte? Eu chiar mai înainte l-am luat pe

Zoli de braț, să-l opresc să-l plesnească pe Beldeanu care spunea spășit, ca pe o spovedanie, că ziua cînd moare un om este o zi de sărbătoare... fiindcă scăpa de închisoarea de carne a vieții, și alte asemenea... Ba a mai zis: «Priviți cum fiul lui Voiculescu și tînăra lui soție plîng de bucurie că el nu va mai suferi! S-a dus în rai, în țărmul fără durere», a mai zis și s-a închinat. Fiul lui Voiculescu era perplex, și soția sa, la fel, buimăcită... Numai un dement putea citi pe fețele lor o undă de bucurie. Mutra lui de porc blajin mă face să cred că e din spița acelor becisnici agresivi pentru care violența și teroarea sînt mai sfinte decît iubirea și adevărul".

„Of, domnii mei scumpi, ce părere aveți despre această pierdere irecuperabilă? se apropie Beldeanu de ei, zornăindu-și cu mîna dreaptă mărunțișul din buzunarul de la pantaloni... Ce credeți, marele oncolog Biță nici n-a vrut adineaori să stea de vorbă cu mine... ca și cum eu... ha, ha. Ce poate omul complota față de marele complot al naturii? Priviți-l, povestește unor neofiți, unor gazetărași, scriitorași că în ultimii ani Voiculescu a fost el cel adevărat, a dat tot ce-a putut mai mult... Fiindcă era legat de-un sfîrșit, zice Biță, nu eu, fiindcă de-aș zice eu așa ceva mi-ar sări lumea în cap. Mie nu mi se iartă cînd spun adevărul... De ce? Lui Biță, da. Zicea: «Știa că începuse numărătoarea inversă, și nu mai avea un timp nesfîrșit înainte.» Mă rog, nu-i bun cuvîntul, nu așa a zis Biță, dar esența asta e... «Să mă justific, cine-am fost, nu față de alții...» Față de el, adică. Da: «Ce rost am avut în viață și de-a meritat să trăiesc.» Eu nu cred c-a gîndit așa, ar fi o îngîmfare... Dar, mă rog, despre morți, numai bine. Deși... nu vă alarmați, vă rog! opinia mea e că a fost un idiot! O clipă, o clipă, în sensul în care și Nietzsche îl vede pe Isus Cristos..."

„Confunzi borcanele", zise Dan Damian.

„Îmi pare rău, domnule Damian, nespus de rău îmi pare că nu mai pricepeți că humorul în aceste clipe este politețea disperării..."

„Disperarea cui? întrebă Dan Damian. Și care humor?"

„A, vreți humor zăftos... așa, popular, de la țița vacii? Cică au venit la H... niște tovarăși din K... și i-au spus: «N-avem rabin în U...» «Nu găsim. E greu să afli pe cineva care să știe și talmudul și marxismul... Ori știu marxism, și nu știu biblia, ori știu biblia și legile evreiești și nu știu marxism.» «Și unul care să le știe pe amîndouă n-ați găsit?» «Așa da, am găsit unul, dar acesta era evreu.» Nu rîdeți? E vechi?... Oh, domnii mei, nu judecați mohorîți viața, că nu-i limpede și ortodoxă. Acuma toată suflarea medicală ar trebui să *fie îndoliată și să lăcrămeze*? Știu că țineți la Voiculescu, însă trebuie să înțelegeți totuși o regulă simplă, că toate cele ale omului slăbesc cu anii, puterile i se topesc și i se împuținează, și prietenii, pînă și dușmanii, și individul... e scos la pensie și e scos *afară* din bătăliile pentru apa grea a vieții... Nu v-am convins. La revedere."

„N-am dus răspunsul pînă la capăt, zise Tibor, în timp ce Beldeanu se îndrepta spre secția de chirurgie, zornăindu-și monezile în buzunarele pantalonilor. Împlinirea supremă presupunea pentru Sebastian o înfrumusețare interioară, dacă vreți, o desăvîrșire morală, trăind binele și refuzînd întruchipările cele mai aparent nevinovate ale monstruosului... Și atunci de ce l-a iertat pe Beldeanu? La Vinerea de Sus, cînd Lucuță a reaprins becul, l-a rugat pe Beldeanu să-l sărute... Am rămas ca trăsnit. Călăul nici nu-i ceruse să fie iertat, și el îl ierta, dovedindu-i iertarea prin această doleanță, de a fi sărutat pe obraji... «Dar eu nu vreau!» a țipat Beldeanu, și el surprins. Scuză-mă că zic uneori călău, poate n-ar trebui o față bisericească să-i zică astfel... Voiculescu i-a întins brațele, ca într-o supremă absolvire, poate cutremurat de întunericul din Beldeanu, pe care nici acesta nu și-l înțelegea, nu știu precis... Ce-ar fi vrut să spună, că Răul absolut nu era în mîinile unui trepăduș ca Beldeanu și în răutatea sa gălăgioasă și prostească, ci era în propria sa ființă, în alcătuirea trupului său, cancerul venea din el... și de n-ar fi fost atins de boală, nimic nu l-ar fi dărîmat venit din afară... pînă în clipa cînd se epuiza singură acea energie vitală a sa... Și-a amintit atunci de Boboc, cel întins pe masa de cîrciumă și bătut — și l-a privit în treacăt pe Lucuță și a zis că binele realizat prin violență e monstruos, un rău monstruos... Probabil la Boboc s-a gîndit, mi-am zis, ridicîndu-mă de pe masă și îmbrăcîndu-mă. Lucuță a bîlbîit ceva și Voiculescu i-a zis lui Beldeanu: „Tradu-mi ce spune acest ins fost prin Franța." „Păi vorbește în românește". „Atunci de ce nu pricep nimic?" „Pentru c-ai început să mori", a zis Beldeanu. „Ce spune?" l-a întrebat pe Zoli. „Spune minciuni". „Ai început să puți, a precizat Beldeanu, care nu voia să fie iertat, ori să dea măcar un pas înapoi, să se creadă că e slab de înger. Cînd mori? Retrage-te, lasă locul celor ce pot..." „Pot ce?" a surîs Voiculescu. Pot urî? parcă ar fi vrut el să continuie. De ce a surîs, totuși? Fiindcă nu-l ataca pe la spate cu șișul, ci fără nerușinare, în public, cu cuvîntul: și asta era otrava cea mai cumplită, fiindcă pe Voiculescu îl ținea în picioare cuvîntul, conștiința sa... Oameni mari sînt cei care singuri ajung să se cunoască, și să se conducă singuri... Beldeanu perora cele mai cumplite măgării chiar și în fața noastră, luîndu-ne cumva complici? disprețuindu-ne, că nu contam de-l auzeam? că eram și noi vinovați? că unii dintre noi credeam la fel ca el? Nu știu. Totuși, Voiculescu l-a sărutat pe frunte și a doua oară cînd i-a zis lui Beldeanu să-l sărute, acesta nu s-a mai putut codi, și ca hipnotizat și-a lipit buzele de obrajii lui... Nu, nu era Iuda, doar se știa că-l urăște, și apostolul trădător nu-l ura pe Cristos, fusese doar cuprins de panică, fusese doar atras de lumina vicleană a celor treizeci de arginți. Lucuță mi-a șoptit: „Beldeanu a pupat Moartea“. Era albastru la față: el n-ar fi făcut așa ceva. Dar eu cred că Voiculescu a vrut pur și simplu să-l ierte pe isteric... Ce folos? Nu pentru Beldeanu, dacă Beldeanu din asta nu înțelegea nimic, ci pentru propria sa conștiință... Nu voia să urască nici măcar o lepră. E bine? e rău? De Beldeanu oricum nu s-a lipit nimic... Priviți-l cum tot se-nvîrte prin spital, cum dă mereu fuga să-l mai vadă o dată pe defunct, să se convingă că totul s-a sfîrșit. O să vină la înmormîntare cu pinteni de aur, ca un cocoș, cu decorațiile sale pe sub haină, să le arate agățate pe pieptii cămășii, dînd cu tifla, cu toate însemnele măririi sale împodobit, să privească intrarea în pămînt a lui Voiculescu...“

„O, bine că te găsesc, părinte dragă, zise mama lui Beldeanu apropiindu-se de ei. Te caut de azi-dimineață, de ieri, Tibi dragă, scumpe al meu sfînt popă... Să nu-l rabde pămîntul, să n-aibă hodină! Îți mulțumesc din inimă, te-ai rugat cu folos și-a murit la timp, îți pup mîna pentru rugăciunile tale, îi zise și-i apucă dreapta și i-o săruta. Dumnezeu ți-a ascultat ruga, sfinte, îți mulțumesc și-ți mai dau și banii ăștia, dragul meu“, zise și-i băgă în buzunar un purcoi de sute și o luă la fugă spre poarta spitalului, cu lacrimi în ochi de fericire...

16

Printr-un geam spart, zăpada viscolită curgea înăuntru și îmbrăca sfinții militari în mantale albe, geroase, le punea coifuri grele pe cap, așezate peste vechile coifuri și mantale de gheață din neaua cursă cu o săptămînă înainte în biserică și înghețată pe pereții de piatră. Pe ușa ieșită dintr-o țîțînă și uitată crăpată intrau, alungați de răgetele sălbatice ale vîntului alb și nesfîrșit ca o dihanie cu o mie de capete întinse pînă la cer, iepurii flocoși ai cîmpiei să se adăpostească în altar, unde unii fuseseră și puiați peste vară în odăjdiile căzute din dulapurile bătrîne și descleiate și făcute de carii făină. Șoarecii intraseră prin găurile din ziduri în pămînt, fugiseră de prăpădul adus de iarnă. Neamul lor se împuținase însă de la o vreme, sau se mutase în alte părți de cînd nici o bucată de anafură nu mai puteau găsi și mînca în sfînta biserică de la marginea Vinerii de Sus. Clopotul de aramă era în clopotnița fără ferestre îngropat în zăpadă, nevăzut, ca și cum nici n-ar fi existat, sau ar fi fost luat de viscole și aruncat în cer, ca un fulg, pierdut ca un fulg... Fețele sfinților erau albe, ochii lor se vedeau parcă adormiți sub straturi de gheață ce acoperise totul în biserica înghețată și ca de gheață. Tibor de-abia putu să aprindă o lumînare de nuntă pripășită din cine știe ce întîmplare lîngă strana fostă a paracliserului Dumitrele. Biblia rămăsese deschisă pe măsuța din altar, mînjită cu sîngele care se decolorase sub vreme și părea acum o umbră a unei vietăți ce atîrna undeva sub boltă, un fluture, poate... Își aminti de Voiculescu: întins pe catafalc între trandafiri și garoafe, ca adormit într-o grădină strîmtă, cu flori, palid, cu buzele vinete, cu umărul obrazului stîng vinețiu, supt, din cauza pierderii masive de sînge. Și studenții trecînd în tăcere pe lîngă catafalc și depunînd peste el cîte o garoafă... Și studenți africani, vietnamezi, din America de Sud, din Grecia, din Izrael, cu flori în mîini... Duca, plîngînd, Boeriu, cu lacrimi în ochi, Țiganul, venit cu mașina de la Drăgășani, împreună cu nevastă-sa să-și ia rămas bun de la profesor... Și glasul lui Tică: „Și pentru atîta merita să trăiască.“ Muzica funebră s-a stins și i-a ținut cuvîntarea de adio, primul, Loga, cel care-l doborîse pe Hațieganu, și implicit și pe el. Cel care îl doborîse în viață, la începutul carierei, îl omagia acum, cînd era mort, în cuvinte pline de laude: Loga, despre care el, Voiculescu, zicea mereu: „E un rahat". „Acest rahat îți va ține discursul de înmormîntare", îi spusese Beldeanu, zornăindu-și banii mărunți în buzunarele de la pantalonii cumpărați din Franța — și profeția lui se împlinea. Rahatul vorbea.

„Eram sigur că te găsesc aici, părinte. Prietenii dumitale au intrat în panică și cred că te-ai rătăcit prin păduri, ori te-a mîncat vreun lup... De ce-ai plecat de-acasă de aproape trei zile fără să spui nimănui încotro te duci? Cînd am văzut urme de pași spre biserică, am fost sigur că nu putea fi altcineva aici."

„Ce vrei de la mine?" îl privi Tibor cum stătea în ușa bisericii, cu căciulă neagră pe cap, cu urechi, militară, cu un cojoc de oaie atîrnîndu-i pînă la călcîie, în cizme și cu o lanternă stinsă, de vînătoare, în mîna dreaptă.

„Palatul regal avea cele mai sigure adăposturi antiaeriene din București. Unde putea să fie un om ispitit de diavol decît în casa domnului cea mai umilă, părăsită pentru vinovăția ei de-acum cîți ani?... Dar dumneata nu ești Luther și eu nu sînt Belzebut să dai după mine nu cu o călimară, că n-ai, cu psaltirea, că te încurc în lucrarea gîndurilor ce nu-ți dau pace... Știu de ce-ai venit aici, în încăperea asta care vara e ca o tîrlă, și iarna la fel, ca acuma, cu oi prin naos și pronaos, cu găini care au cuibare între cărțile sfinte..."

„Cine te-a trimis să mă cauți?"

„Nimeni. Mirosul meu de copoi bătrîn. Te doare viața lui Boboc? Nu te-ai dus să-l convingi să se predea, știai că n-o s-o facă și nu voiai să te expui să fii prea des văzut prin grădinile unui ins rău încondeiat. Ai ezitat, și această clipă de lașitate ți-o reproșezi, cum nu-ți ierți nici lipsa de curaj, că n-ai încercat să explici nevinovăția acestui puștan, gluma lui stupidă... Iadul nu mai e o groapă plină de pucioasă sub pămînt, el e chiar aici, în această biserică în care n-a mai călcat nici un credincios din clipa cînd ea l-a vîndut pe Boboc morții, după ce venise aici să se ascundă și să fie apărat, iadul e în chinul care te macină, în groaza și disperarea dumitale, Tibor Antal. Ruina asta, hoaga întunecoasă, prăpastia se află în inima dumitale, care nu mai e sigură de nimic, mai ales după înmormîntarea lui Voiculescu. Și înainte cu o zi de a muri, el a semnat actele la spital, a vorbit despre o excursie la Mediaș, a *făcut planuri*, a promis că Vineri va veni la o ședință... «Nu, Vineri va fi îngroparea ta», a zis Beldeanu. Și a doua zi după ce l-au dus în cimitir, i-au trimis familiei sale un rac mîncat de un corb, cu această precizare bătută la mașină pe hîrtie albastră: un rac mîncat de un corb. Nici familia lui să nu aibă odihnă, suferința să nu înceteze. Lumea s-a surpat în dumneata și această lipsă de temeiuri și de temelii... această descoperire a slăbiciunii în propria credință, descoperirea, cred că nu mă înșel, a infernului în propria dumneavoastră... ha, ha, este?... Monștri cu capete de țap și cu coarne, cu coadă de lup și cu aripi de liliac, suflînd din gura lor roșie o pară de pucioasă, ha, ha... nu erau lîngă cazanele din inima pămîntului, ci chiar în forul dumneavoastră interior, ca să mă exprim astfel... Beldeanu e și chirurg, și vînător măcar o dată pe săptămînă, și pocherist, măcar o seară pe săptămînă, și curvar, măcar două seri pe săptămînă, și... Cam greu să-i meargă spitalul fără reproș, și totuși îi merge. Vînătorile lui de rațe, pîndele la mistreți și la cerbi, goana după lupi, pe dealuri, nu sînt un sport, cum zice, ca să-și mențină condiția fizică... Vrea să fie cît mai lipit de cruzime... să nu lăcrimeze... și mai ales, mai ales cinele vînătorești, cu povești, cu vin, cu grătare, legătura asta permanentă cu pămîntul, cu vînatul, cu sălbăticia, cu elementarul, ha, ha... îi dă o siguranță colosală, o încredere în el... Sper că oaia asta n-o să fete aici în biserică, am putea ieși... Nu vă e frig? Da, mai e ceva: dumneata vrei să-ți privești pînă în străfunduri rana pe care o simți sîngerînd, prăpastia, hoaga... De-o recunoști, te împaci cu ea, cu lumea, îți găsești o ieșire?... Nu te dai bătut, vrei mîrțoaga să bea jeratec și să iasă învingătoare?... în cursa asta cu cine, părinte? Ca Voiculescu?... Ori te gîndești la Dumnezeu, că parcă nu mai deslușesc cu adevărat rosturile tăcerii dumitale..."

„Doamna Voiculescu mi-a spus, acum cîteva zile, că Sebastian în ultimii ani a muncit foarte mult... scria... se întreba, călătorea... Se bătea cu moartea. Această voință... Munca i-a dat încredere în el... Și-a găsit un echilibru, o esență... un crez... un aliat... Știa că e util. Munca l-a ținut în viață, și bucuriile ei..."

„Da, da, probabil... Dar... nu mai crezi în munca pe care o faci. Te simți inutil! Este? Nu ești făcut să... guvernezi peste oameni... Mai mult pentru dumneata însuți... Un preot, ca și un conducător de oști, ca și un om politic trebuie să aibă o autoritate... naturală, care este un dat al zeilor, a lui Dumnezeu, și e din mii de imponderabile... Cum te miști, cum vorbești, cum zîmbești... Nu ești omul gata de-a aplica... de-a răspîndi vreo credință... Și nici un om al faptei, ca Beldeanu, pentru care lupta cu Voiculescu... era o vînătoare... El îl stima pe... dar îi voia pieirea. Asta însemna eliberarea lui... Cunoașteți, desigur, cum unii își mîncau propriul tată, ca pe Dumnezeu... El voia să se inițieze în... ha, ha... Chiar o să fete oaia asta, de se zbate?... Să ieșim, eu nu vreau să mă cuprindă frigul aici, eu n-am de privit în nici o gaură... Abisul nu e felul meu de mîncare, nu-mi pun probleme cretine... Mă scuzați... Dar chiar credeți că dacă o să înțelegeți ce s-a întîmplat cu Boboc... inițierea asta, cunoașterea asta a propriei mizerii... să vă aducă echilibrul și bucuria?!... Eu n-o să încerc să-mi aduc aminte cum l-am împușcat pe Viscreanu...

Eu am intrat în politică de tînăr, de cînd Sănătescu îl considera pe B... cetățean ...străin. Și pe urmă... Da, am fost special pînă în Bucovina să văd biserica lîngă care a ținut B... să fie îngropat cu popi și cu... El s-a întors spre Dumnezeu, dumneata vrei să fugi de cel de sus, mi se pare... Dîrdîi aici în biserică, îți clănțăne dinții de frig, ești o mînă de carne neputincioasă și slabă și în fața gerului, și total incapabilă, nu să salveze omenirea, ci să se salveze pe sine. Iepurii puiază aici, cățelele se cățelesc vara, le-am văzut cu ochii mei intrînd în călduri prin altar noaptea înconjurate de haite de cîini care se flocăiau pentru ele în naos și pronaos, domnule Tibor, pînă ce unii dintre ei se înciotau... Și una, a lui Zăbavă, era înnodată cu un cîine bălan, ciobănesc, și, cum era plăpîndă și ușoară ca o umbră, el o trăgea după el pe drum și prin iarbă, pe cimentul bisericii, să doarmă între oile pe care de fapt le păzea ziua și noaptea și care intraseră aici să scape de furtuna ce se pornise din cer... O personalitate alterată pînă în rădăcini, dar care nu mai crede că și-a pierdut cumințenia și cumpătarea și mințile datorită păcatului originar ha, ha, fleacuri... însă nici nevinovat nu se vede, asta ar fi chiar o prostie... Ești în cumpănă, un om impur, bătrîne, care-l înfrunți pe cel cu ochiul sfînt... ca o muiere la menstruație intrată în biserică, nețiînd seama de lege... Și ce dorești să afli? Că în biserica asta de gheață toți sfinții sînt morți de frig și că aici nu există nici un Dumnezu, ca și aiurea, dacă Boboc a înțepenit aici acoperit de odăjdii și de prapuri puși peste el chiar de el ca să nu crape degerat ca o damigeană cu apă, înfundată cu glod, și dacă Voiculescu care a trăit drama sfîntului creator, în medicină, desigur, nici nu a putrezit în mormînt cînd au și zis despre el în prima ședință de senat că n-a făcut nimic pentru medicină cu prestigiul lui atît de invocat, ci doar pentru el personal... Nu ne-a adus aparatură la clinici, au spus, ca și cum asta n-ar fi costat parale și timp fi repartizat-o ministerul... Iar Luţă Rigoleto a exclamat pe coridoare: «A murit! S-a dus, nu mai este acolo... În sfîrşit, ce n-a făcut *partidul*, a făcut *natura*!» *Şi atunci cum să nu ţi se zbîrlească părul în cap dacă în acest bîlci de nebuni prietenii şi preoţii sînt neputincioşi, şi chiar Dumnezeu e fără vlagă şi inexistent... de parcă, da, de parcă şi el a* încheiat un pact cu diavolul, dacă şi slujitorii lui au ajuns nişte analfabeţi şi dacă cei născuţi din seminţia lui Adam, cel tocmit de el, sînt chiar diavoli, nu *oameni*... Vă mai amintiţi cum se înghesuiau să vadă cadavrul lui Voiculescu la spital? «Nu mă călca pe picioare. Ionescule! Nu împinge, Georgescule! Nu pune mîna pe el, că e rece, Beşescule!» Ca sardelele, şi totuşi fericiţi! «A început să duhnească, tu! Oare cîţi bani o avea la CEC? Mergem Sîmbătă pînă la Herculane? Am nişte păstrăvi aduşi de un pădurar, să doborîm pe ei o ladă cu vin. Ce serios e, tu! Parcă se gîndeşte! La ce? N-a făcut nimic ca să avem şi noi un spital ca la Baia-Mare, cu două mii de paturi! Păi şi-aşa folosesc spitalul ăla ca hotel, că n-au bolnavi! Au, dar pleacă la Cluj, la Bucureşti. Pentru că sînt doctori buni doar în centrele universitare. Dar minerii sînt la Lupeni şi la Motru, la Rodna-Veche şi la Baia-Sprie. Lingem o bere germană, tu?» Se vedea o mare plăcere de a bea o bere, de a mînca un păstrăv, de a bîrfi, de a face o escapadă la Băile Herculane — un vînt eliberator îi învăluia, o putere murise, uciseseră Zimbrul, totemul, erau mai uşori, ca nişte fluturi beţi de soare... Şi atunci l-au adus pe băiatul lui Voiculescu, l-au împins încet pînă lîngă taică-său, să-l privească de-aproape, să-i pipăie răceala pielii, încremenirea vînătă a buzelor, duhoarea lîncedă, l-au proptit acolo, să nu poată ieşi, l-au silit zeci de minute în şir să simtă lîngă el ireversibilul, moartea, aproape l-au băgat cu nasul în pieptul mortului, să înţeleagă putreziciunea ce lent şi temeinic se instala în trupul ce-i dăduse lui viaţă — pînă cînd Silviu a izbucnit în hohote de plîns, nemaiputînd să respire și să se țină pe picioare, mai cadaveric la față ca Sebastian... «Nu mă siliți, a urlat, îl iubesc... Ce vreți?» Vă amintiți, chiar atunci trecea prin fața spitalului un car cu fîn, tras de doi bivoli. «Uite un car cu fîn! a zis Luță Rigoleto. O, eu cînd eram copil, la țară...» Parcă nici nu l-au auzit pe Silviu țipînd, de parcă ar fi vrut să mai aducă o jertfă omenească, fiul... Ce clipe de pucioasă, ți s-au părut, părinte, dacă i-ați spus lui Dan Damian că a fost una din orele cele mai negre pe care le-ai trăit... Și ei continuau să ciripească, nici măcar veseli, acum potoliți, mulțumiți... «Și de ce-a fost alaltăieri nervos? A găsit o debandadă la secția de reanimare. Aiurea, se temea de nebun, că-l strînge de gît! L-am întrebat: de ce nu mergeți acasă? Șovăiți?» «Nu șovăi, a zis, rămîn» Da, nu voia să părăsească spitalul. Credea că bolnavii au nevoie de el. Ne-a sfidat. A rămas. I-am spus: «O să sfîrșiți ca marii actori, pe scenă.» Părinte, carul cu fîn răspîndea un miros dulce, de iarbă, de cîmp, de vară. Ei erau convinși că dacă Voiculescu părăsea mai demult funcțiile ce le avea și se retrăgea în pensie, poate mai trăia și acum; așa — muncind, venind de dimineața la vizitele bolnavilor, el s-a apropiat din ce în ce mai mult de propriul său sfîrșit. V-am întrebat atunci de ce mirosul de fîn e cel mai grozav? de ce nici un parfum nu-l poate imita? Nu mi-ați răspuns, de parcă din vina mea pierise acel om. Vă spun acum de ce mirosul fînului... Din cauza atîtor flori de iarbă, flori sălbatice, buruieni, păpădii, căzute sub coasă, moarte acolo, devenind fîn... Dorința sufletului dumitale de înălțimi, părinte, poate înțelege această dumnezeiască risipire în cer a florilor sălbatice. Dar aspirația spre absolutul lumilor vă poate duce pînă unde vă aflați acum, în disperare, în muțenia cu care căutați absolutul neantului, ha, ha, ha... Nu vă place mutra mea, este? Ești un nemernic, mi-ați spus acum nu știu cîți ani cînd am dat cu pătlăgele şi cu castraveţi în sîrbii care cîntau dincolo de graniţă „Deşteaptă-te, române.“ Eram noi adormiţi de duşmanii noştri tirani într-un somn de moarte? v-am spus. Cîntau la taragoată, băteau toba, jucau brîul oltenesc sîrbii, nici nu le păsa de roşiile şi cartofii mei, de parcă nu trăiau pe acelaşi pămînt şi în aceeaşi lume. Dar acuma de s-ar urca pe umerii cuiva, la un meci de fotbal, să zicem, Zoli, să zicem, şi-ar recita... dar să lăsăm. Nu s-ar socoti că nu e vorba de o operă literară, ci de nu ştiu ce? Eram eu atunci un ticălos de mi-aţi vorbit la cină de modalităţile tehnice ale execuţiilor înfăptuite de călăii spanioli? N-am să uit. Aţi spus: «Zoli, arta strangulării la spanioli... printr-un garou... metalic, desigur... Ce-ar fi dacă toţi călăii din lume şi-ar scrie amintirile?» Ei bine, eu mi le-am scris. Cum n-o să mi se publice chiar în acest an editorial, ha, ha, vi le pot da să le citiţi. Am nişte observaţii originale asupra rezistenţei psihice a condamnatului şi asupra agoniei sale... Dar n-am văzut nici un ins care să se condamne singur, pînă azi. Vreţi să vă urcaţi în clopotniţă şi să vă spînzuraţi? Staţi în strana paracliserului Dumitrele, învelit peste genunchi cu prapori, şi peste piept şi şale cu odăjdiile ce le-aţi cules de sub culcuşurile oilor şi cuibarele găinilor din altar şi tăceţi ca o piatră, acoperit cu ţesături sfinte, dar în suflet cu un gînd întunecat, de care vă şi e frică, mai rău decît de un cîine turbat, de acest gînd turbat... Şi nu-mi vorbiţi, aţi vrea să fiţi mut, atît vă îngrozeşte mutra mea, pe care toată viaţa aţi dispreţuit-o, în care aţi văzut o oglindă a morţii, oglindă în care acum...“ Vasco Slabul, privindu-se în oglinda aburită, ştergînd-o cu palma şi regăsindu-se cu uimire în ea, numai în apele ei regăsindu-se, după atîta umblătură prin lume, zîmbindu-şi, ca unui prieten, ca unui frate geamăn, cu bucurie: şi invitîndu-se la dans cu o plecăciune pînă în pămînt, în timp ce peste munte zăpada mugea, se așternea, parcă făcîndu-și testamentul... „Nu închideți ochii și nu mai sperați că v-a înghețat gerul și aiuriți, sînt eu, afurisitul de Lucuță, dar de data asta nu eu v-am împins să vă pierdeți credința în lumea armonioasă tocmită de Dumnezu în șapte zile... Alții, eu sînt o piesă de muzeu, un pensionar al statului, nici măcar al diavolului, ha, ha, în mine nimeni nu mai are încredere, nici biserica, nici în ceasul al doisprezecelea nu mai mi se dă vreo șansă minimă să ajung... Medicii, minunații umaniști, care nici măcar nu se luptau pentru o altfel de structură socială, care n-au măcar nici scuza greșelilor ce le fac revoluțiile... Pentru ei, revoluția e ciolanul, se bat pentru o ideologie a ciolanului, ha, ha... A, nu, sigur, nu toți, Voiculescu n-a fost ca ei... El și în *suferința* cumplită ce-l sugruma s-a dus la doctorate, și chiar în ultimele clipe ale vieții a discutat cu un medic tînăr despre nu știu ce fel de semințe dragi pînă peste poate canarilor, i-a dat casă lui Bibicică, i-a făcut rost de repartizare, mai exact... Se ocupa și de lucrurile *mărunte* ale vieții, părinte... Iar ei i-au ridicat un rug, desigur nu ca în evul mediu, din lemne, — din cuvinte, din bîrfe, din telefoane, șicane, mult mai temeinic... Și beau bere seara la Belvedere, dar de fapt, chefuind în jurul acestui rug invizibil, se bucurau că Sebastian o să crape, mergeau Dumineca la iarbă verde pe lîngă cabana „Două roze“ și se dădeau peste cap ca niște copilandri, plini de bucurie, ciupindu-și muierile, sau pupîndu-și prin tufișuri amantele, cu coifuri de hîrtie colorată pe cap, în chiloți, chicotind, ca la un mare carnaval, dar punînd de fapt pe roate uriașa moară de pietre a intoleranței și a cruzimii, care de fapt v-a și adus aici în strană, mut și cu ochii închiși, de parcă asta v-ar opri să vă mai și aduceți aminte de ei, de parcă v-ar tăia gîndurile spre ei, chinuit, încă mai sperînd vag să nu se stingă cu desăvîrșire credința în cel care totuși a făcut lumea din haos, florile și lumina, și nu sminteala pe care ceata de inși, desigur cu coadă și cu copite, ha, ha, ca Beldeanu, și ca mine, nu?... v-au băgat-o în sînge... Ninge peste biserică, părinte, a căzut noaptea și-o să înghețe apa în cănți și în jgheaburi, mai bine să plecăm acasă la directorul școlii, dacă la mine nu doriți... Ninge, pămîntul e bocnă, nu se vede nici o stea pe cer, și el e înghețat, și ele sînt înghețate în lumea lor... Să mergem, zău, o să vă spălați pe picioare cu apă fierbinte, o să dormiți cu capul pe un căpătîi umflat cu fîn, la mama lui Manolache. Viscolește zăpada... ei, și? sămînța ierbii doarme în tihna de sub pojghița degerată a pămîntului... ei, și? ce-i dacă a mai degerat și pămîntul?... Acolo, în întunericul lui, grîul... da, da, visează! El ne dă siguranța pîinii noastre cea de toate zilele, a reînvierii cîmpurilor, ce mai!... Sau vreți să vă iau în spinare? ori chiar nu mă mai auziți? Somnul ăsta al grîului, al rădăcinilor ierbii... Cum să vă conving? Spicele galbene, orgia florilor sălbatice din ierburi, sînt semnul lui Dumnezeu, omule! Doamne, doar nu credeți că asta este cea mai cumplită ispită a diavolului, să vi-l laude pe Dumnezeu, ha, ha, ha... vă iau pe sus, nu vreau mîine ciobanii care o să vină să mulgă oile fătate să găsească în strană un om înghețat, un sloi alb de gheață... Ninge și..."

Viscolea. De la fereastră se vedea un car cu fîn trecînd prin fața cîrciumei, tras de doi boi roșcați. Era o sanie, de fapt. Tălpeții tăiau zăpada, lăsau urme albe în albul drumului... Vorbeau despre legea care în Spania nu admitea să existe mai mult de trei călăi. Ar fi ajuns și unul singur, dar trebuia să existe și o rezervă, în caz de boală, sau de nuntă în familie... Erau numiți pe viață. Condiții pentru a fi aleși: să aibă mai mult de cincizeci de ani, să posede condiții psihice necesare și să n-aibă nici o diplomă și nici o școală. Meseria lor se învăța în practică... Zăpada învelea fînul din sanie ca într-o plasă, de părea un nor alb ce mergea pe drum. Condamnatul se așeza pe un scaun cu spătar, și, dacă era mai mic de statură, i se puneau sub fund cîteva perne, pînă-i ajungea gîtul în dreptul... Apoi don Antonio instala instrumentul său de lucru, pe care-l ținea de obicei acasă la el, într-un cufăr... Ah! bandiții lui Franco!... Ah! capitalismul ăsta muribund și barbar! Ah! Tibor, c-ai fost la seminarul de popi, de ce Dumnezu nu face dreptate în Spania? Priviți, douăsprezece femei merg după sania cu fîn! Au furci de fier pe spinare! Se duc să descarce fînul la tîrla lui Zăbavă din capul satului, de lîngă biserică. Spune-mi ceva despre rolul benefic jucat de femei în istorie, domnule profesor. Mai bine să-l ascultăm pe Tibor. Dumnezeu s-a gîndit la fecioara Maria să nască pruncul... Ideea lui nu putea fi înțeleasă decît printr-o poveste pe care lumea o putea înțelege, o putea vedea... Cu Maria se putea sta de vorbă, era nevoie de un mit spus pe înțelesul prostimii, ha, ha, ha... Dar dacă Boboc se ascunde în fînul din sanie? Lupul nu se pitulă... Își bate joc de noi. Paramoane, tu care ai fost în brigada de șoc, dă o fugă pînă în drum și dă foc fînului... E o prostie. Și ce ne costă? Un dobitoc, riscă să fie împușcat, cînd s-ar putea preda. Ca să-i putrezească oasele în închisoare? Dar e un copilandru. E un eroism cretin, zău, să știe lumea că nu poate nimeni pune mîna pe tine! E o trăire a libertății fără limite, băieți. Paramoane!... Femeile nu l-au lăsat să se apropie de car, l-au împins în șanț, ca din joacă, l-au luat de mîini, ca într-o horă, l-au strîns în brațe și l-au pupat și-au început să-l dezlege la pantaloni și să-l urce în sanie, pe fîn, împingîndu-l ca pe un sac, să rămînă acolo sus doar cu Lina, văduvoaia, fără izmene. Gogu Pană rîdea să plesnească în fereastra deschisă a cîrciumei, țăcănind din aparatul lui de fotografiat. N-am înțeles, ce s-a întîmplat cu muierea lui Ion Antonescu? Paramon știe, au băgat-o singură într-o celulă plină cu șobolani și ș-a pierdut mințile... Aha! l-a înghițit fînul cu iapa aia cu tot!... Eva l-a dus pe om pe calea păcatului, a mîncat mărul cum ai zice peşte, este, Tibi, dragă? Osul dracului! Cred că şi Lina îl deznoadă pe Paramon, de-o să ia şi-o sancţiune pentru neîndeplinirea sarcinilor bărbăteşti, ha, ha... Omul a fost din cauza femeii exclus din rai, bă! Da, dar tot o femeie, Maria, şi-a luat răspunderea, născînd, să-l readucă pe om... Paramon a tras mai bine altădată, ha, ha... Nu se mai vede din fîn! Doar nu l-o sugruma? o să-i înece zăpada, că nu se mai zăresc în atîta albeaţă a lui Dumnezeu! Tibi dragă, mă asculţi, nu vrei să te duci să vezi ce-i cu Paramon? Să meargă, să meargă, poate-l dedulcesc şi pe el! Hei, Tibi, Tibi!... La dedulcit, la dedulcit!... La Jilava, pe întîi Iunie, l-au executat pe Antonescu, împreună cu Ică, Vasiliu şi Alexandru, fostul guvernator al Transnistriei. Paramon ştie dar nu povesteşte, numai cînd se mai pileşte. Uneori zice c-a fost şi el îmbrăcat poliţist, să tragă, în locul soldaţilor, în care nu se avea încredere, alte ori spune că nu... Antonescu n-a vrut să fie legat la ochi... Ce ninge, măi tovarăşi!... Sania cu fîn răsturnat, a alunecat în şanţul făcut de elevi, peste vară, în faţa şcolii: şi Boboc era chiar acolo, a sărit gardul lui Coacăză şi s-a pierdut printre glugile de coceni, ca mîncat de zăpadă. Numai rîsul lui se auzea, ca dintr-o altă lume, şi rîsul celor douăsprezece fete şi muieri, de lîngă tălpicii saniei, şi rîsul lui Paramon, gol, care se ţinea cu mîinile peste mai jos de buric şi credea că el înveselea lumea cu lipsa lui de izmene de pe el, Paramon, rîzînd cu gura căscată, cu capul dat pe spate... După prima rafală, Antonescu a căzut în genunchi şi a strigat: „Nu ştiţi nici măcar să împuşcaţi drept!“ Nici a doua rafală nu l-a omorît. În genunchi, a strigat: „Trăiască România!“ Şi a căzut cu faţa la pămînt ucis de un glonţ tras în ceafă... S-a auzit un pocnet de revolver, înfundat, stins în căderea grea şi rece şi umedă a zăpezii: şi Paramon n-a mai rîs, de parcă glonţul s-ar fi oprit în cerul gurii lui. Şi-a căutat pantalonii prin fînul ce încă mai umplea drumul cu deochiul verii şi-a ajuns în cîrciumă speriat ca un viezure opărit, neştiind cine trăsese şi de ce, tremurînd ca varga şi desigur neînţelegînd nimic din fuga lui Boboc prin grădinile troienite, înfruntînd ochiul aţintit pe cătarea armei care-l căta în întunericul alb al zilei, alergînd Boboc nu ca un bezmetic, sau ca într-un joc de-a hoţii şi vardiştii, ci plin de încrederea deşănţată pe care i-o dădeau anii lui în propria sa victorie şi în libertatea ce şi-o vedea neprihănită şi pe care ca un ins cu coşuri ce încă şi era şi-o risca exact ca un cîrlan scăpat din frîu, sau ca un iepure beat de propria sa goană de ne ajuns, căutîndu-i un sens, el, Boboc, totuşi, forţei acesteia nestăvilite ce era tinereţea lui, pusă chiar şi de el însuşi la încercare, libertatea lui ce i se refuza, dacă era căutat şi urmărit şi nelăsat să doarmă în patul său... Ce este? Ce este? întreba Paramon, obişnuit mereu să fie ceva în afara lui, o acţiune de noapte, o descindere, o vînătoare de prepeliţe, sau de lupi, niciodată el neavînd vreme să se uite o clipă în el şi neştiind să se privească decît dimineaţa în oglindă cîteva minute, mereu în goană, atent doar să nu se taie cu briciul pe la colţurile gurii, ori să-şi lase fire de păr pe sub nări. Privindu-l pe Paramon cum căuta ca un orb privata lipită de casă, bolborosind şi înjurînd, nu se ştie pe cine, în spaima lui că Boboc îi scăpase printre degete, şi că Boboc era un nebun, fiindcă nu intra cu viaţa lui, cu coşurile de pe faţa lui şi cu goana lui de sălbatic... da, da, realitatea acestui zăpăcit nu se plia, domnilor, la normele Utopiei, zisese Dan Damian, ajutîndu-l pe Paramon să se îmbrace totuşi, căci nu-şi mai nimerea cu picioarele cracii pantalonilor, furios pe nădragi şi pe lume şi sigur că puterea lui îi dădea dreptul să-i vină de hac nemernicului ce se ascunsese în carul cu fîn, ca să-şi rîdă de ei, să le treacă prin faţa ochilor nevăzut... O dulce melancolie începea să umple încăperea, fînul din părul lui Paramon mirosea parcă a levănţică... Pădurea parcă se scutura de nea, înverzind, gheața lacului se topea și gîște țanțoșe începeau să plutească pe apa lină ca niște jucării, iarba încolțea și vara își arăta siguranța împestrițînd pămîntul în culori, merele cădeau coapte pe ramuri și nucile trosneau spărgîndu-se de atîta zăpuc, adevărurile lumii se arătau ca un șir de clovni ieșind dintr-un dulap de papură, umplînd inimile de veselie și de plîns, ca într-un straniu caleidoscop ce rotindu-se punea și oamenii cu picioarele pe pămînt, lîngă picioarele cailor și elefanților... Doar Paramon suferea, scrîșnind din dinți, ca într-un vis urît, spaima îi albea pînă și pupilele, liniștea se îndepărtase de mult de el, poate de cînd învățase că totul se rezolvă prin vorbe și prin ordine și prin acțiuni, uitînd chiar de atunci dulcea floare de fîn a neputinței și a întrebării rămase în vînt. O să-l prind, zicea, o să-l prind, o să-l belesc, zicea, fără bucurie, scrîșnind din măsele, sigur pe puterea lui și pe libertatea lui nemărginită de a pune mîna pe Boboc, beat de această încredere în el și de această putință absolută pe care o avea, încălțîndu-se în cizme și nici o clipă netrecîndu-i prin cap că nesfîrșita lui libertate era în același timp, sau putea să devină propria sa cursă și propria sa lească. Un vînt alb umplea aparatul de fotografiat al lui Gogu Pană cu fulgi, brazii se răsuceau, gemînd, din tavanul crăpat se scutura peste masa din cîrciumă varul tăbăcit de călduri și de ani și molozul sfărîmicios, parchetul se căsca pe la colțurile încăperii, pe unde era și drumul de noapte al șobolanilor, paharele tremurau în rafturi, ciocnindu-se unele de altele, goale, cele douăsprezece muieri țipau pe drum, cineva dăduse foc fînului și boii goneau la vale cu sania încă pe jumătate plină cu fîn... Lucuță adusese un purcel fript și-l pusese pe masă și ei rupeau șoricul fraged și-l ronțăiau cu sare și gustau din țuica fiartă cu piper și zahăr și nu auzeau nici vîntul urlînd în obloane și parcă pus să destrame iarna și s-o spulbere, nu simțeau nici cum podeaua se înfunda sub pașii lor, parcă atunci învingînd în ea toată putreziciunea adunată de cînd fusese trasă la rindea, rîdeau de Paramon și de izmenele lui ude și mirosind a znagă, siguri pe setea și pe foamea lor, pe puterea sîngelui lor și pe visele și viitorul lor, bărbați în toată puterea, pocnind de sănătate, surzi la viscolul ce băga frigul în case pe hornuri și pe sub uși și prin ziduri, nesimțind gerul care strepezise geamurile și intrase în păsările cerului (ce de-abia mai zburau, ca niște pietre ce mai mult alunecau prin aer spre pămînt) și în lucruri, în paharele din mîinile lor, prin ușa dată la perete, în verighetele lor și în nasturii de metal care-i încheiau peste pîntece ca pe niște generali ai unei infanterii de gheață.

„Am fost pînă la primărie și am întrebat de Zoli și de Gogu Pană. Pînă la urmă le-am dat de urmă prin Manolache, te căutau în Vinerea de Sus la unul ce-a avut darac de lînă, un verișor de-al lui Boboc. O să vină aici, să te luăm pe sus, dacă nu vrei să mergi cu mine... Hai, Tibi, mi-ai fost subaltern, să plecăm... Am mai aprins două lumînări și parcă s-a făcut mai cald... paiele pe care le-a adus Zăbavă acum două săptămîni, să fete oile pe ele... și fînul pe care-l împrăștie pe-aici în fiecare dimineață... Ce vrei de la mine, de nu mă asculți? Și de ce taci? Ce vrei să-ți mărturisesc? Dacă m-am schimbat? Mi-ai spus, după cele povestite de Boboc: «tu ești omul fără conștiință...» M-ai tutuit pentru prima oară, îți ieșisei din pepeni. Omul fără conștiință, da, deși cam retoric spus... Se poate trăi și astfel... Vrei să afli cum arată istoria văzută de un mercenar? și trăită? ha, ha, ha, istoria unui *soldat*, care execută ce i se cere și pentru ce i se dă o burtă de fasole... N-am văzut moarte mai atroce decît a lui Voiculescu. Balaban? cel care înainte de a fi omorît a băut trei kile de rom, aduse de paznici, ca să aibă curaj?... Nici după nu știu cîte zeci de minute n-a murit: avea o forță musculară extraordinară, un cioban mic de statură, plin de calciu, de cît lapte și zăr băuse de mic! Nu-l lasă romul să piară, îi excită cele mai fără importanţă celule nervoase? Tu cum de-ai scăpat din această cîrnăţărie? Luînd în braţe meseria lui Cristos, aşa cum Dan Damian a făcut pasul înapoi, ca la box, să treacă istoria prin faţa lui şi să nu-l atingă. Dar eu am rămas acolo unde m-au pus, ca un soldat, fără să cîştig *nimic*. Crezi că fac acuma pe victima? Te ţin de vorbă ca să nu adormi şi să nu îngheţi? Ce vină mă face să stau lîngă tine? Şi de ce te-am căutat? Doar nu ca să te sugrum, ha, ha, ha... Doar nu crezi că e o minciună c-am fost la primărie şi-am vorbit cu Zoli la telefon? Cum de nu mi-au putrezit şi mie oasele şi nu mi-au căzut măselele? Pentru că eu am înţeles că nici o împotrivire nu aduce nimic bun? Pot să-ţi spun acum cînd mă aflu aici întreg, în această biserică sau în acest lăcaş părăsit şi devenit grajd, sau tîrlă, în noaptea asta cînd oile dorm sau rumegă şi am în faţă un sfînt, sau un diavol, nici eu nu ştiu, ha, ha, ha... O lungă călătorie a parcurs domnia mea, pelerinul Lucuţă Grigore, călătorie iniţiatică, desigur, lua-m-ar dracu, care s-a sfîrşit aici, în noaptea asta zguduită de viscol, simbolică, geroasă, între sfinţii adormiţi şi răsuflarea caldă a oilor şi a asinului culcat sub cupola din faţa altarului, aici, între căcăreze, baligi şi aura dumnezeiască, acum, cînd se face uniunea divinului cu materialitatea, ha, ha, ha... Nu puteam să mă opun superiorilor mei nici prin faptă, nici prin cuget, Tibi! Da, mă cred şi eu ca făcînd parte dintr-o liotă de iniţiaţi, borfaşi deştepţi care au înţeles că necesitatea, egală cu propria lor viaţă, de a nu se opune nici cît negru sub unghie revoluţiei, care voia să creeze o nouă lume şi se instituia astfel într-o nouă facere a lumii... Eroul din mine a închis ochii şi la belirea lui Boboc şi la lichidarea lui Balaban, sau Pătrăşcanu, eroul a închis ochii şi-a absorbit orice sentimente de milă, sau de încrîncenare şi astfel l-a devorat şi l-a înghiţit pe omul din mine sau porcul din mine, diavolul a făcut asta?... Dar cei care scuipă pe furiș în urma mea, pe umbra mea, cînd trec pe stradă, ce fapte mărețe au săvîrșit, care să le dea dreptul, cu inima curată să mă?... Pe Voiculescu, pînă mai ieri, cine l-a apărat? Burcea a zis că nu e patriot! De ce? Sentimentul datoriei față de patrie era... să le îndepărteze oamenilor durerea, boala. Patria era sănătatea oamenilor, bucuria lor, patria era munca lui... A rîs Burcea cînd a auzit. Demagogie! a zis. Ești prost! a zis Voiculescu și a părăsit ședința. S-au mai încontrat și în Decembrie: să se ocupe de promovări pe linie medicală cei care se pricep! a zis Voiculescu. Nu demagogii! În boală — nu merge cu demagogia, a zis. Avea el ce avea cu acest cuvînt — demagogia! Dar era mereu urmărit ca o umbră de ura celor ce nu puteau sălta ca proprietari de spitale, de moșii finanțate de stat. «Prostia nu e prietenă cu mine, nici poltroneria!» i-a zis lui Luță Rigoleto, cînd acesta i-a adus ca să-l mituiască prostește niște curci și o ladă cu nuci... Avea acoperire politică și profesională și le dădea peste bot... E drept! Patriotismul lui era sănătatea oamenilor. E drept. Dar nu suficient. Era om, și la atîtea săpături... Și cum a fost posibil să nu fie apărat? «De ce ai admis să se poarte așa cu el? l-am întrebat pe Zorzorel Chelu. Atît de inuman cu un om plin de omenie? Să nu spui că n-ai știut!» «Am știut, dar n-aveam probe.» «Racul pe care i l-au trimis nu era o probă?» «Nu eram sigur că l-a trimis Beldeanu". Aiurea! vorba actorului Fiscuteanu. Asemenea ins trebuia dovedit cu poliția și dat afară din rețeaua medicală, spus lumii întregi: «Priviți un monstru! E mort sufletește! Acesta e cancerul! Acesta e cancerul cel mai odios!» Așa cum am fost eu, cum mă privești tu acuma în ochi, părinte. Sau cum mai sînt? Dacă chiar vreau să se facă dreptate, tocmai eu, care ar trebui să intru în pămînt de rușine, precum cîrtițele, cînd văd lumina? Ei bine, n-o să mă scufund în țărînă, ha, ha, ha, n-am făcut-o eu mai demult, atunci, cînd, ca să înving, mi-am zis că nu e destul să mă acopăr cu o mie de minciuni, de conştiinţe, de dulame... trebuia o revoluţie contra frigului, Tibi, contra fricii, şi eu am înfăptuit-o pe pielea mea proprie. Sînt călit. Nu mi-e frig nici acum în biserica asta părăsită, nu mi-e frică nici de palavrele nimănui... Salvarea mi-a venit din felul cum am ştiut să potrivesc cîntarul între Îmburicare şi Căcăcioşenie, ha, ha, ha... Toţi m-au lăudat, la zi, pentru ce-am făcut... chit că mai tîrziu s-au lepădat de mine... L-am executat pe... şi tu vrei să afli cum a fost... Atunci, cînd mi-am îndeplinit misiunea, am fost... da, mi s-a dat şi o masă, cu portocale. Şi eu în fala comesenilor eram îmburicat, adică, părinte, conştient că mi-am *adus aportul*. Da, ţi-ai adus aportul! am fost bătut pe umeri, la şampanie. Dar în sinea mea eram plin de căcat, numai eu ştiam asta. Dar altă soluţie nu era, decît să menţin acest echilibru pe frînghie în zilele de glorie ale Facerii, crezînd şi că mi-am adus aportul, cum şi mi-l aduceam, şi ştiind cu groază ce făceam... Dar nu-i adevărat, mint, o să-mi spui, şi poate acesta este adevărul: doar mă îmburicam atunci, mai tîrziu mi-a trecut prin minte să-mi descopăr şi o suferinţă interioară care să mă mai arate a om... «Asta e trădarea României!» a zis atunci Dan Damian şi şi-a dat demisia din partid. Norocul lui e că nu s-a ştiut ce-a spus, că s-a ştiut doar că şi-a depus carnetul, cu o cerere simplă că nu mai vrea să fie membru... A ţinut atunci şi o conferinţă despre Republica franceză, care şi-a umilit şi sfîrtecat şi închis şi discreditat pe cei mai grozavi şi strălucitori opozanţi. A pronunţat un cuvînt: aristofobie, un fel de rasism, o injustiţie care prin demenţa morţii trebuia să egalizeze conştiinţele şi oamenii. «Bună ziua, i-am zis alaltăieri, lîngă piaţa de aur. Nu mi-a răspuns. Unde eşti părinţele?» l-am întrebat. «Cum de-ai putut să tragi?» m-a întrebat. «Am primit ordin.» «Om fără conştiinţă,» a zis şi s-a îndepărtat de mine ca de un ciumat. Adică asta era concepţia mea politică, ordinul primit?

Asta era conştiinţa mea, ordinul? «Domnule profesor...» «Dacă concepţia ta politică stă în puterea de a şti să justifici oroarea, stă în ordine...» Şi nu l-am mai ajuns, dar bănuiesc ce-a mai vrut să spună: cei care nu erau în stare nici să se justifice cu un ordin, cei care nu erau capabili de aşa ceva, vitele?... Aici e culmea intuiţiei lui: că au înfăptuit atrocităţii nu doar inşi ca mine, sau sceleraţi, ci şi *inocenţi!* Şi e adevărat, părinte. Unul dintre inocenţii aceştia eşti chiar tu".

17

Un cap de porc cu picioare subţiri, din fire de păianjen, mergînd într-o dungă, ca şi cum tot timpul s-ar fi prăbuşit pe pămînt, un scaun cu urechi de măgar, mişcătoare, un ţap cu botniţă, tîrîndu-se ca un şarpe, o gîscă borţoasă, fătînd şoareci, un viţel numai cu două picioare, cele din spate, şi cu trei capete, unul de vulpe, altul de prepeliţă şi altul dintr-un baros de fierărie, cu ochi verzi, boieri cu comănace şi pitici albi cu fesuri roşii, turceşti, bînd bere fiartă din bardace burduhănoase, broaşte cîntînd din flaut, fiinţe fantastice cu coadă de peşte şi coif de aramă pe cap de clovn cîntînd psaltiri, zimbri fără copite, rădăcini de cireş cîntînd din flaute, negri cu picioare de raţă, care se încingeau peste mijloc cu propriul lor ombilic, precum cu un brăcinar, monştri cu ochii şi nasul în buci, nasturi cu solzi de peşte, găini cu barbă albă, ca într-un apocalips, cavaleri în frac, bîzîind ca nişte muşte din aripile lor mărunte şi mii, o domnişoară bătrînă, cu trup de melc, cîntînd la harpă, un taur învelit într-o gogoaşă de mătasă odrăslind din burghiul său răsculat furnici roşii, postăvi cu aripi de peşte şi cu catarg, plutind prin aer ca nişte năluci, un dulap cu şapte ugere, alăptînd purcei şi fecioare cu părul negru şi cu ţîţe de porţelan chinezesc, medalioane din stofe pluşate, un copil îmbătrînit la şase ani, care părea de optzeci de ani, cu pielea întinsă pe oase ca pe o tobă, ridată, ştirb, cu părul alb pe lîngă urechi, în smocuri, chel, cu venele vinete, mari, ca nişte lipitori înfipte în carnea lui, şerpi împletiţi, mîncînd alune, şi scuipînd cojile, clanţe de aluminiu, sîsăind, fluiere din os de maimuţă, cîntînd singure slujbe bisericeşti în biserica lui Constantin Miţotachis, cumpărată de el de la Vasile Fătu, cu moşie cu tot, pe la începutul secolului, ca să aibă unde să se roage singur lui Dumnezeu şi unde să se reculeagă după nopţile petrecute cu lăutari şi cu ţigănci pe şlepul „Victoria“, primit cadou de la o vieneză cu pistrui pe fesele ei durdulii şi roze ca două mimoze, lămîi cu flori ce rodeau văzînd cu ochii căpăţîni de mopşi vorbitori, citindu-şi discursuri din ziarele ce curgeau din cer ca dintr-o tipografie clandestină, ca un arbore al vieţii şi al morţii, lămîiul, cu soarele răsărind dintr-o frunză, cu luna apunînd în altă frunză, stins, ca un ban de argint ce se coclea la vedere, cu o hîrcă plină de viermi răsărind din tulpină, ca un buboi, pluguri învîrtindu-şi roţile pe loc şi vorbind patru limbi şi olandeza, lămpi cu gaz avînd cozi de şarpe, în care suflau cu foc, să le ardă, într-o bătălie fără capăt, o moimă purtînd în dosul ei roşu o stea care mereu se beşea, animale domestice şi obiecte umile venind mereu spre Miţotachis, care era închis în cripta lui din stînga altarului, mîncîndu-i urechile şi gura ce tot răcnea că biserica e proprietatea lui, luată pe galbeni zimţaţi, mirese în rochii negre de voal, cu coroniţe din crengi de alun arse şi cu sovoane fierte în păcură, ciocli în haine albe de vară, gata de bal, cîntînd valsuri la muzicuţe, de li se vedeau dinţii prelungi, de mistreţi, poliţişti graşi stînd în hamacuri, olandeze goale şi doldora de slănină şi vorbind cu ele în greaca veche, cam păsărește, doctorul Luță Rigoleto, la catedră, cu ochelari, recitînd din cursul său în versuri despre alimentația rațională a omului, de tremurau băncile amfiteatrului de rîs, arătînd el cum hrana vegetală care era în proporție de optzeci și cinci la sută la noi, în 1950, a scăzut, dar numărul de peste trei mii de calorii pe zi pe care le folosesc românii a dus la creșterea în greutate a națiunii noastre, de sîntem printre cei mai grași din lume, și nu e bine, fraților, nu e bine, cumnaților, rîdea el, potrivindu-și mereu jartiera ce-i ținea cam prea strîns cracul stîng al izmenei în ciorap, un mistreț cu aripi de liliac, răsturnînd ordinea tocmită de Dumnezeu, țurțuri de gheață, atîrnînd din streșinile bisericii și picurînd sînge de iepure, Lucuță dîndu-se peste cap într-o tobă în care era închis, gerul retezînd ca un brici urechile celor ieșiți pe malul lacului să vadă crucea Bobotezei aruncată în apă de brigadierii veniți pe două rînduri de la șantierul căilor ferate de la Brașov, parii răzvrătindu-se și sărind în capetele boilor ce se scărpinau, cu șoldurile lor pline de balegă uscată, de popii gardurilor, Boboc cerînd în genunchi să fie pus într-un cîrlig, în locul berbecului ce fusese jupuit, cîntînd de bucurie „Alunelul, alunelul, hai la joc“ și „Pe Mureș și pe Tîrnavă“ cînd o coadă de coasă a început să-l măsoare mărunt și de-a latul de la ceafă la călcîie, rupînd din el petece roșii de piele, stejari încălțați în cizme moi de dansatori ruși, o sută de babe chioare pieptănate ca împărăteasa Maria Tereza, curva sergenților și a soldaților din batalioanele grănicerilor transilvăneni, o stîncă verzuie, cu un ochi de sticlă și cu coadă de veveriță, alăptînd un mosor, fantome înghesuindu-se ca niște stavrizi între pereții bisericii și stînci lătrînd, obiecte însuflețite semănînd groaza în lume, fără vorbe, mute, gemînd doar, paturi, furci, solnițe de sticlă, corciturі de opinci și pisici urlînd împotriva lui Mițotachis, care fusese la început opincar și vînzător de mîțe pe la casele cerealiștilor din

Turnuvechi și din Craiova, și împotriva lui Paramon care le-a amestecat în păcatul din cîrciuma ce fusese și bordel și unde Boboc fusese pus să-și dezbrace pe întuneric sora, și împotriva lui Lucuță, cel născut în ziua de Paști, în 5 Aprilie, și care-și serba ziua de naștere în ziua de Paște, în fiecare an, nu în 5 Aprilie, ca să poată bea vin roșu și ciocni și mînca ouă roșii, fără să se spună că o face de învierea Domnului, ci fiindcă e ziua venirii lui pe lume, și împotriva lui Tibor, creioanele cu glas de cintezoi mai ales, hîrtiile roșii din care erau tăiate florile din coroanele mortuare, praporii lîncezi ai oilor spintecate și praporii bisericii, negri, ca țesuți din funinginea ce mai rămăsese din arderea lor, amestecați fiind ei cu văzul sfinților de pe ei și cu săbiile sfinților militari de pe ei și cu aripile îngerilor de pe ei în putrezirea oaselor lui Boboc, ce arătase întoarcerea și întunericul din care se croise lumea, și prin asta arătase învierea acelei bezne de ger și fără de margini și mai ales arătase groaznica și fără de margini putere a celui ce putuse acest lucru împotriva puterii divine, diavolul, făcătorul acestei lumi zăpăcite și demente care răsturna cerul măcinat de viciu, sterp și blestemat, stăpîn pe o libertate nebună care pînă la urmă n-avea să-i folosească la nimic.

18

„Pămîntul ne rabdă pe toți, cunoști acest proverb? Este egal pentru noi toți, Tibor Antal. Cine e vinovat de pustiurile Saharei? Produsul muncii omului, supraîncărcarea acelei zone de pășunat cu animale. Ele au ros iarba, rădăcinile uscate n-au mai putut lega nisipurile. Ruinarea agriculturii, a principalei forțe pe care și-au bazat existența nenumărate imperii... ha, ha, ha, această forță odată epuizată, imperiile au căzut. Cu ideologiile și religiile lor cu tot, părinte. Dar crezi că prin pieirea lui Boboc a început declinul agriculturii și al revoluției?... Dar moartea lui Sebastian cum o consideri? Îți amintești, în dimineața zilei în care el avea să-și dea... obștescul sfîrșit, în ziarul regional, la rubrica de „Humor“ a apărut o epigramă... mortuară. Stupidă, desigur. Și tot atunci a primit o invitație la teatru... în chenar negru! Mici întîmplări? Nu cred... și nu crezi... Gîndurile tale, Tibi, au fost făcute pulbere nu doar din cauza emoției puternice... venită din moartea omului pe care l-ai iubit, Voiculescu... De n-ar fi fost acea zi ultima lui zi, n-am fi băgat în seamă epigrama stupidă și?... Dar tu asociezi asta cu prinderea lui Boboc. Ne aflam în Vinerea de Sus de mai multe zile și dacă nu ne ardea mațele aceeași ură împotriva derbedeului care jignise mustățile unui clasic, aceeași teamă că ne vor rade nouă bărbile ne unea într-o fervoare criminală, părinte... Și cînd Teofil Boboc a fost adus pe o sanie, tras de doi căprari, păzit cu pușca, muribund, puțind a pișat, căci nu-și mai putuse stăpîni sfincterele... o ușurare s-a produs în noi, o mare victorie ne elibera de o obsesie... Vreau să spun că se creaseră niște condiții... psihologice foarte, foarte bune pentru a se săvîrși o crimă... și ea este apoi imposibil să nu se împlinească... Aici e mai tare zdrobirea ce se petrece în tine... dincolo de o emoție, de mila ta, de prietenia ta... intoleranța care s-a întins între noi ca o pînză de păianjen, ce păianjen? ca o rețea electrică... nu, nu, ca un aer... pe care-l respiram toți, văzîndu-l sau nevăzîndu-l, da, chiar nevăzîndu-l... Această stare de intoleranță, mai tare decît cancerul, poftim... Da, asta distruge în tine ce ai tu mai sfînt, divinitatea, și măreția cerului și a pămîntului, ordinea firii... Urli, cu gura închisă: să fie viitorul un șir de injustiții și orbiri, ca și trecutul? Tu care ai fost şi eşti împăratul... toleranţei, să simţi cum îţi arde aerul în plămîni şi te sufoci, lovit mereu în prietenii tăi şi în chiar temelia rigorii minţii tale de inşi cu şişul pitulat sub iepîngea, de umbre reci, de gheaţă, care folosesc nebunia... iraţionalul, ca să-ţi pierzi cu desăvîrşire, cum ai şi început să-ţi pierzi, încrederea în ordinea lumii şi în cer..."

„Silviu mi-a spus că Sebastian era foarte timid cu el."

„Tot mai încerci să-ţi găseşti o cîrjă?" rîse Lucuţă.

„Nu ştia la spital cum să-mi spună, mi-a povestit Silviu. Silviu, tovarăşe, domnule? Zicea bătrînul, faţă de lume: «Asta s-o facă domnul coleg...» Eu eram domnul coleg, mi-a zis Silviu."

„Totuşi, ar fi bine să plecăm..."

„Sau îi zicea lui Nicoară: «Cercetarea asta s-o facă discipolul tău.» Parcă eu eram discipolul lui Nicoară, mi-a povestit Silviu, nu al său... Cînd îmi dădea cîte un curs să-l ţin în faţa studenţilor, era de dimineaţa foarte emoţionat, mai rău ca mine... Şi venea la balcon, deschidea uşa, să m-audă... însă nu intra în amfiteatru, să nu scîrţîie cumva podelele sub paşii săi şi să fie văzut..."

„Ca orice tată..."

„Oare?"

„Îţi cauţi mereu argumente... luminoase, părinte. Dar ştiu că judeci aici... sau cauţi, prin faptele oamenilor, chiar... legile lui Dumnezeu... Singura lui lege este de a îngădui dezordinea lumii? ca lumea să fie sub talpa răului?... Căci gîndindu-te mereu la Voiculescu, la Boboc, la mine, la tine, observi această proliferare a relelelor din care se iveşte neliniştea pe care o pui pe cîntar şi din care se iveşte, chiar de nu-i spui pe nume, un proces, *procesul lui Dumnezeu,* Tibi... Cînd îţi aduci aminte că sora de la reanimare în preziua morţii lui Sebastian a făcut pariu cu Luţă Guţă Rigoleto că profesorul moare a doua zi, bazîndu-se ea pe experiența ei, tu ai văzut nu siguranța pe care meseria ei i-o dădea, ci oroarea, cinismul... Cînd te-ai plimbat tu prin Vinerea de Sus în acea după-amiază de iarnă, nins, ca un cavaler nins, ca un înger nins, și vrînd să vezi cum arată pe dinăuntru această biserică de la marginea satului l-ai descoperit în altar sforăind pe Boboc, acoperit de odăjdii preoțești, cine erai tu atunci, un cavaler al morții, bătrîne prieten, sau nu?... Te-ntreb, fiindcă te întrebi: ce este dincolo de?... Și nu găsești decît neantul, Tibi. Și atunci, atunci Răul nu vine din lumea asta, ci din altă parte, dintr-o altă lume? Frigul, Tibi, ce este? Ți-ar place să auzi povestea unui martir văzută de chiar călăul său... Ce părere am eu despre Boboc? Dar tu? Ce cred eu despre Pătrășcanu? Mereu cauți probe pentru procesul lui Dumnezeu, Tibi. Ești ușor depășit de evenimente, bătrîne, ha, ha, ha... Dacă te crezi mereu un inocent, asta nu se explică decît de-am analiza... inconștientul tău, ha, ha, ha... Dar amintește-ți: i-ai spus lui Zoli: «Boboc doarme în biserică.» Nu era o pîră, era o constatare: Boboc credea în intangibilitatea lăcașului lui Dumnezeu și în nepîngărirea cerului. Dar revoluția noastră era ateistă, voia să libereze lumea și de credință în alte lumi deșarte, paradisul era pe pămînt și trebuia clădit cu mîinile noastre! Și Zoli cui i-a spus?... Mai avea și el un prieten foarte bun, în afara ta, și i-a spus secretul descoperit de tine... Și prietenul acela, prietenului său... Și tot așa, pînă ce-a aflat toată lumea... și ți s-a spus și ție, la ureche, un secret: că Boboc sforăie în altar. Ai rămas ca trăsnit: să te fi trădat Zoli? Sau se știa?... Il văzuseră și alții pe Teofil?... O ușurare ai simțit, totuși: că nu tu erai cel care l-ai vîndut! Deși acuma ești sigur că tu ai fost acela... Chit că n-ai primit nici un argint! Ah, frații belindu-și frații, ca pe niște oi! Ce sfidare vrei mai îngrozitoare aruncată în față lui Dumnezeu? Sau ce-a fost cînd Beldeanu l-a întrebat pe

Guţă Rigoleto: «Te-ai convins c-a fost bine ce-am înfăptuit?» Adică ei ce înfăptuiseră? O crimă morală, ce? Tot Beldeanu ne poate ajuta: a continuat: «Ne aduce avantaje tuturor. Şi în primul rînd nouă, Guţă. Şi de fapt doar am îndepărtat mai repede o ruină a naturii.» Tot sfidare să se cheme?... Eu ştiu, ţi-am mai spus, ce cauţi tu... He, he, unii savanţi cercetează esenţa celulei, esenţa vieţii... Unii ideologi, sau politicieni... Chit că uneori sînt numiţi geniali, fiindcă reprezintă port-drapelul unei puteri, ei sînt nişte... Ce-a spus Troţki despre Stalin? Că e cea mai eminentă mediocritate a partidului nostru... Dacă nu tu l-ai împins pe Boboc spre ce s-a întîmplat pe masa din cîrciumă, atunci cine?... Dacă Dumnezeu l-a expus pe Sebastian unor dureri şi umilinţe îngrozitoare, a făcut-o doar pentru a-l pregăti pentru un preaplin al bucuriei? Emil Lipoveanu, operat de sarcom, i-a spus lui Voiculescu: «Ne ducem amîndoi, profesore». «Eu mă duc înaintea ta», i-a răspuns Sebastian. Şi după douăzeci şi trei de zile s-a şi dus. Izbăvit? Cel de sus este întemeietorul acestei grădini a supliciilor pentru a-l pune pe om la... verificări? Oare? mă întreb, căci ştiu că te întrebi întruna, judecata de apoi să fie totul? Ea ne pune în cîntar pe noi, ea pune în cîntar şi istoria... Dar istoria n-are nici o putere de a judeca pe nimeni? Dincolo de această biserică ce se află la marginea satului şi în afara... societăţii, plină de oi şi de dulăi, mirosind a lapte şi a bălegar, aflată dincolo de Dumnezeu, ce se află?... Dacă pămîntul ne rabdă pe toţi, în mod egal, atunci de ce nu l-a răbdat şi pe Boboc? Ce-i ceri tatălui ceresc acum şi de cîtăva vreme este un răspuns pe măsura ororilor întîmplate, Tibi, este?“

19

In cabană, lîngă un ceai cu mult rom, Zoli citea *„Sportul“*. În întrecerile de spadă ce avuseseră loc la Tîrgu-Mureş în sala I.M.F., „Steaua“ conducea în divizia „A“ neînvinsă. Cei mai buni automobilişti de raliuri ai ţării, pilotul Ion Olteanu şi navigatorul Petre Vezeanu, locurile 1 şi 2 pe lista primilor zece automobilişti ai ţării au părăsit pentru totdeauna sportul pe care l-au iubit cu atîta pasiune. Au urcat pe podium ultima dată în 20 Februarie, fiind cîştigători ca de obicei, la una din clase, în „Raliul zăpezii“, după care au plecat spre a lua startul, la 3 Martie, în „Raliul Portugaliei“ — etapă în campionatul european! Dar înainte de a ajunge la destinaţie, pe o autostradă din Franţa, opriţi pentru relaxare, au fost zdrobiţi de o cisternă. Colegii de sport, numeroşii spectatori care i-au aplaudat de atîtea ori la concursurile din ţară nu-i vor uita pe aceşti oameni excelenţi, maeştri ai sportului, care au în palmares multiple titluri de campioni republicani, victorii nenumărate în ţară sau peste hotare, titlul de campioni balcanici...

„Cabana a fost construită de Erica şi Martin Storch, nişte şvabi de pe lîngă Timişoara, care au fost arestaţi şi deportaţi din ordinul lui Vinogradov în bouvagoane, într-o iarnă cam prin gerul Bobotezii... Englezii şi americanii, proşti sau total nepăsători de ce se întîmpla în numele Comisiei Aliate, deşi unii dintre ei cumpăraseră vin de Recaş, negru, de la un şvab, n-au băgat de seamă nici cînd după aceea vinul era scos din pivniţă de un ţigan, Iorgu, devenit stăpîn peste noapte în casa rămasă goală...“

„Deşi se spune că hipotensivii şi ulceroşii nu fac infarct, lui Vasile aproape că i-a plesnit inima, chiar aici, chiar de ziua lui, cu cîteva minute înainte de a se aşeza cu prietenii săi coloneii la masa pe care o comandaseră cabanierului...“

Pe fereastră se zărea un depozit de lemne şi o magazie pentru fructe de pădure, ce ţineau de Ocolul silvic din Vinerea de Sus. Pădurarii veniseră cu inginerii să guşte din afinata pregătită de Ortanza, nevasta cabanierului, specialistă mai ales în cornată... Pălăvrăgeau şi Zoli se plictisea. Gogu Pană îi arătă trei fotografii cu Anişoara: una, cînd fusese scoasă dintr-o închisoare şi dată în schimbul unui legionar din Garda de fier aflat într-o ţară vecină; a doua, cînd sosise la Bucureşti, imediat după 23 August, nepieptănată şi îmbrăcată cu un prost gust desăvîrşit, ca o vînzătoare de bragă din portul Brăilei, cu cinci marinari pe seară dîndu-i serenade la mandoline şi acordeoane; trei, împreună cu Laszlo Luca, citindu-i *„Scînteia"* şi parcă învăţîndu-l s-o mai rupă cît de cît pe româneşte. Sora de la reanimare, prietena Ortanzei, rîdea cu hohote lîngă Beldeanu, care bea bere poloneză şi spunea bancuri. „P-aia cu Petea şi Vasea, după şedinţa de dezalcolizare o ştiţi? La plecarea de la spital, se opresc ei în faţa unui bufet, cumpără o sticlă de vodcă. Petea îl mustră pe Vasea: «Chiar acuma o cumperi?» «Dragă, daragoi, milîi, o ascund la spate... Şi tu de ghiceşti în ce mînă e, o bem; de nu, n-o bem.» «Stînga», zice Petea. «Petea, daragoi, milîi, nu te grăbi, zice Vasea, concentrează-te»..." Rîdeau de se scutura cabana de pe muntele acesta verde şi singuratic, unde-i plăcea şi lui Sebastian să vină în clipele sale de cumpănă. Zoli îl privea din cînd în cînd pe inginerul care-şi ţinea mîna dreaptă în buzunarul de la pantaloni, ca şi Beldeanu. Încruntat mereu, bănuitor, ascuns parcă în dosul unsorii pe care nu şi-o spăla niciodată destul de pe obraz şi de pe fălci şi de pe gît, duhnind a transpiraţie rîncedă, neîncrezător decît în propria sa ştiinţă a vieţii, meschină dar eficientă, căci întotdeauna-i reuşiseră micile învîrteli cu fasole vîndută mai scump pe piaţă şi cu ţigări americane cumpărate de la însoţitorii vagoanelor internaţionale de dormit şi revîndute pe la prieteni, minţind că le obţinuse cu bacșișuri grase, scîrbit de tot ce se-ntîmpla, de meciuri, de cursul politicii în Africa, nepăsător față de premiile de la Cannes și de eșecul unui cargou iranian pe Coastele Norvegiei, crezîndu-se vînat și pecetluit de mediocritate și de cei puternici pentru marea sa capacitate de a descifra echilibrul zilei și de a găsi fără nici o dificultate la o adică și secretul cancerului — se trezise dintr-o dată într-o situație pe care n-o bănuise cu mult timp înainte, însă în care imediat ce mirosea că s-ar putea găsi în treabă se și bătuse să se găsească în treabă și să încerce să ia locul inginerului șef de la secția fructe de pădure, rămas în Spania, unde plecase cu orchestra ansamblului folcloric „Mugurelul", în care cînta la vioară din studenție; și dintr-o dată se schimbase la față, puterea pe care o disprețuise și despre care de-atîtea ori spusese că-i distruge personalitatea, și n-ar intra în jocul ei nici tăiat, socotind-o nedreaptă în principiu și nevoind să strivească la rîndu-i personalitatea cuiva acceptînd-o, cutra de mică putere de șef al ocolului specializat în mure și zmeură și afine îl copleșise, sau mai degrabă perspectiva ei îi arătase groaznica dorință care ani de zile îl măcinase, disprețuind-o public și față de sine: ei, da, voia să fie în acel post! La început, ca duplicitatea să nu se ruineze cu desăvîrșire și să nu apară prea violentă ambiția lui de a fi inginerul șef al sectorului patru, îi spusese soției că acceptase candidatura la rugămintea unor prieteni și oameni de bine, care nu doreau să intre în acel post un neisprăvit ca Bogdăreanu; apoi zisese că dacă așa-i este soarta, să se sacrifice pentru alții, o să intre în horă, să țină pieptul și să arate că se pot obține rezultate minunate... Prostia însă nu era a lui, el doar intrase într-un joc, în care dorise desigur din răsputeri să intre, cu toată fățărnicia și pînă la urmă inefabila sa modestie, prostia venea însă din iluzia lui Simpetreanu că jocurile sale de-a democrația sînt chiar reale și-o să fie luate ca fiind adevărate... ca și cum sectorul lui era scos din mecanismul societății și plasat pe vîrfurile răcoroase ale munților Rotunzi, acolo unde zburau păstrăvii în rîuri și creșteau nestăvilite fructele pădurilor. Demonstrația lui de imparțialitate era caraghioasă, doar și el știa că așa-zisa muncă în colectiv a comitetului oamenilor muncii era orchestrată și supusă binecunoscutului și verificatului mecanism al punerii la vot. Mai normal ar fi fost să aleagă un om capabil și într-adevăr bun de muncă și să-l propună comitetului pe ramură, ca, la rîndul său, acesta să ceară aprobarea forurilor județene. Excesul său de democrație, care era știut și de Bălteanu că e o morgă și o încercare gălăgioasă de a-și face prozeliți și aliați printre cei de la județ, ca să-l ia și pe el la centru... „Domnule, îi spusese Petre, dacă e să cîștigi o luptă, principalul e s-o cîștigi, cu sau fără fasoane, cu sau fără ridicări de mîini: și acum era mai important să nu se suprime centrul de valorificare a fructelor de pădure din Dorna, decît ca acel minuscul post să fie ocupat de unul din oamenii dumitale". „Dar nu sînt oamenii mei cei propuși". „Da, ai dreptate, nici unul la o adică nu e cu tine. Dar asta arată și indiferența lor față de tine, și nepăsarea ta față de ei, din moment ce ți-e indiferent care din ei ar fi ales, sau chiar de n-ar fi ales nici unul... Și mai ales dă pe față nepăsarea ta față de aceste locuri și față de această muncă și năzuința ta grozavă de a te muta în centrală, la oraș..." „Dar tu de ce n-ai acceptat să conduci Dorna? Că n-ai fi cîștigat nimic în plus? Dar poate că Dorna avea nevoie de un om ca tine, obștea, cum se spune, te voia, și trebuia să renunți la comoditatea ta și la mica ta lașitate... căci e o lașitate să nu-ți asumi o responsabilitate, nu?" „Spune-i cum crezi. Am să-ți mărturisesc deschis, și pe puncte, de ce nu m-am dus: unu, că într-adevăr nu mă interesează acel post, nu vreau să fac avere cu fructe de pădure neînregistrate, și nici să plătesc oalele sparte ale hoțiilor achiziționierilor; doi: acolo e un grup, al lui Bălteanu, care ar fi dorit să merg mai departe cu el și m-ar fi supus acestei presiuni pline de dragoste și de interese; trei: cei care nu s-au împăcat niciodată cu Bălteanu și cu echipa sa, și cu care au fost în procese (cîte anonime n-ai citit și tu? Și cîte anchete n-au fost?), ar veni acum firesc spre tine, să li se facă dreptate și deci să-i curețe pe cei de pînă acum, presiunea lor fiind tot atît de violentă asupra ta ca și a primilor; patru: neutrii, ca să le spun astfel, ar da năvală cu presiunea lor curată deocamdată; cinci: prietenii tăi, și oamenii pe care va trebui să te bazezi, vor voi și ei... și între aceste interese și presiuni cum să fac eu dreptate și să nu crap, cum să intru eu în acest viespar pe care nu eu l-am construit și care în nebunia lui ar putea să-i rupă oricui nevinovat ficații și să-l mănînce de viu..." „Și mai este o cauză: la anul vrei să te prezinți curat, cînd se pensionează Albulețu, să-i iei locul la centru, prin concurs, desigur... Acte bune ai, cinstit ești, greșeli n-ai făcut, cum ai putea greși plecînd la Dorna... Deci te rezervi". „S-ar părea că ai dreptate". „Sigur am". „Cu o singură condiție: dacă eu vreau să fiu în locul lui Albulețu. Și-o să vezi că nu vreau. Eu sînt mulțumit aici, fiindcă sînt mulțumit de munca pe care o fac". „Și dacă te numesc?... Dacă nu găsesc altul mai bun ca tine și te pun cu forța? O să refuzi? ha, ha... Nu. O să accepți". „N-o să accept". „Atunci chiar că ești nebun." „Nu sînt nebun, dar nu judec cum judeci tu: pe mine mă interesează munca mea, nu dacă..." „Lasă, lasă, am mai văzut eu modești..." Ortanza împărțea bere și romuri în dreapta și în stînga și se lăsa ciupită de buci — și chiar dacă vedea totul, cabanierul doar se bucura, fiindcă pe mulți mîrtani îi prinseseră ei amîndoi noaptea pe la camera ei și-i despuiaseră de inele și de blugi. Muntele mirosea a mititei și a mujdei de usturoi. „Ce tristețe cumplită trebuie să fi fost și pe capul Gretei Garbo... și-al actrițelor ăstea de film, să fie tot timpul bine dispuse, drăgălașe, talentate", zicea sora de la reanimare, în timp ce Zoli se gîndea cu groază la cei doi piloţi de raliuri, opriţi pentru cîteva clipe de relaxare şi zdrobiţi de o cisternă. Tibor Antal se gîndea la cel care luînd cu sine pe Petru şi pe Ioan şi pe Iacov, s-a suit pe munte, ca să se roage, şi cum chipul lui s-a făcut altul şi îmbrăcămintea lui albă, strălucitoare, ca zăpada, cum nu poate înălbi aşa pe pămînt înălbitorul... Era muntele Taborului, muntele lui Dumnezeu... „Aici este regele Mihai cu Petru Groza, îi arată Pană o altă fotografie lui Zoli. Sînt chiar în ziua cînd Groza i-a spus: «Stalin vă iubeşte şi vrea ca noi să respectăm coroana.»... A, uite-l pe Firică." „Trăiască Firică Porcu!" au strigat, văzîndu-l pe lăutar apropiindu-se de cabană, cîntînd la vioară în fruntea tarafului său de baragladine. Soarele parcă dintr-o dată a mai prins lumină, feţele petrecăreţilor s-au îmbujorat. Ortanza a scos din cămară coifurile de hîrtie colorată rămasă de la Anul Nou, măştile de veveriţe, de urşi, de piţigoi, de artişti celebri, Laurence Olivier, Oleg Strijenov, Maria Schell, Ciubotăraşu, Geo Saizescu, Ingrid Bergman... Inginerii silvici şi pădurarii au fost primii care şi-au aruncat vestoanele pe o masă, de-a valma, rămînînd toţi cu pantalonii lor de uniformă şi în cizme... Au tras obloanele să nu se vadă lumina zilei, să fie ca în noaptea de Revelion, sau ca în acele nopţi, cînd ei mai obişnuiau să se-mbete de ziua unuia dintre ei... Au aprins lampioanele chinezeşti, aduse de cabanier din pod, Firică Porcu şi-a băut porţia de-un sfert de ţuică fiartă, care-l aştepta pe maşina de gătit, ca să-şi dreagă vocea... „Ce-am făcut noi pentru ţărani în aceşti ani? Pentru viaţa lor? De ce fură? De ce nu muncesc?" „Pentru că nu se merită să dea cu sapa pe cinci lei pe zi". Venise şi Lucuţă. Locuia între sate, pe o buză de deal. Îl luară şi pe el să joace „Periniţa", îi puseră un fes roşu pe cap. Ortanza şi cu sora de la reanimare tăiau cu foarfecile, în biroul unde era telefonul şi casa de bani, cartoane şi hîrtii colorate, să aibă toţi măşti şi confete... „Cît te-a costat coliba?" îl întrebă

Beldeanu pe Lucuță. „Nu prea mult, lucrez la ea de cîțiva ani... Ce să fac? Chiria de la oraș m-a uscat, nu mai poți avea o cameră în plus, că rămîi cerșetor. Reașezarea asta a prețurilor...“ Ortanza îi puse pe față o mască și-l luă de mîini să joace o polcă. Logofet se apropie de Beldeanu plin de zîmbete și-i spuse că furia lui Lucuță împotriva legii chirilor trebuia să vină mai mult din icrele sale, decît din gîndirea sa, fiindcă el fusese mereu un om al revoluțiilor, al schimbărilor, deși... „Acuma cînd a înțărcat pentru el bălaia, ha, ha... cînd nu mai se oprește mașina neagră la scară, să descarce lăzi cu vin și... El, care a luptat pe baricadele revoluției... nelipsit din prezidii, într-o vreme... Dar lasă, nu-l plînge, Beldene, și-a făcut plinul, are în cocioabă mobile stil, covorașe, tablouașe, bijuterici... O, el cred că-și știe mediocritatea și impostura, și d-asta s-a retras în locuința sa de vară de la țară... O mai are și pe Ortanza prin apropiere să-l aprovizioneze cu carne, mai cade ceva, mai pică... A devenit un înțelept, crezi? Privește-l cum joacă polca, parc-ar fi polonez sadea! Ah, și Ortanza asta, credeam c-o să iasă poetă din ea! La șaptesprezece ani scria versuri, am întîlnit-o la o șezătoare literară la Covasna... Doamne Dumnezeule, fără măsură erau toate pentru Ortanza, poeziile scrise pe cearceafuri și pe suluri de hîrtie igienică, nopțile, iubirea, visele... Voia să ajungă regina Angliei, împărăteasă în Africa, să ia de soț vreun canibal cu diamante... Se tăvălea pe iarbă, mînca garoafe și trandafiri, bea coniacul cu halba, nu aduna și nu socotea nimic, n-avea nici o rigoare, era nebună ca însăși poezia, o ființă superbă, o apă superbă, adîncă, necunoscut de adîncă, fără maluri, fără măsură erau trăsnăile ei, toate ale ei, de parcă trăia în absolut, sau cum să-ți spun... Și-acuma vinde mici și ciorbe, s-a măritat cu împuțitul ăsta... Dar mai vopsește cartoane, face măști, uite, ne-a dat la fiecare cîte una, da, da, toată lumea acum e măreață, poate să curgă vinul... O să petrecem pînă la dimineață, de n-o să se mai cunoască om cu om, o cunosc eu pe Ortanza, n-o să ne mai poată alege nici dracu unul de altul..." Și așa a și început nu peste mult să se și întîmple, vocile li s-au dogit de cîntece porcoase și de afinate și șprițuri, cămășile li s-au mototolit și-au început să pută de atîta transpirație. Fumul de țigară și lumina aproape stinsă de hîrtiile chinezești ce-o mascau le dădeau o paloare de strigoi obosiți, spre dimineață, cînd își mai puneau pe masă măștile și se ștergeau cu batistele pe obraji, de nu mai știai dacă erau ei, așa nu semănau cu ei... Numai Firică Porcu parcă se trezea din beție, cu cît băga în el mai multă fetească, gura lui de metal, cu dinții lui strălucitori... „Iupaidia, iupaida..." Muierile se lăsau strînse de țîțe în dans, chicoteau, părul li se năclăise... Mai ieșeau cu unii sau cu alții afară, să ia aer, în noaptea fără lună și stele, amețite, vesele, de nu se mai putea ști care pe cine și cu cine înșeală, nepăsătoare, ca la un început sau sfîrșit de lume, pe o insulă, sau într-o gară, în care nimeni nu cunoaște pe nimeni, și nimeni nu se mai cunoaște pe sine în beția care cuprinsese totul, ca un pîrjol... Numai aparatul de fotografiat al lui Gogu Pană rămăsese treaz, el țăcănea, țăcănea, blițuia, rupea ca un fulger întunericul nopții, fără ca să-l ia cineva în seamă, ca un automat, ca un ochi de metal și de sticlă ce și era, rece, sub pleoapa închisă peste lume a lui Dumnezeu... Așa mai chițcăia cel puțin Logofet, cu mîinile umblîndu-i Ortanzei pe sub buric, înjurîndu-l în față pe Lucuță, care o dorea și el pe Ortanza, dar îi plăcea ca o vulpe ce și era să rămînă liniștit sub masca lui de lord englez, de Laurence Olivier, de greu puteai să dezlegi din el adevărul de minciună — mai ales în această noapte cînd silvicultorii își sărbătoreau postul de șef rămas liber, îmbătîndu-se și cîntînd în cor din ce în ce mai des „Imnul partizanilor" și slujba ce se ținea în altar la căpătîiul mortului, punîndu-l pe masă cînd cîntau ei slujba, printre sticle, pe unul dintre ei, și acoperindu-l cu un cearceaf adus de la priciuri de cabanierul ce se hlizea întruna, spre groaza lui Tibor, ieșit afară, și privind de afară prin fereastra deschisă slujba celor cu măști de țapi și de actori de cinema, ascultînd behăitul lor prin fumul de țigară și de rășină de brad... Cineva a luat siguranța de la tabloul electric și-a aruncat-o peste grajd: și în vaerul bucuros, la lumina scurtă a chibritelor imediat plesinte din mîinile celor ce le aprindeau, fețele lor păreau ca într-un vis, surîzătoare, vinete, năluciri... Numai cabanierul, pe care Logofet îl privea pe sub subțioara dreaptă a Ortanzei, i se părea un ins stăpîn pe el, zîmbind întruna, ca un Dumnezeu cu burtă și cu bretele, care a deschis în raiul său o tarabă cu bere și cu mititei.

20

Ultima ieșire din oraș a lui Voiculescu a fost tot în Vinerea de Sus și pe muntele singuratec și verde, unde cabanierul ce părea că înghițise un miel, soțul Ortanzei, servea și cafea turcească, fiartă în nisip, ca la Adakaleh, de miroseau împrejurimile ca o împărăție a seraiurilor și a baclavalelor. Pe Zoli îl sîcîia măseaua de minte și Gogu Pană îi spunea mai în glumă, mai în serios, să se folosească de metoda descoperită de niște cercetători canadieni, ca să i se atenueze durerea: să-și facă un masaj ușor, cu o bucată de gheață asupra punctului (de acupunctură) aflat pe dosul mîinii, între degetul mare și arătător. Zoli nici nu voia să audă, deși Ortanza îi adusese de la frigider cîteva cuburi de gheață. Zicea tabla înmulțirii cu cinci: cinci ori cinci fac douăzeci și cinci. Douăzeci și cinci înseamnă șapte, rîdea Pană, cinci și cu doi fac șapte. Sebastian nu avea somn, durerile sale nu erau de dinți, zicea Pană. Plecase din oraș, hărțuit de telefoane, plictisit de acele priviri mirate că-l mai văd, sau compătimitoare. Iminența morții, respirația ei neagră îl obosiseră: o dezamăgire fără margini îl cuprinsese, și ca să nu mai audă behăitul vesel al lui Beldeanu, și ca să nu mai deschidă plicurile cu scrisori în chenar de doliu și să suporte umilința acelor telefoane sobre și nerușinate și umilința acelor fotografii, ce-i veneau prin poștă ca să-i arate cimitirul și raiul plin cu flori arse cu vitriol, se urcase în mașina lui Gogu Pană și venise pe muntele de lîngă Vinerea de Sus, să se plimbe înconjurat de puținii săi prieteni printre brazi, să stea de vorbă cu ei și să se bucure de pacea desăvîrșită a pîraielor ce sclipeau în depărtări, a cerului albastru și plin de ozon. Zoli și Gogu Pană pășeau în dreapta și în stînga lui, uimiți de măreția cu care își stăpînea el firea bolnavă și de limpezimea privirilor lui îmbătate de lumina zilei. La piciorul muntelui nu curgea Iordanul, fluviul profeților, ci o lucire de apă plină de păstrăvi. Zoli povestea cum într-un trei Ianuarie descărcase împreună cu alți puști de seama sa dintr-o camionetă hodorogită, condusă de un soldat, zeci de cutii cu vopsele în hangarul încălzit de pe lîngă gara din Sinaia, unde Paul Orădeanu picta de zor, pe cartoane uriașe, portretul Anișoarei... și al lui Laszlo Luca, pe care aveau să le așeze în aceeași zi pe porțile castelului Peleș și să le lumineze cu farurile unor camioane sovietice, conduse de ceferiști, ca să le zărească neapărat fostul rege Mihai și maică-sa în clipa cînd aveau să treacă pentru ultima dată prin acele porți, îndreptîndu-se, în mașină, spre trenul ce avea să-i ducă în Elveția. Ana și Luca priveau hotărîți viitorul — pictați și pe pancarde și duși pe peron de el și de cîțiva puștani, ca el, și de cîțiva muncitori de la depou și de cîțiva acari, de cîțiva inși îmbrăcați în salopetele aduse de aceeași camionetă hodorogită. Cînd trenul s-a pus în mișcare, i-au adus pe Luca și pe Anuța mai aproape de linia ferată și-au strigat: „Trăiască republica comunistă!“ De pe scara unui vagon, Lucuță, șoferul camionetei... ținea pușca în cumpănă și le făcea semn cu mîna stîngă să strige mai tare. „Ah, domnule profesor, ce vremuri! De fapt trăim ducînd în noi toate zilele noastre, trăindu-le deodată pe toate... Vedeți acolo lîngă stejarul trăsnit, de care-și ține legată barca, podarul... acolo s-a oprit «Volga» și ea s-a dus în tufișurile uriașe și și-a dat jos izmenele de molton, soldățește. Și cînd a aflat în Vinerea de Sus că un puștan a zis să-i radă clasicului mustața, și că e prins și i se rad lui toate mustățile... a cerut să-l vadă imediat! Boboc era întins pe masa din cîrciumă, leșinat, gol, tuns la zero. Ea l-a privit îndelung și s-a minunat de darurile lui Dumnezeu, ne-a dat pe toți afară, l-a frecat cu oțet pe spinare și pe pulpe, pe mîini și pe ceafă, și cînd el a deschis ochii, i-a zis: «Ia să vedem de mai ești bărbat, hai arată că încă nu ești un cadavru...» A rîs și și-a dat jos izmenele de molton. Așa a scăpat Boboc cu viață atunci. Așa cum nu i s-a întîmplat nimic nici Mariței, studenta ce fugise din casa cu șapte curve, cum fusese poreclită cîrciuma asta... Au adus-o înapoi pe Marița. Era blondă, cu ochi albaștri, Doamne! Și Costică Fidelio s-a dus în odaia ei, apoi a ieșit la balcon și-a strigat: «Să spună Marița cine este Fidelio!» Fiindcă el căzuse sub masă, beat, cu o seară înainte și Lucuță zisese că s-a ramolit. Și Marița a zis: «Fidelio e bărbat! De trei ori m-a avut!» S-au stins acele vremuri, domnule profesor, și mereu mi-e mai greu să aleg secara din neghină! Ce mi se pare sigur... e că nici o generație care se... duce, nu are cîștig de cauză... Numai generațiile care vin au întotdeauna dreptate, căci și-o dau singure. Ele cîștigă. Nici un bărbat politic care a murit, sau a fost răsturnat, n-a avut dreptate în fața celor ce l-au continuat... Și nu mă refer doar la Stalin, ori la Hrușciov... Priviți și la Danton, la...“ „Te referi și la mine." „O, nu, mă scuzați, cu dumneavoastră e o altă poveste". „Toate poveștile sînt la fel". S-au așezat pe un brad doborît de furtună în iarnă și Zoli a zis, trăgînd adînc în piept aerul pădurii: „Domnule profesor, ce bine-ar fi să rămînem aici toată viața, să culegem zmeură și..." „O, clipă, rămîi!" rîsese Gogu Pană. „Ești un prost", zisese Zoli. „Nu este." „Atunci eu sînt, domnule profesor?" „Tu ai spus asta", a rîs Voiculescu. Și un nor luminat de soare a trecut peste capetele lor și i-a umbrit.

„Lucuță, nu te-am văzut niciodată muncind, sădind un păr, săpînd pămîntul, ci numai mîncînd, ca acuma, mere, vorbind, urcîndu-te în «Volgi» negre. Oare de ce? Pentru că munca nu e sfîntă pentru tine, pentru că pămîntul nu e sacru pentru tine..."

„Dar m-ai văzut cu Ortanza în claia de fîn din spatele cabanei, părinte. Sînt un stricat, nu? sau Ortanza m-a stricat și mai abitir? Ea e ca Eva, din coasta sfîntă, sau și Eva n-a fost din osul lui Adam, ci a fost chiar șarpele, ha, ha, ha... Mănînc mere și în biserică? Îmi fac bine la foale. Odată aveam o pîntecăraie!... Eram chiar în trenul regal ce părăsea țara; tot dînd eu cu baioneta prin bagajele din compartimente, să nu fie cine știe cine ascuns în ele, am izbit și într-un sac plin cu poame. Am crezut că printre mere, sau în mere, sînt diamante, aurării... Am deșertat sacul în compartiment, am tăiat fiecare măr în patru, cu oamenii cu care eram, și neaflînd nimic... ne-am pus să le halim... Și mi-a trecut burticăraia!"

„Pentru prima oară te aud că te-a durut și pe tine ceva, cîndva, burdihanul..."

„Deci sînt și eu om; și ca să fiu în întregime, ar trebui să mă și pocăiesc? Gogu Pană mi-a făcut luna trecută niște fotografii în curtea casei mele de la țară, dînd lături la porci. Mi le-a adus, și ce credeți că mi-a spus? Că în ele e fotografiată indiferența omului. Probabil, mă gîndesc, indiferența în fața istoriei, a lui Dumnezeu... Nu mi-a precizat ce fel de indiferență, doar a rîs. Nu m-a mai fotografiat de mult timp în prezidii, notîndu-mi în carnețele, grav, cine știe ce lozinci, sau cifre de plan, nu mai apar în pozele lui la tribună vorbind despre ridicarea nivelului ideologic al întregului partid și despre creșterea rolului educativ al organizației de bază. A ajuns și fotograful *indiferenței*, Gogu, fotograful acțiunii, al morții, al saniei cu fîn în care era dus spre cimitir, tras de doi cai albi, Boboc... Ți-a arătat fotografia de la Săvîrșin? Regele Mihai coborînd din tren, să-și ia rămas bun de la cei care lucrau pe domeniile sale. Cred că este ultima fotografie a lui Mihai pe pămîntul României: regele alături de cîinele său bolnav, privindu-l pentru ultima oară pe Azo, sau Azor, nu știe precis cum zice Gogu că-l chema: se vede o tristețe în ochii stăpînului că se desparte de un animal suferind, pe care nu voia să-l ducă cu el în exil. Culmea e că toate întristările au aceeași lumină mohorîtă în priviri: am văzut poza lui Voiculescu din ziua cînd l-a căutat la telefon pe Paraschiv la București, să-i faciliteze venirea unui medic francuz în țară, care-l mai tratase și la Paris. Nu l-a găsit cîteva zile. Era ocupat? Se ferea? Se gîndea că nu merită să se mai cheltuiască niște dolari? Ministerul Sănătății nu voia nici el să se bage? După un timp a fost chemat la telefon de Paraschiv: dar Sebastian aproape nu mai putea vorbi. «Inutil, nu mai are nici un rost să vină, e prea tîrziu. Dacă n-ați avut timp pentru mine pînă acum, investiți banii în altceva.» Și peste trei zile a murit. Dar nu înainte ca Paraschiv să se urce în avion și să vină să-l vadă. Voiculescu a declinat această onoare și nu l-a primit..."

„N-a vrut să fie văzut în starea în care se afla. E cu totul altceva..."

„Probabil. Dar tristețea privirilor lui din aceste zile e asemeni cu... Și de te-ar lua în poză și pe tine Gogu acuma, ar fi la fel... Eu arăt verde, da? Retrăgîndu-mă în căsuța mea dintre Vinerea de Jos și Vinerea de Sus, neliniștile mele s-au dus pe apa Sîmbetei, ha, ha... Aici am fost desărcinat, poftim! de personalitatea mea, hm! de falsa mea personalitate, poftim!... N-o să găsești pe figura mea acea lumină divină pe care Gogu pretinde că a prins-o în poze pe chipul lui Voiculescu, la ultima ieșire a doctorului pe munte, pe lîngă cabana Ortanzei... Și haina lui părea de o curățenie ciudată, probabil bătea un soare cumplit... Voiculescu surîde, arătîndu-și desăvîrșita lui frumusețe sufletească, pretinde Gogu. În mine ce vezi acum, cum mănînc mere, doar o nepăsare, părinte, o acceptare definitivă a neantului, ha, ha, ha... Ce-a ieșit din viața mea? Uite, m-am zbătut și pentru căminul cultural din Vinerea de Sus: și s-a ridicat un căsoi din ciment și cărămidă ca o cazarmă. Și cu criza asta de combustibil, zace înghețat toată iarna, și oricîte apeluri... Totul e inutil. Gogu a zis să facem din căminele culturale patinoare, ca să folosească totuși iarna la ceva. Și-a și tras în bășcălie niște versușoare: «Să facem din căminele culturale / Din Noembrie în Martie — patinoare! / Primăvara, superbe clocitoare / Pentru fruntașele găini ouătoare. / Rațele și curcile, vara să dea aici concerte / Certe / Incluse desigur în planul de măsuri revoluționare / Citite și îndrumate personal de Paramon, aici de față, / Paramon, nepotul lui tătuțu întru mustață.» Nu știu dacă nu și-a băgat coada aici și Logofet, dar nu contează. Adevărul acesta este: stau bibliotecile sătești cu mii de volume ținute sub cheie, nici o activitate culturală nu tulbură somnul căminelor în care s-au băgat sute de mii de lei... Totul a fost anapoda. Țăranilor le-am construit școli, cămine culturale, cinematografe, și ei s-au dus să-și cîștige pîinea în fabrici. Satele sînt goale, părinte, doar umbrele unor inși care le-au pustiit mai trec pe-aici... Numai eu am avut curajul să înfrunt această situație... și asta să se cheme că m-am abandonat... indiferenței, și mai cui?... Dacă n-ar fi murit Voiculescu, poate n-am fi apucat niciodată să mai stăm de vorbă, ca acuma. Nu mi-ai răspuns la o întrebare: de ce n-a fost apărat Voiculescu de paranoia... burgheză, cum îi zic eu?... La cimitir, Beldeanu a venit în costum deschis la culoare, cu cravată înflorată, roșie, ca la un hipodrom în care ieșise învingător cu o zi înainte în cea mai mare cursă de cai... O să spui că după dorința de stăpînire, de putere care mi-a ars călcîiile și mi-a anesteziat orice umbră de morală, de l-am dușmănit pînă și pe un puștan ca Boboc, bolnav de-o ură patologică etc... După delirul de grandoare... vezi și albumele mele aduse din Franța, cînd deja începusem să sufăr în secret de un delir de persecuție... În sfîrșit, după paranoia stalinistă ce m-a cuprins atunci de-am ajuns dintr-un puritanism al imoralității să ucid oameni și să dau foc la castele boierești și să calc în picioare oglinzi venețiene și tablouri de Luchian, doar fiindcă erau ale lui cutare, urmează acum un puritanism al moralității?... Judecă-mă cum vrei, dar nu-l uita nici pe Zorzorel. A făcut carieră trăgîndu-l de mustață pe tătuțu. Gogu i-a spus acestui activist minunat cîte ceva despre Voiculescu. Știa totul. Dar n-a mișcat un fir de pai. Mă întreb: este el ce ar trebui să fie un activist de partid? Nu este el un carierist, un îngrășat, un îmburghezit care profită fără rușine de condiția de activist? Sigur, lui nimeni nu-i mai pretinde să-l belească pe cutare dușman de clasă. Dar cine-l obligă să-și cumpere la preț redus de la gospodăria de partid un „Moskvici“ de tip nou și să-l vîndă apoi la preț oficial și să-și cumpere din diferența încasată o altă mașină, apoi o alta?... Pe motiv că le-a accidentat? Minciuni. Are acum „Dacia“, văru-său „Mercedes“... Nu e această împuțită afacer o nerușinată tendință de căpătuială?“

Cireșul pus în grădină, de taică-său, cînd venise el pe lume, începuse să se uște: coaja crăpa, albea, se umplea de clei, ca de lacrimi, ca de bube negre, dulci, frunzele îi rugineau... Cineva îl striga noaptea din negură, de sus, de pe case, din lăstari, să se ducă la el, îl chema: „Teofile, hai!..." Dar nu era glas de om, parcă era o părere, o cucuvea, o pasăre necunoscută... Auzea în somn glasul, se trezea răcorit, de sudori... Visa, ori cineva își bătea joc de el, strigîndu-l din negură? Așa zicea maică-sa, — pînă în dimineața cînd ea își scoase la biserică batista din sîn, să se șteargă pe frunte, și văzu cum în pînza ei înfloriră trei picături de sînge.

„Soția lui frate-său a terminat medicina acum cîțiva ani și a intrat pe un post bun în oraș, fără să fi stat o zi într-un dispensar de la țară, ignorîndu-se toate legile. Nu este aceasta un abuz de putere? Dacă în vremea puterii mele securitatea era bolnavă, cum zice Dan Damian, socotind că n-au un loc natural abuzurile în nici o societate, și cu atît mai abitir într-una marxistă, o să mi se spună că orice face Zorzorel sînt niște găinării. Și că eu mă leg de fleacuri. Exact, ca să arăt cum din asemenea nimicuri se construiește o elită birocratică, la fel de periculoasă... fiindcă sfidează ordinea socială și temelia drepturilor omului. Fratele lui a fost adus din Luduș la Institutul politehnic. Nu e însurat, dar i s-a dat casă, ignorîndu-se lista aflată la rectorat, trecîndu-se peste cei cu copii etc. Nu este aceasta un abuz de funcție? După destalinizare, întărirea ca în cazul lui Zorzorel a privilegiilor aparatcicului ce este? Burcea și-a dat doctoratul! Mîine o să fie conferențiar, peste cei care i-au întocmit lucrările de diplomă! Zorzorel a primit locuință cu patru camere, și are doar un copil. Nu e vorba mereu de niște avantaje materiale necuvenite? Alții dau filodormă, părinte, se scobesc de mii de lei în buzunare. Dar poate ce mă deranjează la Zorzorel cel mai tare este mediocritatea ambițiilor sale! Infierează stalinismul, tot ce a fost rău, vrea schimbări noi — dar ca să fie în avantajul lui! El zice: partidul trebuie să lupte pentru etică și echitate! Dar e moral și etic atunci cînd el își încalță și îmbracă neamurile și prietenii cu produse luate din fabrici pe ușa din dos? Ce cojoace, părinte, ce combină muzicală, ce pantofi posedă harnicul nostru activist! Și are și nevoie: pe lîngă o studentă cu care anul trecut a purtat lungi colocvii filosofice și practice, anul acesta e la rînd soția tovarășului Lionel Dorfman. Pe mine mă doare în paișpe, dar îngîmfatul ăsta, care umblă acum și după o bursă în Franța pentru nevastă-sa, contribuie la întărirea prestigiului partidului? Etica lui e în vorbe. El angajează partidul — dar micile sau marile să nu le zic chiar abuzuri, pe care le face, arată că el nu se angajează și pe el în ce spune că partidul e dator să facă. Dan Damian nu zice nimic despre Zorzorel, să nu pară turnător. Zoli s-a retras ca melcul în propria sa cochilie, nu-l mai interesează nici o schimbare, schimbările fiind după el vinovate de toate zbuciumele și luptele pentru posturi, războaie pe care le disprețuiește... Și Zorzorel își vede mai departe de lucru: și iată-ne în fața unei exploatări socialiste a celor care ară pămîntul și fac cojoace, îngrijesc bolnavii... și tac! Și tu privești „Moskviciul“ ca pe o unealtă a diavolului, cojoacele ți se par că fac același trup cu inșii ce le poartă... Zorzorel e o corcitură ciudată de om și de boarfe: o ființă pe roate, cu un casetofon în cap, sub căciula de nurci... Și eu îți par una cu vilișoara mea, cu scaunele cumpărate prin „Consignația“, cu porcii din coteț și cu lămîii crescuți în butoaie, ca și cum odată cu stricarea omului în rai au căzut în păcat și iepurii și găinile, nucii, fasolea, mesele, scaunele, obiectele toate, păsările cerului, aerul... Asta te îngrozește: nu doar privirea și vocea mea, ci și oile care rumegă aici fînul, zidurile reci, scaunele de lemn, sfeșnicele, zăpada, vîjîitul vîntului, lumina lumînării care face umbre ciudate peste sfinții înghețați pe pereți, ochii lor parcă orbi, parcă sticlind; răsuflarea măgarului culcat lîngă altar, cîinii flocoși, toată această suflare vie adusă în păcat, viitorul ei și al cimentului, cărămizilor și tuturor lucrurilor blestemate... Eu, sau Zorzorel... oricine, niște... dacă tot ce-a întocmit în șapte zile... a putrezit, a intrat sub împărăția neagră a... Ești atît de înspăimîntat de această întoarcere în întuneric... că ai putea să te repezi la mine și să mă sugrumi. La ce ți-ar folosi ha, ha... Dumnezeu, răul și omul ți se par acum toate împreună, existînd unul pentru celălalt, unul în același timp cu celălalt... Deși cel de sus îți spune că tainele lumii îți rămîn veșnic necunoscute. Mă privești pe mine și mă asculți și-i ceri lui Dumnezeu în tine să-ți răspundă la toate... Și e tăcere! Nu mai găsești nici în tine vreun răspuns. Dacă nu vei găsi puterea, pînă la urmă, de a mă izbi cu vreun sfeșnic, cum te văd tremurînd de furie... Dacă gîndurile tale cu ale părintelui ceresc sînt aceleași, dacă el îți așteaptă sufletul, pe care-l cunoaște, atunci de ce nu-ți dă un semn de încurajare, de ai rămas mut ca în fața Necuratului, de ce te face să suferi? Îl întrebi: cum de-ai ajuns tu la rădăcina răului și a necredinței? Îi vorbești, cum i-ai vorbi lui Zoli: între tine și ce e rău, cine are locul întîi? Și el tace, și tu tot îl mai întrebi, fiindcă tu nu te simți atît de păcătos... Și el te lasă cu mine în această biserică pustie și înghețată, el stă dincolo de lume, în cercurile lui, în cerurile lui, așteptîndu-te, judecător și martor, procuror, ha, ha, ha, și avocat... Dar mai ai o speranță: dacă el ți-a trimis suferința și frigul, fiindcă și el suferă pentru tine?... Baliverne de sfinți pripășiți prin pustiuri, cică ispitiți de diavol... Cerul e gol, bătrîne, Voiculescu a murit ca un vierme, Zorzorel e la Băile Felix cu o amantă, și spune că ține o conferință despre lupta pentru libertate a popoarelor din Africa... Țăranii o să muncească pentru zece lei pe ziua de muncă, și-o să fure porumb și struguri, căci hoția și necinstea fac parte acum din adevărata lor existență... Cei fericiți sînt inșii ca Beldeanu și ca Zorzorel, care știu să dea cărțile și să întoarcă în favoarea lor pretinsele legi ale zilei, etica, echitatea, adevărul... Ai ajuns singur, față în față cu mine și cu adevărurilor mele, la care n-ai replică, ha, ha... Lumea e ca mine, ca Beldeanu, ca Zorzorel, ca Ortanza, nu e nimic mai adevărat decît vinul și minciuna, moartea lui Boboc și a lui... nici o existență nu mai este în afara celei de pe pămînt și care e alcătuită dintr-o eternitate a suferinței, dintr-un infern etern și vesel, caraghios și plin de pile și de curvăsăraiuri... Părinte, văd că faci ochi mari, de groază: înțelegi deci, bătrîne, că te afli singur, față în față cu... da, ha, ha, ha. Răul, față în față cu... Te afli în clipa ta cea mai înaltă, în fața problemei fundamentale... Mă sugrumi, sau eu, ha, ha, ha..."

21

Soarele ieșise dintr-o dată din cerul vînăt și brazii parcă începuseră să ardă în lumină. Și ciripitul păsărilor nevăzute se auzi, bucuros, dezmorțit. Un cerb privea mașinile de pe șosea, nemișcat, ca și cum ar fi fost împăiat și înțepenit în stînga cabanei, să se fotografieze turiștii lîngă el. Stătea sub o cetină de brad pusă pe patru stîlpi înfipți în pămînt. Zoli se apropie prin zăpadă de el și rămase înmărmurit: cerbul era împăiat. Bătu în ușa cabanei cu vîrful bocancului: nu-i răspunse nimeni. Geamurile de la sufragerie erau pline de flori de gheață, ca la o casă părăsită, însă pe hornul din stînga, din dreptul bucătăriei, ieșea un fum alburiu, dovadă că măcar la etaj era cineva. O fi plecat amîndoi în sat, din lipsă de turiști? „Cineva e înăuntru", îi spuse Zoli lui Gogu Pană ce se apropia prin zăpadă, frecîndu-și mîinile înroșite de ger. „Măcar să bem un coniac, dacă n-o să-l găsim aici pe Tibi." „Dacă a prins-o bărbatu-său în pat cu vreun client și-a căsăpit-o cu toporul, cum s-a întîmplat și în Retezat... Ăla pe urmă s-a închis pe dinăuntru, cabanierul, și și-a tras un glonte în cap, de i-au descoperit după o lună, cînd s-a desprimăvărat, zise Pavel, șoferul, necrezînd o iotă din ce voia să le arate că s-ar fi putut întîmpla și cu Ortanza. Să forțăm ușa din spate, de la spălătorie. Am mai intrat eu odată pe-acolo, îi spuse lui Zoli. Își pierduse Ortanza cheile. Ce dracu, sînt consătean cu ea", îi zise lui Gogu Pană, care-l privea neîncrezător. „Încarcă-ți aparatele, bătrîne, poate dăm de-o tragedie antică, surîse Zoli. Dacă ăla tocat cu satîrul, o fi Beldeanu?... sau Lucuță?..." Gogu Pană fotografie cerbul împăiat și nu le răspunse. Pavel și Zoli dispărură după micul depozit de băuturi încuiat cu trei lacăte și el își aminti lăutarii care cîntau prin grădinile ninse, ca și cum le-ar fi cîntat nucilor și merilor și prunilor plini de chiciură de înmormîntare și nu lui Boboc care era dus în sanie de doi cai albi spre groapă, doar cu soru-sa după el, cu taică-său ținînd cîrlanii de căpestre, ei trei, doi vii și un mort trecînd prin satul înspăimîntat de trecerea dintre cei vii a celui încă plin de coșuri ce părea că este însăși moartea... Stăteau după perdele, după glugile de coceni, în spatele porților, tăcuți, ascultau cum mergeau prin nămeții din grădini vioriștii lui Firică Porcu, toboșarii lui Zăbavă și clarinetiștii, bandașii lui Jurebie, veniți nu se știe de cine aduși peste noapte din Dănceu, într-un camion, pe paie și acoperiți cu paie și fîn, ca niște saci, să nu-i înghețe vîntul... Teofil jertfise cumințenia anilor lui pe nebunia gurii lui slobode și a nesupunerii, și murind nu le cerea altora nimic, decît să stea ascunși, să nu-l petreacă pe ultimul lui drum și să le înghețe limba cu desăvîrșire o vreme; în ochii lui morți, rămași deschiși sub zăpada ce cădea lin se vedea parcă o teamă față de suferința lor, de n-ar fi tăcut și ar fi venit în urma lui cu lumînări aprinse în mîini, dînd, cum zisese chiar atunci Tibor, strălucire vieții lui... Dar chiar a doua zi, sub aceeași ninsoare neîntreruptă, Boboc ăl bătrîn trecuse prin mijlocul satului cu sania trasă de cîrlanii lui albi ducînd un sac de porumb la moară și lumea ieșise ca ieșită din minți din case și din bătături cu lumînări aprinse în mîini, acoperind luminile lumînărilor de ceară cu căciulile scoase de pe capete, sau cu colțurile broboadelor, cu umbrelele lor de soare, colorate (fetele lui Viță), cu umbrelele lor negre, de ploaie (băieții fostului notar), jelind un sac de porumb ca pe un băiat neînsurat, cu lăutarii și ei în drum, în frunte cu Firică Porcu... Lumea ieșise ca nebună din singurătate, cum spusese Tibor Antal, văzîndu-l pe el cum fotografia... ieșise din liniștea pe care parcă Boboc cel tînăr le-o ceruse prin moartea lui pentru a se împlini, cum se împlinea în tăcere și sub zăpadă marea lucrare a semințelor, întemeierea unei împărății a primăverii, cum zicea tot Antal, îmbătrînit cu zece ani într-o singură zi de singurătate. „Hei, psst! Vino, îi zise Pavel, deschizînd o fereastră de la etaj. O să vezi pe dracu gol“. Urcă. În uscătorie cearceafurile puse ude pe frînghii erau ca niște foi de gheață, pîrîiau cînd le atingeai. Pe gaura cheii de la dormitorul Ortanzei ieșea fum. „E cu nu știu cine“, chicoti Pavel. „Să nu ne prindă aici“. „Dă-i în mă-sa, nici nu se văd, așa sînt de beți“. „Emoționează-mă, se auzea glasul Ortanzei, lălăit. Of, of!“ El n-o emoționa, sforăia. Pavel îi privea prin gaura cheii ca un licean și se-nfunda de rîs. „Hai, îl gîdila ea pe adormitul din pat, sperie-mă!“ „Nu e cabanierul?“ „Nu e“, surîse Zoli. „E cu unul destul de grăsun“, zise Pavel. „Doar n-o să stăm aici și să-i ascultăm ce fac“, dădu Gogu Pană să plece. „Hai sus, că te scarpin la tălpi... „Mă vezi, tu? Strînge-mă în brațe, pipăie-mă pe șolduri, între coapse, pînă se trezește în tine sîngele... Hai, ce-ai rămas mut? Dă-mi o palmă, surprinde-mă cu ceva, că trece vremea degeaba... Étonne-moi!“ rîse Ortanza și-l împinse jos din pat, pe covorul plin cu sticle goale. Dar oricît și-l dorea ea de trăsnit și de plin de idei, omul nu putea fi decît întrerupt din somnul care-l înghițise. „Eu bat la ușă și-o strig, zise Pavel. Coborîți, să mă găsească numai pe mine... Ortanza!“ ciocăni el cu vîrful degetelor în pragul de sus... „Cine e?“ „Pavel“. „Care Pavel, mamă?“ „Consăteanul tău, mamă“. „Și ce vrei?“ „Pe tine te vreau“, rîse Pavel. „Numai să poți, deschise ea ușor ușa, cu un capot pe umeri, mai mult nedormită decît beată. E un vînător din Republica Federală a Germaniei, zise ea. A venit să vîneze urși, pe dolari“. „Îl caut pe Tibor Antal“. „Nu l-am văzut, mamă“. „Nici bărbatu-tău?“ „El e la Constanța la o consfătuire a cabanierilor... că au acolo camere goale... A plecat de cinci zile și vine peste vreo cinci. Nu l-a văzut. Am vorbit aseară cu el la telefon, l-am sunat eu la Constanța... nu mi-a vorbit de Tibi“, rîse ea, poftindu-l să intre în cameră. „Să nu vă deranjez“. „Ei, asta-i acuma“. „Plec“. „Să închizi ușile după tine, Pavele“, zise ea și nu-l mai privi, se apropie de namila care grohăia pe covor, plină de dorinți, care erau pentru ea singura realitate a eternității ei.

Dan Damian nu se mișcase din mașină. Privea fotografiile scoase din sacoșa lui Gogu Pană. „Nu v-am spus eu că nu e aici? îi întrebă aproape triumfător, în clipa cînd porniră mai departe, coborînd muntele pe drumul forestier... N-o înghite pe Ortanza, ea nu e altceva pentru el decît o monstruoasă deviere a creației lui Dumnezeu... Ați văzut cerbul împăiat? L-a împușcat Beldeanu... și ea l-a ținut, să-i facă plăcere lui, să-i aducă aminte de plimbările pe-aici ale lui Sebastian. N-au loc de el nici cînd el e sub pămînt, imbecilii!“ „E cu un refegist“, rîse Pavel. „Baliverne, zise Zoli. Cine știe ce coinac e.“ „Dar i-am văzut armele...“ „Care?“ rîse Zoli în hohote, care, care nu le are?“ „Vă mai amintiți de Pompiliu Damian, puștiul care a fost găsit ars lîngă moara cu vulturi a lui Viezure?“ „Am și o poză a lui, zise Gogu Pană. Un schelet negru, măcinat, ca o umbră de om: cum l-a atins procurorul Poenaru, cum s-a prefăcut în cenușă, în nimic...“ „Ei, bine, nu demult a murit o babă în Vinerea de Jos și, înainte de a-și da duhul, i-a spus popii că Ortanza a pus pe el o vadră de benzină, sau de motorină, din butoiul unde-și ținea morarul... Da, da, spusa unei hoaște nu-i o probă pentru tribunal... dar eu ăsta cred că e adevărul...“ „Oprim pe la Lucuță?“ întrebă Zoli. „N-are ce căuta acolo, spuse rece Dan Damian. Și ce-i cu... puștiul ăla, Pavele?“ „Ortanza era bucătăreasă în casa lui Otto Windt și măritată cu mecanicul de la moară, un mustăcios scurt în stat, dar cu capul mare, ca o păpușă din cergă umplută cu paie, cu dinți lați, de fasole, cu fața ca peretele mîncat de mucegai uscat... Baba de care am pomenit avea pe atunci grijă de sutele de gîște ale morarului, le îndopa cu porumb, le ciupilea, băga penele în perne, alegea ficații pentru doamna Ema... Lui Otto Windt lumea îi zicea Viezure: avea ochii mici, ca niște nasturi de tinichea ruginită, și nu prea stătea prin sat, avea el afaceri mai mari pe la Reșița și pe la șantierele navale din Turnu-Severin. Pompilică păzea vacile comunei cu un unchi de-al lui, șchiop, cu picior de lemn, adus cu el din război... Văcarul, invalid, mai mult sta pe buza șanțului și trăgea din lulea... Pompilică era cu greul... Dar cînd se punea căldura de la prînz și băgau animalele sub salcîmii din jurul fîntînii lui Usturoi și șchiopul își scotea proteza de lemn și-o punea sub cap și se-ntindea la somn, Pompilică da fuga pînă la moara de la marginea satului s-o vadă pe Ortanza cum intră goală în putina cu apă potrivită, de lîngă motorul morii, și cum se clătea ea acolo de toate mirosurile de sarmale și de ceapă arsă... Mecanicul o pieptăna, o da cu săpun pe gît și pe la subțiori, ea rîdea, crezînd că nu-i vede nimeni, căci nu le trecea prin cap că dracul de Pompilică venea pe brînci prin tufele de răchită și printre cartofii porcești... Intra cîteodată în putină și mustăciosul cu capul ca de cîrpe, să se scape și el de uleiuri — și se bălăceau ei acolo pînă îi apuca un fel de chirăit... Și Pompilică a prins cu vremea curaj şi s-a apropiat mai mult de bucătăria lui Viezure... Tot îi aducea pere pădureţe Ortanzei, pui de iepuri, prinşi prin fîneţe... «Ce să fac eu mă cu iepurii ăştia?» rîdea ea şi le da drumul... Pînă s-a priceput ea, că el unde bătea şi i-a zis: «bă, Pompilică, lasă-te păgubaş, că nu sînt de nasu tău...» El se uita la Ortanza cum se uită cîinii la lună, cînd e plină şi joasă, cu gura căscată, pleoştiţi, că nici nu ştiu să mai latre... Şi cînd bărbatu-său, care era şi şoferul lui Viezure, s-a dus cu el şi cu muiere-sa într-o Duminecă la Herculane, plecînd din Vinerea... Pompilică a lăsat vacile în plata domnului şi-a venit cu două lişiţe vii... Nu l-a văzut nimeni, c-a intrat în moară pe sub gardul de sîrmă, dinspre partea unde erau cartofii porceşti înalţi cît floarea soarelui... Şi pe urmă l-au găsit ars, lîngă putină... S-a zis că o fi venit să fure ceva şi-o fi aprins din greşeală o ţigară, că trăgea şi el la ţigări, îl învăţase ciungul să fumeze... Moara era închisă, el a venit, a dat cu un chibrit aprins în butoiul cu benzină... a răsturnat butoiul, a vrut să dea foc?... Ce mai! l-au scos vinovat. Dar baba a jurat pe cruce săptămîna trecută că n-a spus de frică... era lîngă pătule, în dosul morii, cînd l-a auzit pe Pompilică strigînd-o pe Ortanza... Au intrat ei amîndoi în putina cu apă şi Ortanza i-a zis: «bă, du-te bă acasă, că nu eşti tu om în stare...» Şi el nu şi nu, zăpăcit... Nu l-a lăsat în putină decît cu mîna să se atingă de umerii ei, s-o frece cu săpun. Ea îl freca pe buric cu săpun şi rîdea. A ieşit afară, el a ajuns-o lîngă nişte saci cu făină de grîu... Şi el, una două, gata. Şi pe ea o apucaseră năbădăile şi cînd a văzut că el s-a sfîrşit, i-a dat un pumn în buze: «bă, sulă bleagă!» Şi el cum s-a lovit cu tîmpla de zidul morii, a alunecat lîngă pămînt, şi ea, ca nebună, că-şi bătuse joc de ea, ori că el ce va povesti, dracu ştie ce-a fost în mintea ei... L-a mai izbit o dată, nu ştiu cu ce... şi peste el, ameţit, a turnat năroada benzină şi i-a dat foc". „Basme", zise Zoli. „Şi dacă n-o fi basme?" întrebă

Gogu Pană. „Baba, i-a spus popii că Ortanza tot strigă la Pompilică: «Hai, ce faci, dă-mi două palme, sperie-mă, strînge-mă de craci...»“ „Basme“. „Așa are ea obiceiul, că mi-a povestit și Lucuță, cînd l-am adus de la o vînătoare de țapi și se cam cherchelise... Cică îi zicea, hai bre, emoționează-mă, fii genial, bre...“ „Ca să fie în ochii ei un bărbat grozav, și în ochii lui, la fel, nu o mulă, o ființă superbă, un animal admirabil, un zeu, rîse Zoli, nu un asasin ordinar, un zeu, Pavele, un ins transfigurat în... Dar oprește, am ajuns în fața casei zeului“, rîse Zoli și deschise portiera și o luă prin zăpadă spre porțile încuiate prin care se vedea clar, cu cît se apropia mai mult de ele, că nici o pasăre nu trecuse... Zăpada viscolită le ajungea pînă la brîu. „Să intrăm“. „Nici nu curge fumul pe coș, oamenii lui Dumnezeu! Doar nu vreți să-mi sugerați că monstrul s-a sinucis și-o să-l găsiți în ha, ha... labirintul lui înghețat bocnă! Să plecăm“. „Domnule profesor, doar zece minute“, zise Gogu Pană și coborî și el din mașină, cu aparatele lui pe umeri, curios să vadă pe dinăuntru casa lui Lucuță, și poate... „Eu nu mă mișc de-aici“, zise Dan Damian și scoase din sacoșa albastră zeci de fotografii pe care le înșiră pe bancheta din spate, privindu-le cu stupoare... Regele și regina mamă în palatul Kiseleff, împreună cu Ioanițiu, îngrijorați. Și pe spatele pozei, cu creionul: „Domnule Pană, nu știu dacă mai putem face azi fotografiile pentru ziarele ce apar după Anul Nou.“ „Poate mîine, majestate?“ „Da, da, desigur, mîine, dar mai rămîi... poate putem și azi...“ Regele în holul de la etaj, mobilat simplu, cu cîteva fotolii și măsuțe, cu o lungă masă italiană... „Aici, domnule Pană, s-ar putea decide azi istoria României...“ Ioanițiu, sobru, cu o vagă speranță într-un surîs silit. Și pe dos, scrisul lui Gogu: „S-ar putea să primească răspunsul guvernului, prin Groza dacă se... (aprobă)... Majestatea sa e vorba să se căsătorească în curînd cu principesa Ana...“ Ioanițiu, mai optimist. „Cînd regele a fost în Elveția... Anișoara a spus că România nu poate îngădui o nuntă regală". Negel, lîngă Ioanițiu, cu o bucurie strîmbă pe față. „Pe mine m-a întrebat Anișoara dacă știrile despre logodnă erau adevărate... Părea încîntată, dar în aceeași zi a declarat unor ziariști că România nu putea îngădui..." Petru Groza și Gheorghiu-Dej intrînd în palatul Kiseleff. „30 Decembrie, orele douăsprezece și un sfert". Fotografiile nu mai aveau claritate, păreau făcute de la mare distanță sau prin deschizătura unei uși, prin gaura cheii, prin geam, prin zid... Groza uriaș, zîmbind cu toată gura; Dej, slab, brunet... „Am venit cu prietenul meu, Dej, și am dori să fim primiți împreună". O pală de vînt izbi de gard poarta uitată de Pavel deschisă. Zoli fluiera din degete, amuzat de ce descoperise. Ce? În nici un caz cadavrul lui Lucuță, împușcat sau sugrumat de Tibor și aruncat în cotețul porcilor, să-l mănînce scroafele flămînde... Sau era trupul lui Antal, înghețat în zăpadă? „Hei, domnule profesor!" auzi. Dar celelalte cuvinte le luă vîntul și le înfundă în zăpadă, amestecîndu-le cu ninsoarea bogată... Soarele nu se zărea. Soarele era rece și nins, cum zisese Tibor despre soarele din ziua cînd Boboc fusese scos din biserică de maică-sa... Soarele era nins, ca și cum neaua cădea nu doar pe pămînt, ca și cum și în aceste clipe tot cerul era nins, stelele erau ninse. Ningea pe munte, ningea în cer — și Zoli continua să fluiere din degete ca un puștan. Ce descoperise? Privi din nou fotografiile. Groza sărutînd mîna reginei mamă. Aplecat de spate, pios, cavaler, religios aproape, înclinîndu-se în fața coroanei regale, cu mîna reginei în mîna sa mare... Dej, sfios, rigid, stînjenit, curtenitor, amabil, sărutînd mîna reginei mamă sub privirile uimite ale lui Mihai. „Dar ce amestec putea să aibă secretarul general al partidului comunist în nunta regelui?" Dej încă o dată aplecat în fața... „Comuniștii își dădeau asentimentul?... — Nu uitaseră rolul jucat de Mihai la 23 August, cînd mareșalul Antonescu fusese răsturnat? Dar acum mareșalul era mort... Groza stînd pe un divan, în dreapta reginei; Dej, pe un fotoliu, în fața regelui și a reginei. „Ei, bine, Majestate, a sosit vremea să aranjăm o despărțire prietenească". Mihai, privindu-l pe Groza. „Ce vrei să spuneți?" Primul ministru, jovial, ca și cum ar fi discutat despre o partidă de vînătoare de rațe. „Am venit în problema importantă pe care am discutat-o zilele trecute în treacăt... Problema de a pune capăt monarhiei". Sub figura lui surîzătoare, se întrevedea o crispare vînătă. Trebuia să spună pînă la capăt ce avea de spus. „V-am dat de înțeles că va trebui să vă gîndiți la așa ceva". Dej, nemișcat, încărunțit pe la tîmple. Aerul, neclintit: o liniște de grădini, de cimitir, de început, sau de sfîrșit de lume. Mihai, perplex. „Nu e vorba de nici o nuntă". Groza, cu gura închisă. „E vorba de înmormîntarea casei regale". Și tot Groza mîngîindu-și părul tăiat scurt, de jucător de tenis, care nu vrea să i se năclăiască de transpirația jocului... „Trebuie să înțelegeți că nu există loc în România pentru un rege..." Asta era. Ochii reginei, amari. „Sînt pe cale să se petreacă evenimente mari în țară și s-a hotărît să se pună capăt monarhiei". Regele privește pe fereastră. Nici nu mai întreabă cine a hotărît. Groza ținea pe genunchi un dosar cu scoarțe roșii, pe care se vedea imprimată stema statului... Sebastian, pe munte, șezînd în picioare pe rădăcina unui brad rupt de vînt, în lumina soarelui luminos, aproape plutind deasupra pămîntului, parcă gata să se înalțe spre cer. „Dacă vrei să te înveți cu moartea, trebuie să mori, deplin, surîzător, fără teamă". Fotografii încurcate unele printre altele... Tibor, nins, în fața cailor albi ai lui Boboc. „Nici o greșeală nu merită o pedeapsă fără capăt, nici o nevinovăție nu merită o fericire fără sfîrșit". O icoană pictată de Țimforea, cu mult roșu: Ilie plecînd de pe pămînt într-un car de foc, înălțîndu-se spre cer tras de cai roșii, înaripați. Tot o moarte era și asta desigur, numai că Țimforea o vedea ca o apoteoză plină de lumină: Ilie se ridica spre cel Veșnic plin de bucurie... Voiculescu, de braț cu Tibor, nu departe de cabana Ortanzei, parcă învățînd să moară, zicîndu-și: „da, și astăzi poate să fie acea zi care pe toate să le încheie, e bine, dacă așa e firesc, dacă totul intră în ordinea lumii..." Și totuși în lucirea ochilor lui se vedea și o îndîrjire... „Moise, părinte, a murit prea frumos, în îmbrățișarea lui Dumnezeu, ținînd cont numai de el... Mai bine să coborîm în oraș, mai bine mă duc mîine din nou la spital..." Ce voia să spună? nu înțelese Dan Damian. Nu, Sebastian nu și-ar fi pus capăt zilelor, lîngă cabană, cu arma de vînătoare a lui Beldeanu, sau a oricui, să scape de durerile sale chinuitoare... Sebastian, arătînd cu mîna probabil un vultur: „Părinte, totul e să ai tăria să spui nu unui sfîrșit ușor, unei înălțări, și să te lași pe mîna morții care zilnic te macină, știind că o să-ți vină într-o zi ceasul... dar să nu fugi de batjocura ei, să te obișnuiești cu duhoarea ei, singur cu crucea ta, hulit, neputincios, puternic, părăsit de puterile tale și de Dumnezeu, știind că te vei stinge crăpîndu-ți creierii de durere și totuși pînă în ultima clipă..." Dacă ar fi pierit ușor, fără să deznădăjduiască, agățat de o creangă sau într-o văgăună, printre pietre, fără urme, ce mai rămînea din speranța pe care le-o trezise, de cînd se știa, bolnavilor săi? Să se ducă în moarte, în marea singurătate, ca într-o plimbare în munți, departe de ai săi și aproape de cer, nădăjduind într-o lumină lină? Mai bine să se coboare în vale, să simtă gropile drumului forestier sub roțile „Daciei", mirosul de benzină, mirosul de formol, al celor din sala de disecție, suferința tăcută a celor ce-l așteptau întinși pe paturi albe... Trebuia să-și aducă aminte de ei și să uite de el însuși, să-i slujească pe țăranii veniți din cătune cu ouă și mere în coșuri, pe tinichigii, pe cizmarii bolnavi de ulcer, încovrigați... Viața trebuia iubită așa cum era, nu doar în desfătările ei, sau în lumina ei dulce de pe munte, ci și în desfrînarea și putreziciunea ei, în singurătatea de pe cruce, în mirosul de urină al neputinței sfincterelor de a se stăpîni şi în goliciunea triumfătoare a dinţilor lui Beldeanu care rîdeau sănătoşi şi siguri, de parcă ei n-ar fi fost niciodată supuşi curgerii nevăzute şi înşelătoare a clipelor neiertătoarei eternităţi. Privi stiloul din mîna lui Mihai: semna decretul de abdicare. „Mihai — scria pe verso Gogu Pană — *ultimele litere ale unei dinastii*“. Groza, rîzînd cu toată gura, întrebîndu-l pe Dej: „Nu crezi că mîine îi voi putea trimite regelui o telegramă în calitatea sa de persoană particulară?“ Dej: parcă îl strîngeau hainele: gluma i se părea nelalocul ei. Groza, la fel de vesel, ca să dreagă... „Doar pentru a-i ura un An Nou fericit“. Regelui, cu mîinile larg deschise, ca şi cum i-ar fi oferit pe tavă întreg viitorul lumii. „Bine, totul s-a aranjat. Ce-aţi mai dori să faceţi? Să mai rămîneţi cîtva timp în România?“ Şi regina Elena, singură în fotografie, pentru prima oară parcă deschizînd gura. „Voi, comuniştii, spuneţi că vă ţineţi cuvîntul. Vă veţi ţine făgăduiala dată fiului meu, că va fi tratat bine?“ Dej, solemn: „Majestate, vă dau cuvîntul meu de onoare“. Apoi tot el, venind mai aproape, şi mai aproape de regină. Şi în a treia fotografie, sărutîndu-i mîna, la despărţire. Groza, uimit: „Vă daţi seama ce a făcut? Niciodată n-a mai sărutat mîna unei femei în felul acesta. El a făcut-o nu fiindcă sînteţi regină, ci fiindcă vă respectă“. Regele şi regina, singuri. „Ora trei, Totul s-a terminat“. Regina, parcă sufocată, fără aer, alunecînd pe bancheta de lîngă fereastră. Regina, prăbuşită pe banchetă, cu lacrimi în ochi. „Ora trei, regalitatea din România s-a prăbuşit...“

„Veniţi să vedeţi, nu se poate să nu vedeţi, zise Pavel, deschizînd portiera maşinii. E chiar în coteţul porcilor, o minune!“ Nu era în coteţul porcilor, era sub şopronul din faţa încăperii în care Lucuţă îşi ţinea scroafele de prăsilă: dar cum acest şopron era îngrădit cu pari înalţi aproape de doi metri, părea şi el ca un coteţ, însă nu era decît un loc unde vara se mai puneau lături în nişte jgheaburi din ciment... Aici se afla masa cu şapte picioare, ovală, acoperită cu o prelată, în paragină. Gogu măturase zăpada de pe ea, trăsese imensa pînză cauciucată şi fotografia celebra scenă de vînătoare făcută din intarsii, din esenţă de zeci de tipuri de lemn... Un ins cu pălărie verde, în cizme, înconjurat de-o haită de cîini, prepelicari, ogari, javre, ţinînd un fazan în mînă, deasupra unei grămezi de iepuri aruncaţi peste cerbi, cu piciorul stîng pe un cap de urs, surîzător... În spatele lui, în stînga, ardea un foc înalt şi şapte inşi frigeau slănină şi învîrteau în frigare... parcă un batal! În umbră, de-abia văzîndu-li-se feţele negre din negrul umbrei brazilor ce împrejmuiau poeniţa... da, da, viorîştii lui Firică Porcu, cîntînd din diblele lor, şi balaoacheşul, cu gura lui de metal cîntînd... „Eu i-am fotografiat, zise Gogu Pană, în culori, şi poza i-a plăcut atît de mult... Şi ca să-i facă o surpriză plăcută, ori fiindcă el a vrut, nu mai ştiu exact... Cîţiva ani au lucrat restauratori de mobilă, tîmplari... Şi-au ars buricele degetelor, că erau numai trei... Şi esenţele astea..., tăiate, preparate... încleiate... Faci bube la degete, dacă te zoreşte cineva... Şi-au vrut să i-o dea cadou de ziua lui..." „Cine erau meşterii?" „Ce mai contează..." „Contează, erau nişte artişti!" „Pensionari, surîse Gogu Pană, puşcăriaşi adică..." „Dar cum l-au nimerit de bine! se mira Pavel. Cum seamănă, şi cum s-a păstrat, chiar de-a ajuns aici... Ce meserie ştiau, doamne!"

22

Baia oraşului, singura clădire rămasă în picioare intactă, după trecerea triumfală a războiului, printr-o minune, căci nici turnurile bisericilor nu fuseseră cruţate de obuze, sau de schijele atîtor bombe căzute din cer, de suflul lor, după ce se izbeau de pămînt, pocnind ca niște imense ouă clocite, de struț crescut cu iarba argintie din lună, sau ale lui Dumnezeu, făcute de el, sau ouate de el ca să înspăimînte lumea ce-și ieșise din minți, cum zicea Paul, colegul său de bancă de la seminar, pistruiatul Paul, baia orașului, de lîngă cetatea turcească, de cărămidă roșie, rămasă de sute de ani neclintită și nespoită cu var, și imposibil de dărîmat sau de aruncat în aer cu dinamită, un colos ce se întindea pe cîteva hectare, ca un labirint, ca o bubă, ca o amintire vie a trecerii și șederii oștilor venite din pustiurile Orientului în șalvari și cu seraiuri, baclavale și fesuri, baia orașului, singura clădire rămasă intactă după război, în afara cetății turcești, intangibilă și invincibilă prin definiție, parcă scoasă de sub legile timpului și ale istoriei, radiată din inventarul de fiecare zi, fiindcă ea era mai puternică decît timpul, pe care-l și învinsese, dăinuind, și decît istoria, pe care o înfăptuise, înainte de a se lăsa singură la vatră, într-o așteptare ce-o făcea și mai indestructibilă, baia populară a orașului, cu firmă modestă, pe tinichea ruginită, avea un bazin pentru bărbați, unde nu puteai înota, decît dacă-ți convenea să dai din mîini într-o apă caldă ce-ți ajungea pînă la buric, o sală cu aburi, cu un soi de tribune din scîndură, pe care stăteau preoții tineri, învăluiți în vaporii albi și umezi, ca într-un duh atotcuprinzător, de nu se mai zăreau unii pe alții, și li se auzeau doar vocile, întrebîndu-se cît timp mai aveau de stat acolo și dacă evanghelia după Ioan era cea mai cuprinzătoare, fiind ea scrisă de sfîntul apostol la bătrînețe, cam în anul cînd Cristos ar fi împlinit o sută de ani de la naștere, și el cam tot o sută, el, fostul pescar pe care, chiar după spusele lui, mîntuitorul l-a iubit cel mai mult, dacă-l vedem și la cina cea de taină rezemat cu capul de pieptul fiului ceresc și al Mariei, întrebîndu-se și cît o să mai stea trupele sovietice în încăperile enigmatice dealtfel, și de nepătruns din interiorul cetății construite de turci, interesîndu-se de prețul bumbacului, pentru feștilele luminărilor, de contractul pe care episcopii tuturor religiilor din oraș îl încheiaseră cu directorul băii populare, Timoftei Ițic Kovács, ca o dată pe săptămînă, Sîmbăta, după închiderea pentru marele public a porților venerabilei instituții de curățenie trupească, să li se permită elevilor de la toate seminariile internat, ce nu erau prea multe, totuși, să se îmbăieze și ei, să nu-i umple rîia și păduchii și să se scarpine în timpul slujbelor de Dumineca din biserici, cum se întîmplase într-un orășel din inima Transilvaniei, de veneau fetele de la toate liceele și școlile normale să le vadă păduchii de pe guler și nu să asculte cîntarea lor către domnul... Paul, pistruiatul, trecînd pe lîngă sutanele agățate în cuierele de lemn din „holul de dezbrăcare", le căuta pe sub poale, ca și cum trupurile celor ce le purtaseră și erau acum la baia de aburi își lăsaseră sub îmbrăcămințile sfinte uneltele lor ce nu trebuiau văzute; behăia ca un diavol, punîndu-și singur coarne, cu degetele sale, ca să-i facă să rîdă pe băieții de țărani ce veniseră să-și facă o meserie la școlile de popi, dar n-aveau curajul, ca să nu fie eliminați, să înceapă ei vreo poznă mai deosebită, tușea și începea să cînte pe nas, spunîndu-le cu vocea lui melodioasă, deși aproape nefiresc de profundă, ca de bas, să-l urmeze pe coridorul din stînga, interzis, care ducea, de săreai și grilajul de fier, în aripa stîngă a băii populare, cea pentru femei, ce rămînea deschisă încă două ore, după închiderea celei pentru bărbați, din dreapta... „Veniți să vedeți, fraților, rugăciunea cea dintîi" cînta ca și cum femeia era pentru el, și trebuia să fie pentru toți, cea dintîi rugăciune. Ortodocși, greco-catolici, catolici, protestanți, români, unguri, șvabi, sîrbi, sași, cu ochelari, fără, slabi ca varga, hrăniți cu fasole și cu mămăligă cu magiun, lăsînd pe cei mai fricoși de pază, să fluiere din degete dacă ieșeau de la aburi cei care îi supravegheau și care veneau cu o jumătate de oră mai devreme, să nu intre în aceeași apă cu puștii și să... da, o luau în urma lui Paul, în pielea goală, ca să nu-și agațe pantalonii în grilajul de fier, și ca să se poată spune la o adică, da, s-au rătăcit... și o vedeau pe primăreasă, în cadă, învăluită în spume, cu un picior scos afară din apă, pînă mai sus de genunchi, să i-l maseze Ioanci, unul dintre orbii cei mai bătrîni ai orașului, care Dumineca cerșea în frac și cu lavalieră la gît în fața catedralei unguești, nu pentru bani, căci atîția cîți îi trebuiau ca să trăiască avea, ci pentru a-l umili pe Dumnezeu că-l făcuse să se nască fără lumina lui dumnezeiască; o vedeau pe cofetăreasa Zizi, grasă, numai șunci, amanta comisarului Abasidze Ilici Tigran, care venea personal s-o ia cu mașina s-o ducă în cetatea turcească, acoperită doar cu o plapumă enormă, roșie, punîndu-i flori albe în păr, de la serele grădinii botanice, punîndu-i în brațe sălcii înflorite, peste țîțe învelind-o în frunze de lămîi și de liliac cusute cu ață verde, peste mijloc, în dreptul buricului, legîndu-i o salbă de aur, pusă pe un lănțișor de argint ce avea la capete un fel de cataramă din bani de argint cu capetele Mariei Tereza și ale lui nu știu cui... Cît timp Zizi se îmbăia și o masa Manolache Arnăutu, orbul care cerșea la catedrala ortodoxă, Ilici Tigran juca șah cu șoferul său în biroul directorului, la o masă adusă special, cu patratele negre din scoici negre, cu albele din scoici albe, stînd pe două scaune cu spătare înalte, ca pe două tronuri, mutînd piesele de fildeș într-o tăcere adîncă. În bazinul zidit cu dale albastre, înotau activistele de la „Crucea Roșie“, în sala cu aburi uscați, cele de la comisia orășenească de femei, în uriașa sală cu mese înalte, cei douăzeci și șase din cei douăzeci și opt de orbi cîți avea angajați Timofei masau sînii și șoldurile și umerii... Paul nu lua într-o Sîmbătă mai mulți de șapte inși cu el, ca să nu-i apuce sperietura, sau rîsul, și să se dea de gol. Altfel n-avea cine să-i vadă prin aburii groși ai culoarelor pe unde-i purta, tot personalul era din bărbaţi orbi, iar femeile chiar de-i zăreau nu-şi puteau închipui că sînt altceva decît nişte ucenici orbi, aşa că se uitau la ei şi la tinereţea lor în voie şi cu multă bunăvoinţă. Şi de la o vreme Paul şi cu încă doi trei prieteni de-ai lui, mergînd ca nişte inşi lipsiţi de vedere printre femeile venite să se îmbăieze, se lăsau mîngîiaţi pe ceafă şi pe umeri de ele şi compătimiţi, vai! tu! vai! tu! bucuroşi văzîndu-şi crescînd bucuria în ochii lor ce întinereau, făcîndu-le mai frumoase... Dar într-o Sîmbătă nu se ştie precis ce s-a-ntîmplat, femeile au ţipat, orbii au înjurat, prin aburul dens, Paul şi cei cu care se afla... au sărit grilajul, au intrat în holul de dezbrăcare, apoi în bazin.... Dar întîrziaseră prea mult şi nu ieşiseră la număr, cînd ceilalţi fuseseră număraţi de preoţii tineri ce-şi terminaseră şi ei baia... Ei, nimic, s-a greşit socoteala, ei, nimic, o fi fugit pînă la gară, ei, lasă, poate mai trag o ţigară prin W.C.... Aşa că supraveghetorii lor s-au dus la cofetăria unde servea Zizi dimineaţa şi-au cerut cîte un doboş, ca în fiecare Sîmbătă, şi o cafea turcească, şi o ţitronadă... Ştiindu-i acolo încă un ceas, Paul a început să povestească ce văzuseră, apoi a început să spună slujba de cununie... „Cine vrea să facă azi pe mirele şi pe mireasa?“ S-au găsit doi, ca întotdeauna, şi ei, în pielea goală, ca nişte preoţi cîntau în bazinul cu apa ce le venea pînă la buric... „Doamne miluieşte, doamne miluieşte“, zicea Beldeanu, ortodoxul, el care nu era la vreo şcoală de preoţi... Intrase pe întuneric în clădirea băii, ştiind că la acea oră şi Timoftei pleca acasă, dus pînă în poartă de maşina lui Abaşidze. „Şi acum botezaţi-mă pe mine, a zis Paul, aducînd un lighean gol şi umplîndu-l cu apă, povestiţi ce s-a întîmplat pe malul Iordanului, ca să înveţe şi preoţii, cînd or fi pe salar, a rîs el şi şi-a turnat singur în cap trei pumni cu apă... Tibi, prietenul meu, tu care eşti după tată ungur şi după mamă român, şi ştii la fel de bine vorbi în amîndouă limbile, ca şi mine, dealtfel, povesteşte-ne dacă Isus era numai un om cu înfățișare dumnezeiască, sau un Dumnezeu cu figură omenească... Eu sînt mai prost, băieți, să-l ascultăm pe prietenul meu Tibi, el a studiat îndelung evanghelia după Ioan, ucenicul iubit, pescarul căruia i s-a destăinuit Isus în momentele de răscruce ale vieții sale pe muntele lui Dumnezeu, în grădina Măslinilor, la Cina cea de taină, lîngă cruce, la înviere..." „Altădată, altădată..." „Ba nu, acuma, altfel te închidem singur în odaia cu aburi uscați, să te topești", a zis cîrnul din Salonta, cel care făcuse box, înainte de a veni la seminar. Și l-au și dus pe sus și l-au închis în odăița infernală, unde aerul îți ardea plămînii; ei s-au adunat în jurul unei mese lungi, pentru masaj, pe care se așezase Paul cu mîinile pe piept, făcînd pe mortul, și-au început să-i facă slujba de înmormîntare, fiecare în limba lui, după religia lui, unul după altul... „Doamne miluiește, doamne miluiește"; se auzea și vocea lui Beldeanu, care stătea sub un duș și privea jocul de-a popii și de-a înmormîntarea, surîzînd și spălîndu-se pe cap cu săpun „Cheia". „Eu am adus niște lumînări, să vedem dacă ard", a zis cîrnul și-a ieșit în holul unde-și lăsaseră hainele și s-a înapoiat cu zece lumînări galbene, de ceară. Le-a lipit în jurul mesei și le-a aprins. „Doamne miluiește, doamne miluiește..." Erau la anii cînd totul era o joacă, cînd învățau să se roage seara și dimineața minute în șir, singuri, pînă oboseau, și cînd trebuiau să înțeleagă natura dumnezeiască a mîntuitorului, raiul și iadul, facerea, prorocii, regii, evangheliile... „Hei, a zis Paul, parcă mă aflu într-o biserică părăsită, cu zidurile căzute și pline de mucegai și de șerpi verzui, de popîndăi și țapi care-mi cîntă liturghii pe nas, ce faceți, ce faceți?... Iată vine spre mine un porc cu cap de om, un om cu cap de iepure, dezlegați ușa, aduceți-l pe Tibi lîngă mine... Tibi, îmi iasă în față o sută de pitici cu coifuri pe cap, ce sînt ei, draci sau magicieni? Uite-o și pe Zizi cum trece prin pădurea cu morminte în rochie albă de mătasă, pînă la pămînt... strînsă cu o pînză, oare? da, roșie, lată, peste mijloc, cu un șir de mărgele roșii la gît, cu o fundă roșie în părul ei negru și cîrlionțat..." Toți rîdeau cu hohote, știindu-l pus pe șotii mereu, continuîndu-și slujba, cîțiva cu lumînări în mîini, cîntînd ca la cimitir cîntările cele de pe urmă... „Ce e apa asta tristă, Tibi, și frigul ăsta care mă înghite ca o broască?..." „Hai, Tibi, spune-i evanghelia după Matei, să-l mai îmbunezi", a zis și l-a scos din odaia cu aburi seci, ca dintr-un deșert uscat, și l-a ținut cu mîna stîngă răsucită la spate, să nu care cumva să nu-l asculte, ori să se apropie prea tare de Paul și să-l roage să fie lăsat în pace... „După cum știe toată lumea, apostolul Matei, vameșul, cel mai cu carte dintre toți patru..." „La subiect! La subiect!" „El, a scris pentru iudei, să le arate că profețiile s-au împlinit, că Isus a fost cel care trebuia să le împlinească, Cristos..." Paul surîdea, cu mîinile pe piept, nu se mai încrunta, nu se mai strîmba. „Prorocii au spus că din Betleem va ieși căpetenie — și iată că el s-a născut în acel oraș. Isaia a spus: «Am rechemat pe fiul meu din Egipt.» Și cum știți, pruncul a fost dus în Egipt, și chemat în Nazaret, unde-și va petrece copilăria, cum se prorocise, că se va chema nazarinean". Fața lui Paul se destindea, sub luminile lumînărilor, plină de broboane, în aburii... „Profeția vorbește despre Galilea neamurilor, despre poporul care era în întuneric, spune că el va fi stăpînul Sîmbetei. El e fiul lui David, fiul lui Avram... El intră în Ierusalim, rege sărac, pe o asină, după cum spusese Zaharia. Copiii îl aclamă în templu, după cum îi prorocise David. Toate se întîmplă, ca să se împlinească scripturile, și alungarea lui de către preoți... Ucenicii îl părăsesc. Iuda îl vinde pe treizeci de arginți, cum a spus Zaharia. Trag la sorți haina lui, cum a prezis David..." „Ce faceți aici?" s-a auzit și toți au privit spre ușa pe care intraseră cei veniți de la cofetărie... „Faceți slujba mortului? V-am auzit..." „Și tu, Tibor Antal?... Și tu, Paul, ce stai acolo ca un mort, scoală-te! Hai, îmbrăcați-vă!“ S-au îndreptat spre ieșire, numai Paul nu s-a mișcat de pe masă. „Nu mai fă pe bohoțul“, a zis cîrnul și l-a ciupit de fund. „Hei, Paul! a zis supărat înaltul... cel care juca baschet cel mai bine dintre tinerii prelați... Hei, Paul, a mai zis și și-a ridicat spre buric pantalonii, să nu și-i ude... Hei, Paul! nu-ți mai bate joc de noi!! a zis și l-a luat de urechi. Faci pe adormitul?“ a zis și l-a plesnit peste obraz de două ori, lovindu-l cu ceafa de masă, buf, buf... Cineva a stins lumina, cîrnul, sigur cîrnul, să poată fugi Paul prin întuneric, și eventual, eventual, da, să-l împingă în bazinul cu apă caldă pe înaltul, înaltul... cum îl mai împinsese și cu trei săptămîni înainte, tot pe întuneric... „Doamne miluiește“, zicea Beldeanu, îmbrăcat gata, ieșind în stradă din hol... Dar lunganul nu s-a auzit căzînd în bazin și Paul n-a apărut în hol: și cînd cîrnul a aprins chibritul, și o lumînare, să nu se știe că el a fost pe lîngă comutator, Paul stătea tot pe masa de masaj, nemișcat... „E mort! s-a închinat cîrnul. Tibi, Tibi, hai să dăm un telefon la salvare, poate mai trăiește“, a zis tot el și l-a luat de mînă... Au sărit grilajul din fier și prin coridorul interzis au ajuns în biroul directorului. Telefonul era stricat. Au fugit înapoi, trecînd printre orbii care își numărau bacșișul, ori înotau în bazinul din care femeile plecaseră demult timp spre casele lor... „Unde e un telefon?“ Nimeni n-a răspuns. Cum a rămas fără răspuns și moartea lui Paul. „Paul! Paul!“ striga cîrnul, revenit lîngă telefonul surd, bătînd în furcă, scos din minți, plîngînd. „Paul! Paul!“ striga, în timp ce două pisici negre îl priveau impasibile, două pisici ce stăteau de o parte și de alta a mesei de șah în scaunele cu spătare înalte, în cele două tronuri care de fapt erau două strane aduse din biserica din Vinerea de Sus...

23

Prima oară a îmbrăcat-o pe Zizi-Ortanza ca pe ducesa de Alba. A adus-o pe machioza de la teatrul din localitate să-i facă gura mică, roșie, s-o dea pe obraz exact ca în Goya cu acel roșu, tovarăși, care să se asorteze cu funta din păr, cu mărgelele și... neapărat cu fundulița prinsă pe piciorul stîng, din spate, al cățelului alb... Cel mai greu n-a fost de găsit nici materialul rochiei lungi pînă în pămînt, croitoresele de la fabrica „Avîntul“ au găsit ele ceva... Și Dobrin, șeful unității de pompieri, fost coafor, s-a descurcat de minune! Dar un cîine care să semene cu javra pictată de Francesco Goya a fost imposibil să se găsească. „Războiul a făcut un jaf, în privința cîinilor!... a zis Dobrin. Iar ce-a mai rămas, au luat hingherii, acești imbecili care n-au nici o lege.“ „Una au și ei, să adune toate potăile vagaboande“, i-a scuzat Zizi-Ortanza, care avea un văr șef la hingheri. Pînă la urmă au adus un dulău alb, cam bătrîn, e drept, știrb: l-au pieptănat, i-au pus fundulița la piciorul stîng din spate, l-au pieptănat, i-au vopsit botul în negru — și Gogu Pană a făcut prima fotografie!

S-a plimbat apoi cu Zizi-Ortanza prin grădina botanică (închisă pentru renovare, să nu-i deranjeze cineva), ținînd dulăul de o ață, s-au fotografiat stînd pe iarbă (el, desigur, în uniformă). „Să se vadă cactușii înfloriți, mimozele, moțul curcanului și busuiocul“, a zis Zizi, cea trecută în acte Ortanza, să-i facă lui pe plac, căci știa că pentru el orice grădină însemna o parte a raiului, iar grădina botanică din oraș era o parte cunoscută, nouă, a raiului, o imagine nouă a lumii, cum chiar el își spunea, turnîndu-și într-un țap de bere pălincă de Bihor. Apoi i-a venit rîndul „Cameristei infantei Isabella“, de Rubens. Apoi, tot într-o Sîmbătă, Zizi-Ortanza a devenit „Doamna cu evantai“, de Velásquez. Cînd a ajuns

„Ţiganca“, de Frans Hals, a fost chemat Firică Porcu să le cînte toată noaptea numai lor doi cîntece din folclorul ţigănesc al popoarelor, bre... Apoi a fost „Fată cu turban“, de Vermeer, şi „Ghitarista“, de Vermeer .. Atunci i s-a trezit lui o idee în cap: să pozeze şi el: şi-a chemat croitorii şi machiorii să-l facă exact ca pe cardinalul infante Fernando, din „Portretul cardinalului infante Fernando în costum de vînătoare“, de Velázquez. Nu i-a plăcut, cînd s-a văzut în oglindă: el era mai gras decît cardinalul... şi chestia asta cu cardinalul nu-i suna bine în urechi... A zis că nu are un cîine potrivit (aduseseră acelaşi dulău!), şi-a renunţat. I-a plăcut cum arăta în „Portretul împăratului Carol V“, de Tiţian, de la pinacoteca din München, însă a renunţat să fie fotografiat de Gogu Pană, ca să nu se interpreteze cumva greşit setea sa de frumos. Îi stătea foarte bine şi în „Autoportretul“ lui Rembrandt, de la Galeria Naţională a Scoţiei, dar a preferat, cu modestia care-l caracteriza, să apară întîi în poză ca insul din „Portretul unui necunoscut“, de Giovanni Bellini, gîndindu-se la rolul maselor în istorie, desigur... Zizi-Ortanza a fost între timp „Venus dormind“, de Giorgione, la o cabană, cu must şi cu mititei, şi iarăşi cu Firică Porcu... „Ce vrea ăsta, bre, l-a întrebat pe Firică un acordeonist de-al lui, ce-o tot îmbracă pe Ortanza în tot felul de ţoale, n-o poate regula aşa cum e?“ De-abia cînd i-a fotografiat Gogu Pană împreună, ca în „Scenă pastorală“, de Rubens, lui Firică, privind poza, i-a trecut prin cap răspunsul ce trebuia să i-l dea acordionistului... „Bă, bagă samă, după cum are ăsta cărţile cu poze, că el vrea să reguleze tot ce-a fost mai frumos pe lumea asta, toată lumea asta, bre, n-ai auzit cum înjura el... tu-ţi istoria în c...,“ Firică!...“ „Vezi să nu se deduleească la beţie şi la tine, Porcule, să nu-ţi înceapă şi ţie istoria şi să ţi-o ha, ha, ha!..“ Moartea lui Paul a rămas nedezlegată — şi Tibor a plecat la şcoala de impiegaţi de mişcare a cefereului, suferind că pieirea prietenului său fusese atît de repede uitată, după certificatele grăbite ce i se făcuseră de către doi medici legişti cu ochelari şi lulele. Viaţa unui copil părea să nu-i intereseze nici pe cuvioşii prelaţi, sau nu voiau nici ei să rişte, prin dezgroparea lui Paul, cine ştie ce alte buclucuri ascunsese chiar de ei. În fiecare dimineaţă, la ceai, pedagogul le vorbea despre lupta de clasă şi despre stîrpirea burghezo-moşierimii. „Şi dacă omori pe cineva în lupta asta?“ întrebase Tibor. „Nu se-ntîmplă nimic, scapi de un duşman, te eliberezi de moştenirea lăsată de anglo-americani şi de burghezi.“ Era un prostănac care credea că violenţa învăţată bine şi aplicată fără teamă o să-l facă mai deştept. Dumineca erau îmbrăcaţi în turci şi eschimoşi, în negri, căniţi bine pe obraji cu funingine, şi sud-americani, cu pene de cocoş la curea şi în păr — şi duşi în grădina botanică să defileze prin faţa serelor, unde se afla şi Zizi-Ortanza cu iubitul ei, să-i privească bunicii şi bunicile care-şi plimbau nepoţeii, bărbaţii ce treceau spre stadion şi spre concursurile de motociclete şi să înţeleagă cum va arăta viitorul omenirii, rasele toate şi continentele toate vor fi înfrăţite şi întreg pămîntul va fi ca un rai comunist în care oamenii se vor plimba liberi, doi cîte doi, mîncînd gratuit seminţe de floarea soarelui, cumpărate de cîte un pedagog din banii sindicatului căilor ferate, izvoarele vor susura senine, mori de vînt îşi vor învîrti aripile lor colorate, cîinii se vor plimba şi ei, împreună cu stăpînii lor, cum îşi plimba Zizi-Ortanza dulăul ce-i fusese făcut cadou de iubitul ei, pămîntul întreg va fi o singură ţară de vis. Totul ar fi fost în regulă dacă el n-ar fi citit atunci în Homer că ochii sînt frumoşi cînd sînt ca ai unei vaci, mari — ori ai Ortanzei erau mici şi vicleni, ca de vulpe: şi cum putea ea să fie considerată de atîţia inşi ca prima femeie a vitorului? „Of, Tibi, în capul tău sînt numai cîlţi, trebuie să facem o revoluţie, trebuie să facem ordine, a zis pedagogul, punîndu-i mîna pe ceafă şi mîngîindu-l pe urechi și pe sub bărbie și privindu-l drept în ochi surîzător și înghițind în sec, noi trebuie să facem și în tine și în lume o revoluție prin ordine..." Și el a zis: „Eu sînt pe jumătate ungur, n-am înțeles precis: o revoluție prin ordine scrise și spuse, ca la armată, sau o revoluție în care ordinea..." Pleosc! pleosc! a fost răspunsul. „Măgarule, la noapte o să faci în trei schimburi de planton!" Și nu s-au mai lămurit despre ordinea cea nouă care trebuie adusă în lume prin revoluție, fiindcă exact în acea seară, înainte de a fi anunțat la masa de cină între ce ore era consemnat să facă de pază, a întins-o peste gardul de ciment al internatului, cu valiza de cartaon... S-a dus la Vasco Slabu, un sîrb de prin părțile Detei, hoț de cai, fost într-o vreme achizitor de ceară pentru lumînările tuturor bisericilor din oraș. Locuia pe strada Cristofor Columb, pe care intenționat și-o alesese, fiindcă voia să facă înconjorul lumii, zicea, deși era clar că sta cu gîndul să fugă în America... N-avea decît o cameră, cu chirie. „Poți să dormi în pod, i-a spus, ca să nu-mi încurci afacerile." Nu era frig. A dormit pe ziare ungurești și nemțești, uitate aici din timpul războiului de-o bucătăreasă ce plecase pînă la urmă la Berlin cu un frizer neamț. Într-o revistă ilustrată editată la Budapesta, pe copertă cu o unguroaică din pustă, cu cizme roșii și coroniță, călărind un armăsar alb și bînd vin de Tokay, pe o pagină din mijloc a citit sub poza lui Hitler, salutînd cu mîna întinsă un grup de tineri blonzi peste măsură: „Virtutea stă în vărsare de sînge". „Un ticălos", și-a zis și-a plecat să-l caute pe Zoli. Au intrat amîndoi la cofetăria unde servea Zizi-Ortanza pireu de castane cu frișcă. „Urăsc fascismul, i-a spus, și vreau să vin cu tine". „Ce te-a apucat, Tibi, dragă?" „Auzi, banditul ăla spunea că măreția, frumusețea omului stă în crima pe care-o face..." „Și tu ce voiai, să predice ca la școala de popi, mîntuirea lumii prin milă și prin dragoste?" „Nu rîde, Zoli. Mi se pare îngrozitor să lauzi crima, așa, de dragul ei... Nici măcar ca Vasco Slabu, care ştie pentru ce l-a spînzurat pe-un grănicer, ca să poată trece în Serbia iepele furate de pe lîngă Arad...“ „Hitler nu era hoţ de cai, măi copile... Vino la cursurile de marxism-leninism să înveţi adevărul“ S-a dus. Dumineca venea la cofetăria „Macul roşu“ să mănînce pireu de castane cu frişcă, înainte de a intra pe stadion la meciurile „Gloriei“... Între timp Zizi-Ortanza îşi mai schimba amanţii. Rămăsese cu toate rochiile, fustele şi jupoanele de la marele ei iubit, transferat între timp la Craiova. Ducesa de Alba, Mona Lisa... Se îmbrăca, se coafa singură, se da cu pudră, în oglindă, privind albumele rămase şi ele în dar. „Of, i-a spus lui Pavel, consăteanul ei, lumea nu mai ştie ce e frumosul! A venit unu aseară la mine, şeful abatorului, ce să-ţi mai ascund, şi mi-a adus un cufăr de carne şi o damigeană cu vin. Şi eu l-am primit cu flori în păr, ca în Boticelli... El a zis: «Hai, fă, dă-ţi prostiile alea jos de pe tine, să-ţi fac felul, că mă grăbesc.» Pavele, Pavele, după ce a plecat animalul, am plîns“. „De ce, Ortanzo?“ „Cum de ce, Pavele? Fiindcă simt cum a început decăderea artei!“

„Tibor Antal, trezeşte-te! Eşti nemîncat, aproape îngheţat, te-a toropit somnul şi bolboroseşti vrute şi nevrute în adormirea asta a ta... Ortanza n-are nici o vină, chiar dacă s-a dat şi la tine, îmbrăcată ca o nebună din pictura asta modernă... Hai, omule, nu mă face să rîd, cînd a venit în patul tău de ziare din podul lui Vasco n-a vrut să te ispitească şi să te abată şi mai tare din calea domnului, a vrut chiar să se culce cu tine, furioasă că nu-l găsise pe sîrb, căci pe el îl căuta... Te-ai dus apoi de mai multe ori la cofetărie, s-o vezi, nu să mănînci pireu de castane... Atunci o voiai, dar nu te mai voia ea. O jignisei şi credea că intri la „Macul roşu“ ca să-ţi baţi joc de ea... Şi cînd din nou ai intrat în rîndurile credincioşilor lui Dumnezeu şi te-a dezbrăcat cu forţa la cabană, doar de pijama, desigur, ha, ha, ha, după sărbătorirea zilei de naştere a lui Voiculescu, nu s-a gîndit să te rupă iarăşi dintre slujitorii cerului... să te aducă pe pămînt, nu ţi-a atacat, zău, credinţa... Nici vorbă, era pur şi simplu beată. Şi voia să se culce cu o faţă de călugăr, ha, ha, ha, că numai de prelaţi n-avusese parte... O ambiţie, atît! Nici gînd să-ţi zdrobească ţie ce ai mai sfînt, contemplaţia... Ea nu e diavolul, pe cuvîntul meu, e şi ea o puţă bună, atît... Cum nici eu nu sînt ce crezi tu... şi nici măcar un odios criminal! Eu am... călit-o pe Ortanza, în beţii, şi dînd-o pe mîna celor cu care mergea pe teren s-o jumulească şi să distrugă în ea orice umbră de morală, ca să poată ea mai apoi cu sînge rece să strîngă cu uşa, de unghii şi de pielea boaşelor, pe un ins ca Teofil Boboc? Crezi că eu am fost, cum crede că mai şi sînt şi acuma Dan Damian, un imbecil care doarme sub pernă cu biblia anarhiştilor scrisă de Neceaev, şi nu de Bakunin, patronul mişcării... N-am eu în mine nici o urmă de emoţie? Tu te-ai dus la popi din mizerie, să afli la ei cum se poate salva lumea... Şi-ai văzut că prin nici o rugăciune nu s-a dat de capăt morţii lui Paul, ba unii nici nu şi-au mai împreunat mîinile pentru el! Vasco, hoţul de cai, nu ţi-a dat un răspuns mai bun, pentru el libertatea lumii era propria sa libertate. Ai ajuns prin Zoli sub mîna mea, mai tîrziu. Cum arătam eu, te-ntreb? Ca o fiară? Şi Dan Damian mă iubea... Numai după întîmplarea nefericită cu puştanul ăla... a zis el, eu am în sînge acel puturos „Catehism al revoluţionarului..." care-mi dictează ca toate emoţiile gingaşe şi delicate de înrudire, prietenie, dragoste, recunoştinţă şi chiar onoare... să fie zdrobite de o pasiune rece şi unitară pentru cauza revoluţionară! Aşa a spus Dan Damian, erai de faţă! Dar pe cuvîntul meu de onoare că atunci nu ştiam cine-au fost anarhiştii, Bakunin şi Neceaev... Să crape catapeteasma bisericii peste mine dacă auzisem de *Posedaţii* lui Dostoievski. Nici măcar de Tolstoi, dacă vrei să mă crezi... Asta nu-i o scuză, a zis Dan Damian. N-o fi! Eu cică n-am ţinut cont de prietenie, de dragoste, de onoare... nici cu puștiul, nici cu Pătrășcanu... și n-o să țin cont nici acuma, cu tine, sau mîine, cu altcineva... Nu e nici un loc în mine pentru sentimentalism, pentru romantism, pentru entuziasm... Am scris pe frunte deviza ălora?... că pasiunea revoluționară trebuie să se îmbine în fiecare clipă cu calculul rece?... Și că nu e revoluționar acela care simte milă pentru indiferent ce de pe lumea asta?... Prostii! Pe fruntea mea nu scrie nimic. Și nu-mi place că mi se face continuu un proces... de către toți neisprăviții, fără măcar să fiu condamnat altfel decît moral! M-am săturat de farsa asta! Mă crezi vinovat, Tibor Antal? Prinde-mă de gît și bagă-mă în pușcărie, sau omoară-mă! A fost o tragedie cu Boboc și cu... Bine, socotește-o ca pe o tragedie și nu mă mai privi așa și nu mai fă dintr-o revoluție și din niște puternice înfruntări politice o afacere judiciară și polițienească... a cîtorva ca mine, pretinși criminali de drept comun?... Să judeci anii ăștia care au trecut, de frămîntări, de greșeli nu numai în colectivizare... ci și în industrie, în învățămînt, anii ăștia de întrebări... Poate merge România spre comunism? Sîntem noi pregătiți pentru o nouă societate?... să judeci toate astea prin căciula mea, prin scoaterea mea ca țap ispășitor?... Ca să-mi plătești mie, tu, Tibor Antal... și și alții, pentru ce-am avut între noi?... pentru o muiere grozavă ca Mona Lisa asta?... Hai, trezește-te, nu e nici un diavol acum în fața ta, e un om, Tibi, mă auzi?“

24

Unde era Vasco Slabu, hoțul de cai ce trecuse granița în Jugoslavia în burta unei iepe, pe care o spintecase atît cît să intre în ea și să poată răsufla și să vadă de nu-și schimbă drumul, s-o ia spre Timişoara, Vasco, al lui Cristofor, purtat de Wilma în pîntecul ei, gol, pînă spre Uzdin, de unde fusese furată de la un român încă din timpul războiului de partizani purtat de Tito împotriva Germaniei, cînd era mînză, albă, cu stea în frunte, Vasco Slabu, ce în timpul vieţii acestei iepe fusese mitralior în Macedonia, trăgînd în şirurile de motorizate nemţeşti ca într-un pîlc de grauri cu zbor jos, fusese rănit în umăr şi venise prin Dunărea de nisip în România, poposind o noapte în Oraviţa, la o văduvă, să-i lase calul furat ce-l adusese în ţară şi o mînză cu ţintă în frunte, se însănătoşise şi plecase în război în Ucraina, mai adăugînd decoraţiilor sale din Macedonia încă două, pînă cînd căzuse prizonier la sovietici şi intrase în armata „Tudor Vladimirescu“ şi primise chiar şi „Ordinul Lenin“, Vasco Slabul ce avea acum un geamantan plin cu ordine şi medalii de pe toate fronturile Europei şi de la toate puterile, semn că se bătuse pentru fiecare şi împotriva tuturor, pînă cînd în burta Wilmei trecuse, nu mult după încetarea războiului, graniţa spre Apus, în perioada colectivizării, lăsîndu-şi geamantanul într-o casă de bani îngropată sub rădăcinile nucului uriaş de lîngă pîrîul ce se umfla primăvara şi devenea rîu şi unde taică-său şi tatăl lui taică-său fuseseră podari, trecînd oamenii fie cu barca de pe un mal pe altul, fie pe un pod de plute, căruţele şi carele şi vitele, Vasco unde se afla acum, după ce împuşcase un cerb cu arma sa de vînătoare şi i-l dusese în dar Ortanzei la cabană, să-l împăieze, cum ea îşi dorise, unde se afla nebunul care supravieţuise morţii Wilmei, pe care chiar la intrarea în Uzdin o sfîrtecase din burta ei, cu cuţitul, chiar în clipa cînd ea, sfîrşită de oboseală, nechezase în faţa casei de unde el o furase, parcă amintindu-şi ea aerul şi cerul acelui loc şi mirosul de bălegar din grajdurile pline cu animale ale lui Toma Scurtu... Vasco Slabu, ajuns prin Austria nu în America, să devină milionar, vînzînd muieri prin baruri, cum se socotise o vreme, ca pe nişte iepe, ci în Franţa, unde se înrolase în Legiunea străină — şi din Africa se trezise în Indonezia, cu o pungă de plastic doldora cu decoraţii, veşnic nedespărţit de *Tratatul fundamental de fizionomie,* ce avea pe copertă celebra năstruşnicie din 1844, a lui J. J. Grandville, „Apolo coboară spre broască“, figura zeului degradîndu-se în chip de om şi de animal, pînă ajungeau cu ochi bulbucat ca o broască, tratat din care el, îndrăgostitul de cai, aflase că încă anticii greci credeau că pe chip ţi se vede cine eşti şi ce hram porţi, de ai părul aspru şi călcătura dreaptă eşti mărinimos, de ai părul moale şi faţa palidă eşti timid, trădătorii au fălcile mici, ca şerpii... Nasul, ochii, urechile, gura, bărbia, protuberanţele craniene, culoarea pielii — îţi îngăduiau dintr-o ochire să vezi caracterul, firea celui din faţa ta. Pentru Vasco, hoţul de cai, aventurierul, mincinosul, această carte era biblia sa, singurul lucru în care credea. După cum se asemănau oamenii cu animalele, aşa şi erau, fraţii mei, coconii mei, zicea. Aristotel nu i-a dat sfaturi lui Alexandru, în nişte scrisori, cum să-şi aleagă dregătorii, comandanţii, prietenii şi sclavii? Giambattista della Porta nu citea el în oameni ca în nişte oracole? Aristotel nu-i spunea lui Alexandru să aibă încredere în oamenii cu capete nici prea mari, dar nici prea mici, mijlocii, care se aseamănă cu leul? Capul mic, de pasăre, arată un om lipsit de minte. Nasul în şa (de sifilitic, ha, ha, cum susţinea fiziologul acela de la Cluj care voia să scrie o istorie a sifilisului), turtit, ca de cerb, arăta la Socrate nişte impulsuri luxuriante... Rubens avea o teorie a figurii umane, dar cîţi nu s-au ocupat de?... J. G. Lavater, în *Arta cunoaşterii oamenilor*, J. H. Tischbein, F. J. Gall, domnul Goethe, domnul Balzac, fraţii mei, coconii mei, şi cîţi inşi n-au desenat oameni cu capete de lei, de măgari, de cai... Regele zeilor greci şi regele animalelor sînt asemănători, coconii mei, iar oamenii mari întotdeauna au avut nasul cît de cît acvilin, dacă nu total... Această carte cu coperţile soioase îl făcuse să deschidă toate uşile şi să cucerească inimile muierilor, se lăuda, ca şi cum cineva era gata vreodată să-l creadă că el ajunsese în Serbia în burta unei iepe, ţinînd-o de căpăstru, ca să-l ducă unde voia el... ca şi cum cei douăzeci şi cinci de copii pe care-i făcuse în Vietnam, sau în Tailanda, cu două muieri, botezîndu-i Adam, ca pe primul om al lui Dumnezeu, Vasile, ca pe el, Alexandru, ca pe taică-său, Eva, Maria, Vasilica, Minodora, şi tot aşa, cu nume de la el din sat, veniseră pe lume pentru că el le citise acelor femei cartea cărţilor din care el ajunsese să înveţe esenţa Omului şi punctul miraculos ce desparte omul de animal. De n-ar fi avut geamantanul cu decoraţii, viaţa sa povestită de el ar fi fost o gogoriţă, o minciună, ceva imposibil — dar tinichelele aurite şi cordoanele colorate şi diplomele ce nu păreau să fie furate, dacă aveau unele înscrise pe ele chiar numele lui, în limbile ţărilor ce i le decernaseră... parcă şi imposibilul putea fi trăit, fusese, de Vasco Slabu, escrocul, cel care parcă-i păcălise pe toţi, şi timpul, sau care fusese de toţi dus cu preşul, sau învins, de ajunsese spre bătrîneţe să doarmă în casa de duble, moştenită de la bunicu-său Vasilache, lîngă pîrîul nenorocit ce se umfla numai primăvara, de Sfîntul Ilie şi încă de cîteva ori pe an, ca să fie nevoie de un podar să treacă oamenii şi animalele de pe un mal pe altul... De ziua Vietnamului îşi atîrna de gît ordinul Ho Şi Min, de ziua Africii de Sud... şi se îmbăta cu ţuică şi cînta nişte cîntece pe care Firică Porcu nu prea răzbea să le înveţe, atît erau de multe, şi mereu altele. Ştia fel de fel de poveşti. Bunăoară spunea că se împrietenise (în Anglia?) cu primul ofiţer superior britanic ce intrase după 1941 în România, aterizînd la Popeşti, în 18 Septembrie 1944, într-un bombardier al Forţelor Aeriene Americane, domnul Arthur G.L., membru al Comisiei Aliate de Control, care-i povestise cum Mihai se simţise jignit cînd i se propusese să abdice și-i spusese lui Groza: «Nu sînteți cel care puteți să-mi spuneți să plec. Această chestiune trebuie s-o hotărască poporul. Știți bine cum mă privește el, mi-am făcut întotdeauna datoria pentru el, așa cum am crezut că e mai bine... E revoltător să-mi cereți să plec, m-am născut în această țară și îi aparțin. Mi-am trăit întreaga viață aici. Poporul nu vrea ca eu să plec. Am înfăptuit împreună lovitura de stat și priviți cum răspunde el sentimentelor mele... Și acum el are mai multă nevoie de mine ca oricînd.» El — era poporul, desigur... „Și mai departe, mai departe ce zicea?“ îl ațîța Ortanza, umplîndu-i paharul și crezînd că-l duce de nas... „Of, muiere, rîdea Vasco Slabul, crezi că de mă mai torni, mai poate mie cineva să-mi facă ceva?“ „Nu poate, Vasco, dar îmi pot face mie un bine“, rîdea Ortanza-Zizi și le făcea cu ochiul celor de față, ca și cum ar fi glumit. «Abia zilele trecute, povestea hoțul de cai, cu glasul regelui, îmi spuneați că vor mai trece mulți ani ca România să fie pregătită pentru a deveni republică. Ați uitat un singur lucru, că am o datorie față de țara mea. Am depus jurămîntul să protejez națiunea. (Mare fraier, rîdea Ortanza). Cea mai mare parte a poporului meu nu acceptă comunismul și nu vrea ca să-i fie impus. (De unde știa el, îmbuibatul, aviatorul? scuipa Ortanza cojile de semințe de floarea soarelui direct în capul lui Vasco. Complota cu englezii și americanii, ha, ha, ha, rîdea Ortanza, care mai auzise povestea). Nu este adevărat, nu complotez cu nimeni, zicea hoțul de cai, simțindu-se rege. Mă puneți într-o situație gravă. Propunerea dumneavoastră ridică grele probleme constituționale. E absurd să credeți că voi semna un document de o asemenea importanță fără a-l examina. Îmi trebuie patruzeci și opt de ore pentru a-mi analiza situația. (Fleacuri, zicea Ortanza, mămăliga era pusă!) Insist să pot examina cum trebuie acest document. Mă duc în camera mea, pentru a-l citi. (Foarte bine, vom aștepta o jumătate de oră, zicea Ortanza. Hai, dă-i bătaie, semnează odată, îi trecea ea mîna prin păr lui Vasco şi-l pupa pe obraz. Ei, că nu e şnapanul de Gogu Pană aici, dar îl aduc eu, să vă daţi nas în nas, lua-v-ar dracu!) De ce aţi înconjurat palatul cu trupele voastre şi de ce aţi tăiat telefoanele? Şi ce se va întîmpla dacă refuz să semnez? (Şi lui maică-sa, Vasco, ce i-a zis pe englezeşte? Că nu mai există nici o altă ieşire! Şi că ar fi mai bine să semneze acest lucru îngrozitor... Păi da, poporul să tragă la şaibă, şi el cu coroana pe cap! Şaiba şi coroana! Nu se potrivea, Vasco, băiatule... Aşa că spune-le şi ăstora mai tineri cum sună actul ăla de l-a semnat, hai, Vasco...) Noi, Mihai I, Rege al României, către toţi cei de faţă şi viitori, sănătate! (Mersi! rîdea Ortanza.) În ultimii ani au avut loc profunde prefaceri politice, sociale şi economice în viaţa statului român, care au creat noi relaţii între elementele componente ale guvernului. Aceste relaţii nu satisfac actualele condiţii care există în statul nostru, aşa cum sînt statornicite în constituţie. Instituţia monarhică este un obstacol serios în calea dezvoltării ţării noastre. Am analizat această situaţie şi în deplin acord cu autoritatea responsabilă, abdic aici în numele meu şi în numele descendenţilor mei, de la toate prerogativele pe care le-am exercitat ca rege al României. Las poporului român libertatea de a-şi alege noua formă de stat. Dată în Bucureşti, azi, 30 Decembrie, 1947...» „Porcule, Firică, zi-i, mamă, un damen-vals, să joc şi eu cu majestatea sa regele... Hei, rege, rege, Vasco, dansaţi?“ se înclina Ortanza în faţa lui pînă la pămînt, ridicîndu-şi rochia lungă şi albă a ducesei de Alba, pe care o îmbrăca întotdeauna cînd se cherchelea Slabu... „Toată lumea la vals! bătea podarul cu palma în masă, de săreau paharele în sus ca nişte mingi... Vals! Vals! Viaţa e un vals, un bal, un carnaval, cuconi şi cocoane... Dar nu dansez întîi cu tine, îi trecea Ortanzei cu degetul pe la nas, nu, nu, primul vals îl fac cu domnia mea...“ Şi se apropia de oglinda uriașă din capătul sufrageriei, înconjurată de lămîi, și se apleca în fața lui Vasco Slabul, cel care-i apărea în oglindă, aplecîndu-i-se în față cu mîinile în lături... „Dansați, Sire?“ întreba Vasco, și Vasco din oglindă și el întreba: „dansați, Sire?“ Firică Porcu făcea vioara să plîngă, Ortanza le punea tuturor fesuri turcești pe cap, pocneau sticlele de șampanie, inginerii silvici și pădurarii băteau podeaua cu cizmele lor pline de noroi și printre mesele și scaunele trase pe lîngă pereți, Vasco începea să valseze cu ochii închiși, strîngîndu-l în brațe pe insul pe care parcă-l scosese afară din oglindă, spunîndu-i tare, să nu-l acopere viorile țiganilor: „Carnavalul, Sire, este singura superioritate pe care Omul o are asupra animalelor. Nu i se poate contesta această invenție. Numai atunci dobîndim certitudinea asupra raporturilor care leagă Umanitatea de Animalitate, căci atunci izbucnesc atîtea pasiuni animale la Om, încît nu s-ar putea pune la îndoială aceste afinități...“ Aplaudau silvicultorii ca nebunii, — unul trăgea întotdeauna cu o armă de vînătoare pe fereastra deschisă, spre cer, — cereau bere poloneză! vodcă! șampanie rusească! vin roșu de Miniș! — convinși că Vasco ajunsese turtă, cum își mișca pașii de repede, cum se învîrtea singur, sau purtînd în brațe un mort invizibil, un rege, un om, un hoț de cai... „Ar trebui să-i punem decorațiile!“ — și el se lăsa, ca și cum n-ar fi observat, să i le scoată din geamantan, și să i le agațe pe piept, pe spate, pe genunchi, pe turul pantalonilor, pe coiful de hîrtie, de parcă era însăși Forța și Virtutea și Dreptatea lumii, sau poate Crima și Deșertăciunea, un înger căzut din cer, sau un diavol, un smintit ce valsa, rîzînd și arătînd în tot caraghioslîcul și sublimul ei viața lui grozavă, ca o deșertăciune a deșertăciunilor?...

25

Şi cum nu trecuse pe la Damaschin, să-l tundă, să nu-l vadă cineva în bătătura ţiganului, sau să-l spună chiar Damaschin (ras pe cap, la o adică, exact cum mai fusese cu o vară înainte, cînd îl prinseseră furînd pernele şi dunele unora din Bihor, ca să le ia penele şi să le vîndă unor traficanţi sîrbi de pene de gîşte, ce le treceau peste granițe pînă în inima Europei, unde războiul distrusese, nu numai oraşele, asta era nimic, dar arsese şi pernele oamenilor, de nu mai aveau somn, şi pe ce să pună tîmpla cînd îi ameţea oboseala) — lui Boboc îi crescuseră plete, ca unui schimnic, şi barbă, căci nici nu dăduse cu briciul pe obraz o singură dată în acest timp, să i se schimbe figura şi să nu fie recunoscut, ziceau unii, ca să pară pierit din lumea asta: aşa că atunci cînd l-au adus şi l-au întins pe masa din cîrciumă şi i-au dat jos hainele de pe el, l-au recunoscut după vîrtoşenia lui, care în mijlocul atîtor înjurături şi înghionteli a înflorit cînd a văzut-o pe Zizi-Ortanza, pe care o cunoştea. Şi unul i-a dat cu codoriştea biciuştii peste burtă şi peste mai ales ce niciodată nu trebuia să-i dea — zicînd, uite-a dracului, îşi bate joc de noi, ca şi cum chiar vînjoşenia şi sămînţa spiţei lui Boboc şi a omului i-ar fi înfruntat, rîzîndu-le în nas, lua-te-ar dracu, a zis ca speriat de un drac, boule, a zis, şi ar mai fi izbit o dată cu joarda uscată, de nu l-ar fi prins de mînă Zizi-Ortanza şi nu i-ar fi spus: ce-i, tovarăşe? Dar tot i-au furat pantalonii după ce a rămas sleit pe masă, trecut întîi prin mîna celor două muieri, pe rînd, şi apoi prin a bărbaţilor, să scoată untul din el, frigîndu-l şi la tălpi cu jar adus pe făraş... Şi totul era inutil, căci nu era în nici o organizaţie fascistă, nenorocitul, şi nici cu aşa-zisele bande ale călăului Tito nu avusese de-a face... Dan Damian cînd a văzut cum insul cu biciuşca îi ridica în derîdere cu codoriştea poarta puterii și a seminței și a numelui neamului său, dărîmată, s-a scîrbit și a zis că nu e posibil o asemenea umilire a mortului și a omului, deși Boboc nu era încă mort, sau nu se știa precis dacă este, dacă încă îl mai păzeau în jurul cîrciumei atîția inși cu buzunarele pline de cartușe și de pistoale. Ningea peste ei, în timp ce jucau rișca, băieți tineri unii, de anii lui Boboc. Să nu fugă, îl păzeau? Unde? Să nu fie furat? De cine? a întrebat Dan Damian. Mai spre seară Boboc s-a mișcat, și culmea e c-a cerut să meargă pe-afară, să-și facă treburile, să nu și le facă pe el, de parcă asta era cheia vieții lui. Și l-au dus într-o pătură pînă la privată și l-au lăsat în zăpadă, să se descurce. Și el a venit de-acolo cu țolul pe umeri, sprijinindu-se de ziduri, tîrîndu-se, mai mult mort decît viu. Și l-au așezat tot pe masă — și către dimineață, prin somn, n-a mai putut să știe de el cu desăvîrșire și s-a udat pe el, puțind el apoi, pielea lui, ca o ruină vie, veșnic vie, de le-a rămas acel miros tuturor în nas pînă astăzi, și cît or trăi... Atunci a zis Dan Damian: „Asta e trădarea României!“ — de toți au rămas cu ochii cruciși, căci n-au priceput precis la ce se referea, la Boboc, care trădase, ori la cine?... Doar cînd a plecat pe jos de la cîrciumă spre Vinerea de Jos, prin zăpadă, bolborosind ceva despre trădarea adevărului, pentru împlinirea mîndriilor, sau cam așa ceva, au început unii să-l înjure, ori să creadă că se smintise. „Pentru ce interes personal? a strigat Lucuță. Ce iubire am trădat eu?“ Și doar mai tîrziu a început să se lămurească totul, cînd Dan Damian i-a spus lui Gogu Pană că nu era vorba doar de o trădare a idealurilor acelor zile, ci era ceva mult mai rău, care lovea soarta și esența României... „Că un val străin de nebunie și de viscol venise, așa a scris Ortanza în informarea ei, c-a spus Dan Damian. Românii sînt latini, și latinii erau oameni îngăduitori, nu erau fanatici, citeau viitorul în ficații păsărilor, în zborul păsărilor, în semnele cerului, erau adică superstiţioşi, nu încălecaţi pe o credinţă fanatică, sîngeroasă, ei au jertfit doi porumbei, atît, după ce-au cucerit Dacia, atît, doi porumbei!..."

„Norocul lui a fost că l-a salvat Roller! Avea nevoie de-un ilegalist printre istorici, altfel... Dar ce istorie este asta, te întreb, care nu înţelege şi n-a înţeles marea moară a timpului şi-a dat vina şi-o mai dă pe oameni?..."

„Pe morari. Fiindcă el crede în puterea oamenilor".

„«Oamenii sînt sub vremi», a zis cronicarul".

„Dar era vorba de o societate nouă..."

„Toţi care vin la putere clădesc o societate nouă, de cînd e pămîntul. Eu *cred că totul trebuie văzut prin tot, prin toţi* oamenii, prin toate puterile Europei şi ale lumii... Americanii şi englezii au dormit în cizme, franţuzii, nişte gargaragii, numai gura de ei... Să privim istoria... Nu-i bine să vezi acele zile doar prin găoaza Ortanzei! Mînca şi ea o pîine, o să-mi zici. Dar numai ea? Poporului trebuia să i se explice viitorul. Şi nu cu inşi care la o adică îşi bagă coada între picioare şi-o iau la fugă, speriaţi de revoluţie... În ce societate nu s-au făcut greşeli? Dar poţi să judeci Revoluţia franceză numai prin Robespierre, arătînd că a fost un bandit, numai printr-un ghilotinator?... care pînă la urmă şi el a sfîrşit cu capul sub secure... Dar cum de s-a ajuns la Robespierre? Iacobinul, *incoruptibilul*... Dar văd că nu te interesează! Perfect! Pe tine te interesează temeliile credinţei omului. În ce să crezi? Şi pentru ce?... Latinii erau superstiţioşi, zice şi azi Dan Damian, ei nu-şi sacrificau pe altare pe cei mai buni fii ai neamului, pentru orice găinărie ce li părea o victorie, trimiţîndu-i la zei... Ah, ce ţi-e şi cu profesorii ăştia de istorie, cum ajung ei uneori susţinători ai latinităţii, ai dacismului, ai slavismului, în funcţie de interese şi de duşmănii personale... «Bagă moş Mazăre, Rabdă viezure», asta e poezia făcută de doi prieteni de-ai lui Dan Damian. Mînz, mînză, spînz, sîmbure... şi băiat, copil, care sînt cuvinte nesigure, cum s-a dovedit și brînză... Dar el nu voia neapărat să se lege de daci, el voia să arate că e un vînt ce vine din alte părți... și că eu, bunăoară, printre alții, sînt un apostol al acestui frig, ha, ha, ha... fiind eu un psihopat lipsit de orice sentiment uman! Palavre! Cînd Vasco Slabu s-a invitat singur la dans, privindu-se în oglindă, și-a sporovăit acele vorbe... «Carnavalul, Sire!...» Dan Damian mi-a zis: «Sînt din Balzac, știai?» Nu știam. Și cred că nici Vasco, el le luase din biblia lui cu animale și oameni, sau poate știa fără însă să știe prea bine cine a fost franțuzul, căci mă îndoiesc că un hoț de cai și un... a avut nu timp, ci curiozitatea să umble prin cărți, atîta vreme cît a umblat atîta prin viață și viața i-a oferit... slavă Domnului!... Mi-a zis Dan Damian: „Am un citat scos special pentru tine din *Posedații*. Ascultă-l: «Convinge patru membri ai grupului să îl ucidă pe un al cincilea, pe motiv că acesta din urmă este un informator, și îi vei lega astfel pe toți, prin sîngele vărsat, cu un singur nod... Ei devin sclavii tăi.»“ Ce zici, nu e scrîntit? L-am întrebat dacă se referă la Beldeanu și la ai lui. Nu. Am aflat că și cînd trăia Voiculescu îi dădeau telefoane și lui Silviu, fiu-său, să-l înnebunească... «Boala acuma este în stadiul cutare... Simte cutare lucru, vor veni dureri cutremurătoare, moartea macină în el lent, dar ireversibilă...». Ei, nu, nu se gîndise la Beldeanu atunci, mi-a zis, ci la mine! Poftim! Eu aș fi un soi de fanatic smintit care am marea artă de a-mi putea ascunde, față de inșii cu care intru în haită, propriile mele porniri criminale. Și m-am înconjurat și de găinari albiți de frică și de tîrfe lipsite de orice morală, ca să mă asculte orbește. Ce vrea să spună, că revoluția...“

„Vrea să vă scoată ca pe niște lături, în afara ei. Și mai lasă-mă în pace, pleacă! Du-te“.

„Măi, să fiu al mamii, la asta nici nu m-am gîndit... ha, ha, ha... Asta este cea mai mare victorie a mea, că-mi pui la îndoială existența! Pînă la urmă sînt chiar un diavol, părinte, care m-am bătut pentru egalitatea oamenilor doar ca să fac din acest cuvînt atît de iubit un paravan inexistent... care să țină la adăpost interesele celor de la putere. Acuma te chinuie frigul și prezența mea aici... și nu ești sigur dacă eu nu sînt doar o poveste... Chiar de ți-aș spune ceva concret despre Pătrășcanu, ești prea slăbit ca să mă mai poți înțelege... Și nu eu am fost... Altul, ce e pe lîngă Cluj, și și-a făcut o vilă pe malul Someșului, dincolo de Cîțcău, în Ileanda... Dar am lucrat în același birou — în care mai era o masă și un consilier sovietic, cu un drag de revolver în fișet... Nu putea fi contrazis... Tot ce-am făcut eu? Am executat ordinele superiorilor mei — și foarte puțin am pus de la mine... Deci vină n-aș avea, decît poate vina c-am apucat atunci pe un drum pe care l-am crezut bun. Crezi că i-am venit de hac... cutăruia, sau cutăruia, ca să nu ne vină ei de hac?... Tu care ești ca un schimnic al deșertului, un sfînt... vegetarian, ai mai avut nopți, ca înaintașii tăi, cînd l-ai văzut pe diavol în fața ta? Poți tu să spui: totul e fals! ... jos cu marele fals! să terminăm cu falsul total! Să facem o lume mai bună... Tibi, Tibi, sînt supărat pe tine, ca și pe M..., care la o conferință județeană de partid m-a făcut patruped, deși am fost cîndva buni cunoscuți, oricum, am lucrat împreună și nu m-am așteptat să-mi spună astfel, cînd au fost demascate faptele petrecute sub Dej. După cuvîntul lui, am fost exclus din partid, un animal n-avea ce căuta în partid... Dar tu nu-mi recunoști nici ființa mea de carne, animalul... mă crezi o întrupare a unor duhuri... Și mă jignești și mai rău. Dă-mi măcar șansa ce mi-o acordă cu dispreț Dan Damian, de agent al puterii, de reductor de capete... Crezi că nu mai sînt nici un semn al răului, ci al absurdului care s-a înstăpînit?... Dar nu tu ai spus că l-ai văzut pe Boboc în biserică? De ce pui pe seama mea propriile tale întunecate pîlpîiri ucigașe? Cine este astăzi numai lumină, sau doar murdărie? Ce număr este astăzi curat? 128, cel al lui Mesia, cum spune Cabala? Tu ești doar o lumină? Să ne amintim de biserica asta... Boboc a scăpat atunci, ori a fost lăsat să scape, ca să nu se dea vina pe noi, a zis Dan Damian. Și poate așa a și fost. Unde s-a ascuns? Nimeni n-a bănuit. Și cum a apărut din nou?"

„În postavă... pe o ninsoare... Cred că și pentru el ai fost exclus din partid... Ți-au dat la început o pensie de 1300 de lei, da?"

„Era prea mult, pentru crimele mele?... ha, ha, ha... Voiau să am o bătrînețe normală... Dar de ce? Ca să-mi țin pliscul? Află că-mi scriu... memoriile, așa analfabet și cretin cum sînt. Încerc, evident, să nu las nici un dubiu asupra nevinovăției mele... Se vor vinde ca pîinea caldă! Mărturiile unui călău... Milionar ajung, și în valută, ha, ha, ha... Tilihoi a trimis acum cîțiva ani o mașină după mine, să mă ducă de la Vinerea la oraș, că mă caută cineva de la București... Am zis că nu mă duc, sînt bătrîn, să mă lase în pace. Și a doua zi Tilihoi a venit cu bucureșteanul la mine... Ce s-a-ntîmplat, mi-au spus, dacă vreau să contest pensia... Nu vreau! Dacă vreau să fac o cerere de reprimire în partid, să nu fiu în afara... la bătrînețe, să fiu alături de oamenii și în partidul viselor mele din tinerețe!... Nu, nu vreau, am fost odată, m-am prăjit, îmi ajunge, a doua oară nu mai vreau să trec prin ce-am trăit... și cînd mi s-a comandat, ordonat să execut, și cînd am ispășit..."

„N-ai ispășit nimic, totul e o minciună."

„Am fost făcut patruped, exclus, ca să fiu un exemplu, așa cum fusesem nu numai un argument împotriva lui P... ci chiar argumentul suprem, insul care a înfăptuit, asasinul și martorul..."

„Te lauzi, ați fost mai mulți, chiar mai înainte mi-ai vorbit de adevăratul... ăla cu vila de pe malul Someșului!

M-am săturat de poveștile tale! Că el n-a vrut să-l lichideze pe P..., dar i-a fost *cerută* această victimă... fiindcă la tratatul de pace... sau la discuțiile ce-au avut loc după douăzeci și trei August, P... n-a fost mulțumit de condițiile puse... și de tratamentul la care fusese supusă delegația română... și el, ca comunist... Și tătucul hotărîse să se scape de el, că avea gura mare, mi-ai mai spus, că era deștept și știa prea multe și din trecut ca și Tito... și Anișoara și grupul ei veniți peste noapte știind că n-au spor, mi-ai mai spus, l-au tot turnat la tătucul și-au tot întreținut acea atmosferă ce-i cerea capul... Da, îi voiau... capul, ca pe un semn de lichidare a problemelor, ca un semn de *încredere*..."

„Și nu mă crezi?"

„Nu asta e important... important este că el e mort. Nu tu interesezi pe cineva, ci el... Tu, doar ca... așa cum ai și spus... asasinul și martorul... Motivele, felul execuției... se pot modifica... Dar crima oricum nu se poate șterge și justifica".

„Ai prins glas, te-ai mai îmbujorat, se vede la lumînări că te-ai mai dezmorțit... Înjură-mă, poate asta-ți face bine! Dar de ce-ai venit tu în această biserică, și de ce Zoli a renunțat la orice slujbă și colindă locurile tinereții și vieții sale? Și de ce Pavel îl urcă în mașină pe boșorogul de Dan Damian? Și de ce nu vă despărțiți de Gogu Pană și de ochiul lui de metal, aparatul de fotografiat? Ce vreți? Tu, care ești ochiul etern, așa ai vrea... ca ochiul negreșit al lui Dumnezeu și Dan Damian, cu memoria lui și a scriptelor lui... Niște aiuriți! Nu doar pe mine m-ați încolțit, chiar și pe voi, ticăloșilor, ca nici o iertare să nu fie... și să se desprindă untdelemnul de apă, cum vrea și imbecilul de Tică, ce e acum bolnav... Ce-o avea?... și cum a vrut și Voiculescu... Dar dacă, vă întreb, căutarea și proclamarea adevărului... și a libertății integrale... este o mască jalnică a unei noi voințe de putere? De ce-ați tresărit, cînd, la cabana Ortanzei, Vasco Slabu și-a pus în geamantan decorațiile ce i le agățaseră pădurarii de haine?... și n-a vrut să rămînă pe el decît cu douăzeci și opt de medalii?... Nu i-a păsat ale căror țări și guverne erau, el doar le-a numărat, îl interesa numărul... De ce? Fiindcă pentru nu știu care sectă... în care și el ar putea fi, numărul ăsta înseamnă... suma celor șapte păcate capitale înmulțită cu patru... Dar nu asta e, prostia asta, ci... ha, ha, ha... mai ales teama ta că și acest ins, pe care-l simpatizezi și-l cauți... în hoțul de cai cu douăzeci și opt de medalii stă în același timp diavolul și drăguțul Dumnezeu... Nu te foi! Cu mine, sau fără mine, vremea merge înainte... Oamenii mănîncă pește sărat, stau la cozi pentru hîrtie igienică... eu pe hîrtia asta o să-mi scriu memoriile... Nu, nu, n-am nimic sfînt! Dar nici pe voi nu vă înghit, stimați cavaleri ai sfîntului... he, he, he... cum îi spune potirului acela de smarald din care a mîncat Isus la Cina cea de taină?... Lua-v-ar dracu, Tibi... dacă și fără mine se poate, se poate și fără voi... niște aiuriți... Ortanza o să-și îmbrace fustele cam folosite, Beldeanu o să-și umple jeburile cu miare, vara o să plece chelnerii pe litoral să-i înșele pe fraieri, porumbul o să fie semănat, nimeni n-o să-i ia apărarea lui Sebastian, memoriei lui, că nu i-ar fi de nici un folos... să nu ne punem rău cu nimeni, tovarăși! Reperita, fata lui Costin, o să crească... Revoluția o să meargă înainte... Și fără voi, ha, ha, ha... inutili ca și mine... De ce nu răspunzi de ce-ai intrat aici? Să-ți spun eu? Cei care au fost... tu, și cu ai tăi, cretini cu toții... să adunați într-un vas sfînt, este?... Atunci nu uita cum Boboc a intrat aici în biserică, după ce-a scăpat... s-a ascuns în acest lăcaș sfînt, neștiind că de-aici fusese vîndut, crezînd în măreția celui de sus... și că aici e la adăpost, nu-l poate atinge nici moartea, nici ura... Ochiul ocrotitor al Celui de Sus! Și s-a învelit în altar cu odăjdii, să nu înghețe de frig, dar l-a răzbit și oboseala... și... și... Și după cîte zile?... Lumea nu mai călca în acest loc blestemat, de unde știuse că fusese vînat, preotul se mutase în alt sat... nu se mai făceau slujbe decît în biserica veche, de lemn, de lîngă școală... Prin ușa deschisă, lăsată de cei ce veniseră să se convingă că Boboc dormise aici, neamuri de-ale lui... bătea vîntul! Ca într-un deșert, Tibi... Cum se numește cel care a adunat sîngele scurs din rănile celui bătut în cuie pe cruce?... Nu-mi răspunzi, mă lași să mor prost, bine, mersi... Au intrat atunci aici întîi oile lui Zăbavă, ca într-o tîrlă părăsită... apoi măgarul... și de-atunci în fiecare iarnă iernează aici... vara ouă găinile, cîntă cocoșii pe altar, în strane se joacă pisicile... Și totul e din cauza ta! Privește și acum cum rumegă oile fînul... și cum i se umflă măgarului vîna... de lene, ha, ha, ha... Ochiul etern? Ochiul de sticlă și de fier al lui Gogu Pană? memoria lui?... Ce vreţi? Să strîngeţi într-un... în toate astea... tot ce-a fost?... Să nu uiți sula măgarului și rägetul lui... Atunci, cu Boboc, după nu știu cîte zeci de zile, cățeaua lui Zăbavă a intrat în călduri și toată liota de... colegi de-ai ei s-au luat după ea, s-o cățelească, și cînd au intrat cu ea aici, dulăul lui Boboc a început să urle... A mirosit hainele lui Teofil... A lătrat în fața bisericii, a urlat în tot satul, pînă s-a luat muma lui Boboc după el, și Dorina, fata cu care era în vorbe Teofil... Erau amîndouă cu albiile la cișmea, să limpezească niște dimie albă... Cu albiile, nu cu postăvile, Tibi! Cine a fost răstignit pe crucea țării sale, hoțul de cai, Vaspo? Nu. El pe altă cruce, și n-a crăpat, degeaba umbli după el cu cratița... Tibi, dulăul le-a adus urlînd ca turbat spre biserică... și ele l-au găsit pe Boboc în altar putrezit... puțind... Și l-au pus într-o albie, l-au scos afară, pe mîini, printre oi. Și de-atunci n-a mai călcat pas de om aici, în afară de Zăbavă, care împinge aici fînul adus pe sanie... Nimeni! Doar noi doi! Acum! Duhnea aici aerul... În albie, afară, în drum, mumă-sa l-a luat pe oblanic, pe cap, dar n-a putut să-l ducă singură pe mort, și s-a băgat lîngă ea, sub albie, Dorina, și amîndouă și-au dus mortul spre casă, pe capetele lor, în albie, prin zăpada care curgea albă din cer, potop... Și cu cît se îndepărtau de biserică, parcă intrau cu mort cu tot în nea, ca într-o altă lume, le cuprindea zăpada, le acoperea, le ștergea de pe pămînt... Numai glasul lor se auzea blestemînd, numai glasul, ca o voce... ca niște voci... Mînca-l-ar viermii! ziceau... Pe tine, Tibi, pe tine, în primul rînd, luate-ar dracu, ha, ha, ha..."

S-a auzit un strigăt, un urlet... oile au început să iasă buluc pe ușă, speriate ca de foc, măgarul a început să ragă în biserică și să alerge... și să dărîme luminările... Aaa! Ticălosule! Aaa! Cîinii lătrau ca la... sub ninsoarea albă, luminoasă, a dimineții...

26

Alergînd, alergînd prin nămeți, spre malul abrupt, plin de scaieți ninși, de unde avea să-l treacă apa cu barca, Vasco Slabu, văzu, pe sub pădurea arsă și putrezită și luminată în declinul nopții de propriul ei sfîrșit, lăutarii (în frunte cu Firică Porcu, trăgînd din arcușe pe viorile lor albite de zăpadă, parcă îmbătrînite de atîta cîntat) veselindu-i pe geambașii de cai ce mînau spre Vinerea de Jos doisprezece cîrlani cu clopoței de argint legați de gît. Brazii înnegriți de focul ce-i năpădise cu cîțiva ani înainte și albiți de gheața ce-i cuprinsese ca un mușchi păreau scheletele unor regimente de sulițași ce se topeau în pămînt. Stejarii retezați de flăcări de la rădăcină căzuseră unii peste alții, peste sălciile de lîngă pîrîuri — și putregaiul intrase în lemn și-l mînca lacom, luminînd ca o ceață cărarea bătută de țigani în urma cailor, bolnavi de rîie, ce erau duși spre abator. Ciungu Azimă, șchiopul, rămas cu genunchiul drept înțepenit din primul război mondial, trăgea după el, pe gheața de la coada lacului, o știucă uriașă, cît o vulpe albă. Firică Porcu, în frac, cu papion alb, cu ochelari fumurii, de soare, bătu cu arcușul în vioară și le arătă călăreților, la rădăcina unui carpen trăsnit și spintecat în două, trei căprioare împușcate și uitate acolo, cu capetele mîncate de lupi.

Și cum alerga el, gîfîind, spre malul de lîngă casa străbunicului lui Vasco Slabu, satul rămînea în urmă ca o fantomă, fără contur, ca un nor de zăpadă străpuns de ciudate fumuri negre și roșietice. Sub pielea mucegăită a celor doisprezece cîrlani, oasele lor începeau să iasă din carnea slăbită și bolnavă și să se arate: schelete mergînd, trezite din somnul lung al morții ce creștea acum în el la fiecare pas... Un patefon cu goarnă cînta, probabil la cabana din munte, „Zaraza“, și melodia înăbușită de zăpadă părea mai mult o amintire a unei alte zile. Clopotnița bisericii se stinsese de mult în aer, moara parcă se ruinase în vuietul orb ce începuse din nou să spulbere zăpada, pîlcul de ciori speriate de focul de armă tras de Vasco se pierdea croncănind în tăcerea grea a iernii, iepurii ce nu-și găseau locul între hotare, alungați de împușcăturile pe care doar ei le auzeau și de răcnetele gonacilor, păreau niște umbre, niște fantome surprinse de lumina străvezie și lividă a dimineții, brazii își pierdeau și ei formele, ca și cîrlanii, ca și țiganii lui Firică Porcu, cel în frac și cu papion, ca și cerurile, ca și pîraiele rătăcite pe sub pămînt, ca și liniile rotunde ale orizontului ce venea, venea, înghesuind totul în calea sa, ca într-o cușcă invizibilă, totul se tulbura, învins de vînt, dar mai ales măcinat pe dinăuntru de chiar visul din care se întrupase, piatra se surpa în temelii, sîngele se sleia în vine ca un seu, crapii săreau prin copcile de gheață afară, din străfundurile lacului, guguștiucii înghețau în zbor, totul se întorcea în țărînă și țărîna era vînturată în bezna ce-o aducea vîjîitul turbat al viscolului, de parcă intrase întunericul în lume și în gînduri, de parcă întreaga materie fusese cuprinsă de o răcoroasă patimă sinucigașă.

„Hei! Hei! Vasco!“ strigă el, apropiindu-se orbește de malul apei prin golul întunecos al zilei, ca printr-un nesfîrșit și ciudat hangar părăsit. „Hei! Hei!“ zbieră el cutremurat de o spaimă fără nume, căci parcă nu mai era decît el în acest pustiu nins, fără urmă prin nămeți, izbindu-se de perdelele de zăpadă ce-l acopereau vînzolite de vînt, alergînd să ajungă lîngă casa străbunicului hoțului de cai Vasco, pe care o bănuia ca într-un vis, luminată în fereastră de un felinar, voind să scape și neputînd de acest gol ce-l făcea să tremure, de ochii de fiară ce pîndeau nevăzuți în jurul său... „Hei! Vasco!“ urlă, ud leoarcă, căzînd în genunchi și ridicîndu-se și mergînd mai departe prin cîmpia blestemată și zadarnică, fără capăt, în urechi cu acel zuruit de ziduri crăpate și căzute pînă în temelii, ca niște catapetesme sfărîmate, ca niște mari sloiuri de gheață plesnind în vîltoarea unei ape și uruind la vale, bolnave, țipînd ca și cum singure, dintr-o turbare nebună, ar fi vrut să se zdrobească și să se autodevore... „Hei! Vasco!“ strigă, amintindu-și de acel copil ridicat în mîini în fața liliacului înflorit alb, cu capul în jos, care era el, da el, văzînd un șarpe sîsîind printre urzici... Și amintindu-și de o fată cu bluză aurie, de aur, la circ, în arenă, lîngă un cerc de foc prin care săreau leoparzii, sărind și peste mîinile ei ridicate în sus... Circăreasa, aproape o copilă, zîmbindu-i, mergînd în picioare pe o roată de bicicletă, pe o bicicletă cu o singură roată uriașă, în păr cu o coroniță de flori albe de liliac... „Hei! Vasco!“ urlă, simțindu-și pielea umedă și rece, ca de strigoi. „Hei! Vasco!“

începu să plîngă înspăimîntat, nemaigăsind nici o putere în el să răzbată prin acest labirint lăptos și plin de frig, acoperit de ninsoarea ce cădea imperturbabil, hidoasă, imaculată, ca o eternitate nepăsătoare a materiei... „Hei! Vasco! Vasco!“ prinse din nou curaj, amintindu-și de Sebastian, cu care fusese nu demult la circ și văzuseră o blondă, îmbrăcată în pene de gîscă, goală, aruncînd pene în sus, dintr-un sac fără fund... Sebastian pentru care împăcarea... era semnul desăvîrșirii, împăcarea cu sine... «fiindcă omul, Tibi, este un animal ce nu se poate stăpîni, el putînd totul, crezînd că poate totul, că n-are nici o barieră, un animal fără bariere... nemăsurat în aspirațiile sale, în visele sale, Tibi...» Blonda aluneca prin fața lor pe patine pe rotile, și avea o bluză galbenă, aurie, de aur, care parcă nu-i folosise la nimic... Îmbătrînise, îi privea ca pe niște cunoscuți, veselă, îndurerată... Dar nu, nu era fata de pe bicicleta cu o singură roată! Nu, nu, nu! ... «Mă cheamă Io-ze-fi-na!» striga atunci puștoaica, oprindu-se o clipă cu bicicleta în fața lui, aflat între băieți în uniforme... Ce fel de uniforme? „Hei! Vasco!“ plînse iarăși, alunecînd într-o văgăună, ca într-un neant pe care-l simțea hm! hm! sfîrtecîndu-i pantalonii în... „Hei! Vasco!“ strigă ca un strigăt disperat și inutil al lumii, al universului. „Hei! Hei! Vasco!“ urlă, alunecînd, alunecînd mereu și parcă intrînd într-un timp gri în care nu exista nimeni, nici fulgi de nea, nici oameni, un timp gol... „Hei! Vasco! Vasco!“...

„Cine mama dracului se miaună într-una?“ — se trezi luat de guler și ridicat în picioare. „Băi, de nu erau bolovanii ăștia... și rădăcinile astea de... care te-au lăsat în curul gol, intrai în apă și te duceai la vale ca un crăpcean... Hai, sus! Și nu te mai smiorcăi, ce ai, ești beat, ai înghețat?... îl luă Vasco în spinare și-l sui în barcă. Norocul tău e c-am venit să văd de-au fătat oile, că am vreo zece în magazia asta unde țin vara ăștia de la cabană berea, pînă-o cară sus“, zise și desprinse barca de mal, împingînd-o printre sloiurile de gheață ce veneau de la munte lovindu-se unele de altele, încălecîndu-se...

Lanțul zuruia pe sîrma ce lega un mal de altul.

„Băi, ce urlai! Hai, bea niște țuică fiartă, îi întinse o cană plină, cînd intrară în casă. Am aprins felinarul și l-am pus în fereastră, să vadă că nu sînt plecat, și să mă strige... E o vreme chioară, să nu-ți scoți mîțul din odaie! rîse Vasco și-l descălță pe Tibor Antal și-l frecă pe picioare cu țuică rece, din damigeana de lîngă piciorul patului. Bagă-te sub pătură, pînă ți-oi drege nădragii în tur, zise el și luă ață și ac și se puse fluierînd să-i cîrpească pantalonii... Doamne, cum te văietai! Ca un scrîntit! Uite, domnule, mi-am zis, o oaie fată, mănîncă fîn, mai behăie și ea cînd simte lupul, dar nu se face de mirul lumii! Ei, așa e omul, ha, ha, ha... Anaimalele fac ce trebuie să facă, fără să știe ele prea bine ce dinainte... Nu sînt nepăsătoare, sau poate sînt... oricum, nu se dau în stambă! Nici la plăcinte, nici la prăpăd... Tu, cum ai simțit că-ți fuge pămîntul de sub picioare, c-ai căzut în văgăuna aia... Și malul e înalt... Doamne, cine poate afla culmile fricii noastre, Tibi? rîse el cu hohote. Dar parcă ale beției le poate cunoaște cineva? Sau ale... ha, ha, ha, că eu satur cîte muieri îmi dai... Puterea mea, băiețică, n-are nici o opreliște, nici o margine!...“

„Ca și nerușinarea ta...“

„Ca și fericirea mea, ha, ha, ha... Ia taci! Ce se aude? Parcă a fătat o oaie!“ zise el și sări în picioare. Își luă cojocul în spinare și ieși afară. Desfăcu lanțul ce ținea barca urcată pe ponton, la adăpost de orice valuri năbădăioase ce-ar fi putut s-o răstoarne și s-o înece... Cu un par uriaș se propti în pămîntul înghețat și barca intră printre sloiurile de gheață ce veneau leneșe de la munte. Cînd ajunse pe malul celălalt, trase din nou barca pe micul ponton de lemn și intră în magazia unde-și ținea oile la adăpost. Mirosea a fîn și a coceni. Tot nutrețul îl îngrămădise în podul hardughiei de scînduri, din toamnă, să nu-l putrezească ploile. Oaia care fătase murise și mielul neieșit încă din cămașa lui în care crescuse de abia răsufla, aproape înghețat în ea, ca într-o găoace. Cum de-l auzise? Ori i se păruse doar că-l aude, știind că i se apropia sorocul? se întrebă, frecîndu-l cu un șumuiog de fîn pe spinare și pe burtă și pe cap (și curățindu-l de zoaiele în care venise pe lume). Băgă mielul sub cojoc, într-o tîrnă de nuiele și ieși afară din magazie, închizînd bine ușa după el și proptind-o cu un bolovan, să n-o ia vîntul... Puse tîrna în barcă, dezlegă lanțul de pripon și împinse cu parul în mal... Barca se legăna printre sloiurile vinete, lovindu-se de ele, pocnind din încheieturi... Viscolul orbea lumina, soarele parcă se sleise și nu mai avea nici o putere. Un șarpe cu gura de vulpe, grohăind, ieși din apă și o luă spre magazie, nemaisfîrșindu-se. Mă, să fie al dracului, cum se tîrăște el prin zăpadă! Niște broaște parcă ieșite din sloiurile de gheață începură să orăcăie printre stelele verzi care scînteiau intrînd în apa ce începuse să ardă... De unde dracu atîta benzină? O fi aruncat nebunii de la cabană? se întrebă Vasco, dar în aceeași clipă înțelese că barca fusese răsturnată și că nu era ceva în regulă... Rochia albă a ducesei de Alba aluneca la vale, de la un mal la altul, mirosind a levănțică, și așa ceva era imposibil — și asta îl înspăimîntă, fiindcă rochia o văzuse cu două zile înainte în dulapul albastru din dormitorul Ortanzei, mîncată ușor de molii pe la poale... Prinse coșul de nuiele ce plutea printre sloiurile vinete, simți cum atinge pămîntul cu călcîiele... apoi cum îl ia apa pe sus, ca pe o așchie. Surîse. Era un înotător bun. Doar n-o să mă înec în lăturile astea, în pișetoarea asta de apă... Casa cu felinarul în geam se îndepărta, semn că-l tîrîseră valurile destul de departe. Îl mușcase de pulpe ceva știuci, un vaporaș venea peste el, înecat în aburi negri, ca o fantomă... Prostii! M-oi fi lovit la cap, căzînd, își zise și înotă spre mal, ținînd coșul cu o mînă... Numai de... Aiurea, Vasco, aiurea, capetele astea cu coarne, balena asta cu spini pe ceafă, ca din rădăcini de stejar, nu e dracu, Vasco... Ori și ce e de-o fi el, Vasco? Îl prinse de o gheară și simți... Ha, ha, rîse, e o rădăcină... Totuși șarpele cu gura de vulpe se întorsese în apă cu oaia între măsele. Am mai văzut noi d-astea! își zise, simțind pămîntul sub călcîie, am mai văzut noi și altele... Totul e să nu te lași, taică, își zise, ca unui tată, să nu te lași, să trecem noi apa, asta e, asta e... Nu-mi veniți voi de hac, tu-vă mama în cur, zise privind sloiurile de gheață ce tot venau urmînd spre el... Își găsi liniștea, dintr-o dată: își aminti cum se răsturnase barca și cum căzuse cu tîmpla de ceva rece... Asta era, tată, nici o dracovenie, nimic, tată, își zise, înotînd spre mal, mai atingînd pămîntul cu călcîiele... Ajunse la mal și începu să fluiere. Luă coșul în brațe și fugi spre casă prin nămeți. Tibor Antal venea spre el, îngrozit.

„Am crezut că te-ai dus..."

„Aș fi fost de rîsul lumii, zise Vasco, intrînd în casă și aruncîndu-și cămașa și izmenele de pe el. Norocul meu e că mi-au alunecat nenorociții ăia de bocanci din picioare... Ai crezut c-am mierlit-o?... zise și începu cu o mînă de paie scoasă din saltea să frece bine pe spinare și pe burtă mielul scos din coșul de nuiele și așezat pe pat. Ce-ai zice de mi-ai da o cană de țuică fiartă?" zise și-și luă singur țuică din oala pusă pe soba de gătit și bău cu sete.

„Hei! Hei! Vasco!" se auzi de pe celălalt mal.

„Ciuciu, zise Vasco, nu mai are tata barcă, să mi-o aduceți de unde-o fi scos-o apa la mal, îi spuse lui Tibor, ca și cum le-ar fi spus lor... Du-te și vezi ce vor..."

Tibor ieși în viscol, cu felinarul în mînă.

„Hei, Vasco, nu l-ai văzut pe Tibor Antal?..."

„Sînt aici... Eu sînt, strigă el. Căutaţi pe malul ăla barca, s-a răsturnat..."

„Of, părinte, nu ne mai da sfaturi, se auzi vocea lui Gogu Pană. Sîntem cu maşina, am lăsat-o în drum... Bine că!..."

„Ei, lasă, lasă", zise Zoli...

„Mai bine mergem pînă în sat şi aducem cu sania barca lui Rugină", zise Pavel.

„Da, da, asta e, ziseră şi plecară. Stai acolo, venim... Dar Vasco ce face? Spune-i să pună o oală de ţuică la fiert..."

Plecară, prin viscol. Aproape nici nu-i văzuse. Cînd ajunse în casă, îl văzu pe Vasco aducînd, din camera unde avea vara bucătăria, trei oi şi trei miei.

„Una dintre ele tot o să-l lase să sugă", zise Vasco.

Îşi luase pe el nişte pantaloni de dimie, probabil de-ai lui bunicu-său, găsiţi prin pod... Tibor puse felinarul aprins în fereastră, în dreapta, lîngă puşca de vînătoare ce atîrna în cui cu ţeava în jos.

„Gogu Pană a fost, cu Pavel, Zoli... S-au dus să facă rost de-o barcă..."

„Lasă că nu murim noi aici de foame şi de sete, zise Vasco şi aduse din bucătăria de vară o pulpă de porc afumată, ouă, ceapă şi o oală cu fasole. N-am decît un cucui! se uită el în oglindă. E ca un corn, ha, ha, ha... Asta înseamnă c-am ajuns mai deştept... Băi, tată, îşi zise, numai puţin să cazi cu cracii în sus şi vezi cai verzi pe pereţi şi te apucă o... o... Bei, părinte, o gură de vin? Bea, aşa... Şi mai freacă-mă pe mine pe spinare cu gaz, să nu fi intrat răceala în mine..."

Se întinse pe pat, cu faţa în jos, gol. Avea carnea muşcată, plină de tăieturi. O bucă îi fusese retezată, poate de o schijă, poate de bisturiu. Nu-l întrebă. Pielea era zgrunţuroasă, parcă roasă... Urme de gloanţe, poate, de rîie buboasă. Parcă era mîncat de igrasie, parcă trecuseră peste el scarlatina, tifosul, ciuma, toate molimele lumii, sifilisul, frigurile de baltă...

„Nu mă apăsa așa tare pe coastele din dreapta, că mai am două gloanțe în mine, rîse. Cred că-s de argint, rîse, sigur de sine și de sănătatea sa și de viața lungă și plină de bucurii care-i mai aștepta... Mai bine le spuneai să aducă și niște muieri, rîse. Pentru păcătoșii de noi, rîse, întorcîndu-se cu fața în sus pe pătura roșie și privindu-l pe Tibor cu o mare încredere în virtuțile sale bărbătești... Omul nu-i o gloabă, părinte, nu-i un animal, acolo, el trebuie să se mai și bucure de viață, altfel pentru ce trăiești? Of, cîte chiolhanuri a văzut burta mea... Dar și cîți m-au snopit cu funia udă! Cu ce m-am ales, părinte? Cu decorațiile, cum zise Ortanza? Păi să pună ea laba pe decorațiile astea de pe burta mea... le-am călit, tată, în sos picant, rîse, ca în zeama aia din... cu pucioasă, ha, ha... Ei bine, mersi, spasiva, rîse și se ridică în picioare și mai bău o dușcă de țuică fiartă. Să ne așezăm să halim ceva, zise și puse oala de fasole de pe soba de gătit pe masă. Ceapă? Poftă bună!"

Sparse două cepe cu pumnul. Lingurile erau de lemn, fasolea cu costiță afumată. Afară începuse să se lumineze ziua.

Mieii se întinseseră sătui de lapte, pe fînul aruncat între paturi. Odaia era tencuită pe jos cu pămînt roșu. Vinul din damigeană, alb ca lacrima. Crengile de brad, uscate, tocate mărunt, pîrîiau în sobă, arzînd și răspîndind un miros dulceag de rășină. Vasco mînca surîzînd, cu urechile roșii încă de înghețul ce le cuprinsese în apă. Cum era gol pînă la brîu, slab, ca și numele ce-l purta, bronzat de soarele atîtor pămînturi, pe unde se călătorise, părea mult mai tînăr decît era — și vigoarea parcă i se trăgea din nemaipomenita sa încredere în sine, își zicea Tibor, văzîndu-l cum hlăpăie și se înfundă cu ceapă și cu fasole, din extraordinara putere sufletească ce întrecea orice imaginație... Prin pielea lui tuciurie i se vedeau bătăile inimii, regulate, de parcă avea un ceasornic de masă C.F.R. între coaste. N-avea nici o icoană pe pereți, nici un calendar, nici o fotografie, — lui îi era de ajuns că dormea el aici și mînca și trăia, parcă ... în afara timpului și a lumii. Ceapa trosnea între măselele lui albe, nevăzute de carii... Își subse dinții cu plăcere, sătul. Zise:

„A trecut pe la mine zilele trecute Lucuță... Nu știu ce tot găvărea de niște cavaleri ai... nu știu cărui potir... îi înjura de mamă, că și ei sînt vinovați..."

„Hei! Vasco!" se auzi cineva strigînd și bătînd cu pumnul în ușă.

„Care ești?"

„Nu mă cunoști... Trece-mă apa..."

„S-a dus dracului barca, aștept să-mi aducă alta din sat... Dar hai înăuntru..."

„Ba, că a răsărit soarele... Stau pe caprele alea de lemn și mă mai pripesc și eu... pînă vin cu barca..."

„Treaba ta", zise Vasco.

„Mai iau aer", rîse omul, arătîndu-se la fereastră, destul de înalt, cu căciulă neagră pe cap, cu ochii albaștri, mari.

„Hai și bea un gît de vin", îi zise Vasco.

„Dă-mi pe fereastră", zise el, rîzînd. Vasco luă damigeana, deschise fereastra.

„Na."

„Bun, mișto, zise omul, după care mai turnă în el cinci guri de vin. Să-ți dea Dumnezeu sănătate!"

„Și ție", zise Vasco, închizînd fereastra.

Insul se duse spre malul apei, prin zăpada ce cădea luminată de soare ca o pulbere cerească, încet; se urcă pe-o capră de lemn și începu să fluiere, legănîndu-și picioarele.

„O fi coborît de la cabană... Ori n-o fi de pe-aici? Ei, poate să și fie, ce, eu îi mai cunosc pe toți?!... Părinte, noroc! Dar ce face ăla acolo, părinte? își lipi el fruntea de geam. Acolo, în zăpadă, la soare, ce face el, hei, parcă-și freacă... Ptiu! Porcule! Mînca-te-ar viermii..."

„Și ce mai zicea Lucuță?"

„Cine l-a ascultat? Ce, eu am urechi pentru toate prostiile lumii? Dar ăla ce mai face acolo, părinte? Parcă se caută de păduchi... se scarpină... își ia cu buricele degetelor păduchii de pe el și-i pocnește între unghii, asta face! Este, este, părinte?"

„Este", zise Tibor, privind și el prin geam.

„Ăsta nu e om, ăsta e animal, băga-l-aș în mă-sa, mă scuzați de expresie... Ăsta nu merită să trăiască, dacă-l mănîncă păduchii... Mă, strigă el, ce mă-ta faci acolo?"

„N-aude", zise Tibor.

„N-aude, dar ce, parcă ar trebui să mă audă pe mine, el nu știe ce are omu de făcut... Imbecilule! Băga-te-aș în găoaza care te-a căcat, împuți pămîntul, hai?... A, asta nu se poate, nu-l las aici..." zise și-și luă pușca de vînătoare și ieși afară, pe ușă, gol pînă la brîu, turbat de mînie.

Tibor se luă după el, să nu se încaiere...

„Bă, porcule, ce faci acolo? Ori muncești... ori fură, dar nu te lăsa umplut de păduchi, băga-te-aș!..."

Omul nu-l auzea: îl privea zîmbind, cu ochii lui albaștri, nevinovați...

„Ce faci, mă, aici?" strigă Vasco.

„Aștept barca", zise el, vesel, roșu la față de frig, cu o lumină bucuroasă în priviri.

„Ce faci?!" se miră Vasco.

„Aștept barca".

„Aștepți pe aia mă-ti", zise Vasco și întinse pușca spre el și apăsă pe trăgaci de două ori. Drept în frunte îl izbiră gloanțele pentru mistreț: îi înflori în dreptul mirului o floare roșie, umedă. Apoi omul se clătină și căzu pe spate în zăpadă — cu același surîs pe buze, care nu avusese timp să se stingă. Vasco îl împinse cu piciorul în apă și valurile îl duseră la vale, printre sloiurile de gheață albe, livide, ce se legănau, se legănau... Se auziră lăutarii lui Firică Porcu, apropiindu-se cîntînd, dar nu se vedea de unde veneau, așa că puteau veni și din cer... Vasco aruncă și capra de lemn în apă, să nu mai rămînă nici urma urmei pe care stătuse insul cu ochi albaștri.

„Ptiu!“ mai scuipă o dată și plecă spre casă prin zăpada ce curgea tăcută, astupînd toate urmele cu lumina ei albă. „Ptiu!“ mai scuipă el, scîrbit, mergînd drept, gol pînă la brîu, prin zăpada luminoasă, care-i cădea pe umeri, pe frunte, luminîndu-i pielea plină de crestături și de cicatrici, mîncată de boli. „Ptiu!“ mai zise, oprindu-se și ascultînd țiganii ce se apropiau nevăzuți cîntînd „Cine te-a făcut pe tine, Tudorițo, nene...“ „Ptiu!“ mai zise odată, în vreme ce fulgii de nea îl acopereau cu o tunică albă, ca pe o statuie a timpului...

ARTA DE A FACE DULCEŢURI

Sub soarele domol al lui Septembrie ziarele uitate lîngă casă, pe un scaun, se îngălbeneau, îmbătrîneau, hîrtia se scorojea, seacă, zbîrcită, ca o piele de şarpe uriaş, pierdută în goana fiinţei tîrîtoare de-a se ascunde în pămînt, la adăpost de vreme, seminţele din spicele ierbii se coceau legănate uşor de vînt, strugurii dormeau înnegrindu-se, un biban mîncat de furnici, printre pietre, rătăcit, se împuţina, oasele lui ivindu-se albe de sub hărnicia cotropitoare a furnicarului, ca un schelet al verii ce se stingea. Berzele, grele, uşoare, în şiruri, mai înalte decît pămîntul, parcă din cercuri venind, plecau spre marginea nevăzută a zilei veşnic neînvinsă. Dar în aceeaşi lumină, de altădată, Zoli nu-şi regăsea pacea, era ca într-un deşert, însetat, ostenit, un urs alb trecînd printr-o zi arsă ca o plită. Din ce se petrecuse cîndva, numai glasul lui Vică se-auzea, fratele lui Apăchioară, jucînd raiul, aruncînd cu ciobul de sticlă roşie în pătratul din inima raiului zgîriat cu un bît de nuc în ţărîna din răscrucea de lîngă fîntîna lui Nică al lui Nae, paracliserul. Avea la gît o funie de usturoi, de la bunică-sa, dinspre tată, Cocîrzana, drept mulţumire că-i adunase din ţarină lemne să fiarbă magiunul. Nimic nu se mai întoarce, totul s-a dus, zîmbeşte în oglindă Zoli, privindu-şi firele crescute în urechi, totul s-a dus, repetă, privind pe fereastră, doar pădurea de stejari rămîne aceeaşi, acolo, departe, deasupra cimitirului, între vii, pădurea verde unde am întîlnit-o pe... da, da, cu o basma roșie pe cap, de parcă era Scufița Roșie. Doamnă Rozemberg, doamnă Rozemberg, unde te-ai dus? Trece printre oameni, el, Zoli, ca printre salcîmi, nimeni nu se miră că-l vede, nimeni nu se bucură, de parcă ar fi un val de praf, un zbor de mierlă, o pală de vînt. Se descalță lîngă papura de la marginea satului, se spală pe picioare în balta în care se scaldă copiii și nimeni nu bagă de seamă semnul schijei de pe piciorul său drept. Doar glasul lui Vică strigă: „Zoli! Zoli! Treci la rai!“ Îi venise rîndul să dea cu ciobul de sticlă. „Zoli! Zoli!“ striga Vică, pistruiatul, căzînd cu fundul în rai, ca retezat, în bubuitura care doar apoi s-a auzit, cînd praful a acoperit ca o ninsoare duzii și graurii, graurii aflați în zbor peste grădini... Ceva se mișca în gura lui Vică, după ce-a scuipat el ce-a scuipat din gură, ca pe o treanță roșie: da, da, asta se mișca, se zbătea, limba lui tăiată... Juca raiul, cînd l-a lovit schija, poate aceeași care pe Zoli l-a izbit în picior.... Au fugit de el, văzîndu-l cum se moaie, ca și cum el ar fi fost chiar moartea, picată din cer. Ținea ciobul de sticlă roșie în mîna stîngă, gura îi mergea, îi mergea, dar el nu-și mai dădea seama că nu mai vorbește, că doar urlă, din gît, cu buzele pline de sînge, ca un moroi. Apoi s-a potolit, ca o pasăre udă, căzută din cuib. L-au pus într-o postavă, să nu se împrăștie, fiindcă tot era descusut pe dinăuntru, și l-au tîrît prin praf pînă în bătătura unde bunică-sa, surdă ca piatra, fierbea în căldare prunele și-și cînta singură „Calu-i bălan, calu-i bălan și iarba-i verde...“ Cu un coif de hîrtie pe cap, cu funia de usturoi la gît. Vică, într-un picior, sărea prin rai, cu sticlă roșie în mîna stîngă: așa l-a visat toată noaptea, sărind prin crucea din pătrate, făcută în nisipul drumului, și nicidecum în postavă, cu două mere puse peste cerga ce-l acoperea. Nici un cîntec de îngeri n-a auzit, doar lătrături răgușite de cîini, ca niște răgete de fiare în pustiu. Cînd s-a trezit, cerul era ca o cămașă militară, cachie, soarele ieșea din noapte sîngerînd, ca dintr-un mormînt. Pe Vică l-au mai ținut în beci, la rece, cîteva zile, să vină și taică-său din spital, să-l mai vadă... Se umfla, aerul bolborosea în el, vorbea în el, viermii creșteau în burta lui și-i ieșeau pe nări ca niște muci, de credeai că Vică răcise. Îl țineau acoperit cu cerga, în postavă, între două butoaie cu țuică. Creștea sub cergă ca aluatul de pîine. Lumina îmbătrînea în merele coapte puse pe cerga de care fața lui plină de sînge se lipise, lăsîndu-și urmele... Ochii lui erau de sînge, gura, umerii obrajilor... L-au dus la cimitir într-un nor de praf, toți copiii cu sînul cămășii plin cu mere și cu nuci verzi, cu struguri și cu pere, să-i acopere mormîntul cu poame, să aibă sub ce dormi și visa pînă la adînci bătrînețe. Vică, Vică... Taică-său venise din spital, avea un picior de lemn, greu, care scîrțîia cînd pășea, și o manta militară, pînă la călcîie, cum era el scund și cum devenise și mai scund cu piciorul lui de tei, ce era mai scurt decît cel de carne, altul negăsindu-i-se, în grabă... Simțea și acum în gît praful de atunci, în nări, norul de pulbere ce-i însoțise, ce se lipise de ei, de parcă și ei se îmbrăcaseră fiecare într-o cămașă lungă de praf, într-o manta de praf... Cămașa de praf, ca o piele de praf, o simțea și acum, trecînd el prin mijlocul drumului, printre oameni, nebăgat în seamă, de parcă ar fi fost o umbră de pasăre, o pală de vînt. Și vocea lui Vică, singura amintire care-l urma și nu fugea de el... În curtea școlii, în fața clasei unde era adăpostit așa-zisul *muzeu cu animale*, văzu aceeași barză împăiată, scoasă la soare, plină de molii: se apropia începerea noului an școlar... Numai că atunci, cînd veniseră de la cimitir, de unde-l petrecuseră pe Vică, se pusese ploaia și barza, muiată de apă, descreștea sub privirile lor... Un mistreț burdușit cu paie, două vulpi, un lup, doi cocostîrci — în culoarul ce ducea spre cancelaria, unde în oglinda dreptunghiulară (ce ocupa aproape un sfert din peretele vopsit în galben din fața mesei plină cu pahare cu vin negru și sfeșnice) lumina lumînărilor de ceară nouă pîlpîia voioasă, [illegible]reşă, beată. Uşile erau deschise. Vase smălţuite şi căldări de aramă erau şterse cu cîrpe de bumbac muiate în apă, să nu rămînă pe ele spumă de zahăr şi să se zaharisească dulceţurile. Doamna Dina, sub şopronul de lîngă magazia de lemne, spăla borcanele într-o putină cu apă adusă de la cişmea, le ştergea bine cu un şervet şi le umplea cu dulceţuri, le acoperea cu celofan şi le lega... Dulceţurile verii şi ale toamnei, de nuci verzi, din petale albe de trandafiri, de cireşe amare (patru pahare de cireşe amare curăţate de cozi şi sîmburi, 1 kg. zahăr tos, zeama de la o jumătate de lămîie), de mure, de caise coapte, de gutui, de prune, şi chiar de gogonele, şerbeturile de alune prăjite, de zmeură, de căpşuni, de fragi, de flori de salcîm, compoturile de piersici, de vişine, de pere, de gutui. De aici începea de fapt raiul, de la dulceţurile pe care doamna Dina, ce locuia lîngă şcoală, în fiecare vară şi toamnă le tot fierbea, de părea rămasă aici, în junul focului, din timpurile cele mai vechi, de pe vremea lui Adam. Şi toţi copiii o ajutau să cureţe prunele şi să fiarbă zahărul, să spele vasele şi să care apa, să guste şerbeturile şi dulceţurile. Învăţînd arta facerii acestor bunătăţuri prin munca lor, ca pe o joacă. Tînărul învăţător Dunărinţu, ornitologul (cum îl botezase fostul său profesor de ştiinţe naturale, care-l ajutase să facă aşa-zisul muzeu de animale împăiate din coridorul ce ducea spre cancelaria şcolii), văzînd-o băscrăcărată printre căldări cu magiunuri şi dulceţuri îi amintise dascălului său de la Turnuvechi de o tînără maimuţă care într-o zi, într-o insulă, a spălat din greşeală bananele înainte de a le mînca, şi, mulţi ani după acea zi, toate suratele ei spălau la fel... Şi făcîndu-i cu ochiul spre Dina, ornitologul a zis: Le macaque avait decouvert la cuisine... Zoli a reţinut aceste vorbe, plăcîndu-i mai ales cum suna le macaque, înţelegînd mult mai tîrziu gluma învăţătorului. Dina, femeia eternă pentru atîţia inşi învăţaţi să facă şi să mămînce dulcețuri și marmelade, nu era poate altceva decît le macaque qui avait decouvert la cuisine, și încă ceva, fanatismul instaurării unei noi mitologii mesianice. Fiindcă preotul la care învățase să gătească, ajutînd-o pe preoteasă, o prinsese într-o noapte cu un văcar în podul clopotniței (zguduind lemnăria și făcînd clopotele să bată) și-o blestemase să nu se închege niciodată bine în pîntecul ei sămînța bărbătească, Dina se supărase pe Dumnezeu și-l pusese pe foc (cu calendarele în care era, în mijloc, într-un triunghi ce plutea peste întinderi nesfîrșite de ape) și începuse să se închine și să divinizeze dulcețurile, noua ei religie, dulce, ușor de păstrat în borcane și ușor de cîntărit. Pînă și dulciurile pentru diabetici, unde zahărul era înlocuit cu zaharină, ciclamat de sodiu și alte substanțe „edulcorante" (crema de vanilie, prăjitura cu mere, crema de brînză de vaci, crema de cafea cu gelatină), au fost privite ca niște noi divinități, și ea a devenit din putoarea fără nimic pe sub fustă, care freca fundul căldărilor cu magiunuri cu un linguroi de lemn — stăpîna acestui imperiu de dulcețuri, Dumnezeul acestui Univers dulce. Așa au cunoscut-o mulți inși în învălmășeala din timpul războiului, și de după război, și i s-au închinat pînă la pămînt, ca într-o nouă zodie cu zei păgîni, a păgînismului cu gust de zemuri de fructe. Cîți soldați n-au bătut la poarta ei, înălbiți de praf și arși pe dinăuntru de țuică băută cu găleata, cîți civili! Preoteasa borcanelor și a dulcețurilor de mure și de zmeură, de caise și de nuci verzi, vizitată și de un General al pompierilor, a adunat în jurul ei o sectă fanatică ce credea în revelația mesianică a gustului pe care ea îl dădea poamelor și hm! hm! vieții, după spusele ornitologului.

„Of! bătrîne, trezește-te, ce dracu?! Ți-am găsit iubita după care umbli de atîta amar de vreme! Fecioara de pe malul mării... Seamănă cu ea, oricum! Am văzut-o aseară la circul „Pierracini", e dresoare de lei!"

„Albert, nu mă zgîlţîi... Nu-mi plac glumele tale nesărate!“

„Gogu mi-a spus că eşti aici, în casa bunicii... Ca în poveşti, mersi! Dacă te grăbeşti, ajungem la spectacolul de astă-seară, altfel mîine ăştia... cum sînt azi aici şi mîine în Focşani, nu le mai dai de urmă! Hartişti! Dar ce-i cu borcanele astea de dulceţuri de pe masă?“

„Mi le-a adus Ortanza, fata Dinei.“

„Îmi permiteţi să-mi bag jejetul în şerbetul acesta de trandafiri? rîse Adalbert. Drace, niciodată nu mi-au plăcut religiile false, dar de gustat am gustat şi din dulceaţa iadurilor false... Mişto! se linse el pe buze. Ce facem? Paidiom?“

În cer tuna, fulgera, vacile ce mergeau spre izlaz îngenuncheau înfricoşate în noroiul de pe mijlocul drumului, învinse de spaimă, ca nişte mormane carbonizate sau ca nişte divinităţi derizorii, aruncate afară din rai, în sclipirea de bardă necruţătoare a dimineţii. Dulceţurile din borcanele de pe care Adalbert smulsese celofanul miroseau a lubeniţe şi struguri, ca într-un anotimp ciudat, etern, şi totuşi fals, conservat cu salicilat. Zoli adormise din nou, cu gîndul la Dina şi la Ornitologul care zisese într-o dimineaţă privind-o curăţind prunele de sîmburi: că maimuţei nu-i lipseşte decît Cuvîntul, ca să fie sora noastră, şi că omul nu e nimic altceva decît un macaque parvenu.“ Şi cînd Dina a început să vorbească, Ornitologul a pierit. Coincidenţe? Similitudini? Curiozităţi? Pure întîmplări? „Stranii, oricum“. „Ai spus ceva?“ „Mi-am amintit de asemănările din viaţa celor doi preşedinţi americani a căror soartă a fost asemănătoare“. „Mă duci cu preşul, zise Adalbert. Mergi sau ba?“ Cineva bătu în uşă: cioc! cioc! cioc! „Cine e?“ îl întrebă pe Adalbert. „Nu ştiu“. „Ai venit cu încă cineva?“ Sculptorul parcă roşi.

„Pot să intru? se auzi tot vocea răguşită. Şi fără să mai aştepte să fie poftit înăuntru... Uşa se deschise... Ce faceţi, cavaleri dumneavoastră?“

„Vorbeam despre Abraham Lincoln și John Kennedy, zise Zoli. Dar ce caută tovarășul Ilie Dragomir pe-aici? Sper că n-ați venit să mă luați...“

„Unde, la cules de fragi? Nici vorbă, pur și simplu vreau să văd și eu programul de la circ... Vine și Gogu Pană, și...“

„Nu cumva Adalbert, berbecul, v-a chemat pe toți să mă rupeți din... prostia mea?“

„Îți dai prea mare importanță. N-o să te bage nimeni cu forța nici într-un servici, nici la... Nici la ce?! La nimic! Hai, mergem? E drum lung! Nu, nici n-o să te judece nimeni, fîrtate, nici dușmanii, nici prietenii, și nici un tribunal... Îți ajunge, te judeci singur... Omul gol, surîse Dragomir, este o ... O ce? Îți amintești cînd te-au luat la armată? Tu mi-ai povestit, Zoli: gol, în fața comisiei, pus pe cîntar, măsurat cu centimetrul... Și-o soră medicală îți tot controla părțile simetrice, ha, ha, ha... Această nuditate a omului pe care o priveau și o... verificau în clipa angajării în armată! În cîte nu se angajează oamenii fără să-i examineze cineva, sau măcar ei să se... Ești gata? Gol, în fața altora... omul trebuie să se confrunte cu lumea... și în fața sa, cu sine. Te-nțeleg. Te-aștept afară“, zise Dragomir, și ieși în curte.

„Vrei să mă lămurești să?...“

„Hai, zise Adalbert, Gogu Pană e afară, în mașină. Și de nu vrei, te luăm pe sus... dar numai pînă la circ... Aștia nu știu de... iubita măriei voastre... Dar ce-i cu Lincoln?...“

„A fost ales președinte în 1860, zise Zoltan, încheindu-și nasturii de la cămașă. Iar Kennedy a fost ales în 1960. Primul a fost înlocuit de vicepreședintele E. Johnson, născut în 1808, iar al doilea de vicepreședintele L. Johnson, născut în 1908. Ilie Dragomir cum de-a aflat că sînt aici?“ Adalbert dădu din umeri. „Ai pus la cale?...“

„Cu gulere albe, cei doi prieteni, trecînd printre osemintele verii“, surîse sculptorul.

„Ce faci?“

„Recit din Logofet. A scris despre mine și despre... Cred că vrea să-i fac un bust... un bustuleț... gratis! Nu te mai foi atîta, pentru mine nu ești o enigmă: ești un ins depersonalizat, șocat, izbit de... cele prin care ai trecut, și de propriile tale amintiri! Am trecut și eu prin criza asta... sper! Mi-am revenit... datorită iubirii, băiețaș! Sigur, la mine e vorba de această noțiune... în accepțiunea ei primară, de mă-nțelegi... Hormonii, demonii regăsiți! Dar ideea mi-a venit făcînd statuia... — pentru mine, ceva, în sfîrșit! — insului... a înaintemergătorului, cum îi zicea Tibi... Un brici, asta am visat într-o noapte, oare?... Un brici tăind beregata... după o îmbrățișare... Și el, chiar înainte de-al podidi sîngele... și de-a se zbate ca un pui de găină, în bucătăria de vară a lui... Da, mi-a zis: «Adalbert, ăștia au distrus totul în mine, în afară de iubire...» Un cretin? Un idealist? Oricum, un suflet... neobișnuit, cel puțin, dacă a fost în stare să îndure atîtea, și să ierte... să-l ierte chiar pe mustăcios și pe Anghel și să schimbe nebunia și violența lor în neputință... umană, a unor victime care... Numai așa a putut iubi lumea, pînă în clipa... numai schimbînd în gingășie și în... Sîngeroasa... și sîngerosul pîntec de unde a ieșit bestia...“

„Tu vrei să mă duci cu vorba, da? Ce plan aveți cu mine? Povestea cu omul gol, care trebuie să se confrunte cu lumea, și cu el însuși, ca să cunoască... ce? Adevărul lui și al altora? Bun! Și să ies din... șoc?... printr-un minuscul, deocamdată, sistem de speranțe, ha, ha, ha... Dacă rîd, ori mă îndrept, ori intru la țîcniți? Iubita mea... de la circ, mă va salva? Ea e Dumnezeul meu, ideea... mesianică?... Și totuși, de ce mă îmbrac și vin cu voi? Din plictis, din curiozitate? Nu... Odată, prin Slatina, trecînd cu mașina prin vechiul centru al orașului... Și-o dresoare de animale se plimba cu un tigru de zgardă... Și fiara a sărit la un moment dat ca turbată spre un ins cu șapcă și cu o sacoșă... Ea a țipat, a lovit animalul, l-a îngenuncheat, pînă la urmă, însă tigrul apucase s-o muște de mîna dreaptă... Insul, s-a constatat mai apoi, ducea în sacoșă, acasă, carne de vită, luată de la măcelărie... Lumea s-a-mbulzit, a fugit... Circul, menajeria erau aproape... L-a dus spre cușca lui... dar n-am putut-o zări de aproape... Așa că voi chiar de faceți un banc, eu am o speranță, vin cu voi bazîndu-mă pe-o amintire... Da, adevărul ei, confruntarea cu fiara... Să te măsori cu... dacă vrei să o cunoști, și să te... Să te măsori... cînd toate protecțiile sînt inexistente, jeturile de apă, furcile, gloanțele de cauciuc... O nebunie! Cînd nu mai e nici noroc, nici complezență, nici cuști, nici lanțuri, nici... Între uman și infrauman diferențele sînt mai mult de grade... decît de natură... Și morala care domină raporturile noastre cu animalele..."

„Cu lumea, băiețaș... Insul... înaintemergătorul, parcă s-a extras... din universul animal? Nici vorbă. Așa ceva el a înțeles că e imposibil! Nu te mai fandosi, hai, ne așteaptă Gogu Pană și..." Noaptea, ca un țarc, se deschisese, ca o țară străină... și izbucniseră roșii macii din grădină, umflați de somn, și albinele trezite în stupi șiroiau spre lumină ca într-o nouă geneză, ca la începutul unui nou timp, al unor zeități ce se produceau singure, prin zborul lor și prin zumzetul lor umplînd lumea (pînă atunci golită din neputința beznei de orice rațiune) de energii și de marele suflu al libertății. Ploaia stătuse ca retezată, aerul intra pe ușa deschisă mirosind a scîntei de cremene. Adalbert respiră adînc, țopăind ca o broască; și parcă, aducîndu-și aminte de ceva dintr-o altă viață întrebă dacă e adevărat că secretarul lui Lincoln se numea Kennedy, iar al lui Kennedy se chema Lincoln?...

„Da, da, și încă ceva, asasinul lui Lincoln s-a născut în 1839, iar al lui Kennedy în 1939. Ambii asasini, care au tras asupra președinților împușcați din cîte un depozit, au avut aceeași soartă: au murit înainte de-a ajunge în fața tribunalului...“

„O, doamne, o, doamne! se scărpină Adalbert în barbă, ce bine că asasinii au uneori aceeași soartă...“

În „Dacia“ din fața casei se afla numai Gogu Pană, Dragomir plecase cu Pavel cu o altă mașină spre Turnuvechi. Lăsase vorbă să se întîlnească la „Hanul pescarilor“, hardughia unde Amireșul otrăvit de ruginile fabricii de cuie se lățea peste bălțile pline altădată de pește. Gogu Pană le întinse un maldăr de fotografii făcute la înmormîntarea zăpăcitului de Mărinică: orbii, în costume negre, cu papioane albe, ca niște fluturi de noapte grași, cu ochelari fumurii; vecinul Dorei, înconjurat de englezii lui limfatici, surîzînd mereu; clopotnița pe care dormea o pisică la soare, sau aștepta vreun șoarece căzut din cer, al lui Dumnezeu; Dina, privind mîța cocoțată pe acoperișul de tablă și amintindu-și desigur, își zise Zoli, de ziua cînd preotul o prinsese acolo cu văcarul comunei, zguduind lemnăria și făcînd să zăngăne clopotele (de-o blestemase să răsară din pîntecul ei moime care să-i semene), fără credință și rușine în cel de sus, de ea se supărase pe tatăl cerurilor și al pămînturilor și-i adunase chipul din toate calendarele din sat, cumpărîndu-le pe dulcețuri, de la copii, sau furîndu-le, ca să-l pună pe focul de sub căldările unde-i fierbeau magiunurile și șerbeturile... Mașina porni și Zoli rămase înfundat, pe bancheta din spate, în fotografiile făcute de Gogu Pană la mare în ziua cînd mîncaseră guvizi prinși, în lacul Tașaul, de Lizu: la masă, atinși de briza mării, seara, gustînd și săturîndu-se cu pește și cu piersici, prune și lubenițe, cu fructele țării, ale mării, ale verii, cum aiurase cine, doamne? pilit de vinul de Oltina, rozaliu... Chipuri de oameni, trăsuri, crapi, frunze bătute de vînt, luate de valuri, se amestecau în sacul fără fund al lui Gogu Pană, ca într-o deltă a memoriei. Era și cupola unui circ, acoperită de zăpadă — și în spatele ei și în spatele zăpezii parcă stătea pitulat Dumnezeu, în marea de fum a timpului, dincolo de răgetul maimuțelor ce se giugiuleau în cuști și de nepăsarea măgarilor ce cărau bălegarul leilor spre gropile de gunoi ale Turnuvechiului. „Ah, dracilor, acum pricep“, își zise Zoli, răsfoind cu o mai mare febrilitate pozele lui Pană. Un interior de garsonieră, un pat cu o cergă albă, un pui de tigru sugînd din biberonul întins de o femeie căreia nu i se vedea fața. Fiara semăna cu o javră, se lăsa mîngîiată pe spinare, se gudura, se lingușea, lipindu-se cu botul de palma femeii, se culca pe cerga de lînă, cu capul pe pernă, dormea, sforăind, torcînd ca o pisică. „De potăile astea trebuie să te păzești, fac și pe cățelușa cuminte, și pe mîța sfioasă, rîse Zoli. Asta nu e cumva Lidia Jiga, marea noastră dresoare care a fost sfîrticată de propria ei iubire?“ „Nu e ea“, zise Pană. Treceau pe lîngă bălțile pline cu stuf ale Rotundei, ceața creștea, dimineața era brumărie, ca în urmă cu mii de ani, parcă scăpată din același instinct răcoros și fără noroc al nopții. Lișițile băteau apa cu aripile, încercînd să zboare, stîrcii se ascundeau în trestii, ca niște păreri, apa își modifica lumina, vălurindu-se, brădișul din ea se întuneca, se limpezea, ca într-o intrigă absurdă și fluidă ce schimba în fiecare clipă totul, la voia parcă a întîmplării, sub soarele ce se vedea tronînd orb prin cerul bătucit de ceață. Noaptea aici parcă nu se stinsese cu desăvîrșire, încă se mai îngemăna cu ziua, sau își mai pierduse din pulpanele ei... dacă se mai auzeau scîncete stranii, ca de bufnițe, de lilieci și de diavoli, zbateri de aripi negre, ca un țipăt întîrziat și fricos al păsărilor beznei în fața luminii tulburi ce creștea prin ceață, ireversibil limpezind cîmpia de duhul popoarelor nopții. „Eu nu sînt pentru dresarea animalelor, nu-mi place circul, nici corida, zise Adalbert. Martirizarea animalelor l-a excitat destul pe domnul Picasso, dar pe spanioli îi înțeleg, e vorba de eroarea lor națională... cît privește leii, am văzut cînd eram în liceu un leu bătrîn, ca împăiat, pus să sară printr-un cerc de foc: era o rușine, animalul de-abia-și tîra coada flocăită, comenzile se executau penibil, era o fiară uzată moral... M-am mai întrebat: dresorul iubește bestia? Da, Lidia Jiga își iubea tigrii și leii pe care-i creștea de mici cu ea în cameră. Dar un torero iubește taurul? Desigur, îl iubește, jecmănindu-l de sînge. Nesupunerea se plătește: am văzut într-un film documentar cum taurul era terorizat, bătut în culise și trimis la marea tortură cu public, cu aplauze, programată, plătită bine. Și cînd a intrat în arenă, furtunos, s-a cabrat: credeți că voia să-l ia în coarne pe nea toreadorul? ca în operete? Se uita în jur, speriat, căuta o poartă deschisă, pe unde să fugă afară: asta era adevărata lui reacție, dorința de a scăpa din... Și leii, de fapt, sînt tot niște animale martirizate, umilite... Cînd îmbătrînesc, își arată colții, sînt cu hachițe, fiindcă se sclerozează și ei, memoria nu mai reține reflexele, sînt nepăsători, apatici... Fie ce-o fi, un bici în plus, sau în minus nu mai contează! Nu mai sar nici pe jeratic, cînd îmbătrînesc". „Ce vrei să spui?" întrebă Gogu Pană. „Că taurii înjungheați, cu acea privire oarbă, fixă, și acel surîs strălucitor parcă, și de fapt timp, patinînd în talașul alb, murdărit de sînge, sînt o invitație la violență nedemnă de o țeră civilizată? E o degradare morală și a leilor, dar a taurilor storși de sînge, împunși..." „Sînt pentru o planetă a vacilor, rîse Adalbert. Pentru un pămînt al taurilor. Lăsați animalele să se..." „Și leii să nu mai fie nici în menajerie, ca material didactic?" întrebă Pană. „O, fraților, ei sînt destul de alienați după atîția ani de zile de execuții, de comenzi, de dresură, mai bine la bătrînețe să li se dea drumul în junglă... Dar cine are atîția bani?" „N-ai înțeles: te-am întrebat: nici tineri să nu-i bage în cuști?" „Depinde despre ce fel de cuști e vorba. Pe bietul nostru Zoli cum l-a învățat Dina arta de a face dulcețuri? Îi băga pe toți puștanii sub poalele ei". „Sînteți niște zăpăciți", zise Zoltan, privind iarba ce invada nisipurile zburătoare, înghițind totul în verdeața ei grea. Își aminti de noaptea cînd gerul așezase arhangheli în geamurile ferestrelor rămase întredeschise și în odaia Dinei, sub pături, el chiar se trezea dintr-un vis în care îngerii au bătut în sticla ferestrelor cu aripile lor de lebede albe și au pătruns înăuntru, trecînd peste turma de maimuțe ce înaintau parcă spre un lac limpede — știind ele, după vocea Ornitologului care se auzea de departe, că teritoriul unde mîncau și nășteau pui era în întregime al lor, ca un regat. „Băieți, voi care vă dedulciți, să știți nu doar ce fac maimuțele, ci și ce știu", zicea Ornitologul, în timp ce alt ceas răsuna în Ceasul cu lună din turnul bisericii învelite în rouă și vîntul amorțea fîșîind prin păpuriș, pierea dintre frunze, se ștergea... „Nu adorați moimele, continua Ornitologul, și fiți atenți la cauzele oricărei credințe." Și bătea din palme sub norul de îngeri, privind și el cu uimire cum trupele de babuini și urangutani se giugiuleau, slugi credincioase plăcerii femelelor lor pline de curaj și de răbdare, iubitoare, ca în cea mai perfectă dresură de animale închise după gratii... Cai vineții, mîncînd cuburi de zahăr din mîinile Dinei, visase, în primul său vis în care apăruse circul și dulciurile și mîngăierile ce dresau maimuțe și tigri și cai, iepuri și crocodili, întreaga lume dintre cer și pămînt, cu îngeri cu tot, dacă ei rămăseseră împietriți în geamuri cu gurile căscate la pulpele cărnoase ale femeii prinse de preot în turnul clopotniței mișcînd lemnăria cu văcarul și făcînd clopotele să răsune peste întinderi. „De la Adam la Cristos, după numărarea biblică a anilor, atît cît sînt cuprinși în Vechiul și Noul Testament, s-ar fi scurs 4757 de ani, și omul a rămas tot un animal schimbător și bizar, aflat într-o continuă spaimă în fața universului visurilor sale, terorizat de fulgere şi de pocnetele biciului, — şi şi de-aici vine puterea iubitei tale, Zoli, căci ea ştie că o să o cauţi ca să te pună la dresură, băieţaş, ca pe un cocoşel... O să ai încredere în ea, o să i te supui... Căci te iubeşte, cum te-a iubit şi Dina... Sau ea nu te-a iubit? Lidia Jigă, domnilor cavaleri, simţea o bucurie teribilă cînd un tigru i se culca la picioare: era puterea ei dumnezeiască de a modela fiinţe care nu mai semănau cu seminţia lor decît la trup... Pigmalion, varianta cu fiarele junglei. Dar oare torero ce iubeşte? Nu se iubeşte pre sine, nu-şi iubeşte măiestria sa care înjunghie vita? Domnilor cavaleri, o s-o vedeţi deseară pe iubita preafericitului nostru neghiob, Zoli: ea îi mîngîie pe tigri şi pe lei între urechi, fiindcă ei nu există pentru ea nici măcar ca animale, ci numai ca un material din care croieşte şi ţese ce vrea... Am să sculptez o mie de borcane pline cu dulceaţă, ca pe o mitologie a dulceţurilor şi a istoriei erorilor spiritului subjugat de burtă şi de tot ce... Ah, uite-l pe Ilie, opreşte". Lîngă barajul de la Plopi îi aştepta Dragomir, mîncînd seminţe de floarea soarelui. Se urcă în „Dacia" lui Gogu Pană, în spate, lîngă Zoli. O vreme nu scoase nimeni nici o vorbă, privind malurile uscate ale lacului de acumulare şi mîlul puturos pe care alunecau lent piei de iepure, păpuşi de plastic, toată murdăria împrejurimilor şi toată risipa zilei de ieri, ca într-o obosită deltă, ca într-o memorie crepusculară. Maşina trecea prin localităţi pe care Zoli parcă nu le văzuse niciodată, ca şi cum ar fi trecut prin nişte zile pe care nu le-a străbătut nicicînd. Ilie Dragomir vorbi ceva despre baraj şi despre greutatea prostiei şi-l privi pe Zoli peste umăr fără supărare, doar cu o mirare ce voia să spună că asemenea erori se mai întîmplaseră şi în alte părţi din lume şi lumea nu se oprise pe loc. „Nu-mi plac cei acriţi, care văd numai ce nu se poate îndrepta, şi care doar pe ei se văd sfinţi ca soarele şi fără nici o greşeală şi răspundere. Zoli, tu duci o campanie de represalii chiar împotriva ta...

Crezi că nu mai e nimeni cinstit, la postul lui, crezi că eu o să mă iau după tine?... Cum poți greși cu un asemenea baraj? Dar cum poți tu să mă batjocorești pe mine, doar pentru faptul că răspund de acest județ?“ „Dar n-am zis nimic“, bîigui Zoli. „Și asta ce-i?... Răul trebuie stîrpit, dar justiția trebuie împlinită cu dreptate... Nu da vina pe mine, pe tine, pe oamenii de ieri, de azi, de mîine, judecă puțin, sau înainte de oameni, mecanismele... Dacă sînt, sau ești vinovat, pentru anumite probleme economice, politice... trebuie să le găsești soluționarea. Nu poți conduce, dacă nu răspunzi. Crezi că dacă ți-ai luat coada la spinare o să-ți ridice cineva vreo statuie?“ „El e și bolnav, zise Adalbert. Zău, a fost...“ „Probabil, surîse Ilie Dragomir. Am mai auzit eu d-astea... că numai boala se vede, sănătatea nu... Și că numai iubirea rămîne... ea e trupul, timpul, ce dracu mai e? Dar cine nu te lasă, frate, să iubești? Istoria... e doar iubirea, singura angajare... Cunosc! Dina și Ortanza-Zizi au trecut ca banul, din mînă în mînă?!“ „Ca banul bun, zise Adalbert. Dar omul își mai schimbă gusturile, îi plac alte monezi, alte dulcețuri...“ „Bine, zise Ilie Dragomir, pe mine mă lăsați aici, la Lespezi, mă scuzați, nu pot să vin astă-seară la circ, a deraiat aici o drezină...“ „Și de ce trebuie să te ocupi tu de drezine?“ întrebă Zoli, scos din muțenie poate mai degrabă de praful ce năvălise în mașină, cînd frînase brusc Gogu Pană... „Te-aștept, ca să-ți spun“, zise Dragomir și coborî. Era pe la amiază, băteau clopotele la Londra, sau la Paris, se auzeau la mai multe posturi de radio, peste care Gogu Pană trecea învîrtind nervos butonul de ebonită și căutînd să prindă repriza a doua a meciului de divizia B, dintre Rapid și Petrolul.

Au ajuns la spectacol spre seară, după ce începuse. Lumea rîdea cu hohote: doi clovni se băteau cu morcovi roșii și directorul circului îi certa că fac risipă de rădăcinoase. Luminile proiectoarelor, scăzute, așteptau intrarea în arenă a leilor și tigrilor, a panterelor... Băteau clopotele în turnul catedralei orașului. „Blanș aude clopotele și latră". „Taci, Cristi". „Cine e Blanș?" îi întrebă o fetiță pe cei doi puști... „E cățeaua noastră", zise brunetul, pe care-l chema Cristian. Leii au intrat fără să ragă, ca niște javre. Gratii de fier înconjurau arena, ca pe o cușcă. Tigrii au țîșnit din culise, parcă bătuți cu biciul, uitîndu-se înapoia lor cu frică. Șapte jigodii bătrîne, sătule, așteptînd cu gura căscată, tîmpe, să vină dresoarea. Ea apăru, zveltă, în cizme de lac, rujată, fermecătoare, sigură de sine, cu un bici în dreapta și cu un fel de băț ca un trident în stînga, ca o zeiță de operetă. Aplauzele mișcau cupola de mușama, ca un vînt. Tigrii se învîrtiră în jurul Zeiței cu paiete, ca niște ponei. Un leu mai greoi se opri aproape chiar în dreptul lui Zoli și căscă adormit. Zoli îi văzu ochii, se văzu în ei, o clipă, ca într-o oglindă, și-l cuprinsese frigul. „A, de ce nu închid ușa aia, că e curent", zise Adalbert. „Ce-o căuta ăștia plini de praf la circ?" zise brunetul pe care-l chema Cristi. Tigrii trecură printr-un cerc vopsit în roșu. Trecură și leii. Așteptau cu gurile căscate, parcă să le dea cîte o bucățică de zahăr... „Ea e?" întrebă Adalbert. „Da, cred că da", zise moale Zoli. „Cum o iubesc fiarele astea, pentru ce-o să le dea, cărniță, păpiță", rîse Adalbert. „Pst!" zise Cristina. Leii s-au așezat pe o scară, adormiți, tigrii s-au urcat și ei pe-o altă scară, îmboldiți de cangea zeiței de operetă. Un potop de aplauze a izbucnit — și ea s-a aplecat în fața publicului, cu spatele spre cele două scări. „Bravo! Bravo! urlau două babe știrbe. Leul greoi și jerpelit se trezi ca dintr-o visare, înfricoșat de aplauze, și în aceeași clipă sări de pe scară și o prinse pe dresoare de pulpa dreaptă...

Furtunul de apă l-a împins spre ieșire, dar ea și-a pierdut puterile și-a alunecat la pămînt ca o lumînare topită. Tigrul mătăhălos, din vîrful scării, s-a aruncat peste ea, mușcînd-o de piept și de gît. Jeturile de apă și gloanțele oarbe de cauciuc n-au mai putut... Tigrul a luat-o de un picior și-a tîrăit-o prin arena murdărită de sînge. Zbierete, urlete... Sub reflectoare, trupul sfîrtecat, în cizme lungi... Mulțimea țipa, părăsind sala, călcîndu-se în picioare. Fiarele, cu coada între picioare, nu înțelegeau nimic, speriate, scoase din arenă cu furci și jeturi de apă. În mijloc, directorul cei doi clovni, cu o targă... Arena se golea de lei, de zei, de orice, rămînînd plină de apă și de sînge, ca o placentă.

PODUL DE GHEAŢĂ

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

LA DIVINA COMEDIA

Motto. *Dar noi l-am văzut*
Mergînd spre trecut

Dintr-o variantă a „*Mioriței*"

Se dedică lui Vasile Pop Silaghi și familiei Cristea

„Vino să vezi, vino să vezi!"
„Ce, dragostea mea?! Cum faci mătăluță duș?"
„Îi scot dinții, hai repede!"

Gazul metan ardea furios sub cazanul de aramă din baia încărcată de vapori de apă: ea de-abia se bănuia goală, sub duș. Oglinda orbise, aburii albi cotropiseră totul, vana, mașina de spălat rufe, chiuveta, ștergînd orice contur, parcă anulînd totul în beția lor. „Privește, privește!" o auzi Adalbert și de-abia atunci îi văzu mîna dreaptă ștergînd cu sîrg geamul ferestrei prin care se zărea în casa de vizavi, la un etaj mai jos, patul pe care zăcea fiul vameșului din Pecica, de lîngă Arad, colecționarul de fluturi. Era bolnav de moarte de cîteva luni, nu se mai ridica din pat. „Privește, privește!" El se zvîrcolea, dădea dintr-un picior, înjura și nevastă-sa, noua lui muiere, zăpăcita care trăise în văzul lumii cu greci și cu negri, ea și cu nebuna care-o tîrîse în zeci de procese, vecina ei, îi scoteau dinții de aur cu un clește de spart alune. „Astea-s nebune, în seara de Anul Nou?..." „Ei, vor să nu moară el la noapte și să-i ia mîine bogăția de măsele și să treacă păcatele în contul noului an. Așa, le îngroapă în anul ăsta"... „Fă ceva, Adalbert!" „Nu pot decît ție să-ți fac ceva", zise el și o prinse în brațe. Cîinele academicianului urla afară a pustiu. Pendula din dormitor bătu ora nouă și jumătate. Anul mai avea două ore și jumătate de trăit

Afară zăpada urla, ca o continuă disperare. Ca în Bacovia, un corb tăia orizontul diametral. Tramvaiul înțesat de lume trecea prin tunelul de nea cu farurile aprinse. Toată lumea urca, toată lumea cobora. „Vatmanul țingălește, țingălește, și nimeni nu-l aude, în afară de Dumnezeu, zise Adalbert, întinzîndu-se pe spate pe canapeaua din hol și simțindu-se golit de puteri ca o pușcă descărcată în Dumnezeu. Mi-ar place să-l sculptez, sau să-l pictez pe Bacovia în costum de mire, trecînd prin cimitir, pe lîngă liceu, ca un Orfeu în infern, cîntînd la vioară..." „Hai, hai, îmbracă-te, sîntem așteptați... și mai trebuie să trecem și pe la Piky, să bem cu el șampania..." „Ce știi tu, drăguțo!... Condiția zeului, asta mă..." „Te frămîntă? Și condiția lui Orfeu? Dar de ce te frămînți doar cînd e vorba să plecăm de-acasă? De ce nu lucrezi toată ziua, cine te oprește?" „Lenea mea, iubito. Bacovia, mire, cîntînd la vioară... «Chemări de dispariție mă sorb Pe cînd, tăcut, se-ntoarce același corb Tăind orizontul, diametral»".

Soneria de la intrare zbîrnăi răgușit, ca bolnavă de gîlci. Era Manu, îmbrăcat într-un palton cu guler de blană de vulpe, din recuzita teatrului. Duhnea a băutură ca de obicei.

„Săru mîna la cucoană", zise, scuturîndu-se de zăpadă și lăsîndu-și în holul de la intrare galoșii, paltonul și căciula de astrahan.

„Se-mbracă, n-aude. Facem revelionul la Gîngulescu și trebuie să..."

„Ah, sînt supărat, cucoane Adalbert".

„Ce s-a-ntîmplat?"

„Am tocmit și eu lăutarii, șase viorişti, doi contrabasiști, unul cu chitara, altul cu toba. Am făcut rost de trei chelneri, pensionari, mă rog... Băutura e cumpărată, pusă în sticle, fripturile, brînzeturile... Și nu mi-au dat aprobare!"

„Cine, nea Manule?".

„Ăștia de la Sfat! Deși nici nu intră în competența lor, nu e scris în lege... Dar m-a pus dracu să scriu și invitații, la mașină... Cîteva sute, că am și eu prietenii mei! Le-am trimis prin poștă și s-a aflat... M-au chemat și mi-au zis: «nene, nu se poate!» Îmi pare rău, cînd mai prind eu un revelion, să inaugurez... Și am băgat bani și în niște petromaxuri, am cumpărat lanterne, trei sute de lumînări... Și e și Firică Porcu în voce, de ce să m-ascund! Și nu vor să mă lase, coane! Ce să mă fac? Ai vreo pilă? Că voiam să te invit și pe tine!"

„Unde, nene?!" privi Adalbert lumina felină din ochii lui Manu.

„Să-mi inaugurez... casa... Îi fac sfeștania, îmi fac pomana... Ce-s prost, să mă las pe alții? Îmi aranjez singur posteritatea, adică... Ce mai, ai auzit, doar ți-am spus: mi-am construit un cavou clasa întîia! Și vreau în noaptea asta să-i tai panglica... să tragem o beție în el, cu chelneri... E unul care a servit și la palatul regal! Cel puțin așa spune el. Și nu mă lasă comuniștii ăștia, Coane, n-au... Ce humor, altceva... Dar tot o fac eu, nu mă las. Cu cît mă pot amenda? Și dacă mă cred sărit, de ce se pun c-un sărit? Dar nu sînt! Nu l-am jucat eu douăzeci de ani la rînd pe Ștefăniță-Vodă, pe Ștefan... Nu duduia scena teatrului cînd intram eu... mai ales în Agamiță... N-am voie să?... Dar ce s-aude? Cine geme, cine urlă!?"

„Îi scot vecinului dinții", zise Adalbert și deschise ușa de la terasă și ieșiră afară și priviră cum cele două muieri zdravene îl încălecaseră pe colecționarul de fluturi și-i umblau în gură cu cleștele de spart alune și nuci, să-i scoată dinții și măselele de aur.

„Doamne păzește! se închină Manu și-și puse grăbit paltonul și galoșii, își luă căciula în mînă și plecă trîntind ușa, ca de la un dușman. După cîteva clipe sună din nou la ușă, se opri în prag și zise: o, domnilor, îngăduiți-mi o altă existență! Nu-mi place violența! Eu i-am spus judecătorului ăsta care are casa plină de fluturi înţepaţi de ace, morţi: cucoane, nu cu decrete se judecă o lume şi se conduce o lume... Mă credea actor-bohoţ! Cîtă vreme n-ai avut grijă să-l judeci pe Anghel pentru chestia cu briciul, libertatea e doar în teorie... Păcat că n-am talent, aş scrie opere... Altfel, doar epistole, amintiri, ca rataţii ce-şi justifică neputinţa şi-i trag de pulpană pe adevăraţii creatori... Eu cred că pe scenă am fost un mare talent! Dar nu pot suporta să-l aud cum urlă că-i scot măselele!“

„E prizonierul lor... moral, în primul rînd. Cine ştie cu ce-l au caprele astea la mînă. Şi e şi bolnav. Am anunţat miliţia, mai înainte... Mi-au spus că e o glumă proastă. Vrei să mergem la ele?... E uşa închisă! Şi la telefon nu răspund. Şi-ar spune că e o minciună... O calomnie! Dar crezi că el merită?... N-a apărat pe nimeni cu adevărat, deşi a făcut pe blîndul, pe democratul... Zoli zice că... vecinul meu, prin vîrsta lui... a arătat că pentru el democraţia e o ficţiune, şi nu numai pentru el... Să-l ia dracu, urlă ca un porc înjungheat“, zise Adalbert şi închise uşa ce da spre terasă. Manu însă plecase demult, i se şi topiseră urmele de zăpadă din hol. Pendula bătu ora zece, — anul mai avea două ore de viaţă...

„Nu ţi-ai pus nici cravata! Nu mai e timp, trebuie să chemăm un taxi... Să nu întîrziem, zău!“

„Ce bine-ţi stă în rochie neagră, lungă, parc-ai fi regina Angliei!“ zise el şi o strînse în braţe şi ea chicoti, chicoti, pînă rămase goală pe canapeaua din hol. Pe lîngă pereţi, rezemate şi de dulapuri, şi de picioarele canapelei — desenele lui Piky, ilustraţiile sale la *Divina Comedie.* Dante, rătăcit într-o pădure umbroasă, Dante, fără Beatrice, după moartea ei, lipsit de frumuseţea ei, lăsînd la o parte căile virtuţii, păşind în pădurea de întuneric a păcatelor... „Ora timpului şi dulcele anotimp...“ cînd începe pentru el „dulcea primăvară“ a unei vieţi noi... Dar pînă la culmile pierdute, va mai ajunge? Piky... Piky, comentînd cu desenul său versurile „Unde soarele tace"... *Divina Comedie,* cea mai deschisă și închisă carte, scrisese el pe volumul tradus de Eta Boeriu, cu pixul, chiar în ziua morții sale.

„O, ești nebun, zise ea, te uiți la monștrii ăștia și... Oh, dragule, dragule!" mai zise ea cu voce stinsă, obosită, destinsă, împăcată.

Adalbert deschise din nou ușa de la terasă, respiră adînc aerul iernii, și uruitul tramvaielor îi aminti de conul Milică Gheorghidiu, idolul orașului, actorul care îmbătrînise jucînd-o în travesti pe coana Chirița. De se afla în tramvai, vatmanul îl întreba: unde doriți să coborîți, coane Milică? și oprea vagonul între stații, oriunde, pentru el... Birjele îl duceau în vii, la mînăstiri, fără să-i ceară cineva un franc, restaurantele se închideau cînd voia el să plece acasă: el era artistul absolut, Actorul! Și după ce-a murit, niște derbedei i-au jefuit mormîntul și i-au furat dinții de aur din gură, inelele de pe degete (nici măcar de argint nu erau) și pantofii, care erau din recuzita teatrului, cu talpă de mucava. Oare cei care i-au răvășit cavoul și l-au prădat, nu-l aplaudaseră niciodată pe conu Milică? se întrebase chiar vecinul său, judecătorul ce era acum țintuit pe saltea de cele două matracuce, de parcă voiau să-l prindă ca pe un fluture straniu în ace și să-l scoată cu desăvîrșire din eroarea în care trăise, că e mai important să cunoști și să pedepsești faptele neroade ale oamenilor, decît să le afli cauzele, ce te-ar împiedeca să dai vreo sentință. Colecționarul de fluturi își umflase mintea cu toate legile și hașcemeurile bune să-l pună la adăpost de vreo responsabilitate, judecînd după ele, dar fără nici o morală, procesele ce-i reveneau la tribunal, dacă și matracucele cu care-și împărțise pîinea în ultimul timp simțindu-l acum că-și dă duhul nu erau atinse de nici un dram de omenie, ba mai mult, lipsa lor de orice morală (vorba lui Zoli, care le văzuse de pe terasă, cu o oră înainte, cum îl chinuiau) părea să fie pentru ele o voință divină, un duh coborît peste inimile lor să izbăvească din viață pe cel care din eroare făcuse o întreagă mitologie . . . și ele, matracucele fiind astfel, ca să fie caraghioslîcul deplin, chiar destinul, cu tot caraghioslîcul său! . . .

„Eștia gata, să chem la telefon un taxi?“

„Mintenaș, zise Adalbert, închizînd ușa la terasă și privind pendula obosită de cîtă vreme îi întorsese rotițele. Mai avem timp, surîse, ca și cum mai era o veșnicie pînă aveau să ajungă la prietenii ce-i invitaseră să facă revelionul împreună. Ce să le duc? Un cadou, o schiță, o *statuetă*? . . .“ Luă din atelier *Insula vacilor*, un proiect de monument: o insulă măruntă într-un ocean albastru: nici o altă ființă în acest altar, decît niște vaci sacre. „Nu i-am promis-o lui Zoli?“

„Ba da, în loc de cruce, de crapă“.

„O glumă neroadă! Nu se leagă de viața lui Zoli. Cel puțin așa *mi-a spus* Ilie Dragomir. O, Ilie, soldatul mișcării de rezistență, cel care, zise el, n-a visat nicicodată să ajungă măcar în fruntea vreunui județ. Și iată-l ajuns. Dar nu prin aceasta se măsoară visele, mi-a spus în seara cînd tigrul a asasinat-o pe . . . Ți-am spus? Dresoarea a murit la ora zece fără șapte minute, și culmea! ceasul ei deșteptător, de pe noptiera de la hotelul „*Sulina*“, unde locuia, s-a oprit la exact zece fără șapte minute! Nu-ți place *Insula vacilor*? Dresoarea voia să îmblînzească tigri, lei, să îmblînzească violența, lupta . . . Eu văd o lume fără . . . sînt un dobitoc? Cum mi-a zis Lucuță? O, pentru el, fără să-l fi citit pe Heraclit, ba poate chiar fără să fi auzit de el, cum e sigur Dan Damian, lupta e regina, suverana Universului . . . Războiul militar (și civil) este tatăl, și regele, tuturor lucrurilor! Și Ilie care zice că și el, ca prim secretar al unui județ, nu trebuie să uite nici o clipă că în primul rînd el este om, că și el este om. Și chiar dacă este prim, trebuie să fie primul între egali. E un pacifist, că vrea o înnoire socialistă, este un naiv, un ins bolnav de utopie, cum îl blamează pe din dos Lucuță? Mi-e frică parcă să trec în noul an... ce-ar fi să bem o sticlă cu ceva tare?..."

„Te doare capul, Adalbert? Dresoarea a avut vertebrele cervicale făcute praf, tigrul i-a rupt în cinci locuri măduva spinării și i-a sfîrtecat arterele și venele de la gît, și aproape i-a spart cutia toracică, așa că strădania ei de a îmblînzi niște fiare s-a dovedit o încercare imposibilă. E groaznic să te halească cei pe care-i crești și..."

„Asta era și bucuria lui Lucuță, pe vremuri: discordia, bătrîni ramoliți, ne zicea, nu poate fi niciodată stîrpită din cer și de pe pămînt! Trebuie să dorești moartea, pentru că tot ce trăiește este rodul luptei și al înfruntării, hohotea el, fără să fi auzit de Heraclit sau de alți apostoli ai înfruntărilor... Elogiul violenței poate fi interesant, cu condiția ca să nu-ți înfigă cineva un șiș sub coaste, sau să te facă arșice colții vreunui tigru... Ți-am spus? După treizeci și una de zile de la moartea dresoarei, tigrul care a ucis-o și-a dat ultima suflare într-una din cuștile circului. O lună de zile nu s-a atins de nimic, n-a mîncat nimic, n-a vrut!"

„Și crezi c-a avut cumva păreri de rău? Că au fiarele păreri de rău? Ce vrei să spui? Că violența doarme și în oameni? Că judecătorul, colecționarul de fluturi, care găsea că toate relele și crimele au doar o motivare psihologică și-a construit singur o mitologie conformistă?... Că tigrul a adormit în Zoli și... și el... Ah, bătrîne, mai bine mai strînge-mă o dată în brațe și nu mai pretinde că toți oamenii sînt frați... Ce este adevărat, spontan, este indiferența, sau ura... Nu dragostea... Ah, nu-mi rupe rochia, măgarule!" țipă ea, în vreme ce pendula bătu ultima oră dinaintea noului an și un miros de ars umplu încăperea, ca și cum s-ar fi aprins în bucătărie carnea de porc din cuptor, ca și cum ar fi ars cozonacii, sau ar fi luat foc fața de masă, de la mașina de călcat, uitată pe ea, ori s-ar fi aprins cîlții din salteaua de sub ei, sau cîlții acestor ultime minute din an, ai timpului, pîzdăriile acestei ultime istorii a aerului...

„Vezi că sună cineva la ușă, zise ea, mîngîindu-i omoplații. Ori mi se pare? Nu, nu, sună, zise și porni spre baie, desculță. Ori și-o fi uitat nea Manu mănușile? Da, da, sînt în cuier, cum le pune el, deschide-i... Pune-ți un halat, Adalbert, nu-l primi în pielea goală".

„O să-mi pun cureaua, rîse el și se apropie de fereastra dinspre stradă să vadă de nu pleacă totuși insul care suna la intrare. Lumina e stinsă la noi, ar putea să creadă că ne-am dus la prieteni, zise și se cruci: în fața casei se afla un dric, cu patru cai negri, mascați. Ah, e o glumă de-a lui Manu, sau o trăsnaie de-a lui, umblă cu dricul prin oraș... L-o fi închiriat și-a venit să-și ia mănușile... Bine, bine, am să-l primesc cum se cuvine, zise Adalbert ca să-l audă și nevastă-sa, din baie, și se încinse peste buric cu o curea lată și deschise ușa de la intrare. Poftiți".

„Bună seara", zise un cioclu mic de statură, crăcănat și cu mustăți stufoase.

„Nu ești cu nea Manu?!" tresări Adalbert.

„Nu, domnule. Cine e nea Manu? Eu am fost trimis aici, să iau un mort, să nu rămînă acasă în noaptea de revelion".

„Ah, tot nea Manu o fi făcut gluma asta. Mă scuzați, zise Adalbert și-și luă pe el un pantalon, din cuier. După cum observați, nu e nici un... defunct aici, sau poate ați greșit adresa... Aici e numărul 18".

„Și în adresa mea, tot 18 este".

„Poate e vorba de 18 bis. La vecini era un muribund, un fost judecător... Dar să privim de la terasă, poate-l jelesc, zise Adalbert și deschise ușa de la terasă: însă la colecționarul de fluturi lumina era stinsă. Îmi pare rău c-ați venit de pomană", surîse Adalbert.

„Să vă pară bine, surîse şi cioclul şi-i întinse mîna: Simaciu, fost Charonovici, fost Pupăză. Dar am să sun şi la vecin, poate acolo am succes, rîse el cu hohote şi privi din terasă spre locuinţa judecătorului. Priviţi!“ zise — şi priviră amîndoi şi văzură cum prin fereastra deschisă a casei fostului magistrat ieşeau, din întunericul din înăuntru, imenşi fluturi cu aripi albastre şi roşii, portocalii, ca nişte păsări tropicale, necunoscute.

„Sînt fluturii lui brazilieni, îşi aminti Adalbert şi fu atent să vadă dacă ei zburau cu acele înfipte în şale, sau erau alţii, vii, cumpăraţi săptămîna trecută de la un ambasador argentinian... Nu zări nimic deosebit, căci fîlfîirea lor colorată era înghiţită de potopul alb de nea ce cădea din cer. Ha, ha, o ceaţă de îngeri... nu, domnule Simaciu?... îngeri coloraţi, sau negri?! Of, mă cam doare capul“, surîse Adalbert şi închise uşa şi luă din portmoneu o sută de lei şi i-o întinse cioclului.

„Mulţumesc, zise Simaciu şi se frecă pe bărbie cu banii. Dacă le dai evreilor bani sîmbăta, îi faci fericiţi“, surîse el.

„Sînteţi?!...“

„Nu, dar cine mai ştie cine sîntem?! Şi oricum nu strică să ţinem toate sărbătorile, poate sînt şi ale noastre. Cine mai poate susţine azi şi alte?!... ce, parcă se poate vorbi de o separare între naţionalităţi, între electroni, între... sau măcar de o dihotomie între spirit şi materie?“

„Şi-a găsit mănuşile, domnu Manu?“ întrebă ea din baie.

„Nu e domnul Manu, e domnul Simaciu, fost Charonovici, fost Pupăză“.

„Nu cred că mă cunoaşte coniţa! Şi cum vă spuneam, domnule Adalbert... căci v-am văzut numele la intrare... universul este ce credem noi despre el, fiindcă numai spiritul nostru poate lua la cunoştinţă despre această realitate... Sigur, el e independent de noi, dar dacă ucizi spiritul, toată imaginea materiei va dispare... Nu va mai fi nimic ce poate fi gîndit, de nu va mai fi gîndirea... O să mă întrebaţi: nu există nici o scăpare din moarte?... Condiţia omului... ca să se poată salva din situaţia socială, politică... Văd că nu mă întrebaţi. Păcat! Am şi eu tezele mele proprii. Da, din condiţia sa... din pielea sa nu poate ieşi... Pielea sa, sicriul său elastic în care se naşte şi care creşte odată cu el... Nu vă place metafora mea? E mişto, zău. Dar vă salut, mai am de lucru, mă scuzaţi, poate altădată... Vreau să spun că altădată poate vom avea prilejul să mai stăm de vorbă, zise Simaciu, roşu de rîs, îngrăşat brusc de atîta rîs, cu guşă. Bună seara, sărut mîinile doamnei", zise şi ieşi repede pe uşă.

„Salut, salut, zise Adalbert şi-l văzu cum se urcă în dric şi cum dă bice cailor şi cum dispare sub puhoiul alb de zăpadă, ca şi cum ar fi intrat într-un tunel. Da, zise el, deschizînd uşa la baie şi luînd-o pe nevastă-sa în braţe, da, dă, draga mea, a fost o glumă a lui nea Manu, poate... sau mai degrabă... Era un dric înalt, cu pereţi de sticlă, ca o cutie... şi înăuntru se zbătea un corb, la lumina slabă a unui felinar, sau... era o lanternă... Nu, nu era o glumă a actorescului... cred c-a ajuns pe strada Docenţilor, unde e intrarea... în casa judecătorului..."

„Ce vrei să spui?" îl sărută ea pe gît, aruncîndu-i, pe maşina de spălat rufe, paltonul cu care era îmbrăcat. Nu e o glumă?... Căci am tras cu urechea..."

„Cred c-am cunoscut un tip genial, vreau să spun un escroc genial... Merge din casă în casă poate... sau nu chiar... oricum, merge cu dricul pe la case în seara de revelion şi... lumea dă bacşişuri! Colosal", zise el şi o sărută sub lobul urechii stîngi, prelung, ca o ventuză, în timp ce pendula bătea o oră pe care ei n-o mai putură distinge.

Şi ea începu să plîngă, zicînd că Piky nici nu putrezise bine în pămînt şi colegii începuseră să-l uite, şi că ei amîndoi neapărat trebuiau să meargă, înainte de a trece în anul viitor, să bea la mormîntul lui o sticlă de şampanie, cum băuseră întotdeauna cu el cînd era viu: şi Adalbert mîrîi: „da, da, trecem prin cimitir". Însă fu sigur că ea plîngea de obosită şi de plăcere: dar că nu voia să recunoască această clipă de slăbiciune şi de bucurie a trupului ei, era mai simplu să se lege de-o amintire duioasă care o înfrumuseţea şi în ochii ei, ca orice minciună. „Gogoneaua, gogonata, îşi zise el, minciuna e şi ea o parte fundamentală a spiritului, un motoraş care ne duce înainte către schimbări, un elan vital ce nu poate fi oprit, cum nu poţi opri timpul...". „Ce boşmorogeşti, tu? îl ciupi ea de coapse. Iar începi... că sînt o mincinoasă?" „Vai de mine, rîse el, lac de sudoare, nici vorbă, eu apreciez fantezia... tu-i zici minciună... Dar de opreşti această mişcare spontană a conştiinţei... vine moartea!" „Măgarule", zise ea şi intră sub duş, ca într-un alt timp, uitînd de Adalbert, bucuroasă de moleşeala ce o cuprindea sub frenezia caldă a apei, cîntînd vechiul lor refren despre moartea centaurului, ca o plîngere hazoasă a acestei năstruşnice alcătuiri: „Pe mine m-ai omorîtî, Dar cu calul ce-ai avutî..."

Adalbert încercă să cheme prin telefon un taxi: inutil, centrala suna mereu ocupată. Privi pe fereastră cum se-ntunecase cerul, ca o gaură neagră. O maimuţă de pluş adusă de Zoli de la mare atîrna lîngă portretul (în ulei) portarului cimitirului. „Cred c-o să mergem cu maşina noastră", strigă. „De ce eşti nervos, în seara de revelion se prind greu taximetrele. Maximă. Mai încearcă, băieţaş, rîse ea. Insistă". „De fapt mă gîndeam la Zoli... a intrat într-o... cauză... dar n-a suferit din cauza asta nimic, el şi-a dat singur un picior în c.!" „Să nu uităm cartea ilustrată de Piky!" „Nu, nu, zise el, aflat parcă departe de ea, lîngă statuia de nisip de pe malul mării, privind alături de Zoli păpuşile ce se legănau pe valuri, nepăsătoare, cu burta în sus, cu burta în jos, cu picioarele în sus, cu picioarele în jos, arse, ciunge, fără capete unele, de nailon, de cîrpe, sub arşiţa şi ea nepăsătoare a zilei, sub curgerea și ea indiferentă a clipelor... „Dar totul e să știi asta! zise el, să nu fii o moimă de plastic..." „O marionetă palidă, rîse ea. Cunosc melodia. Cu sfori la mîini și la picioare, iubite domnișoare, Ca la teatrul de păpuși, din Huși, rîse ea. Apoi își îngroșă vocea: Nu dau socoteală de jocul lor, ele, de vorbele lor, ele, de crimele lor, ele!" Il îmbrățișă. „Mi-ar place într-o altă viață să fiu o englezoaică din secolul cutare... și să ung cu catran spînzurătorile, nu ca să le batjocoresc, cum ar crede proștii, ci ca să conserv lemnul, să fac economie, să nu-l putrezească zloatele și să vă pot spînzura pe voi bărbătușii care mîncați catran în noaptea de revelion! Ce te-a apucat de-ai căzut în butoiul cu melancolie? Amintirile? De parcă ți-ai da ortul popii! Parcă văd c-o să-ți aduci aminte acum de sania cu fîn în care se afla Teofil Boboc, de degradarea zeilor, de celebra lucrare „Apolo coborînd spre broască", de Anghel, spînul, omul cu părul roșu, bolnav de boala zahărului, ca toți roșcații, diabetici și răi... probabil din lipsă de insulină! din lipsa unui element fundamental, ha, ha, ha... Dar nordicii, băiețaș? Dar dacii? Ei nu erau cu părul roșu, cu ochi albaștri? Oare au coborît din nord și ei? Ori ei erau bruni?" „Te-ai îmbătat prea devreme". „N-am băut decît o gură de pălincă, să circule sîngele în mine, rîse ea, nu vreau să mă sting ca o stea, la, la la... Ah! Am uitat orbii de la Neptun, cu lumina ucisă în ei, am uitat lipsa de memorie a berzelor cu ochii scoși... Fleacuri! Hai să facem pace", zise ea și-și lipi buzele de buzele lui, desigur aproape beată, fleșcăită, izbucnind în plîns. „Rîs plîns, balegă de mînz, zise Adalbert și-și îmbrăcă paltonul. Mergem cu mașina mea, altfel întîrziem", zise și privi pendula în care secundele băteau mai stinse, anul se încheia și timpul tremura, murind, dar speriat mai ales de ce avea să-l mai aștepte înviind în falnica zi de mîine.

Ieșiră în curte, ea cu o sacoșă în mînă (două sticle de șampanie, trei pahare de cristal), Adalbert ducînd în brațe un televizor „Sport“, să aibă unul în plus în casa prietenilor la care plecau. Deschiseră ușa garajului, cu greu, gheața o încleiase, o bătuse parcă în cuie... Viscolul pătrunse peste mașina aflată la adăpost și o învălui într-un nor de zăpadă fumuriu. Adalbert aprinse farurile, dar motorul nu porni: bateria era moale, curentul moale, fără putere. Carburatorul se înecă repede cu benzină și trebuiră să renunțe... Închiseră garajul și ieșiră în stradă: poate trecea vreun taxi... „Să mai încerc să chem la telefon?“ „Poate avem noroc c-o mașină de ocazie“, zise ea. Un cîine lătra în vecini a pustiu: era buldogul academicianului. Sub lumina incertă a unui bec din dreptul casei colecționarului de fluturi văzură o femeie apropiindu-se de ei cu un felinar chior în mînă: era sora Gabriela, de la spitalul unde fusese internată soția lui Zoltan: trecu pe lîngă ei într-o blană de nurci lungă pînă în pămînt, cu un batic roșu la gît, în cizme negre, cu părul în vînt: se plimba prin zăpada ce curgea din cerul negru ca la un potop, gălăgioasă, amețită de vodcă, fluierînd. La colțul clădirii „Cecului“, întîlnindu-se cu Sebastian Clătici, care privise pe fereastră expoziția Georgetei Năpăruș, își deschise mantoul ei nesfîrșit și i se văzură țîțele și buricul și cîrlionții mărunți: era goală, umbla așa prin oraș, de cînd ieșise din chilia călugărului pe care-l sugrumase. Clătici, mărunțel, dramaturg laureat și actor, suferind ca Napoleon de piticime, că nu poate intra în scenă măcar ca orice alt actor (nu ca Manu, ce strălucea!), să fie văzut din clipa cînd deschidea ușa... se fîstîci văzînd-o în toată splendoarea ei și uită o clipă ce înălțime are și-i căzu în genunchi, pe zăpadă, și ea îl acoperi cu pulpanele imensei sale blăni de nurci, ca și cum l-ar fi înghițit. „De cînd visam să-ți pup buricul“, se auzi vocea lui înfundată și mai mult se bănui decît se observă că el se și ridicase în picioare să-și lipească buzele de locul unde mațul ce-o legase pe ea de mumă-sa fusese retezat cu o foarfecă. „Ce facem de nu vine nici o mașină? Ne petrecem revelionul pe stradă?“ rîse Adalbert. „Ar fi o idee... cam proastă. Dacă tot... te-ai legat de mine...“ „Să punem sacoșa și televizorul pe sania din garaj...“ „Și eu?“ „Te pun și pe tine pe săniuță... și trage băiețașul...“ „Nu ține“, zise ea, în timp ce sora Gabriela se depărta cu Sebastian Clătici probabil ducîndu-l la subțioară, de nu se zărea. Adalbert aduse sania. „Hai, urcă, majestate“, zise, dar n-o putu urni din loc, alunecă și căzu pe burtă... Buldogul academicianului lătra a pustiu, ca o hienă, ca la sfîrșitul lumii. „Mai bine i-aș da într-o zi niște șoricioaică“, zise ea. „De ne acoperă zăpada, drăguțo, și ne trezim peste nu știu cîte secole? Oare cum am arăta? Am citit ieri chestia aia... Șapte secole sub gheață...“ „Să mergem pe jos, Adalbert, poate prindem vreun bișnițar...“ „Stai să-ți spun“, se opinti el din nou să miște sania din loc, și o mișcă, dar iarăși alunecă și căzu în genunchi. „Am citit și eu, în Groenlanda parcă...“ „Da, da, vînătorii de foci au descoperit ceva senzațional: un mormînt datînd din secolul al 13-lea, cu cadavrele a opt eschimoși. Clima de-acolo, frigul teribil și continuu au asigurat o conservare perfectă a cadavrelor... Congelarea, tu, ce minune! Pînă și expresia și trăsăturile fețelor au putut fi recunoscute...“ Se auzi un tropot de cai, un uruit de roți. Un dric se opri în dreptul lor și Simaciu sări de pe capră pe asfaltul acoperit de zăpadă, vesel, frecîndu-și mîinile. „Mă scuzați, chiar mă temeam că nu vă mai prind acasă: am verificat, comanda a fost făcută pentru numărul casei dumneavoastră. O glumă stupidă, o să spuneți... Fiindcă m-ați onorat nu cu acel bacșiș, domnule Adalbert, sau nu în primul rînd cu el... cu discuția, am simțit de datoria mea să revin și... Mai ales că și eu voiam să vă spun...“ „Acuma ne grăbim, spuse ea. Chiar am întîrziat...“ „Nu prea vin mașini, surîse Adalbert. Dar spuneți, domnule Simaciu...“ „Eu am descoperit o particulă elementară nouă... Nici electron, nici neutron, nici proton! Am botezat-o simacion, sau charanovicion, sau pupăzăon, rîse el. Vă amuză, doamnă?“ „Zău, altădată... e tîrziu și...“ „O, dacă vă grăbiți, și nu vă deranjează... vreau să spun, că dacă aveți puțin humor, vă transport pînă unde doriți cu...“ „Hai“, zise Adalbert și o luă pe nevastă-sa de mînă și intrară în dric. Intră și Simaciu. Era călduț, bine, mirosea a tămîie și a flori de cîmp. Un felinar ardea fumegînd. „Dar parcă era și un corb?!“ zise Adalbert. „I-am dat drumul să se plimbe“, surîse Simaciu și bătu cu palma în tavanul dricului: și cioclul ce se afla pe capră și pe care nu-l văzuseră la față dădu bice cailor... „Eu am dat un suport material spiritului, scumpă doamnă, fiindcă simacionul este o particulă cu două fețe, sau cu doi poli, unul intern și altul extern, unul care captează informațiile din lumea externă și altul care le memorizează, care reflectează, cugetă, unul care cunoaște lumea și altul care se cunoaște pe sine... Nu știu dacă mă înțelegeți, zise el și scoase din buzunarul de la piept o sticlă plată de wisky și i-o întinse lui Adalbert. Materie și spirit, doamnă, psiho-materie... Vă plictisesc? zise și-i întinse și ei sticla. Vedeți, acolo unde nu avem de-a face decît cu structuri materiale, cu electroni etc. e dezastru: căci aceste elemente pur materiale evoluează în timp spre dezordine, spre moarte. Pe cîtă vreme simacionul e nemuritor, mă înțelegeți? zise el și bău cu sete... Ah! Trăiască scoțienii!“ De-abia acum observară că tavanul dricului era plin cu fotografii: Chaplin, Napoleon, Gina Lolobrigida, Alain Delon, cu o mitralieră în brațe, Bardot, cu o blană de focă în jurul buricului, Hitler, dînd semințe la porumbei, Guguștiuc, udînd trandafirii într-o grădină voioasă ca a raiului, Einstein, Nostradamus, îngropînd în var proaspăt morții muriți de ciumă și stropind cu esență de fag străzile („înaintea lui Pasteur cu 400 de ani a descoperit...“ scria cu pix sub tălpile lui, fără să se mai înțeleagă ce descoperise, fiindcă umezeala dizolvase pasta), Sofia Loren, făcînd reclamă la chiloții „Tetra“, Pele, lîngă piramide, toată istoria și arta lumii încăpînd în pozele care aveau în colțul stîng, de jos, inițialele lui Gogu Pană... „Ce faci, dormi? o întrebă Adalbert pe nevastă-sa care sforăia ușor, ca un copilaș... Soția mea, domnule Simaciu, a fost zguduită de moartea acelei fete, dresoarea de tigri și lei... Bea în ultima vreme, e agitată... Vrem să trecem și pe la mormîntul celei hărtănite de fiare, după ce o să ne oprim lîngă crucea lui Piky. Particulele descoperite de dumneata... parcă ar da omului o aură...“ „Nici o aură, e vorba chiar de imortalitate. Să nu zîmbiți. Simacionii gîndesc...“ „Desigur, domnule Simaciu, dar mă întreb ce se-ntîmplă cînd trupul nostru se destramă, putrezind?“ Opriseră dricul în fața closetului public de lîngă catedrala catolică. Și ca vorbiți, intrară amîndoi în instituția ce putea violent a urină. „Simacionii au viață eternă, căci materia este eternă... Ei au existat înainte de a se uni în șiruri de celule, de viruși, de grupări care au format lumea vegetală, cea animală, omul...“ Becurile erau murdare, muștele își făcuseră datoria. Clopotele bisericilor începură să bată toate deodată, făcînd să vibreze și aerul pisoarului plin cu inși grăbiți ce stăteau la coadă, nervoși. „Intrați, căci și aici sînt zei“, rîse Adalbert. „Poftim?“ își încheie Simaciu nasturii la pantaloni. „Lessing. Domnule... simacionii mă fac să rîd, căci mie de la o vreme totul mi se pare ridicol... Statuile mele... Caragiale semănînd cu Lenin, Slavici făcut dintr-o... altă statuie... clasicii făcuți din recondiționarea... celor aflați în depozite... Și eu, cu nevastă-mea, pe ea apucînd-o durerea de dinți cînd e... în formă... Pe mine, sughițul... Asta aș vrea măcar să fie opera mea capitală: ea cu dureri de măsele, eu sughițînd, doi zei ridicoli, ha, ha, cum și aici stau la coadă atîția zei, ha, ha, ha...“ Ieșiră afară, aproape îmbrînciți. Oamenii erau nerăbdători să ajungă unde plecaseră. Clopotele băteau sub luna tulbure. Două babe se grăbeau să intre pe ușile înalte ale catedralei, parcă voind să nu-l piardă pe Dumnezeu... „Domnule Simaciu, nu știu dacă e vorba de o criză, cum cred că se-ntîmplă cu un prieten de-al meu... Dar pasiunea mea, arta... să-i zic astfel... nu-i o himeră ridicolă? Doar Piky credea... e drept, la început! Fiecare cu simacionii lui, ha, ha... Eu am sculptat doar... inși care propuneau noi adevăruri, noi istorii, savanți, împărați!... ce se credeau ca în basme, nemuritori, întemeietori de istorii, de religii, zei... Și cînd colo!... Niște zei de rîndul cinci, de galerie, ridicoli. Dumnezei... secundari... Și mi-am irosit zilele cu ei, zău!" „Pe bani, totuși", rîse Simaciu. „E adevărat. Dar tot am învățat ceva, că timpul, da, e schimbător..." Intrară în catedrală. Orga cînta un imn de slavă, profund. Un preot în odăjdii luminoase stătea cu mîinile împreunate spre cer în fața altarului... „Uneori au șapte capete, ca balaurii, adevărurile, nu crezi?!... Și se mai deșurubează cîte unul, mai năpîrlește altul, li se mai retează altul, li se mai ajustează... Cum să iasă ele de sub mantaua asta bubuoasă... luminoasă, a curgerii timpului, ha, ha... Dar mă scuzați, continuați cu simacionii... V-am întrerupt". „Dacă pieirea fizică, să zicem a dresoarei, îi împrăștie... nisipul, pămîntul înghițind... ei umplu Spațiul întreg, înțelegeți? întrebă, mușcînd dintr-o gutuie imensă scoasă din buzunarul paltonului. Ieșiră din catedrală și urcară în dric. Nu vă uitați la mine cu ironie. Ei poartă toate amintirile dresoarei, și povestea cu Zoli..." „Îl cunoașteți?" „Eu cunosc toți viii și toți morții lumii, ha, ha, ha..." „Deci susțineți... reîncarnarea?" „Dacă rădăcinile noastre se pierd într-un trecut aproape imemorial, viitorul, care este tot atît de fără sfîrșit ca universul... de ce nu ar?... Ce-am acumulat în simacionii, chiar inconștientul... Viața este eternă, ce mai turavura!" zise Simaciu și în aceeași clipă începu să sughiță. „Gutuia mă face să sughiț. Mă scuzați", rîse el. Buf! Tronc! Zdranc! se auzi și se treziră toți trei unul peste altul, cu picioarele în sus, în zăpadă, afară din dric. Firele tramvaiului scrîșneau... înjurături, țipete, și viscolul negru ce le amesteca pe toate... „Nimic deosebit, zise Simaciu cu sînge rece, imbecilul de vatman nu ne-a văzut și a izbit dricul... Caii n-au nimic“, zise el, ca și cum ei erau mai importanți decît orice altceva... Lumea împinse dricul de pe șinele tramvaiului spre clădirea cazarmei de infanterie: felinarul mai ardea, în zăpadă, lîngă nevasta lui Adalbert, trezită din somn fără să înțeleagă unde se afla... Sora Marta, de la spitalul... și inginerul Roșianu, ce lucra la O.N.T., coborîră din tramvai, împreună cu Beniamin Budița, curioși... Se închinară toți trei văzînd dricul sfărîmat ca o jucărie de carton. Beniamin purta cizme înalte pînă peste genunchi, de cauciuc, ca și cum ar fi plecat în Deltă la pescuit. Simaciu îi făcu lui Adalbert cu ochiul: privește-l mai atent, vru să-i spună, sub palton Budița nu e îmbrăcat decît cu haină, cămașă, cravată, n-are... Și fiindcă Adalbert nu înțelese ce voia să-i spună, îl prinse pe Beniamin de pulpana paltonului și atunci se văzu că bucălatul cu fața ca de lapte împuțit n-avea pantaloni pe el, avea doar un pulover gros, de lînă, și cizme în picioare... „Ăsta nu e ca sora Gabriela, îngerul morții, să plece la vînătoare de oameni... ăsta vrea să ciugulească și el vreo gîsculiță, căci se mulțumește cu orice găinaț ce-i dă impresia că e bărbat și are vînă... putere. Bun de confrerii, fost labagiu“, rîse Simaciu, și-i dădu un picior în fund bucălatului ce ducea în ochii săi vinovați viclenia lîncedă a prostituției. Prin aer se auzea un uruit al stelelor moarte. Simaciu îi spuse cioclului ce mînase pînă atunci dricul de pe capră să rămînă pe loc pînă va veni miliția să constate accidentul: vizitiul, ce devenise invizibil în vînzoleala crivățului friguros, rămase și pe mai departe mut, ca un semn al nestrămutatei sale supuneri și fidelități față de superiorul său. „Îți las un cal, zise Simaciu, priponind un roib de oiștea dricului. Să mergem mai departe călări, zise el, altfel nu mai ajungeți...“ „Bine“, se arătă amuzat Adalbert, și-o luă în brațe pe nevastă-sa și-o ajută să încalece iapa cu stea în frunte, ce sforăia pe nări îngrețoșată, ca și cum ar fi fost și răcită și borțoasă. „Eu o să merg în față, zise Simaciu, și-am să duc și televizorul în brațe, n-aveți teamă, nu-l fac țăndări...“ Adalbert, pe un cal negru, cu felinarul în mînă, simțea o durere în genunchi, ascuțită. Clipele alunecau geroase, cerul întreg părea o întunecată gură de cățea turbată din care se revărsa răgușeala vîntului vînăt de atîta furie oarbă. Copitele cailor păreau învelite în bandaje, nu se auzeau pășind pe caldarîm, zăpada creștea sub ele ca un aluat, ca un mîl, ca într-o nouă facere a pămîntului și a cerului. Caii păreau mai înalți, ajungeau cu coamele pe la streșinile caselor. Și cei trei, Simaciu, Adalbert și nevastă-sa, vedeau prin ferestre cum se scoteau fripturile din cuptoare, cum se punea vinul în pahare și cum în toate pendulele secundele ce curgeau zdrențuite, zdrobite, se grăbeau gîfîind, transpirînd să ajungă la miezul nopții. Singura stea ce se mai zărea din cînd în cînd spre Apus se răcea în cer, o muribundă, micșorîndu-se, ascunzîndu-se între pliurile spațiului, devenind și ea o gaură neagră, trecînd parcă într-o altă lume, într-un alt aer, într-un alt timp, scîrțîind ca o roată de roabă sătulă de atîta umblet hăbăuc. Apăchioară, ajuns portarul cimitirului, se scărpina pe sub căciulă între capetele sale cele două, așteptînd-o cu gura căscată pe Lăzăroaia și mîngîind iepurii albi, pe care-i creștea în cuști hrănindu-i cu buruienele și florile acestui întins loc de veci, cu morcovi și colaci, colivă și... „Asta mai are un frate mai mic, la care i-a crescut... și lui... un cap în cap, o broască în cap“, zise Simaciu. „Aiurea, zise Apăchioară, nu i-a crescut o broască în cap, broaștei i-a crescut un polițai în c...“. Îi ajută să descalece. Puseră televizorul pe o cruce de ciment. „Eu am să duc caii la grajduri“, spuse Simaciu și plecă ținîndu-i de căpestre. „Mersi!“ îi strigă în urmă Adalbert, pierzîndu-l prin viscol. „La mulți ani! îi dori ea, căutînd prin sacoșă volumul proaspăt apărut în librării, să-l pună lîngă candela lui Piky. Ideile lui bizare sînt cam de ţicnit", îi şopti ea lui Adalbert. „De ce? Nu deranjează pe nimeni, şi te fac măcar să visezi..." „Şi să rîzi", zise Apăchioară, închizînd enormele porţi de fier ale cimitirului şi stingînd becurile ce luminau cuştile iepurilor albi. „Chiar de-s absurde, ştiinţific, totuşi morala ce poate veni din ele te poate ajuta să trăieşti... eternitatea de care vorbesc ele te pot face să birui neliniştea..." „Ce nelinişte, bre?" rîse din întuneric Apăchioară. „Metafizică, bre", rîse şi Adalbert. „Pîrţ", făcu Apăchioară, şi nu se putu şti dacă vorba asta-i ieşise pe gură sau pe c... Jur-împrejur, e guvernare a iernii. Pe aleea principală, în mîna dreaptă, cu felinarul luat din dric, la subţioara stîngii ţinînd televizorul, Adalbert înainta încet, de parc-ar fi vrut să lumineze vidul ce-l întîmpina răcoros. Trecură pe lîngă crucea orbului Stanislav, prietenul lui Mărinică, fiul lui Anghel, Anghel care învăţase şi el cîndva arta de a face dulceţuri de la Dina, de a face şi desface borcane cu magiunuri şi istorii, Anghel, tatăl lui Mărinică, băiatul ce fusese îngropat de viu, făcînd pe mortul, ca să poată scoate din criptă capul presupus tăiat la gît al înaintemergătorului ce zisese nu celor două preotese ale destrăbălării... Dar cine era Stanislav cu adevărat? Dar Izidor, îngropat lîngă el? Nişte necunoscuţi, deşi aveau numele scrise pe cruci. Învelite în promoroacă, bătute de vînt, crengile copacilor se zbăteau, se zbăteau, ca şi cum ar fi vrut să se rupă de trunchiuri şi să zboare... Măcieşii, prunii, merii, tufele de trandafiri — totul părea o pădure albă de liliac înflorit. Zăpada intra în ochi, sticloasă. „Unde-ai vrut tu să pui statuia Eroului Necunoscut, Adalbert? Parcă la mormîntul ăsta fără cruce, nu? Totuşi, cine-a fost îngropat aici?" „Nu ştiu. Tocmai d-asta..." „Dar parcă te gîndisei la ciobănelul acela din *Mioriţa*, nu? Moartea eroului necunoscut... M-auzi?" „Te-aud". „De ce nu-mi răspunzi?" „Mi-e frig. În fond, cum ţi-am mai zis, în *Mioriţa* toţi eroii sînt necunoscuţi, şi victima, și asasinii, și Mama... Doar fapta lor, povestea lor n-a putut fi uitată. Dan Damian zice că istoria lor e deasupra numelor lor, deasupra oamenilor... Nu m-auzi?" „Te-aud, răspunse ea ascultînd cu uimire zumzetul unui roi de albine dintr-o scorbură de stejar. Pe ele le auzi? Adalbert, auzi albinele?" Trecură pe lîngă mormîntul unei fecioare. Pe lîngă mormîntul unui general. În depărtare, se auzea o salvă de tun. Pe o placă de marmoră neagră scria: „erou al războiului și al păcii". Pe crucea Dorei, înghețată, acoperită de nea, nu se putea citi nimic. Între generali și cerșetori, între cei ce s-au bucurat de viață și între virgine, între religii și ambiții, Dora. În stînga ei, pe o sticlă de marmoră, un verset din Coran: „Pe cei ce au murit pentru Alah, să nu-i credeți morți, ci vii și fericiți alături de Domnul lor". Dar ea pentru cine murise? Ion, Ioșca, Charles, Gheorghe, Richard, Alexandru — toți sub zăpadă, tăcuți, eroi ai păcii, ai muncii, ai cui?... Crivățul mugea, ștergîndu-le numele de pe propriile lor cruci. „Cine se spune că a trăit pentru pace și a murit pentru principiile sale?" „Ce spui? întrebă Adalbert. Aici zace Tudorel, care a zis că revoluția curăță lumea de mortăciuni. Aici e dresoarea, iubita lui Zoli. O, ea și Simaciu, ce deosebiri... „Noi sîntem morfologic aproape la fel ca oamenii cavernelor, doar mai eleganți, ha, ha, ha, pregătiți să ne batem cu lupii și tigrii..." „Nu-nțeleg". „Nu cu... era asta a electronilor. Deși, poate că da, poate mai ușor decît cu leii-paraleii..." „Creierașul nostru să nu mai poată face față propriilor sale descoperiri? Simacionul... îl înțelege orice tîmpit, fiindcă e o tîmpenie, tu! Uite c-am ajuns la Piky", zise ea și scoase din sacoșă o măturică și curăță de zăpadă mormîntul nașului copilului lor, Victor. Lumina felinarului se zbătea ca o fiară în cușcă... Adalbert puse trei pahare pe brațele crucii prietenului lor și făcu să pocnească sticla de șampanie... Cîini de ceață se prăseau pe sub tufele de liliac. „Ți-am adus cartea, Piky, ieri am luat-o de la librărie. A ieşit cum ai voit tu“, rîse ea, ca totul să pară obişnuit... Doar îi promiseseră, cînd fusese în spital, c-o să-i aducă *Divina Comedie*, imediat ce-o să fie tipărită, să-şi vadă ilustraţiile: dar nu se gîndise nici unul că el o să moară imediat după operaţie... Cancer, la esofag. „Dragă Piky, ciocni Adalbert paharul său cu cel rămas pe bordura de ciment de la rădăcina crucii... Aşa cum în fiecare an, de revelion, treceam pe la tine şi beam o cupă cu şampanie...“ Clopotele din turnurile bisericilor băteau ora zero. Băutura era dulceagă, greţoasă. O umbră rece acoperea mormintele. „Cum ziceai tu, Piky? Banii sînt suficienţi pentru a da fericirii o bună teorie? zise Adalbert, mai golind încă un pahar. Maică-ta, tanti Olga, şi-acuma crede că doctorii te-au omorît, că tu erai sănătos! Dar tu ştiai, cum mi-ai şi spus, că medicii n-aveau nici o vină. Şi-apoi, pur şi simplu n-ai mai vrut să trăieşti! N-ai vrut să te chinui ca Sebastian, să învingi... ce? condiţia umană? Parcă aşa mi-ai zis la spital, nu?... Şi după ce fufa aia de la televiziune te-a înşelat, după ce-i făcusei rost şi de cinci saci cu cartofi, din Covasna... Ce meschină! Mi-ai zis: dacă nici alcool nu mai pot băga în mine, Adalbert, dacă nici mîncare nu mai pot înghiţi ca oamenii, dacă şi dragostea mea s-a dus dracului, dacă nu mai există nici o bucurie, pentru ce să mai trăiesc?“ „Pentru artă, ai zis tu“, zise ea. „Decît să fac desene, ai zis tu, Piky, mai bine mă fac un morcov, pe care să-l roadă noaptea iepurii în cimitir“. „Vezi că te îmbeţi“, zise ea, văzîndu-l că destupă a treia sticlă cu şampanie de Panciu. „Şi n-am dreptul, tu? Vrei să mă schimbi? Crezi că omul poate azi sau mîine schimba omul?“ „Cînd te pileşti, plîngi. Şi-o să-ţi îngheţe lacrimile, băieţelule“. „Şi-o să mi le mănînc, rîse el şi chiar încercă să-şi adune cu degetele zăpada ce i se îngheţase pe obraji. Piky, nu mai încap de savanţi! Simaciu, nevastă-mea...“ „Eu?!“ „Dragă Piky, am fost cu ea astăvară cu o barcă pe mare, dimineaţa, la pescuit, cu nişte lipoveni și cu Zoli...“ „Lasă-mă și cu Zoli în pace! Nimeni nu l-a dat afară din serviciul ăla... el și-a dat un picior...“ „Nu mă întrerupe! Deci, pe mare, ea aude... ce crezi?“ „Nu era să aud cîntecul sirenelor! Ca voi, beți!“ „Da, ea a auzit cîntecul balenelor! În Marea Neagră, balene! Tu erai trează! Și-auzi, Piky: cică vechii navigatori luau cîntecul bortoaselor astea drept cîntecul sirenelor! Păi să nu mai bei un pahar? zise el și mai goli unul. Cică ea poate paria că... precum întotdeauna, aceste cîntece au fost cîntec de dragoste. Balenele se drăgăleau, ha, ha, ha. Și încă ceva, cumplit: că balenele au o *memorie* teribilă, și n-au nevoie de o educație prea lungă, e suficient o singură dată să învețe ceva, nu să le tot pisezi la cap cu educația, înțelegi?... Cine-ar fi pisălogul, crezi că eu, Piky? Nu numai... E o descoperitoare de noi legi, domnule, i-a s-o pupe tata pe frunte, zise el și-o țocăi de cîteva ori pe obraji. Savanțica lui tata, care nu crede în religie, în nemurire, ca Simaciu sifiliticul, ha, ha... Balena lui tata, care experimentează și pe mine... Și-n seara asta a experimentat de cîteva ori dacă fericirea este...“ Pleosc! îi dădu ea o palmă peste față. „Dă cu încredere, iubito. Piky, ea are teoriile ei, da, da, și zice că, domnule, contrar religiei, o teorie științifică trebuie tot timpul supusă judecății experimentelor... Și m-a uscat în seara asta, m-a deshidratat...“ Pleosc! îl lovi ea din nou peste ochi. Mirese în rochii albe, de nea, trecură aproape plutind pe aleea centrală, călcînd ușor pe zăpada înghețată... Fetițe cu coronițe din flori de cîmp pe cap le țineau voalurile lungi... Zizi, grasa, Zizi-Ortanza, slabă, ea care avea atîtea nume cîte îi dădeau amanții, nu cîte-i pusese nașul și popa, era și ea printre mirese, îmbrăcată ca o regină din Spania: lumina felinarului o îngrășa și-o slăbea, sau era o alta care semăna cu ea, sau erau mai multe?!... Era și Dina, trăgînd din lulea. „Exact cum le-ai desenat tu în cartea asta, Piky!“ „Curvele dracului!“ strigă nevasta lui Adalbert. „Taci, tu!“

„Nu tac! Toţi aţi trecut prin paturile lor..." „Iepele n-au paturi, ha, ha, ha..." „Au grajduri, zise ea şi încercă zadarnic să-l mai lovească peste faţă. Vă ştiu eu... Dar nu se ştie Georgică şi Tamara cu care dintre voi au fost făcuţi... Taţi... şi poate asasinii mamei propriului vostru copil, scîrbelor!" „Mai bea un păhărel, să nu răguşeşti, tu care pe toate le ştii, cu memoria ta de balenă, ha, ha... Zău, mai bine am pleca decît să ne dăm în stambă în faţa crucii lui Piky! E caraghios, zău. Te-au apucat hachiţele chiar aici?" „Tu faci pe nebunul, pe caraghiosul!" „Mă rog, dacă vrei tu... Dar cine mai e azi normal, tu, savanto? Toţi, sau nici unul, ha, ha, ha... Vorba lui Sebastian e sfîntă: ca să interpretezi boala, anormalul, încearcă să înţelegi normalul... Bun, zic eu, dar care e anormalul? Piky, uite, în desenele tale din „Divina Comedie" nu lipseşte nici Roza, o, Dora, Dora... Nici Vartolomeu, nici doctorul Ben! Jack, cocoşatul, Beldeanu, medicul, asasinul cu şi fără voie, Bertranda, Graţiela, Luiza Stern... Văd, răsfoind filele... e ca într-un cimitir... cum să-i spun eu? metafizic... Da, domnul Dante, domnul Virgiliu, prietenia care învinge bolgiile, respectul... Dar cine sînt toate aceste figuri desenate de tine? Zoli... experienţa dragostei, Gotlieb, Dominic Mantaroşie, zei, minotauri, balauri... Făt-Frumos! Să-ţi spun ce crede Tiron despre..." „Nu mai bea, Adalbert!" „Mai avem o sticlă, doar nu vrei s-o car cu mine în oraş?! Gustă şi tu un pic, mai ajută-mă, iubito..." „Eşti un caraghios. Şi zău, mi-e frig". „Dacă mai bei, îţi trece. Şi ţi-e frig fiindcă ai pierdut prea multe calorii cu..." „Să-ţi fie ruşine", îl mîngîie ea pe obraji şi bău pînă la fund paharul ce i-l umpluse Adalbert. „Piky, îţi aminteşti de iepurele din „Tinereţe fără bătrîneţe?..." Acest urechiat ce n-a ştiut ce e fericirea decît după ce a pierdut-o, mîncat de Făt-Frumos, ha, ha... acest şchiopătos vînat şi în ţara fără de moarte, acest iepure care a murit în rai, omorît şi mîncat de..." „Cum găseşti tu pretexte, Adalbert, ca să poți bea!“ „Ai uitat: ideea ca să venim aici cu sticlele de șampanie a fost a ta!“ „Da, dar eu am zis să deschidem doar una, simbolic, să turnăm în pahare, să vărsăm cîteva picături pentru Piky... și tu le golești pe toate! Și ce le mai ducem oamenilor la care mergem? Și cît crezi c-o să mai dîrdîi aici de frig? N-ai măsură, zău!“ „Nici tu, în pat, ha, ha... Ce vrei, sîntem fără măsură, de asta ne potrivim, iubițico. O secundă, și-o ștergem. Ce zice Tiron? Că Făt-Frumos a intrat după iepure în Valea Plîngerii...“ „Adalbert, te cunosc, tu nu te miști de-aici pînă nu uști toate sticlele! Bea-le, dar nu-mi mai vorbi prostii...“ „Nu sînt ale mele, ale lui Tiron... Valea Plîngerii nu era un cimitir, nu era adică locul morții, cimitirul acelui loc fericit? Cimitirul, tu, care e amintirea vieții... N-a intrat Făt-Frumos în acest spațiu al Amintirii, descoperindu-și astfel amintirile, Memoria, tu, faptul că avea părinți și era?...“ „O, nu mă pipăi, Adalbert, ce dracu, ai căpiat?!“ zise și-l luă aproape în spinare și porni cu el spre ieșire. Nu era prima oară cînd el se îmbăta și ea trebuia să-l ducă să-l culce. Adalbert se încrîncenă, luă televizorul portativ de mîner, cum ar fi luat o găleată cu murături, dădu cu piciorul în sticlele goale de șampanie și încercă să spargă în dinți un pahar: dar cum alunecă pe zăpadă, scăpă din mînă paharul și nu-și mai aduse aminte ce voise să facă și-și descoperi cu uimire și bucurie, la lumina vînătă a felinarului, umbra superbă, exactă, fără vină, fără pete, unduitoare, ascultătoare ca o cățea, — și începu să chiuie ca la nuntă, uitînd cu desăvîrșire de realitatea morții lui Piky și de orice altă realitate. Lîngă cuștile cu iepuri albi ale lui Apăchioară încercă să joace șotronul: se împiedică și căzu pe burtă și de plăcere se tăvăli în zăpadă, rostogolindu-se apoi spre porțile cimitirului și devenind un uriaș om de nea, mai degrabă un morman de nea, fără cap și picioare... Noroc că televizorul, dintr-un instinct al zgîrceniei mai degrabă, decît din grijă, îl lăsase pe o tîrnă plină cu frunze de spanac, sub uriașa streașină ce adăpostea cuștile cu iepuri. Ei nu-i fu ușor să-l scoată măcar pînă la gît din învălmășeala de zăpadă în care zăcea culcat, pus pe somn de atîta băutură. Vru să-l cheme pe Apăchioară s-o ajute, dar portarul nu mai era de găsit, odaia lui era închisă, lumina stinsă: propabil plecase în oraș să-și facă revelionul cu Anghel, roșcovanul, consăteanul și prietenul său. Așeză felinarul peste cartea ilustrată de Piky, pe o cușcă, și căută o lopată, o cazma, un par, o scîndură, să spargă zăpada ce-l învelea pe Adalbert, s-o dea la o parte, să-l scoată afară și să plece la prietenii care desigur nu-și puteau închipui de ce întîrziaseră atîta vreme. Găsi un făraș. Vru să iasă în stradă, să cheme un om în ajutor, dar porțile erau închise, afurisitul de Apăchioară le ferecase cu trei lacăte, să nu-i fure cineva iepurii. Cu chiu cu vai, îl dezveli pe Adalbert... dar el cînd se ridică în picioare, sprijinit de ea, ca un bolnav, prinse dintr-o dată puteri și o luă la fugă în susul cimitirului, rîzînd, pe aleea principală, și cînd ajunse în preajma mormîntului lui Sebastian se aruncă pe burtă și începu să se tăvălească la vale, zăpada iarăși să-l cuprindă ca în copilărie... De cinci ori jucă jocul acesta stupid pentru ea, pînă ce ea îl lovi cu fărașul peste genunchiul drept, de-l amorți și-i făcu piciorul moale ca un vrej și neputincios. Și de supărare (mai sigur, decît de durere), el începu să chițcăie și să se plîngă cu lacrimi mari, ca de ceară, de nevastă-sa se cruci, aproape scîrbită de atîta zbenguială și de atîta rîs și plîns, balegă de mînz... Îl luă iarăși aproape în spinare și-l duse pînă lîngă porțile înalte, de metal, să încerce el să le scoată din țîțîni, împingîndu-le... Nici vorbă, el era ca o cîrpă, adormit. Îl lăsă rezimat de un bloc de marmoră și bătu din nou în ușa odăii lui Apăchioară. Nici un răspuns. Găsi un drug de fier și încercă să rupă una din zalele lanțului închis cu lacăte. Nu putu. Tramvaiul numărul șapte trecu pe stradă aproape gol. Strigă, dar vatmanul probabil era și el surd de beția ce parcă intrase în toată lumea ca o molimă. Dîndu-și pînă la urmă și Adalbert seama de ce le făcuse Apăchioară, șchiopătiș-șchiopătiș ajunse pînă lîngă cuștile unde urechiații molfăiau frunze de varză și morcovi, și le deschise ușițele... Căută priza pe care o foloseau cioplitorii de cruci vara, cînd lucrau lîngă capelă, afară, ieșind din atelierul de tîmplărie: o găsi. Puse televizorul în priză și-l văzură deodată pe ecran pe Amza Pelea povestind cum Sucă al lui, prostul lumii, cucerea Băileștiul și Bucureștiul... Cimitirul era înconjurat de ziduri înalte de cărămidă, ca o cetate — ce și fusese mai înainte, poate sub turci. Iepurii aveau ochii roșii, și cum erau albi, aproape că nici nu se vedeau cînd săreau prin zăpadă. Bezna se mai subțiase. Adalbert plecă pe lîngă ziduri, să găsească o spărtură, o scară: se tîrî greoi și fără chef, cu felinarul în dreapta, cu volumul ilustrat de Piky în stînga, ascultînd-o pe nevastă-sa cum venea în urma lui drăcuind șampania, ceea ce era totuși un mare păcat... O beznă lăptoasă îi acoperea, îi înghițea, ca o burtă de aer, enervîndu-l, trezindu-l din beție și din imaginea idilică ce și-o făcuse pînă atunci despre plimbarea lor pînă la Piky și despre cimitir, despre Apăchioară și despre vrerea nevăzută, cea care făcea acum ca totul să fie altfel decît dorea el și nevastă-sa. În rochie neagră, ea, în cizme, cu pantofii de seară în sacoșă: noroc că-și luase un cojoc, ca și el, cumpărate de la Orăștie. Ce-l enerva, era papionul, mai ales cînd simți că-i vine să vomeze. Pe lîngă ziduri, era imposibil să înainteze. Se luară de mînă și porniră pe-o alee, spre celălalt capăt al cimitirului, dinspre rîu. Cerul, din cînd în cînd, părea de sticlă albastră: depindea de cum se mișcau norii, eliberîndu-l. „Imbecilul de Apăchioară a făcut un banc prost, încuindu-ne aici", zise ea, fără să mai fie surprinsă de iepurii ce treceau pe lîngă ei cu frunze de morcov și de varză în gură. „Sau erau umbrele norilor?" se întrebă cu voce tare. „Ce spui?" „Nimic important. Iar mi-am adus aminte de Piky. A vrut să moară! N-a mai găsit nici o scăpare, și nu i-a mai plăcut nimic. El care era plin de idei... Fete, petreceri. Trupul lui, prea solicitat pentru a trăi mult... A fost născut pentru zile puține“, zise ea și-l privi cu groază pe Adalbert, cum arăta: nins, ca un înger nins, căzut din văzduh, cu cearcăne vinete, băbit, ca o babă pomădată. Ea se opri sub cele două stele fixe ce se arătaseră în înălțimi și el se îngropă văzîndu-se în ochii ei băbit, nins, cu pungi sub ochi, ca un înger bătrîn și mort. Alunecă și căzu cu fața la pămînt tocmai cînd în scorbura unui stejar se trezi un roi de albine: le auzi zumzăind, sau poate amintirea unei zile de vară se suprapuse peste oboseala ce-l încălzise: în văzduh societatea ierarhizată a albinelor, împărțită în caste, ca o armată, își căuta drumul spre lanurile de floarea soarelui, știind mai presus de orice că pămîntul se învîrtește și că drumul spre locul de întoarcere este eternitatea lor, cuprinsă poate într-un minuscul bastonaș de oxid de fier, așa cum supraviețuirea și veșnicia porumbeilor (despre care se bîrfește că n-au nimic în cap — cap de pasăre!) se afla în puterea unei fărîme de oxid de fier de a se folosi de cîmpul magnetic al pămîntului... „Dar noi? urlă Adalbert, n-o să putem ieși de aici toată noaptea, dintr-o tîmpenie a lui Apăchioară?!“ Se ridică în picioare, furios: normal, nu mai auzi nici un zumzet de albine, dar întrebarea din acea zi de vară mai stărui în el, ca o obsesie: dacă alcătuirile, castele a căror cunoaștere a lumii e mai complexă — nu sînt și ele conduse de niște soluții de tip totalitar, cum sînt și curatele și harnicile albine... o albină, individul: doar semne ale unui program colectiv, zilnic, așa cum nu erau formele de aer ce zburau acum prin cerul cimitirului aflat în viscol, himere de zăpadă, libertăți ale iernii și ale materiei moarte. Puteai să-l vezi chiar și pe Dumnezeu: și el îl văzu în preaplinul nopții moțăind într-un zarzăr, luminat de felinar, bosumflat, nepăsător, bufniță fără aripi, cu un singur ochi în frunte, orb sau cucăit, cu barbă pînă în genunchi, mîncînd semințe de dovleac și neștiind nimic despre pățaniile sculptorului, dat în patima șampaniei, Adalbert și ale soției sale, beată, cum nu știa nimic nici despre Piky, Pop Silaghi, zis, Piky, nici despre raiul luminos și iadul cu pucioasă, și nici chiar despre El însuși! pentru care timpul mergea și înainte și înapoi, ca o rîșniță stricată, și pe-o parte și pe alta, ca o spată în războiul de țesut borangicul, sau cînepa, sau lîna, sau preagolul cu preaplinul, sau preaplinul cu preagolul. „Adalbert, iar te-a răzbit beția, nu mă voma pe cizme, nu te mai poți controla deloc?“ țipă ea la el, auzindu-l cum vorbea într-o limbă moartă cu un zarzăr, ca și cum ar fi vorbit cu Dumnezeu, închinîndu-i-se și scuipîndu-l, ca întotdeauna cînd îl dobora băutura, aproape fără să-și mai dea seama de locul unde se afla și de ora, de timpul ce se coagula în jurul lui ca un cheag uriaș de sînge de pește, pustiindu-l. „Hei!“ strigă ea, văzîndu-l trecînd pe stradă pe Logofet, într-o sanie cu clopoței, înconjurat de lăutari și de fetișcane cu coifuri de hîrtie colorată pe cap și cu felinare uriașe în mîini. „Nu ne vede, nu ne-aude, mînca-l-ar frasu!“ zise ea și-o luă agale cu Adalbert spre locul unde cetatea niciodată n-avusese ziduri. Ajunseră uzi de sudoare: era o întindere disperată de ape și trestii, sub luna rece și indiferentă, ca un ochi de gheață. Aici făcuse Adalbert, într-o vară, din nisip ud, o turmă de oi, o herghelie de cai, Pegasul, Minotaurul, Centaurul, maimuțe cu capete de oameni, oameni cu aripi de lilieci, bufnițe fără aripi, șerpi cu șapte capete de cîini, împerechieri de păsări și de tîrîtoare, de oameni și de porcine, acuplări misterioase și zălude ale ființelor, dobitoace cu mai multe puteri decît fuseseră croite din furnicarea sîngelui lor și decît fuseseră chiar închipuite că ar putea fi, lungi miriapode ce și zburau, grohăind, mamifere ce se scufundau ca rațele și cîntau ca privighetorile, împerechieri de adevăruri și de minciună, de vise și de caraghioslîcuri, balauri cu glas de păsări măiastre, ființe mitologice ale deșertăciunii și adevărului, ca și cum natura n-ar mai fi avut forța să-și zămislească vechile-i alcătuiri, obosită de chipul lor și de adevărul lor curat, preferînd zoaia și văzduhul, alte nașteri, alte adevăruri, mitologice cumva și ele, alte istorii, alte întrupări ale materiei, grele ca plumbul și ușoare ca larvele de aer ale unei alte lumi. Zoli îi călcase însă în picioare, ca și la Neptun, ograda asta a lui de porci libidinoși și superbi, veniți ca o revoltă a sa față de sine și de chipurile cioplite în piatră cu mîna ridicată și strigînd unele, altele cu capetele îngîndurate de problemele lumii, grele, de marmoră roșie, altele pășind în bronz, învingătoare peste marele Timp, departe de efemeridele din nisip ieșite din dorința sfîntă de a-ți realiza ce numai tu îți dorești, învățată de la Piky, cel ce trecuse prin viață ca lumina stranie a unei păsări de nisip, risipită de vînt, *eternizînd* clipa. „Hai tot spre poartă, pe-aici nu-i nici o ieșire“, zise ea și-l luă de mînă și urcară de la luciul apei pînă în mijlocul cimitirului; acolo de unde se vedea orașul ca o mare de lumină orbită de beznă și de viscol, din cînd în cînd însă limpezită și strălucitoare, ca la explozia electrică a cîte unui fulger inexplicabil. Vara se vedea de-aici toată splendoarea orașului, așezat într-o groapă, sub deal, la poalele cimitirului ce data încă dinaintea construirii de către turci în acest loc a cetății lor de cărămidă arsă. Cruci de lemn, de metal, de beton, de marmoră, nume, epitafuri: gospodine, generali, diaci, fete năpăstuite, acari, contopiști, telegrafiști, țărani, ceferiști, croitori, șoferi, actori, babe de peste o sută de ani, prunci, mutilați, căzuți în războaie, bețivi, eroi, ceasornicari, Gheorghe, Adam, Vasile, Veronica, Doru, Rozalia, Misiuga, Sebastian, inși necunoscuți, pescari, soldați, studenți, asfixiați, pumnaliști, profeți, aventurieri, achizitori, inchizitori, înaintemergători, tămăduitori, întemeietori, ctitori, inși care au adus cu ei ordinea libertății interioare, cerșetori, tîmplari, grefieri ai evemomentelor fundamentale, sau ridicole, absolute, martori ai Genezei, Adam, Adam, Adam, Eva, Eva, Eva, ai răstignirii, ai apocalipsului, răstigniți, arși în foc, trași pe roată, trași în țeapă, spoitori de căldări, hoți de cai, hoți de flori, hoți de aur, hoți de dinți de aur, călăi, martiri, alături, și între ei pămîntul, calendarul, istoria, teatrul, cavouri, cutii de beton pentru conservarea morților, ha, ha, cabotini, vînzători de tămîie, de lapte praf, de idei, de istorii, de dulcețuri, poponari, vopsitori de case, de pînzeturi, de istorii, covrigari, cioflingari, contabili, pușcăriași, idioți, dăogari, morari, învățători, iconari, căruțași, felceri, ciocănari, tramvaiști, bragagii, brutari: toată istoria orașului era scrisă pe cruci, era în aceste cruci pe care zăpada le viscolea și aerul le împingea în pămînt imperceptibil, știind că, dealtfel, sînt invincibile ca și istoria lumii. „Adalbert, știi ce mi-a spus televizorista, iubita lui Piky? A zis: Tu, cînd am auzit c-a murit Piky, n-am simțit nimic... Am crezut c-o să-mi dea lacrimile... Nimic, nici măcar una. Am așteptat să mă doară capul, burta, ceva, măcar o măsea, care de obicei îmi țiuie cînd se schimbă vremea a ploaie... Nimic. Un gol, ca și cum niciodată nu l-aș fi văzut la față, ca și cum aș fi citit într-un ziar că în Japonia un pescar s-a-necat în propriul său năvod... Afurisita!“ „De ce? Poate a sugrumat-o pur și simplu tristețea... De ce să fie neapărat o nesimțită?!..“ „Fiindcă e os de curvă... Nici înainte n-a ținut la el, doar l-a supt de bani... Și imediat s-a-nciotat cu altul...“ „Ai un fel de-a vorbi... Mai bine ai băga de seamă că nu e nici o spărtură în zid, nici o ieșire, doar poarta cea mare care e închisă... Cu atîta cărămidă, puteau construi un grajd, ha, ha, ha...“ Alergau iepuri de cîmp pe lîngă ei. „Ăștia și-or fi săpat găuri pe sub... Păi da, pădurile sînt tăiate, agricultura se face, cînd se face, cu tractoare, combine... Unde să mai puieze urecheații? Se ascund și ei aici, să se-nmulțească, ha, ha, ha“, rîse Adalbert și de-abia atunci ea observă că el avea o sticlă plată cu băutură, pe care o ţinea în buzunarul de la piept al... „A, ţipă ea. Păi aşa, drăguţule, n-o să te mai trezeşti niciodată!“ „Bea şi tu, şi taci, îi întinse Adalbert sticla şi ea bău cît putu, să nu-i mai lase prea mult... E comic, zău, noi doi, beţi, rătăcind pe-aici... şi prin noaptea asta care nu se mai termină...“ Alunecă pe un gheţuş şi văzu stele verzi, căzînd.

Intr-un cavou ardea o lumînare uriaşă, de aproape un metru. Prin uşa întredeschisă se vedeau nişte sticle cu etichete de apă minerală, pline cu ulei, şi cîteva pachete cu zahăr. O voce groasă spunea un banc cu Bulă. Adalbert se aşeză cu nevastă-sa pe o bancă, pe zăpadă, să-şi mai tragă sufletul. „Cavoul cu brînză, cavoul cu zahăr, cavoul de zahăr“, rîse el, simţind cum un frig necunoscut îi intră în nări. Obrajii ei erau pătaţi de ger. Îi frecă, în joacă, apăsat, cu un pumn de nea. Iarna venise biruitoare, în cîteva ceasuri. „Hei, îţi aminteşti de cimitirul din Săpînţa, cu crucile colorate, de parcă era un iarmaroc, viu?!... Dar de cel din Boledea? Se aşternuse praful peste morminte, peste pruni, din lipsă de morţi, înfloriseră urzicile, iarba copleşise orice amintire, ca un semn definitiv al decăderii acelei localităţi şi a decăderii imperiului sub care... Cimitire părăsite, imperii decăzute, părăsite, ha, ha, ha... Hai să ne mai plimbăm, că îngheţăm, o bătu el pe umeri, simţind pentru prima oară, în vidul negru şi rece ce parcă începea lîngă ei, faţa cumplită a necunoscutului. Se întîlnesc două băşinuţe, una din regat şi alta din Transilvania, ha, ha, ha“, se bătu el cu pumnii peste şolduri şi peste piept, murind de rîs, încercînd să nu-i fie frică de poarta răcoroasă, de metal, ca o gură de iad, a cavoului de unde se auzea vocea de bas cîntînd măscari... Apropiindu-se, prinse curaj: era unul dintre cioroii lui Firică Porcu: trăgea la vioară, ud de sudoare, înconjurat, în fumul gros de ţigări, de-o bandă de beţivani... În capul mesei, cu peruca sa roşie agăţată în piept cu un ac de siguranță, Manu: își turna într-un pahar borcănos, dintr-o canistră, lapte acru! Panglici de hîrtie, coifuri de carton, brînzeturi, sarmale în trei oale, damigene cu vin, rațe fripte, sticle cu țuică și coniac; curve despuiate, ținute pe genunchi, veselie, fum... „Dacă ne văd, nu mai scăpăm de ei..." „Dacă-i rugăm să ne-ajute să stricăm poarta? zise Adalbert. Poate e și Apăchioară cu ei, poate au cheile... L-o fi mituit pe portar..." „Nu e cu ei, nu se vede", zise ea. Manu puse la gură canistra cu lapte și bău însetat: îl ardeau foalele. Guristul din banda de lăutari a lui Firică Porcu își dregea gîtul cu țuică fiartă adusă într-un termos verzuliu. Cîntase la toate nunțile, la toate pomenile, la ridicarea monumentului din... cînd Anghel îl spăla cu apă și săpun, călare pe-o scară lungă de lemn... cînd l-au tras de pe soclu cu douăzeci și doi de boi, și l-au tîrît pe sănii, în plină vară, prin sate, pînă l-au băgat într-o șură și l-au acoperit cu cergi, neștiind ce să mai facă, unde să-l pună, dacă să-l păzească sau ba, să nu-i fure mîinile și picioarele pentru temelii de case, capul... Cum s-a și întîmplat, de i-au pus coif din ziare, ca unui zeu de carton, adus de timp la propriile sale puteri... Manu recita poezii, rășcrăcănat pe masă, vesel, ca intrat într-un spațiu al nemuririi, nici prin gînd trecîndu-i că și moartea era de la Dumnezeu, famfaron ca orice cabotin, turnînd copilițelor (pe care desigur le luase de la teatrul de estradă „Fantazio") șampanie pe buriçe, ca și cum ar fi avut în mînă o cupă cu mied și s-ar fi aflat nici mai mult și nici mai puțin decît în Olimp. „Hai s-o întindem de-aici", zise nevasta lui Adalbert, simțind cum pe el îl apucau poftele văzîndu-i pe cheflii...

„Ai fost căsătorită, tu? am întrebat-o pe Zizi, după ce-a fost cu ăla de-o îmbrăca în regine din Spania. «Da», mi-a răspuns. «Era un băiat bun, da?» «Da, dar n-a rezistat la probele practice», mi-a zis Zizi-Ortanza..."

„Nu te mai dor dinții?“ încercă Adalbert să-i deschidă gura și să-i vadă măselele bolnave.

„Măgarule“, zise ea, mușcîndu-l de degetele mîinii lui drepte.

Ajunseră în fața porții înalte, din fier forjat, închisă de Apăchioară, cu lacăte. „Am să mă cațăr și-o să trec dincolo“, zise el. „Și eu să rămîn aici?“ „Găsesc eu o soluție, dau de Apăchioară...“ „Ești pilit, poate-ți intră în noadă vreun fier din grilajul de sus... și rămîi spînzurat de pantaloni... Poate trece cineva. A, uite, o doamnă... Tovarășa! Surda dracului!“ „Te cațeri tu întîi, zise el, și-o luă în brațe și-o sili să urce pe barele porții...“ „Ești țîcnit, stai măcar să-mi dau jos cizmele!“ Șapte gîște albe trecură pe lîngă ei găgăind, grăbite, parcă încercînd în zbor să se evapore. Un chelner trecea pe stradă în mîini cu o tavă de argint, încărcată cu piersici. „Au!“ țipă ea, alunecîndu-i mîna pe o bară de fier și pierzîndu-și echilibrul, căzînd și rămînînd agățată într-o floare de metal a porții, cu picioarele în sus, văzînd totul cu curul în sus, plopii răsturnați... Totul dură doar o clipă: rochia fu sfîșiată în petala de fier... Căzu în brațele lui Adalbert. Se apropiară din nou de cuștile iepurilor, goale. Televizorul mergea: chiuiau niște călușari din Vîlcea, bătînd pămîntul cu opincile lor, cu ciomegele... „Nu ne rămîne altceva decît să așteptăm, zise ea, simțind că de furie o cuprind căldurile. Zăpada ștersese urmele iepurilor. Aseară am vorbit cu un înger“, zise ea, și-i luă lui Adalbert sticla din mînă și bău pălincă pînă simți că se îneacă. „Și care era ăla, dragă, rîse el. Simaciu, sora aia, Gabriela? Iubito, eu sînt îngerul tău, un alt bou ca mine n-ai fi găsit în vecii vecilor să te ia de nevastă!“ „Gura, gura!“ țipă ea, isterică, lovindu-l peste obraji cu palmele, dînd cu picioarele în tîrnele pline cu varză și cu morcovi, spărgînd felinarul și dînd foc paielor din cuști, fînului de sub cuști, urlînd, furioasă, nebună, ca şi cum ar fi vrut să dea foc nopţii. „Vrei să ardă casa paznicului, să intrăm la puşcărie?“ bătu el flăcările cu zăpadă şi cu volumul ilustrat de Piky, dar ele şi-aşa nu prinseseră prea mari puteri, năclăite de fulgii umezi de nea ce curgeau din cerul ruginit şi rece. Ea începu să plîngă: începuse s-o doară cumplit măseaua, ca în noaptea cînd îl cunoscuse pe Adalbert, în bucătăria gostatului „24 Octombrie“: Anghel pusese oţet în cănile de apă de la cantină şi tovarăşii veniţi de la centru, Zoli, Lucuţă, Ilie Dragomir, Gogu Pană şi Tibi se spălaseră pe mîini şi pe faţă cu apa asta leşioasă, şi-i usturaseră obrajii... „Ce-i cu pişoarca asta împuţită?“ se enervase Lucuţă. Şi Anghel dăduse vina pe tovarăşa bucătăreasă, că nu schimbă... şi doar fîntîna e aproape... „Pe tovarăşa bucătărească o doare o măsea“, o apărase Adalbert, uitîndu-i-se în gură ca unei iepe (crezînd că ea glumeşte chircindu-se de durere, plînsă) şi astupîndu-i gura cu buzele lui lacome de curvar. Se smucise — şi căzuseră printre castroane şi crătiţi, pe un sac cu ceapă, pe doi saci cu fasole... Tovarăşii de la raion beau vin în bucătărie, iar Adalbert cu ea simţeau cum se-ncălzeşte fasolea sub ei şi cum se mişcă, vie, încolţind, înflorind. „Hei, draga mea, hai să ne mai plimbăm, să nu răcim“, zise el şi o luă de mînă şi plecară pe aleea principală fluierînd, ca într-un parc public: şi bucuria care îi lumină în noaptea mîncată de rugină, parcă-i făcu să vadă o ceată de copii mergînd cu capra, bătînd mingea... Şi un ins şchiop alerga după un cerc, gîfîind... „Alergarea cercului“, îşi aminti Adalbert de copilărie şi rîse, strîngînd-o pe ea de după umeri, privind din vîrful dealului luna ca un ochi tulbure ce se arăta peste oraş, şi nu se arăta, răsfăţată de beznă, în timp ce zăpada îmbrăca cu vehemenţă toate mormintele în alb, parcă le văruia ca să scape de propria lor îngreţoşare. Tropăiau, tropăiau, să nu le îngheţe picioarele, ţinîndu-se de mînă, pe ea durînd-o cumplit măseaua de minte, pe el umflîndu-l rîsul că nu putea scăpa de sughițul ce-l apucase, de atîta băutură, tropăiau mergînd în sus și în jos, să iasă din noaptea asta lungă, tropăiau, tropăiau așteptînd să se crape de ziuă și să învieze lumina din prima dimineață a noului an.

În loc de postfață

PĂRERILE LUI TIRON B. DESPRE *MIORIȚA* ȘI DESPRE... COȘULEȚUL DE NUIELE AL CĂLUGĂRULUI FRANCISCAN LORENZO

Se poate face o legătură între regele Oedip și ciobănelul cu mai multe oi cornute din *Miorița?* La o repede ochire, parcă nu. Grecul e conducătorul unui popor, are chiar un nume venit dintr-o poreclă, dintr-o stare nu prea fericită a picioarelor sale umflate din cauza legăturilor cu care fuseseră legate (zic legături sforilor sau piedicilor cu care fusese împiedicat ca un cal, să nu se poată mișca și fugi și astfel elibera din spațiul ce-i fusese oferit ca să moară, copil fiind — și fiind deci și la vîrsta cînd nici n-ar fi putut s-o-ntindă șmecherește și nici n-ar fi știut unde și de ce, neștind ce-avea să-l aștepte), iar tinerelul nostru se pare că n-are nici nume, decît dacă vrem cu tot dinadinsul să-i găsim unul, sau două, sau mai multe (adică toate nesigure), n-are decît o turmă de oi și niște cîini mai bărbați... Un popor nu e o turmă de oi, nu-i așa, iar păcurărelul nostru, deși uneori apare ca un stăpîn al altor păcurărași, una este puterea unui rege și alta este puterea unui păstor cu o slugă, sau cu două sluguțe. Să căutăm în altă parte sinapsele? Să cădem totuși de acord, înainte de orice alt pas bîjbîitor, că în cazul amîndurora avem de-aface cu Tragedia aflată la cotele ei cele mai înalte (sublime, dacă vreți). Norul de-ntuneric venit amarnic asupra lui Oedip, nor de nespus, de ne-nvins și de ne-nduplecat, care cumplit îl străpunge — vine mi se pare și peste ciobănașul nostru. Există însă o primă deosebire fundamentală şi deci sigură: regele plînge şi se zbuciumă aflînd crunta nenorocire în care a intrat pînă peste creştet, iar castul nostru păcurar în faţa viitorului ce i se arată ca într-o oglindă nu se văicăreşte citindu-l, îşi face chiar testamentul, cu calm, cu stăpînire de sine. Adică îl acceptă. E drept că regele nu mai era pus în situaţia de a fi de acord sau ba, el chiar îşi trăise viitorul (ca să zic aşa), fără să ştie, el fusese în viitor, el, cel care trăia şi în trecut şi în prezent în acelaşi timp, el Oedip, cel care astfel confunda trecutul cu prezentul, trăind trecutul şi prezentul şi chiar viitorul în aceeaşi clipă, el, Oedip, cel poreclit astfel, cel nebotezat deci de părinţi, nebinecuvîntat deci de părinţi şi nenumit (ca să nu-şi ţină cumva minte numele şi ca nici altcineva să nu-i reţină numele şi deci faptul că a existat cîndva), Oedip, cel cu picioarele umflate... În clipa cînd se profilează tragedia ciobănelului nostru, el coboară la vale, pe un picior de plai, pe-o gură de rai. Coboară din munte, de la munte. Crima va avea loc, de va avea loc, la şes, în spaţiul agriculturii. E important acest fleac. În Mioriţa sînt, desigur, suprapuse mai multe ecouri ale istoriei (cu obiceiuri, religii etc.). Poate acest fapt îndreptăţeşte şi citirea ei din mai multe unghiuri, plurivalenţa ei, semnificaţiile ei, gîlceava iscată uneori în jurul vieţii şi morţii junelui cioban. Pe unii, să le spun şi lor exegeţi, i-a supărat aşa de tare ce-au spus alţi exegeţi, că i-au pus urgent la zidul trădătorilor de neam şi i-au cam şi scuipat şi le-au zis chiar că operele lor au dus spre o politică fascistă, nici mai mult nici mai puţin. Doamne Dumnezeule, în faţa unor asemenea argumente e greu să mai încerci o opinie, un început de dialog... Dar, ca să nu ne ascundem după deget, vom spune că bunăoară poetului Blaga i s-a pus în cîrcă atîta neştiinţă şi necunoaştere a poporului român încît, încît... De ce adică să desluşească el în doine un „orizont cu totul particular"? Şi de ce a considerat el satul drept „păstrătorul matricei noastre stilistice“, în care „poporul românesc «boicotînd istoria» se retrage, mocnind interior, într-o viaţă de tip organic“? Nu vreau să mă ocup de filosofia lui Blaga, nu mă simt egalul său, cum alţii s-au simţit superiori lui, vreau doar să spun că normal este ca unei opinii să-i opui o altă opinie, de nu eşti de acord cu ea, şi nu o acuzaţie. În ce priveşte boicotarea istoriei, în marea mea naivitate aş zice că din moment ce era vorba de o istorie ce nu era a celor care o boicotau, era normal să nu se integreze acestei istorii şi s-o boicoteze dacă voiau să supravieţuiască acelei istorii. Cineva se întreba: „Ce semnificaţie găsise Blaga în baladă? Atenţia lui s-a oprit îndeosebi asupra „asimilării“ morţii cu extazul nupţial. Acest element tematic — susţinea el — din care „rezultă împăcarea cu moartea“, nu are nimic „păgîn“, ci ar reprezenta „elemente foarte ortodoxe“. „Moartea, prin faptul că e echivalată cu o nuntă...“ ar însemna „...unire sacramentală cu o stihie cosmică...“ După ce citează cunoscutele versuri din finalul baladei, Blaga încheia: „Iată natura întreagă prefăcută în «biserică»... Iată nişte viziuni cu adevărat sofianice“. Se vede şi pentru un chior din acest citat cît era de indignat acest amator de teoretizări simplificatoare întîlnind asemenea păreri mistice, aflate, zice domnia sa, într-o „vădită nepotrivire cu faptele şi realităţile istoriei poporului român“. Şi mai spune că *„motivul mioritic* nici pe departe nu concentrează în sine întreaga complexitate a culturii spirituale a poporului român“. Şi mai la vale: „De ce ar fi motivul mioritic *mai* specific românesc, bunăoară, decît motivul Făt-Frumos, întruchipare a frumuseţii morale şi fizice, figură în care se îmbină îndrăzneala şi devotamentul, bărbăţia şi spiritul de întrajutorare cu setea de dreptate, generatoare de eroism şi neclintită dîrzenie în luptă?“ După cum se observă, eu doar citez ce-a scris amicul nostru. N-o să-i iau apărarea lui Blaga. Cei care pot, se apără singuri. Nici n-o să-l critic pe atît de tempestivul său critic, doamne ferește. M-am oprit însă asupra acestui pasaj incriminat, al naturii întregi prefăcută în „biserică“, pentru că nu era necesar, să fie Blaga tras de urechi pentru o asemenea idee, ea mai fusese exprimată și mai înainte, bunăoară chiar de domnul Vasile Alecsandri, boierul de la Mircești. Și el vorbește de „cununia omului cu moartea“. Zice bardul: „Poetul necunoscut al baladei acesteia preface cu puterea închipuirii lui tot universul într-un templu luminat de făcliile cerești și aduce toate constelațiile și toate podoabele pămîntului față la cununia omului cu moartea“. Și mai vorbește și în altă parte bardul despre poetul anonim care a prefăcut universul într-un templu pentru nunta păstorului moldovean cu moartea. E drept că boierul de la Mircești e făcut doar mistic, de către unii exegeți, fiindu-le mai greu să-l facă responsabil de înscăunarea dictaturii fasciste. Noi nu comentăm, noi doar spunem că templu e cam același lucru cu biserică —, și trecem mai departe, revenind de unde-am deschis această paranteză, revenind la momentul cînd se profilează tragedia ciobănelului, cînd el coboară la vale pe-un picior de plai, pe-o gură de rai. Crima nu va avea loc la munte, de va avea loc, ziceam, pentru a adăuga că nici în Oedip nimic rău nu se petrece în spațiul său, în preajma Cithaeronului, unde Păstorul și Vestitorul și-au păstorit turmele... Scena tragediei în ambele cazuri este, am îndrăzni să spunem, plaiul, cîmpia, și în nici un caz muntele. Oedip, ajuns ucigaș de părinte și bărbatul celei din care s-a născut, el cel ajuns mai înainte în Teba cel mai mîndru, cere să plece: „Ci lăsați-mă să locuiesc în munți în locul / Numit Cithaeron al meu, unde mama mea / Și tatăl meu mi-au hărăzit, de viu, mormîntul, / Ca să sfîrșesc așa cum m-au sortit să pier.“ El care acum se considera „de zei cel mai urît dintre oameni“, orb, cu mîinile sale orbind scînteietorii săi ochi, se-mpacă totuși înainte de a pleca în munți cu groaznica încercare pe care a îndurat-o și zice: „Dar soarta mea, așa cum e menită, fie!“ Cred că după această spusă nu-i putem considera pe toți grecii fataliști. Muntele e un loc neîntinat de tină. Uneori, un lăcaș al zeilor. Nu numai la greci. Și la geto-daci și la alte popoare e un loc al nemuririi. E drept că Zamolxe a ucenicit pe la greci, e drept că muntele său verde e un sălaș al eternității, e drept că... Dar să coborîm din mitologie și să vedem ce spun obiceiurile noastre străvechi. A. Fochi vorbește de niște superstiții ciobănești, în baza cărora le era interzis femeilor accesul la stînă. Citează mărturia unui bătrîn din Negrilești, care afirma acum cîțiva ani, că muntele era lucru curat, de aceea femeile nu aveau dreptul să meargă la stînă. Mai mult, într-o altă informație citată de Fochi se spune: „Muntele se socotește un loc curat, sfînt ca și tîrla oilor“. Aș vrea să rețin acestea. Fiindcă și ultima dorință a ciobănelului ni se pare că presupune o înmormîntare a sa în loc curat, de munte, acolo unde-i este și stîna și unde în viziunea sa măreață o să aibă nuntași brazi și păltinași, lăutari, păsărele mii și preoți, munții mari... Deci el, coborînd la vale cu mioarele lui și aflînd din gura Bucălaiei ce-avea să i se întîmple, zice: „De ești năzdrăvană / Și de-o fi să mor / În cîmp de mohor...“ Vasăzică a ajuns într-un cîmp la poalele munților... Mohorul este o iarbă a cîmpiei în primul rînd. Și mai vorbește ciobanul nostru despre cîmp încă o dată: dacă năzdrăvana o va vedea pe măicuța sa bătrînă „pe cîmp alergînd“, să-i spună că s-a-nsurat... Dacă el ar fi fost înmormîntat în acest spațiu agrar, ea ar fi aflat și n-ar mai fi întrebat de el — de acest lucru pare sigur păcurarul nostru. Muntele este mai departe, dar totuși nu prea departe. El îi cere mioarei să-l îngroape: „aici pe aproape“. Orice munte ți se pare aproape, cînd îl vezi. Și de-l întrebi pe un cioban cît este pînă la muntele cutare, îți răspunde că este o palmă de loc... ca și cum imediat poți ajunge acolo. Ce vrem să spunem? Că nu e vorba, în orice caz, de distanță (mare sau mică) între cele două locuri unde se-ntîmplă în baladă crima şi înmormîntarea, ci de altitudine. Ar mai fi un argument: toate cimitirele sînt pe dealuri, şi acolo unde satele sînt de şes... Dar cum aici nu e vorba de nici un cimitir, această observaţie dorim să nu fie deloc luată în seamă. Vom aduce un alt argument care să probeze că locul crimei va fi la cîmpie: portretul pe care o să i-l facă ciobanului, măicuţa sa bătrînă, va cuprinde elemente de comparaţie luate din „fauna şi flora cîmpiei". Musteţioara lui, Spicul grîului; Perişorul lui Peana corbului; Ochişorii lui Mura cîmpului". Da, mura cîmpului. Şi încă un argument. În variantele maghiare ale Mioriţei culese de la ciangăii de lîngă Bacău (nu s-au cules asemenea texte niciodată de la maghiarii din Ungaria, ne asigură A. Fochi), se vorbeşte despre nişte porcari care vin şi-i cer turma ciobanului, şi el înţelege că-l vor omorî... Deci oamenii cîmpiei vor să-l ucidă. Dar să mergem şi mai departe... În unele variante ale Mioriţei nu-i vorba de trei ciobani, ci de doi (...„doi păcurăron, Unu mare, unu nic. Cel mai mare Pi cel nic Tot îl mînă şi-l adună Oile să le destoarne") Mai mult, cei doi păcurari sînt fraţi (Colo-n dealu după deal, Ieste-un munte Cu oi multe. Dar la ele cine-s îmblă? Îmblă-s doi păcurăron, Cel mai mare pe cel mnic Tăt îl mînă şî-l adună, Ca pe oi să le dintoarne. Oile cînd le-o-nturnat Gata-i legea i i-o dat: Or din puşcă să-l dinpuşte Or din săbghii să-l arunce — Tu, tu, tu, frătiuţu mneu Pe mine nu mă puşcaţ etc.) În altă parte toţi trei sînt fraţi. Dar tot cel mic va fi omorît. Să reţinem deci şi că uneori protagoniştii sînt fraţi, şi nu de puţine ori sînt doar doi. Şi să ne mai întoarcem odată spre locul unde se petrece acţiunea Mioriţei. Deşi A. Fochi e sigur că acţiunea se petrece la munte, menţionează că Dunărea apare destul de curent în unele variante oltene... Mai apare şi Crişul, Argeşul... Şi iarăşi mai pomeneşte de o altă credinţă superstiţioasă (în tipul de Colind pe tema Fetei de maior) ce interzice femeilor de a urca la munte, la stînă. Deci stîna e la munte. Totul e foarte clar în ce privește locul stînii, zicem noi. Dar vom reține următoarea afirmație a lui A. Fochi: că în Miorița s-ar putea să se afle o superstiție *de origine agrară* (sublinierea noastră), în legătură cu influența nefastă a furcii de tors (femeile nu au voie să iasă cu furca de tors la cîmp, pentru a nu prejudicia semănăturile. În Miorița, mama ciobanului își caută fiul, alergînd peste *cîmpuri* (s.n.), invariabil însoțită de furca de tors). Am putea face un rezumat în care e vorba de doi frați și de o tragedie ce se petrece nu în munte, acolo unde doar va fi înmormîntat păcurărașul?... Frățiuțului cel mare nu-i plac oile, nu le destoarnă, nu le-ngrijește, n-are oi mai multe, blînde și cornute, are mai puține, el pare mai legat de muncile cîmpului, nu vorbește cu oaia năzdrăvană, n-o iubește, n-o aude, e un suflet mai aspru, mai tern, nu se ferește de crimă, ba din contră, o premeditează. Nu e o întîmplare că va ridica o mînă ucigașă asupra fratelui său, nu. Are chiar și motive, sau își găsește. Oricum, e capabil să ucidă. Căci și acest verb murdar are nevoie de inși capabili! După cum se observă, noi ne îndreptăm spre Cain și Abel. Și citim în Geneză: „Adam s-a împreunat cu nevastă-sa Eva; ea a rămas însărcinată, și a născut pe Cain... A mai născut și pe fratele său Abel. Abel era cioban, iar Cain era plugar“. După cum se știe, Cain a adus o jertfă Domnului din roadele pămîntului, Abel, o jertfă de mîncare din oile întîi născute ale turmei lui: spre Abel și spre jertfa lui Cel de sus a privit cu plăcere, dar spre Cain și jertfa lui n-a privit cu plăcere. Cain s-a mîniat foarte tare, și i s-a posomorît fața. Cei cu fața posomorîtă, cei cu firea neagră în ei, cei cu ochii murdari, cei plini de invidie și de ură și de complexe sînt capabili de orice. Chiar de știu că săvîrșind o crimă, îi va pîndi păcatul la ușă, tot o săvîrșesc, umflați de propria lor genialitate nerecunoscută, cîrtitori în ei înșiși împotriva lumii întregi, nepăsîndu-le de nici un

Dumnezeu, de nici o lege, neavînd nici o lege a lor pe care s-o respecte. Unul, sau doi, sau trei, sau șapte — vor fi la fel. Și-l vor ucide pe păcurarul cel mai tînăr, pe Abel, ciobanul. Dorința păcatului se ține după Cain scai, degeaba i s-a spus să știe că această dorință se află în el și că trebuie stăpînind-o să stăpînească păcatul, deși i s-a spus să-și stăpînească păcatul... Însă Cain a zis fratelui său Abel: „Haidem să ieșim la cîmp“. Dar pe cînd erau la cîmp, Cain s-a ridicat împotriva fratelui său Abel, și l-a omorît. Propunînd această ipoteză sper să nu mă trezesc făcut mistic! Nu de alta, dar am un prim răspuns strivitor: eu cred în stafia regelui Hamlet!

Dar să revenim la oile noastre. De ce o mioară îi vorbește păcurarului? El avea cîini bărbați, cai învățați, și chiar, în unele variante, măgari mai blejați! După Tache Papahagi, românii întrevăd ceva simbolic în anumite atitudini sufletești ale unui cal, arătate în unele împrejurări: cînd calul sforăie din nări și nu mai vrea să meargă înainte într-un loc, călărețul crede că i se pregătește o nenorocire și se întoarce îndărăt. În mai toate basmele noastre caii îi ajută pe feciorii de împărat etc. Cu Făt Frumos vorbește aceeași limbă. În Miorița, caii tac chitic, deși sînt „învățați“. Atunci — ce te mai poți aștepta de la niște măgari? Surprinzători sînt și cîinii aici — tac mîlc! Ar putea și să urle prelung și să anunțe iminența tragediei. Tot Papahagi ne informează că, la români, cîinii mai ales de urlă noaptea în jurul vreunei case, e semn de moarte... Părăsind satul, să-și fi pierdut ei simțul prevestirii? Și să fi devenit doar niște bravi și bărbați dulăi gata să înfrunte lupii și urșii? Papahagi, negăsind decît în Miorița un exemplu de prevestire venit din partea unei mioare, dă trei cazuri autentice cînd niște oi sterpe au cobit apropierea morții... Și prevestirile lor s-au adeverit. Simple întîmplări? Probabil. Dacă dăm o fugă pînă la egipteni, aflăm că printre animalele care erau mai mult decît nişte embleme şi simboluri şi meritau să fie adorate — fiind ele chiar receptacolul formelor bune sau redutabile ale puterii divine — se numărau şi oile (pe lîngă cîini, lei, hipopotani, boi, crocodili etc.) Berbecii înalţi, să le spunem astfel, cu coada lungă, cu coarnele spiralate, crescute orizontal, adică de o parte şi de alta a capului... şi alte soiuri de berbeci, mai clasici, adică mai normali, erau preţuiţi pentru detritusurile lor pe care populaţia prefaraonică le mînca de zor... Dar în meniul ritual pentru tot soiul de dumnezei vechi, carnea de berbec lipsea. Lazăr Şăineanu în capitolul „Dumnezeu" al monumentalei sale cărţi *Basmele române* scrie că „apariţiunea fiinţei supreme în mijlocul muritorilor, spre a răsplăti şi pedepsi intenţiunile lor bune sau rele, uneori se manifestă prin directa acordare a unor daruri cu însuşiri supranaturale..." Dumnezeu şi Sîn-Petru nu dispreţuiesc carnea de ovine, bunăoară în *Mioara cu lîna de aur*, unde ciobănaşul (tînăr şi acesta deci) ce-i întîmpină la o stînă le taie singura lui mioară... Drept răsplată, Dumnezeu îi dăruie o altă mieluţă, năzdrăvană şi cu lîna de aur (*Mioara cu lîna de aur*, de G. Popescu). Ciobănaşul o va face să rîdă pe mofturoasa fiică a unui împărat care nu voia să se mărite decît după un ins ce o ar face să rîză, şi-o ia pe domniţa de soţie. Evident că mioara cu lînă de aur îşi făcuse aici datoria. *Dar ce-ar fi să încercăm* un portret al mioriţei noastre năzdrăvane? Mioriţă, laie, Laie, bucălaie... S. Puşcariu ne asigură că *laiu* face parte din terminologia păstorească şi la albanezi (l'aj, fem, l'ajɛ), cuvîntul ar denumi oi cu lînă neagră sau albă. Există şi cuvîntul *lajuš*, „*berbece negru*". (Ne întrebăm, neştiind greceşte, Lajos, tatăl lui Oedip, nu ar însemna cumva „berbece negru", cum şi Oedip este un nume ce înseamnă ceva?...) Să fie cuvîntul acesta derivat din neatestatul labius, din labes „pată neagră", pe care şi Ovidiu îl întrebuinţează în *Metamorfozele* sale?... La sîrbi, laja=oaie sau capră cu semne albe sau negre. În aromâneşte acest *lai* a ajuns un fel de „sărman, biet“. Alte ori a devnit o particulă exclamativă (ca „mă“, „bre“ ale noastre). Tot Pușcariu ne asigură că faimoasa mioriță era „plăviță“ și „bucălaie“ în același timp, adică era cu lînă gălbuie pe corp și cu o pată neagră pe față. El mai spune că *laie* care precede de două ori pe bucălaie n-are valoare semantică, ci numai metrică. Revenind la întrebuințările cuvîntului românesc, Pușcariu spune că Laia e o oaie de tot neagră la lînă. Între răspunsurile date la chestionarul lui Hasdeu, găsim: oaie laie = oaie neagră după ce a însurit. În Glosarul la operele lui Creangă: lînă laie = lînă neagră amestecată cu puține fire albe, deci cenușie. Bucălaie ar fi numele unei oi cu pată neagră pe bucă. În ancheta lui Emil Petrovici (întrebarea 5328 = ce nume au oile după culoare?), „laia“ e „neagră“, „bucălaia“ — „cu botul negru“. Laie = neagră, sură, cenușie. Plaviță = cu lîna gălbie. Bucălaie = neagră pe bot, pistruie pe bot, albă, nu gălbie. De asemeni, bîcălaia = mai grasă, mai făcută la fălci. Ce ne facem atunci cu Plăviță? Plăvane, plăvan, ar fi bălan, alb-cenușiu, bălai, de culoarea paiului. Etc. etc. În dicționarul Academiei, lai, laie = negru, sau negru amestecat cu alb. Laie = ceată de țigani, ceată zgomotoasă, de copii. Lainic = om care umblă fără nici un rost, pierde-vară. Bucălaie = oaie cu botul negru. Bucălai = bucălat. Plăviță = alb-gălbui, blond. Cum ne mai descurcăm? Să mai spunem și că o oaie laie ar putea fi și o oaie vagaboandă, rătăcită de turmă, șuie. Dar problema principală rămîne următoarea: oaia noastră e laie sau bălaie? E o oaie neagră, cu lînă neagră, sau e o oaie cu botul negru și cu lîna gălbuie, cu lînă de aur? E vorba de o oaie căpiată, ori de un personaj mitologic? De o întîmplare sau de un oracol? Din răspunsurile la aceste întrebări vom putea mai la vale desprinde niște înțelesuri total deosebite unele de altele. Dar pînă atunci să vedem cum apare miorița în diversele variante ale Mioriței. Din greaua turmă de oi breze, bele, grase, oacheșe, cornute, lăptoase, cu lînile zugrăvite, ţigăi se desprinde o mioară laie care de trei zile nu mai tace din gură, bucălaie, bîrsană, năzdrăvană. Uneori e şchioapă, prefăcută şchioapă, ca să-i poată auzi mai bine pe ticăloşi punînd la cale crima. Ca ea nu era o alta în turmă, pe toate le ştia, înţelegea totul. Mergea în fruntea oilor, mînca fruntea florilor. Uneori apare cu picioarele poleite, cu unghiile potcovite. Cum ar arăta un oracol la înfăţişare? Mieluşica „din tîrla năzdrăvană“ are în „cele patru cornițe“, „cîte-o piatră nestemată“, „de-mi lumina noaptea toată“. Sclipea lîna pe ea. De trei zile n-a mîncat, n-a băut, de trei zile ea cunoscînd taina morţii ciobanului, cunoscînd uneltirea ticăloşilor, cunoscînd viitorul. Reacţia e omenească, — n-are chef să se îmbuibe, cînd află marea primejdie ce va veni odată cu cel de-al treilea apus de soare, cînd stăpînul ei va fi ucis... Nu păştea iarba, zbiera, ochii lăcrăma... Şi iarăşi ne întrebăm, era o simplă mieluşică, mai inteligentă, care, cînd simţea de vreme rea, trăgea oile în perdea şi cînd era vreme bună, trăgea oile-n păşune? Fiindcă ea unde-mi zbiera, locul tremura, brazii veştejea, iarba se pîrlea... Nu era bolnăvioară, sau se-mbolnăvise aflînd tragedia ce fusese pusă la cale şi care-avea să se-ntîmple? Drăguţa mioară în unele variante are o ureche peagă, şi una bleagă. Coarnele răsucite, în argint bătute, în aur poleite. Cu lînă modură, A mea soră bună. Ce-i cu acest cuvînt, soră? Şi de ce nu-i place iarba de pe cîmp, apa, sarea? Ori nu-ţi vine bine, să mai fii cu mine? o întrebă ciobanul nostru. Ori îi este dor de ceva? Totuşi ciobanul ştie ce nu ştiu duşmanii săi: că mioara e năzdrăvană. Nu doar „de-ai fi năzdrăvană“, n-ai mînca etc... El ştie precis că este, şi-i şi zice: Tu eşti năzdrăvană. Deci cu ea s-a-ntîmplat ceva ieşit din comun, dacă nu-i place iarba şi apa. Ea rău s-a supărat, dar din ce cauză? El şi din fluier de paltin i-a cîntat. E ceva ieşit din comun. O întreabă: „Ori semn ţi se face?“ E drept, uneori nepriceputul nostru personaj, neînţelegînd-o, crede că e nebună, că a căpiat și umblă nebună. Temerea lui vine cred din nehotărîrea mioarei de a-i spune adevărul. El doar mai vorbise cu ea, știa deci că vorbește — atunci de ce nu-i spunea ea ce este cu ea, de nu-i place nimic pe lumea asta? Meița de fapt de trei zile îl cruța, nu-i spunea ceea ce chiar știa (știindu-l și pe el cum va reacționa) că se va împlini. Nu voia ca el să fie tulburat trei zile înainte de a se împlini moartea lui? Trei zile să mai rămînă neștiutor și să se bucure de viață, cu prețul de-a o crede chiar pe sora lui nebună? El era îngrijorat *nu pentru el,* de tulburarea ei, el credea că în altă parte era pericolul. *Cine erau amenințați?* Se temea ea de hoți, c-or să-i fure, ori de lup, că o vrea s-o mănînce? Nu. Stăpîne, stăpîne, Ce, lupii, mi-e mie? Din iarnă am scăpat, Lupii nu ne-au mîncat. (Dar să deschidem o nouă paranteză. În ce parte a anului are loc povestea noastră. Cînd cobor oile din munte. Dar ele pot coborî de mai multe ori, și din mai multe pricini. Mai sus am întîlnit precizarea: din iarnă-am scăpat. Deci trebuie să fie vorba de primăvară, sau de vară. Vremea vremuia, se spune într-o variantă culeasă de G. Dem. Teodorescu de la Petrea Crețul Solcanul, lăutarul. E drept că acest „vremea vremuia“ apare după moartea ciobanului. Ce spune C. Noica despre vremea vremuia? „Românul are un proverb, revelator în ce privește noțiune de timp și vreme: «Ceasul umblă, lovește și vremea stă, vremuiește». Vremea nu-i pare curgere, ci stare pe loc, fixitate, permanență. Vremea stă, vremuiește. În limba germană a vremui (zeitingen) are, dacă nu mă înșel, un sens concret de durată și petrecere. Așa se-ntîmplă, pînă la un punct, în accepțiunea pe care i-o dă Heidegger. La noi însă, «vremea vremuiește» e tautologic. A vremui nu aduce nimic nou față de vreme. O repetă, o definește, ca neîntîmplare, ca repaus. Românul mai spune: «Vremea vremuiește și omul îmbătrînește». Numai omul devine; vremea stă. Și nu stă pentru că ar fi un simplu cadru de reper pentru fenomene, sau o formă pură a sensibilității, cum e la Kant. Ea e încă ceva concret, spre deosebire de noțiunea de timp (de la „temps“), care e conceptual și abstract. Dar e un concret nemișcat. E totul viu al lumii, privit sub specia ființei, nu a devenirii. Alături de «vreme» ca expresie a eternității, tot ce se întîmplă apare, în fond, românului drept zădărnicie. «Toate veacurile se înțeleg ca ziua de ieri», spune românul. Ceasul care umblă, lovește, în timp ce vremea stă; omul care îmbătrînește, pe cînd vremea stă iarăși; acțiunile și străduințele oamenilor, *rînduielile și împărățiile* lor, totul e zădărnicie“. În varianta lăutarului oaia bîrsană se tot uita și nu mai vedea pe mîndra fetiță cu neagra cosiță prin cîmpuri umblînd și de ciobanul mîndru întrebînd, cum era sigur el... Mîndra fetiță l-a uitat probabil. Vremea vremuia. Dar să revenim la ce ne-am propus să aflăm, în ce anotimp are loc acel fatal apus de soare. Într-o variantă din Dobrogea, găsim cînd i-au pus gînd dușmanii ciobanului nostru să-l omoare: Cînd o fi apus de soare Și-o fi soare la chindie *În ziua de sfînt Ilie (s.n.)* Închidem paranteza. Oița noastră nu se temea de nici o lighioană, ea plîngea pur și simplu și zbiera cunoscînd adevărul, cunoscînd destinul ciobanului, cunoscînd deci fiara ce nu mai putea fi înduplecată cu nimic... Îl plîngea pe drăguțul bace, dar se plîngea și pe sine... Oaia bucălaie, la lînă țigaie, la bot e pîrnaie, la ochi e pîrnaie... Adică ar avea ochi negri, dacă vom deduce această culoare din întunericul temniței, închisoarea fiind același lucru cu pîrnaia. În dicționar mai scrie că pîrnaie ar mai însemna și oală mare de pămînt, pentru gătit, sau pentru păstrat alimente. Ochii pămîntii? Sau ochi negri, ca pămîntul, ars de atîta foc al oalelor, atîta timp ținute pe vatră? Dar ce culoare aveau ochii oiței noastre misterioase are vreo importanță? Eu cred că ar trebui făcut un studiu în care să găsim măcar descrise, dacă nu descifrate, toate „elementele componente“ ale acestui personaj grozav al culturii noastre.

E cu coarnele răsuciți, în argint bătuți, în aur poleiți. De durere, de întristare că a rămas din fruntea oilor, coada oilor. Cu lîna de-o palmă, mielușica. Anica Ion Stancu Tacoi, din Plenița, zice: „Asta ieste o poveste de ani putrezi... În cioporu lor ierea și-o oaie ocheșică și — pe semne — Dumnezeu a-nțăles ce vor să-i facă lu Voinea și-a-nceput să vghere. Iel ce c-o mîna la iarbă, la apă. Iea vghera mai rău. Punea capu pe iel și vghera-vghera“. Marcu Pătru Dolea, ce-a auzit-o prin 1866 de la un lăutar, Sandu, zice că mielușica avea patru corniță, și-n vîrful cornițălor avea piatră nestemată, de lumina turma toată. Formidabil, am zice noi. Coarnele ei luminau turma, luminau nopțile, luminau lumea. Mielușica putea lumina și misterele, nu? Desigur. Să încercăm un portret al ei. Mioriță, laie, Laie, bucălaie. Mioriță, Laie? Ar avea deci miorița un nume? Posibil. Sau Bucălaie? Posibil s-o cheme Laia, sau Bucălaia. Sau laie să însemne negru? Mioriță neagră, neagra, bucălaie? Posibil. În balada culeasă din Cleanovu, din jurul Vînjului-Mare, de la Andronie Dascălu, întîlnim: „Neagră mioriță, De trei zile-ncoace...“ Mioriță, laie, să fie Mioriță, fă? Sau Mioriță, bre? Sau: Mioriță, mă, Bă, Mioriță? Mioriță, sărmană, Biata Mioriță? Chemînd-o astfel ca pe un prieten, ca pe un om. Sau: Mioriță laie, să fie Mioriță, vagaboandă, pierde-vară, rătăcitoare? Mioriță vînătă? Bre, Bucălaie? Sau laie să fie, cumva un fel de vai! Miorița, vai, Vai, bucălai? Nioriți lai, bucălai... E prea patetic? Liți, liți, mioriți, Cu lîna plăviți, acoperă o necesitate de rimă? Lele, lele, încep alte cîntece... Dacă Miorița este neagră, să fie un mesager al morții? Să vorbească ciobănelul nostru cu moartea, curatul nostru personaj să afle adevărul vorbind chiar cu neagra moarte? cu trimisa morții? Cu Persefona? Ne întrebăm. Vom demonstra mai la vale că ciobănelul e virgin, ca și Hamlet, dealtfel, cel care află adevărul din gura stafiei tatălui său, din gura unui mesager al morții, într-un dialog deci cu moartea...

Dar să rămînem la detalii exterioare: bucălaia, cu lîna albă și cu botul negru, Mioreaua era plăvaie, sclipea lîna pe ea. Avea o pată neagră pe față? Sau laie este doar o necesitate de rimă pentru bucălaie? Cum este Riță, Mioriță, sau Mioriță, riță Cu lînă plăviță, Cu gura de țîță?... Ia să mai poposim și asupra acestui vers. Miorița are gura de țîță, deci și ea e curată, de puțin timp venită pe lume... Se poate determina chiar vîrsta ei, dar ce rost ar avea? Oricum, nu ierea în turmă alta ca ea! „Ia c-a auzît Și ca și văzut Și ia că i-a spus Că iei s-a vorbit Pe iel să-l omoare Și să-i ia turma“ (Ion I. Drăcea, din Traian, Orevița, Vînju-Mare). Ocheșeaua aude, vede, vorbește. E formidabilă varianta lui Const. Coiculescu, din Arcani, Tîrgu-Jiu: ciobanul o întrebă pe oița bîrnace de ce nu-i tace gura și află că ciobanii mocani s-au vorbit, s-au îngăduit să-l omoare și să-l îngroape „pe la miez de noapte“. Ciobanul zice: „Eu știu c-am să mor Că mă ia fiori *Și tot visez noaptea Că vorbesc cu moartea* (s.n.)“. Deci ciobanul știe că va muri, oacheșa doar îi confirmă visele sale, dialogurile sale cu moartea. Și la Dumitru Cătană, din Rasova, Bălești, Tîrgu-Jiu, întîlnim această idee: „Moldovanu spune Că piere din lume. Și visează noaptea *Că-l cuprinde moartea* (s.n.)“. Cei doi mai mari, ca viesparii mari ei se vorbesc și se gomonesc, pre el să-l omoare. Mioarei i se întîmplă ceva ciudat: i se înroșește lîna. (Miorița mea, Ce ți s-a roșit lîna?) Niorica spune ce-a aflat, — e o nebună, e mesagera unui oracol? Vom mai vedea mai la vale. Dar cum se comportă voinicul nostru aflîndu-și viitorul? D. I. Suchianu scrie că niciodată baciul nu a fost mai departe de primejdia de a fi omorît ca în momentul conversației sale cu miorița... Căci înștiințat, ciobanul nu are nici măcar nevoie să se apere, fără cea mai mică osteneală, el evită atentatul. Tulburarea lui e mai mică decît a mioriței: și ca s-o liniștească, pune vestea care i-a făcut frică în centrul unui basm care se va petrece într-un decor feeric. Cel mai bun antidot al panicii ar fi bagatelizarea obiectului ei. Moartea devine astfel un joc literar, destinat să o amuze pe mioară şi să o distragă de la gînduri triste. S-ar putea și asta, nu? A. Fochi scrie că „D. Zamfirescu a exprimat cu putere un punct de vedere sănătos față de ideea fatalismului". Iată punctul sănătos: „Miorița lui Alecsandri, scrie domnul D. Zamfirescu, ca născocire populară, este o imposibilitate. Iată un flăcău voinic, trăind pe corhane cu turma sa, căruia oița bîrsană îi spune că au să-l omoare baciul Ungurean și cu cel Vrîncean și care, în loc să pună mîna pe bîtă și să se apere, pune mîinile pe piept și face poezii! Contemplativitatea și forța, forța mai cu seamă, care alcătuiesc caracterul specific al eroului baladelor, nu îngăduiesc o asemenea purtare". Domnul Zamfirescu e un clasic, la fel cumva și cu domnii Corneille şi Voltaire care, citim în Jules Lemaitre, considerau *Oedip rege* de o simplitate uşor copilărească (primul), şi informă şi barbară (al doilea). Ba mai mult, ei erau de părere că Sofocle dăduse de două ori dovadă de neîndemînare: mai întîi, că ne lasă să prevedem de la început deznodămîntul dramei, şi apoi, ducînd mult dincolo de limitele verosimilului îndoielile regelui Oedip şi răzvrătirea sa împotriva evidenţei: „Ce piesă prost compusă!" exclamă domnul Voltaire. Jules Lemaitre demonstrează că aici e vorba (domnii mei, Corneille şi Voltaire) de „inteligenţă îmbinată cu cunoaşterea viitorului — una din desfătările dumnezeieşti, dacă nu vă supăraţi". Noi nu ne supărăm, din contră, am notat cu plăcere iritarea clasicilor în faţa unor destine ce li se par imposibile, sucite, în neconcordanţă cu viaţa, neverosimile, ce mai calea-valea! Nu se spune că autorii celor două capodopere n-ar avea talent, dar din moment ce... Da, neverosimilă înfăţişare mai are şi *mieluţa* noastră: are lînile şi coarnele zugrăvite! Personaj fantastic? Incredibil, dacă speri, rezolvi toate ecuaţiile şi te culci liniştit. Incredibilă este şi stafia regelui Hamlet! Cine a mai văzut strigoi umblînd prin palate regale? Nimeni. Literatura pare totuşi plină de lucruri dubioase, găsim prea des un talmeş-balmeş... Alandala apare şi duhul răposatului rege danez! Un duh care „jignit e parcă" şi se-ndepărtează şi nu vrea să răspundă întrebărilor celor doi oşteni, ce fac de strajă în faţa castelului de la Elsinor. Cînd Hamlet află că soldaţii şi Horaţio au văzut al tatălui său spirit, în armură, zice că de-a bună nu-i! „Presimt o mîrşăvie". Apoi, cînd duhul apare, prinţul zice: „Tu, duh sfinţit sau blestemat strigoi De-aduci duhori din iad sau vînt din ceruri..." Şi-i vorbeşte, numindu-l al ţării rege, tată... „Ce semn e-acesta, Că tu, leş mort, în zale rătăceşti Sub raza lunii, noaptea bîntuind-o, Iar nouă, doar paiaţe-ale naturii, Ne scuturi groaznic mintea cu gînduri Ce trec hotarul sufletelor noastre? Ce rost au astea? Spune-mi, ce să facem?" Şi păstorul nostru se consultă cu oaia incredibilă, în alt fel, dar tot se consultă asupra viitorului! Rugat de Horaţio să nu plece unde-l cheamă duhul, Hamlet zice: „Fac un strigoi din cel ce-mi ţine calea..." „Mă strigă soarta..." zice şi iese în urma nălucii. Se pare că şi pe Voinea al nostru (ca să-i dăm un nume păcurarului şi să ne fie mai uşor să-l punem în fraze) l-a strigat soarta: el discută cu ocheşica şi află ce duşmanii lui au tot pus de trei zile la cale, vorovindu-se... În unele variante află chiar un lucru colosal: nu numai că ei vor să-l ucidă, ei vor chiar cu mînuţele cu care au înfăptuit crima să-l şi înmormînteze! Dacă în Dania, sufletele celor omorîţi pe nedrept rătăcesc noaptea înainte de cîntatul cocoşilor prin lume să-i facă pe ucigaşi cunoscuţi, de ce n-ar veni după moarte din tărîmul celălalt şi Voinea, nu în armuri, în zale, ci cu toporişca în mînă şi cu fluierele lui la brîu? De ce n-ar cînta aceste fluiere noaptea trezind lumea din somn? Ucigaşii bănuiesc că aşa se va-ntîmpla, şi ca să nu fie cunoscută mîrşăvia lor şi să nu mai revină Voinea pe pămînt în chip de strigoi se hotărăsc şi să-l îngroape, dulcii de ei, naivii de ei, nebănuind ei că mioreaua știa totul și ea putea să-i spună lumii... Din punct de vedere dramatic, hotărîrea celor doi de-al înmormînta pe cel pe care aveau să-l ucidă mi se pare grozavă. Ei sperau deci că Voinea, bine îngropat, nu va mai reveni pe pămînt și astfel va fi șters de pe pămînt... „O, zi! o, noapte! Cît de stranii lucruri!“ ar spune Horațio aflînd de nelegiuirea pusă la cale de cei doi orbeți, așa cum a zis aflînd ce înfăptuise Claudius... Voinea întîmpină altfel decît prințul danez aceste stranii lucruri. În fața lor, Hamlet îi spune prietenului său: „Întîmpină-le deci ca un străin, Căci se petrec în cer și pe pămînt Mai multe lucruri decît a visat, Horațio, filosofia ta“ (Fac o nouă paranteză: această selecție oferită de Hamlet, de-a întîmpina ca un *străin* tot ce se petrece în Dania în acele nopți și zile stranii — aș putea s-o pun ca un motto la începutul romanului „Străinul“, de Camus). Odrasla regească citește totuși în aceste stranii lucruri „că vremile ieșitu-și-au din matcă“. Și zice: „O, soartă blestemată, nenoroc, Să fiu născut ca să le-adun la loc...“ El își asumă chiar responsabilitatea de a aduna la loc vremile care și-au sărit din țîțîni. Este o ambiție nobilă, de ce nu? Să te crezi născut pentru a îndrepta cursul lumii. Dar lui Voinea îi este amenințată viața, a sa deci, nu a altora este pusă în cumpănă... El totuși nu se simte străin pe această lume, cum nu se va simți străin nici în altă lume, plecînd acolo, fiindcă el înțelege că mersul lumii nu poate fi oprit și fiindcă el mai știe un lucru extraordinar: că el este cheia lumii întregi, el e stăpînul lumii, el, ciobanul, omul. Hamlet le spune prietenilor săi, hotărît să pună vremile în propriile lor țîțîni, că tot ce va face va face „cu-nvoirea Lui Dumnezeu“. În *Miorița* nu apare Dumnezeu. Dumnezeul lumii veșnic rotitoare este ciobănelul nostru. Cum să-i fie lui frică de moarte? De-o fi să moară, o să cadă o stea atunci, e drept, dar soarele și luna o să-i țină cununa, păsările o să-i fie lăutari la această nuntă.... Să fie doar o simplă naivitate spusa ciobănelului? Sau o înțelegere mai grozavă a lumii, mai tulburătoare decît înțelegerea prințului danez? Fiindcă Voinea, cum se știe, nu țipă, nu cade în melancolie, nu se lasă copleșit de instincte, de frică în fața morții — ci își face calm testamentul... Totuși, mă întreb: oare chiar se vede el în centrul universului, sau văzîndu-se în această rotire a lumii știe după discuția cu mioara năzdravană că ordinea elementelor și mișcarea lor nimeni n-o poate determina, și nici el? Ascultă un oracol? Noi ne tot întrebăm, cum se observă, fiindcă nu ne este rușine să spunem că nu deținem în această privință un răspuns, nu matematic, ci nici măcar...

Mioara nu mînca iarbă de trei zile, nu bea apă, mereu zbiera... Scumpa mea, mioară, Ori ești bolnăvioară, Că de trei zile-ncoace, Gura nu-ț mai tace, Oar apa nu-ț place, Oar iarba nu-i dulce? Să fie vorba de transa în care intrau unele persoane la greci, ca apoi să prorocească? În templele din Theba, Egipt, Babilon s-au practicat, cum se spune, ceremoniile artei cunoașterii viitorului. Delirul, extazul în care cădeau... Dar să ne oprim doar asupra sibilei troiene, Casandra, nefericita Casandra care într-un delir profetic a anunțat ruina casei lui Agamemnon (Și de n-ar fi fost crizele ei, mai scria Eschil tragedia casei încornoratului rege?). Phytia dădea răspunsuri la Delphi, fără să țină cont de virgule și era necesar ca unii profeți de serviciu ai sanctuarului să tălmăcească bolboroseala ei agramată și să pună semnele de punctuație acolo unde li se părea lor potrivit... Miorița noastră vorbește foarte clar, pune virgulele exact unde trebuie, ca să știe Voinea că tovarășii lui vor să-l termine. Oița pare bolnăvioară în delirul ei de trei zile. Gura nu-i mai tăcea. Dar cînd a fost întrebată care-i cauza zăpăcelii în care căzuse, s-a exprimat cursiv și limpede. Nu ca o Phytie, ce mai mînca și lauri. Ca o soră, ca o Casandră, mai degrabă. Pe la geto-daci, sau traco-geți, mai întîlnim folosită sămînța de cînepă: ea dădea o amețeală propice unor prevestiri... Să fi mîncat mioreaua noastră ajunsă în cîmpie sămînță de cînepă și?... Nu. Cum o chema pe mielușica noastră? Dacă nu Laie, sau Bucălaie, n-avea nume — așa cum nume nu are nici ciobănelul și așa cum nume propriu n-au nici asasinii săi. Cronicarul anonim a găsit de cuviință să pună în prim-plan crima și consecințele ei... Buletinul de stare civilă nu conta. Victima rămînea anonimă, ca și călăul. Nebotezați de cîntărețul anonim, ca să nu se circumscrie această tragedie într-o întîmplare cu păstorii cutare și cutare, într-un mic roman polițist, adică. Ciobănelul e o ființă fundamentală. Și criminalii trebuiau și ei, mai ales ei, păstrați în anonimat. Și ei fiind niște plenitudini ale răului, dragii de ei. Tragedia e redusă la esențe, la actele ei, nu se mai încurcă cronicarul cu descrierea arborelui genealogic al protagoniștilor, cu întreaga lor biografie... Și totuși, uneori, eroul principal apare botezat. Am folosit mai sus numele Voinea. (Nouă ciobănei Și cu Voinea, zece, Pă toți îi întrece). Oița uneori, în Oltenia, e chemată de cioban: Oiță, Beluță... Dar Mneorița nu apare cu nume propriu, decît derivat dintr-o însușire a spiței sale: Bălaie etc. Nesemnificativ. În Gvardenița, Bălăcița, de lîngă Vînju-Mare, pe cioban îl cheamă Badu, în varianta *Badu,* culeasă de Stuparu N. Marin de la Matei Pîrcălăbescu. În aceeași localitate, ciobănașul se numește Mircea, în varianta *Oița,* culeasă de Stuparu Marin de la Stan N. Pîrcălăbescu. În Banat, Băla aude ce vorbesc doi păcurari și-i spune lui Pătru totul... (La Pătru-i spunea: — Auzi, Petre-auzi...). În Covăsinț, lîngă Arad, păcurarul cel mic se numește Ionașu. Pătruț, mai apare, — cules de C. Brăiloiu, — în Petroșani. Pătruțu, Pătruț — apare de mai multe ori în Transilvania. În Certeze, Oaș — Griguța. Păstorul nostru se mai numește Cornutu (C-are oi mai multe Multe și cornute), într-o variantă în care și asasinii săi au buletin de identitate: unu-i Manoilă și altu-i Izochiș. Se mai numește Oancea, Costea. Oaia năzdrăvană apare la un moment dat bătrînă, și-i zice Dolfa (Dolfa cea bătrînă, Simte-a vreme bună). Sînt acestea nume uneori provenite din alte producții folclorice, care nu au prea multe lucruri comune cu Miorița? Contaminări nesemnificative? Probabil. În producții tangente cu Miorița, prin influențe reciproce să fi căpătat uneori nume ciobanul și mioara sa? Da și nu. Dar pe noi nu ne interesază aceste nume decît pentru a arăta că ele nu apar decît foarte rar și că deci poetul anonim a fost genial „lucrînd“ cu entități, cu categorii, cu arhetipuri, cu nume generice și nu cu X sau Y ca într-un foileton polițist. Dar de ce să ne mirăm că personajele noastre n-au nume, atîta vreme cît în cea mai perfectă tragedie (și polițistă! pe deasupra), „Oedip“, domnul Sofocle operează cu o poreclă (Oedip), iar alte personaje au nume generice: Preotul lui Zeus, Vestitorul, Păstorul... Da, Păstorul, acest personaj extraordinar, mai înalt sufletește decît toți zeii, omul care putea printr-o crimă să-i înfrunte pe zei și să devină egalul lor în ticăloșie (și prin asta chiar să-și capete un nume!), n-are nume... El e păstorul. El nu a săvîrșit crima, așa cum i s-a cerut. Cum nici păstorul nostru nu va săvîrși o crimă, sau o dublă crimă, sau o triplă crimă... Dacă prețul vieții este omorul, merită să ajungi un criminal ca să poți trăi? Ne reîntoarcem astfel firesc spre Cain și Abel. Fratricidul nu-i o poveste nouă, nu-i o poveste veche, pare o poveste dintotdeauna și pentru totdeauna. Oricum, în diverse culturi, deține un rol nu chiar de neglijat. Unii cred că dacă-l blamează pe Th. D. Speranția pentru că a scris că Miorița ar fi „un rest din cultul cabirilor“ au și rezolvat problema, Miorița n-ar avea nimic comun cu moartea lui Osiris. Zice Th. D. Speranția: „După folklor am avea prin urmare pe Osiris tînărul omorît, Isis femeea care-l plînge, Set care l-a ucis și Anubius care întovărășea pe Isis în călătorie — cîinii.“ A. Fochi (căruia îi datorăm foarte mult în dragostea sa se pare de-o viață pentru Miorița) este neîndurător: „Dar dacă scriitorul Odobescu și poetul Coșbuc își puteau permite interpretări, mai mult sau mai puțin «poetice» ale Mioriței, dînd frîu liber imaginației și fanteziei lor creatoare, unui om de știință, cu pretențiile universitare ale lui Th. D. Speranția, o asemenea atitudine nu-i mai era îngăduită". Și din ce cauză credeți? C-a îndrăznit să spună că fratricidul acesta ar fi ajuns destul de simplu pînă la daci, prin strămoșii lui Osiris („un însemnat masiv etnic din Valea Nilului"), care ar fi putut veni pe vremuri cu turmele pe aceste locuri muntoase, ca păstori... Și mai ales fiindcă a spus că nu este cîntec sau doină, ci un *mit* sau legendă rituală. Pentru cuvintele sale în legătură cu Miorița și călușul, este amendat astfel: ...„dar teoria lui trebuie respinsă în bloc, ca toate acele teorii mistice și obscurantiste vînturate de vîrfurile cele mai reacționare ale intelectualității burgheze din trecut, care urmăreau otrăvirea morală a poporului și scăderea, pe orice cale, a încrederii în forțele sale și în viitorul său." Păcat! Nu ne dăm seama precis cum niște oameni ca Odobescu și Coșbuc, care au susținut și ei ce-au crezut... și nici Th. D. Speranția și alții... De ce urmăreau ei otrăvirea morală a poporului? Și nu-l prea văd nici pe Coșbuc (și nici pe alții care au avut păreri similare cu el) fiind printre vîrfurile cele mai reacționare... Dar să trecem mai departe, reținînd din *acest pasaj înveșmîntat în parfumul unei retorici vitriolante* și defuncte doar fratricidul antic. Temele literare sînt migratoare, pot fi. Nu numai turmele de mioare. Dacă același motiv îl întîlnim la egipteni sau la cine știe ce alt popor strălucit, nu înseamnă că se știrbește cu ceva din strălucirea „Mioriței"... Ce-ar zice englezii despre Hamlet? Claudius, noul rege e frate bun cu Hamlet cel transformat de el în stafie. Dacă în cazul lui Osiris, și al Ciobănelului nostru erau la mijloc poate niște oi mai multe, averea deci provocînd ireparabilul, Claudius ce urmărește să obțină punînd cucută în urechea celui de-o mamă şi de-un tată cu el? O regină (dar şi în balada noastră întîlnim un conflict erotic — vezi variantele cu Fata de maior), dragostea. Și averea celui trimis pe altă lume, care e tot o turmă de oi și care turmă este închisă într-un țarc ce se cheamă Danemarca. Complexul lui Cain e formidabil. Gelozia stă în inima agricultorului acesta cumpănit, lucid — ca viermele la el acasă. Dacă nu vă place comparația, n-o rețineți. Importantă este ideea complexului lui Cain. În care intră și indiferența. Lui Cain nu-i pasă de ce i-a spus Dumnezeu, că cine face rău, e pîndit la ușă, de păcat... Dorința lui de-a fi egalul lui Abel, şi mai presus de el, este oarbă şi surdă. În aparență. În realitate, chibzuită, pătimaşă, fanatică. Cain este un fanatic politic, ştie ce vrea să stîrpească şi ce să obțină. Unii frați de-ai săi de mai tîrziu nu s-au sfiit să încerce să distrugă popoare din preajma popoarelor lor, ca să stăpînească lumea (şi probabil şi oile eterne ale lui Abel, cel şi el etern). Nici lui Claudius nu-i pasă că fratele său va muri de lepră, acoperit de o pecingine cu coji hîde. El, scîrnava fiară a momit la pofta-i ruşinoasă chiar pe regina Gertruda, ce părea la chip chiar virtutea însăşi! Acest Cain danez sărăntoc în daruri sufleteşti îl ura desigur din răsputeri pe fratele său, pe care în acea „parte a lumii“ toți îl numeau „Hamlet, viteazul“. Vitejia lui Claudius este ura sa. Şi siguranța sa că niciodată nu se va afla adevărul crimei — din care izvorăşte şi nepăsarea sa. Cine să poată restabili adevărul? Polonius? El e un curtean care în şiretenia lui chiar de-ar afla adevărul l-ar înmormînta şi mai adînc. Regina? Ea e prinsă în toate plasele dezmățului, n-o mai interesează trecutul, ca pe toate cele cuprinse de delirul sîngelui şubrezit, care nu pot trăi decît în prezentul acestui delir. Restul oamenilor de la curte? Nişte trepăduşi care pleacă şi vin unde şi de unde sînt trimişi: Cornelius şi Voltimand, la regele norveg, unchiul lui Fortimbras, Cornelius şi Voltimand de-al căror fel nu se-ndoiește nimeni și care-i răspund lui Claudius, într-un glas: „In tot și-n toate slugi preacredincioase“. Așa cum slugi preacredincioase sînt și Rosencrantz și Guildenstern. Restul curții? Niște umbre care nici nu există. Unde sînt mai marii dregători ai Daniei, unde sînt? Shakespeare (geniu! ce să-i faci) nici nu-i arată, ca și cum nici n-ar fi. Dar ei trebuie să fie pe undeva și în fața lor vor da actorii reprezentația lor memorabilă, ei nu vor absenta nici în scena duelului etc. De-aș fi regizor, aș umple scena cu demnitari gradați și decorați și muți și surdomuți, și orbi — plătindu-și ei astfel, cu distrugerea simțurilor lor și a conștiinței lor, rangurile și mesele la care se îmbuibă. De cine să-i pese atunci incestuosului Cain? Laertes e un puștan care stă la Paris la studii (de toate felurile, dacă taică-său pune un spion să-l urmărească): venit la (nunta) încoronarea regelui, de-abia aștepta s-o-ntindă din plicticoasa tîrlă Danemarca. Să se teamă Claudius de Hamlet, fiul fratelui său Hamlet? Da de unde! Nepotul său e un flușturatic, un soi de derbedeu, un muieratic și un bețivan. Și nepoțelul chiar vrea s-o-ntindă și el din Dania. Un tercheaberchea care lipsea din preajma tronului cînd a avut loc omorul — și deci n-avea cum să știe adevărul. Acuma vrea din nou să se-ntoarcă la școală, în Wittemberg, la dracu în praznic! De s-ar duce, acolo de unde să mai răzbată măcar o șoaptă despre ce s-a petrecut în castelul de la Elsinor? Căci nimănui (vai!) nu-i trecea prin cap că o stafie ar putea să iasă din pămînt noaptea și să se ducă și pînă la Wittemberg, la o adică. Claudius era un realist, nu credea în stafii. Totuși, nu-l lasă pe Hamlet să plece la Wittemberg... De ce? Din dragoste? Nu. Noi zicem că voia să-l aibă în mai strînsă supraveghere pe junele pehlivan și să-i îngroape în tihnă burgheză și în răsfăț orice posibilă întrebare despre moartea tatălui său... Chiar îl roagă „din suflet“ să rămînă în Danemarca (în țarc, cu oile-curteni, îmbuibat) și să fie întîiul curtean, primul demnitar! Da, ca să rămînă sub

„ochii lor“, nu? „Din suflet te rugăm, rămîi aici, Sub ochii noştri-*n tihnă, şi răsfăţ*, Întîiul sfetnic, vărul, fiul nostru“. Şi lumea să afle astfel că de tronul lor este el „acela care-i mai aproape“. Ca să-nchidă și mai bine ochii lumii... Fiind mai aproape de tron, de putere, ar fi devenit în progresie geometrică și mai orb. Pe ce mă bazez cînd spun că, la începutul piesei, tînărul Hamlet era un petrecăreț și un nimic și un nimeni? Pe siguranța lui Claudius, pe lipsa celui mai firav fior de spaimă... Și pe geniul lui Shakespeare. E colosal să faci o conştiinţă dintr-un nimic, dintr-un juncan răsfăţat și beţivăreţ! Cine-l trezeşte? O crimă, moartea tatălui său. Că nu putea constitui pentru Claudius un pericol, fiind o creatură acefală şi mereu veselă — să arăt cîteva detalii despre acest Hamlet gras (ca actor) şi bucălat şi coclit deja în bucuriile adjuvantelor tinereţii? *A.* Actorii de tragedie ai oraşului îl făceau să petreacă odinioară, ne asigură Rosencrantz, prietenul său de petreceri de odinioară. Îl amuzau tragediile spuse de ei, sau ei cu viaţa lor deocheată? Cînd actorii sosesc acum la Elsinor, Hamlet le iese în întîmpinare cu braţele deschise: „Domnii mei, bine-aţi venit... Bun venit, dragii mei! Oho! Vechiul meu prieten!“ Deci recunoaşte într-unul din ei pe un vechi prieten. Iar într-una dintre ele, recunoaşte o persoană care între timp a crescut cu cîţiva centimetri. Deci pe care a măsurat-o cîndva la trup. „Ce văd? Tînăra doamnă şi stăpînă! Sfîntă Născătoare! zice glumeţ. Înălţimea voastră e mai aproape de cer decît ultima oară cînd ne-am văzut: a crescut cu un toc de pantof?“ *B.* Lui Guildenstern îi zice: „De la o vreme — nu ştiu nici eu din ce pricină — mi-a pierit toată veselia şi m-am lăsat de toate îndeletnicirile mele obişnuite, că pînă şi minunatul pămînt îmi pare o stîncă stearpă“. Petrecerile, actorii etc., Avusese destule îndeletniciri *obişnuite,* subliniem, care să-l înveselească în mod obişnuit şi să-l facă să creadă că pămîntul e o grădină a deliciilor. *C.* Şi comparaţiile sale sînt luate dintr-un mediu al plăcerilor („Într-adevăr, soarta e o curtezană“). Ca să se pronunțe, trebuia să fi fost în documentare măcar, dacă nu chiar în stricăciunea faptelor... Credem că n-a fost străin de pocale și petreceri, dar n-a fost corupt de asemenea îndeletniciri ale vîrstei și condiției sale de os regesc, căruia toți îi căutau, prieteni și curteni, să-i facă pe plac — adică toți îl scărpinau între cornițe. El nu e un desfrăbălat, nici vorbă, deși după rang ar fi putut să fie. Și Claudius va face tot posibilul să fie. Le spune celor două flaute ambulante, Rosencrantz și Guildenstern: ...„prin tovărășia voastră Să-l ispitiți către petreceri iarăși...“ Desigur, sperînd să afle taina cabrării sale de-acum — prin aceste flaute, cu care prințul a „crescut alături din cea mai fragedă copilărie“. Și le mai zice Claudius: „Și-aveți aceeași ani, și-aceeași fire“. Ei, aici se va înșela, măria sa. Hamlet e bețivăreț, dar e virgin, firea sa n-a fost viciată. Cînd regele chefuiește („Fălosul face chef, se-mpleticește. Și cînd mai dă pe gît un vin de Rin Chimvalul și trompeta rag în cinstea Măreței lui isprăvi?), Horațio îl întreabă pe prinț: „E un obicei?“ Hamlet răspunde: „O, doamne, da! Dar eu socot, deși sînt băștinaș, Crescut și *eu în astfel de-obiceiuri*“ (s.n.). Dar continuă recunoscînd că e mai de cinste să te lași de ele, decît să le deprinzi. „Chiolhamuri de-astea Ne fac de rîs și-ocară prin străini La răsărit și-apus. *Ne fac bețivi și ne mai zic și porci spre-a ne mînji*“ (s.n.). Hamlet, după moartea tatălui său, începe să vadă putreziciunea Daniei. Nu vrea să ajungă un porc în ochii lumii, și ai săi. Deși pînă atunci, în afară de prietenul său Horațio, nimeni nu-i acorda vreo însemnătate. Și pentru Polonius era un ins pe care nu te puteai baza. („Pe scurt, Ofelia, nu-i da crezare Cînd ți se jură. Jurămîntul său Nu e cinstitul preot ce unește, *Ci preot mincinos cu gînd spurcat,* Ce-ți suflă, ca *să-nșele cît mai bine, Pioase-ademeniri*“ (s.n.). Iar Laertes îi spune sorei sale să ia gluma și răsfățul lui Hamlet drept „un joc al sîngelui, o toană". Nici vorbă de sentimente, de gîndire etc. *D.* Iată și ce spune Hamlet: Tatăl său și unchiul său ar semăna între ei... „Cum seamăn și eu cu Hercules". Părerea sa despre sine e clară: văzîndu-l pe Horațio venit la Elsinor și „neștiindu-l un *hoinar*" (s.n.), cum se știa și pe sine, probabil, hoinar și nestatornic adică, și neștiind ce treburi l-au adus la castel. neînchipuindu-și că prietenul-student a venit la înmormîntarea regelui Hamlet, îi propune ceva ce știa că statornicul și nevînturatecul său tovarăș de învățătură sigur nu știe: *„Te-nvăț să bei vîrtos pîn'la plecare"* (s.n.). Deci el cunoștea bine trasul vîrtos la măsea. Așa că gelosul Claudius neavînd de cine să se teamă, pe bețivani știind el cum să-i facă fericiți, a trecut la fapte și l-a omorît pe fratele său în somn, ca nu cumva să riște o confruntare de arme. Să trecem în contul geloziei și al invidiei niște frămîntări groaznice, rolul imaginației celui cuprins de complexul biblicului Cain. Claudius se vrea strălucitor, și pune venin în urechea celui adormit. Se răzbună astfel pe fratele sau, căruia, culmea! n-avea practic de ce să-i aducă vreo învinuire, doar preaviteazul rege nu-i făcuse nici un rău... Imaginația sa lucrează: se vede un persecutat al soartei și ca să nu mai fie și ca să se cocoțeze pe tron și în patul Gertrudei, umblă cu sticluța cu cucută! Planta aceasta necuviincioasă a mai fost folosită și de alți *îngradați ai istoriei. Grecoteii* înalți ai Atenei l-au condamnat pe nedrept pe dușmanul lor Socrate la moarte prin otrăvire cu afurisita cucută. Numai că domnul Socrate, deși ar fi putut scăpa din închisoare cu zile, n-a vrut, și a băut singur otrava — crezînd (și probînd prin moartea sa această crezare) că atunci cînd suferi o *nedreptate,* nu trebuie să te aperi contra nedreptății. A fost prin gestul și spusele sale Socrate un pesimist? Cazul e prea cunoscut, ca să insistăm. L-am adus în discuție doar ca un exemplu de acceptare a morții... Un filosof genial a procedat astfel. Desigur, din motive multiple. Păstorul nostru acceptă moartea credeți că din motive mai puțin complexe? Hamlet regele se culcă și va muri, fără să bănuiască înainte măcar o clipă că-i va fi pusă cucută în ureche. Moarte sublimă, a unui nevinovat. Socrate își ia singur viața, bînd otravă. Moartea sa nu e mai puțin cutremurătoare. Nici ciobănelul nostru nu se apără în fața nedreptății. Va muri și el în somn, ca Hamlet bătrînul? Probabil. Doar mioara-i spune că vor să-l ucidă în apusul soarelui, umbre cînd pornesc, cînd negure se opresc, *cînd pe munți și pe ape dorm apele toate* (s.n.). Cînd toată natura, toată firea a adormit. Să se fi culcat și el și ei să-l fi căsăpit în somn? Sau i-a așteptat treaz; privindu-i în ochi în clipa fioroasei lor dezlănțuiri? Mai dramatică mi se pare această ultimă posibilitate. Ca ei, văzîndu-se văzuți, să nu uite niciodată că sînt știuți. Sau el totuși nu credea că ei îl vor omorî? Această variantă e foarte dragă multor comentatori. Dar pînă vom lua în discuție și această ipostază, să revenim la dragostea lui Shakespeare pentru cei omorîți în somn, nevinovați. Despre regle danez am vorbit. Dar Dezdemona cum moare? Tot în somn. Cum am mai putea defini tragedia „Othelo"? Nu și prin?... Un bărbat omoară o femeie care doarme? Gelozia, bat-o vina! Prostia, bat-o vina! Prostia, bat-o vina! Dar cîți inși n-au mai fost uciși în somn! Cîți frați! Ura, gelozia, invidia — au lucrat, nu glumă! Ziua sau noaptea, Cain l-a ucis mereu pe Abel. „*Haide să ieșim la cîmp*", a zis Cain. Au ieșit. S-au culcat sau nu, nu mai contează — fiindcă, pe cînd erau la cîmp, Cain s-a ridicat împotriva fratelui său Abel, și l-a omorît. Pe Dumnezeu îl ignora, sau ura sa era atît de băloasă că nu-i mai păsa de nimic? Sau credea că n-o să fie aflată fapta sa? Desigur. Cînd este întrebat: „Unde este fratele tău Abel?", răspunde: „Nu știu. Sînt eu păzitorul fratelui meu?" Cel care-l va omorî pe Voinea, de cine să-i fie frică? Dumnezeu, cum am mai spus, nu prea apare prin baladă. (Totuși apare numele său într-o variantă, în spusa ciobănelului: „Și Dumnezeu m-o ierta". Deși pe altul ar trebui să-l ierte, nu?).

Şi Voinea n-are nici măcar un fiu beţivăreţ, ca bătrînul Hamlet. Fratricidul se poate desfăşura în voie. Dacă ţinem cont de „caii învăţaţi" care se-ntîlnesc mai ales în spaţiul agriculturii, ca şi vacile şi celelalte animale specifice acestui spaţiu, pe care le vom întîlni în multe variante ale Mioriţei, să tragem cît de cît o linie de demarcaţie (măcar imaginară) între plugari şi păstori? Deşi unii dintre oamenii cîmpului au fost şi păstori în anumite zone ale anului, să încercăm o delimitare măcar arbitrară? Dacă da, atunci ne-am apropia de ce-a spus Constantin Noica, fără să facă legătura cu Mioriţa, despre „sufletul pastoral şi cel agrar". „Mă gîndesc, de pildă, la cele două suflete româneşti: sufletul pastoral şi cel agrar. Tot ce e nostalgie şi sete de zări noui, ţine de sufletul păstorului. Dar a trecut peste el sufletul stătător al plugarului, şi l-a pustiit..." Dacă Abel rătăceşte prin lume şi Cain frămîntă locul, cel fără de noi orizonturi e mai posac şi pune mîna pe sabghie şi-şi omoară frăţiuţu! Şi nu se gîndeşte că glasul fratelui său o să strige din pămînt la ceruri, şi nici că va deveni duh şi va bîntui sub cîntatul cocoşilor prin Danemarca! Ce se-ntîmpla cu domnul Claudius, cunoaştem. Ce-o să păţească ucigaşul lui Voinea, bănuim. Cain, oricum, a fost pedepsit să fie pribeag şi fugar pe pămînt. Dar l-a însemnat, domnul a hotărît *un semn* pentru Cain, ca oricine îl va găsi, să nu-l omoare... Care şi unde este semnul cu care a fost însemnat cel ce şi-a ucis fratele? Cain are semnul pe frunte... Primii oameni izgoniţi din rai, Adam şi Eva, au dat naştere primilor oameni ai pămîntului, Cain şi Abel. Şi Cain l-a ucis pe Abel, sub privirile cerului, începînd spiţa pămîntenilor cu o crimă la activ. Apoi Cain a ieşit din Faţa Domnului, deci a ieşit din graţiile sale şi a fost nevoit să locuiască în ţara Nod (Fugă, adică), la Răsărit de Paradis. Vasăzică raiul a rămas în centrul lumii, dacă la estul său a fost trimis Cain să lucreze pămîntul şi să nu mai primească bogăţia pămîntului. Dar la Nord de rai cine a trăit? Care din urmașii Evei sau care din urmașii lui Cain? Dar la Sud de Eden? Dar la Apus de Paradis?

O altă întrebare: Abel unde a fost îngropat? Glasul său strigă din pămînt, dar din ce loc strigă? Din ogorul de unde va fi izgonit Cain. În pogonul lui Dumnezeu de lîngă rai, stă îngropat Abel. În folclorul nostru, găsim în T. Pamfile o legendă în care fratele cel mai mic, ucis de cel mai mare, e pus de Dumnezeu în lună, ca să arate lumii icoană de spaimă. Legenda este asemănătoare „Mioriței“, ca structură. Fratricidul este evident, (nu mai sînt trei ciobani, de pe trei versante muntoase, nici mai mulți, nu mai sînt veri primari etc. — protagoniștii sînt doi frați!). „Acei doi Mocani, ca frați, s-au înțeles împreună o samă de vreme... Cel mai mare, prinzînd năcaz pe frățiorul mai mic, își puse în gînd ca să-l omoare, căci acesta, fiind mai harnic și mai cumpănitor, își făcuse mai multe și mai frumoase turme de oi. O mioară află de gîndul fratelui său și-i spune stăpînului cele ce știe... Fratele cel mai mic, cu mioara lui (să reținem acest amănunt extraordinar!), au fost uciși. Dumnezeu, ca să arate lumii icoană de spaimă, le-a pus chipurile în lună.“ Aici mieluța poate fi și și este și ea ucisă. Ne va privi, cum o știm din copilărie, din lună, de lîngă ciobanul ce-și fierbe etern mămăliga. Prezicerea ei s-a împlinit, cu ceva în plus, cu capul profetesei! Dar să nu ne speriem de cuvintele ei: ele nu înseamnă pentru toți cititorii Mioriței sfîrșitul sigur al ciobănelului... Vom mai adăuga disecarea lui „Și de-a fi să mor“ de către numeroși cercetători, care văd în acest dacă o fi să mor, dacă ar fi să mor — doar o posibilă moarte a păcurărașului... Nu înseamnă neapărat că el va și muri, nu? Și că se supune prorocirii mieluței. Și că nu va lupta și va accepta, fără să ridice un pai, uciderea sa etc. Pe-aici încep interpretările așa-zis fataliste. E zadarnică orice împotrivire? E un oracol? H. Sanielevici ne face să înțelegem că ucigașii nu arată în discuția cu maica bătrînă a protagonistului nostru nici un fel de resentiment, de ură etc. Şi ei s-au supus regulei ce-i depăşeşte? Oaia, ne întrebăm, i-a mai oferit vreo probă înainte ciobănelului că este deţinătoarea cheilor asupra viitorului ca s-o creadă şi de această dată? Mieluţa îl face atent, că va muri, ca să ştie el că va muri, şi să-şi facă testamentul — şi nu-l anunţă că va scăpa de moarte! Aşa să fie? Ne întrebăm. A. Fochi vine aici cu o frază ce nouă ne place: „Singurul indiciu că probabilitatea s-ar putea transforma în realitate este referirea la oaia năzdrăvană, care, făcînd proba unor însuşiri miraculoase *privitoare la trecut* (s.n.), poate garanta şi pentru *împlinirea viitoare a previziunilor sale* (s.n.)". Dar tot A. Fochi vine şi distruge această ipoteză, socotind-o neoperantă etc. Dacă mai relatăm faptul că în unele variante ciobănaşul îşi *negociază* viaţa cu cei ce i-au pus gînd negru, oferindu-le chiar turma ca să-l lase cu zile — vedem că nu se resemnează cu una cu două aflînd groaznica veste. În alte locuri, zice: „Dacă mă omoară, Dacă vezi că mă omoară" — vorbe care duc tot spre o incertitudine în ce priveşte moartea sa... Nu e sigur că aşa se va-ntîmpla, e chiar o speranţă că încă ar mai putea să nu moară, nu? Se mai poate interpreta şi altfel acest vers plin de ambiguitate (Şi de-a fi să mor): ca o acceptare a luptei! Şi apoi, dacă-l vor doborî, dacă-l vor învinge, ei fiind mai mulţi (deşi ei nu ştiu că el ştie ce ştiu ei), de-o muri etc.

Mioriţa rămîne o „operă deschisă", zecile de interpretări contradictorii probează acest lucru. Nu are deci o singură voce. Misterul ei vorbeşte despre profunzimea ei. Mai îndrăznim să propunem o asemănare între năzdrăvana mieluţă şi Tirezias, profetul din Oedip rege, prorocul orb, „singurul dintre oameni cu adevărul în suflet". El le vedea pe toate, ştiutele şi neştiutele, cereşti şi pămînteşti, ajutătorul şi mîntuitorul, cunoscătorul trecutului şi viitorului, şi prezentului, — cum este şi Bucălaia! Dar bătrînul însoţit de doi slujitori a venit la Teba *trist* (nervozitatea și tristețea mioarei noastre a împlinit trei zile!), *„nu vrea să-i spună* lui Oedip ce știe, ba-l chiar roagă, să-l trimită acasă“, asigurîndu-l că astfel și-ar *duce soarta ușor,* și el, orbul, *pe-a lui,* la fel de ușor! ... Se observă o ezitare (ca și în cazul Mioriței): adevărul e greu de spus. Zice Tirezias: „Vai, vai, cumplit e să cunoști, cînd a cunoaște Nu-ți este de folos“. Voinea o întreabă pe Bucălaie de ce nu-i place iarba, apa, ce are de spus? Ce știe și nu spune? Oedip: „Nu, pe zei, dacă știi, nu ne lăsa, căci, iată Cu toții îți cădem'nainte, rugători“. După ce Tirezias promite că n-o să spună nimic, constată că toate vor ieși în vileag, chiar dacă tace, și nu mai tace: și spune cumplitul adevăr, în fața celui ce va fi distrus de acest adevăr. În fața unui adevăr, te poți comporta ieșindu-ți din fire, sau privind cu seninătate totul. E pesimistă Miorița, e optimistă? Mircea Eliade scrie: „Brăiloiu se străduie să demonstreze că Miorița nu-i pesimistă, că ea nu conține nici o înaltă filosofie: nu este, după el, decît manifestarea de apărare în fața morții și a strigoilor, deci o afirmare a vieții. Teza lui Brăiloiu este simplistă — pentru că Miorița nu poate fi redusă la comportamentele și credințele magico-religioase pe care le implică. Dar balada nu-i pesimistă, sînt de acord, și cînd păstorul vorbește de moarte ca de o nuntă, atunci cînd află din gura mioarei intențiile tovarășilor săi, nu-i nici laș, nici un «contemplativ». În fond, mioara proferă un *oracol* — și destinul prezis nu mai poate fi schimbat. Ciobanul știe că va muri orice ar face. Nu-i vorba de lașitate și nici de «contemplație», ci de o resemnare senină în fața destinului“.

PLÎNSUL OILOR

Mioara să nu le spună oilor nimic despre omor, asta e rugămintea ciobanului. Să nu le vorbească despre moarte, despre moartea lui. Vrea să le cruțe. Să-l creadă veșnic viu?

Să nu le otrăvească viața moartea lui? Să se simtă mereu în siguranță, avînd un stăpîn ca el, viu și bun? Să le spună că s-a însurat, oilor, Mioara, oaia năzdrăvană. Deci suratelor ei, ea să le ascundă adevărul. Că el s-a însurat, să le spună. Munții au fost preoții lui la nuntă. Munții mari, preoți lui i-au fost, la nunta lui. Munții pe care ele îi cunosc? Brazii, păltinașii — i-au fost nuntași. Și oile trăiesc în lumea înaltă a munților, cunosc brazii, soarele și luna...

Pe-un picior de plai, pe-o gură de rai se cobor la vale din munte trei turme de miei, cu trei ciobănei. Sînt ei, ciobăneii, niște neinițiați în ale ciobăniei, și moartea celui moldovan să nu fie decît o probă a inițierii în tainele ciobănitului? O probă a maturității? O investire? El e într-adevăr tînăr, fețișoara lui e ca spuma laptelui, mustăcioara lui e doar un puf galben ca spicul grîului. Dar de ce Mioara să-i spună mamei sale că el s-a însurat c-o fată de crai, pe-o gură de rai? Unde adică? Nu tot pe gura de rai pe care coborîseră la vale din munte? Deci nunta avea loc în zona aceluiași picior de plai? Oilor, Mioara să le spună că la nunta lui soarele și luna i-au ținut cununa, că munții i-au fost preoți mari, că brazii... dar măicuței sale să nu-i spună că la nunta lui a avut nuntași brazi și păltinași, c-a avut preoți munții mari, păsări lăutari... Să-i spună măicuței doar că s-a însurat c-o fată de crai, simplu.

Ion Diaconu vede în Miorița „un rest de poezie păgînă cu elemente naturiste reale, înfățișînd împreunarea sufletului ciobănesc cu imensitatea cosmică“. Deci ar fi vorba de un soi de protocreștinism, nu de o înfrățire cu Dumnezeu, prin moarte, a ciobanului, ci cu natura. Diaconu crede că Moldovanul nostru ciobănel vizează „eliberarea existenței pămîntești nu în religie, ci în natură“.

Michelet acuzase balada de pesimism, spunînd că omul nu luptă împotriva morții, că o privește cu seninătate pe această regină, mireasă a lumii, și săvîrșește, fără să mur-

mure, nunta. „Abia ieşit din natură, dulce i se pare deja să se reîntoarcă în sînul ei“, conchide Jules Michelet.

Brăiloiu ne vorbeşte despre nunţile postume ale unor ciobani neînsuraţi, care să uşureze ajungerea sufletului celui răposat în „ţară fără de milă“. (Acolo să-şi găsească hodină şi să nu mai vină înapoi, moroi).

Formidabil e acest Moldovan: „Oiţă bîrsană, îi spune Mioarei, de eşti năzdrăvană, şi de-o fi să mor în cîmp cu mohor...“ De i-o veni ziua să moară, de-o veni vremea să moară, sau să fie omorît, ea să le spună lui vrîncean şi lui ungurean unde *să-l îngroape,* aici pe aproape, în dosul stînii... E un lucru colosal: să le transmiţi posibililor tăi ucigaşi *o dorinţă, o rugăminte:* unde să te îngroape! Deci el îi înfruntă cu moartea lui, lăsîndu-se la o adică omorît... Ei să ştie că el a ştiut că-l vor omorî. Dovada, că le spune ultima sa dorinţă: să-l înmormînteze în dosul stînii. Şi Mioara să-i pună la cap fluieraş de fag, fluieraş de os... Ucigaşii să ducă cu ei, cît vor trăi, amintirea lui, amintirea morţii lui, şi secretul mormîntului său! Nici mama lui să nu ştie c-a murit, să nu ştie unde este îngropat... Cu delicateţe, cu gingăşie, o scuteşte de vestea sfîrşitului său. Dar ucigaşii săi, posibilii săi călăi să ştie (şi să poarte în ei) crima lor, şi proba crimei lor, locul crimei şi locul mormîntului său... Vrînceanul şi ungureanul nu trebuie să-l jelească, dar există încă o pedeapsă pentru ei, dată de moldovan: să audă şi ei jalea oilor, plînsul oilor, plînsul lor cu lacrimi de sînge... Dar ele vor plînge *absenţa* lui, faptul că s-a însurat cu a lumii crăiasă, a lumii mireasă... El îi spune Mioriţei să le spună ciobanilor doi să-l îngroape în dosul stînii, să-şi audă cîinii. Iar ea, Mioara, să-i pună la cap fluieraş de os, fluieraş de fag, vîntul cînd a bate, prin ele a străbate, şi oile s-or strînge, pe el l-or plînge... În acel loc îl vor plînge, în dosul stînii, doar ascultînd vîntul cîntînd prin fluierele de fag şi de os, ale sale... Amintirea lui le va face să plîngă, cu lacrimi de sînge. Ucigașii lui nu vor plînge, ascultînd fluierele cîntînd... De-ar plînge, și-ar ispăși păcatul, ar fi izbăviți? Moldovanul îi iartă cumva, neomorîndu-i el, nespunîndu-i Mioarei să dea în vileag crima lor — dar nu-i absolvă. Îi lasă cu crima lor în spinare, adică în ei, s-o poarte cu ei mereu... Executorii testamentari ai Moldovanului sînt proprii săi călăi, deci.

Dar să ne mai întoarcem cîteva clipe pre lîngă Brăiloiu (și mai apoi Fochi): nunta ciobanului să fie doar pentru ca mortul să nu se mai întoarcă între vii ca strigoi? Cei morți neînsurați, cei nelumiți ajunși în moarte, posedă ca însăși moartea, o putere malefică? Deci nunta, să nu aibă alt rost decît de a apăra lumea „împotriva puterii malefice a mortului?“ (Fochi). Deci, am continua noi, chiar Ciobanul nu dorește să-și pedepească dușmanii, venind peste ei ca strigoi, dacă el cere să se împlinească ceremonialul nunții, ce i-ar lua această putere neagră! El nu vrea să ajungă pe pămînt ca Duhul lui Hamlet, cerînd dreptate și pedepsirea ucigașilor săi, ca somnul său să-și capete liniștea... El nu vrea să vină din moarte, cu pedeapsa Morții în el, pentru vinovați. El, înainte de a muri, își iartă de două ori casapii: a) că-l vor băga în neființă; b) că nu-i va pedepsi nici ca moroi, cînd va ajunge în altă lume... Este el mai înțelept decît regele Hamlet? Nu are ce pierde, nici un regat, murind, nici un pat, nici o coroană? Că vor ajunge și ucigașii săi în sînul altor lumi, și-și vor primi tainul cuvenit? Da, de-ar fi vorba de un cioban creștin. Dar dacă povestea lui se petrece cu mult înaintea apariției lui Cristos și a învățăturii sale pre pămînt? Nu vrea el, Ciobanul, să ajungă strigoi, nefast? Brăiloiu și cei care susțin obiceiul nunților postume pot să aibă sau nu dreptate. Pe noi nu ne interesează datele strict științifice ale unei cercetări exhaustive. Noi divagăm, navigăm, ne întrebăm...

Și Cristos știe că vameșii, preoții și fariseii îi vor moartea, și nu fuge din fața lor. Nici după ce e prins, nu încearcă să fugă de moarte. Este el un pesimist? Băgăm de seamă că apropierea sa de propria sa cruce îl tulbură și-l chiar copleșește. Moldovanul rămîne senin în gura de rai în care-și află din gura Mioarei sfîrșitul... El merge spre propria sa moarte ca spre o nuntă cosmică. Nu putem interpreta „realist“ datele baladei. Ar fi și ridicol. Mircea Eliade spune: „În *Miorița* universul întreg este transfigurat. Sîntem introduși într-un cosmos liturgic, în care se săvîrșesc Mistere (în sensul religios al acestui termen). Lumea se revelează „sacră“, cu toate că această sacralitate nu pare, la prima vedere, de structură creștină. După cum au arătat analizele precedente, concepte specific creștine nu sînt atestate în „Miorița“. Nu există decît episodul bătrînei mame căutîndu-și fiul, care amintește de alte piese folclorice vorbind despre peregrinările Fecioarei în căutarea lui Iisus“. Eliade vorbește în continuare despre o creație pe care o denumește „creștinism cosmic“, pentru că pe o parte proiectează misterul cristologic asupra naturii, iar, pe de alta, neglijează elementele istorice ale creștinismului, insistînd asupra dimensiunii liturgice a existenței omului în lume. Extraordinar este Eliade cînd, lăsînd în dreapta și în stînga părerile tranșante ale celor care au găsit că Miorița e pesimistă, sau optimistă, ne demonstrează că „mesajul cel mai profund al baladei îl constituie voința păstorului de a schimba sensul destinului său, de a preface nefericirea lui într-un moment al liturghiei cosmice, transfigurîndu-și moartea în „nuntă cosmică“, chemînd pe lîngă el soarele și luna și proiectîndu-se printre stele, ape și munți... El reușește să prefacă un eveniment nefericit într-o taină a nunții, pentru că moartea unui tînăr păstor se transformă în celebrări nupțiale de proporții cosmice“. Mioara este oracolul, ea cunoaște viitorul și-l comunică păstorului. „Că se apără sau nu, că învinge sau nu, nu are importanță. Oricare ar fi rezultatul luptei, păstorul știe că va muri“, scrie Eliade. Și în baladă nu e vorba doar de un simplu complot, „oaia nu comunică o informaţie privind complotul, ci dezvăluie într-o manieră oraculară ceea ce a fost hotărît“, mai notează Eliade. Ori în fața acestor date, care este răspunsul ciobanului? Să se apere de dușmani? Să fugă de ei? Dar nu sînt ei o mîna a destinului? Orice ar face, soarta tot o să se împlinească ... El totuși își orînduiește cumva înmormîntarea, viitorul ... Să fie în preajma oilor, mamei sale să i se spună că s-a însurat. Nu urlă, nu se zbate, aflîndu-se în faţa morţii sale, el îşi înțelege rostul, înțelegînd lumea, înțelegîndu-se ... E o mare putere în această seninătate. Eliade zice că eroul nostru „preface nenorocul care-l condamnă la moarte într-un mister al tainei nunții maiestuos şi feeric, care, în cele din urmă, îi *permite să triumfe asupra* propriului său destin“. Mai importantă este deci descifrarea rostului său în lume, decît descifrarea cauzelor ce-i mînă spre crimă pe cei doi ortaci ai săi de ciobănie. Cei doi tîlhari ar putea să fie ei la o adică inşii ce-i ridică lui crucea, pentru ca apoi să-l urmeze, răstignindu-se singuri în dreapta şi în stînga lui? Nu credem. Nu-i o dramă creştină şi Păstorul nu acceptă să moară pentru a aduce mai apoi mîntuirea pe pămînt. Viața nu este aici și moartea în altă parte, viața și moartea sînt îngemănate, sînt ele legate într-o misterioasă frăţietate? Doar cel vrîncean și cel ungurean să nu bage de seamă? Că ei sînt nişte slugi ale sorţii şi că păcatul lor nu e crima, ci că nu-şi vor înţelege niciodată fapta, rostul, lumea? Deosebirea dintre ei şi Moldovan asta ar fi: că ei nu-şi înțelg destinul, ei nu aud glasul Mioarei, glasul oracolului, ei nu vor auzi poate nici plînsul oilor, desigur, fiindcă ei amîndoi sînt surzi. Da, căci şi cînd s-au sfătuit, la apus de soare, pe Moldovan să-l omoare, ei tot prin limba lor surdă s-au înţeles. Ei n-au descoperit limbajul, ei nu se cunosc pe sine, n-au conştiinţă, ei n-au descoperit Cuvîntul!

Dacă matematica are legile ei severe şi întotdeauna aceleaşi, dacă simetria nu admite decît universuri simetrice, dacă genele au alfabetul lor criptic şi riguros, dacă totul se poate pînă la urmă cîntări şi fotografia, raiul fiind cuprins în atîţia metri patraţi, iadul avînd atîţia metri patraţi, — ce facem cu ciobănelul nostru care nu ascultă de nici o geometrie şi nu se comportă cum ar dori chiar Oracolul să se comporte, să aibă măcar niţică spaimă în faţa morţii ce i se tocmeşte?! În ordinea socială, cinci ori cinci fac douăzeci şi cinci. Dacă te ameninţă cu barda un bărzăuan, ori te dai în lături din faţa lui, ori pui laba pe el, ori îl arunci tu în mormînt. Dar farmecul vieţii păstorului din Mioriţa este nerespectarea tablei înmulţirii, tablei previzibile, tablei ordinii sociale a lumii. Deci el nu se revoltă împotriva valorilor şi nonvalorilor semenilor săi transhumanţi. S-ar condamna singur la moarte, dacă ar lupta împotriva celor doi complotişti, sau dacă ar fugi din calea lor?

Nu aceasta e întrebarea, ne spune el. Ceasul său bate altă oră, pe care cei doi n-au cum s-o înţeleagă. Cînd Mioara îi spune că ungureanul şi cu vrînceanul vor să-l omoare, el deja *ştia* cum intrase în această lume. Aşa că nu se înspăimîntă aflînd că se apropie de el ultimul său apus de soare. El vede parcă muştele intrînd în el ca într-o biserică. Mioara e chiar pămîntul şi cerul, natura însăşi care-i anunţă Ora. Aşa că nu are de ce să fie supărat pe ceilalţi doi ciobănei, care-şi freacă mîinile, complotînd... Nu, nu-i vorba de nici o prea mare ură, pentru mioarele sale mai bîrsane. Mitul luptei pentru suprimarea celui mai slab este o mică gogoriţucă. Nu puteau fi ei mai puternici decît el, mai ales cînd el şi ştia, aflînd din gura Mioarei, planul lor... Un om înarmat şi cu o idee, — ştiind el deci intenţiile lor, ar fi fost greu de învins. Şi apoi, de n-ar fi dorit să fugă de ei, ori să-i răpună, putea să se înţeleagă cu ei, să facă un pact... Ei, oricum, doar în somn, la apus de soare, intenţionau să-i ia zilele şi soarele! Problema lui e alta: cum să treacă omul din burta vieţii în burta morţii? A apărut într-o zi în lume, ieşind din moarte, fără să dorească acest lucru, şi trebuie să treacă iarăşi în nefiinţă, dar cum... Urlînd, înjurînd soarele, stelele şi luna, care l-au făcut să iubească lumina? Blestemînd brazii şi paltinii care i-au ţinut umbră, munţii, care l-au făcut să simtă tulburarea înălţimilor? Revoltîndu-se, cuprins de groază în faţa marelui Întuneric? Sau totul în lume e continuă logodire între viaţă şi moarte, o nuntă continuă? El se întreabă, în timp ce ortacii săi, surzi, doar ştiu să numere unu şi cum fac doi, o oaie şi cu o oaie fac două oi... Aceştia desluşesc aritmetica, treapta cea mai de jos a gîndirii umane. Dar el nu e supărat pe ei, nici vorbă. Nu face nici speculaţii darwiniste: că fiecare grup viu propune şi produce din cînd în cînd variaţii ereditare, cei care sînt peşti mai mari, halindu-i pe cei mai mici... A, nu dă vina nici pe războiul (invizibil) dintre genele superioare şi cele inferioare... Nu, ordinea universului e alta, dincolo de aritmetica adunării oilor şi berbecilor. Trecerea dincolo de apusul soarelui face parte din marele Mers. Ziua nu poate fi oprită din calea ei regală, dar totul nu e durata unei clipe, ci intensitatea, puterea, strălucirea clipei. Puterea păstorului de a înţelege frumuseţea vieţii sale, trecerea clipei şi splendoarea clipei... Da, soarele şi luna, i-au ţinut cununa.

FRAȚI GEMENI

Ce mănîncă eroii din basme și cum își prepară ei meniul? Iată o întrebare ce ne poate duce spre felul structurii sociale și economice a timpului în care se petrec poveștile. In paradisul adamic, protagoniștii nu-și puneau o asemenea problemă, nu exista o penurie alimentară, trăiau într-o grădină plină de roade. Nu în puține povești este evidentă nostalgia după un asemenea spațiu plin de roade, și unde laptele curge în rîuri și unde malurile rîurilor sînt de mămăligă. Nostalgia după un timp al începuturilor, deplin, este și ea evidentă în visele atîtor eroi dornici de călătorii spre rădăcinile timpului primordial. Eroii pleacă de la împărăția părinților lor spre locul visat, dorit... Probele bărbăției lor sînt verificate chiar de tatăl-împărat, care se ascunde sub poduri, îmbrăcînd o blană de urs, făcînd pe ursul!... Probele vredniciei și ale curajului ar fi înfrîngerea unor animale sălbatice. Vămile prin care trece Făt-Frumos spre țara „Tinereții fără bătrînețe“ sînt Gheonoaia, din țara ei, Scorpia, din țara ei... Animale și păsări trebuiesc ucise, înfrînte, ca într-o vînătoare: fapt ce ne face să credem că „acțiunea“ basmelor se petrece într-un timp al vînătoritului, anterior societăților de agricultori, a celor care-și cîștigau hrana cea de toate zilele, scormonind pămîntul, arînd, brăzdînd întinderile cîmpiilor, semănînd, secerînd, crescînd orătănii, capre, oi... Făt-Frumos nu cunoaște plugul. Iar calul tatălui său, n-a fost niciodată pus în ham, n-a tras o brazdă, n-a urnit o căruță. Roata nu fusese inventată. Nici a carului, nici a căruței, ca să aducă bucatele de pe cîmp, nici a morii, ca să le macine. Timpul basmelor s-ar situa deci între lumea Facerii și cea a agriculturii, într-o vreme a vînătoritului deci. Intîmplarea povestită este extraordinară, exemplară, nu e una de fiecare zi, și ea a avut loc o singură dată, odată ca niciodată, cînd făcea plopul pere şi răchita micşunele, cînd se băteau urşii în coade, cînd se luau lupii de gît cu mieii, de se sărutau, înfrăţindu-se... Şi cînd a avut loc această nerepetabilă poveste, dacă nu în vremea cînd totul era posibil, cînd puricele se potcovea la un picior cu nouăzeci şi nouă de oca de fier? În timpul deci apropiat de starea paradisiacă, inocentă a lumii, cînd lupii cu mieii se sărutau copleşiţi de dragoste frăţească, dezinteresată. Ca să trăiască, nu era nevoie ca oamenii să muncească nici măcar o secundă! Munca nu fusese descoperită. Nimeni din împărăţia tatălui lui Făt-Frumos nu sapă, nu ară. Ce ştiu ei să facă, e să vîneze. Şi să se bată cu alte împărăţii — dacă împăratul mai are şi ostaşi, pe lîngă slujitori şi boieri mari! Iar armele pe care Făt-Frumos, îndemnat de calul răpciugos, le cere de la împărat, ca să plece să-şi găsească făgăduinţa pentru care s-a născut, sînt paloşul, suliţa, arcul, tolba cu săgeţi... Arme bune şi pentru vînătoare. În grajdurile împărăteşti, erau cei mai frumoşi armăsari din toată împărăţia. Calul apare aici ca singurul animal domesticit — bun şi la lupte, şi la vînătoare. În *Mioriţa,* ciobanul moldovean avea caii cei mai învăţaţi, e drept, dar pe lîngă ei avea şi oi multe, mîndre şi cornute, şi chiar nişte cîini mai bălţaţi. În *Tinereţe,* deci, întîlnim un singur animal domesticit pre lîngă casa omului. Junele moldovean nu e nici războinic, şi nici nu trăieşte din vînat — el se află într-o altă structură socială, averea sa e munca sa, oile sale, cîinii, caii învăţaţi cu munca. Astfel *Mioriţa* reprezintă o altă etapă din istoria lumii, mult mai apropiată de noi în timp, dar nu atît de aproape cum este *Meşterul Manole,* unde meşteşugurile, meseriile arată o organizare socială a muncii şi unde omul constructor de edificii publice presupune existenţa unei structuri statale bine alcătuite... Făt-Frumos şi cei din împărăţia tatălui său trăiesc culegîndu-şi hrana din roditoare grădini şi vînînd; vînează ca să mănînce şi ca să-şi petreacă vremea, ca într-un joc, nimic nu-i obligă la mai mult. În *Miorița* ne aflăm în faza cînd omul a început să cultive pămîntul și să îmblînzească animale, ca să trăiască. Și poate că în timp ce moldoveanul, cu vrînceanul și cu munteanul sînt la munte cu oile, la cîmpie familiile lor cu săpăliga muncesc ogoarele, pun meri și peri, cresc găini... Jos la cîmpie înflorește acum matriarhatul? Căci importanța femeii este grozavă în *Miorița*, elogiul adus mamei, matricei lumii este sublim! Ciobanul are chiar pudoarea de a dori să moară în liniște, mamei sale să nu-i ajungă niciodată vestea pieirii lui; nu vrea s-o tulbure!... Dacă mitul paradisului, întîmplările cu Adam și Eva n-ar fi altceva decît trecerea omului din epoca vînătoritului în cea a agriculturii, atunci călătoria lui Făt-Frumos din împărăția tatălui său (care se afla între țara raiului și a ludicului și țara agriculturii) spre palatul unde locuiește „Tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte“ n-ar fi altceva decît refacerea (invers, desigur) drumului adamic... Dacă spațiul edenic, în urma izgonirii primului om, a fost pus sub paza unor heruvini, care să învîrtească o sabie învăpăiată, ca să păzească drumul care duce la pomul vieții — și teritoriul unde sălășluiește tinerețea fără bătrînețe și viața fără de moarte (cu presupusul ei pom al vieții) este înconjurat cu o pădure deasă și înaltă, unde stau fiarele cele mai sălbatice din lume, care pînă și noaptea păzesc cu neadormire... Cînd calul îi spune stăpînului său, ajunși aproape de pădure, că e momentul să „treacă“ dincolo, în zbor, Făt-Frumos îi răspunde: „Să trecem — și Dumnezeu să se îndure de noi“. Și nu după multă vreme, eroul nostru se însoțește cu zîna cea mai mică din țara fără bătrînețe. Nu știu dacă acest lucru înseamnă mai mult decît a însemnat Eva pentru Adam, înainte de a cunoaște ei mărul! Căci deși Făt-Frumos petrecu în țara făgăduită vreme uitată, soața lui nu rodi copilași. Și el rămase tot așa de tînăr, ca și cînd venise. Trăia el în pace și în liniște cu soția și cumnatele sale, se bucura de frumusețea florilor şi de dulceaţa şi curăţenia aerului, dar nu cunoştea binele şi răul şi nici nenorocitul şi viciosul caracter al cunoaşterii! ... Culmea e că nici nu va cunoaşte păcatul originar — şi va părăsi acest lăcaş al vieţii veşnice, fără să vadă măcar umbra unui şarpe! Un iepure îl va atrage în Valea Plîngerii, cum se ştie, şi se va trezi, va cunoaşte întristarea, neodihna, nefericirea, dorul. Femeile măiestre îndată vor citi într-însul tragedia ce se întîmplase. Dar nu-l vor mai putea ţine cu nimic legat de ele: el pleacă spre împărăţia tatălui său, ştiind că va muri. El îşi va continua drumul, ştiind că va muri, exact ca ciobanul moldovean din „Mioriţa", ce nu se ascunde şi nu se lamentează, ci-şi înfruntă pînă la capăt destinul. În acest punct al biografiei lor, Făt-Frumos şi ciobanul *Mioriţei* sînt fraţi gemeni.

OEDIP, FIUL ÎNTÎMPLĂRII

Tiresias, orb şi foarte bătrîn, însoţit de doi slujitori regali, considerat de Oedip drept singurul care vede şi deci ştie totul, orbirea fiind parcă zeiasca însuşire prin care un om poate totul cunoaşte, Tiresias, dumnezeiescul proroc, cel care dacă ar fi întrebat ar putea totul prea limpede spune, Tiresias, singurul dintre oameni cu adevărul în suflet, cel ce vede toate, cum zice Oedip, ştiutele şi neştiutele, cereşti şi pămînteşti, Tiresias, nevăzătorul, rugat de Oedip să cureţe pîngara întreagă a mortului rege Lajos, spunînd cine este omorîtorul regelui Lajos, al cărui sînge bîntuie cetatea ca un blestem, Tiresias, rugat să facă adevărul cunoscut, ca astfel să ajute cetatea Tebei, — răspunde văicărindu-se: „Vai,

vai, cumplit e să cunoşti, cînd a cunoaşte Nu-ţi este de folos".

Dar Oedip şi cînd scăpase mai demult Teba, înfruntînd Oracolul, iasma înaripată, dezlegîndu-i enigma, întrebarea — enigmă care îi ducea la moarte pe toţi tebanii ce nu ştiau s-o dezlege! — şi atunci nu doar pentru folosul său încercase să descifreze adevărul „cumplitei vrăjitori". Acum ar trebui să afle alinare pentru toţi tebanii, să-i scape de ciumă, să izbăvească din nou oraşul, — el, Oedip, cel mai bun din toţi! „... Această ţară-ţi zice Mîntuitorul ei, prin felul tău de-alt'dată". El trebuie să întemeieze din nou cetatea! „Cu fericit ogur ne-ai luat în mînă soarta Odată, fii şi-acum, la fel cu tine însuţi". Preotul îl cheamă să fie egal cu sine însuşi, căci e bine dacă va domni, ca pînă acum, pe-o ţară cu oameni în ea, nu *goală:* „Căci e nimic un zid, şi e nimic o navă Deşartă de bărbaţi şi-n care nu stă nimeni". Va să zică e deşartă o cetate fără oameni, O ţară fără oameni, pieriţi sub blestem, atinşi de molimă...

Şi cînd Oedip vrea să cunoască adevărul celor ce se întîmplă în cetate, dreptul Tiresias îi spune că e cumplit a cunoaşte ceva ce nu-ţi este de folos! Dar Oedip vrea să se facă lumină, să se ştie lumina adevărului — căci, zice: „că nu iubeşti pămîntul ce te-a hrănit, *lipsindu-l de lumină"* (s.n.).

Oedip nu se crede vinovat de nimic. Nu se crede coborîtor din regi, pune, înaintea spiţei nobile şi a cîrdăşiei, meritul personal: se ştie ajuns unde este numai datorită minţii şi puterilor sale. Nu-i pasă de originea umilă a seminţiei din care s-a ivit. Dar oricît ar fi aceasta de neînsemnată, el vrea să şi-o *cunoască:* obîrşia sa joasă nu-l va face să se ruşineze de ea, de ea nu va fi pătat... „Dar eu, ce mă socot doar fiul Intîmplării De-bine-dătătoare, nu voi fi pătat..." Vrea deci încă o dată să-şi afle originea, spiţa, cum mai voise odată, cînd fugind din casa lui Polyb corintianul la Delphi şi în alte locuri, nu găsise un răspuns la întrebările sale despre părinții săi... Vrea să-și afle rădăcinile, el, fiul Întîmplării, ale cărui rude sînt zice el *vremile*, ce l-au făcut și mic și mare, vremile... „Așa sînt eu născut, și-ntr-altfel nu mă pot schimba, Cum să nu aflu care-i neamul meu!"

Căci dacă el nu înfrunta prima dată Oracolul, plecînd din Corint, și neprimind nici un răspuns la Delphi despre obîrșia sa, și de nu-l înfrunta nici a doua oară, salvîndu-i pe tebani, poate nu ar fi fost pus a treia oară în situația de a fi față în față cu o hotărîre venită de la zei... El deci mereu își înfruntă, își provoacă soarta... El e mereu în preajma erorii ce l-ar putea face să plătească scump... El e mereu contabilul faptelor și cuvintelor sale. Nelăsînd nesămălit la alții nimic, nu poate să-și ierte sieși nici măcar o jumătate de pas greșit. Altfel n-ar fi el la fel cu el însuși. Dar asta nu înseamnă că drumul său va fi, sau a fost doar cu flori pardosit. Orice om are dreptul la eroare... Dar cît poate, să nu cadă cu ochii deschiși în capcana ei, s-o ocolească. Și dacă zeii i-au hărăzit eroarea? Dacă l-au condamnat? De ce-și mai bate capul? Iocasta, mama sa, pe care n-o cunoaște decît ca soție, îi spune: „De ce se teme omul, cînd de soarte este Mînat? Pronia nu e limpede deloc!" Și atunci care-i soluția pentru bietul om?... „Trăiască la noroc, de poate! — Îi cel mai bine", zice Iocasta. Bine, bine, pronia nu e ea limpede deloc, dar uneori își arată gheara și spune ce are de spus. Loxias, „Piezișul", sau „Curmezișul" — numele lui Apolon ca zeu al oracolelor, căci acestea nu-și expuneau niciodată ca la catedră adevărurile, clar, ci îmbălmăjit, pieziș, încîlcit etc. — i-a vestit, încă de la fuga sa din Corint, că-i este sortit cu mama sa să se însoțească, să-și ucidă tatăl și să arate astfel în văzul lumii un neam nenorocit... Și el ca să ocolească eroarea, eroarea prezisă de mai sus-numitul Loxias, cel sus pus, nu doar presupus, de mult timp și-a luat tălpășița din Corint, trăind departe de tatăl său Polyb și de mama sa Meropa... și neștiind că, fugind de Polyb și Meropa, fugea de falșii săi părinți și se apropia de adevărații săi odrăslitori, apropiindu-se de eroarea ce-i era hărăzită și pe care cu toată voința sa n-o putea ocoli... Zeul aruncase zarurile. Și cum să sări peste zaruri? Doar cunoscîndu-ți cu adevărat adevărata seminție, crede el, părinții. Aici, ca și în Hamlet, mai tîrziu, cine caută adevărul, își caută propria moarte. Oedip nu știe asta... El își caută părinții, ca să poată fugi de ei. El nu vrea să-i facă oracolului pe plac. Nu vrea să se supună nimănui, decît voinței sale. „...niciodată la părinți nu mă voi duce“, zice. Zice, dorind să-i afle însă unde se află.

Istoria părinților săi și a părinților părinților săi, căutată de Oedip cu frenezie, îl va pune în situația de a înlocui istoria Tebei și istoria lumii cu istoria sa personală, lumea cu persoana sa particulară, interesele altora, cu interesele sale. Căci poate înainte de a încerca să izbăvească cetatea de moarte, el se gîndește pre sine să se scoată astfel din marea umbră neiertătoare ce plana peste Teba.

Totuși, se poate spune că Oedip nu era rege și n-avea datoria să-i răspundă Sfinxului, chiar cu prețul vieții sale, de nu dezlega enigma... Ce rang ar mai fi putut el avea față de prostimea și înțelepții cetății, față de interesele mulțimii și de psihologia mulțimilor, dacă el se da în lături și nu înfrunta Oracolul? Destinul său de rege viitor era legat indestructibil de cel al cetății, de Teba. Însă aici vine îndoiala lui: el nu era fiul *acestei cetăți,* părinții lui erau din alte locuri... Atunci de ce totuși a dorit să înfrunte Sfinxul? Ca să absolve cetatea, ori ca să găsească cheia propriei sale vieți?

Sfinxul e cheia de boltă a acestui mit. Oracolul, voința zeilor. Ori între cetatea Teba și puterea zeilor o verigă fusese ruptă, și trebuia cîrpită, ca totul să reintre în normal. Ciuma domnea peste tebani, ea trebuia învinsă, dar nu putea fi decît dacă se restabilea echilibrul între voința zeilor și cetățenii cetăţii, dacă veriga frîntă se dregea. Cine rezolva enigma, devenea pe merit regele Tebei şi o lua de soţie pe văduva regelui apus între o dimineaţă şi un apus de soare cu multe dimineţi şi cu mulţi ani înainte. Salvarea oamenilor de ciumă aducea salvatorului şi coroana regelui şi patul reginei, aducînd însă întîi izbăvirea Tebei, ceea ce era un act politic. Dincolo de plăcerile mîngăierilor reginei şi de dulceaţa coroanei regale, dincolo de destinul său personal, Oedip era implicat în destinul politic al cetăţii. „O, cetate, cetate!“ exclamă Oedip. Vremile l-au făcut ce este, şi propria sa responsabilitate. Cît a fost în puterea lui, Oedip s-a ferit să fie o jucărie a jocurilor zeilor. Fiul întîmplărilor, s-a opus întîmplătorului. Şi chiar de n-a biruit, voinţa sa a învins. Şi chiar de-a fost pînă la urmă zdrobit, înfrîngerea sa a salvat Cetatea. Ce a cunoscut, într-adevăr nu i-a fost de folos — exact cum a prezis orbul atoatevăzător Tiresias. Dar cunoscînd adevărul, cunoscîndu-se pe sine, cunoscînd jocurile celor din spatele oracolelor, n-a mai fost o simplă fiinţă supusă întîmplării oarbe. A văzut. Ca şi păcurăraşul nostru.

VÎNTUL SĂ ÎNCEAPĂ SĂ BATĂ

Romanul, ca o lucrare ştiinţifică: el ar trebui să fie oglinda tensiunii ideilor societăţii cuprinse între paginile sale, să cuprindă, de asemeni, structura socială, puterea politică şi culturală a vremurilor luate în cătare. Şi de-i cerem o rigoare ştiinţifică, dorind noi să învăţăm din filele sale mai ales o mare cantitate de adevăruri (dincolo de fantezia personajelor şi a autorului, şi deci a întîmplărilor ce formează începutul, cuprinsul, punctul culminant şi deznodămîntul), atunci îi putem cere şi baladei din Vrancea să ne vorbească (nu doar despre moartea ciobanului) despre nivelul atins de civilizaţia păstoritului din clipa cînd oiţei bîrsane nu-i mai place iarba şi o cuprinde un fel de greaţă existenţială, o nebunie, de nu mai are pace, de nu-i mai tace gura, aflînd de construirea crimei... Căci e vorba de un omor plănuit, pe care-l dezvăluie ea chiar celui ce va fi ucis? e vorba de un omor, şi nu de o jertfă? Sau plănuitorii vor să aducă o jertfă cerurilor, ca oile lor şi comunitatea lor să-şi menţină prosperitatea? E necesară vieţii neamului lor de păstori, e o sacrificare a vieţii celui mai bun din neamul lor, ca echilibrul lor să nu fie tulburat şi ca universul să nu se tulbure? Să fie crima pusă de ei la cale recunoaşterea lor făţişă că tînărul cioban era cel mai bun din neamul lor? La zei erau trimişi cei mai buni, de obicei; lui Zamolxe îi trimiteau, înfigîndu-i în ţeapă, pe cei mai buni... Ciobanul cel tînăr nu se opune morţii ce i-a fost planificată, ca şi cum o tradiţie însuşită îl sfătuia să accepte propria sa pieire, ca prin ea să se întărească în semenii săi credinţa în armonia lumii şi în controlarea şi verificarea acestei armonii prin jertfă de sînge... E vorba deci de o acceptare a sacrificiului? aşa cum şi Ifigenia a acceptat să fie jertfită de tatăl ei Agamemnon, ca vîntul să înceapă să bată în pînzele corăbiilor neamului ei, ducîndu-l la victorie, la cucerirea Troiei? De-i aşa, moldoveanul nostru nu vrea prin moartea sa să aducă supunerea unor alte aşezări învecinate, nici o mîndrie nu-i umbreşte acceptarea sacrificiului. Şi astfel parcă înălţimea sa sufletească e mai încărcată de puritate. Sigur, dacă Mioara e chiar oracolul, lucrurile se complică. Zeul să-l anunţe pe cioban că va fi omorît de nişte alţi ciobani — da, e grozav. Ca o jertfă? El să ştie şi să-i şi spună celui ce va fi jertfit ce-l aşteaptă? Dar pe noi în aceste clipe altceva ne interesează să punem în lumină, cum o baladă depune mărturie științifică despre starea materială și morală a unui timp, despre cutume, coborîtul de la munte etc.

Romanul, ca furnizor de date științifice despre stadiul material și spiritual al unei epoci (vezi cum l-a văzut Marx pe Balzac), balada, ca aducătoare de mărturii despre credințele unor comunități cuprinse în versurile ce-o compun — iată o ipoteză ispititoare...

ÎNGROPAREA ARMELOR

Lovinescu rămîne un apologet al literaturii, de o imperturbabilă seninătate. Portretul unui critic se poate face, desigur, din portretul ideilor pentru care el a vibrat. Un element al ideologiei lovinesciene este, după cum se știe, și după cum singur autorul însuși se mărturisește, sincronismul vieții contemporane, unde totul este dominat de interdependența vieții popoarelor civilizate.

Dar eu n-am să mă încumet acum să definesc o personalitate atît de vast comentată de criticii de ieri și de azi. Am să zăbovesc cîteva clipe asupra rîndurilor scrise de E. Lovinescu despre *Miorița și psihologia etnică*. Scrie criticul:

„Cînd oița bîrsană îi destăinuiește complotul baciului ungurean și al celui vrîncean și îl îndeamnă să-și ia în ajutor cîinele «cel mai bărbătesc și cel mai frățesc», în loc să o asculte și să-și înfrunte tovarășii, luîndu-le înainte, ciobanul «moldovan» nu numai că nu reacționează prin fapt, dar nici nu se plînge. Dacă ar fi pus mîna pe baltag, pe lîngă milioanele dispărute fără urmă în noaptea timpului, s-ar mai fi pierdut încă un cioban. «Moldovanul» nostru nu se revoltă, nu-şi ucide duşmanii, ci, fără luptă, îşi organizează propria-i moarte şi îngropare... Trecută printr-un suflet contemplativ elegiac, lipsa de reacţiune nu i-a acordat o biruinţă asupra tovarăşilor haini, ci o biruinţă asupra timpului. Prin simpla armă a geniului poetic, învinsul, asasinatul, a călcat, astfel, peste moarte, în eternitatea creaţiei artistice".

Să fie cumva „Mioriţa", ne întrebăm, un mit de *întemeiere* al unui nou spaţiu, aşa cum Cain şi Abel, prin crima dintre ei, pun temelia neamului de oameni izgoniţi din grădinile fericite ale raiului, aşa cum s-a fundat împărăţia Romei prin vrednicia în crimă a lui Romulus faţă de fratele său Remus? Se pare, ca şi în *Meşterul Manole*, că orice zidire nouă este jertfă. Şi poate că şi fratele celui dintîi criminal biblic, ca şi Remus, ca şi ciobanul moldovean se lasă jertfiţi nu doar pentru a pune crima la temelia întemeierii lumii, a întemeierii împărăţiei Romei şi a întemeierii unei dinastii de păcurari, cît mai ales pentru a oferi viitorului o alternativă împotriva stricăciunii, necinstei, asasinatului, trădării propriului sînge părintesc, împotriva întrecerii în crimă. Lipsa de reacţiune a păcurăraşului nu i-a acordat o biruinţă asupra tovarăşilor haini, ci o biruinţă asupra timpului, aşa cum bine notează Lovinescu. Aşa că noi am putea conchide că aşa-zisa lipsă etnică de reacţiune nu este de fapt, sau poate nu este în primul rînd, o atitudine pasivă, resemnată, o supunere oarbă în faţa destinului, o indecizie — nici vorbă! —, ci mai degrabă o decizie, o atitudine fermă, o rezolvare a conflictului nu cu ceilalţi, cu mediocritatea şi turma de criminali, ci cu propriul sine, un act de profund eroism, o tragedie ce va duce nu la triumful răului, ci la călcarea peste moarte, la triumful asupra timpului, triumf care este întotdeauna al Vieţii.

Păcurăraşul nostru nu era un zgîrăie-brînză, un estropiat, un complexat, un neisprăvit în toate cele, era un bărbat mîndru, tras printr-un inel, cu feţişoara ca spuma laptelui, cu musteţioara ca spicul grîului, cu ochii ca mura cîmpului, cu cai mai înalți, mai învățați, cu cîini mai bărbați, priceput gospodar... Ba mai mult, într-o variantă îndrăgită și de Sadoveanu, păcurărașul apare cu o lance la el, și chiar pare a fi os domnesc, după spusele Mioarei: „Cioban stăpînesc, Fecioraș domnesc“. El nu-și va întemeia noua sa seminție prin crimă, repetăm, ci prin jertfă, devenind astfel un erou unic, din cîte cunoaștem prin cele alte literaturi.

Este cumva păcurărașul mioritic un socratic cu lance și baltag, care acceptă moartea conferită de semeni, decît ca ei să se considere învingători, dacă el ar fugi din fața morții, sau de-ar încerca să-i înfrunte cu armele? E, oricum, un gest socratic, pe un picior de plai, lîngă o gură de rai, o asumare a unui destin exemplar, menit să-și depășească timpul.

Ciobănașul cu lance, din stirpea unor să le zicem regi-păstori, regi-ciobani (așa cum au fost regii-magi, ciobani, păstori), înconjurat de dulăi, vătaful Ion, într-o altă variantă, omul căruia vor să-i ia, în alte variante, *mila și averea, starea și puterea și bogătatea,* cel care din galbeni îi întrece, îi spune Mioarei, de-l vor omorî — fiindcă încă nu sîntem siguri că-l vor omorî! dar atitudinea lui este mai înaltă decît împlinirea dorinței lor! — să-i pună lancea la picioare, toporelul să i-l pună în mîna de dreapta, fluierașul să-i fie copîrșeu, cîntecul adică să-i fie sicriu, vîntul cînd o bate, fluierul va cînta, copîrșeul lui va cînta — sugestie genială! — pușca pe care vrea să le-o dea dușmanilor săi, să i-o pună probabil la căpătîi, lîngă bota lui, baltagul lui, lîngă toate armele lui abandonate odată cu crima din ele, îngropate în strunga mulgărilor, pușcă, lance, topor, botă, baltag, îngropate odată cu crima pe care el o putea săvîrși, ca un semn al biruinței împotriva armelor și a crimei!

Iată ce dinastie va întemeia acest păstor, iată ce psihologie etnică lasă în urma sa — iată ce cîntec lasă în urma sa, al „Mioriței“, iată ce moștenire literară ne lasă, iată ce mit ne lasă „prin simpla armă a geniului poetic“, cum zice Lovinescu, un mit despre care şi Călinescu spune că mulţi îl socotesc drept moment iniţial al culturii autohtone, mit în care este simbolizată „existenţa pastorală a poporului român şi chiar unitatea lui în mijlocul real al ţării reprezentat de lanţul carpatic“.

Iată cum am putea conchide, aici, că „Mioriţa“ ar putea fi — şi este, de ce nu? — mitul întemeierii etniei noastre şi mitul întemeierii spiritualităţii noastre.

Şi iată cum E. Lovinescu, apostolul sincronismului, apropiindu-se de „Mioriţa“, ne-a oferit, prin certitudinile geniului poetic românesc, elocventa biruinţă a Spaţiului nostru etnic asupra vrăjmăşiei Timpului.

...COŞULEŢUL DE NUIELE AL CĂLUGĂRULUI FRANCISCAN LORENZO

— Angajarea în Istorie, lupta, laşitatea, iubirea, ura, nepăsarea, aventura etc. — care sînt căile împlinirii, care sînt căile, hai să-i zicem, fericirii, care sînt întrebările fundamentale, care sînt cele minimale, care sînt răspunsurile, care?... A intra în miezul Istoriei, a sta deoparte, spectator ca la teatru?...

— Ce face călugărul franciscan Lorenzo? Ce trebuie să facă, să stea între Montaque şi Capulet, între familii, între neamuri, între idei, între bine şi rău, între rău şi mai rău?

— De ce-mi puneţi această întrebare, în loc să-mi daţi răspunsul cerut?

— Orice întrebare cuprinde în ea şi răspunsul cerut... Dar am amintit de călugărul franciscan fiindcă mi-ar place să găsim împreună, noi doi, nu neapărat în gura personajelor ilustre răspunsul pe care-l aştepţi, ci în mărturisirea unor protagonişti mai puţin însemnaţi... Uneori domnul Shakespeare nici nu dă nume personajelor sale. Anonimi. Întîiul pescar, al treilea pescar, oameni mascaţi, paznici, însoţitori, guarzi, pristavi, oşteni, olăcari, temniceri, slujitori. Regele Ioan, Coriolan, Pericles, Cleopatra, Cezar — rămîn şi ei, în gaşca lor de protipendaţi.

— Să mă apropiu totuşi, de „Podul de gheaţă". Nu vi se pare că un personaj... fără să fie os de rege, are parcă destinul monarhului clăpăug Midas? Favoarea ce şi-a dorit-o: pe ce pune mîna, să se transforme în aur! Crezînd că-i face pe oameni fericiţi cu prezenţa sa, cu munca sa... că totul se va transforma în aur, vor fi zile de aur, realităţi de aur, pîine de aur, vise de aur, cosciuge de aur... Un rege al Utopiei, şi el acolo, pornit de tînăr pe o cale pe care o credea de aur, infailibilă... Şi pînă la urmă, pe ce pune el mîna, moare. Pe unde trece, aduce dezastrul. El este Răul — iată un mit actual. Un zeu al nenorocului cu faptele sale, cu gîndurile sale, bune uneori, rele alteori. Şi cînd se caută pe sine, pe unde merge, tot pustiu află. Şi el care spera că tot ce face devine valoare! Constructor de valori, de bogăţie, de fericire. De fapt ajunge — nu o dată, constructor de moarte. Arta de a face şi desface istorii, iubiri, arta de a face dulceţuri, otrăvuri, iluzii, vise, utopii...

— Să ne oprim o clipă la arta lui Lorenzo de-a face licori, sucuri, narcotice, băuturi, balsamuri, siropuri... Fiindcă oamenii sînt mai complicaţi decît se crede, nu pot fi trecuţi atît de uşor sub un prototip, fie el şi al regelui cu urechi de măgar, Midas! Ce putere are arta lui? Ce putere are Puterea?... Lorenzo vrea să-i facă pe oameni fericiţi! Licoarea ce i-o dă Julietei, ar trebui să-i aducă ei fericirea. Şi-i aduce moartea, şi ei şi lui Romeo. Călugărul umbla în fiecare dimineaţă cu un coş de nuiele în mînă culegînd ierburi veninoase şi flori ce poartă în ele preţioase sucuri. Sînt „însuşiri alese-n toate cele.

Țărîna-i mama firii și sicriul, Ea face din ce-i mort să nască viul..." Vasăzică sînt puteri minunate de viață în ierburi, în copaci, în piatră chiar! „Și nimic nu-i rău să n-aibă o parte bună. Ci-n rău ce-i bun adesea se răzbună. Cînd e-abătută calea lui cea dreaptă, Virtutea chiar se poate face viciu Și viciul poate-a se-nălța prin faptă". Acest balsam ce sălășluiește într-un caliciu împreună cu otrava... „În om, ca și în plantă și în toate, Sînt doi stăpîni, mereu în dușmănie: e bunul har, e crunta lăcomie..." În coșul său de nuiele Lorenzo adună ierburi, flori, pentru sucuri adormitoare, aducătoare de bucurii... Dar puteri mai înalte, mai presus de noi, recunoaște el, au zădărnicit tot ce el cu bunăvoință a pus la cale. Arta lui de-a face licori și balsamuri s-a dovedit neputincioasă: Romeo și Julieta pier pierduți chiar prin băutura ce trebuia să-i salveze și să-i facă fericiți. Dar acest eșec nu strică lumina iubirii lor. Și nu umbrește puterea cuprinsă în coșul călugărului franciscan Lorenzo. Și cele mai umile plante au măreția lor: licorile, adevărurile sînt suma sumelor... Un pescar, un paracliser, un călugăr pot deține cheia fermecată a lumii, nu doar regii și împărații! Și ei pot răspunde întrebărilor pe care mi le-ai pus... Și astfel ei capătă o autonomie reală și e greu să spui că ei n-au existat în realitate, așa cum au existat Cezar și Cleopatra, Pericles... Adevărul lor e tot atît de important ca și adevărul personajelor atestate de istorie. Sînt și ei oameni ca toți oamenii. Și încă ceva: nu uita că în om, ca și în plantă, sînt doi stăpîni mereu în dușmănie, doi, dacă nu mai mulți!...

— După apariția romanului „Iepurele șchiop", mulți m-au întrebat dacă Tiron B. există în realitate, sau dacă este o ficțiune. Cineva mi-a scris că el este Tiron B.; altcineva a tras o linie de egalitate între Tiron B. și Tiron Albani, militant socialist din Transilvania, gazetarul ce și-a petrecut ultimii ani ai vieții într-o casă (probabil a sa) de la Aiud. În privința volumului, unii n-au observat că eroul principal este Timpul, care a mai fost erou principal și liant și în alte cărți (nu doar la Procust). Dar „Viața și opera lui Tiron B.“, volumul I, nu putea fi și o culegere de nuvele?

— Aceste lucruri n-au nici o importanță. Unii acordă receptării unei cărți o mare importanță, alții nu. Cîte bordeie, atîtea obiceie. Dacă nu vrei să spui că linia dreaptă este punctul cel mai scurt dintre două puncte, spui că linia curbă nu este drumul cel mai scurt dintre două puncte. Mai interesantă mi se pare problema: dacă autorul este o realitate sau o ficțiune. E și mai amuzantă. De cînd a apărut „Viața și opera lui Tiron B.“ s-au mai întîmplat prin lumea literelor unele șotii, să le zic astfel, care cu cît au fost mai adînc clarificate, cu atît au rămas mai enigmatice! Să ne amintim de Emile Ajar, romancierul francez devenit celebru în urma unui concurs literar (își trimisese manuscrisul la Paris dintr-o țară din America de Sud, prin poștă!), beneficiarul apoi al unor mari premii (Goncourt etc.). Se sinucide după cîțiva ani Romain Garry, unchiul lui Ajar... Cunoști! Și Ajar declară că nu este Ajar! Nu el a scris cărțile ce l-au făcut celebru? explodează marea bombă... A murit Ajar, a rămas Paul Pavlovici, numele adevărat al nepotului... Paul Pavlovici, demn. Problema este însă, cred eu, alta: important rămîne textul, autorii, cu viața lor cu tot, cu peripețiile lor cu tot pot fi contestați, pot fi... Cine este Homer, Shakespeare? Ce-i cu autorul unui mare roman tolstoian? Enigme. Poate că mîine Paul Pavlovici o să declare că a fost o glumă povestea cu... unchiul său! Nu contează. Cum nu contează nici părerea unei reviste argentiniene (Cabildo) că José Louis Borges nu există. Sau contează? Revista cu pricina afirmă că în realitate Borges este opera unui grup de scriitori (Leopoldo Marechal, Adolfo Bioy Casares și Manuel Mujica Lainez). Aveau nevoie de un personaj real care „să dea viață“ gîndurilor lor scrise — și au apelat la un actor de mîna a doua, Aquiles Scatamacchia. Cică acest actoraș l-a întruchipat pe inexistentul Borges. Cică Academia regală din Suedia a descoperit acest fals tocmai cînd voia să decerneze premiul Nobel numitului Borges. Dacă Borges este o ficțiune, dacă un autor poate fi o ficțiune, și poate, opera rămîne o realitate... Sigur, sînt autori care în viața de toate zilele au o personalitate mai mare decît opera lor. Sînt alții a căror operă este peste viața lor privată: oameni mai modești, în sensul bun al cuvîntului, mai retrași, respectîndu-și colegii etc. Mi-a vorbit cineva despre blîndețea lui Mircea Eliade, despre bunul simț al lui Vladimir Streinu. Sînt și autori care emană în viață o forță egală cu a operei lor: e cazul lui Blaga... Dar dacă eu n-am apărut la timp ca scriitor în viața publică, nu înseamnă că nu exist. Deocamdată vreau să-mi termin ce mai am de scris. Opera este egală cu omul, omul este peste opera sa etc.! — iată niște probleme care pe mine nu mă preocupă prea tare.

— Atunci să ne apropiem de „Podul de gheață". Dacă în „Iepurele șchiop" aveați în cătare problema Timpului (de unde și analiza basmului „Tinerețe fără bătrînețe"...), aici parcă vă interesează delimitarea unui Spațiu, unde se petrec... Sau mă înșel? De asemeni, însemnările dumneavoastră despre „Miorița" par să circumscrie...

— O clipă! În primul rînd vreau să te anunț că în viitorul roman mă voi ocupa de „Meșterul Manole". Atunci m-ai putea întreba dacă am avut în vedere problemele Construirii unui edificiu etc. Problema jertfei etc. Cred că e mai firesc să discutăm despre toate acestea în dialogul ce-l vom însera la sfîrșitul ciclului intitulat de dumneata „Viața și opera lui Tiron B."

— De acord. Dar cîteva lămuriri preliminare poate nu ar fi lipsite de interes. În fond problema *construcției* (a unui timp, a unui spațiu, a unei gîndiri, ideologii, mitologii etc.) v-a preocupat și în primele două romane. Nu întîmplător, sînt sigur, îl citați pe constructorul de poduri Kirilov, pe Thales, constructorul acelui fantastic pod, nu întîmplător vă pasionează inginerii, chiar dacă nu-i numiți astfel la tot pasul... Oare, mă întreb, cînd tatăl său era ucis, Hamlet nu era și el plecat în străinătățuri să învețe tot un soi de inginerie? Și cum ar fi arătat podurile construite de Kirilov, sau de către unii ingineri ai sufletelor? Solide, false, potemkiniste? Și din ce materiale? Din fier, oțel, lemn, din apă, din ger? Și pentru cît timp ar fi fost ele ridicate? Și spre ce-ar fi dus? Unele sînt, sau pot fi, ca niște vise, nu? Către ziua de mîine, de ieri, către viață, către moarte, către sine?... Femeia utopică și acel rege al utopiei despre care vorbiți nu sînt cumva exponenții unor fantasme, unei stîngi revoluționare și unei drepte burgheze? Desigur, simplific. Kirilov, constructorul de realități palpabile, pozitivistul, să-i zic astfel, merge spre sinucidere fără șovăire. Mi-ar fi părut bine să existe undeva în lume un pod de cale ferată construit de Kirilov! Construirea unei realități ar fi putut sta alături de construirea unei utopii, ambele semnate de domnul Kirilov. Și astfel parcă încep să mă apropiu de acele ființe bicefale, bipolare, cum vreți să le spuneți, jumătate oameni, jumătate animale, înger și bestie, crimă și credință etc. Apăchioară măcar are chiar două capete, ca și cum peste cel al rațiunii ar mai fi avut neapărat nevoie de un uriaș neg al instinctelor oarbe, care să supravegheze cu străşnicie animalul care și este, adaptabil la orice, biruitor întotdeauna, niciodată neputînd muri acest veșnic învingător. În capul lui Chiron triumfă Rațiunea. Dar și el suferă de... malaise... de *Strîmtorare*... Ca și Zoli, de altfel. Nu de scîrbă, de greață, angoasă etc. — poate e prea mult spus. Strîmtorarea parcă e un termen mai exact. Poate de această indispoziție au suferit și tovarășii de transhumanță ai păcurărelului. Sigur, Chiron nu-i un criminal. Dar eu mă refer acum la acest sentiment de Strîmtorare pe care-l poate trăi la un moment dat oricine, victimă și călău, înger și diavol etc. Nu cred că ciobanii ce l-au ucis (dar oare l-au ucis?) pe păcurăraș au avut de la început în ei acest gînd. E teribil totuși să descoperi treptat în ei creşterea gîndului funest! Și e cumplit ca tocmai ei, sau unul dintre ei să bage de seamă la un moment dat ce se întîmpla cu ei, cu el, sau mai apoi să descopere acestea, să se autodescopere... Care să fie cauzele înfloririi morții în ei? E o temă veche, străveche. Sfîntul Ciprian crede că totul ar porni din cauza invidiei, și bineînțeles a diavolului care s-a umplut de ură cînd a pierdut împărăţia cerească, cîzînd din cer... „De aici a pornit ura între fraţi, de aici groaznicele paricide, cînd pe Abel cel drept l-a pizmuit Cain cel nedrept, cînd pe cel bun l-a urmărit cu invidie şi ură cel rău. Atît de mare este puterea invidiei în înfăptuirea crimei, încît nici dragostea de frate, nici grozăvia nelegiuirii, nici teama de Dumnezeu, nici frica de pedeapsă nu mai sînt avute în vedere. Pe nedrept a fost persecutat cel ce primul a arătat dreptatea, a suportat ura cel ce n-o cunoscuse, a fost ucis în mod nelegiuit cel ce a murit fără să se lupte. Tot invidia l-a făcut pe Esau duşman al fratelui său Iacob. Acesta, fiindcă primise binecuvîntarea tatălui său, şi-a atras invidia, ura şi persecuţia din partea celuilalt. Şi dacă pe Iosif l-au vîndut fraţii săi, cauza a fost invidia. Căci după ce el a povestit în chip simplu, ca un frate către fraţi, visul în care i s-a arătat un viitor fericit, invidia răuvoitoare a pus stăpînire pe sufletele fraţilor lui. Și pe regele Saul ce altceva decît imboldul invidiei l-a împins să urască pe David şi să dorească să-l ucidă, deși acesta era nevinovat şi i-a suportat cu bunătate şi înţelegere persecuţiile? Fiindcă David, ucigînd pe Goliat, un duşman uriaş învins cu ajutor divin, şi-a atras admiraţia şi laudele mulţimii, Saul, din invidie, a început să-l duşmănească şi să-l persecute“. Sfîntul Ciprian mai crede că şi poporul iudeu a decăzut datorită invidiei, fiindcă a clevetit pe seama minunilor lui Cristos şi n-a putut deschide ochii să vadă adevărurile divine. Sigur, acest apologet latin al creştinismului are tabla sa de valori. Problema aceasta, ştie oricine, e mult mai încîlcită. Cronos nu şi-a mîncat pe rînd copiii — atunci cînd i s-a prezis că unul dintre ei îi va lua locul de stăpînitor al lumii? Nea Irod ce-a făcut cînd i s-a vestit că un prunc îi va strica Puterea? Dar chiar revoluțiile, nu și-au distrus ele uneori urmașii, ori chiar frații? Să nu ne apropiem de așa zisele revoluții religioase că e prăpăd, ele instaurează evul mediu cu tot cortegiul său de beznă! Autodevorarea ce să fie și ea? Destinul lui Danton pe unde să-l clasificăm? Dar regele Laios nu încearcă să-și ucidă fiul — pe Oedip — atunci cînd Oracolul îi spune că acesta îi va lua locul? Decît să piardă Puterea lumii, mai bine e gata să-și omoare fiul, — spița, rădăcina neamului, urmașii — mai bine își ucide propriul neam, viitorul, decît să piardă Prezentul, Puterea! Dar să revenim la „Miorița". Oare ciobănașul nostru, fecioraș domnesc, în unele variante, cu lance, cu glugă, os de rege pastor, nu primise el de la tatăl său, ca Esau, învestitura de urmaș, binecuvîntarea părinților și a neamului său, de și-a atras ura și invidia celorlalți? Descălecătorul, cum s-a mai sugerat, vătaful Ion, fecior de mocan și de mocîrtan, adus din Ardeal, nu stîrnește pisma verilor lui, slugilor lui, fraților lui? Și încă ceva, extraordinar: dacă Mioara i-a spus păcurărașului că era alesul ciobanilor, să fie mai mare peste acest popor transhumant, sau peste acel nu popor, ci peste acel spațiu, vătaf?... dacă-i spunea, cum i-a prevestit mai apoi intenția confraților săi, că el va fi stăpînul lor, al tuturor, cum e și stăpînul ei, din voința neamului său, adică a familiei sale, a părinților săi, dar și a lui Dumnezeu?... El ar fi putut, ca Iosif, să le împărtășească fraților săi visul său, viitorul... Și invidia lor față de acest viitor fericit să fie cumplită! E posibil acest lucru, căci iată ce găsim într-o variantă a „Mioriței" culeasă de C. Brăiloiu din Merenii de Sus, jud. Teleorman: „Oaia-i zicea: Stăpîne, stăpîne, stăpînașul meu Dat de Dumnezeu..." Iar într-o variantă culeasă de Plopșor, din Gvardenița, jud. Mehedinți, mica mioriță zice: „Stăpîne, stăpînul meu, Ce-i e drag lui Dumnezeu..." Deci el era alesul spiței sale și al cerului, am putea conchide, simplificînd. Că el ar putea fi fiu de domn, rezultă și din alte detalii. Vom cita doar: chiar el le povestește păcurăreilor (Mîrza, jud. Cluj): „Că el s-a-nsura Și fată a lua Fata *de-mpărat* (s.n.) Cu păr retezat“. Iar un păcurărel repede îl contrează, pe față, știind el ce știind: „Tu, de ti-nsura Io te-oi împușca“. Dar jertfirea lui la ce duce? Aici intrăm într-o altă întrebare. N-o să insistăm. O vom face cu altă ocazie. Vom aduce în discuție, în treacăt doar, destinul tînărului Boboc și al acelui erou necunoscut, cum îl numiți la un moment dat... Cel venit să-i aducă Verginei știrea despre soțul ei, Cornel. Da, personaje care reprezintă o umanitate ultragiată. Dar din „Miorița“ ar mai porni o idee: că rău este nu doar a-l lapida pe cel mai bun, ci și a lapida (poftim, termen!) unele sentimente, idei, bunuri, valori... A înfrînge ce este mai bun în alții, desigur, dar și ce este în tine mai bun! Aceasta mi se pare cumplit! Să-i jertfești pe alții, să te jertfești pe tine, și pentru ce? Să revenim la mituri arhicunoscute. Răstignirea lui Cristos, jertfirea înaintemergătorului, a lui Ioan Botezătorul, faptele apostolilor, la ce au dus? La un triumf al credinței, al creștinismului? O nouă religie s-a ivit, da, dar a fost mai bună? se mai întreabă unii. Ioan Botezătorul văd că vă este foarte drag, înaintemergătorul... Ce ne puteți spune despre?... Bine, nu insist. Vom avea timp altă dată, desigur. Da, mi-ați mai spus și în alte întrevederi că lectura „Mioriței“ nu se încheie cu cele scrise pînă acum. Aveți fișe multe, noi sugestii... Intenția declarată atunci suna cam astfel: doreați să se vadă că balada noastră poate fi citită... alături de marile capodopere ale literaturii universale. Păcurărașul stă alături de personajele exemplare ale altor culturi. Lectura rămîne și acum... deschisă! Totuși, nu vă tentează, în viitor, să le acordați un spațiu egal... cu spațiul acordat Păcurărașului, Mamei sale?... Tragedia ei este la fel de cumplită, nu? Sau fetei? Sau ucigașilor săi?... Nu doar în eseu, vreau să zic... Sau?...

— Ți-am mai spus, voi face aceste „portrete“ în niște scrieri viitoare. Dar aş dori să nu se scape nici o clipă din vedere că Ciobănaşul nostru vorbind de „nunta“ sa cu o fată de crai, petrecută pe-o gură de rai, cu brazi și păltinași ca nuntași, cu preoți, munții mari, și cu păsările lăutari, cu stele făclii — se pune implicit într-o ecuație a eternului, căci oricîte vifornițe și tragedii vor fi în viață, stelele, munții, brazii rămîn semnele și însemnele nemuritoarei splendori a lumii. Adrian Fochi spune că problema pe care o pune balada este cea a morții: („întrebare capitală a umanității de pretutindeni“) „dar nu pentru a discuta despre moarte ca atare, ci pentru a ști cum trebuie trăită viața“. Eternitatea vieții!

— Îmi sugerați, implicit, un cîntec al vieții, un elogiu al vieții, deci mă îndrumați spre o cale plină de optimism. Dar revenind la „Podul de gheață“, ca să întreținem măcar fragilitatea unei posibile paralele, sau al unui cadru integrator, am observat că Zoli (în primul rînd, însă și alte personaje) nu suferă de lipsuri materiale (să le spun astfel), suferința e acea... strîmtorare (nu angoasă, etc. — repet) survenită în împlinirea lor... Și plecarea eroului spre locurile copilăriei, ale tinereții, ale faptelor sale, e un itinerar al autocunoaşterii, în primul rînd, sper... Dar în Ithaca — parcă nu-l aşteaptă nimeni! Sau ce să semnifice acel „Pod de gheață“ alb?... un final plin de împliniri, un eșec? De ce n-ați avut curajul să?... Ori într-o altă ediție veți complecta acest capitol? Sau acest capitol trebuie scris de fiecare cititor în parte?

— Probabil...

— Și prin ce-ar fi optimistă această călătorie? Prin descoperirea propriului eu, mi-ați răspunde, a contribuției și a necontribuției în construirea unui ideal, a unei noi lumi... De fapt mai multe personaje întreprind acest periplu: dv. sînteți preocupat de diversele forme ale angajării, credinței, aventurii, raporturilor dintre știință, politică, societate etc. Găsiți că umanismul e o chestiune mai dificil de pus între doi bumbi şi o ață, ca să mă exprim ca un ardelean. Aici mi-aş permite să dau un citat din Sören Kierkegaard, fiindcă, la un moment dat, aţi spus despre „gestul" păcurărelului că ar fi cumva socratic: „Socrate demonstra nemurirea sufletului prin neputinţa bolii sufletului (păcatul) de a-l distruge, aşa cum boala distruge corpul. La fel se poate demonstra eternitatea omului prin neputinţa disperării de a distruge eul, prin această atroce contradicţie a disperării. Fără eternitate în noi înşine noi n-am putea dispera; dar dacă s-ar putea distruge eul, n-ar mai exista atunci disperare". L. Dumitrescu-Codreanu trage de aici concluzia că prin disperare omul, în loc de a se neantiza, se pune în raport şi în dialog cu eternitatea. De-i aşa, că disperarea nu distruge, ci întăreşte fiinţa, păcurărelul nostru capătă o nouă înălţime. Dar eu aş zice că nu doar el, ci şi cei aflaţi în strîmtoare, dacă pot ieşi din ea cu fruntea cît de cît... Să ne reamintim de coşuleţul de nuiele al călugărului franciscan Lorenzo! În altă ordine de idei, vreau să vă spun că (evident!) unii critici (amici, de!) mi-au declarat cu seninătate (şi sinceritate, de!) că din „Iepurele şchiop" n-au citit decît prefaţa şi postfaţa: şi s-au pronunţat (în scris, de!) despre întreg romanul! Nu vă temeţi că s-ar putea întîmpla şi de data aceasta la fel?

— E posibil, de ce nu?

— Sigur, postfaţa şi prefaţa nu acoperă... Dar nu sînt cumva şi nişte capcane, ca să-i descoperiţi pre cei?...

— Nu. Cărţile nu se scriu pentru cei care scriu despre ele. In fond, literatura e o aventură personală, nu o bursă... fiecare are dreptul să facă absolut ce doreşte cînd are o carte în mînă... şi să gîndească ce e capabil şi... ce doreşte! Dar scrisul e cumva un dangăt de clopot. Şi personajele, măcar unele, sînt un dangăt de clopot. Chiar cele ce-şi mărturisesc eşecul, ratarea... Personajele, orice ar fi ele... aventurieri, înaintemergători, strîmtoraţi, eroi, sînt nişte dangăte de clopot. Sau mai exact, nişte paracliseri. Nu te speria de acest vocabular bisericesc... Da, sigur, nu te speria, scuză-mă. Aş vrea să-ți reamintesc că un limbaj este felul de a exprima o idee mai plastic... Știut! Uite, domnul Shakespeare a săvîrșit o serie de greșeli... de inadvertențe de limbaj! Într-o piesă cu subiect antic, bunăoară, „Pericles“, vorbește despre creștinism, despre biserici, clopotnițe! paracliseri! O să-l iertăm, evident. L-am adus însă în discuție deloc întîmplător. Și iată pentru ce: există în „Podul de gheață“ un personaj care sînt sigur că va trece neluat în seamă: Dumitru Popescu, paracliserul... E luat din viață, cum se spune, e bunicul după tată... El a făcut niște însemnări pe unele cărți bisericești. Nu numai despre 1907, cum apare în roman. Ce-ar putea însemna asta, că istoria, cotidianul, au intrat în lăcașuri sacre, în cărțile sfinte? Că tot ce e consemnat de mîna omului nu are moarte? Sau ce? I-a înfruntat pe cei tari, scriind despre 1907, luînd apărarea adevărului? Mărturiile lui ce să însemne? Că scrisul e sacru?... Vezi, acuma dumneata nu-mi răspunzi. Am să încerc să te-ajut. Uite, eu mă ocup de mari personaje ale istoriei, în acest ciclu romanesc, și de anonimii istoriei. Roza Dora a trăit și pe vremea lui Antonescu, a lui Carol, a legionarilor, a potentaților — și nu s-a lăsat înfrîntă de timp. Acuzele ce i se aduc sînt stupide, doar se vede pînă la urmă că aurul Luizei Stern e găsit de Vartolomeu în salteaua cu păr de cal: dec. Roza habar n-avea de existența lui... Anghel nu plătește pentru ce ar fi trebuit, istoria l-a uitat, dar el crede că destinul său nu l-a uitat și că-i plătește cumplit, atunci cînd îl trezește într-o dimineață în pat lîngă soția sa moartă; doamna Rotemberg, crede că Grațiela e amanta soțului ei, fiindcă numai Frumusețea ei, numai sublimul poate înrobi etc.; cei care stăteau pe roabe, pe șantiere, ca niște regi, cei din generația șantierelor, anonimii, se mărturisesc și ei măcar într-o epistolă de dragoste... Toți acești inși nu vor să fie înghițiți de timp, striviți de cei puternici, umiliți, fiecare se dorește un dangăt de clopot, un paracliser... În „Pericles“ discută niște pescari despre peștii mării și despre oamenii pămîntului, despre peștii cei mari și despre raportul lor arhicunoscut cu peștii cei mici, despre hapsîni, despre neînfricați... Pe hapsîni nu-i poate asemui *Întîiul pescar* decît cu o balenă care se joacă și sare, mînînd înainte plevușca măruntă, ca pînă la urmă s-o înhațe dintr-o înghițitură. Și mai spune: „Am auzit vorbindu-se că ar fi și pe pămînt balene de soiul ăsta, care nu se lasă pînă nu înghit parohia, biserica, clopotnița, clopotele și tot ce rămîne". O balenă cu două sau opt capete ar fi și păcurarii noștri vinovați, ar fi în ultimă instanță Timpul care vrea pe toate să le înfrîngă, ar fi și Moartea, de ce nu? Dar împotriva timpului care pe toate vrea să le tocească și imperiul pustiului să le cuprindă — se ridică un umil paracliser din comuna Dănceu! El e frate geamăn cu *Al treilea pescar,* cel care în ziua victoriei balenei ar fi vrut să fie acolo unde timpul își sărbătorea triumful nefast, să fie în acel loc, paracliser... Căci de-ar fi fost paracliser în ziua aceea, s-ar fi aflat în clopotniță, zice el. „Pentru ce, omule?" îl întreabă *Întîiul pescar*. „Pentru că balena m-ar fi înghițit și pe mine; și aflîndu-mă în burta ei, aș fi tras clopotele atît de tare, că n-ar fi scăpat pînă n-ar fi zvîrlit totul din ea: clopote, clopotniță, biserică și parohie". Se bagă lesne de seamă că pescarul domnului Shakespeare nu-și dorește să nu fi fost acolo unde s-a întîmplat încrîncenata întîmplare, el nu fuge de istorie și din Istorie, el se vrea în mijlocul ei, ca să poată învinge!...

CUPRINSUL

VERIFICAT
1987

În loc de prefață: Chiron / 5
Mireasma și avîntul unei clipe / 19
Istoria aerului / 42
Teoria formei umane / 77
Regina nopții / 134
Berzele oarbe / 150
Dumineca peștilor / 231
Scufița roșie / 269
Viața particulară a elefantului / 274
Trăsura / 302
Carul cu fîn / 305
Arta de a face dulcețuri / 490
Podul de gheață / 507
La Divina Comedia / 508
În loc de postfață: Părerile lui Tiron B. despre *Miorița* și despre... „Coșulețul de nuiele al călugărului franciscan Lorenzo“ / 544

Biblioteca Fac. de Lb. și Lit. Română
LITERATURA
București

Lector: MIRCEA OPRIȚĂ
Tehnoredactor: A. MOLNÁR
Apărut: 1982. Bun de tipar: 01.02.1982. Comanda nr.: 2124.
Coli de tipar: 38. Hîrtie: velină de 80 g/m².
Format: 16/61×86.

Tiparul executat sub comanda nr. 496/1981. la Întreprinderea
Poligrafică Cluj, Municipiul Cluj-Napoca, B-dul Lenin nr. 146.
Republica Socialistă România

peștii